ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ
ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΩΝ
ΒΙΒΛΙΑ Δ'.

XENOPHONTIS
MEMORABILIUM
SOCRATIS DICTORUM
LIBRI IV.

RECENSUIT, NOTIS ILLUSTRAVIT,
VARIISQUE LECTIONIBUS AUXIT
EDVARDUS EDWARDS, S.T.P.
ET NON ITA PRIDEM
COLL. JESU OXON. SOCIUS.

OXONII,
E TYPOGRAPHEO CLARENDONIANO.
PROSTANT APUD J. FLETCHER, D. PRINCE ET J. COOKE,
ET R. BLISS, BIBLIOP.
M DCC LXXX V.

MVSEVM
BRITAN
NICVM

H. OWENI
PRÆFATIO.

BIENNIUM eſt et ampliùs, ex quo Vir Reverendus et Doctiſſimus Edvardus Edwards hoc aureum Xenophontis opuſculum prælo ſubjecit. Ipſe dum in vivis textum Græcum, unà cum ſubjectâ Latinâ verſione, typis abſolutum dedit: ultrà verò prodire negavit fatum. Notas igitur et variantes Lectiones, denuò ſupplendas, noſtræ curæ demandavit moriens. Viro amiciſſimo morem gerens, Illas equidem ex ipſius τῦ Μακαρίτυ ſchedis, Has autem ex Collationibus aliundè petitis, hauſtas, adjeci.

Scias velim, B. L. quòd clariſſimus Edwards, hanc Editionem aggreſſurus, totis eniſus eſt viribus, ut quamplurimas Codd. MSS. collationes ſibi compararet. Eruditorum amicorum ope res tandem feliciter ceſſit. Nam XI Codd. MSS. collationibus, peregrinorum Librariorum benignitate, liberaliter locupletatus fuit: ſed, eheu! ſerius quàm ut ipſe, periculoſè tunc ægrotans, illis uti potuerit.

Ex his XI Codicibus Tres extant in Bibliothecâ Vaticanâ Romæ: " nempe unus olim Bibliothecæ Ducum Urbini, ſignatus num. 63 in chartâ bombycinâ, exaratus circa Seculum XIV. Alteri duo Bibliothecæ Vaticanæ, unus olim Franciſci Barbari Patritii Veneti, et alius Fulvii Urſini, ambo exarati circa Seculum XV. ſignati num. 1619 et 1336." A me verò ſignantur *Vat.* 1, 2, 3.

Quinque porrò aſſervantur in Bibliothecâ Medicæâ Florentiæ. ſcil.

Cod. A. chart. ſeculi XV. num. 1642. folio.
Cod. B. chart. Michaelis Apoſtolii MS. ſeculi XV. num. 1643. folio.
Cod. C. papyr. ſeculi XVI. num. 1645.
Cod. D. num. 1794. in 12.°
Cod. E. bonæ notæ. Seculi XIII. num. 1740.

Hi quinque ſignantur *Flor.* A. B. C. &c.

Tres denique extant in Bibliothecâ Regiâ Pariſiis. viz.

Cod. Paris. 1. ſeculo XI exaratus. N. 1302. Pag. 154. duos tantùm priores libros continet.
Cod. Paris. 2. non niſi quartum librum habet.

Cod.

Cod. Paris. 3. Apoſtolii manu exaratus, ſig. num. 1643. continet primum et ſecundum librum, maximamque tertii partem.

Nihil aliud admonendum ſupereſt, niſi quòd Codices Pariſienſes per totum collati fuerunt; reliqui verò in ſelectis quibuſdam locis, et præcipuè in iis, quæ a viris Græcè doctis tantopere ſollicitantur.

Hoc opus, amici vice ſuſceptum, nunc tandem eâ, quâ potui, fide et diligentiâ perfeci; quod quidèm ſuperſtes ipſe meliùs multò perfeciſſet. Tuum eſt igitur, candide Lector, ut noſtrum hoc officium qualecunque amico fatis functo præſtitum æqui bonique conſulas. Vale.

Dabam Londini
Januarii 20. 1785.

LECTORI BENEVOLO S. P. D.

EDVARDUS EDWARDS.

IN Editione hâc parandâ, quid ipſe præſtiterim, non opus eſt te pluribus immorari. Mihi in animo erat, primò, textum Græcum quam maxime emendatum exhibere: deinde, eum verſione Latinâ donare, ſimplici quidem ac inornatâ; iſtâ tamen, quæ ſenſum fundat clarum, verborum Græcorum fidus interpres: poſtremò, et præcipuè, capitum Indicem prorſùs novum, ex capitis cujuſque medullis depromptum, et paucas annotationes adjungere; mutuâ quorum ope mens Autoris et conſilium feliciùs illuſtrentur; vel, ut planiùs dicam, id oſtendere, quod omnes recentiores effugerat, hunc nempè libellum philoſophiæ moralis Syſtema continere.

INDEX

INDEX
LIBRORUM
ET
CAPITUM.

Liber primus de officio hominis erga Deum et ſeipſum tractat.

CAP.
1 et 2. CRIMEN adverſus Socratem inſtitutum duplex erat; quorum priùs in primo Capite refutatur; in ſecundo, poſteriùs.
3. Qualis erat Socrates vitâ moribuſque. N. B. Defenſio hæc Socratica proæmii loco ponitur. Temerè id factum putes, an ex conſilio natum, quum hæc introductio ad captandam Lectoris benevolentiam mirè inſerviat? Vide Serrani Præf. ad Platonis Opera.
4. Dei ſunt, et res humanas curant. Hinc pietas naſcitur. Deorum providentia probatur ex corporis humani ſtructurâ, et animæ facultatibus.
5 et 6.

5 et 6. De temperantiâ, ſeu fundamento virtutum iſtarum, quæ in unoquoque homine pertinent ad ſeipſum.
7. Præſtat bonum eſſe, quam videri.

Liber ſecundus tractat de officio hominis in vitâ domeſticâ, i. e. jurum domeſticorum participis.

Cap. 1. De rectâ hominis inſtitutione, Herculis exemplo comprobatâ.
2. De Parentum officiis erga liberos, et liberorum erga Parentes.
3. De officiis Fratrum erga ſe invicem. De amicitiâ; in quâ explicandâ agitur
4. De curâ amicorum.
5. De pretio amicorum.
6. De amicis deligendis et conciliandis.
7, 8, 9. Amicorum difficultatibus, quæ ex *ignoratione* proveniunt, *conſilio*, quæ ex *egeſtate*, *munificentiâ* &c. ſubveniendum eſt. Hæc propoſitio tribus aut quatuor exemplis illuſtratur. Tùm, coronidis loco, Socrates edocet,
10. Amici officium eſſe, amicos tum dictis tum factis ſummâ ope delectare et prodeſſe.

Liber

Liber tertius de officio hominis in vitâ civili, i. e. jurum civilium participis, tractat.

CAP. 1 et 2. De arte et officio Imperatoris, i. e. ſummi apud Athenienſes magiſtratûs.
3. De officio Magiſtri Equitum.
4. Oeconomia artis imperatoriæ pars neceſſaria.
5. De Athenienſibus ad priſtinam virtutem, gloriam et felicitatem revocandis.
6. Capeſſere remp. civem ad id muneris obeundum minimè idoneum non decet.
7. Idoneum decet, amicorum gratiâ et patriæ.
8. Virtus eſt quiddam reale; et conſiſtit in aptâ ad finem quandam particularem congruentiâ.
9. Ex ſcientiâ naſcitur virtus; corroboratur et augetur doctrinâ et exercitatione.
10. A pictoribus, ſtatuariis &c. diſcendum eſt, ut virtutem ornemus morum politiorum elegantiâ.
11. Pro more Theodotæ, viſioſitatis perſonam ſuſtinentis, bonos oportet ſummâ ope eniti, ut virtus per ſe amabilis,

bilis, honeſtis blanditiis reddatur amabilior.

Fas eſt et ab hoſte doceri.

Cap. 12. De curâ corporis: unde ejus ſanitas præſtetur, ipſumque ad debita officia patranda idoneum reddatur.

13 et 14. *Anecdota* quædam de rebus, quæ regulis ſe ſubjicere recuſant: quæ profectò non tam ad virtutis eſſentiam pertinent, quàm ad venuſtatem ei conciliandam inſerviunt:—quæ, ſi ita dicam, ex delictorum leviorum, aut potiùs indecori cujuſdam exemplis, virtutis pulchritudinem illuſtrant commendantque. In omni vitâ, Xenophonte judice, non ſolùm τὸ κατόρθωμα colendum eſt, verum etiam τὸ πρέπον, cum ſpecie quâdam liberali.

Liber quartus Ethicæ Socraticæ Synopſin palmariam continet.

Cap. 1. Omnes homines inſtitutione egere.

2. De juſtâ hominum inſtituendorum ratione.

3. De pietate, ſeu officio hominis erga Deos.

4. De juſtitiâ, ſeu officio hominis erga homines.

5. De

CAP. 5. De temperantiâ, ſeu officio hominis erga ſeipſum.
6. De ſcientiâ morali--iſtâ nempe ex quâ natæ ſunt virtutes morales.
7. De prudentiâ.
8. De fortitudine Socratis, cum totius operis peroratione.*

* Qui de his plura vult, adeat Tractatulum a Cl. Edwards Anglicè conſcriptum, et ineunte anno 1773 editum, cui Titulus, "The Socratic Syſtem of Morals, as delivered in Xenophon's Memorabilia."

Ordine certo ———
Quid deceat, quid non; quo virtus, quo ferat error
Hæc tibi Socraticæ poterunt oſtendere chartæ.
Horat.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΩΝ

ΒΙΒΛΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ.

ΚΕΦ. α'.

ΠΟΛΛΑΚΙΣ ἐθαύμασα, πῇσι ποτὲ λόγοις Ἀθηναίους ἔπεισαν οἱ γραψάμενοι Σωκράτην, ὡς ἄξιος εἴη θανάτου τῇ πόλει. ἡ μὲν γὰρ γραφὴ κατ' αὐτοῦ τοιάδε τις ἦν· "Ἀδικεῖ Σωκράτης, οὓς μὲν ἡ πόλις νομίζει

XENOPHONTIS

MEMORABILIUM

LIBER PRIMUS.

CAP. I.

SÆPENUMERO miratus sum quibus tandem argumentis accusatores Socratis Athenienſibus perſuaſerint, eum de civitate mortem meruiſſe. Nam accuſatio inſtituta adverſus eum hujuſcemodi ferè erat: "Agit injuſtè Socrates, quòd Deos non ducat,

θεὸς, ὃν νομίζων, ἕτερα ἢ καινὰ δαιμόνια εἰσφέρων. Ἀδικεῖ δὲ, καὶ τοὺς νέους διαφθείρων." Πρῶτον μὲν οὖν, ὡς οὐκ ἐνόμιζεν, ὃς ἡ πόλις νομίζει θεὸς, ποίῳ ποτ' ἐχρήσαντο τεκμηρίῳ; θύων τε γὰ φανερὸς ἦν, πολλάκις μὲ οἴκοι, πολλάκις δὲ ἐπὶ τοῦ κοινοῦ τῆς πόλεως βωμοῦ· καὶ μαντικῇ χρώμενος οὐκ ἀφανὴς ἦν. διετεθρύλλητο γὰ, ὡς φαίη Σωκράτης, τὸ δαιμόνιον ἑαυτῷ σημαίνειν· ὅθεν δὴ καὶ μάλιστά μοι δοκοῦσιν αὐτὸν αἰτιάσασθαι καινὰ δαιμόνια εἰσφέρειν. ὁ δὲ οὐδὲν καινότερον εἰσέφερε τῶν ἄλλων, ὅσοι μαντικὴν νομίζοντες οἰωνοῖς τε χρῶνται καὶ φήμαις καὶ συμβόλοις καὶ θυσίαις· οὗτοί τε γὰρ ὑπολαμβάνουσιν, οὐ τοὺς ὄρνιθας, οὐδὲ τοὺς ἀπαντῶντας, εἰδέναι τὰ συμφέροντα τοῖς μαντευομένοις, ἀλλὰ τοὺς θεοὺς διὰ τούτων αὐτὰ σημαίνειν· καὶ ἐκεῖνος οὕτως ἐνόμιζεν. ἀλλ' οἱ μὲ πλεῖστοι φασὶν ὑπό τε τῶν ὀρνίθων καὶ τῶν ἀπαντώντων ἀποτρέπεσθαί τε καὶ προτρέπεσθαι. Σωκράτης

"quos civitas ducit, alia verò nova Numina introdu-
"cat: Præterea injuſtè agit, quòd & adoleſcentes cor-
"rumpat." Primùm igitur, quòd Deos non duceret, quos civitas ducit, quo tandem argumento ſunt uſi? Etenim palàm ſacrificabat, ſæpè quidem domi, ſæpè communibus in aris civitatis; nec divinatione clam utebatur. Erat enim pervulgatum, dicere Socratem, Numen ſibi hoc aut illud ſignificare: ex quo certè vel maximè mihi videntur de introductis novis Numinibus illum accuſaſſe. At Socrates nihil magis novi introduxit, quàm alii, qui divinationem eſſe ſtatuentes, & auguriis & ominibus & præſagiis et ſacrificiis utuntur: exiſtimant enim illi nec aves, nec obviantes ſcire quid ex uſu ſit divinantibus, ſed horum operâ Deos ſignificare: quod etiam putabat Socrates. At vulgus quidem ſe ab avibus ac obviis vel diſſuaderi vel perſuaderi aſſerit. Socrates

δ' ὥσπερ ἐγίγνωσκεν, ὅτως ἔλεγε. τὸ δαιμόνιον γὰρ ἔφη σημαίνειν, καὶ πολλοῖς τῶν ξυόντων προημόρβε, τὰ μὲν ποιεῖν, τὰ δὲ μὴ ποιεῖν, ὡς δὲ δαιμονίου προσημαίνοντος. καὶ τοῖς μὲ πειθομένοις ἀπὸ συνέφερε, τοῖς δὲ μὴ πειθομένοις μετέμελε. καίτοι τίς οὐκ ἂν ὁμολογήσειεν αὐτὸν βούλεσθαι μήτ' ἠλίθιον, μήτ' ἀλαζόνα φαίνεσθαι τοῖς συνοῦσιν; ἐδόκει δ' ἂν ἀμφότερα ταῦτα, εἰ προαγορεύων ὡς ὑπὸ θεοῦ [1] φαινόμενα, καὶ ψευδόμενος ἐφαίνετο. δῆλον δή, ὅτι οὐκ ἂν προέλεγεν, εἰ μὴ ἐπίστευεν ἀληθεύσειν. ταῦτα δὲ τίς ἂν ἄλλῳ πιστεύσειεν ἢ θεῷ; πιστεύων δὲ θεοῖς, πῶς οὐκ εἰ θεοὺς ἐνόμιζεν;

β'. Ἀλλὰ μὴν ἐποίει καὶ τάδε πρὸς τὰς ὀπτηδείους. τὰ μὲν γὰρ ἀναγκαῖα συνεβούλευε καὶ προέπλει, ὡς ἐνόμιζον ἄριστ' ἂν πραχθῆναι· περὶ δὲ τῶν ἀδήλων, ὅπως

autem dicebat id quod & ſentiebat. Aiebat enim Numen omnia ſignificare, multiſque familiaribus prænuntiabat, ut hæc facerent, omitterent illa, tanquam Numine ſibi ea prædicente. Et his, qui ei parebant, conducebat; qui verò non, illos pœnitebat. Quis verò non fateatur, noluiſſe Socratem vel ſtolidum vel arrogantem apud eos videri, qui conſuetudine ipſius utebantur? Utrumque certè videbatur in eum cadere, ſi quid tanquam à Deo indicatum prænuntiaſſet, ac palàm mentitus eſſet. De quo patet eum nihil prædicturum fuiſſe, niſi vera ſe dicturum credidiſſet. Quis autem alteri fidem in his habeat, quàm Deo? Jam qui Diis fidem habebat, quomodo Deos non eſſe putabat?

2. Enimverò faciebat hæc quoque ad familiares. Res neceſſarias agere conſulebat, quemadmodum ea fieri putarent optimè: verùm de iis quorum incertus eſſet even-

1 Forſan σημαινόμενα.

ἀποβήσοιτο, μαινομένῳ ἔπεμπεν, εἰ ποιητέα. καὶ τὰς μέλλοντας, οἴκους τε καὶ πόλεις καλῶς οἰκήσειν, μαντικῆς ἔφη προσδεῖσθαι. τεκτονικὸν μὲν γὰρ, ἢ χαλκευτικὸν, ἢ γεωργικὸν, ἢ ἀνθρώπων ἀρχικὸν, ἢ τῶν τοιούτων ἔργων ἐξεταστικὸν, ἢ λογιστικὸν, ἢ οἰκονομικὸν, ἢ στρατηγικὸν γενέσθαι, πάντα τὰ τοιαῦτα μαθήματα καὶ ἀνθρώπῳ γνώμῃ αἱρετέα νομίζειν εἶναι· τὰ δὲ μέγιστα τῶν ἐν τούτοις ἔφη τοὺς θεοὺς ἑαυτοῖς καταλείπειν, ὧν οὐδὲν δῆλον ἐστὶ τοῖς ἀνθρώποις. οὔτε γὰρ τῷ καλῶς ἀρχὴν φυτευσαμένῳ δῆλον, ὅστις καρπώσεται· οὔτε τῷ καλῶς οἰκίαν οἰκοδομησαμένῳ δῆλον, ὅστις οἰκήσει· οὔτε τῷ στρατηγικῷ δῆλον, εἰ συμφέρει στρατηγεῖν· οὔτε τῷ πολιτικῷ δῆλον, εἰ συμφέρει τῆς πόλεως προστατεῖν· οὔτε δὲ καλὴν γήμαντι, ἵνα εὐφραίνηται, δῆλον, εἰ μᾶλλον ταύτην ἀνιάσει· οὔτε τῷ δυνατὸς ἐν τῇ πόλει κηδεστὰς λαβόντι δῆλον, εἰ

tus, oracula conſultum mittebat ſuos, an ſuſcipienda eſſent. Addebat, eos, qui præclarè domos & urbes adminiſtraturi eſſent, arte divinandi egere. Namque ut artis ædificandi, aut fabricandi, aut agrum colendi, aut hominibus imperandi, aut hujuſmodi opera examinandi, aut rationes ineundi, aut rem domeſticam adminiſtrandi, aut exercitum ducendi quis peritus evadat, omnes hujuſmodi diſciplinas etiam ab hominis conſilio eligendas eſſe cenſebat. Quæ autem in his eſſent maxima, Deos ſibi aiebat reſervare, eorumque nihil hominibus certum eſſe. Nec enim conſtat ei, qui agrum pulchrè conſerit, quiſnam fructum ſit percepturus; nec qui pulchrè domum ædificat, quis eam ſit habitaturus; nec duci, an exercitum ducere expediat; nec perito rerum civilium, an ex uſu futurum ſit, ut civitati præſit; nec qui formoſam ducit, ut lætetur, an propter hanc dolorem ſenſurus ſit; nec qui potentes in civitate affines adeptus eſt,

ἀφ' τούτων τερήσεται ἡ πόλεως. τὸν δὲ μηδὲν τ τούτων οἰόμενον εἶ δαιμόνιον, ἀλλὰ πάντα τ ἀνθρωπίνης γνώμης, δαιμονᾶν ἔφη. δαιμονᾶν δὲ καὶ τὸν μαντευομένους, ἃ τοῖς ἀνθρώποις ἔδωκαν οἱ θεοὶ μαθεῖν ἀφικέσθαι. οἷον, εἴ τις ἐπερωτῴη, πότερον ὀπτὸν ἄμεινον ἢ ὀπτὸν ζεῦγος λαβεῖν χρεῖττον, ἢ μὴ ὀπτὸν· ἢ πότερον ὀπτὸν κυβερνᾶν ὀπτὶ πλοῖον χρεῖττον λαβεῖν, ἢ μὴ ὀπτὸν· ἢ ἃ ἔξεστιν ἀριθμήσαντας, ἢ μετρήσαντας, ἢ στήσαντας εἰδέναι, τὸν τὰ τοιαῦτα ἀφεὶ τ θεῶν πυνθανόμενον ἀθέμιτα ποιεῖν ἡγεῖτο· ἔφη δὲ δεῖν, ἃ μὲ μαθόντας ποιεῖν ἔδωκαν οἱ θεοὶ, μανθάνειν· ἃ δὲ μὴ δῆλα τοῖς ἀνθρώποις ὀτὶ, πειρᾶσθαι ἀφὶ μαντικῆς ἀφεὶ τ θεῶν πυνθάνεσθαι· σὺν θεὸς γὰρ, οἷς ἂν ᾖσιν ἵλεως, σημαίνειν.

γ'. Ἀλλὰ μὴν ἐκεῖνός γε ἀεὶ μὲ ἦν ἐν τῷ φανερῷ. πρωΐτε γὰρ εἰς τοὺς περιπάτους καὶ τὰ γυμνάσια ἤει, καὶ πληθύοντος

an propter hos civitate sit exulaturus. Horum omnium si qui nihil ad Numen referant, sed universa potius ad hominis consilium, furere dicebat. Itidem illos etiam aiebat furere, qui per divinationem explorarent ea, de quibus discernendis data est hominibus discentibus à Diis facultas: veluti si quis consulat, utrùm moderandi currus peritum, an imperitum præstet in vehiculum recipere: vel gubernandi peritum in navem recipere præstet, an imperitum. Quæ item homines numerando, vel metiendo, vel ponderando scire possunt, ea qui à Diis quærerent, nefariè ducebat agere: & quæ doctrinâ percipi Dii voluerunt, discere homines oportere dicebat: quæ verò sunt obscura hominibus, in iis conandum ut per divinationem Dii consulantur: nam significare Deos hæc illis, quibus sint propitii.

3. Erat autem Socrates semper in propatulo. Nam manè ad loca deambulationibus & exercitiis destinata

ἀγορᾶς ἐκεῖ φοιτητὴς ἦν, καὶ τὸ λοιπὸν ἀεὶ τῆς ἡμέρας ἦν, ὅπου πλείστοις μέλλοι συνέσεσθαι· καὶ ἔλεγε μὲν ὡς τὸ πολὺ, τοῖς δὲ βουλομένοις ἔξῆν ἀκούειν. οὐδεὶς δὲ πώποτε Σωκράτους οὐδὲν ἀσεβὲς, οὐδὲ ἀνόσιον, οὔτε πράττοντος εἶδεν, οὔτε λέγοντος ἤκουσεν. οὐδὲ γὰρ περὶ τῆς τῶν πάντων φύσεως, ἥπερ τῶν ἄλλων οἱ πλεῖστοι, διελέγετο, σκοπῶν, ὅπως ὁ καλούμενος ὑπὸ τῶν σοφιστῶν Κόσμος ἔφυ, καὶ τίσιν ἀνάγκαις ἕκαστα τῶν τοῦ οὐρανίων. ἀλλὰ καὶ τοὺς φροντίζοντας τὰ τοιαῦτα μωραίνοντας ἐπεδείκνυεν. καὶ πρῶτον μὲν αὐτῶν ἐσκόπει, πότερα ποτὲ νομίσαντες ἱκανῶς ἤδη τἀνθρώπινα εἰδέναι, ἔρχονται ἐπὶ τὸ περὶ τῶν τοιούτων φροντίζειν· ἢ τὰ μὲν ἀνθρώπινα παρέντες, τὰ δαιμόνια δὲ σκοπούμενοι, ἡγοῦνται τὰ προσήκοντα πράττειν. ἐθαύμαζε δὲ, εἰ μὴ φανερὸν αὐτοῖς ἐστὶν, ὅτι ταῦτα μὲν δυνατὸν ἐστὶν ἀνθρώποις εὑρεῖν. ἐπεὶ καὶ τοὺς μέγιστον φρονοῦντας ἐπὶ τῷ περὶ τούτων λέγειν, οὐ

pergebat, & cùm frequens erat forum, conſpiciebatur in publico, reliquumque diei degebat iſtic, ubi verſaturus inter plurimos eſſet: differebat autem plerumque, omni verò volenti audire licebat. Neque ullus unquam Socratem impii quidquam aut nefandi vel patrare vidit, vel audivit dicere. Nec enim de rerum omnium naturâ ſic differebat, utì complures alii, nimirum conſiderans quo pacto is, qui à Profeſſoribus ſapientiæ *mundus* appellatur, natus ſit; quibuſque de cauſis neceſſariis ſingulæ res cœleſtes fiant. Imò eos, qui his rebus occuparentur, fatuos eſſe demonſtrabat. Ac primùm de eis hoc conſiderabat, An quòd rati ſe humana jam ſatis intelligere, ad talia tractanda accederent: an relictis rebus humanis, divinas contemplantes, rectè ſe agere putarent. Mirabatur etiam, quòd non iis perſpicuum eſſet, homines hæc invenire non poſſe. Nec enim ii, qui plurimum arrogent ſibi, quod de

ταὐτὰ δοξάζειν ἀλλήλοις, ἀλλὰ τοῖς μαινομένοις ὁμοίως ἔχειν πρὸς ἀλλήλους. τῶν τε γὰρ μαινομένων τοὺς μὲν οὐδὲ τὰ δεινὰ δεδιέναι, τοὺς δὲ καὶ τὰ μὴ φοβερὰ φοβεῖσθαι· καὶ τοῖς μὲν οὐδ' ὁτιοῦν ἀσχρὸν δοκεῖν εἶναι ἢ λέγειν ἢ ποιεῖν ὁτιῶν, τοῖς δὲ οὐκ ἐξιτητέον εἰς ἀνθρώπους εἶναι δοκεῖν· καὶ τοὺς μὲν οὔθ' ἱερὸν, οὔτε βωμὸν, οὔτε ἄλλο τῶν θείων οὐδὲν τιμᾶν, τοὺς δὲ καὶ λίθους καὶ [1] ξύλα τὰ τυχόντα καὶ θηρία σέβεσθαι· τῶν τε περὶ τῶν ὅλων φύσεως μεμηνότων τοῖς μὲν δοκεῖν ἓν μόνον τὸ ὂν εἶναι, τοῖς δ' ἄπειρα τὸ πλῆθος· καὶ τοῖς μὲν ἀεὶ κινεῖσθαι πάντα, τοῖς δ' οὐδὲν ἂν ποτε κινηθῆναι· καὶ τοῖς μὲν πάντα γίγνεσθαί τε καὶ ἀπόλλυσθαι, τοῖς δ' ὅτ' ἂν ἡμέσθαι ποτὲ ὅλον, οὔτ' ἀπολέσθαι. ἐσκόπει δὲ περὶ αὐτῶν καὶ τάδε· ἆρ' ὥσπερ οἱ τὰνθρώπεια μανθάνοντες ἡγοῦνται τοῦθ', ὅ, τι ἂν μάθωσιν, ἑαυτοῖς τε

his differere nôrunt, idem inter ſe ſentiunt, ſed animo inſanorum inſtar inter ſe comparati ſunt. Nam qui animo inſani ſunt, partìm quæ ſunt terribilia, non metuunt; partìm etiam non metuenda metuunt: itidem his non videri turpe eſſe, in turbâ quid vel dicere vel facere; aliis verò, ne exeundum quidem eſſe ad homines, videri: hos neque fanum, neque aram, neque rerum divinarum quidquam in honore habere; illos et lapides, & ligna, & belluas quaſlibet colere: itidem eorum, qui de rerum omnium naturâ ſolicitè inquirant, aliis videri unum ſolum eſſe id quod eſt, aliis verò numero infinita: his omnia ſemper moveri, illis nihil unquam moveri poſſe: his, omnia tum oriri, tum interire; illis, nihil unquam oriri poſſe, aut interire. Prætereà de his illud quoque conſiderabat, utrùm, perindè ac illi, qui res humanas diſcunt, arbitrantur hoc quod didicêre, tum ſibi tum aliis,

1 Forſan ξύλα καὶ τὰ τυχόντα θηρία σέβεσθαι.

καὶ τῶν ἄλλων ὅτῳ ἂν βούλωνται, ποιήσειν· ὥστε καὶ οἱ τὰ θεῖα ζητοῦντες νομίζουσιν, ἐπειδὰν γνῶσιν, αἷς ἀνάγκαις ἕκαστα γίγνεται, ποιήσειν, ὅταν βούλωνται, καὶ ἀνέμους, καὶ ὕδατα, καὶ ὥρας, καὶ ὅτου δ' ἂν ἄλλου δέωνται τῶν τοιούτων· ἢ τοιοῦτο μὲν οὐδὲν οὐδ' ἐλπίζουσιν, ἀρκεῖ δ' αὐτοῖς γνῶναι μόνον, ἢ τῶν τοιούτων ἕκαστα γίνεται.

δ'. Περὶ μὲν οὖν τῶν ταῦτα πραγματευομένων τοιαῦτα ἔλεγεν. αὐτὸς δὲ περὶ τῶν ἀνθρωπείων ἀεὶ διελέγετο, σκοπῶν, τί εὐσεβές, τί ἀσεβές· τί καλόν, τί αἰσχρόν· τί δίκαιον, τί ἄδικον· τί σωφροσύνη, τί μανία· τί ἀνδρεία, τί δειλία· τί πόλις, τί πολιτικός· τί ἀρχὴ ἀνθρώπων, τί ἀρχικὸς ἀνθρώπων· καὶ περὶ τῶν ἄλλων, ἃ τοὺς μὲν εἰδότας ἡγεῖτο καλοὺς καὶ ἀγαθοὺς εἶναι, τοὺς δὲ ἀγνοοῦντας ἀνδραποδώδεις ἂν δικαίως κεκλῆσθαι. Ὅσα μὲν οὖν μὴ φθονερὸς ἦν, ὅπως

quibuſcunque velint, ſe facere poſſe; ſic & illi, qui res divinas inquirunt, arbitrentur ſe, poſteaquam cognoverint quibus rationibus neceſſariis ſingula fiant, effecturos ubi velint, ventos, aquas, temporum viciſſitudines, aliaque, ſi quo ſit opus, his conſimilia: an ejuſmodi quiddam ne quidem ſperent, ſatiſque habeant ſcire tantùm, quo pacto rerum hujuſmodi ſingulæ fiant.

4. De illis igitur, qui hæc tractarent, talia proferebat. Ipſe de rebus humanis diſſerebat ſemper, conſiderans quid pium eſſet, quid impium: quid pulchrum, quid turpe: quid juſtum, quid injuſtum: quid animi ſanitas, quid inſanitas: quid fortitudo, quid ignavia: quid civitas, quid rerum civilium peritus: quid imperium in homines, quid hominibus imperandi peritus: idemque de rebus cæteris, quarum cognitione inſtructos arbitrabatur pulchri bonique ſtudioſos eſſe: qui autem eas ignorarent, mancipia meritò vocari debere. Quapropter de

ἐγίνωσκεν, οὐδὲν θαυμαστὸν, ὥσπερ τούτων περὶ αὐτῶν οὐδ' ἐκεῖνα γνῶναι τοὺς δικαστάς· ὅσα δὲ πάντες ἠπίσταντο, θαυμαστὸν, εἰ μὴ τούτων ἐνεθυμήθησαν. βουλόμενος γάρ ποτε, ἐπὶ τῆς βουλευτικῆς ἄρχων ὁμόσας, ἐν ᾧ ἦν, "κατὰ τοὺς νόμους βουλεύσειν," Ἐπιστάτης ἐν τῷ δήμῳ γενόμενος, ἐπιθυμήσαντος τοῦ δήμου παρὰ τοὺς νόμους ἐνέα στρατηγοὺς μιᾷ ψήφῳ, τοὺς ἀμφὶ Θρασύλλον καὶ Ἐρασινίδην, ἀποκτεῖναι πάντας, οὐκ ἠθέλησεν ἐπιψηφίσαι, ὀργιζομένου μὲ αὐτῷ τοῦ δήμου, πολλῶν δὲ καὶ δυνατῶν ἀπειλούντων· ἀλλὰ περὶ πλείονος ἐποιήσατο εὐορκεῖν, ἢ χαείσασθαι τῷ δήμῳ παρὰ τὸ δίκαιον, καὶ φυλάξασθαι τοὺς ἀπειλοῦντας. καὶ γὰρ ἐπιμελεῖσθαι θεοὺς ἐνόμιζεν ἀνθρώπων, οὐχ ὃν τρόπον οἱ πολλοὶ νομίζουσιν. οὗτοι μὲν γὰρ οἴονται, τοὺς θεοὺς τὰ μὲν εἰδέναι, τὰ δὲ οὐκ εἰδέναι· Σωκράτης δὲ πάντα μὲν ἡγεῖτο θεοὺς εἰδέναι,

quibus quid ſentiret Socrates, non conſtabat, in iis de illo iniquè ſtatuiſſe judices, mirum non eſt. Quæ autem ſciebant omnes, mirum eſt, quòd ea animo non conciperent. Nam cùm aliquando ſenator eſſet, ac ſacramentum ſenatorium præſtitiſſet, in quo hoc inſerebatur, nempè "ut ſecundum leges conſilium agitaret," præſes populi factus, petente contra leges populo novem prætores, inter quos Thraſylus & Eraſinides erant, omnes uno calculo morte multari, populo ſuffragii ferendi poteſtatem dare noluit; cúmque populus ei ſuccenſeret, multique Potentes minarentur: nihilominùs pluris fecit ſanctè jurare, quàm gratificari populo contra jus & fas, aliorumque minas evitare. Etenim Deos putabat hominum curam gerere, aliâ quâdam ratione, quàm vulgò exiſtimetur. Nam plerique putant Deos quædam ſcire, quædam neſcire: Socrates autem arbitrabatur Deos omnia,

τά τε λεγόμενα ϗ πραττόμενα, ϗ τὰ σιγῇ βουλευόμενα, πανταχοῦ δὲ παρεῖναι, καὶ σημαίνειν τοῖς ἀνθρώποις περὶ τῶν ἀνθρωπείων πάντων. θαυμάζω οὖν, ὅπως ποτὲ ἐπείσθησάν Ἀθηναῖοι, Σωκράτην περὶ τοὺς θεοὺς μὴ σωφρονεῖν, ὃ ἀσεβὲς μὲν οὐδέν ποτε περὶ τοὺς θεοὺς, οὔτ' εἰπόντα, οὔτε πράξαντα, τοιαῦτα δὲ καὶ λέγοντα καὶ πράττοντα περὶ θεῶν, οἷά τις ἂν καὶ λέγων ϗ πράττων, εἴη τε καὶ νομίζοιτο εὐσεβέστατος.

quæ vel dicerentur vel agerentur, vel clam deliberarentur, ſcire: eoſdem ubique adeſſe, ac de rebus humanis omnia hominibus ſignificare. Quamobrem mirari ſubit, quo tandem pacto perſuaſi fuerint Athenienſes, Socratem animo erga Deos ſano non uti, quum ille nihil unquam impii in Deos vel dixerit vel commiſerit; ſed potius ſic & de iis locutus ſit, & in eos ſe geſſerit, ut ſi quis ea tum dicat tum faciat, ſit ac putari debeat religioſiſſimus.

ΚΕΦ. β'.

Θαυμαστὸν δ' φαίνεταί μοι καὶ τὸ πεισθῆναί τινας, ὡς Σωκράτης τοὺς νέους διέφθειρεν, ὃς, πρὸς τοῖς εἰρημένοις, πρῶτον μὲν ἀφροδισίων καὶ γαστρὸς πάντων ἀνθρώπων ἐγκρατέστατος ἦν· εἶτα πρὸς χειμῶνα καὶ θέρος καὶ πάντας πόνους καρτερικώτατος· ἔτι δὲ πρὸς τὸ μετρίων δεῖσθαι πεπαιδευμένος οὕτως, ὥστε πάνυ μικρὰ κεκτημένος, πάνυ ῥᾳδίως ἔχειν ἀρκοῦντα. πῶς οὖν αὐτὸς ὢν τοιοῦτος, ἄλλους ἂν ἢ ἀσεβεῖς, ἢ παρανόμους, ἢ λίχνους, ἢ ἀφροδισίων ἀκρατεῖς, ἢ πρὸς τὸ πονεῖν μαλακοὺς ἐποίησεν; ἀλλ' ἔπαυσε μὲν τῶν πολλοὺς, ἀρετῆς ποιήσας ἐπιθυμεῖν, καὶ ἐλπίδας παρασχὼν, ἂν ἑαυτῶν ἐπιμελῶνται, καλοὺς καὶ ἀγαθοὺς ἔσεσθαι. Καίτοι γε οὐδὲ πώποτε ὑπέσχετο διδάσκαλος εἶναι τούτου

CAP. II.

HOC quoque mirum mihi videtur, perſuaderi quoſdam potuiſſe, quòd Socrates adoleſcentes corrumperet, qui præter ea quæ dicta ſunt, primo rerum venerearum, ac gulæ, ſupra omnes homines continentiſſimus erat: deinde hyemis, æſtatis, laborum omnium tolerantiſſimus: atque etiam ſic ad mediocritatem inſtitutus, ut quum valde modicum poſſideret, facillimè contentus iis eſſet, quæ ſufficiant. Quo igitur pacto, quum talis eſſet ipſe, reddidit alios vel impios, vel legum violatores, vel luxurioſos, vel in rebus venereis incontinentes, vel molles ad perferendos labores? Imò vero multos ab his vitiis revocavit, utque virtutis eſſent ſtudioſi, perfecit: etiam injectâ ſpe, futurum, ut ſi ſuî ipſorum curam gererent, viri pulchri bonique ſtudioſi evaderent. Neque tamen unquam hæc ſe docere velle profitebatur,

ἀλλὰ τῷ φανερὸς εἶ τοιοῦτος ὤν, ἐλπίζειν ἐποίει τοὺς συνδιατρίβοντας ἑαυτῷ, μιμησομένους ἐκεῖνον, τοιούσδε γενήσεσθαι. ἀλλὰ μὴν γε τοῦ σώματος αὐτός τε οὐκ ἠμέλει, τούς τε ἀμελοῦντας οὐκ ἐπῄνει. τὸ μὲν οὖν ὑπερφορεῖσθαι ὑπερπονεῖν ἀπεδοκίμαζε, τὸ δὲ ὅσα ἡδέως ἡ ψυχὴ δέχοιτο, ταῦτα ἰσχνῶς ἐκπονεῖν ἐδοκίμαζε. ταύτῃ γὰρ τὴν ἕξιν ὑγιεινήν τε ἰσχνῶς εἶναι, καὶ τὴν τῆς ψυχῆς ἐπιμέλειαν οὐκ ἐμποδίζειν ἔφη. ἀλλ' οὐ μὴν θρυπτικός γε, οὐδὲ ἀλαζονικὸς ἦν, οὔτ' ἀμπεχόνῃ, οὔθ' ὑποδέσει, οὔτε τῇ ἄλλῃ ἀγωγῇ. οὐ μὴν οὐδ' ἐργασιχρημάτους γε τοὺς συνόντας ἐποίει. τῶν μὲν γὰρ ἄλλων ἐπιθυμιῶν ἔπαυε, τοὺς δὲ ἑαυτῶν ἐπιθυμοῦντας οὐκ ἐπράττετο χρήματα. τούτους δ' ἀπεχομένους ἐνόμιζεν ἐλευθερίας ἐπιμελεῖσθαι. τοὺς δὲ λαμβάνοντας τὴν ὁμιλίας μισθὸν ἀνδραποδιστὰς ἑαυτῶν ἀπεκάλει, ἀγαθὸν τὸ

sed quia conſtabat eum talem eſſe, in ſpem erigebat eos qui cum illo verſabantur, futurum, ut ſi ipſum imitarentur, & ipſi tales evaderent. Nec corpus quidem ipſe ſuum negligentèr curabat, ac ſi qui curarent negligenter, eos minimè laudabat. Itaque improbabat ſi quis nimio cibo refertus labores immodicos ſuſciperet, magiſque probabat, ſi quod animus lubenter admiſiſſet, id laborando conficeretur. Nam ejuſmodi habitum valetudini ſufficere, ac animæ ſtudium haudquaquam impedire aiebat. Minimè vero delicatus erat, aut oſtentandi ſe cupidus, ſive veſtitu, ſive calceatu, ſeu reliquâ vitæ ratione: nec avaros quidem efficiebat eos, qui cum ipſo verſabantur: nam & aliis à libidinibus eos revocabat, & à ſtudioſis ſui pecuniam non exigebat. Quâ in re qui abſtinentes ſe oſtenderent, libertatem colere judicabat; qui autem converſationis cauſâ mercedem caperent, ſuimet quoſdam quaſi plagiarios appellabat, propterea quod neceſſariò

ἀναγκαῖον αὐτοῖς εἶναι ἀμφιλέγεσθαι, πρὸ ὧν ἀν λάβοιεν τὸ μισθόν. ἐθαύμαζε δὲ, εἴ τις ἀρετὴν ἐπαγγελλόμενος ἀργύριον πράττοιτο, καὶ μὴ νομίζοι τὸ μέγιστον κέρδος ἕξειν, φίλον ἀγαθὸν κτησάμενος, ἀλλὰ φοβοῖτο, μὴ ὁ φιλόμουσος καλὸς καὶ ἀγαθὸς ὢν τὰ μέγιστα εὐεργετήσαντι μὴ τὴν μεγίστην χάριν ἔχῃ. Σωκράτης δ' ἐπηγγείλατο μὲν οὐδενὶ πώποτε τοιοῦτον οὐδέν· ἐπίστευε δὲ τῶν ξυνόντων αὐτῷ τοὺς ἀποδεξαμένους, ἅπερ αὐτὸς ἐδοκίμαζεν, εἰς τὸν πάντα βίον ἑαυτῷ τε καὶ ἄλλοις φίλους ἀγαθοὺς ἔσεσθαι. πῶς ἂν οὖν ὁ τοιοῦτος ἀνὴρ διαφθείροι τοὺς νέους, εἰ μὴ ἄρα ἡ τῆς ἀρετῆς ἐπιμέλεια διαφθορά ἐστιν;

β'. Ἀλλὰ νὴ Δία, ὁ κατήγορος ἔφη, ὑποδρᾶν ἐποίει τῶν καθεστώτων νόμων τοὺς συνόντας, λέγων, ὡς μωρῶν εἴη, τοὺς μὲν τῆς πόλεως ἄρχοντας ἀπὸ κυάμου καθίστασθαι,

differere cogerentur apud eos, à quibus mercedem acciperent. Mirum ipsi videbatur, eum qui virtutem profiteretur, pecuniam exigere, neque maximum lucrum ducere, quod bonum amicum sibi adjungeret; potiùs autem metuere, ne is qui studiosus pulchri bonique vir factus esset, homini optimè de se merito non etiam maximam gratiam haberet. Socrates nemini unquam tale quid pollicebatur, sed futurum credebat, ut qui de numero familiarium suorum amplexi fuissent ea, quæ probabat ipse, toto vitæ tempore tum sibi tum aliis boni amici essent. Quo igitur modo vir talis adolescentes corrumperet, nisi fortè virtutis studium corruptelam quis esse putat?

2. At profectò, dixit Accusator, familiares suos tales effecit, ut leges receptas contemnerent; quum diceret, stultorum esse hominum, magistratus civitatis à fabâ sibi constituere; quando nemo fabario velit uti navium

κυβερνήτην δὲ μηδένα θέλειν κεχρῆσθαι κυβιστητῷ, μηδὲ τέκτονι, μηδ' αὐλητῇ, μηδ' ἐπ' ἄλλα τοιαῦτα, ἃ πολλῷ ἐλάττονας βλάβας ἁμαρτανόμενα ποιεῖ τοῖς περὶ τὴν πόλιν ἁμαρτανομένων. τοὺς δὲ τοιούτους λόγους ἐπαίρειν ἔφη τοὺς νεοὺς καταφρονεῖν τῆς καθεστώσης πολιτείας, καὶ ποιεῖν βιαίους. ἐγὼ δ' οἶμαι τοὺς φρονίμους ἀσκοῦντας, καὶ νομίζοντας ἱκανοὺς ἔσεσθαι τὰ συμφέροντα διδάσκειν τοὺς πολίτας, ἥκιστα γίγνεσθαι βιαίους, εἰδότας ὅτι τῇ μὲν βίᾳ πρόσεισιν ἔχθραι καὶ κίνδυνοι, μετὰ δὲ τοῦ πείθειν ἀκινδύνως τε καὶ μετὰ φιλίας τὰ αὐτὰ γίγνεται. οἱ μὲν γὰρ βιασθέντες, ὡς ἀφαιρεθέντες, μισοῦσιν· οἱ δὲ πεισθέντες, ὡς κεχαρισμένοι, φιλοῦσιν. οὐκοῦν τοῦ φρονίμου ἀσκοῦντος τὸ βιάζεσθαι, ἀλλὰ τοῦ ἰσχυροῦ ἄνευ γνώμης ἐχόντων τὰ τοιαῦτα πράττειν ἐστίν. ἀλλὰ μὴν καὶ συμμάχων ὁ μὲν βιάζεσθαι τολμῶν δέοιτ' ἂν οὐκ ὀλίγων, ὁ δὲ πείθειν δυνάμενος, οὐδενός·

gubernatore, neque fabro, neque tibicine, neque aliis in rebus talibus, in quibus ſi erretur, multò minora detrimenta capiantur, quam ſi peccetur in republicâ. Tales ille ſermones efferre adoleſcentium animos aiebat, ut præſentem reipublicæ ſtatum contemnerent, eoſdemque violentos reddere. Verùm ego arbitror, eos qui prudentiam exercent, ſeque putant poſſe cives ea docere, quæ expediant, minimè violentos fieri; quippe qui ſciant, cum violentiâ quidem inimicitias et pericula conjuncta eſſe, eadem autem poſſe fieri abſque omni periculo, & cum amicitiâ, perſuadendo: nam qui vi coguntur, ita oderunt, ut quibus aliquid ademptum ſit: at qui perſuadentur, quaſi quibus grata res acciderit, etiam amant: quamobrèm horum minimè eſt, qui prudentiam exercent, vim inferre; ſed illorum, qui vires habent abſque conſilio. Præterea ſi quis violenter audeat agere, non paucis egebit ſociis; qui vero perſuadere poteſt, nullo:

ϗ γὰρ μόνος ἡγεῖτ' ἂν δύνασθαι πείθειν. ϗ φονεῦσι δὲ τοῖς τοιούτοις ἥκιστα συμβαίνει. τίς γὰρ ἀποκτεῖναί τινα βούλοιτ' ἂν μᾶλλον, ἢ ζῶντι πειθομένῳ χρῆσθαι;

γ'. Ἀλλ', ἔφη γε ὁ κατήγορος, Σωκράτει ὁμιλητὰ ἡμομένω Κριτίας τε ϗ Ἀλκιβιάδης, πλεῖστα κακὰ τὴν πόλιν ἐποιησάτην. Κριτίας μὲν τὰ ἐν τῇ ὀλιγαρχίᾳ πάντων πλεονεκτήσατός τε ϗ βιαιότατος ἐγένετο· Ἀλκιβιάδης δὲ αὖ τὰ ἐν τῇ δημοκρατίᾳ πάντων ἀκρατέστατος, ϗ ὑβριστότατος, ϗ βιαιότατος. ἐγὼ δ', εἰ μέν τι κακὸν ἐκείνω τὼ πόλιν ἐποιησάτην, οὐκ ἀπολογήσομαι· τὼ δὲ τοῦ Σωκράτους συνουσίαν αὐτοῖν, ὡς ἐγένετο, διηγήσομαι. ἐγενέσθην μὲν γὰρ δὴ τὼ ἄνδρε τούτω φύσει φιλοτιμοτάτω πάντων Ἀθηναίων, βουλομένω τε πάντα δι' ἑαυτῶν πράττεσθαι, ϗ πάντων ὀνομαστοτάτω γενέσθαι. ἥδεσαν δὲ Σωκράτει ἀπ' ἐλαχίστων μὲν χρη-

nam ſolum ſe putat ad perſuadendum ſatis valere: quinetiam ejuſmodi hominibus minimè accidit, ut quenquam occidant. Quis enim interficere velit aliquem potiùs, quam vivum obſequentem habere?

3. At verò, dicebat Accuſator, uſi conſuetudine Socratis Critias & Alcibiades, maximis malis civitatem affecerunt. Nam Critias quidem paucorum in dominatu longè omnium avariſſimus & violentiſſimus fuit: Alcibiades autem longè omnium in ſtatu populari fuit intemperantiſſimus, & petulantiſſimus, & violentiſſimus. Equidem, ſi quo damno civitatem hi duo affecerunt, non excuſabo: quæ autem fuerit utriuſque cum Socrate conſuetudo, commemoraturus ſum. Fuerunt hi viri naturâ longè omnium Athenienſium ambitioſiſſimi, & qui cuperent omnia per ſe geri, omniumque clariſſimi evadere. Norunt autem, minimis facultatibus Socratem

μάτων αὐταρκέσασθαι ζῶντα, τῆς ἡδονῆς δὲ πασῶν ἐγκρατέσθαι ὄντα, τοῖς δὲ διαλεγομένοις αὐτῷ πᾶσι χρήσθαι ἐν τοῖς λόγοις, ὅπως βούλοιτο. ταῦτα δὲ ὁρῶντες, ἢ ὅτε εἰς τοσοῦτον προεῖρηθαι, πότερόν τις αὐτὸν φῇ τὸν βίον τοῦ Σωκράτους ἐπιθυμήσαντες καὶ τὴν σωφροσύνην, ἣν ἐκεῖνος εἶχεν, ὀρέξασθαι τῆς ὁμιλίας αὐτοῦ· ἢ νομίσαντες, εἰ ὁμιλήσαιτέ τινι ἐκείνῳ, ἡδέως ἂν ἐφ' ἑαυτοῦ τε καὶ πρός τινας λέγειν τε καὶ πράττειν; ἐγὼ μὲν γὰρ ἡγοῦμαι, θεὸν διδόντα αὐτοῖν, ἢ ζῆν ὅλον τὸν βίον, ὥσπερ ζῶντα Σωκράτην εἶδον, ἢ τεθνάναι, ἑλέσθαι ἂν αὐτὸν μᾶλλον τεθνάναι. δῆλα δ' ἐγένετο ἐξ ὧν ἐπραξάτην. ὡς γὰρ τάχιστα κρείττονες τῶν συγγιγνομένων ἡγήσαντο εἶναι, εὐθὺς ἀποστάντες Σωκράτους, ἐπραττέτην τὰ πολιτικά, ὧνπερ ἕνεκα Σωκράτην ὠρεχθήτην.

δ'. Ἴσως οὖν εἴποι τις ἂν πρὸς ταῦτα, ὅτι χρῆν τὸν

planè contentum vivere, cunctisque à voluptatibus se prorsus abstinere; denique illos, quibuscum differeret, in colloquiis ita flectere, prout ipse vellet. Quæ quum illi viderent, ac tales essent, quales fuisse ante referebamus, an quis dicat, eos cupidos vitæ & animi sanitatis, quâ usus est Socrates, consuetudinem ipsius expetiviſse: an potius quod existimarent, se, si cum ipso versarentur, futuros & ad dicendum, & ad gerendas res promptissimos? Arbitror equidem, si Deus optionem utrique dedisset, ut vel totam vitam sic viverent, quemadmodùm Socratem viderent vivere, vel morerentur, potiùs mortem fuisse electuros. Ex iis autem rebus, quas gessêre, cogniti fuerunt. Nam ubi primùm arbitrabantur, se condiscipulis præstantiores esse, statim à Socrate resilierunt, remque publicam gerendam susceperunt, cujus gratiâ Socratis studiosi fuerant.

4. Fortasse quis ad hæc respondeˊrit, debuisse Socra-

Σωκράτην, μὴ ὠφέλιμον τὰ πολιτικὰ διδάσκειν τοὺς συνόντας, ἢ σωφρονεῖν. ἐγὼ μὲν οὖν περὶ τούτου μὲν οὐκ ἀντιλέγω· πάντας δὲ τοὺς διδάσκοντας ὁρῶ αὐτοὺς δεικνύντάς τε τοῖς μανθάνουσιν, ὅπερ αὐτοὶ ποιοῦσιν, ἃ διδάσκουσι, καὶ τῷ λόγῳ προτρεπόντας. οἶδα δὲ καὶ Σωκράτη δεικνύοντα τοῖς ξυνοῦσιν ἑαυτὸν καλὸν καὶ ἀγαθὸν ὄντα, καὶ ἀξιολεγόμενον καλλίστας περὶ ἀρετῆς, καὶ τῶν ἄλλων ἀνθρωπίνων. οἶδα δὲ καὶ ἐκείνω σωφρονοῦντε, ἔς τε Σωκράτη συνήστην, οὐ φοβουμένω μὴ ζημιοῦντο ἢ παίοιντο ὑπὸ Σωκράτους, ἀλλ' οἰομένω τότε κράτιστον εἶναι τοῦτο πράττειν.

ε'. Ἴσως οὖν εἴποιεν ἂν πολλοὶ τῶν φασκόντων φιλοσοφεῖν, ὅτι οὐκ ἄν ποτε ὁ δίκαιος ἄδικος γένοιτο, οὐδὲ ὁ σώφρων ὑβριστής· οὐδὲ ἄλλο οὐδέν, ὧν μάθησίς ἐστιν, ὁ μαθὼν ἀνεπιστήμων ἂν πολὺ χρόνου. ἐγὼ δὲ περὶ τούτων οὐχ

tem non priùs familiares ſuos in rerum civilium ſcientiâ inſtituere, quàm animi ſanitatem illi didiciſſent. Ego vero nihil ad hoc contradico: video tamen omnes eos, qui docent, ſeipſos diſcipulis exhibere, quo pacto præſtent ipſi, quod docent, atque etiam eos oratione impellere. Novi Socratem quoque ſeipſum virum pulchri bonique ſtudioſum familiaribus ſuis exhibuiſſe, deque virtute ac rebus humanis cæteris præclariſſimè diſſeruiſſe. Necnon illos duos novi animo ſanos fuiſſe, quam quidem diù Socratis utebantur familiaritate; non quòd vererentur, ne à Socrate vel multarentur vel cæderentur; ſed quòd putarent id temporis hoc ſibi maximè ex uſu eſſe.

5. Fortaſſis autem plerique illorum, qui philoſophari ſe profitentur, dixerint, juſtum hominem nunquam injuſtum fieri poſſe, neque ſanum animo inſanum: neque in quoquam illorum, quæ diſcendo percipiuntur, eum, qui didicit, indoctum poſſe fieri. Verùm ego de his non

οὕτω γιγνώσκω. ὁρῶ γάρ, ὥσπερ τὰ τοῦ σώματος ἔργα τοὺς μὴ τὰ σώματα ἀσκοῦντας οὐ δυναμένους ποιεῖν, οὕτω καὶ τὰ τῆς ψυχῆς ἔργα τοὺς μὴ τῇ ψυχῇ ἀσκοῦντας οὐ δυναμένους. οὔτε γὰρ ἃ δεῖ πράττειν, οὔτε ὧν δεῖ ἀπέχεσθαι, δύνανται. διὸ καὶ τοὺς υἱεῖς οἱ πατέρες, κἂν ὦσι σώφρονες, εἴργουσιν ὅμως ἀπὸ τῶν πονηρῶν ἀνθρώπων· ὡς ἐκ μὲν τῶν χρηστῶν ὁμιλίαν ἄσκησιν οὖσαν τῆς ἀρετῆς, τὴν δὲ τῶν πονηρῶν, κατάλυσιν. μαρτυρεῖ δὲ καὶ τῶν ποιητῶν ὅ, τε λέγων,

Ἐσθλῶν μὲν γὰρ ἀπ' ἐσθλὰ διδάξεαι· ἢν δὲ κακοῖσι
Συμμιχθῇς, ἀπολεῖς καὶ τὸ ἐόν γε νόον.

καὶ ὁ λέγων,

Αὐτὰρ ἀνὴρ ἀγαθὸς, τότε μὲν κακὸς, ἄλλοτε δ' ἐσθλός.

καὶγὼ δὲ μαρτυρῶ τούτοις. ὁρῶ γάρ, ὥσπερ τοὺς ἐν μέτρῳ πεποιημένων ἐπῶν τοὺς μὴ μελετῶντας ἐπιλανθανομένους, οὕτω

ita ſentio. Video enim, perinde atque corporis actiones ab iis perfici non poſſunt, qui corpora non exercent; ſic etiam actiones animæ non poſſe ab iis perfici, qui animam non exerceant. Nec enim quæ oportet facere, nec à quibus oportet abſtinere, poſſunt. Quamobrem & parentes filios ſuos, tametſi animo ſani ſint, nihilominùs ab improbis hominibus arceant; quippe quòd bonorum conſuetudo, virtutis exercitatio ſit; malorum autem, ejuſdem exitium. Idem teſtatur Poëtarum ille, qui ait:

A bonis enim viris bona diſces: ſi vero malis
Commiſcearis, perdes & quam habebas mentem.

& qui ait:

Vir bonus interdum malè, interdum benè ſe gerit.

equidem hæc ipſe teſtor. Video enim, quòd perindè ac illi, qui ſe non exercent, carminum certâ lege com-

καὶ τῶν διδασκαλικῶν λόγων τοῖς ἀμελοῦσι λήθην ἐγγιγνομένην. ὅταν δή τῳ τῶν ἠθικῶν λόγων ἐπιλάθηταί τις, ἐπιλέλησται καὶ ὧν ἡ ψυχὴ πάσχουσα τῆς σωφροσύνης ἐπιθυμᾷ. τούτων δὲ ἐπιλαθόμενον οὐδὲν θαυμαστὸν καὶ τῆς σωφροσύνης ἐπιλαθέσθαι. ὁρῶ δὲ καὶ τοὺς εἰς φιλοποσίαν τραχθέντας, καὶ τοὺς εἰς ἔρωτας ἐκκυλισθέντας, ἧττον δυναμένους τῶν τε δεόντων ἐπιμελεῖσθαι, καὶ τῶν μὴ δεόντων ἀπέχεσθαι. πολλοὶ γὰρ καὶ χρημάτων δυνάμενοι φείδεσθαι, πρὶν ἐρᾶν, ἐρασθέντες οὐκέτι δύνανται· καὶ τὰ χρήματα καταναλώσαντες, ὧν πρόσθεν ἀπείχοντο κερδῶν, αἰσχρὰ νομίζοντες εἶναι, τούτων οὐκ ἀπέχονται. πῶς οὖν οὐκ ἐνδέχεται σωφρονήσαντα πρόσθεν, αὖθις μὴ σωφρονεῖν, καὶ δίκαια δυνηθέντα πράττειν, αὖθις ἀδυνατεῖν; πάντα μὲ οὖν ἔμοιγε δοκεῖ τὰ καλὰ

positorum obliviſcuntur; ſic & præceptorum doctrinâ traditorum oblivio in iis naſcatur, qui ea non meditantur. Quum autem aliquis moralium præceptorum obliviſcitur, eorum etiam oblitus eſt, quibus dum anima afficitur, animi ſanitatem appetit. Eum verò, qui horum obliviſcitur, mirum non eſt ipſius etiam animi ſanitatis obliviſci. Video etiam illos, qui ad potandi ſtudium plus æquo provecti ſunt, & ad amores effuſi, minùs poſſe & ea curare, quæ agenda ſunt, & ab iis abſtinere, quæ non ſunt agenda. Nam multi, qui etiam pecuniis parcere priùs poterant, quam amarent, in amorem prolapſi jam non ampliùs id poſſunt: abſumptiſque pecuniis, ab iis lucris, à quibus ante ſe continebant, quippe quæ turpia ducerent, non abſtinent. Cur igitur fieri non poſſit, ut qui ante animo ſanus fuerit, deinde non ſit animo ſanus; & qui juſtè agere potuerit, deinde non poſſit? Equidem omnia pulchra & bona comparari exercitatione

καὶ τὰ ἀγαθὰ ἀσκητὰ εἶναι, οὐχ ἥκιστα δὲ σωφροσύνη. οἱ γὰρ ἅμα σώματι συμπεφυκέναι τῇ ψυχῇ αἱ ἡδοναὶ πείθουσιν αὐτὴν μὴ σωφρονεῖν, ἀλλὰ τὴν ταχίστην ἑαυταῖς τε καὶ σώματι χαρίζεσθαι.

ς'. Καὶ Κριτίας δὴ, καὶ Ἀλκιβιάδης, ἕως μὲν Σωκράτει συνῆστην, ἐδυνάσθην ἐκείνῳ χρωμένῳ συμμάχῳ τῶν μὴ καλῶν ἐπιθυμιῶν κρατεῖν· ἐκείνου δ' ἀπαλλαγέντε, Κριτίας μὲν φυγὼν εἰς Θετταλίαν, ἐκεῖ συὼν ἀνθρώποις ἀνομίᾳ μᾶλλον ἢ δικαιοσύνῃ χρωμένοις· Ἀλκιβιάδης δ' αὖ ἅμα μὲν καλὸς ὑπὸ πολλῶν καὶ σεμνῶν γυναικῶν ἐθηρώμενος, ἅμα δύναμιν δὲ τὴν ἐν τῇ πόλει καὶ τοῖς συμμάχοις ὑπὸ πολλῶν καὶ δυνατῶν κολακεύειν ἀνθρώπων ἀφθρυπτόμενος, ὑπὸ δὲ τοῦ δήμου τιμώμενος, καὶ ῥᾳδίως θεραπεύων, ὥσπερ οἱ τῶν γυμνικῶν ἀγώνων ἀθληταὶ ῥᾳδίως σφω-

posse ſtatuo, nec minimè quidem animi ſanitatem. Nam in eodem corpore voluptates animæ inſitæ perſuadent ei, ne animo utatur ſano, ſed quamprimùm & ipſis & corpori gratificetur.

6. Quamobrem etiam Critias & Alcibiades, quamdiù cum Socrate verſabantur, quod illum opitulatorem haberent, cupiditates inhoneſtas vincere poterant: verum poſteaquam ab eo diſceſſiſſent, Critias quidem, quum in Theſſaliam fugâ ſe recepiſſet, conſuetudine hominum iſtic utebatur, qui vitam facinoroſam potius, quàm juſtam agerent: Alcibiades autem, poſteaquam eum ob elegantiam formæ multæ ac ſpecioſæ mulieres venatæ eſſent, atque ipſe propter potentiam, quam & in urbe & apud ſocios obtinebat, à multis hominibus, iiſdemque aſſentandi peritis, diſſolutior fieret, & à populo honorem ei habente coleretur, faciléque primas obtineret; perindè ac athletæ, qui gymnicis in certaminibus facilè primas

τεύοντες ἀμελοῦσι τῆς ἀσκήσεως, οὕτω καὶ κεῖνος ἠμέλησεν αὐτοῦ. τοιούτων δὲ συμβάντων αὐτοῖν, καὶ ὠγκωμένω μὲν ὅτι ἦρει, ἐπηρμένω δ' ὅτι πλούτῳ, πεφυσημένω δ' ὅτι δυνάμει, ἀφατεθρυμμένω ὑπὸ πολλῶν ἀνθρώπων, ὅτι ἦ πᾶσι τούτοις διεφθαρμένω, καὶ πολὺν χρόνον ἀπὸ Σωκράτους γεγονότε, τί θαυμαστὸν, εἰ ὑβριστὰ ἐφρόνει; εἶτα, εἰ μέν τι ἐπλημμελησάτην, τούτου Σωκράτην ὁ κατήγορος αἰτιᾶται· ὅτι ἦ νέω ὄντε αὐτὼ (ἵνα καὶ ἀγνωμονεςάτω καὶ ἀκρατεςάτω εἰκὸς ἦν)) Σωκράτης παρέχε σώφρονε, θαυμαστὸς ἐπαίνου δοκεῖ τῷ κατηγόρῳ ἄξιος εἶναι. ὑμὼ τά γε ἄλλα οὕτω κεῖνε). τίς μὲν γὰρ αὐλητὴς, τίς δὲ καὶ κιθαριςὴς, τίς δὲ ἄλλος διδάσκαλος ἱκανὸς ποιήσας τοὺς μαθητὰς, ἐὰν παρὰ ἄλλους ἐλθόντες χείρους φρονῶσιν, αἰτίαν ἔχει τούτου; τίς ἦ πατὴρ, ἐὰν ὁ παῖς αὐτῷ σωφρονίζων μὲν, σώφρων ᾖ, ὕστερον δὲ ἄλλῳ μᾶλλον συγγενόμενος, πονη-

adepti ſunt, exercitationem negligunt; ſic & ipſe ſeipſum neglexit. Hujuſmodi ergo res quum illis accidiſſent, quum ob generis nobilitatem intumuiſſent, elati eſſent propter opes, inflati propter potentiam, diſſolutiores multorum hominum operâ facti, & his adeo omnibus corrupti; quum etiam longo tempore abfuiſſent à Socrate, quid mirum erat, eos inſolentes evaſiſſe? Deinde, ſi quid ab his peccatum eſt, ejus culpam accuſator in Socratem confert: quòd autem eos adhuc adoleſcentes, (quâ ætate conſentaneum eſt, maximè inopes conſilii & intemperantiſſimos fuiſſe,) Socrates animo ſanos reddiderit, id nullâ dignum laude putat accuſator. Atqui eo modo de aliis non judicatur. Quis tibicen, qui citharœdus, quis magiſter alius, poſteaquam diſcipulos idoneè ſatis inſtituit, ſi deinde ad alios profecti pejores evaſerint, culpam ejus rei ſuſtinet? Quis pater, ſi filius ejus cum aliquo vivens animo ſanus ſit, deinde alterius uſus conſue-

ἐς γένεσιν, ἢ πρόσθεν αἰτιᾶται, ἀλλ' ὑχ ὅσῳ ἂν πρὸς τῷ ὑστέρῳ χείρων φαίνηται, τοσούτῳ μᾶλλον ἐπαινεῖ τὸν πρότερον; ἀλλ' οἵ γε πατέρες αὐτοὶ σωύντες τοῖς υἱέσι, τῶν παίδων πλημμελούντων, οὐκ αἰτίαν ἔχουσιν, ἐὰν [1] αὐτοὶ σωφρονῶσιν. ὕτω δὲ καὶ Σωκράτει δίκαιον ἦν κρίνειν. εἰ μὲ αὐτὸς ἐποίει τι φαῦλον, εἰκότως ἂν ἐδόκει πονηρὸς εἶ· εἰ δ' αὐτὸς σωφρονῶν διετέλει, πῶς ἂν δικαίως τῆς οὐκ οὔσης αὐτῷ κακίας αἰτίαν ἔχοι; ἀλλ' εἰ καὶ μηδὲν αὐτὸς πονηρὸν ποιῶν, ἐκείνους φαῦλα πράττοντας ὁρῶν ἐπῄνει, δικαίως ἂν ἐπεπλήττετο.

ζ. Κριτίαν μὲν τοίνυν αἰσθανόμενος ἐρῶντα Εὐθυδήμου, καὶ πειρῶντα χρῆσθαι, καθάπερ οἱ πρὸς τὰ ἀφροδίσια τῶν σωμάτων ἀπολαύοντες, ἀπέτρεπε, φάσκων ἀνελεύθερόν τε εἶναι καὶ οὐ πρέπον ἀνδρὶ καλῷ καὶ ἀγαθῷ,

dine pravus efficiatur, priorem culpet; ac non tanto magis priorem laudet, quanto filius apud posteriorem pejor evadit? quin ne ipsi parentes quidem, quum filios secum habent, filiis delinquentibus, culpam ullam merentur, modo ipsi animo utantur sano. Sic æquum erat etiam de Socrate judicium fieri. si quid ipse rei turpis agebat, meritò malus esse videbatur: at si ipse animo sano constanter usus est, quî fieri potest, ut jure culpam ejus vitii sustineat, quod in ipso non erat? quinetiam, si nihil ipse delinquens, illos tamen vitiosè se gerentes aspiciens, laudabat; jure scilicet reprehenderetur.

7. At vero quum Critiam Euthydemi amore captum, eoque, non aliter atque illi, qui corporibus ad venerem abutuntur, frui velle animadverteret, eum avertere conatus est; quum illiberale esse diceret, neque decorum viro pul-

1 Forsan αὐτῷ

τὸν ἐρώμενον, ᾧ βέλτιστος φαίνεται, προσαιτεῖν, ὥσπερ οὖν πτωχὸς, ἱκετεύοντα καὶ δεόμενον προσδοῦναι, καὶ ταῦτα μηδενὸς ἀγαθοῦ. τῷ δὲ Κριτίᾳ τοῖς τοιούτοις οὐκ ἐπιεικόντως, οὐδὲ ἀποτρεπομένῳ, λέγεται τὸν Σωκράτη, ἄλλων τε πολλῶν παρόντων καὶ τοῦ Εὐθυδήμου, εἰπεῖν, ὅτι ἔοικεν ἀσχολίαν ἄγειν ὁ Κριτίας, ἐπιθυμῶν Εὐθυδήμῳ προσκρούσασθαι, ὥσπερ τὰ ὑΐδια τοῖς λίθοις. ἐξ ὧν δὴ καὶ ἐμίσει τὸν Σωκράτη ὁ Κριτίας, ὅτε καὶ, ὅτε τοὺς τριάκοντα ὢν νομοθέτης μετὰ Χαρικλέους ἐγένετο, ἀπεμνημόνευσεν αὐτῷ, καὶ ὃν τοῖς νόμοις ἔγραψε, λόγων τέχνην μὴ διδάσκειν, ἐπηρεάζων ἐκείνῳ, καὶ οὐκ ἔχων ὅπη ἐπιλάβοιτο, ἀλλὰ τὸ κοινὴ τοῖς φιλοσόφοις ἐπὶ τῶν πολλῶν ἐπιμεμφόμενον ἐπιφέρων αὐτῷ, καὶ ἀφιβάλλων πρὸς τοὺς πολλούς. οὔτε γὰρ ἔγωγε, οὔτε αὐτὸς τοῦτο πώποτε Σωκράτους ἤκουσα, οὔτ'

chri bonique ſtudioſo, ab amato, apud quem eſſe magno velit in pretio, aliquid pauperum inſtar mendicare ac ſupplicare, darique ſibi quidpiam petere, quod ne quidem bonum ſit. Quibus quum Critias non obediret, neque ſe averti pateretur, dixiſſe Socratem perhibent, cum aliis multis præſentibus, tum Euthydemo, accidiſſe quiddam Critiæ porcorum naturæ conſentaneum, qui concupiſcat ad Euthydemum ſe affricare, quemadmodum porcelli ſoleant ad ſaxa. Quibus de cauſis uſque adeo Socratem Critias oderat, ut, quum Trigintavirûm unus eſſet, & cum Charicle Legum-lator factus eſſet, hoc ipſum in memoriam ei revocaret, atque in legibus perſcripſerit, nulli licere differendi artem docere, Socrati nimirum obtrectans, et quum anſam criminandi non haberet, torquens in eum, et apud multitudinem reprehendens id, quod vulgò in Philoſophis reprehenditur. Etenim ego de Socrate nunquam ipſe tale aliquid audivi, neque de alio com-

ἄλλου φάσκοντος ἀκηκοέναι ἠθύμει. ἐδήλωσε δέ. ἐπεὶ γὰρ οἱ τριάκοντα πολλοὺς μὲν τῶν πολιτῶν καὶ οὐ τοὺς χειρίστους ἀπέκτεινον, πολλοὺς δὲ παρανομεῖν ἠνάγκαζον, εἶπέ που ὁ Σωκράτης, ὅτι θαυμαστόν οἱ δοκεῖ εἶναι, εἴ τις ἡμῶν βοῶν ἀγέλης νομεὺς, καὶ τὰς βοῦς ἐλάττους τε καὶ χείρους ποιῶν, μὴ ὁμολογῶν κακὸς βουκόλος εἶναι· ἔτι δὲ θαυμαστότερον, εἴ τις προστάτης ἡμῶν πόλεως, καὶ ποιῶν τοὺς πολίτας ἐλάττους καὶ χείρους, μὴ αἰσχύνοιτο, μηδ' οἴοιτο κακὸς εἶναι προστάτης τῆς πόλεως. ἀπαγγελθέντος δὲ αὐτοῖς τούτου, καλέσαντες ὅ, τε Κριτίας καὶ ὁ Χαρικλῆς τὸν Σωκράτην, τόν τε νόμον ἐδείκνυτον αὐτῷ, καὶ τοῖς νέοις ἀπειπεῖν μὴ διαλέγεσθαι. ὁ δὲ Σωκράτης ἐπήρετο αὐτοὺς, εἰ ἐξείη πυνθάνεσθαι, εἴ τι ἀγνοοῖτο τῶν προηγορευμένων. τὸ δ' ἐφάτην. ἐγὼ τοίνυν, ἔφη, παρεσκεύασμαι μὲν πείθεσθαι τοῖς νόμοις· ὅπως δὲ μὴ δι' ἄγνοιαν λάθω τι παρανομήσας, τοῦτο βούλο-

memorante, quod audierit, comperi. Et *odium* manifestavit. Quippe quum Trigintaviri complures cives, eosque non infimos, morte multâssent, multosque ad injustè agendum impellerent; dixit forte Socrates, mirum videri sibi, si bubulcus quispiam, qui vaccas cum pauciores tum deteriores reddat, non malum se bubulcum esse fateatur: sed hoc magis mirum, si quis præses civitatis factus, & cives pauciores deterioresque reddens, non erubescat, neque malum se civitatis præfectum esse putet. Quod quum ad eos renunciatum esset, arcessito Socrati Critias & Charicles non solùm legem ostendunt, verum etiam, ne cum adolescentibus colloqueretur, interdicunt. At Socrates interrogabat eos, ecquid in interdictis, quod non intelligeretur, quærere liceret. Assentiunt illi. Ego igitur, inquit, legibus quidem parere sum paratus: verùm, ne per ignorationem insciius transgrediar, scire de

μαι σαφῶς μαθεῖν παρ' ὑμῶν, πότερον τὴν τῶν λόγων τέχνην σὺν τοῖς ὀρθῶς λεγομένοις εἶναι νομίζοιτες, ἢ σὺν τοῖς μὴ ὀρθῶς, ἀπέχεσθαι κελεύετε αὐτῆς. εἰ μὲν γὰρ σὺν τοῖς ὀρθῶς, δῆλον ὅτι ἀφεκτέον εἴη τοῦ ὀρθῶς λέγειν· εἰ δὲ σὺν τοῖς μὴ ὀρθῶς, δῆλον ὅτι πειρατέον ὀρθῶς λέγειν. καὶ ὁ Χαρικλῆς ὀργισθεὶς αὖπερ, ἐπειδή, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἀγνοεῖς, τάδε σοι εὐμαθέστερα ὄντα σαφηνεύομεν, τοῖς νέοις ὅλως μὴ διαλέγεσθαι. καὶ ὁ Σωκράτης, ἵνα τοίνυν, ἔφη, μὴ ἀμφίβολον ᾖ, ὡς ἄλλο τι ποιῶ ἢ τὰ προηγορευμένα, ὁρίσατέ μοι, μέχρι πόσων ἐτῶν δεῖ νομίζειν νέους εἶναι τοὺς ἀνθρώπους. καὶ ὁ Χαρικλῆς, ὅσου περ, εἶπε, χρόνου βουλεύειν οὐκ ἔξεστιν, ὡς οὔπω φρονίμοις οὖσι· μηδὲ σὺ διαλέγου νεωτέροις τριάκοντα ἐτῶν. μηδὲ ἄν τι ὠνῶμαι, ἔφη, ἢν πωλῇ νεώτερος τριάκοντα ἐτῶν, ἔρωμαι ὁπόσου πωλεῖ;

vobis apertè volo, utrum hanc disserendi artem inter ea esse censeatis, quæ rectè dicuntur, an quæ non rectè, quum ab illâ abstinendum esse dicitis? Nam si inter illa quæ rectè dicuntur, patet, à rectè dicendo abstinendum esse: sin verò sit inter ea quæ non rectè, patet conandum esse ut rectè dicamus. Tum excandescens Charicles, Quando, inquit, ignoras hoc, Socrates, edicimus tibi quiddam intellectu facilius, cum adolescentibus non omnino colloqui. Et Socrates, Itaque ne sit ambiguum, ait, an aliud faciam quàm præscriptum sit; definite mihi, ad quot usque annos existimandum sit, homines esse adolescentes. Tum Charicles, Quousque, ait, senatoribus esse non licet, nimirùm hominibus istis necdum prudentiam consequutis: nec tu cum iis colloquitor, qui annum trigesimum non attigêre. Ne tunc quidem (*Socrates*) inquit, siquid emam ego, quod minor triginta annis vendit, quanti vendat, interrogabo?

ναὶ τά γε τοιαῦτα, ἔφη ὁ Χαρικλῆς· ἀλλά τοι σύ γε, ὦ Σώκρατες, εἰώθας, εἰδὼς πῶς ἔχῃ τὰ πλεῖστα, ἐρωτᾶν. ταῦτα οὖν μὴ ἐρώτα. μηδ' ἀποκρινοῦμαι οὖν, ἔφη, ἄν τίς με ἐρωτῶν τάχα ἐξετάσῃ, τοῦ οἰκεῖ Χαρικλῆς, ἢ ποῦ ὄντι Κριτίας; ναὶ τά γε τοιαῦτα, ἔφη ὁ Χαρικλῆς. ὁ δὲ Κριτίας, ἀλλὰ τῶν δέ τοί σε ἀπέχεσθαι, ἔφη, δέησε, ὦ Σώκρατες, τῶν σκυτέων, καὶ τῶν τεκτόνων, καὶ τῶν χαλκέων. καὶ γὰρ οἶμαι αὐτοὺς ἤδη καταπεπλῆχθαι ἀθυρολογίᾳ ὑπὸ σοῦ. ἀκτέον, ἔφη ὁ Σωκράτης, καὶ τῶν ἐπιμενόντων τούτοις, καὶ τοῦ δικαίου, καὶ τοῦ ὁσίου, καὶ τῶν ἄλλων τῶν δικαίων. ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Χαρικλῆς, καὶ τῶν βουκόλων γε· εἰ δὲ μή, φυλάττου, ὅπως μὴ καὶ σὺ ἐλάττους τὰς βοῦς ποιήσῃς. ἔνθα καὶ δῆλον ἐγένετο, ὅτι, ἀπαγγελθέντος αὐτοῖς καὶ περὶ τῶν βοῶν λόγου, ὠργίζοντο τῷ Σωκράτει.

η'. Οἷα μὲν οὖν ἡ συνουσία ἐγεγόνει Κριτίᾳ πρὸς Σω-

Ea verò quærere licet, ait Charicles: ſed ſoles tu Socrates, interrogare, cum ſcias quomodo ſe habeant plurima: itaque noli hæc quærere. Ergo non reſpondebo, inquit, ſiquis ex me interrogando exquireret, ubinam habitet Charicles, vel ubi ſit Critias? Hujuſmodi verò licet reſpondeas, ait Charicles. Critias autem, Ab iis abſtinendum tibi eſt, Socrates, inquit, nimirùm à ſutoribus, & fabris, & ærariis artificibus. Etenim arbitror illos jam confici obtuſos loquacitate tuâ. Ergo, ſubjecit Socrates, ab iis etiam abſtinendum, quæ conſequuntur; à juſto & pio, & iis, quæ à juſtis diverſa ſunt. Profectò, ait Charicles, etiam à bubulcis: quod niſi feceris, cave ne & ipſe vaccas pauciores reddas. Hinc autem conſtat, renunciato ad ipſos ſermone de vaccis, eos Socrati ſuccenſuiſſe.

8. Qualis itaque cum Socrate conſuetudo fuerit Cri-

κράτιλω, ϗ ὡς ἔιχον πρὸς ἀλλήλους, εἴρηται. φαίην δ' ἂν ἔγωγε, μηδενὶ μηδεμίαν εἶ παίδευσιν πρὸ γε μὴ ἀρέσκοντος. Κριτίας δὲ ϗ Ἀλκιβιάδης ὐκ ἀρέσκοντος αὐτοῖς Σωκράτης ὡμιλησάτην, ὃν χρόνον ὡμιλείτην αὐτῷ, ἀλλ' εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ὡρμησάτην πρεσβεύειν τῆς πόλεως. ἐπὶ γὰρ Σωκράτῃ σιωόντες ὐκ ἄλλοις τισὶ μᾶλλον ἐπεχείρουν διαλέγεσθαι, ἢ τοῖς μάλιστα πράττουσι τὰ πολιτικά. λέγεται γὰρ Ἀλκιβιάδην, πρὶν εἰκοσιν ἐτῶν εἶ, Περικλεῖ, ὀπιτρόπῳ μὲν ὄντι ἑαυτοῦ, πρεσβύτῃ δὲ τῆς πόλεως, τοιάδε διαλεχθῆναι περὶ νόμων· εἰπέ μοι, φάναι, ὦ Περίκλεις, ἔχοις ἄν με διδάξαι, τί ἐστι νόμος; πάντως δήπου, φάναι τὸν Περικλέα. δίδαξον δή πρὸς τῶν θεῶν, φάναι τὸν Ἀλκιβιάδην· ὡς ἔγωγ' ἀκούων τινῶν ἐπαινουμένων, ὅτι νόμιμοι ἄνδρες εἰσὶν, οἰόμην μὴ ἂν δικαίως τοῦτο τυχεῖν γε ἐπαίνου

tiæ, & quomodo alter ad alterum ſe habuerit, dictum eſt. Dixerim equidem, non poſſe ullum hominem ab ullo inſtitui, qui non placeat. Critias autem & Alcibiades, verſabantur illi quidem cum Socrate, qui eis non placebat, quamdiù ea conſuetudo duravit: verùm ita ut ſtatim ab initio flagitarent civitati præeſſe. Nam quo tempore Socrati familiares erant, non cum aliis differere conabantur potius, quàm qui rempublicam imprimis tractarent. Proditum eſt enim Alcibiadem, priuſquam viginti natus eſſet annos, cum Pericle tutore ſuo, civitatis præſide, de legibus talia diſſeruiſſe: mi Pericles, ait, dicito mihi, poſſiſne me, quid lex ſit, docere? Omninò, inquit Pericles. Et Alcibiades: Ergo me, per Deos immortales, hoc doceto: quoniam ego laudari quoſdam audiens quòd legum obſervantes ſint, arbitror non jure

τ μὴ εἰδότα, τί ἐστι νόμος. Ἀλλ' οὐδέν τι χαλεπῦ πράγματος ἐπιθυμεῖς, ὦ Ἀλκιβιάδη, φάναι τ Περικλέα, βουλόμενος γνῶναι τί ἐστι νόμος. πάντες γὰρ ὅτοι νόμοι εἰσὶν, οὓς τὸ πλῆθος συνελθὸν καὶ δοκιμάσαν ἔγραψε, φράζον, ἃ, τι δεῖ ποιεῖν, καὶ ἃ μή. πότερον δὲ τἀγαθὰ ἡγόμεθ' δεῖν ποιεῖν, ἢ τὰ κακά; τἀγαθὰ νὴ Δία, φάναι, ὦ μειράκιον, τὰ δὲ κακά, ἔφη. ἐὰν δὲ μὴ πλῆθος, ἀλλ' (ὥσπερ ὅπου ὀλιγαρχία ἐστὶν) ὀλίγοι συνελθόντες γράψωσιν, ὅ, τι χρὴ ποιεῖν, ταῦτα τί ἐστι; πάντα, φάναι, ὅσα γ' ἂν τὸ κρατοῦν τ πόλεως, βουλευσάμενον, ἃ χρὴ ποιεῖν, γράψῃ, νόμος καλεῖται. καὶ ἂν τύραννος οἷός κρατῶν τ πόλεως γράψῃ τοῖς πολίταις, ἃ χρὴ ποιεῖν, ἆ ταῦτα νόμος ἐστί; ἆ ὅσα τύραννος ἄρχων, φάναι, γράφῃ, ἆ ταῦτα νόμος καλεῖται. βία δὲ, φάναι, ἆ ἀνομία τί ἐστιν, ὦ Περίκλεις;

tribui laudem hanc illi, qui, quid lex ſit, ignoret. Tu verò, mi Alcibiades, rem non difficilem flagitas, ait Pericles; qui cognoſcere cupias, quid lex ſit. Etenim omnes hæ leges ſunt, quas in unum conveniens & conſentiens, vulgus conſcripſit, declarans, quæ facienda ſint, quæ non. Utrùm autem ea facienda ſanxerunt, quæ bona ſunt, an quæ mala? Profectò bona, mi adoleſcentule, ait Pericles, miniméque mala. Jam ſi non vulgus, ſed (utì paucorum in dominatu fit) pauci quidam congreſſi, quid faciendum ſit, conſcripſerint, ea quid ſunt? Omnia, inquit, quæcunque pars ea quæ ſummam in republicâ potentiam obtinet, habitâ de iis quæ agenda ſint conſultatione, ſcripſerit, lex appellantur. Si ergo tyrannus etiam civitate potitus, quæ civibus agenda ſint, perſcripſerit, num & ea lex ſunt? Nimirum, ait, quæcunque tyrannus imperans perſcribit, eá quoque lex appellantur. Quid autem, inquit (*Alcibiades*) vis eſt, & legum everſio, mi Pericles? an

ἆρ' οὐχ ὅταν ὁ κρείττων τ ἥττω μὴ πείσας, ἀλλὰ βιασάμενος, ἀναγκάσῃ ποιεῖν ὅ, τι ἂν αὐτῷ δοκῇ; ἔμοιγε δοκεῖ, φάναι τ Περικλέα. καὶ ὅσα ἄρα τύραννος μὴ πείσας τοὺς πολίτας ἀναγκάζῃ ποιεῖν γράφων, ἀνομία ἐστί; δοκεῖ μοι, φάναι τὸν Περικλέα. ἀναπέφημαι γάρ τοι, ὅσα τύραννος μὴ πείσας γράφει, νόμον εἶναι. ὅσα δὲ ὁ ὀλίγοι τοὺς πολλοὺς μὴ πείσαντες, ἀλλὰ κρατοῦντες γράφωσι, πότερον βίαν φῶμεν, ἢ μὴ φῶμεν εἶναι; πάντα μοι δοκεῖ, φάναι τ Περικλέα, ὅσα τις μὴ πείσας ἀναγκάζει τινὰ ποιεῖν, εἴ τε γράφων, εἴ τε μή, βία μᾶλλον ἢ νόμος εἶναι. καὶ ὅσα ἄρα τὸ πᾶν πλῆθος κρατοῦν τῶν τὰ χρήματα ἐχόντων, γράφει μὴ πεῖσαν, βία μᾶλλον ἢ νόμος ἂν εἴη. μάλα τοι, φάναι τὸν Περικλέα, ὦ Ἀλκιβιάδη, καὶ ἡμεῖς τηλικοῦτοι ὄντες, δεινοὶ τὰ τοιαῦτα ἦμεν. τοιαῦτα γὰρ καὶ ἐμελετῶμεν καὶ ἐσο-

non quum fortior imbecilliorem, non perſuadendo, ſed vim adferendo, quodcunque ſibi videatur, facere cogit? Ita mihi videtur, ait Pericles. Ergo quæcunque tyrannus, non perſuaſis civibus, perſcribit, atque ut illi faciant, cogit, nonne legum ſunt everſio? id mihi videtur, inquit Pericles: nam hoc retracto, nimirùm legem eſſe, quæcunque tyrannus ſuis non perſuaſis ſcribat. Quæ verò pauci, multitudine non perſuaſâ, ſed rerum potientes ſcribunt, num vim eſſe, vel non, dicemus? Tum Pericles, Videntur, inquit, illa omnia, quæcunque non perſuadendo quis cogit aliquem facere, ſive ſcribat ea, ſive non, vis potiùs eſſe, quàm lex. Ergo quæcunque plebs univerſa, iis ſuperior qui locupletes ſunt, non perſuadendo ſcribit, vis erunt potius quàm lex? Tum dixit Pericles: Nos etiam, mi Alcibiades, quum iſthâc ætate eſſemus, peracres in hujuſmodi rebus eramus; nam & meditabamur ejuſmodi & argutabamur,

φιζόμεθα, οἷάπερ καὶ σὺ νῦν ἐμοὶ δοκεῖς μελετᾶν. τὸν δὲ Ἀλκιβιάδην φάναι· εἴθε σοι, ὦ Περίκλεις, τότε συνεγενόμην, ὅτε δεινότατος σαυτοῦ ταῦτα ἦσθα.

9. Ἐπεὶ τοίνυν τάχιστα τῶν πολιτευομένων ὑπέλαβον χείττονες εἶναι, Σωκράτει μὲν οὐκ ἔτι προσήεσαν· (οὔτε γὰρ αὐτοῖς ἄλλως ἤρεσκεν· εἰ δὲ προσέλθοιεν, ὑπὲρ ὧν ἡμάρτανον ἐλεγχόμενοι, ἤχθοντο) τὰ δὲ τῆς πόλεως ἔπραττον, ὥσπερ ἔνεκεν καὶ Σωκράτει προσῆλθον. ἀλλὰ Κρίτων τε Σωκράτους ἦν ὁμιλητὴς, καὶ Χαιρεφῶν, καὶ Χαιρεκράτης, καὶ Σιμμίας, καὶ Κέβης, καὶ Φαίδων δὲ, καὶ ἄλλοι, οἱ ἐκείνῳ συνῆσαν, οὐχ ἵνα δημηγορικοὶ ἢ δικανικοὶ γένοιντο, ἀλλ' ἵνα καλοί τε κἀγαθοὶ γενόμενοι, καὶ οἴκῳ, καὶ οἰκέταις, καὶ οἰκείοις, καὶ φίλοις, καὶ πόλει, καὶ πολίταις δύναιντο καλῶς χρῆσθαι. καὶ τούτων

qualia tu mihi nunc meditari videris. Subjecit Alcibiades, Utinam, mi Pericles, id temporis tecum eſſem verſatus, quum teipſum in his rebus ſuperabas.

9. Ubi primùm igitur ſe hi ſuperiores eſſe arbitrabantur illis, qui rempublicam gerebant, non jam ad Socratem ampliùs accedebant, (quod is cæteroquìn eis haud placeret: & ſi accederent, reprehendi ſe propter ea in quibus peccabant, gravitèr ferebant) ſed reip. negotia capeſſebant, quæ una cauſa fuerat, quamobrem ad Socratem acceſſerant. Crito autem, & Chærephon, & Chærecrates, & Simmias, & Cebes, & Phædo, & alii plerique Socrati familiares erant, qui cum eo converſabantur, non ut oratores vel cauſidici fierent; ſed ut viri pulchri bonique ſtudioſi evadentes, & domo, & domeſticis, & propinquis, et amicis, civitatéque ac civibus ſuis quàm optime uti poſſint. Quorum quidem nemo neque dum

ὑδεὶς, ὅτε νεώτερος οὔτε πρεσβύτερος ὢν, οὔτ' ἐποίησε κακὸν ὐδέν, οὔτ' αἰτίαν ἔσχεν.

ι'. Ἀλλὰ Σωκράτης γ', ἔφη ὁ κατήγορος, τὺς πατέρας καταπλακίζειν ἐδίδασκε, πείθων μὲν τοὺς συυόντας αὑτῷ σοφωτέρους ποιεῖν τῶν πατέρων, φάσκων δὲ κατὰ νόμον εἶναι παρανοίας ἑλόντι καὶ τὸν πατέρα δῆσαι, τεκμηρίῳ τούτῳ χρώμενος, ὡς τὸν ἀμαθέστερον ὑπὸ τοῦ σοφωτέρυ νόμιμον εἶη δεδέσθαι. Σωκράτης δὴ τὴν μὲ ἀμαθίας ἕνεκα δεσμούυτα δικαίως ἂν κ' αὐτὸν ᾠέτο δεδέσθαι ὑπὸ τῶν ὀπιζαμένων, ἃ μὴ αὐτὸς ὀπίζατο· καὶ τῶν τοιούτων ἕνεκα πολλάκις ἐσκόπει, τί διαφέρει μανίας ἀμαθία· κ' τοὺς μὲν μαινομένυς ᾠέτο συμφερόντως ἂν δεδέσθαι κ' αὐτοῖς κ' τοῖς φίλοις, τὺς δὲ μὴ ὀπιζαμένους τὰ δέοντα, δικαίως ἂν μανθάνειν παρὰ τῶν ὀπιζαμένων.

ια'. Ἀλλὰ Σωκράτης γε, ἔφη ὁ κατήγορος, ὐ μόνον τὺς

junior esset, neque senior, mali quidpiam vel commisit, vel commisisse culpatus fuit.

10. At enim Socrates, inquit accusator, patres contemnere docebat, dum persuaderet, se familiares suos patribus sapientiores effecturum; atque etiam diceret, lege permissum esse, ut aliquis patrem convictum amentiæ devinciat: hoc argumento usus, quod imperitiorem à sapientiore vinciri jus esset. Imo verò Socrates, eum qui imperitiæ causâ quenquam ligâsset, meritò & ipsum vinciendum esse putabat ab iis qui, quod ipse ignoraret, scirent: adeoque sæpenumerò propter hujusmodi, quid imperitia differat ab animi insanitate dispiciebat: ac animo insanos quidem vinciri cum suo & amicorum emolumento putabat; inscios verò illorum quæ sciri oporteret, meritò debere ab iis discere, qui scirent.

11. At Socrates, inquit accusator, non solùm ut patres,

πατέρας, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἄλλους συγγενεῖς ἐπαίειν ὀλιγωρίᾳ πρὸς τοῖς αὐτῷ συνοῦσι, λέγων, ὡς οὔτε τοὺς κάμνοντας, οὔτε τοὺς δικαζομένους ὠφελοῦσιν, ἀλλὰ τοὺς μὲν οἱ ἰατροὶ, τοὺς δὲ συνδικεῖν ὀπιζάμενοι. ἔφη δὲ καὶ περὶ τῶν φίλων αὐτὸν λέγειν, ὡς οὐδὲν ὄφελος εὖνους εἶναι, εἰ μὴ καὶ ὠφελεῖν δυνήσονται· μόνους δὲ φάσκειν αὐτὸν ἀξίους εἶναι τιμῆς τοὺς εἰδότας τὰ δέοντα, καὶ ἑρμηνεῦσαι δυναμένους. ἀναπείθοντα οὖν τοὺς νέους αὐτὸν, ὡς αὐτὸς εἴη σοφώτατός τε, καὶ ἄλλους ἱκανώτατος ποιῆσαι σοφοὺς, οὕτω μεγαλοπρεπῆ τὴν αὐτῷ συνουσίαν, ὥστε μηδαμοῦ παρ' αὐτοῖς τοὺς ἄλλους εἶναι περὶ ἑαυτόν. ἐγὼ δ' αὐτὸν οἶδα μὲν καὶ περὶ πατέρων τε, καὶ τῶν ἄλλων συγγενῶν τε, καὶ περὶ φίλων ταῦτα λέγοντα· καὶ περὶ τούτοις γε, διότι ἡ ψυχῆς ἐξελθούσης, ἡ ἢ μοίρᾳ τῆς φύσεως, τὸ σῶμα οὐκετι κα-

sed ut cæteri etiam cognati parvo in honore apud familiares ipsius essent, effecit; dicebat enim, propinquos nec illis esse usui, qui adversâ valetudine laborarent, nec illis, quorum de re in judicio agitur; sed iis quidem prodesse medicos, his verò quotquot patrocinari scirent. Addebat etiam de amicis eum dicere, nihil esse commodi si benevoli sint, nisi possint etiam prodesse. Eos quoque solos dicere *(Socratem)* dignos honoribus esse, qui quæ deceant sciant, & oratione possint explicare: quapropter ipsum, persuadendo adolescentibus se sapientissimum esse, ac ad efficiundum alios sapientes maximè idoneum, sic affectos erga se reddidisse familiares suos, ut nequaquàm apud eos alii cujusquam essent pretii, cum Socrate comparati. Ego vero memini eum de patribus, de propinquis cæteris, & de amicis hæc dicere; ac præter hæc, quamobrem, posteaquam migraverit anima, in quâ solâ est prudentia, hominis etiam maximâ necessitudine con-

τῶ ἀνθρώπου τὴν ταχίστην ἐξενέγκωσιν. ἔλεγε δὲ, ὅτι χὴ ζῶν ἕκαστος ἑαυτῶ, ὃ πάντων μάλιστα φιλῆ, τοῦ σώματος ὅ, τι ἂν ἀχρεῖον ἢ καὶ ἀνωφελὲς, αὐτός τε ἀφαιρεῖ, καὶ ἄλλῳ παρέχῃ. αὐτοί τε γὰρ αὐτῶν ὄνυχάς τε, καὶ τρίχας, καὶ τύλους ἀφαιροῦσι, καὶ τοῖς ἰατροῖς παρέχουσι μετὰ πόνων τε καὶ ἀλγηδόνων καὶ ἀποτέμνειν, καὶ ἀποκαίειν, καὶ τρώγειν οἴονται δεῖν αὐτοῖς καὶ μισθὸν πίνειν· καὶ τὸ σίαλον οὐκ ἔτι σώματος ἀποπτύουσιν, ὡς δυνατὸν πορρωτάτω, διότι ὠφελεῖ μὲν οὐδὲν αὐτοὺς ἐὸν, βλάπτει δὲ πολὺ μᾶλλον. ταῦτα οὖν ἔλεγεν, ὡ τοὺ μὴ πατέρα ζῶντα κατορύττειν διδάσκων, ἑαυτὸν δὲ κατατέμνειν· ἀλλ' ἐπιδεικνύων, ὅτι τὸ ἄφρον, ἄτιμόν ἐστι· καὶ παρεκάλει ἐπιμελεῖσθαι ὡς φρονιμώτατον εἶναι καὶ ὠφελιμώτατον, ὅπως, ἐάν τε ὑπὸ πατρὸς, ἐάν τε ὑπὸ ἀδελφοῦ, ἐάν τε ὑπ' ἄλλου τινὸς βούλῃ τιμᾶσθαι, μὴ,

juncti corpus quamprimùm elatum è conſpectu auferant. Dicebat etiam quemlibet, dum in vivis eſt, de corpore ſuo, quod omnium maximè diligit, quicquid otioſum & inutile ſit, tum per ſe tollere, tum aliis tollendum præbere. Nam homines ipſi ſuos ungues, capillos, callos tollunt; eoſdemque medicis cum moleſtiis ac doloribus amputandos deurendoſque præbent, eâque de cauſâ putant ipſis etiam ſe mercedem debere ſolvere. Salivam quoque quàm poſſunt longiſſimè ab ore exſpuunt; quòd dum ore continetur, non ſolùm nihil proſit, ſed multo magis etiam noceat. Hæc igitur dicebat (*Socrates*) non quidem docens, patrem vivum ſepeliendum eſſe, ac ſeipſum in fruſta concidendum; ſed demonſtrans, quòd quid inſipiens, inglorium ſit: Etiam hortabatur, ut ſtudeat quiſque quàm prudentiſſimus fieri ac utiliſſimus: ut ſive à patre quis, ſeu à fratre, ſeu alio quopiam honore affici velit, non idcircò negligens ſit quod propin-

τῷ οἰκεῖος εἶ) πιστεύων, ἀμελῆ, ἀλλὰ πειρᾶται, ὑφ' ὧν ἂν βέλτιος τιμᾶσθαι, τούτοις ὠφέλιμος εἶναι.

ιβ'. Ἔφη δ' αὐτὸν ὁ κατήγορος καὶ τῶν ἐνδοξοτάτων ποιητῶν ἐκλεγόμενον τὰ πονηρότατα, καὶ τούτοις μαρτυρίοις χρώμενον, διδάσκειν τοὺς συνόντας κακούργους εἶναι, καὶ τυραννικούς· Ἡσίοδου μὲν τὸ,

Ἔργον δ' οὐδὲν ὄνειδος, ἀεργείη δέ τ' ὄνειδος.

τοῦτο δὴ λέγειν αὐτὸν, ὡς ὁ ποιητὴς κελεύει μηδενὸς ἔργου, μήτε ἀδίκου, μήτε αἰσχροῦ ἀπέχεσθαι, ἀλλὰ καὶ ταῦτα ποιεῖν ὅπως τοῦ κέρδους. Σωκράτης δ' ἐπειδὴ ὁμολογήσαιτο, τὸ μὲν ἐργάτην εἶναι, ὠφέλιμόν τε ἀνθρώπῳ καὶ ἀγαθὸν εἶναι, τὸ δὲ ἀργὸν, βλαβερόν τε καὶ κακὸν, καὶ τὸ μὲν ἐργάζεσθαι ἀγαθὸν, τὸ δὲ ἀργεῖν κακόν· τοὺς μὲν ἀγαθόν τι ποιοῦντας, ἐργάζεσθαί τε ἔφη, καὶ ἐργάτας, ἀγαθοὺς εἶναι· τοὺς δὲ κυβεύοντας, ἢ

quum se credat, sed conetur, ut illis prosit, à quibus honorem consequi cupiat.

12. Præterea dicebat accusator (*Socratem*) seligentem de Poëtis celeberrimis ea, quæ essent pessima, eisque testimoniis utentem, docere familiares suos, ut facinorosi essent ac tyrannici: Hesiodi quidem illud,

Negotium nullum est opprobrium, otium autem opprobrium est:

Hoc illum sic exponere, quasi Poëta nullo jubeat ab opere, nec injusto, nec turpi abstinere, sed quæstûs gratiâ hæc quoque facere. At enim Socrates quum fateretur, ex usu hominis ac bonum esse, occupari labore; contráque, otiosum esse, noxium & malum: & operari, bonum; otiari, malum esse: quoscunque boni quid facere videret, eos operari dicebat, ac bonos esse operarios; qui vero talis luderent, vel aliud quidpiam pravi

τι ἄλλο ποιεῖν καὶ ὀνειδιζόμενον ποιοῦντας, ἀργοὺς ἀποφαίνῃ. ὧν ἓν τούτων ὀρθῶς ἂν ἔχοι τὸ,

Ἔργον δ' οὐδὲν ὄνειδος, ἀεργίη δέ τ' ὄνειδος.

ιγ'. Τὸ δὲ Ὁμήρου ἔφη ὁ κατήγορος πολλάκις αὐτὸν λέγειν, ὅτι Ὀδυσσεὺς,

Ὅντινα μὲν βασιλῆα καὶ ἔξοχον ἄνδρα κιχείη,
Τόνδ' ἀγαθοῖς ἐπέεσσιν ἐρητύσασκε παρελθών·
Δαιμόνι', οὔ σε ἔοικε κακὸν ὣς δειδιέναι·
Ἀλλ' αὐτός τε κάθησο, καὶ ἄλλους ἵδρυε λαούς.
Ὅν δ' αὖ δήμου τ' ἄνδρα ἴδοι, βοόωντά τ' ἐφεύροι,
Τὸν σκήπτρῳ ἐλάσασκε, ὁμοκλήσασκέ τε μύθῳ·
Δαιμόνι', ἀτρέμας ἧσο, καὶ ἄλλων μῦθον ἄκουε,
Οἳ σέο φέρτεροί εἰσι· σὺ δ' ἀπτόλεμος καὶ ἄναλκις,

damnoſique agerent, hos otioſos appellabat. Quâ ſententiâ rectè ſe habet id,

Negotium nullum eſt opprobrium, otium autem opprobrium eſt.

13. Illud etiam Homeri dicebat accuſator (*Socratem*) ſæpenumerò proferre, quòd Ulyſſes,

Quemcunque quidem, ſeu regem ſeu primarium virum, inveniret,
Hunc blandis verbis detinebat aſtans:
" Vir optime, non te decet, timidum uti, trepidare;
Quin ipſe et ſede, & alios ſedere fac populos."
Quemcunque vero plebeium virum videret, vociferantemque offenderet,
Hunc ſceptro percutiebat, increpitabatque voce;
" Improbe, quietè ſede, & aliorum verba audi,
Qui te præſtantiores ſunt: tu autem imbellis & invalidus,

Οὔτε ποτ' ἐν πολέμῳ ἀριθμὸς, οὔτ' ἐνὶ βουλῇ.

Ταῦτα δὴ αὐτὸν ἐξηγεῖσθαι, ὡς ὁ ποιητὴς ἐπαινοίη παίεσθαι τοὺς δημότας καὶ πένητας. Σωκράτης δ' ὁ ταῦτ' ἔλεγε (καὶ γὰρ ἑαυτὸν οὔπω γ' ἂν ᾤετο δεῖν παίεσθαι) ἀλλ' ἔφη δεῖν τοὺς μήτε λόγῳ μήτε ἔργῳ ὠφελίμους ὄντας, μήτε στρατεύματι, μήτε πόλει, μήτε αὐτῷ τῷ δήμῳ, εἴ τι δέοι, βοηθεῖν ἰσχύοις, ἄλλως τ' ἐὰν καὶ τοὺς τούτῳ χρῆσθαι θέλοντας ὦσι, πάντα τρόπον κωλύεσθαι, κἂν πάνυ πλούσιοι τυγχάνωσιν ὄντες. ἀλλὰ Σωκράτης γε, τἀναντία τούτων, φιλοδήμου ἦν καὶ φιλάνθρωπος ὤν. ἐκεῖνος γὰρ πολλοὺς ἐπιθυμητὰς καὶ ἀσοὺς καὶ ξένους λαβὼν, οὐδένα πώποτε μισθὸν ἐπ' συνουσίᾳ ἐπράξατο, ἀλλὰ πᾶσιν αὐθόνως ἐπήρκει τῶν ἑαυτοῦ· ὧν ἔνιοι μικρὰ μέρη, παρ' ἐκείνου τοσαῦτα λαβόντες, πολλοῦ τοῖς ἄλλοις ἐπώλουν, καὶ οὐκ ἦσαν, ὥσπερ ἐκεῖνος, δημοτικοί. τοῖς γὰρ μὴ ἔχουσι χρήματα διδόναι, οὐκ ἤθελον ἀφορμὰς παρέχεσθαι.

Neque unquam in bello æſtimatus, neque in concilio.

Hæc verò eum ſic interpretari, quaſi Poëta probaret, ſi plebeii paupereſque cæderentur. At vero Socrates minimè iſta dicebat, (nam illo pacto ſeipſum eſſe cædendum exiſtimâſſet,) ſed dicebat, eos qui nec oratione nec facto utiles eſſent, neque vel exercitui, vel civitati, vel ipſi etiam populo, ſi opus fuerit, poſſent ſuccurrere, præſertìm ſi adhæc ſibi præfidant, omni modo coërcendos eſſe, quamvis ditiſſimi eſſent. Erat certè Socrates è contrario palam popularis & humanus. Nam quum multos ſui ſtudioſos tum cives tum exteros haberet, nullam unquam mercedem conſuetudinis exegit, ſed omnibus abundè citraque invidiam ſua communicabat: quorum exiguas quaſdam partes nonnulli gratìs ab eo conſequuti, magno aliis vendebant, nec erant, ut ipſe, populares; quippè cùm iis, quibus ad largiendum pecunia deeſſet, diſſerere nolebant.

ιδ'. Ἀλλὰ Σωκράτης γε ἡ πρὸς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους κόσμον τῇ πόλει παρεῖχε πολλῷ μᾶλλον, ἢ Λίχας τῇ Λακεδαιμονίων, ὃς ὀνομαστὸς ἐπὶ τούτῳ γέγονε. Λίχας μὲν γὰρ τ γυμνοπαιδίαις τοὺς ἐπιδημοῦντας ἐν Λακεδαίμονι ξένους ἐφείπνιζε· Σωκράτης δὲ ἁπλοῦς τῷ βίῳ τὰ ἑαυτῷ δαπανῶν τὰ μέγιστα πάντας τοὺς βουλομένους ὠφέλει· βελτίους γὰρ ποιῶν τοὺς συγγιγνομένους ἀπέπεμπεν. ἐμοὶ μὲν δὴ Σωκράτης, τοιοῦτος ὤν, ἐδόκει τιμῆς ἄξιος εἶναι τῇ πόλει μᾶλλον, ἢ θανάτου· ἡ γε τοὺς νόμους δὲ σκοπῶν ἄν τις, τοῦθ' εὕροι. Κατὰ γὰρ τοὺς νόμους, ἐάν τις φανερὸς γένηται κλέπτων, ἢ λωποδυτῶν, ἢ βαλαντιολομῶν, ἢ τοιχωρυχῶν, ἢ ἀνδραποδιζόμενος, ἢ ἱεροσυλῶν, [1] τούτοις θάνατός ἐστιν ἡ ζημία· ὧν ἐκεῖνος πάντων ἀνθρώπων πλεῖστον ἀπεῖχεν. ἀλλὰ μὴν τῇ

14, Socrates autem huic civitati apud alios homines etiam multo majus ornamentum conciliabat, quàm Lichas Lacedæmoniorum civitati, qui eo nomine celeberrimus evaſit. Nam ludis illis, qui à nudis exhibebantur, Lichas hoſpitibus Lacedæmonem peregrè venientibus cœnam præbere ſolebat: Socrates autem, quum per omnem vitam impenderet ſua, plurimùm omnibus non nolentibus proderat: Etenim eos, qui ad ipſum accedebant, reddebat meliores, ac deinde dimittebat. Quamobrem mihi ſanè Socrates, qui talis eſſet, potiùs honorem de republica, qnàm mortem, meruiſſe videbatur: atque ſi leges etiam aliquis conſideret, hoc ipſum inveniet. Nam ſecundùm leges, ſi quis furari, vel graſſando veſtes auferre, vel crumenas incidere, vel parietes perfodere, vel plagium vel ſacrilegium committere palam deprehendatur, talibus *flagitiis* mors eſt pœna: a quibus hic longiſſimè ſupra mortales omnes aberat. Neque

[1] Forſan πάνυ

πόλει γε ὅτε πολέμῳ κακῶς συμβάντος, ὅτε στάσεως, ὅτε προδοσίας, ὅτε ἄλλου κακοῦ ὁδενὸς πώποτε αἴτιος ἐγένετο· οὐδὲ μὴν ἰδίᾳ γε οὐδένα πώποτε ἀνθρώπων οὔτε ἀγαθῶν ἀπεστέρησεν, ὅτε κακοῖς περιέβαλεν· ἀλλ' ὧν αἰτίαν τῶν εἰρημένων οὐδενὸς πώποτ' ἔσχε. πῶς οὖν ἔνοχος ἂν εἴη τῇ γραφῇ, ὃς ἀντὶ μὲν τοῦ μὴ νομίζειν θεοὺς (ὡς ἐν τῇ γραφῇ ἐγέγραπτο,) φανερὸς ἦν θρέπτων τοὺς θεοὺς μάλιστα τῶν ἄλλων ἀνθρώπων· ἀντὶ δὲ τοῦ διαφθείρειν τοὺς νέους, (ὃ δὴ ὁ γραψάμενος αὐτὸν ᾐτιᾶτο) φανερὸς ἦν, τῶν συνόντων τὰς πονηρὰς ἐπιθυμίας ἔχοντας, τούτων μὲ παύων, καὶ τὴν καλλίστης καὶ μεγαλοπρεπεστάτης ἀρετῆς, ἣ πόλεις τε καὶ οἴκους εὖ οἰκοῦσι, προτρέπων ἐπιθυμεῖν; ταῦτα δὲ πράττων, πῶς ἂν μεγάλης ἄξιος ἦν τιμῆς τῇ πόλει;

verò civitati belli alicujus malè cedentis, neque ſeditionis, neque proditionis, neque ullius unquam mali alterius auctor extitit: neque privatim quidem ullum hominem unquam vel bonis privavit, vel in mala conjecit: adeoque nullius horum, quæ diximus, culpam unquam ſuſtinuit. Quo igitur pacto ille accuſationi obnoxius eſſet, qui pro eo, quòd Deos eſſe non putaret, quemadmodùm in *actione* perſcriptum erat, palam Deos coluit ſtudioſius quam homines cæteri: ac pro eo, quod adoleſcentes corrumperet, quando & hoc ei crimen *Actor* impingebat, palam eos ex familiaribus, qui pravis libidinibus flagrarent, ab iiſdem ceſſare faciebat, ac ipſos ad pulcherrimæ ſplendidiſſimæque virtutis, quâ tam civitates quam familias bene adminiſtrant, amorem incitabat? Atque hæc quum faceret, quo pacto de civitate honorem non meruit maximum?

ΚΕΦ. γ'.

Ως δὲ δὴ καὶ ὠφελεῖν ἐδόκει μοι τοὺς ξυνόντας, τὰ μὲν ἔργῳ δεικνύων ἑαυτὸν οἷος ἦν, τὰ δὲ καὶ διαλεγόμενος, τούτων δὴ γεγράψω, ὁπόσα ἂν διαμνημονεύσω. τὰ μὲν τοίνυν πρὸς τοὺς θεοὺς φορερὸς ἦν καὶ ποιῶν καὶ λέγων, ἧπερ ἡ Πυθία ἀποκρίνει τοῖς ἐρωτῶσι, πῶς δεῖ ποιεῖν ἢ περὶ θυσίας, ἢ περὶ προγόνων θεραπείας, ἢ περὶ ἄλλου τινὸς τῶν τοιούτων. ἥ τε γὰρ Πυθία νόμῳ πόλεως ἀναιρεῖ ποιοῦντας εὐσεβῶς ἂν ποιεῖν. Σωκράτης τε οὕτω καὶ αὐτὸς ἐποίει, καὶ τοῖς ἄλλοις παρῄνει· τοὺς δὲ ἄλλως πως ποιοῦντας περιέργους καὶ ματαίους ἐνόμιζεν εἶναι. καὶ εὔχετο δὲ πρὸς τοὺς θεοὺς ἁπλῶς τἀγαθὰ διδόναι, ὡς τοὺς θεοὺς κάλλιστα εἰδότας, ὁποῖα ἀγαθά ἐστι· τοὺς δὲ εὐχομένους χρυσίου, ἢ

CAP. III.

QUO autem modo mihi visus sit familiaribus suis prodesse, partìm operibus demonstrans, qualis esset, partìm colloquiis usus, horum conscribam, quæcunque meminero. Itaque divinis in rebus constabat eum & facere & loqui eo modo, quo Pythia respondet consulentibus, quid faciendum sit, vel de sacrificiis, vel de cultu majorum, vel de aliâ re quâpiam, quæ hujus sit generis. Nam Pythia respondet oraculo, Piè facturos, si ex instituto civitatis hæc agant. At Socrates ita & ipse faciebat, & alios facere cohortabatur; eosque, qui aliter faciebant, superstitiosos & vanos esse censebat. Precabatur etiam Deos simplicitèr, ut bona largirentur, tanquam Dii optimè scirent, cujusmodi res essent bonæ. At qui aurum, vel

ἀργύριον, ἢ τυραννίδα, ἢ ἄλλό τι τῶν τοιούτων, οὐδὲν διάφορον ἐνόμιζεν εὔχεσθαι, ἢ εἰ κυβείαν, ἢ μάχην, ἢ ἄλλό τι εὐχοιντο τῶν φανερῶς ἀδήλων, ὅπως ἀποβήσοιτο. θυσίας τε θύων μικρὰς ἀπὸ μικρῶν, οὐδὲν ἡγεῖτο μεῖον θύειν τε ἀπὸ πολλῶν καὶ μεγάλων πολλὰ καὶ μεγάλα θύοντας. οὔτε γὰρ τοῖς θεοῖς ἔφη καλῶς ἔχειν, εἰ ταῖς μεγάλαις θυσίαις μᾶλλον, ἢ ταῖς μικραῖς ἔχαιρον· (πολλάκις γὰν ἂν αὐτοῖς τὰ τῶν πονηρῶν μᾶλλον, ἢ τὰ τῶν τῶν χρηστῶν εἰς κεχαρισμένα·) οὔτ' ἂν τοῖς ἀνθρώποις ἄξιον εἶναι ζῆν, εἰ τὰ τῶν πονηρῶν μᾶλλον ἦν κεχαρισμένα τοῖς θεοῖς, ἢ τὰ τῶν χρηστῶν· ἀλλ' ἐνόμιζε τοὺς θεοὺς τῶν εὐσεβεστάτων τιμαῖς μάλα χαίρειν. ἐπῃνέτης δ' αὐτῷ καὶ τοῦτ' ἔπος τόδε,

Καλὸν δ' ἔρδειν ἱερὰ ἀθανάτοισι θεοῖσι.

argentum, vel tyrannidem, vel aliquid aliud hujuſmodi à Diis peterent, non diſſimile quid petere putabat, quàm ſi aleam, vel prælium, vel quid aliud earum rerum peterent, quæ omninò ſunt obſcuræ, cujuſmodi ſunt eventum habituræ. Quumque de facultatibus exiguis exigua ſacra faceret, nihilo ſe putabat minus præſtare, quàm ii qui de multis & magnis opibus multas & magnas hoſtias cæderent. Etenim neque decere Deos hoc aiebat, ut magnis potius, quàm exiguis ſacrificiis gauderent, (ſic enim eis improborum ſacrificia ſæpiùs eſſent grata, quàm bonorum) neque vitam mortalibus optandam eſſe, ſi ſacrificia ſceleſtorum Diis eſſent acceptiora, quàm bonorum. Nimirùm exiſtimabat Deos inprimis honoribus gaudere, qui ab hominibus maximè religioſis oblati eſſent. Laudabat & hoc carmen,

Pro facultatibus ſacrificia immortalibus Diis offerre.

καὶ τοὺς φίλους δὲ, ἢ ξένους, ἢ τοὺς τῶ ἄλλην διαίταν καλὴν ἔφη παραίνεσιν εἶ) τὴν καθ' ἑωυτὸν ἔρδειν. εἰ δέ τ δόξειεν αὐτῷ σημαίνειν τοῖς θεῶν, ἧττον ἂν ἐπείθη πρὰ τὰ σημαινόμενα ποιῆσαι, ἢ εἴ τις αὐτὸν ἔπειθεν ὁδῶ λαβεῖν ἡγεμόνα τυφλὸν, καὶ μὴ εἰδότα τῶ ὁδὸν, ἀντὶ βλέποντος ἢ εἰδότος. ἢ τ ἄλλων δὲ μωρίαν κατηγόρει, οἵτινες τοῖς τὰ πρὰ τ θεῶν σημαινόμενα ποιοῦσί π, φυλαττόμενοι τ πρὰ τοῖς ἀνθρώποις ἀδοξίαν· αὐτὸς δὲ πάντ' ἀνθρώπινα ὑπερεώρα τοὺς τ πρὰ τ θεῶν ξυμβουλίαν.

β'. Διαίτῃ δ' τήν τε ψυχὴν ἐπαίδευσε ἢ τὸ σῶμα, ᾗ χρώμενος ἄν τις, εἰ μή π δαιμόνιον εἴη, θαῤῥαλέως ἢ ἀσφαλῶς βιώη, ἢ οὐκ ἂν ἀπορήσειε τοσαύτης δαπάνης. οὕτω γὰρ εὐτελὴς ἦν, ὥσ' οὐκ οἶδ' εἴ τις οὕτως ἂν ὀλίγα ἐργάζοιτο, ὥστε μὴ λαμβάνειν τὰ Σωκράτει ἀρκοῦντα. σίτῳ μὲν

& aiebat hanc admonitionem, ut pro viribus agamus, ad amicos, ad hoſpites, ad reliquam vitæ rationem, præclaram eſſe. Quod ſi quid divinitùs ei ſignificari viſum eſſet, difficiliùs perſuaderi potuiſſet, ut præter ſignificata faceret, quàm ſi quis ei ſuadere conatus ſit, ut cæcum & ignarum viæ ducem pro videnté & gnaro acciperet. Et alios ſtultitiæ accuſabat, qui, præter illa quæ a Diis ſignificata eſſent, aliquid facerent, caventes malam apud homines exiſtimationem: ipſe res humanas omnes præ divinis conſiliis aſpernabatur.

2. Corpus & animam eâ vivendi ratione caſtigabat, quâ ſi quis utatur, niſi adſit aliquid divini operis, & confidenter & ſecure poſſit degere, nec tanto carere ſumptu. Nam adeo frugalis erat, ut haud ſciam, num quis lucrum tam exiguum labore ſuo facere poſſit, quod non Socrati ſufficeret. Quippe cibi tantum

γὰρ τοσούτῳ ἐχρῆτο, ὅσον ἡδέως ἤσθιε· καὶ ὅτι τούτῳ οὕτως παρεσκευασμένος ἤει, ὥστε τὴν ὀψοφαγίαν τοῦ σίτου ὄψον εἶναι. ποτὸν δὲ πᾶν ἡδὺ ἦν αὐτῷ, ἅτε δὲ μὴ πίνειν, εἰ μὴ διψῴη. εἰ δέ ποτε κληθεὶς ἐθελήσειεν ὅτι δεῖπνον ἐλθεῖν, ὁ τοῖς πλείστοις ἐργωδέστατόν ἐστιν, ὥστε φυλάξασθαι ὃ ὑπὲρ τοὺς χαριεῖν ἐμπίπλασθαι, τοῦτο ῥᾳδίως πάνυ ἐφυλάττετο. τοῖς δὲ μὴ δυναμένοις τοῦτο ποιεῖν, συνεβούλευε φυλάττεσθαι τὰ πείθοντα μὴ πεινῶντας ἐσθίειν, μηδὲ διψῶντας πίνειν. καὶ γὰρ τὰ λυμαινόμενα γαστέρας, καὶ κεφαλὰς, καὶ ψυχὰς, ταῦτ' ἔφη εἶναι. οἴεσθαι δ' ἔφη ὑπισκώπτων καὶ τὴν Κίρκην ὗς ποιεῖν, τοιούτοις πολλοῖς δειπνίζουσαν. τὸν δὲ Ὀδυσσέα Ἑρμοῦ τε ὑποθημοσύνῃ, καὶ αὐτὸν ἐγκρατῆ ὄντα, καὶ ἀποχόμενον ὑπὲρ τοὺς χαριεῖν τῶν τοιούτων ἄπλεον, διὰ ταῦτα οὐδὲ ῥηέας ὗν.

sumebat, quantum jucundè comederet; & ad eum sit paratus accedebat, ut appetitus ei cibi esset obsonium. Etiam quivis potus ei gratus erat, propterea quòd non biberet, nisi sitiret. Si verò nonnunquam invitatus ad cænam vellet accedere, tum id, quod difficillimum est plurimis, cavere scilicet, ne se repleant ultra modum, ipse perquam facilè cavebat. Illis autem, qui hoc facere non possent, consilium dabat, ab iis ut sibi caverent, quæ suadent non esurientes edere, & non sitientes bibere. Hæc enim illa esse dicebat, quæ & ventribus, & capitibus, & animis exitio sint. Arbitrari autem se jocosè dicebat, Circem ex hominibus feciſſe sues, quòd multis talibus eos in cœnis exciperet: Ulyssem verò partim Mercurii monitu, partim quòd ipse temperans esset, sequę cohibere posset, quo minus ultra modum hujusmodi attingeret, idcircò non factum fuisse suem.

γ'. Τοιαῦτα μὲν δὴ τούτων ἔπαιζεν, ἅμα σπουδάζων. Ἀφροδισίων δὲ παρήνει τοῖς καλοῖς ἰσχυρῶς ἀπέχεσθαι· ἢ γὰρ, ἔφη, ῥᾴδιον εἰ τῶν τοιούτων ἀπλήμμυρον σωφρονεῖν. Ἀλλὰ γὰρ Κριτόβουλόν ποτε τὸν Κρίτωνος πυθόμενος, ὅτι ἐφίλησε τὸν Ἀλκιβιάδου υἱὸν καλὸν ὄντα, παρόντος δὲ Κριτοβούλου ἤρετο Ξενοφῶντα· εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Ξενοφῶν, οὐ σὺ Κριτόβουλον ἡγούμενος εἶναι τῶν σωφρονικῶν ἀνθρώπων μᾶλλον, ἢ τῶν θρασέων, καὶ τῶν φρονητικῶν μᾶλλον, ἢ τῶν ἀνοήτων τε καὶ ῥιψοκινδύνων; πάνυ μὲν οὖν, ἔφη ὁ Ξενοφῶν. νῦν τοίνυν νόμιζε αὐτὸν θερμουργότατον εἶναι, καὶ λεωργότατον· οὕτω καὶ εἰς μαχαίρας κυβιστήσειε, καὶ εἰς πῦρ ἅλλοιτο. καὶ τί δὴ, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, ἰδὼν ποιοῦντα, ταῦτα κατέγνωκας αὐτοῦ; οὐ γὰρ οὕτω, ἔφη, ἐτόλμησε τὸν Ἀλκιβιάδου υἱὸν

3. Atque hujuſmodi de his ſeriò ſimul ac joco proferebat. Quod verò res venereas attinet, monebat, ut à formoſis ſummoperè abſtineretur: nec enime eſſe dicebat facile, ut ejuſmodi attingendo, animo quis ſano utatur. Quinimò cum aliquando audiiſſet, quod Critobulus Critonis filius, Alcibiadis filium pulchrum oſculatus eſſet, Xenophontem, præſente Critobulo, interrogabat; Dic mihi, mî Xenophon, non tu Critobulum exiſtimabas potiùs eorum ex hominum eſſe numero, qui animo utuntur ſano, quam qui ſibi præfidunt; providumque potiùs quàm amentem ac temerarium? omninò, inquit Xenophon. Nunc igitur eum velim exiſtimes fervidiſſimum in agendo eſſe, ac audaciſſimum; ita ut ſe vel in enſes præcipitem dare, vel in ignem inſilire audeat. Et quidnam, ſubjecit Xenophon, committentem vidiſti, quòd ita de ipſo ſtatuis? Annon hic ille eſt, ait, qui filium Alcibiadis, vultu elegantiſſimo præditum,

φιλῆσαι, ὄντα εὐπροσωπόταζον καὶ ὡραιόζατον; ἀλλ' εἰ μέν τοι, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, τοιοῦτόν ἐστι τὸ ῥιψοκίνδυνον ἔργον, καὶ ἐγὼ δοκῶ μοι τὸν κίνδυνον τοῦτον ὑπομεῖναι. ὦ τλῆμον, ἔφη ὁ Σωκράτης, καὶ τί ἆρ' οἴει παθεῖν καλὸν φιλήσας; ἆρ' οὐκ ἂν αὐτίκα μάλα δοῦλος ἀντ' ἐλευθέρου εἶναι; πολλὰ δὲ δαπανᾶν εἰς βλαβερὰς ἡδονάς; πολλῶν ἧττον ἄσχολίαν ἄγειν ἢ ἐπιμελητήν τινος καλοῦ καὶ ἀγαθοῦ; ἀπορεῖν ἢ ἀναγκασθῆναι ἐφ' οἷς οὐδ' ἂν μαινόμενος ἀπορήσειεν; ὦ Ἡράκλεις, ἔφη Ξενοφῶν, ὡς δεινήν τινα λέγεις δύναμιν τοῦ φιλήματος εἶναι. καὶ τοῦτο, ἔφη ὁ Σωκράτης, θαυμάζεις; οὐκ οἶδα, ἔφη, ὅτι τὰ φαλάγγια, οὐδ' ἡμιωβολιαῖα τὸ μέγεθος ὄντα, τοσαυτάμβια μόνον ἐφ' ἑαυτῷ, ταῖς τε ὀδύναις ἐπιτρίβει τοὺς ἀνθρώπους, καὶ τοῦ φρονεῖν ἐξίστησι; ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Ξενοφῶν· σύνιστι γάρ τι καὶ φαλάγγια τοῦ τὸ δῆγμα. ὦ μωρέ, ἔφη ὁ Σωκράτης, τοὺς δὲ καλοὺς οὐκ οἴει

ac formoſiſſimum, oſculari auſus eſt? Enimverò ſi tale quid, inquit Xenophon, temerarium facinus eſt, etiam ipſe videor id adire periculi poſſe. Miſerum te, ait Socrates, quid eventurum tibi exiſtimas, ſi pulchrum oſculeris? annon ſubitò pro libero ſervus eſſes? non multa in voluptates noxias impenderes? non occupatus eſſes, quo minùs pulchræ alicui bonæque rei operam dares? non in ea cogereris incumbere, quæ ne animo quidem inſanus ſtudiosè curaverit? Acrem tu, mehercules, inquit Xenophon, ineſſe vim dicis oſculo. Hoccine, inquit Socrates, tibi mirum eſt! an neſcis phalangia, quæ vix oboli dimidii magnitudinem æquant, tantùm ori applicata, doloribus homines conficere, & mentis alienationem inducere? Ita eſt profectò, ait Xenophon: nam phalangia morſu ipſo quiddam infigunt. O ſtulte, ait Socrates, annon exiſtimas pulchros oſcu-

φιλῆσαι, οἰέσθαι τι, ὦ, τι σὺ ὄχ ὁρᾷς; ὄκ οἶσθ' ὅτι τοῦτο τὸ θηρίον, ὃ καλοῦσι καλὸν καὶ ὡραῖον, τοσούτῳ δεινότερόν ἐστι τῶν φαλαγγίων, ὅσῳ ἐκεῖνα μὲ ἀφάπτεται, τοῦτο δὲ ὄδ' ἁπτόμενον, ἐάν τις αὐτὸ θιγῇ, οἰνίσι τι ἂν πάνυ πόρρωθεν τοιοῦτον, ὥστε μαίνεσθαι ποιεῖν; ἴσως δὲ καὶ οἱ ἔρωτες τοξόται ἀφ' τοῦτο καλοῦνται, ὅτι καὶ πόρρωθεν οἱ καλοὶ τιτρώσκουσιν. ἀλλὰ συμβουλεύω σοι, ὦ Ξενοφῶν, ὁπότ' ἂν ἴδῃς τινὰ καλόν, φεύγειν τροπαίδιον. σοὶ δὲ, ὦ Κριτόβουλε, συμβουλεύω ἀπενιαυτίσαι· μόλις γὰρ ἂν ἴσως ἐν τοσούτῳ χρόνῳ τὸ δῆγμα ὑγιὲς γένοιο. ὅτω δὴ καὶ ἀφροδισιάζειν τοὺς μὴ ἀσφαλῶς ἔχοντας τρὸς ἀφροδίσια φέρει χρῆναι τρὸς τοιαῦτα, οἷα, μὴ πάνυ μὲν δεομένου τοῦ σώματος, ὄκ ἂν τροσδέξαιτο ἡ ψυχή· δεομένου δὲ, ὄκ ἂν τρόφιμα παρέχοι. αὐτὸς δὲ τρὸς ταῦτα φανερὸς ἦν οὕτω παρεσκευασμένος, ὥστε ῥᾴον ἀπέχεσθαι τῶν

lando quiddam infigere, quod tu non videas? an neſcis, eam belluam, quam appellant pulchrum ac formoſum, eo phalangiis eſſe acrius, quòd illa quidem tangendo, hæc verò ne quidem tangens, ſi modò ſpectetur, infigat etiam longo ex intervallo aliquid ejuſmodi, quod animo inſanire faciat? Fortaſſis etiam Amores hâc ipſâ de cauſâ *ſagittarii* dicuntur, quòd pulchri etiam longo ex intervallo vulnus infligant. Quamobrem, mi Xenophon, tibi conſulo, ut ubi pulchrum videris, averſo vultu fugias. Tibi verò, mi Critobule, hoc do conſilii, ut anno toto peregrineris; nam vix fortaſsè tantum intra ſpatium ex hoc morſu convalueris. Sic nimirum *(Socrates)* eos rebus uti venereis, qui adverſus talia muniti non eſſent, oportere putabat; cujuſmodi anima non expeteret, ſi corpus illis non admodùm egeret: ſin egeret, negotia non faceſſerent. Atque ipſum conſtabat adversùs hæc adeò paratum fuiſſe, ut faciliùs a pulcherrimis ac formoſiſſi-

καλλίστων καὶ ὠφελιμωτάτων, ἢ ἃ ἄλλοι τῶν αἰσχίστων καὶ ἀωρωτάτων.

δ'. Περὶ μὲν δὴ βρώσεως, καὶ πόσεως, καὶ ἀφροδισίων, οὕτω κατεσκευασμένος ἦν, καὶ ᾤετο οὐδὲν ἂν ἧττον ἀρκοῦντως ἡδεσθαι τῶν πολλὰ ὅπως τούτοις πραγματευομένων, λυπεῖσθαι δὲ πολὺ ἔλαττον.

ΚΕΦ. δ'.

ΕΙ δέ τινες Σωκράτη νομίζουσιν (ὡς ἔνιοι γράφουσί τε καὶ λέγουσι περὶ αὐτοῦ τεκμαιρόμενοι) πρωτέα μὲν ἀνθρώπους ἐπ' ἀρετὴν κράτιστον γεγενέναι, παραγαγεῖν δ' ἐπ' αὐτὴν οὐκ ἰκανὸν, σκεψάμενοι, μὴ μόνον ἃ ἐκεῖνος διελέγχειν ἔνεκα τοὺς πάνυ οἰομένους εἰδέναι ἐρωτῶν ἤλεγχεν, ἀλλὰ καὶ

mis abſtineret, quàm cæteri a turpiſſimis maximéque deformibus.

4. Quod igitur cibum, potum, & res venereas attinet, ita ſe comparaverat, ac ſe nihil quidem minûs ad ſatietatem delectari putabat, quàm qui in his laborarent; & multò minùs dolere.

LIB. I. CAP. IV.

QUod ſiqui Socratem putant, (ut & ſcribunt nonnulli de eo, & loquuntur, quibuſdam argumentis inducti,) fuiſſe quidem excellentiſſimum ad impellendos homines ad virtutem, verùm eò deducere non potuiſſe, ut in eâ profectus aliquos facerent; conſiderent non modo quibus caſtigationis cauſâ interrogationibus uſus, illos, qui ſe omnia ſcire opinabantur, redarguebat: ſed etiam ea, quæ quotidiè cum familiaribus diſſerebat;

ἃ λέγων συνημέρευε τοῖς συνδιατρίβουσι, δοκιμάζοντων, εἰ ἱκανὸς ἦν βελτίους ποιεῖν τοὺς συνόντας.

β'. Λέξω δὲ πρῶτον, ἅ ποτε αὐτοῦ ἤκουσα περὶ τοῦ δαιμονίου διαλεγομένου πρὸς Ἀριστόδημον τὸν Μικρὸν ἐπικαλούμενον. καταμαθὼν γάρ αὐτὸν οὔτε θύοντα τοῖς θεοῖς μηχανώμενον, οὔτε μαντικῇ χρώμενον, ἀλλὰ καὶ τοὺς ποιοῦντα ταῦτα καταγελῶντα· εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Ἀριστόδημε, ἔστιν οὕς τινας ἀνθρώπων τεθαύμακας διὰ σοφίαν; ἔγωγ', ἔφη. καὶ ὅς, λέξον ἡμῖν, ἔφη, τὰ ὀνόματα αὐτῶν. διὰ μὲν τοίνυν ἐπῶν ποιήσει Ὅμηρον ἔγωγε μάλιστα τεθαύμακα, διὰ δὲ διθυράμβου Μελανιππίδην, διὰ δὲ τραγῳδίας Σοφοκλέα, διὰ δὲ ἀνδριαντοποιΐας Πολύκλειτον, διὰ δὲ ζωγραφίας Ζεῦξιν. πότερά σοι δοκοῦσιν οἱ ἀπεργαζόμενοι εἴδωλα ἄφρονά τε καὶ ἀκίνητα, ἀξιοθαυμαστότεροι εἶναι, ἢ οἱ ζῶα ἔμφρονά τε καὶ ἐνεργά; πολύ, νὴ Δία, οἱ ζῶα,

atque ita,' periculum faciant, potueritne ſuos familiares meliores reddere.

2. Dicam autem primùm, quæ aliquando ex ipſo audivi differente de Deo ad Ariſtodemum, cognomento *Parvum*. Hunc enim quum accepiſſet, neque Diis ſacrificare, dum moliretur aliquid, neque divinatione uti, atque etiam eos deridere, qui hæc facerent: Dic mihi, ait, Ariſtodeme, ſuntne homines aliqui, quos ſapientiæ nomine ſis admiratus? Equidem, ait. Dicito nobis, inquit *(Socrates)* eorum nomina. Equidem *(reſpondit is)* Homerum in pangendis carminibus Epicis admiratus ſum maximè; in Dithyrambo, Melanippidem; in Tragœdiâ, Sophoclem; in Statuariâ, Polycletum; in Picturâ, Zeuxim. Utri verò *(inquit Socrates)* videntur tibi digni eſſe majori admiratione: num qui ſimulacra mentis & motûs expertia perficiunt, an qui animalia mente & efficacitate prædita? Multò magis

εἴπερ γε μὴ τύχῃ τινὶ, ἀλλὰ τοῦ γνώμης ταῦτα γένῃ. τῷ δὲ ἀτεκμάρτως ἐχόντων, ὅτου ἕνεκά ἐστι, καὶ τῶν φανερῶς ἐπ' ὠφελείᾳ ὄντων, πότερα τύχης καὶ πότερα γνώμης ἔργα κρίνεις; τοῦτό μὲ τὰ ἐπ' ὠφελείᾳ γενόμενα γνώμης εἶ ἔργα. οὐκοῦν δοκεῖ σοι ὁ ἐξ ἀρχῆς ποιῶν ἀνθρώπους, ἐπ' ὠφελείᾳ τοιαδεῖναι αὐτοῖς δι' ὧν αἰσθάνονται ἕκαστα· ὀφθαλμοὺς μέν, ὥστε ὁρᾶν τὰ ὁρατὰ, ὦτα δέ, ὥστε ἀκούειν τὰ ἀκουστά; ὀσμὴ γε μὴν, εἰ μὴ ῥῖνες προσετέθησαν, τί ἂν ἡμῖν ὄφελος ἦν; τίς δ' ἂν αἴσθησις ἦν γλυκέων, καὶ δριμέων, καὶ πάντων τῶν ἁβρομάτων ἡδέων, εἰ μὴ γλῶττα τούτων γνώμων ἐπειργάσθη; τοιοῦτος δὲ τούτοις, ὃν δοκεῖ σοι καὶ τόδε προνοίας ἔργον εἰκέναι, τὸ, ἐπεὶ ἀσθενὴς μέν ἐστιν ἡ ὄψις, βλεφάροις αὐτὴν θυρῶσαι, ἃ, ὅταν μὲ αὐτῇ χρῆσθαί

profectò miror auctores animalium, ſi quidem ea non fortè fortunâ, ſed conſilio facta ſint. Utra verò vel fortunæ, vel conſilii judicas eſſe opera? num ea, de quibus aſſequi conjecturâ non licet, quânam de cauſâ facta ſint; an quæ manifeſtò ſunt ad utilitatem aliquam relata? Nimirùm ea profecta eſſe à conſilio convenit opera, quæ utilitatis cauſâ fiunt. Annon igitur tibi videtur is, qui ab initio fecit homines, utilitatis cauſâ eis addidiſſe, per quæ ſenſu perciperent ſingula: nimirùm oculos, ut ea cernerent, quæ cerni poſſunt; aures, ut audirent, quæ audiri poſſunt? Odorum profectò, ſi nares additæ non fuiſſent, quis nobis extitiſſet uſus? Quinam ſenſus fuiſſet rerum dulcium, & acrium, & ſuavium illarum omnium, quæ ore percipiuntur, ſi non lingua in nobis fuiſſet indita, quæ harum eſt exploratrix? Præterea non tibi videtur hoc quoque putandum eſſe Providentiæ opus; quum oculus imbecillis ſit, palpebris eum quaſi foribus munire, quæ, ubi viſu opus eſt, ape-

τι δέη, ἀναπετάννυται, ὑπὸ δὲ τῷ ὕπνῳ συγκλείεται; ὡς δ' ἂν μηδὲ ἄνεμοι βλάπτωσιν, ἡθμὸν βλεφαρίδας ἐμφῦσαι, ὀφρύσί τε ὑποδεισῶσαι τὰ ὑπὲρ τῶν ὀμμάτων, ὡς μηδ' ὁ ἐκ τῆς κεφαλῆς ἱδρὼς κακουργῇ· τὸ δή, τὴν ἀκοὴν δέχεσθαι μὲν πάσας φωνὰς, ἐμπίπλασθαι δὲ μήποτε· καὶ σὺν μὲν τροφὴν ὀδόντας πᾶσι ζώοις οἵους τέμνειν εἶναι, τοὺς δὲ γομφίους οἷόν τε ἐκ τούτων δεξαμένους λεαίνειν· καὶ στόμα μὲν, δι' οὗ, ὧν ἐπιθυμεῖ τὰ ζῶα, εἰσπέμπει, πλησίον ὀφθαλμῶν καὶ ῥινῶν καταθεῖναι· ἐπεὶ δὲ τὰ ἀποχωρούμενα δυσχερῆ, ἀποτρέψαι τοὺς τούτων ὀχετοὺς, καὶ ἀπενεγκεῖν, ἢ δυνατὸν ἀποσωτάτω, ἀπὸ τῆς αἰσθήσεως· ταῦτα οὕτω προνοητικῶς πεπραγμένα ἀπορεῖς, πότερα τύχης ἢ γνώμης ἔργα ἐστίν; οὐ, μὰ τὸν Δί', ἔφη, ἀλλ' οὕτω γε σκοπουμένῳ πάνυ ἔοικε ταῦτα σοφοῦ τινος δημιουργοῦ καὶ φιλοζώου τεχνήματα. τὸ δὲ,

riuntur; obrepente ſomno, clauduntur? Ut autem ne venti quidem nocerent, cilia quaſi cribrum à naturâ inſerere; ac ſuperciliis, quaſi ſuggrundiis, ea quæ ſupra oculos ſunt, tegere; ut ne quidem ſudor de capite manans eos læderet: Hoc quoque *Providentiæ opus* autem voces omnes excipere, nunquam tamen repleri: denteſque anteriores omnibus animalibus ad ſecandum aptos eſſe, molares verò ad comminuendum, quæ ab his acceperint: atque os, per quod ea, quæ appetunt animalia, *in ventrem* immittuntur, juxta oculos & nares apponere: quumque moleſta ſunt quæ per dejectiones excernuntur, canales horum avertere, ac ea auferre, quantum fieri poteſt, remotiſſimè à ſenſibus: hæc tam providè facta, dubitaſne, utrùm fortunæ ſint opera, an conſilii? Minimè profectò, inquit, ſed mihi ſic ea conſideranti, ſapientis cujuſdam opificis, & animantium ſtudioſi artificium præ ſe ferre videntur. Atque hoc etiam *opus Provi-*

ἐμφῦσαι μὲν ἔρωτα τῆς τεκνοποιΐας, ἐμφῦσαι δὲ τοῖς γεγαμένοις ἔρωτα τοῦ ἐκτρέφειν, τοῖς δὲ τραφεῖσι μέγιστον μὲν πόθον τοῦ ζῆν, μέγιστον δὲ φόβον τοῦ θανάτου· ἀμέλει καὶ ταῦτα ἔοικε μηχανήμασί τινος ζῶα εἶναι βουλευσαμένου.

γ'. Σὺ δὲ σαυτὸν φρόνιμόν τι δοκεῖς ἔχειν· [ἐρώτα με, καὶ ἀποκρινοῦμαι.] ἄλλοθι δὲ οὐδαμοῦ οὐδὲν οἴει φρόνιμον εἶναι; καὶ ταῦτα εἰδὼς, ὅτι γῆς τε μικρὸν μέρος ἐν τῷ σώματι, πολλῆς οὔσης, ἔχεις, καὶ ὑγροῦ βραχύ, πολλοῦ ὄντος, καὶ τῶν ἄλλων ὁπόσα μεγάλα ὄντα ἑκάστου μικρὸν μέρος λαβόντι τὸ σῶμα συνήρμοσαί σοι· νοῦν δὲ μόνον ἆρα οὐδαμοῦ ὄντα σε εὐτυχῶς πως δοκεῖς [1] συναρπάσαι, καὶ τάδε ὑπερμεγέθη καὶ πλῆθος ἄπειρα, δι' ἀφροσύνην τινὰ ὧδε οἴει εὐτάκτως ἔχειν; μὰ Δί'· οὐ γὰρ ὁρῶ τοὺς κυ-

dentiæ cupiditatem procreandæ ſobolis à naturâ inſerere, ac matribus cupiditatem educandi, educatis maximum vitæ deſiderium, maximumque mortis metum: nimirùm hæc quoque videntur illius eſſe artificiis conſentanea, qui, ut eſſent animalia, habito conſilio conſtituerit.

3. Tu verò teipſum aliquid habere prudentiæ putas: [Interroga me, ac reſpondebo.] & nuſquam alibi quicquam eſſe prudentiæ? præſertim quum ſcias, quòd exiguam terræ partem habeas in corpore, quum ea magna ſit: quòd partem exiguam habeas humoris, quum is multus ſit: itemque de ſingulis rebus cæteris, quæ magnæ ſunt, exiguam partem quum accepiſſes, ita deinde corpus tuum compactum fuit: mentem verò, quæ ſola nuſquam eſt, tibi videris forte fortunâ feliciter arripuiſſe: & ampliſſima hæc, numeroque infinita, uti opinaris, per dementiam aliquam in recto ordine diſpoſita ſe habent. Ita profectò, inquit (*Ariſtodemus.*) Nam auctores non video,

1 Forſan συναρπάσαι. τὸ τάδε ὑπερμέγεθη καὶ πλῆθος ἄπειρα δι' ἀφροσύνην τινὰ, ὡς οἴει, εὐτάκτως ἔχει.

εἶναι, ὥσπερ τῶν ἀνθράδε γινομένων τὰς δημιουργάς. ἀνδὲ γάρ τινι [1] ἑαυτῷ σύ γε ψυχὴν ὁρᾷς, ἢ τῷ σώματι κυρία ἐστίν. ὥστε, κατά γε τοῦτο, ἔξεστί σοι λέγειν, ὅτι ἀνδὲν γνώμης, ἀλλὰ τύχης πάντα πράττεις. ὁ δ' Ἀριστόδημος, Οὐ τοι, ἔφη, ἐγώ, ὦ Σώκρατες, καταφρονῶ τοῦ δαιμονίου, ἀλλ' ὑπερβάλλειν μεγαλοπρεπέστερον ἡγοῦμαι, ἢ ὡς τῆς ἐμῆς θεραπείας προσδεῖσθαι. ὅσῳ, ἔφη, ὅσῳ μεγαλοπρεπέστερον ἀξιοῖ σε θεραπεύειν, τοσούτῳ μᾶλλον τιμητέον αὐτόν. εὖ ἴσθι, ἔφη, ὅτι εἰ νομίζοιμι θεοὺς ἀνθρώπων τι φροντίζειν, οὐκ ἂν ἀμελοίην αὐτῶν. ἔπειτ' οὐκ οἴει φροντίζειν, οἳ πρῶτον μὲν μόνον τῶν ζώων ἄνθρωπον ὀρθὸν ἀνέστησαν, (ἡ δὲ ὀρθότης καὶ προορᾶν πλεῖον ποιεῖ δύνασθαι, καὶ τὰ ὑπερθεν μᾶλλον θεᾶσθαι, καὶ ἧττον κακοπαθεῖν,) καὶ ὄψιν, καὶ ἀκοὴν, καὶ στόμα ἐνεποίησαν; ἔπειτα τοῖς μὲν ἄλλοις ἑρπετοῖς πόδας ἔδωκαν, οἳ τὸ

ſicut earum rerum opifices cerno, quæ heic fiunt. Nimirùm tu ne tui quidem ipſius animam cernis, quæ rerum in corpore potitur: ideóque, ſi ita velis, licet tibi dicere, nihil te judicio tuo facere, ſed omnia fortuitò. Tum Ariſtodemus, Ego, mi Socrates, inquit, Numen non ſperno, ſed arbitror id eſſe magnificentius, quàm ut cultu meo indigeat. Imò, ait (*Socrates*) quanto magnificentius tui curam habere dignatur, tanto magis à te colendum eſt. Equidem, inquit (*Ariſtodemus*) ſcire te volo, non me Deos neglecturum, ſi putarem eos in ullâ re homines curare. Tu ergo curare ipſos res noſtras non arbitraris, qui primò inter animalia cætera ſolum hominem erectum conſtituerunt (& habet hoc erecta figura, ut proſpici longiùs poſſit, & melius ſuperna ſpectari, & ut minùs lædamur) atque etiam oculos, aures, atque os addiderint? Deinde cæteris quidem, quæ humi repant,

1 Forſan σαυτῷ.

πορεύεσθαι μόνον παρέχουσιν· ἀνθρώπῳ δὲ καὶ χεῖρας προσέθεσαν, αἳ τὰ πλεῖστα, οἷς εὐδαιμονέστεροι ἐκείνων ἐσμέν, ἐξεργάζονται· καὶ μὴν γλῶτταν γε πάντων τῶν ζώων ἐχόντων, μόνην τὴν τῶν ἀνθρώπων ἐποίησαν οἵαν, ἄλλοτε ἄλλαχῇ φαύουσαν τοῦ στόματος, ἀρθροῦν τε τὴν φωνὴν, καὶ σημαίνειν πάντα ἀλλήλοις, ἃ βουλόμεθα; τὸ δὲ, καὶ τὰς τῶν ἀφροδισίων ἡδονὰς τοῖς μὲν ἄλλοις ζώοις δοῦναι, παυσαμένας ἅμα ἔτους χρόνον, ἡμῖν δὲ συνεχῶς μέχρι γήρως ταύτας παρέχειν;

δ'. Οὐ τοίνυν μόνον ἤρκεσε τῷ θεῷ τοῦ σώματος ὑπομεληθῆναι, ἀλλ' (ὅπερ μέγιστόν ἐστι) καὶ τὴν ψυχὴν κρατίστην τῷ ἀνθρώπῳ ἐνέφυσε. τίνος γὰρ ἄλλου ζώου ψυχὴ πρῶτα μὲν θεῶν, τοὺς τὰ μέγιστα καὶ κάλλιστα συντάξαντων, ἠσθήσατο ὅτι εἰσί; τί δὲ φῦλον ἄλλο, ἢ ἄνθρωποι, θεοὺς θεραπεύουσι; ποία δὲ ψυχὴ τῆς ἀνθρωπίνης ἱκα-

pedes dederunt, qui ſolum hoc eis præbent, ut incedere poſſint: homini verò etiam manus addiderunt, quæ plurima perficiunt, ob quæ illis beatiores ſumus? Linguam verò quum animalia cuncta habeant, ſolam humanam ejuſmodi condiderunt, ut ore aliàs alibi contacto, vocem articulet, omniaque ſignificet, quæcunque ſignificare nobis inter nos libeat? Jam, quòd rei venereæ voluptates animalibus cæteris ita dederint, ut certum anni tempus eis præſcripſerint, quum nobis per ſenectutem has continuò ſuppeditent?

4. Neque tamen ſatìs hoc Deo fuit, ut corporis curam haberet: ſed (quod maximum eſt) etiam præſtantiſſimam animam hominis naturæ dedit. Nam cujus alterius animalis anima deprehendit primum de Diis, qui hæc ampliſſima longéque pulcherrima conſtruxerunt, eos eſſe? Quod item aliud genus, præter homines, Deos colit? Quænam alia anima humanam ſupe-

ντέρα προφυλάττεσθαι, ἢ λιμὸν, ἢ ῥῖγος, ἢ ψύχη, ἢ θάλπη, ἢ νόσους θεραπεύσαι, ἢ ῥώμην ἀσκῆσαι, ἢ πρὸς μάθησιν ἐκπονῆσαι, ἢ ὅσα ἂν ἀκούσῃ, ἢ ἴδῃ, ἢ μάθῃ, ἱκανωτέρα βέλτιον μεμνῆσθαι; οὐ γάρ πάνυ σοι καταδηλον, ὅτι πρὸς τὰ ἄλλα ζῶα, ὥσπερ θεοὶ, ἄνθρωποι βιοτεύουσι, φύσει καὶ τῷ σώματι καὶ τῇ ψυχῇ κεκοσμημένοι; οὔτε γὰρ βοὸς ἂν ἔχον σῶμα, ἀνθρώπου δὲ νοῦν, ἠδύνατ' ἂν πράττειν, ἃ ἐβούλετο· οὔθ' ὅσα χεῖρας ἔχει, ἄφρονα δ' ἐστὶ, πλέον οὐδὲν ἔχοι· σὺ δὲ ἀμφοτέρων τῶν πλείστου ἀξίων τετυχηκὼς, οὐκ οἴει σοῦ θεοὺς ἐπιμελεῖσθαι; ἀλλ' ὅταν τί ποιήσωσι, νομεῖς αὐτοὺς σοῦ φροντίζειν; ὅταν πέμπωσιν, ὥσπερ [1] σὺ φῂς πέμπειν αὐτοὺς, συμβούλους ὅ, τι χρὴ ποιεῖν καὶ μὴ ποιεῖν. ὅταν δὲ Ἀθηναίοις, ἔφη, πυθομένοις τι λέγῃ

rat in præcavendâ fame, ſiti, frigoribus, caloribus, vel in medendis morbis, vel exercendo robore, vel ampliori doctrinâ comparandâ, vel in eorum memoriâ retinendâ, quæcunque vel audierit, vel viderit, vel didicerit? An enim planè tibi manifeſtum non eſt, homines inter animalia cætera quaſi Deos quoſdam vivere, longè, ab ipſâ naturâ, tum corpore tum animâ cæteris præſtantes? Nec enim ſi bovis haberet corpus, conſilium autem hominis, facere, quæ voluiſſet, potuiſſet: nec illa, quæ manus quidem habent, ſed prudentiâ carent, cæteris præſtant. Tu verò, quum utrumque pretii longè maximi conſequutus ſis, non curare te Deos arbitraris? At quidnam quum fecerint, curam eos habere tui putabis? Quum miſerint, *(inquit Ariſtodemus,)* quemadmodum tibi dicis eos mittere, conſiliarios eorum quæ vel agenda, vel non agenda ſint. Verum ubi quid Athenienſibus, inquit

1 Forſan σοὶ

μανικῆς φράζωσι, ἢ ᾗ σοὶ δοκεῖς φράζειν αὐτούς; ἢ δ' ὅταν τοῖς Ἕλλησι τέρατα πέμποντες προσημαίνωσιν, ἢ δ' ὅτῳ πᾶσιν ἀνθρώποις; ἀλλὰ μόνον σε ἐξαιρέντες σὺ ἀμελείᾳ καταθήσῃ; οἴει δ' ἂν τοὺς θεοὺς τοῖς ἀνθρώποις δόξαν ἐμφῦσαι, ὡς ἰσχυροί εἰσιν εὖ ᾗ κακῶς ποιεῖν, εἰ μὴ δυναῖντο ἦσαν; ᾗ ἀνθρώπους ἐξαπατωμένους τ πάντα χρόνον οὐδέποτ' ἂν αἰσθέσθαι; ἢ χ ὁρᾷς, ὅτι τὰ πολυχρονιώτατα ᾗ σοφώτατα τῶν ἀνθρωπίνων, πόλεις καὶ ἔθνη, θεοσεβέστατά ἐστι, καὶ αἱ φρονιμώταται ἡλικίαι, θεῶν ἐπιμελέσταται; ὦ γαθὲ, ἔφη, κατάμαθε, ὅτι ᾗ ὁ σὸς νοῦς σιὼν τὸ σὸν σῶμα, ὅπως βούλεται, μεταχειρίζεται. οἴεσθ οὖν χρὴ καὶ τὸν σὸν παντὶ φρόνησιν τὰ πάντα, ὅπως ἂν αὐτῇ ἡδὺ ᾖ, οὕτω πίθεσθαι· ᾗ μὴ τὸ σὸν μὲν ὄμμα δύνασθ ὅτι πολλὰ στάδια ἐξικνεῖσθαι, τὸν ἢ ὑ θεοῦ ὀφθαλμὸν ἀδύνατον εἶ

(*Socrates*) per divinationem conſulentibus reſpondent, annon tibi quoque reſpondere putas? Non quum Græcis, quum hominibus univerſis portenta mittunt, quibus aliquid ante denuntiant; Te ſcilicet ſolum eximentes, extra curam ſuam collocant? Num arbitraris Deos hominibus opinionem à naturâ inſeruiſſe, quòd & beneficiis & pœnis afficere poſſint, ſi non reverà id poſſent? Et homines perpetuò deceptos horum nihil unquam ſenſiſſe? Non vides, quòd quæ inter res humanas & antiquitatis & ſapientiæ principatum tenent, nimirùm civitates & nationes, divino cultui ſint addictiſſimæ; quódque hominum ætates prudentiſſimæ res divinas maximè curent? Diſce, inquit, ô bone vir, etiam mentem tuam, dum ineſt corpori, ex arbitratu ſuo corpus gubernare. Quamobrem exiſtimandum eſt, illam quoque prudentiam, quæ eſt in hoc univerſo, ſic omnia regere, quemadmodum ipſi gratum eſt: non oculum tuum ad multa uſque ſtadia pertingere poſſe, & non poſſe

ἅμα πάντα ὁρᾶν μηδὲ τὴν σὴν μὲν ψυχὴν ἐν σοὶ τὴν σὴν οἰκάδε καὶ περὶ τῶν ἐν Αἰγύπτῳ, ἐν δὲ Σικελίᾳ δύνασθαι φροντίζειν, τὴν δὲ τοῦ θεοῦ φύσιν μὴ ἱκανὴν εἶναι ἅμα πάντων ἐπιμελεῖσθαι. ἢν μέν τοι, ὥσπερ ἀνθρώπους θεραπεύων γιγνώσκεις τοὺς ἀνθεραπεύειν ἐθέλοντας, καὶ χαριζόμενος τοὺς ἀνθχαριζομένους, καὶ συμβουλευόμενος καταμανθάνεις τοὺς φρονίμους, οὕτω καὶ τοῦ θεοῦ πεῖραν λαμβάνῃς θεραπεύων, εἴ τι σοι θελήσουσι περὶ τῶν ἀδήλων ἀνθρώποις συμβουλεύειν, γνώσῃ τὸ θεῖον, ὅτι τοσοῦτον καὶ τοιοῦτόν ἐστιν, ὥσθ' ἅμα πάντα ὁρᾶν, καὶ πάντα ἀκούειν, καὶ πανταχοῦ παρεῖναι, καὶ ἅμα πάντων ἐπιμελεῖσθαι αὐτούς.

ε'. Ἐμοὶ μὲν ταῦτα λέγων ὑπ' μόνον τοὺς συνόντας ἐδόκει ποιεῖν, ὁπότε τινὰ τῶν ἀνθρώπων ὁρῶντο, ἀπέχεσθαι τ' ἀνοσίων τε καὶ ἀδίκων καὶ αἰσχρῶν, ἀλλὰ καὶ ὁπότε σὺν ἐρημίᾳ

Dei oculum ſimul omnia intueri: neque animam tuam tàm de rebus, quæ hîc accidunt, quàm de illis, quæ in Ægypto, & Siciliâ, cogitare poſſe; & non poſſe Dei ſapientiam ſimul omnia curâ ſuâ complecti. Enimverò, quemadmodum animadvertis, dum homines colis, qui te viciſsìm colere velint; ac dum gratificaris, qui gratiam referunt; & dum conſulis alios, quinam prudendentes ſint, perſpicis; eodem modo, Deos etiam colendo ſi periculum feceris, an quid tibi velint iis de rebus, quæ hominibus obſcuræ ſunt, conſilium dare; intelliges Numen tantum ac tale eſſe, ut omnia pariter videat, & audiat omnia, & ubique adſit, & paritèr omnium curam gerat.

5. Hæc quum diceret (*Socrates*) mihi videbatur efficere, ut familiares ſui a rebus impiis, injuſtis, & turpibus abſtinerent, non ſolum quum ab hominibus conſpicerentur, verum etiam quum in ſolitudine eſſent:

εἶεν· ἐπείπερ ἡγήσαντο μηδὲν ἄν ποτε, ὧν πράττοιεν, θεοὺς λαθεῖν.

ΚΕΦ. ε'.

Εἰ δὲ δή τις ἐγκράτεια καλόν τι καὶ ἀγαθὸν ἀνδρὶ κτῆμά ἐστιν, ἐπισκεψώμεθα εἴ τι συμβάλλεται λέγων εἰς [1] τοῦτο τοιάδε· ὦ ἄνδρες, εἰ, πολέμου ἡμῖν ἡμμένου, βουλοίμεθα ἑλέσθαι ἄνδρα, ὑφ' οὗ μάλιστα ἂν αὐτοὶ μὲν σῳζοίμεθα, τοὺς δὲ πολεμίους χειροίμεθα, ἆρ' ὅντιν' ἂν αἰσθοίμεθα ἢ τῷ γαστρὸς, ἢ οἴνου, ἢ ἀφροδισίων, ἢ πόνου, ἢ ὕπνου, τοῦτον αἱρούμεθα; καὶ πῶς ἂν οἰηθείημεν τὸν τοιοῦτον ἢ ἡμᾶς σῶσαι, ἢ τοὺς πολεμίους κρατῆσαι; εἰ δ' ἐπὶ τελευτῇ γε βίου ἡμῶν εἶεν βουλοίμεθά τῳ ἐπιτρέψαι ἢ παῖδας ἄρρενας παι-

quippe qui exiſtimarent, nihil unquam eorum quæ agerent, occultum eſſe Diis poſſe.

CAP. V.

QUOD ſi etiam temperantia poſſeſſio quædam pulchra et bona eſt homini, diſpiciamus, an aliquid proficeret, ita de eâ differens: Si bello nobis indicto, viri, aliquem vellemus eligere, per quem nos maximè ſalutem conſequi, atque hoſtes in poteſtatem noſtram redigere poſſemus; num aliquem legeremus, qui aut à gulâ, aut à vino, aut à rebus venereis, aut a labore, aut à ſomno vinci ſe pateretur? Et quînam ſtatuere poſſemus, ejuſmodi hominem vel ſaluti noſtræ conſulere, vel victoriâ de hoſtibus potiri poſſe? Itidem ſi vitæ fine nobis imminente, committere vellemus alicui vel liberos

1 Forſan αὐτὸν

δοῦναι, ἢ θυγατέρας παρθένους ἀφυλάξαι, ἢ χρήματα ἀσφαλῶσαι, ἆρ' ἀξιόπιστον εἰς ταῦτ' ἡγησόμεθα τὸν ἀκρατῆ; δούλῳ δ' ἀκρατεῖ ἐπιτρέψαιμεν ἂν ἢ βοσκήματα, ἢ ταμεῖα, ἢ ἔργων ἐπίσασιν; ἀράκονον δὲ καὶ ἀγοραστὴν τοιοῦτον ἐθελήσαιμεν ἂν τροφὴν λαβεῖν; ἀλλὰ μὴν εἴ γε μηδὲ δοῦλον ἀκρατῆ δεξαίμεθ' ἄν, πῶς οὐκ ἄξιον αὐτόν γε φυλάξασθαι τοιοῦτον φίλον; καὶ γὰρ ὥσπερ οἱ πλεονέκται τῶν ἄλλων ἀφαιρούμενοι χρήματα, ἑαυτοὺς δοκοῦσι πλουτίζειν, οὕτως ὁ ἀκρατὴς τοῖς μὲν ἄλλοις βλαβερός, ἑαυτῷ δ' ὠφέλιμος, ἀλλὰ κακοῦργος μὲν τῶν ἄλλων, ἑαυτῷ δὲ πολὺ κακουργότερος· εἰ γε κακουργότατόν ἐστι, μὴ μόνον τὰ οἰκοι τὰ ἑαυτῶν φθείρειν, ἀλλὰ καὶ τὸ σῶμα, καὶ τὴν ψυχήν. ἐν συνουσίᾳ δὲ τίς ἂν ἡσθείη τῷ τοιούτῳ, ὃν εἰδείη τῷ ὄψῳ τε καὶ τῷ οἴνῳ χαίροντα μᾶλλον ἢ τοῖς φίλοις, καὶ τὰς

mares erudiendos, vel filias virgines cuſtodiendas, vel ſervandam pecuniam; num hominem intemperantem in his fide dignum eſſe putaremus? Et ſervo intemperanti num vel pecora, vel penum, vel ut operi præeſſet, committeremus? Num miniſtrum, & obſonatorem ejuſmodi vel gratis accipere vellemus? Enimverò ſi ne ſervum quidem intemperantem accepturi ſimus, quî non operæ pretium ſit cavere, ne quis ipſe talis fiat? Etenim non ita, quemadmodùm avari homines, qui, dum aliis pecunias auferunt, ſeipſos videntur collocupletare; ſic & intemperans aliis quidem nocet, ſibi verò ipſi prodeſt: ſed ut aliis pernicioſus eſt, ita ſibi ipſi multo pernicioſior: ſi quidem pernicioſiſſimum eſt, non modò res ſuas familiares deſtruere, ſed corpus etiam atque animam. Cæterùm in conſuetudine familiari quis ejuſmodi homine delectetur, quem & de obſonio, & de vino majorem ſciat voluptatem capere, quàm ex amicis; ma-

πόρνας ἀγαπῶντα μᾶλλον ἢ σοὶ ἑταίρους; ἆρά γε ὃν χρὴ πάντα ἄνδρα ἡγησάμενον τιμὴν ἐγκράτειαν ἀρετῆς εἶναι κρηπῖδα, ταύτην πρῶτον ἐν τῇ ψυχῇ κατασκευάσασθαι; τίς γὰρ ἄνευ ταύτης ἢ μάθοι τι ἂν ἀγαθὸν, ἢ μελετήσειεν ἀξιολόγως; ἢ τίς οὐκ ἂν ταῖς ἡδοναῖς δουλεύων, αἰσχρῶς ἀπολοῖτο καὶ τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχήν; ἐμοὶ μὲν δοκεῖ, νὴ τὴν Ἥραν, ἐλευθέρῳ μὲν ἀνδρὶ εὐκτὸν εἶναι, μὴ τυχεῖν δούλου τοιούτου, δουλεύοντα δὲ ταῖς τοιαύταις ἡδοναῖς ἱκετεύειν τοὺς θεοὺς δεσποτῶν ἀγαθῶν τυχεῖν. οὕτω γὰρ ἂν μόνον ὁ τοιοῦτος σωθείη.

β'. Τοιαῦτα δὴ λέγων, ἔτι ἐγκρατέστερον τοῖς ἔργοις ἢ τοῖς λόγοις ἑαυτὸν ἐπεδείκνυεν. οὐ γὰρ μόνον τῶν ἀφ' ἡδονῶν σώματος ἀπεχόμενος, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀφὰ τῶν χρημάτων, νομίζων τὸν παρὰ τοῦ τυχόντος χρήματα λαμβάνοντα, δεσπότην [1] ἑαυτῷ

gisque scorta diligere, quàm socios? Nonne quemvis hominem, qui nôrit temperantiam virtutis esse fundamentum, hanc primùm in animâ suâ parare decet? Quis enim absque hâc vel boni aliquid discat, vel exercitatione consequatur? Quis voluptatibus serviens non turpitèr tum corpore tum animâ affectus sit? Equidem ita profectò statuo, homini libero optandum esse, ut hujusmodi servum non consequatur; atque illi, qui voluptatibus ejusmodi servit, Deos esse obsecrandos, ut dominos bonos nanciscatur; nam hoc modo tantùm vir talis salvus esse possit.

2. Talia quum diceret, longè se temperantiorem ipsâ re, quàm oratione, demonstrabat. Quippe non solùm iis voluptatibus superior erat, quæ corpore percipiuntur, sed etiam eâ, quæ ex opibus: existimabat enim, illum,

[1] Forsan ἑαυτῆς

καθιζάνας, καὶ δουλεύειν δουλείαν ὁτῳοῦν ἥττων αἰσχρὰν.

ΚΕΦ. ϛ'.

Ἄξιον δ' αὐτῦ, καὶ ἃ πρὸς Ἀντιφῶντα τὴ σοφιστὴν διελέχθη, μὴ παραλιπεῖν. ὁ γὰρ Ἀντιφῶν ποτὲ βυλόμενος τὰς συνουσιαζὰς αὐτῦ περιελέσθαι, προσελθὼν τῷ Σωκράτει, παρόντων αὐτῶν, ἔλεξε τάδε· ὦ Σώκρατες, ἐγὼ μὲν ὤμην τὰς φιλοσοφῦντας, εὐδαιμονεστέρυς χρῆναι γίγνεσθαι· σὺ δέ μοι δοκεῖς τἀναντία τῆ σοφίας ἀπολελαυκέναι. ζῆς γῦν ὕπως, ὡς οὐδ' ἂν εἷς δῦλος ὑπὸ δεσπότῃ ἀναπώμενος μείνειε. σιτία τε σιτῇ, ἃ πωτὰ πίνεις τὰ φαυλόταθ', ἃ ἱμάτιον ἠμφίεσαι ὃ μόνον φαῦλον, ἀλλὰ ὃ αὐτὸ θέρους τε

qui a quopiam pecuniam acciperet, dominum ſibi conſtituere, ac ſervitutem ſervire ullâ aliâ turpiorem.

LIB. I. CAP. VI.

FUerit autem operæ pretium, ne illa quidem præterire, quæ cum Antiphonte Sapientiæ Profeſſore diſſeruit. Antipho enim, quum aliquando familiares *(Socratis)* ab eo vellet abducere, ad Socratem accedens, ipſis etiam præſentibus, hâc uſus eſt oratione: arbitrabar ego, Socrates, eos, qui philoſopharentur, feliciores fieri oportere: at tu mihi videris contrariâ quâdam ratione fructum ex ſapientiâ tuâ percepiſſe. Sic enim vivis, quo pacto ſi vel quivis ſervus ſub domino victitaret, non maneret. Uteris cibo potuque viliſſimo, neque tantùm veſte vili, ſed eâdem quoque per æſtatem & hyemem

καὶ χειμῶνα, ἀνυπόδητός τε καὶ ἀχίτων ἀφ' ἑτέρας. καὶ μὴν χρήματά γε οὐ λαμβάνεις, ἃ καὶ κτωμένοις εὐφροσύνη, καὶ κεκτημένοις ἐλευθεριώτερόν τε καὶ ἥδιον ποιεῖ ζῆν. εἰ δὴ, ὥσπερ καὶ τἄλλων ἔργων οἱ διδάσκαλοι τοὺς μαθητὰς μιμητὰς ἑαυτῶν ἀποδεικνύουσιν, οὕτω καὶ σὺ τοὺς συόντας ἀφελήσεις, νόμιζε κακοδαιμονίας διδάσκαλος εἶναι.

β'. Καὶ ὁ Σωκράτης πρὸς ταῦτα εἶπεν· δοκεῖς μοι, ἔφη, ὦ Ἀντιφῶν, ὑπειληφέναι με ὅπως ἀνιαρῶς ζῶ, ὥστε πέπεισμαι, σὲ μᾶλλον ἀποθανεῖν ἂν ἑλέσθαι, ἢ ζῆν ὥσπερ ἐγώ. ἴθι οὖν, σκεψώμεθα, τί χαλεπὸν ἦθησαι ἐμοῦ βίου πότερον, ὅτι τοῖς μὲν λαμβάνουσιν ἀργύριον ἀναγκαῖόν ἐστιν ἀπεργάζεσθαι τοῦτο, ἐφ' ᾧ ἂν μισθὸν λαμβάνωσιν· ἐμοὶ δὲ μὴ λαμβάνοντι οὐκ ἀνάγκη διαλέγεσθαι ᾧ ἂν μὴ βούλωμαι; ἢ τὸ δίκαιόν μου φαυλίζεις, ὡς ἧττον μὲ ὑγιεινὰ ἐσθίον-

indueris, & ſemper calceis tunicâque cares. Prætereà pecuniam non accipis, quæ & comparantibus eſt voluptati, & iis qui jam comparârunt, liberaliùs jucundiúſque vivendi cauſam præbet. Quamobrem, ſi quemadmodum reliquorum ſtudiorum magiſtri diſcipulos ſuos imitatores ſui efficiunt, tales tu quoque familiares tuos reddes; putare debes, infelicitatis te magiſtrum eſſe.

2. Ad ea Socrates; ſuſpicari mihi videris, inquit, Antipho, tam ærumnoſam me vitam degere, ut equidem perſuaſus ſim, malle te mori, quàm meo more vivere. Age igitur, diſpiciamus quid in meâ vitâ acerbi deprehenderis: an quòd neceſſe ſit, eos, qui pecuniam accipiunt, hoc ipſum præſtare, cujus cauſâ mercedem accipiunt; quum mihi mercedem nullam accipienti neceſſe non ſit ad eum diſſerere, quem nolim? An vilem victum eſſe meum putas, qui minùs ſalubribus veſcar, ac

τος ἐμοῦ ἢ σοῦ, ἧττον δὲ ἰσχὺν παρέχονται; ἢ ὡς χαλεπώτερα ποιήσασθαι τὰ ἐμὰ ἀφαιρήματα τῶν σῶν, διὰ ὃ ἀηδεστέρά τε καὶ πολυτελέστερα εἶναι; ἢ ὡς ἥδιόν σοι, ἃ σὺ διδασκάλῳ, ὄντα, ἢ ἐμοὶ ἃ ἐγώ; οὐκ οἶσθ', ὅτι ὁ μὴ ἥδιστα ἐσθίων, ἥκιστα ὄψου δεῖται· ὁ δὲ ἥδιστα πίνων, ἥκιστα ἂν μὴ παρόντος ὀπτήσεως ποτοῦ; τὰ γε μὴν ἱμάτια οἶσθ' ὅτι οἱ μεταβαλλόμενοι, ψύχους καὶ θάλπους ἕνεκα μεταβάλλονται, καὶ ὑποδήματα ὑποδοῦνται, ὅπως μὴ ἀφὰ τοὺς λυποῦντας τοὺς πόδας κωλύωσι πορεύεσθαι. ἤδη οὖν ποτε ἠθου ἐμὲ ἢ ἀφὰ ψύχος μᾶλλόν τι ἔνδοι μένοντα, ἢ ἀφὰ θάλπος μαχόμενόν τῳ σκιᾶς, ἢ ἀφὰ τὸ ἀλγεῖν τοὺς πόδας ἂν βαδίζοντα, ὅπου ἂν βούλωμαι; οὐκ οἶσθ', ὅτι οἱ φύσει ἀσθενέστατοι τὰ σώματι, μελετήσαντες, τῶν ἰσχυροτάτων ἀμελησάντων κρείττους τε γίγνονται τοῖς ἃ μελετῶσι, καὶ

tu, quæque minus roboris ſuppeditent? An quòd ea comparatu difficiliora putas eſſe, quibus ego veſcor, quàm quibus tu veſceris, quòd & rariora ſint, & majoris pretii? An ea, quæ tu paras, tibi jucundiora eſſe, quam quæ egomet mihi? Num ignoras, quòd qui ſuaviſſimè veſcitur, minimè indigeat obſonio; qui ſummâ cum voluptate bibit, minimè potum abſentem deſideret? Veſtes quidem qui commutant, frigoris eas æſtûſque cauſâ commutare nôſti; & calceis pedes muniunt, ne propter illa, quæ pedes lædunt, iter facere prohibeantur. Dic igitur quæſo, ſi quando me comprehendiſti, aut frigoris cauſâ plus ullo alio domi manentem, aut æſtus gratiâ pro umbrâ cum alio contendentem, aut propter pedum dolorem non prodire, quocunque vellem. An neſcis, eos qui à naturâ ſunt corporibus maximè imbecillis præditi, poſteaquam ſe exercuerint, in iis ad quæcunque ſe exercuerint, robuſtiſſimos quoſque, qui exercitatio-

ῥᾷον αὐτὰ φέρουσιν; ἐμὲ γὰρ ἆρα οὐκ οἴει ὑπὲρ σώματος ἀεὶ τὰ συντυγχάνοντα μελετῶντα καρτερεῖν, πάντα ῥᾷον φέρειν τοῦ μὴ μελετῶντος; τοῦ δὲ μὴ δουλεύειν γαστρὶ, μηδ' ὕπνῳ, καὶ λαγνείᾳ, οἴει τι ἄλλο αἰτιώτερον εἶναι, ἢ ὅ ἕτερα ἔχειν τούτων ἡδέα, ἃ ὑ μόνον ἐν χρείᾳ ὄντα εὐφραίνῃ, ἀλλὰ καὶ ἐλπίδας παρέχοντα ὠφελήσειν ἀεί; καὶ μὴν τοῦτό γε οἶσθα, ὅτι οἱ μὲ οἰόμενοι μηδὲν εὖ πράττειν οὐκ εὐφραίνουσ· οἱ δ' ἡγούμενοι καλῶς προχωρεῖν ἑαυτοῖς ἢ γεωργίαν, ἢ ναυκληρίαν, ἢ ἄλλ' ὅ, τι ἂν τυγχάνωσιν ἐργαζόμενοι, ὡς εὖ πράττοντες εὐφραίνονται. οἴει οὖν ἀπὸ πάντων τούτων τοσαύτην ἡδονὴν εἶναι, ὅσην ἀπὸ τοῦ ἑαυτόν τε ἡγεῖσθαι βελτίω γίγνεσθαι, καὶ φίλους ἀμείνους κτᾶσθαι; ἐγὼ τοίνυν ἥκιστα ταῦτα νομίζων. ἐὰν δὲ δὴ φίλους ἢ πόλιν ὠφελεῖν δέῃ, ποτέρῳ ἢ πλείων χρόνος τούτων ἐπιμελεῖσθαι, τῷ, ὡς ἐγὼ νῦν, ἢ ᾧ, ὡς σὺ μα-

nes neglexerint, ſuperare, & ea faciliùs ferre? Me autem perpetuo memet exercentem, ut quæ corpori accidant, ea perferam, nonne putas omnia ferre facilius, quam is, qui ſeipſum non exercet? An verò cauſam tu aliam veriorem eſſe putas, quòd gulæ, ſomno, laſciviæ non ſervio, quàm quòd his alia quædam habeo ſuaviora, quæ non ſolùm in uſu exhilarant; verùm etiam hoc ipſo, quòd commodi perpetui ſpem faciant? Prætereà ſcis, eos homines qui nihil proſperè ſibi ſucceſſurum exiſtimant, non eſſe lætos: quum illi, qui præclarè ſibi vel agriculturam, vel naviculatoriam, vel quid aliud, quo occupati ſunt, ſuccedere putant, quaſi qui rebus utantur proſperis, voluptatem capiant. Tune vero de his omnibus tantum voluptatis percipi putas, quantum ex eo, quod aliquis ſeipſum meliorem reddi putat, & amicos meliores conſequi? quod equidem nunquam non de me ſtatuo. Jam ſi vel amici juvandi ſint, vel ipſa civitas, cuinam plus otii fuerit ad ea procuranda? eine, qui,

χαείζεις, ἀφιππομθύφ; φρατεύοιτο δὲ πότερ@ ἂν ῥᾷον, ὁ μὴ δυνάμθ@ ἄνευ πολυτελῦς ἀφίτης ζῆν, ἢ ᾧ τὸ παρὸν ἀρκοίη; ἐκπολιορκηθείη δὲ πότερος ἂν ἧττον, ὁ τῶν χαλεπωτάτων εὑρεῖν δεόμθ@ μᾶλλον, ἢ ὁ τοῖς ῥᾳ-ςοις ἐντυγχάνειν ἀρκούντως χρώμθ@; ἔοικας, ὦ Ἀντι-φῶν, τὴν εὐδαιμονίαν οἰομθύφ τρυφῇ καὶ πολυτέλειφ εἶναι· ἐγὼ δὲ νομίζω τὸ μὲν μηδενὸς δέεσθαι, θεῖον εἶναι, τὸ δὲ ὡς ἐλαχίςων, ἐγγυτάτω τοῦ θείου· καὶ τὸ μὲν θεῖον, κράτιςον, τὸ δὲ ἐγγυτάτω τοῦ θείυ, ἐγγυτάτω τῦ κρατίςου.

γ'. Πάλιν δέ ποτε ὁ Ἀντιφῶν ἀφαλεγόμθος τῷ Σω-κράτ‡ εἶπεν· ὦ Σώκρατες, ἐγώ τοι σὲ μὲν δίκαιον νομίζω, σοφὸν δ' ἢ ὐδ' ὁπωσιῦν· δικεῖς δέ μοι χ' αὐτὸς τῦτο γιγνώσκειν· ὐδένα γ' ἂν τῆς συνθσίας ἀργύριον φράτθαι. καί τοι τό γε

ut ego, victitat; an qui illo modo, quem tu beatum prædicas? Uter faciliùs militiam perferat? Iſne, qui nequit abſque ſumptuoſo victu vivere, an cui ſatis eſt id quod adeſt? Uter citiùs expugnabitur? Iſne, qui quod inventu difficillimum ſit requirit; an qui eorum uſu, quæ facillimè obvia ſunt, abundè contentus eſt? Videris, Antipho, felicitatem deliciis ac ſumptuoſo apparatu metiri: ego verò arbitror, nullâ re indigere, divinum eſſe; quam pauciſſimis, proximum Dei naturæ: ac divinum quidem quod ſit, præſtantiſſimum eſſe; quod autem divino proximum, id etiam præſtantiſſimo proximum eſſe.

3. Rurſus Antipho differens aliquando cum Socrate, ait: Juſtum equidem eſſe te judico, mi Socrates: ſapientem autem minime: quod etiam ipſe mihi non videris ignorare. Nam à nemine mercedem exigis eo nomine quòd tecum verſetur. Atqui ſi hancce veſtem,

ἱμάτιον, ἢ τ' οἰκίαν, ἢ ἄλλο τι ὧν κέκτησαι, νομίζων ἀργυρίου ἄξιον εἶναι, ὑδενὶ ἂν μὴ ὅτι δωρεὰν δοίης, ἀλλ' ὑδ' ἐλάττονος τῆς ἀξίας λαβών. δῆλον δὴ, ὅτι εἰ καὶ τιὼ σωφροσύνην ὠνοῦ τινὸς ἀξίαν εἶναι, καὶ ταύτης ἂν οὐκ ἐλάττονος τῆς ἀξίας ἀργύριον ἐπράττου. δίκαιος μὲν οὖν ἂν εἴης, ὅτι οὐκ ἐξαπατᾷς ὀφὶ πλεονεξίᾳ· σοφὸς δὲ οὐκ ἂν, μηδενός γε ἄξια ὀφιζάμενος.

δ'. Ὁ δὲ Σωκράτης πρὸς ταῦτα εἶπεν· ὦ Ἀντιφῶν, παρ' ἡμῖν νομίζεται, τιὼ ὥραν καὶ τιὼ σοφίαν, ὁμοίως μὲν καλὸν, ὁμοίως δὲ αἰσχρὸν, ἀγαθὸν εἶναι. τήν τε γὰρ ὥραν ἐὰν μέν τις ἀργυρίου πωλῇ τῷ βουλομένῳ, πόρνον αὐτὸν ὀνομαζοῦσιν· ἐὰν δέ τις, ὃν ἂν γνῷ καλῶν τε καὶ ἀγαθῶν ἐραστὴν ὄντα, τοῦτον φίλον ἑαυτῷ ποιῆται, σώφρονα νομίζομεν. καὶ τιὼ σοφίαν ὡσαύτως τοὺς μὲ ἀργυρίου τῷ βουλομένῳ πωλοῦντας, σοφιστὰς, ὥσπερ πόρνους, ὀνομαζοῦσιν·

vel domum, vel aliud quiddam, quod in bonis tuis eſt, pretio dignum eſſe putares; non dicam gratìs, ſed ne minori quidem accepto pretio, quàm quanti ea res eſſet, dares. Itaque patet te, ſi exiſtimares ullius eſſe pretii doctrinam tuam, ex dignitate ejus pecuniam exacturum. Sis ergo ſanè juſtus, quòd ob avaritiam neminem decipis: nequaquàm verò ſapiens, quum nullius pretii ſint ea, quæ nôſti.

4. Ad hæc reſpondit Socrates: apud nos, Antipho, exiſtimatur eodem modo poſſe aliquem & formâ, & ſapientiâ, vel honeſtè, vel turpiter uti. Nam quum aliquis formam pro pecuniâ cuivis volenti proſtituit, ſcortum appellant: ſi quis autem, quemcunque intellexerit rerum pulcharum bonarumque amatorem eſſe, amicum ſibi adjungat, hunc animo ſanum ducimus. Itidem qui ſapientiam pro pecuniâ cuivis volenti proſtituunt, ſophiſtas,

ὅστις δὲ, ὃν ἂν γνῷ εὐφυᾶ ὄντα, διδάσκων ὅ, τι ἂν ἔχῃ ἀγαθὸν, φίλον ποιῆται, τοῦτον νομίζομεν, ἃ τῷ καλῷ καὶ ἀγαθῷ πολίτῃ πρέποντα, ταῦτα ποιεῖν. ἐγὼ δ' οὖν καὶ αὐτὸς, ὦ Ἀντιφῶν, ὥσπερ ἄλλός τις ἢ ἵππῳ ἀγαθῷ, ἢ κυνὶ, ἢ ὄρνιθι ἥδεται, οὕτω καὶ ἔτι μᾶλλον ἥδομαι φίλοις ἀγαθοῖς· καὶ ἐάν τι ἔχω ἀγαθὸν, διδάσκω, καὶ ἄλλοις συνίστημι, παρ' ὧν ἂν ἡγῶμαι ὠφελήσεσθαί τι αὐτοὺς εἰς ἀρετήν. καὶ τοὺς θησαυροὺς τοὺς πάλαι σοφῶν ἀνδρῶν, οὓς ἐκεῖνοι κατέλιπον ἐν βιβλίοις γράψαντες, ἀνελίττων, κοινῇ σὺν τοῖς φίλοις διέρχομαι· καὶ ἄν τι ὁρῶμεν ἀγαθὸν, ἐκλεγόμεθα, καὶ μέγα νομίζομεν κέρδος, ἐὰν ἀλλήλοις [1] ὠφέλιμοι γενώμεθα. ἐμοὶ μὲν δὴ ταῦτα ἀκούοντι ἐδόκει αὐτός τε μακαριώτερος εἶναι, καὶ τοὺς ἀκούοντας ὅτι καλοκἀγαθίαν ἄγειν.

ε'. Καὶ πάλιν ποτέ γ' Ἀντιφῶντος ἐρομένου αὐτὸν, πῶς

quaſi ſcorta, vocant: quicunque verò illum, quem bonâ præditum eſſe indole animadvertat, quicquid boni ſcit docens, amicum facit; hunc facere putamus, quod civi pulchri bonique ſtudioſo convenit. Quamobrem & ego, mi Antipho, perinde ac alius quiſquam vel equo bono, vel cane, vel ave delectatur, ſic bonis amicis potiùs delector; eoſque, ſi quid habeo boni, doceo, atque aliis commendo, à quibus nonnihil eos habituros adjumenti ad virtutem arbitror. Etiam theſauros priſcorum ſapientum, quos illi literis mandatos nobis reliquerunt, unà cum amicis revolvens percurro: quod ſi quid in eis boni videmus, ſeligimus; magnique lucri loco ducimus, ſi amiciores invicem fiamus. Hæc ego quum audirem, & ipſum (*Socratem*) beatum eſſe arbitrabar, & auditores ſuos ad pulchri bonique ſtudium ducere.

5. Rurſus quum interrogaret ipſum (*Socratem*) An-

1 Forſan φίλτροι

ἄλλους μὲν ἡγεῖται πολιτικοὺς ποιεῖν, αὐτὸς δὲ οὐ πειρᾶται τὰ πολιτικά, εἴπερ ὀρθῶς. ποτέρως δ' ἂν, ἔφη, ὦ Ἀντιφῶν, μᾶλλον τὰ πολιτικὰ πράττοιμι, εἰ μόνος αὐτὰ πράττοιμι, ἢ εἰ ὀρθομελοίμην τῷ ὡς πλείστους ἱκανοὺς εἶναι πράττειν αὐτά;

ΚΕΦ. ζ'.

Ἐπισκεψάμεθα δὲ, εἰ καὶ ἀλαζονείας ἀποτρέπων τοὺς συνόντας ἀρετῆς ἐπιμελεῖσθαι προέτρεπεν. ἀεὶ γὰρ ἔλεγεν, ὡς οὐκ εἴη καλλίων ὁδὸς ἐπ' εὐδοξίαν, ἢ δι' ἧς ἄν τις ἀγαθός τι γένοιτο, καὶ μὴ δοκεῖν βούλοιτο. ὅτι δ' ἀληθῆ ἔλεγεν, ὧδε ἐδίδασκεν. Ἐνθυμώμεθα γὰρ, ἔφη, εἴ τις, μὴ ὢν, ἀγαθὸς αὐλητὴς δοκεῖν βόλοιτο, τί ἂν αὐτῷ ποιητέον εἴη; ἆρ' οὐ τὰ ἔξω τῆς τέχνης μιμητέον τοὺς ἀγαθοὺς

tipho, quo pacto ſe alios rerum civilium peritos efficere putaret, quum ipſe reipublicæ negotia non attingeret, ſi quidem ſciret: Utro, inquit, modo magis res publicas tracto, mi Antipho? an ſi ſolus id faciam, an verò ſi dem operam, ut plurimi ad ea tractanda ſint idonei?

CAP. VII.

HOC quoque conſideremus, an *(Socrates)* familiares ſuos a ſimulatione revocans, ad virtutis ſtudium impulerit. Semper enim aiebat, viam ad gloriam meliorem nullam eſſe, quàm qua bonus in re aliquâ quis eſſet, ac non videri vellet: atque hoc ab ſe verè dici, ſic docebat. Cogitemus enim, aiebat, ſi quiſpiam, quum tibicen bonus non ſit, videri tamen velit, quid ei faciendum ſit: Annon imitari bonos tibicines debet in iis quæ

αὐλητάς; ἢ πρῶτον μέν, ὅτι σκεῦνοι σκευήν τε καλὰ κέκτηνται, ἢ ἀκολούθους πολλοὺς παρεσκεύασται, καὶ τούτῳ ταῦτα ποιητέον· ἔπειτα, ὅτι σκεύνους πολλοὶ ἐπαινοῦσι, καὶ τούτῳ πολλοὺς ἐπαινέτας παρασκευαστέον. ἀλλὰ μεὺ ἔργον γε οὐδαμοῦ λεπτέον, ἢ εὐθὺς ἐλεγχθήσετ' γελοῖος ὢν, ἢ οὐ μόνον αὐλητὴς κακὸς, ἀλλὰ ἢ ἄνθρωπος ἀλαζών. καί τοι πολλὰ μὲ δαπανῶν, μηδὲν ἦ ὠφελούμενος, πρὸς ἦ τούτοις κακοδοξῶν, πῶς οὐκ ὀπιπόνως τε, ἢ ἀλυσιτελῶς ἢ καταγελάστως βιώσετ'; Ὡσαύτως, εἴ τις βούλοιτο τραπηγὸς ἀγαθὸς, μὴ ὢν, φαίνεσθαι, ἢ κυβερνήτης; σκοπῶμεν τί ἂν συμβαίνοι. ἆρ' οὐκ ἂν, εἰ μὲν ὀπιθυμοῦντ τοῦ δοκεῖν ἱκανὸς εἶ ταῦτα πράττειν, μὴ δύναιτο πείθειν, ταύτη λυπηρόν; εἰ ἦ πείσειεν, ἔτι ἀθλιώτερον· δῆλον γάρ, ὅτι κυβερνᾶν τε καταγελασθεὶς ὁ μὴ ὀπιστάμενος, ἢ στρατηγεῖν, ἀπολέσειεν ἂν ὃς

extrà artem posita sunt? ac primùm quidem, quum illi instrumenta pulchra habeant, multosque pedissequos circumducant, etiam ipsi hoc faciendum: deinde quum multi eos laudent, etiam huic multi laudatores comparandi sunt. Verùm res ipsa nullibi aggredienda est, ne mox deprehendatur esse ridiculus homo, ac non modo tibicen malus, verum etiam simulator. At verò si sumptus magnos faciat, & utilitatem capiat nullam, ac præterea malè audiat, qui non & ærumnosè & inutiliter & ridiculè vivet? Eodem modo si quis, qui non esset, vel bonus imperator vel gubernator videri velit; quid eventurum sit, cogitemus. Annon ipsi molestum erit, si quum cupiat videri ad hæc perficienda idoneus, aliis id persuadere non possit? ac si persuaserit, multò miserius est: constat enim, quòd si aut gubernare constituatur, aut exercitum ducere, qui nescius horum est,

ἥκιστα βούλοιτο, καὶ αὐτὸς αἰσχρῶς τε καὶ κακῶς ἀπαλλάξειεν.

β'. Ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ πλούσιον, καὶ τὸ ἀνδρεῖον, καὶ ὃ ἰσχυρὸν, μὴ ὄντα, δοκεῖν, ἀλυσιτελὲς ἀπέφαινε. προστάττεσθαι γὰρ αὐτοῖς ἔφη μείζω, ἢ κατὰ δύναμιν, καὶ μὴ δυναμένοις ταῦτα ποιεῖν, δοκοῦντας ἱκανοὺς εἶναι, συγγνώμης οὐκ ἂν τυγχάνειν. Ἀπατεῶνα δ' οὐκ ἄν τις ἐλάττω ἢ μικρὸν μέν, οὐδ' εἴ τις ἀργύριον, ἢ σκεῦος ὁτιοῦν τῶν πεισθεὶς λαβὼν ἀποστερεῖν, πολὺ δὲ μέγιστον, ὅστις μηδενὸς ἄξιος ὢν ἐξαπατήσῃ, πείθων ὡς ἱκανός ἐστι τῆς πόλεως ἡγεῖσθαι. ἐμοὶ μὲν οὖν ἐδόκει καὶ τῆς ἀλαζονείας ἀποτρέπειν οὕτω συνόντας, τοιάδε διαλεγόμενος.

perdet eos quos minimè vellet; atque ipſe turpiter ac fœdè ab incepto deſiſtet.

2. Eodem modo non expedire aiebat, ſi quis vel opulentus, vel fortis, vel robuſtus eſſe videretur, qui non eſſet. Nam his aiebat imperari majora ipſorum viribus, quumque præſtare illa deinde non poſſint, quæ poſſe videbantur, veniam minimè conſequi. Impoſtorem autem appellabat non qui aliquid exigui pretii, neque qui pecuniam, vel ſupellectilem ab aliquo perſuaſo accipiens, eum ſpoliaret; ſed longè maximum, qui nullius homo pretii fefelliſſet alios, perſuadendo quòd idoneus eſſet civitati præeſſe. Quæ ita differens, mihi quidem videbatur familiares ſuos etiam a ſimulatione revocare.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΩΝ

ΒΙΒΛΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

ΚΕΦ. α'.

ΕΔόκει δέ μοι καὶ τοιαῦτα λέγων προτρέπειν τοὺς συνόντας ἀσκεῖν ἐγκράτειαν πρὸς ἐπιθυμίαν βρωτοῦ, καὶ ποτοῦ, καὶ λαγνείας, καὶ ὕπνου, καὶ ῥίγους, καὶ θάλπους, καὶ πόνου. γνοὺς δέ τινα τῶν συνόν-

XENOPHONTIS

MEMORABILIUM

LIBER SECUNDUS.

CAP. I.

VIdebatur etiam mihi familiares ſuos ad exercendam temperantiam in cibi, & potûs, & laſciviæ, & ſomni, & frigoris, & æſtûs, & laboris appetitu, impellere, quoties hujuſmodi diceret. Quippe quum

τῶν ἀχολαστοτέρως ἔχοντα πρὸς τὰ τοιαῦτα, Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Ἀρίστιππε, εἰ δέοι σε παιδεύειν παραλαβόντα δύο τῶν νέων, τὸν μὲν, ὅπως ἱκανὸς ἔσοιτο ἄρχειν, τὸν δ', ὅπως μὴ ἀντιποιήσοιτο ἀρχῆς· πῶς ἂν ἑκάτερον παιδεύοις; βούλει σκοπῶμεν, ἀρξάμενοι ἀπὸ τῆς τροφῆς, ὥσπερ ἀπὸ τῶν στοιχείων; καὶ ὁ Ἀρίστιππος ἔφη· δοκεῖ γοῦν μοι ἡ τροφὴ ἀρχὴ εἶναι. οὐδὲ γὰρ ζῴη γ' ἄν τις, εἰ μὴ τρέφοιτο. Οὐκοῦν τὸ μὲν βούλεσθαι σίτου ἄπειρόν, ὅταν ὥρα ἦκῃ, ἀμφοτέροις εἰκὸς προσγίγνεσθαι; εἰκὸς γάρ, ἔφη. Ὅ οὖν προαιροῖτο τὸ κατεπεῖγον μᾶλλον πράττειν, ἢ τῇ γαστρὶ χαρίζεσθαι, πότερον ἂν αὐτῷ ἐθίζοιμεν; τὸ εἰς τὸ ἄρχειν, ἔφη, νὴ Δία, παιδευόμενον, ὅπως μὴ τὰ τῆς πόλεως ἄπρακτα γίγνηται πρὸς τοῦ ἐκείνου ἀρχοῦ. ἴσχοιμεν, ἔφη, καὶ ὅταν πιεῖν βούλωνται, τὸ δυνάσθαι διψῶντα ἀνέχεσθαι. τῷ οὖν προσθετέον; πάντα

de familiaribus quendam intemperantiùs ſe gerere acceperiſſet: Dic mihi, ait, Ariſtippe, ſi te duos adoleſcentes tibi traditos inſtituere oporteat; alterum, ut ad imperandum ſit idoneus, alterum, ut imperare nunquam cupiat: quo pacto utrumque inſtitues? Vis diſpiciamus à nutrimento, tanquam ab ipſis elementis, incipientes? Et Ariſtippus, Nimirùm mihi videtur, ait, nutrimentum eſſe principium. Nam ne quidem quis vixerit, ſi non nutriatur. Ergo conſentaneum eſt utriſque accidere, ut, ubi tempus adeſt, cibum ſumere velint? Conſentaneum, ait. Utrum igitur horum conſuefacere poſſimus, ut potiùs eligat rem urgentem conficere, quàm gulæ gratificari? Eum profectò, inquit, qui ad imperandum inſtituitur, nè durante ipſius imperio negotia civitatis infecta ſint. Ergo, ſubjecit (*Socrates*,) etiam quum bibere volent, eidem hoc imponendum, ut ſitim perferre poſſit?

μὲν οὖν, ἔφη. τὸ δὲ ὕπνου ἐγκρατῆ εἶναι, ὥστε δύνασθαι καὶ ὀψὲ κοιμηθῆναι, καὶ πρωΐ ἀναστῆναι, καὶ ἀγρυπνῆσαι, εἴ τι δέοι, πότερα ἂν προσθείημεν; καὶ τοῦτο, ἔφη, τῷ αὐτῷ. τί δὲ, ἔφη, τὸ ἀφροδισίων ἐγκρατῆ εἶναι, ὥστε μὴ ἅπτεσθαι ταύτων κωλύεσθαι πράττειν, εἴ τι δέοι; καὶ τοῦτο, ἔφη, τῷ αὐτῷ. τί δέ; τὸ μὴ φεύγειν τοὺς πόνους, ἀλλὰ ἑκουσίως ὑπομένειν, πότερα ἂν προσθείημεν; καὶ τοῦτο, ἔφη, τῷ ἄρχειν παιδευομένῳ. τί δέ; τὸ μαθεῖν, εἴ τι ὠφελιμώτερον ἐστὶ μάθημα πρὸς τὸ κρατεῖν τῶν ἀντιπάλων, πότερα ἂν προσεῖναι μᾶλλον πρέποι; πολὺ γὰ Δί, ἔφη, τῷ ἄρχειν παιδευομένῳ. καὶ γὰρ οὐδὲ τῶν ἄλλων ὠδὲν ὄφελος ἄνευ τῶν τοιούτων μαθημάτων.

β'. Οἰκοῦν ὁ οὕτω πεπαιδευμένος ἧττον ἂν δοκοῖ σοι ὑπὸ τῶν ἀντιπάλων, ἢ τὰ λοιπὰ ζῶα, ἁλίσκεσθαι; τούτων γὰρ ἔνια τὰ μὲν γαστρὶ ἑλκόμενα, καὶ μάλα ἔνια δυσ-

Omninò verò, ait. At in ſomno capiendo temperantem eſſe, ut & ſerò dormire poſſit, & primo diluculo ſurgere, & vigilare, ſi opus ſit, utri artribuere debemus? Etiam hoc eidem, ait. Quid verò, inquit, venereis in rebus temperantem eſſe, ut per eas non impediatur id agere, quod opus ſit? Etiam hoc eidem, inquit. Quid autem? labores non fugere, ſed ſponte ſuâ perferre, utri attribuere debemus? Hoc itidem illi, ait, qui ad imperandum inſtituitur. Quid? ſi qua diſciplina ſit ad vincendos hoſtes idonea, eandem diſcere, utri magis convenit? Multis profectò, ait, modis ei, qui ad imperandum inſtituitur. Nam neque aliarum rerum uſus ullus eſt abſque hujuſmodi diſciplinis.

2. Ergo qui ſic inſtitutus eſt, minùs tibi videtur ab adverſariis poſſe capi, quàm animalia cætera? quorum ſcilicet quædam à gulâ ineſcata, tametſi nonnulla etiam val-

ωπώμενα, ὅμως τῇ ἐπιθυμίᾳ τοῦ φαγεῖν ἀγόμενα ἐπὶ τὸ δέλεαρ, ἁλίσκεται· τὰ δὲ ποτῷ ἐνεδρεύεται. πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. ἔχουσι γὰρ ἄλλα ὑπὸ λαγνείας, οἷον οἵ τε ὄρτυγες καὶ αἱ πέρδικες, ἐπὶ τὴν τῆς θηλείας φωνὴν τῇ ἐπιθυμίᾳ καὶ τῇ ἐλπίδι τῆς ἀφροδισίων φερόμενοι, καὶ ἐξιστάμενοι τοῦ τὰ δεινὰ ἀναλογίζεσθαι, τοῖς θηρεύτροις ἐμπίπτουσι; συνέφη καὶ ταῦτα. ἔχειν δοκεῖ σοι αἰσχρὸν εἶναι ἀνθρώπῳ ταὐτὰ πάσχειν τοῖς ἀφρονεστάτοις τῶν θηρίων; ὥσπερ οἱ μοιχοὶ εἰσέρχονται εἰς τὰς εἱρκτάς, εἰδότες, ὅτι κίνδυνον τῷ μοιχεύοντι, ἃ τε ὁ νόμος ἀπειλεῖ, παθεῖν, καὶ ἐνεδρευθῆναι, καὶ ληφθέντα ὑβρισθῆναι. καὶ τηλικοῦτων μὲν ἐπικειμένων τῷ μοιχεύοντι κακῶν τε καὶ αἰσχρῶν, ὅταν δὲ πολλῶν τῶν ἀπολυσόντων τῆς τῶν ἀφροδισίων ἐπιθυμίας, ἐλαύνεται ὅμως εἰς τὰ ἐπαίνδυνα φέρεται. ἆρ' οὐκ ἤδη τοῦτο παντάπασι κακοδαιμονῶντός ἐστι; ἐμοί γε δοκεῖ, ἔφη.

dè timida ſint, nihilominùs veſcendi cupiditate ad eſcam ducta capiuntur: aliis per potum inſidiæ ſtruuntur. Prorſus ita eſt, inquit. Itaque alia præ laſciviâ, velut coturnices ac perdices, ad femellæ vocem cupiditate ſpeque rei venereæ agitata, & ejectâ cogitatione de periculis, in caſſes incidunt? Conceſſit & hæc. Ergo tibi videtur turpe homini eſſe eadem pati quæ animalia imprudentiſſima? ſicut adulteri Gynæceum ingrediuntur, quum ſciant eſſe adulterium committenti periculum ea perpetiendi, quæ lex minitatur, & inſidias ſtrui, & captum contumelioſâ injuriâ affici. Tanta quum adultero immineant & mala & dedecora, multaque ſint, quæ à rerum venerearum cupiditate liberare poſſint, nihilominùs in pericula præceps fertur. Annon igitur hoc omninò hominis eſt à malo genio perciti? Ita mihi videtur, ait.

γ'. Τὸ δὴ τοὺς μὲν τὰς ἀναγκαιοτάτας πλείστας πρᾶξεις τοῖς ἀνθρώποις ὑπὸ αἰθρῳ, (οἷον τάς τε πολεμικὰς, καὶ τὰς γεωργικὰς, καὶ τἄλλων δὲ τὰς ἐλαχίστας,) τοὺς δὲ πολλοὺς ἀγυμνάστως ἔχειν πρός τε ψύχη καὶ πρὸς θάλπη, δοκεῖ σοι πολλὴν ἀμέλειαν εἶναι; συνέφη καὶ τοῦτο. ἴσθι δοκεῖ σοι τὸν μέλλοντα ἄρχειν ἀσκεῖν δεῖν καὶ ταῦτα εὐπετῶς φέρειν; πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. ἴσθι, εἰ τοὺς ἐγκρατεῖς τούτων ἁπάντων εἰς τοὺς ἀρχικοὺς τάττομεν, τοὺς ἀδυνάτους ταῦτα ποιεῖν εἰς τοὺς μηδ' ἀντιποιησομένους τοῦ ἄρχειν τάξομεν; συνέφη καὶ τοῦτο· τί δέ; ἐπειδὴ καὶ τούτων ἑκατέρου δ' φύλου τὰξιν οἶσθα, ἤδη ποτ' ἐπισκέψω εἰς ποτέραν τὰξεων τούτων σαυτὸν δικαίως ἂν τάττοις; ἔγωγ', ἔφη ὁ Ἀρίστιππος, καὶ ἥδιστά γε τάττω ἐμαυτὸν εἰς τὴν ἄρχειν βουλομένων τάξιν. Καὶ γὰρ πάνυ μοι δοκεῖ ἄφρονος ἀνθρώπου εἶναι τὸ, μεγά-

3. Jam quum plurimæ ſint maximéque neceſſariæ res ſub dio peragendæ hominibus, (veluti res bellicæ, agricolarum, aliæque non paucæ;) multos interim ad frigora & æſtus exercitos non eſſe, non tibi magnus eſſe videtur neglectus exercitationis? Conceſſit etiam hoc (*Ariſtippus.*) Ergo tibi videtur (*inquit Socrates*) exercendus is, qui velit imperare, ut haud difficulter hæc quoque toleret? Omninò, ait. Ergo ſi homines in rebus hiſce omnibus temperantes inter viros ad imperandum comparatos ponemus, nonne illos qui hæc præſtare non poſſunt, inter eos collocabimus, qui de imperando ne quidem cogitent? Hoc etiam conceſſit (*Ariſtippus.*) Quid igitur? quandoquidem utriuſque generis ordinem nôſti, jamne aliquando conſiderâſti, utrum ad ordinem horum meritò teipſum referre poſſis? Equidem, inquit Ariſtippus: quippe nequaquam eorum in ordinem me referò, qui imperare volunt. Etenim hominis admodum imprudentis eſſe mihi videtur, non ei hoc ſufficere, ut ſibi

λου ἔργα ὄντος τοῦ ἑαυτῷ τὰ δέοντα παρασκευάζειν, μὴ ἀρκεῖν τοῦτο, ἀλλὰ προσαναθέσθαι τὸ καὶ τοῖς ἄλλοις πολίταις, ὧν δέονται, πορίζειν. καὶ ἑαυτῷ μὲ πολλὰ, ὧν βούλεται, ἐλλείπειν, τῆς δὲ πόλεως προστῶτα, ἐὰν μὴ πάντα, ὅσα ἡ πόλις βούλεται, κατορθοῖ, τούτου δίκην ὑπέχειν· τοῦτο πῶς οὐ πολλὴ ἀφροσύνη ἐστί; καὶ γὰρ ἀξιοῦσιν αἱ πόλεις τοῖς ἄρχουσιν, ὥσπερ ἐγὼ τοῖς οἰκέταις, χρῆσθαι. ἐγώ τε γὰρ ἀξιῶ τοὺς θεράποντας ἐμοὶ μὲ ἄφθονα τὰ ἐπιτήδεια παρασκευάζειν, αὐτοὺς δὲ μηδενὸς τούτων ἅπτεσθαι· αἵ τε πόλεις οἴονται χρῆναι τοὺς ἄρχοντας ἑαυταῖς μὲ ὡς πλεῖστα ἀγαθὰ ποιεῖν, αὐτοὺς δὲ πάντων τούτων ἀπέχεσθαι. ἐγὼ οὖν τοὺς μὲ βουλομένους πολλὰ πράγματα ἔχειν αὐτοῖς τε καὶ ἄλλοις παρέχειν, οὕτως ἂν παιδεύσας εἰς τοὺς ἀρχικοὺς καταστήσαιμι. ἐμαυτὸν τοίνυν τάττω εἰς τοὺς βουλομένους ἥ ῥᾳστά τε καὶ ἥδιστα βιοτεύειν.

ipſi neceſſaria comparet, (quod quidem magnum quiddam eſt;) ſed hoc etiam ſibi imponere, ut aliis etiam civibus ea ſuppeditet, quibus indigeant. Itidem, ſibi ipſi multa deeſſe, quæ velit: præpoſitum verò civitati, ſi non omnia perficiat, quæ civitas velit, hujus pœnam ſuſtinere, nonne hoc ingens imprudentia? Nam civitates æquum cenſent, perinde magiſtratibus uti, ac ego mancipiis. Nam & ego æquum eſſe cenſeo, ut famuli mihi quidem abundè res neceſſarias parent, ipſi verò nihil horum attingant: & civitates eſſe magiſtratuum putant, ut maximam eis bonorum copiam comparent, ipſi verò ab iis prorſus abſtineant. Quapropter equidem eos qui multa velint habere negotia, eaque tum ſibi tum aliis exhibere, ſic inſtitutos inter eos pono, qui ad imperandum idonei ſunt: me verò inter illos colloco, qui quàm facillimè ſuaviſſiméque vivere cupiunt.

δ'. Καὶ ὁ Σωκράτης ἔφη· βούλει οὖν καὶ τοῦτο σκεψώμεθα, πότερον ζῶσιν ἥδιον, οἱ ἄρχοντες ἢ οἱ ἀρχόμενοι; πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. Πρῶτον μὲν τοίνυν τῶν ἐθνῶν, ὧν ἡμεῖς ἴσμεν, ἐν μὲν τῇ Ἀσίᾳ, Πέρσαι μὲν ἄρχουσιν, ἄρχονται δὲ Σύροι, καὶ Φρύγες, καὶ Λυδοί· ἐν δὲ τῇ Εὐρώπῃ, Σκύθαι μὲν ἄρχουσι, Μαιῶται δὲ ἄρχονται· ἐν δὲ τῇ Λιβύῃ, Καρχηδόνιοι μὲν ἄρχουσι, Λίβυες δὲ ἄρχονται· τούτων οὖν ποτέρους ἥδιον οἴει ζῆν; ἢ τῶν Ἑλλήνων, ἐν οἷς καὶ αὐτὸς εἶ, πότερόί σοι δοκοῦσιν ἥδιον, οἱ κρατοῦντες ἢ οἱ κρατούμενοι, ζῆν; Ἀλλ' ἔγωγέ τοι, ἔφη ὁ Ἀρίστιππος, οὐδὲ εἰς τὴν δουλείαν αὖ ἐμαυτὸν τάττω· ἀλλ' εἴ τίς μοι δοκεῖ μέσην τούτων ὁδὸς εἶναι πειρῶμαι βαδίζειν, οὔτε δι' ἀρχῆς, οὔτε ἀφὶ δουλείας, ἀλλὰ δι' ἐλευθερείας, ἥπερ μάλιστα πρὸς εὐδαιμονίαν ἄγει. ἀλλ' εἰ μέν τοι, ἔφη ὁ Σωκράτης, ὥσπερ οὔτε δι' ἀρχῆς, οὕτω καὶ ἀφὶ δουλείας ἡ ὁδὸς

4. Tum Socrates: Vis ergo, inquit, hoc etiam conſideremus, iine ſuaviùs vivant, qui imperant, an qui imperantur? Omninò, ait. Primùm igitur ex iis nationibus, quæ nobis cognitæ ſunt, in Aſiâ Perſæ imperant, Syri verò, ac Phryges, ac Lydi imperantur: in Europâ penes Scythas eſt imperium, Mæotæ parent: in Libyâ Carthaginienſes dominantur, Libyes obtemperant: horum igitur utros vivere jucundiùs arbitraris? Vel inter Græcos, in quibus es tu quoque, utri jucundiùs tibi videntur vivere, ii, qui imperant, an qui imperantur? Ego verò, inquit Ariſtippus, neque in ſervitutem iterum me pono: ſed eſſe mihi videtur via quædam inter hæc media, quâ incedere conor, neque per imperium, neque per ſervitutem, ſed per libertatem, quæ maximè ad beatitudinem ducit. Enimverò, inquit Socrates, ſi hæc via non etiam per homines duceret, quem-

αὕτη φέρῃ, οὕτω μηδὲ δι' ἀνθρώπων, ἴσως ἄν τι λέγοις· εἰ μέντοι σὺ ἀνθρώποις ὢν, μήτε ἄρχειν ἀξιώσῃς, μήτε ἄρχεσθαι, μήτε τοὺς ἄρχοντας ἐκὼν θεραπεύσῃς, οἶμαί σε ὁρᾶν, ὡς ὑπίσανται ⓐ κρείττονες τὺς ἥττονας, καὶ κοινῇ καὶ ἰδίᾳ κλαίοντας καθιζάντες, δούλοις χρῆσθαι. ἢ λανθάνουσί σε ⓐ, ἄλλων σπειράντων καὶ φυτευσάντων, τὸν τε σῖτον τεμνοῦντες καὶ δενδροκοποῦντες, καὶ πάντα τρόπον πολιορκοῦντες τὺς ἥττονας καὶ μὴ θέλοντας θεραπεύειν, ἕως ἂν πείσωσιν ἐλέσθαι δουλεύειν ἀντὶ τοῦ πολεμεῖν τοῖς κρείττοσι; καὶ ἰδίᾳ αὖ οἱ ἀνδρεῖοι καὶ δυνατοὶ τὺς ἀνάνδρους καὶ ἀδυνάτους οὐκ οἶσθα ὅτι καταδουλωσάμενοι καρποῦνται; Ἀλλ' ἐγώ τοι, ἔφη, ἵνα μὴ πάσχω ταῦτα, οὐδ' εἰς πολιτείαν ἐμαυτὸν καταικλείω, ἀλλὰ ξένος πανταχῦ [1] εἰμι.

admodum neque per imperium neque ſervitutem tendit, fortaſsè quid diceres: Verum ſi eſſe inter homines vis, ac neque imperare, neque imperio ſubeſſe, neque magiſtratus ſponte colere; videre te arbitror, quòd ſciant ſuperiores inferioribus pro ſervis uti, dum eos & publicè & privatìm ejulare faciunt. An te latent qui, aliis ſeminantibus arboreſque ſerentibus, & fruges reſecant & arbores cædunt, omnibuſque modis inferiores ac ſe colere nolentes oppugnant, donec perſuaſerint eis velle ſervire potiùs quàm bellum cum fortioribus gerere? An rurſus privatim neſcis viros gnavos ac potentes ex ignavis ac impotentibus in ſervitutem redactis fructum ſibi percipere? Ego verò, inquit (*Ariſtippus*,) ut id mihi non accidat, non in rempublicem meipſum concludo, ſed ubique proficiſcor hoſpes.

[1] Forſan ἄμμι

ε'. Καὶ ὁ Σωκράτης ἔφη, τῦτο μὲν τοι ἤδη λέγεις δεινὸν πάλαισμα. τὸς μὲν ξένυς, ἐξ ὧν ὅ, τε Σίννις καὶ ὁ Σκειρων καὶ ὁ Προκρύστης ἀπέθανον, ὐδεὶς ἔτι ἀδικεῖ· ἀλλὰ τῶν μὲν πολιτευόμενοι ἐν ταῖς πατρίσι, καὶ νόμυς τιθέντα, ἵνα μὴ ἀδικῶνται, καὶ φίλυς πρὸς τοῖς ἀναγκαίοις καλυμένοις ἄλλυς κτῶνται βοηθύς, καὶ ταῖς πόλεσιν ἐρύματα περιβάλλονται, καὶ ὅπλα κτῶνται, οἷς ἀμυνοῦνται τὺς ἀδικοῦντας, καὶ πρὸς τύτοις ἄλλυς ἔξωθεν συμμάχυς καταπευάζονται· καὶ οἱ μὲ πάντα ταῦτα κεκτημένοι, ὅμως ἀδικοῦνται. Σὺ δὲ οὐδὲν μὲν τύτων ἔχων, ἐν ᾗ δὲ ὁδοῖς, ἔνθα πλεῖστοι ἀδικῶνται, πολὺν χρόνον διατρίβων, εἰς ὁπόσην δ' ἂν πόλιν ἀφίκῃ, τῶν πολιτῶν πάντα ἥττων ὢν, καὶ τοιῦτος, οἷοις μάλιστα ἐπιτίθενται οἱ βυλόμενοι ἀδικεῖν, ὅμως, διὰ τὸ ξένος εἶναι, οὐκ ἂν οἴει ἀδικεῖσθαι; ἢ διότι αἱ πόλεις σοι κηρύττυσιν ἀσφάλειαν, καὶ πρυσιόντι καὶ

5. Et Socrates, Solers, ait, artificium narras. Nam hoſpites, ex quo Sinnis, & Sciron, & Procruſtes obierunt, injuriâ nemo ampliùs afficit: at qui hoc tempore reſpublicas patrias adminiſtrant, etiam leges ſibi ferunt, quo minus lædantur: ac amicos, præter illos qui *neceſſarii* vocantur, alios comparant auxiliarios; & urbibus munitiones circumdant; & arma parant, quibus injurioſos à ſe propellant; ac præter hæc omnia, alios aliundè ſocios acquirunt: nihilominus ab his omnibus inſtructi, injuriâ afficiuntur. Tu verò quum horum nihil habeas, ac in viis, ubi plurimi injuriâ afficiuntur, multo tempore verſeris; & quamcunque in urbem venias civibus in rebus omnibus inferior ſis, adeóque talis, quales pro ſuo commodo maximè aggrediuntur ii, qui injuriâ afficere volunt; tamen, quia hoſpes es, futurum putas, non poſſe te injuriâ affici? An idcircò fidenti es animo, quod civitates tibi ſecuritatem præconio publico polliceantur

ἀπιόντι, θαῤῥεῖς; ἢ διότι καὶ δοῦλος ἂν οἴει τοιοῦτος εἶναι, οἵῳ μηδενὶ δεσπότῃ λυσιτελεῖν; τίς γὰρ ἂν ἐθέλοι ἄνθρωπον ἐν οἰκίᾳ ἔχειν, πονεῖν μὲν μηδὲν ἐθέλοντα, τῇ δὲ πολυτελεστάτῃ ἀφθονίᾳ χαίροντα; σκεψώμεθα δὲ καὶ τοῦτο, πῶς ἂν δεσπόται τοῖς τοιούτοις οἰκέταις χρῷντο. ἆρα ὑπὲρ μὲν λαγνείαν αὐτοὺς τῷ λιμῷ σωφρονίζουσι; κλέπτειν δὲ κωλύουσιν, ἀποκλείοντες ὅθεν ἄν τι λαβεῖν ᾖ; ὑπὲρ δὲ ῥαπετεύειν δεσμοῖς ἀπείργουσι; τὴν ἀργίαν δὲ πληγαῖς ἐξαναγκάζουσιν; ἢ σὺ τῶς ποιεῖς, ὅταν τινὰ τοιοῦτον ὄντα καταμανθάνῃς; κολάζω, ἔφη, πᾶσι κακοῖς, ἕως ἂν δουλεύειν ἀναγκάσω. ἀλλὰ μήν, ὦ Σώκρατες, οἱ εἰς τὴν βασιλικὴν τέχνην παιδευόμενοι, ἣν δοκεῖς μοι σὺ νομίζειν εὐδαιμονίαν εἶναι, τί διαφέρουσι τῶν ἐξ ἀνάγκης κακοπαθούντων, εἰ γε πεινήσουσι, καὶ διψήσουσι, καὶ ῥιγώσουσι, καὶ ἀγρυπνήσουσιν, καὶ τἆλλα πάντα μοχθήσουσιν ἐκόντες; ἐγὼ μὲν

tam adeunti quàm abeunti? An quod talem te ſervum eſſe putas, qui nulli domino profit? Nam quis hominem habere domi velit, qui laborare quidem omninò recuſet, ſumptuoſiſſimâ autem vivendi ratione utatur? Quin illud etiam conſideremus, quo pacto ejuſmodi ſervos domini tractent. Annon eorum laſciviam fame ad animi ſanitatem reducunt? nonne, occludendo ea, unde aliquid poterant ſumere, furari cohibent? nonne vinculis coercent, ne aufugiant? nonne deſidiam verberibus expellunt? aut quo pacto tu facis, quando de ſervis aliquem talem eſſe animadvertis? Suppliciis, inquit, omnibus afficio, donec eum ſervire cogam. Verùm, mi Socrates, qui ad regnandi artem inſtituuntur, quam tu mihi videris pro beatitate ducere, quid ab iis differunt, qui præ neceſſitate laborant incommodis, ſi quidem eſurient, ſitient, frigebunt, vigilabunt, & alias omnes ærumnas ſponte perferent? nam

γὰρ οὐκ οἶδ' ὅ, τι διαφέρῃ, τὸ αὐτὸ δέρμα ἐχόντα ἢ ἄκοντα μαστιγοῦσθαι, ἢ ὅλως τὸ αὐτὸ σῶμα πᾶσι τοῖς τοιούτοις ἑκόντα ἢ ἄκοντα πολιορκεῖσθαι. [1] ἄλλο γε ἡ ἀφροσύνη τοῦτο τῷ θέλοντι τὰ λυπηρὰ ὑπομένειν;

ς'. Τί δ', ὦ Ἀριππε, ὁ Σωκράτης ἔφη, ὑμῖν δοκεῖ σοι τῶν τοιούτων διαφέρειν τὰ ἑκούσια τῶν ἀκουσίων, ἢ ὁ μὲν ἐκὼν πεινῶν, φάγοι ἂν ὁπότε βούλοιτο, καὶ ὁ ἐκὼν διψῶν, πίοι, καὶ τἆλλ' ὡσαύτως· τῷ δ' ἐξ ἀνάγκης ταῦτα πάσχοντι οὐκ ἔξεστιν, ὁπότ' ἂν βούλῃ, παύεσθαι; ἔπειτα ὁ μὲν ἑκουσίως ταλαιπωρῶν, ἐπ' ἀγαθῇ ἐλπίδι πονῶν εὐφραίνεται· οἷον οἱ τὰ θηρία θηρῶντες, ἐλπίδι τοῦ λήψεσθαι ἡδέως μοχθοῦσι. Καὶ τὰ μὲν τοιαῦτα ἆθλα τῶν πόνων μικροῦ τινος ἄξιά ἐστι· τοὺς δὲ πονοῦντας, ἵνα φίλους ἀγαθοὺς κτήσωνται, ἢ ὅπως ἐχθροὺς χειρώσωνται, ἢ ἵνα δυνατοὶ ὦμόμενοι καὶ τοῖς

equidem haud ſcio, quid diſcriminis ſit, utrum cutis eadem, volenti an nolenti, flagris cædatur; vel omninò corpus idem his omnibus vel volenti vel nolenti prematur: at certe ei ineſt animi inſanitas, qui ærumnoſa patitur volens.

6. Quid, Ariſtippe? inquit Socrates: in rebus talibus, nonne tibi differre videntur voluntaria ab involuntariis, quatenus qui ſponte eſurit, comedere poteſt, quum vult; & qui ſponte ſitit, bibere poteſt; & in aliis rebus ſimiliter: qui verò ex neceſſitate hæc perfert, non poteſt, ubi vult, ab iis ceſſare? Deindè qui ſponte perfert ærumnas, bonâ ſpe laborans lætatur; ſicut, qui feras venantur, ſpe capiendi ſuaviter laborant. Atque hujuſmodi ſanè laborum præmia non magni pretii ſunt; qui verò in hoc incumbunt, ut amicos bonos parent, vel inimicos domitent, vel ut (quum in corporis animæque viribus

1 Forſan πολιορκεῖσθαι· ἀλλά γε ἡ

σώματι καὶ τῇ ψυχῇ, ᾗ τὸν ἑαυτοῦ οἶκον καλῶς οἰκῶσι, ᾗ τοὺς φίλους εὖ ποιῶσι, ᾗ τὴν πατρίδα εὐεργετῶσι, πῶς οὐκ οἶδα, ὡς χρὴ τούτους ᾗ πονεῖν ἡδέως εἰς τὰ τοιαῦτα, ᾗ ζῆν εὐφραινομένους, ἀγαμένους μὲν ἑαυτούς, ἐπαινουμένους δὲ ᾗ ζηλουμένους ὑπὸ τῶν ἄλλων; ἔτι δὲ αἱ μὲν ῥᾳδιουργίαι, καὶ ἅ τῷ τοιούτῳ χρῆμα ἡδοναί, ὅτι σώματι εὐεξίαν ἐνδυσαί εἰσιν ἐργάζεσθαι, ὡς φασὶν οἱ γυμναστικοί, οὔτε ψυχῇ ὁπωσοῦν μιᾷ ἀξιόλογον ὠφέλειαν ἐμποιοῦσιν· αἱ δὲ διὰ καρτερίας ἐπιμέλειαι τε καλῶν τι καὶ ἀγαθῶν ἔργων ἐξεργασίαν ποιοῦσιν, ὡς φασὶν οἱ ἀγαθοὶ ἄνδρες. λέγει δέ που ᾗ Ἡσίοδος·

Τὴν μὲν γὰρ κακότητα ᾗ ἰλαδὸν ἔστιν ἑλέσθαι
Ῥηϊδίως· λείη μὲν ὁδός, μάλα δ' ἐγγύθι ναίει.
Τῆς δ' ἀρετῆς ἱδρῶτα θεοὶ προπάροιθεν ἔθηκαν
Ἀθάνατοι· μακρὸς δὲ ᾗ ὄρθιος οἶμος ἐπ' αὐτὴν,

adaugendis plurimùm profecerint) familiam ſuam pulchrè adminiſtrent, amicis proſint, patriam beneficiis afficiant: quomodo neſcis, debere hos & ſuaviter laborare in hujuſmodi rebus, & cum lætitiâ vivere, dum & ſeipſos probant, eoſque alii laudant & æmulantur? Præterea mollities, ac in promptu poſitæ voluptates, neque corpori bonam parere conſtitutionem poſſunt, utì gymnaſiorum magiſtri aſſerunt, neque alicujus pretii ſcientiam ullam indunt animæ: at per tolerantiam exercita ſtudia faciunt, ut ad pulchra & bona facinora perveniamus, quemadmodum boni viri prædicant. Ait alicubi & Heſiodus:

Malitiam quidem cumulatim etiam capere
Facile eſt: brevis quippe via eſt, & in proximo habitat.
Ante virtutem vero ſudorem Dii poſuerunt
Immortales: longa vero atque ardua via eſt ad illam,

Καὶ τραχὺς ὁ τρῶτον· ἐπὴν δ' εἰς ἄκρον ἵκῃ),
Ῥᾳδίη δ' ἔπειτα πέλῃ, χαλεπή περ ἐοῦσα.

Μαρτυρῇ δὲ ὁ Ἐπίχαρμος ὧδε τῷδε·

——— τῶν πόνων
Πωλοῦσιν ἡμῖν πάντα τἀγαθ' οἱ θεοί.

Καὶ ἐν ἄλλῳ δὲ τόπῳ φησίν·

——— Ὦ πονηρὲ σὺ,
Μή μοι τὰ μαλακὰ [1] μώμεο, μὴ τὰ σκληρ' ἔχῃς.

ζ'. Καὶ Πρόδικος ἢ ὁ σοφὸς ἐν τῷ συγγράμματι τῷ περὶ τοῦ Ἡρακλέους, (ὅπερ δὴ καὶ πλείοσιν ἐπιδείκνυται) ὡσαύτως περὶ τῆς ἀρετῆς ἀποφαίνεται, ὧδέ πως λέγων, ὅσα ἐγὼ μέμνημαι. φησὶ γὰρ Ἡρακλέα, ἐπεὶ ἐκ παίδων εἰς ἥβην ὥρμᾶτο, (ἐν ᾗ οἱ νέοι, ἤδη αὐτοκράτορες γιγνόμενοι, δηλοῦσιν εἴτε διὰ ἀρετῆς ὁδὸν τρέψονται ἐπὶ τὸν βίον, εἴτε διὰ

Primumque aſpera: ubi vero ad ſummum quis *venerit,*
Facilis deinceps eſt, quantumvis difficilis fuerit,

Hoc teſtatur & Epicharmus his verbis:

——— *laboribus*
Vendunt nobis omnia bona Dii.

Idem alio quoque loco inquit:

——— *O tu male,*
Non ambi mollia, ne dura accidant tibi.

7. Quin & Prodicus ille ſapiens in libro de Hercule, (quem plurimis ſolet oſtendere) ſimiliter de virtute pronunciat, in hunc ferè modum, quantum memini, dicens. Herculem ait, poſtquam ex pueritiâ ad pubertatem irrueret, (in quâ jam adoleſcentes ſui juris fiunt, ac indicia præbent, virtutiſne viâ perrecturi ſint ad vitam, an verò

1 Forſan μνάου

ἀφ' ἡσυχίας) ἐξελθόντα εἰς ἠσυχίαν καθῆσθαι, ἀπορούντα ποτέραν τὴν ὁδὸν τράπηται· καὶ φανῆναι αὐτῷ δύο γυναῖκας προϊέναι μεγάλας, τὴν μὲν ἑτέραν εὐπρεπῆ τε ἰδεῖν καὶ ἐλευθέριον φύσει, κεκοσμημένην τὸ μὲν σῶμα καθαρότητι, τὰ δὲ ὄμματα αἰδοῖ, τὸ δὲ σχῆμα σωφροσύνῃ, ἐσθῆτι δὲ λευκῇ· τὴν δὲ ἑτέραν πεπαμμένην μὲν εἰς πολυσαρκίαν τε καὶ ἁπαλότητα, κεκαλλωπισμένην δὲ τὸ μὲν χρῶμα, ὥστε λευκοτέραν τε καὶ ἐρυθροτέραν τοῦ ὄντος δοκεῖν φαίνεσθαι, τὸ δὲ σχῆμα, ὥστε δοκεῖν ὀρθοτέραν τῆς φύσεως εἶναι, τὰ δὲ ὄμματα ἔχειν ἀναπεπταμένα, ἐσθῆτα δὲ, δι' ἧς ἂν μάλιστα ὥρα διαλάμποι· καταστρωννύσθαι δὲ θαμὰ ἑαυτήν, ὑποσκοπεῖν τε καὶ εἴ τις ἄλλος αὐτὴν θεᾶται· πολλάκις τε καὶ εἰς τὴν ἑαυτῆς σκιὰν ἀποβλέπειν. ὡς δ' ἐγένοντο πλησιέστερον τοῦ Ἡρακλέους, τὴν μὲν πρόσθεν ῥηθεῖσαν ἰέναι τὸν αὐτὸν τρόπον· τὴν δὲ ἑτέραν, φθάσαι βουλομένην, προσδραμεῖν

vitioſitatis) egreſſum in ſolitudinem ibi conſediſſe, ambigentem, ad utram ſe viam converteret. Tum ei apparuiſſe duas grandi ſtaturâ mulieres procedere; alteram quidem venuſto ac liberali vultu a naturâ, cujus corpus munditie eſſet ornatum, oculi verecundiâ, effigies animi ſanitate, veſte candidâ: alteram verò nutrimento redditam obeſam & teneram, ſic ornatam quoad colorem ut candidior ac rubicundior videretur, quàm reverâ eſſet; effigie erectior viſa, quàm eſſet à naturâ; oculis ſurſum expaſſis; veſte tali, ex quâ venuſtas maximè pelluceret; eandem ſæpius ſe contemplatam eſſe, ac num aliquis ipſam ſpectaret, conſiderâſſe; ſæpè ad umbram quoque ſuam reſpexiſſe. Quum ad Herculem veniſſent propiùs, inceſſiſſe illam, de quâ prius diximus, uno eodemque paſſu: alteram verò, prævenire volentem,

πρὸς Ἡρακλέα, καὶ εἰπεῖν· ὁρῶ σε, ὦ Ἡράκλεις, ἀπορούντα, ποίαν ὁδὸν βαδεῖ τὸν βίον τράπῃ. ἐὰν οὖν ἐμὲ φίλον ποιήσῃ, βαδεῖ τὴν ἡδίστην τε καὶ ῥᾳστην ὁδὸν ἄξω σε, καὶ πρῶτον μὲν πρὸς τῶν ἡδονῶν ἄγευστος οὐδὲν ἔσῃ, πρὸς δὲ καλοῖς ἔσει ἀφθονίσῃ. πρῶτον μὲν γὰρ οὐ πολέμων, οὐδὲ πραγμάτων φροντιεῖς, ἀλλὰ σκοπούμενος οὐδὲν ἔσῃ τί ἂν κεχαρισμένον ἢ σιτίον ἢ ποτόν εὕρῃς· ἢ τί ἂν ἰδὼν, ἢ τί ἀκούσας, τερφθείης· ἢ τίνων ὀσφρανόμενος, ἢ ἁπτόμενος ἡσθείης· τίσι δὲ παιδικοῖς ὁμιλῶν μάλιστ' ἂν εὐφρανθείης, καὶ πῶς ἂν μαλακώτατα καθεύδοις, καὶ πῶς ἂν ἀπονώτατα τῶν πάντων τυγχάνοις. ἐὰν δέ ποτε γένηταί τις ἀπορία ταυτέων, ἀφ' ὧν ἔσται ταῦτα, μὴ φόβος, μή σε ἀγάγω βαδεῖ τὸ, πονοῦντα καὶ ταλαιπωροῦντα πρὸ σώματι καὶ τῇ ψυχῇ, ταῦτα πορίζεσθαι· ἀλλ' οἷς ἂν οἱ ἄλλοι ἐργάζωνται, τούτοις σὺ χρῆσῃ, ἄθικτος

accurriſſe ad Herculem, atque dixiſſe: Video te, mi Hercules, ambigere, quânam viâ te ad vitam conferas. Quapropter, ſi me tibi amicam adjunxeris, ducam te ad iter jucundiſſimum ac facillimum; ut eorum, quæ ſuavia ſunt, nihil non guſtes, ſimulque moleſtiæ expers vivas. Nam primùm tibi neque bella, neque negotia curanda erunt; ſed diſpicies, quemnam tibi gratum vel cibum vel potum invenire poſſis: quid vel aſpectu, vel auditu, vel odoratu, vel tactu te delectare poſſit: quibus amoribus fruens, plurimum gaudeas; quo pacto quàm molliſſimè dormias; quî abſque labore minimo poſſis hæc omnia conſequi. Quod ſi aliquando illa defectura, de quibus hæc percipies, ſuſpicio ſit, nihil eſt quod metuas, ne eò te deducam, ut hæc, laborando, variiſque tum animæ tum corporis ærumnis perferendis, tibi comparares: ſed aliorum laboribus tu fruêris, nec ab ullâ re ab-

ἀπεχόμενος ὅθεν ἂν δυνατὸν ᾖ τι κερδᾶναι. σὺν ταχὺ γὰρ ἀφελεῖας τοῖς ἐμοὶ ξυοῦσιν ἐξουσίαν ἐγώ γε παρέχω. Καὶ ὁ Ἡρακλῆς ἀκούσας ταῦτα, ὦ γύναι, ἔφη, ὄνομα δέ σοι τί ἐστιν; Ἡ δέ, Οἱ μὲν ἐμοὶ φίλοι, ἔφη, καλοῦσί με Εὐδαιμονίαν· οἱ δὲ μισοῦντες [1] με, ὑποχορίζόμενοι ὀνομάζουσί με Κακίαν.

η'. Καὶ ἐν τούτῳ ἡ ἑτέρα γυνὴ προσελθοῦσα εἶπεν· Καὶ ἐγὼ ἥκω πρός σε, ὦ Ἡράκλεις, εἰδυῖα σὺ γὰρ γονέας τε, καὶ τὴν φύσιν τὴν σὴν ἐν τῇ [2] παιδείᾳ καταμαθοῦσα· ἐξ ὧν ἐλπίζω, εἰ τιὼ πρὸς ἐμὲ ὁδὸν τράποιο, σφόδρ' ἄν σε τῶν καλῶν καὶ σεμνῶν ἐργάτην ἀγαθὸν φυέσθαι, καὶ ἐμὲ ἔτι πολὺ τιμιωτέραν, καὶ ἐπ' ἀγαθοῖς μᾶλλον περιπρεπεστέραν φανῆναι· οὐκ ἐξαπατήσω δέ σε προοιμίοις ἡδονῆς, ἀλλ' ἥπερ οἱ θεοὶ διέθεσαν τὰ ὄντα, διηγήσομαι μετ' ἀληθείας. Τῶν γὰρ ὄντων ἀγαθῶν καὶ καλῶν οὐδὲν ἄνευ πόνου καὶ ἐπι-

stinebis, de quâ capi aliquid lucri poſſit. Nam equidem familaribus meis poteſtatem facio, ut ex omnibus partibus utilitatem capiant. Hæc quum audiſſet Hercules; Quodnam eſt, inquit, tibi nomen, mulier? Illa vero, amici mei, ait, *Felicitatem* me appellant: at qui oderunt, non ſubblandientes vocant me *Vitioſitatem*.

8. Quum interim altera mulier acceſſiſſet: Ego quoque, inquit, ad te venio, mi Hercules, quæ & parentes tuos novi, & quæ tua eſſet natura, in pueritiâ animadverti. De quibus ſpero, ut ſi eâ, quæ ad me ducit, viâ inceſſeris, ſtrenuè tu pulchras & honeſtas res geras; atque ego poſthac longè honoratior & propter bona *opera* illuſtrior videar. Neque verò te decipiam voluptatis proœmiis, ſed quo modo Dii res conſtituerunt, verè commemorabo. Nihil enim eorum, quæ bona & pulchra ſunt,

1 Forſan μὴ ὑποχορίζόμενοι 2 Forſan παιδίᾳ

μελείας θεοὶ διδόασιν ἀνθρώποις· ἀλλ' εἴ τε τὺς θεὺς ἵλεως εἶναί σοι βούλῃ, θεραπευτέον τὺς θεύς· εἴ τε ὑπὸ φίλων ἐθέλεις ἀγαπᾶσθαι, τὺς φίλους εὐεργετητέον· εἴ τε ὑπὸ τινος πόλεως ὀπιθυμεῖς τιμᾶσθαι, τ' πόλιν ὠφελητέον· εἴ τε ὑπὸ τ' Ἑλλάδος πάσης ἀξιοῖς ἐπ' ἀρετῇ θαυμάζεσθαι, τὴν Ἑλλάδα πειρατέον εὖ ποιεῖν· εἴ τε τὴν γῆν φέρειν σοι βούλει καρπὺς ἀφθόνους, τ' γῆν θεραπευτέον· εἴ τε ἀπὸ βοσκημάτων οἴει δεῖν πλυτίζεσθαι, τ' βοσκημάτων ὀπιμελητέον· εἴ τε καὶ πολέμου ὁρμᾶς αὔξεσθαι, καὶ βούλει δύνασθαι τύς τε φίλυς ἐλευθερῦν, καὶ τοὺς ἐχθρὺς χειρῦσθαι, τὰς πολεμικὰς τέχνας αὐτάς τε καλῶς τ' ὀπιτηδευόντων μαθητέον, καὶ ὅπως αὐταῖς δεῖ χρῆσθαι, ἀσκητέον· εἰ δὴ καὶ τῷ σώματι βούλει δυνατὸς εἶναι, τῇ γνώμῃ ὑπηρετεῖν ἐθιστέον τὸ σῶμα, καὶ γυμναστέον σὺν πόνοις καὶ ἱδρῶτι.

sine labore & exercitatione Dii hominibus largiuntur: sed sive Deos esse propitios tibi vis, colendi sunt Dii: seu ab amicis vis diligi, beneficiis amici sunt afficiendi: sive a civitate aliquâ vis honorari, utilitatis quid civitati afferendum est: seu apud universam Græciam virtutis nomine vis esse in admiratione, Græciæ ut benefacias conandum erit: sive terram tibi fructus uberes ferre vis, colenda erit terra: seu a jumentis ditari putas, jumentorum cura erit habenda: sive bello res tuas amplificare desideras, ac potestatem consequi vis tum amicos liberandi, tum subigendi hostes, non solum artes bellicæ tibi ab earum peritis discendæ sunt, sed etiam percipiendum exercitatione, quo pacto sit iis utendum: denique, si etiam corpore vis esse robustus, necesse est corpus assuefacias ad parendum rationi, perque labores ac sudorem te exerceas.

θ'. Καὶ ἡ Κακία ὑπολαβοῦσα εἶπεν, (ὥς φησι Πρόδικος) ἐννοεῖς, ὦ Ἡράκλεις, ὡς χαλεπὴν καὶ μακρὰν ὁδὸν ἐπὶ τὰς εὐφροσύνας ἡ γυνή σοι αὕτη διηγεῖται; ἐγὼ δὲ ῥᾳδίαν καὶ βραχεῖαν ὁδὸν ἐπὶ τὴν εὐδαιμονίαν ἄξω σε. καὶ ἡ Ἀρετὴ εἶπεν· ὦ τλῆμον, τί δὲ σὺ ἀγαθὸν ἔχεις; ἢ τί ἡδὺ οἶσθα, μηδὲν τούτων ἕνεκα τοῦ πονεῖν ἐθέλουσα; ἥτις οὐδὲ τὴν τῶν ἡδέων ἐπιθυμίαν ἀναμένεις, ἀλλὰ πρὶν ἐπιθυμῆσαι, πάντων ἐμπίπλασαι· πρὶν μὲν πεινῆν, ἐσθίουσα, πρὶν δὲ διψῆν, πίνουσα· καὶ ἵνα μὲν ἡδέως φάγῃς, ὀψοποιὸς μηχανωμένη· ἵνα δὲ ἡδέως πίνῃς, οἴνους τε [1] πολυτελεῖς παρασκευάζῃ, καὶ τοῦ θέρους χιόνα περιθέουσα ζητεῖς· ἵνα δὲ καθυπνώσῃς ἡδέως, οὐ μόνον τὰς στρωμνὰς μαλακὰς, ἀλλὰ καὶ τὰς κλίνας καὶ τὰ ὑποβάθρα ταῖς κλίναις παρασκευάζεις· οὐ γὰρ διὰ τὸ πονεῖν, ἀλλὰ διὰ τὸ μηδὲν ἔχειν

9. Tum ejus ſermonem excipiens *Vitioſitas*, (quemadmodum Prodicus ait) Videſne, inquit, mi Hercules, quàm longam ac difficilem viam ad delectationes hæc tibi mulier exponat? ego verò facili brevique ad beatitatem itinere te ducam. Tum *Virtus*; Miſera verò tu, ait, quid boni habes? aut quam delectationem nôſti, quum nihil horum cauſâ facere velis? quæ jucundorum appetitum non expectas, ſed priuſquàm appetas, omnibus repleris: priuſquam eſurias, comedis; priuſquam ſitias, bibis: atque ut ſuaviter comedas, obſoniorum ſtructores excogitas: ut ſuaviter bibas, vina pretioſa circuens hinc & illinc quæritas, &, quâ utaris in æſtate, nivem tibi comparas: ut ſuaviter dormias, non ſtragula tantum mollia, ſed etiam lectulos, lectulorumque fulcra paras; non enim propter labores ſomnum appetis; ſed quia nihil

1 Forſan πολυτελεῖς παρεισπνέουσα ζητεῖς, καὶ τοῦ θέρους χιόνα παρασκευάζῃ·

ὅ, τι ποιῇς, ὑπνῳ ὀπιθυμεῖς. τὰ δ' ἀφροδίσια περὶ τοῦ δεῖσθαι ἀναγκάζεις, πάντα μηχανωμένη, καὶ γυναιξὶ τοῖς ἀνδράσι χρωμένη. οὕτω γὰρ παιδεύεις σὸν σαυτῆς φίλους, ἣ μὲν νυκτὸς ὑβρίζουσα, ἣ δὲ ἡμέρας ὃ χρησιμώτατον καθαιρουμένους. ἀθάνατος δὲ οὖσα, οὐκ θεῶν μὲν ἀπέρριψαι, ὑπὸ δὲ ἀνθρώπων ἀγαθῶν ἀτιμάζῃ. ὃ δὲ πάντων ἡδίστου ἀκούσματος, ἐπαίνου σαυτῆς, ἀήκοος εἶ, ᾧ τοῦ ἡδίστου θεάματος ἀθέατος. οὐδεὶ γὰρ πώποτε σαυτῆς ἔργον καλὸν τεθέασαι. τίς δ' ἄν σοι λέγούσῃ τι πιστεύσειε; τίς δ' ἂν δεομένῃ τινὸς ἐπαρκέσειεν; ἢ τίς ἂν εὖ φρονῶν τῷ σῷ θιάσῳ τολμήσειεν εἰ; ὦ νέοι μὲν ὄντες, τοῖς σώμασιν ἀδυνατοί εἰσι, πρεσβύτεροι δὲ ἡμῶμενοι, ταῖς ψυχαῖς ἀνόητοι· ὀπόνως μὲν λιπαροὶ ἀφ' νεότητος τρεφόμενοι, ὀπιπόνως δὲ αὐχμηροὶ ἀφ' ἥβης περῶντες· τοῖς μὲν πεπραγμένοις αἰσχυνόμενοι, τοῖς δὲ πραττομένοις βαρυνόμενοι· τὰ μὲν ἡδέα

est tibi quod agas. Venerem verò prius, quàm eâ indigeas, omni arte impellis; & ipsis viris tanquam mulieribus uteris. Sic enim amicos tuos instituis, noctu eos contumeliosâ injuriâ afficiens, & utilissimâ diei parte, somno obruens. Quumque sis immortalis, à Diis quidem rejecta es; & à bonis hominibus probro afficeris. Jam quod omnium auditu jucundissimum est, tuam ipsius laudem nullam audis; nec, quod spectaculum jucundissimum est, spectare potes: quippe nullum unquam pulchrum facinus tuum vidisti. Quis verò tibi aliquid dicenti fidem habeat? Quis rei alicujus egenti quidquam suppeditet? Quis animi sani compos ex tuæ sodalitatis cœtu esse audeat? quum tui, si adolescentes sint, corporibus sint debiles; provectiores facti, animis desipiant: sine labore nitidi per adolescentiam victitant; cum labore squallidi per senectam ætatem transeunt: eorum, quæ egerunt, pudet, & eorum quæ agunt, onus haud susti-

ὀ τῇ νεότητι ἀφαιρούντες, τὰ δὲ χαλεπὰ εἰς τὸ γῆρας ἀποθέμενοι. ἐγὼ δὲ συνείμι μὲ θεοῖς, συνείμι δὲ ἀνθρώποις τοῖς ἀγαθοῖς· ἔργον δὲ καλόν, οὔτε θεῖον οὔτε ἀνθρώπινον, χωρὶς ἐμοῦ γίγνεται. τιμῶμαι δὲ μάλιστα πάντων καὶ ὑπὸ θεοῖς καὶ ὑπὸ ἀνθρώποις, [1] οἷς προσήκω· ἀγαπητὴ μὲν συνεργὸς τεχνίταις, πιστὴ δὲ φύλαξ οἴκων δεσπόταις, εὐμενὴς δὲ θεραπαινὶς οἰκέταις, ἀγαθὴ δὲ συλλήπτρια τῶν ὀ εἰρήνῃ πόνων, βεβαία δὲ τῶ ὀ πολέμῳ σύμμαχος ἔργων, ἀείστη δὲ φιλίας κοινωνός. ἔστι δὲ τοῖς μὲν ἐμοῖς φίλοις ἡδεῖα μὲν καὶ ἀπράγμων σίτων καὶ ποτῶν ἀπόλαυσις· ἀνέχονται γὰρ ἕως ἂν ἐπιθυμήσωσιν αὐτῶν. ὕπνος δὲ αὐτοῖς πάρεστιν ἡδίων, ἢ τοῖς ἀμόχθοις· καὶ οὔτε ἀπολείπουσιν αὐτὸν ἄχθονται, οὔτε ἀφὶ τοῦτον μεθιᾶσι τὰ δέοντα πράττειν. καὶ ὧ μὲ νέοι τοῖς τῶν πρεσβυτέρων ἐπαίνοις χαίρουσιν, ὧ δὲ

nent: jucundis in adoleſcentiâ curſu quaſi peragratis, in ſenectutem moleſta reſervant. Ego verò cum Diis verſor, cum hominibus verſor bonis: nec ullum præclarum facinus, ſive divinum ſive humanum, abſque me perpetratur. In ſummo honore apud Deos verſor, & apud homines, ſicuti par eſt; *quum ſim* artificibus cara laborum ſocia, fida rerum familiarium cuſtos heris, opitulatrix benigna ſervis, in laboribus pace curandis adjutrix egregia, ſtrenua in negotiis bellicis auxiliatrix, amicitiæ conſors optima. Eſt etiam amicis meis cibi & potûs perceptio ſuavis pariter, ac elaborati nihil habens. Expectant enim, donec appetunt. Iidem ſommum capiunt ſuaviorem, quàm otioſi: ac neque eum excutientes ſe moleſtè ferunt, neque hujus cauſâ, quæ ſunt agenda, negligunt. Adoleſcentes ſeniorum laudibus gaudent, ſe-

1 Forſan ὡς.

γεγήρακεν τῶν νέων τιμαῖς ἀγάλλονται. καὶ ἡδέως μὲν τῶν παλαιῶν πράξεων μέμνηνται, εὖ δὲ τὰς παρούσας ἥδονται πράττοντες, δι' ἐμὲ φίλοι μὲν θεοῖς ὄντες, ἀγαπητοὶ δὲ φίλοις, τίμιοι δὲ πατρίσιν. ὅταν δ' ἔλθῃ τὸ πεπρωμένον τέλος, οὐ μετὰ λήθης ἄτιμοι κεῖνται, ἀλλὰ μετὰ μνήμης τῆς ἀεὶ χρόνον ὑμνούμενοι θάλλουσι. τοιαῦτά σοι, ὦ παῖ τοκέων ἀγαθῶν Ἡράκλεις, ἔξεστι μεγαλοπραγμονοῦντι τὸν μακαριώτατον εὐδαιμονίᾳ κεκτῆσθαι.

ι'. Οὕτω πως διάκειται Πρόδικος τὸν ὑπ' Ἀρετῆς Ἡρακλέα παιδεύοντα. ἐκόσμησε μέν τοι τὰς γνώμας ἔτι μεγαλειοτέροις ῥήμασιν, ἢ ἐγὼ νῦν. σοὶ δ' οὐκ ἄξιον, ὦ Ἀρίστιππε, τῶν ἐνθυμουμένῳ πειρᾶσθαί τι, καὶ τὰ εἰς τὸ μέλλοντα χρόνον τοῦ βίου φροντίζειν.

niores adoleſcentium honoribus delectantur. Iidem rerum olim geſtarum memoriam jucundè repetunt, & cum voluptate præſentia peragunt feliciter; quum per me quidem Diis accepti ſint, amicis cari, patriis honorati. Et quum venerit finis à fato præſtitutus, non inhonorati jacent, oblivioni traditi; ſed perpetuâ ſui memoriâ celebrati florent. Hujuſmodi, mi Hercules, parentum ſoboles fortium, laboribus exantlatis, licet tibi vitam agere ab omni parte beatiſſimam.

10. Hoc quodam modo Prodicus Herculis ſub virtute inſtitutionem proſequitur. Sententias quidem ipſas verbis multò magis magnificis, quàm ego nunc, ornavit. Quamobrem, mi Ariſtippe, te decet hæc animo perpendentem moliri aliquid *magni momenti*, ac ea curare, quæ in futuris temporibus vitam honeſtent.

ΚΕΦ. β'.

Ἀισθόμενος δέ ποτε Λαμπροκλέα τὸν πρεσβύτατον υἱὸν ἑαυτοῦ πρὸς τὴν μητέρα χαλεπαίνοντα· Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ παῖ, οἶσθά τινας ἀνθρώπους ἀχαρίστους καλουμένους; καὶ μάλα, ἔφη ὁ νεανίσκος. καταμεμάθηκας οὖν τοὺς τὶ ποιοῦντας τὸ ὄνομα τοῦτο ἀποκαλοῦσιν; ἔγωγ', ἔφη· τοὺς γὰρ εὖ παθόντας, ὅταν δυνάμενοι χάριν ἀποδοῦναι, μὴ ἀποδῶσιν, ἀχαρίστους καλοῦσιν. ὀρθῶς δοκοῦσί σοι ὑπὸ τοῖς ἀδίκοις καταλογίζεσθαι τοὺς ἀχαρίστους; ἔμοιγ', ἔφη. ἤδη δέ ποτε ἐσκέψω, εἰ ἄρα, ὥσπερ ὃ ἀνδραποδίζεσθαι τοὺς μὲν φίλους, ἄδικον εἶναι δοκεῖ, τοὺς δὲ πολεμίους, δίκαιον εἶναι· οὕτω καὶ τὸ ἀχαριστεῖν πρὸς μὲν τοὺς φίλους, ἄδικόν ἐστι, πρὸς δὲ τοὺς πολεμίους, δίκαιον; καὶ μάλα, ἔφη· καί μοι δοκεῖ, ὑφ' ὅτου ἄν τις εὖ

CAP. II.

CÆterùm quum animadvertiſſet aliquando Lamproclem, filium ſuum natu maximum, matri ſuæ ſuccenſere: Dic mihi, ait, mi fili, nôſtine quoſdam homines qui appellantur ingrati? Omnino, inquit adoleſcentulus. Animadvertiſti ergo, quid illi faciant, qui hoc nomine dicuntur? Equidem, ait: nam illos ingratos vocant, qui affecti beneficiis, quum referre gratiam poſſint, non referunt. Ergo tibi videntur ingratos cum injuſtis reponere? Mihi quidem, inquit. Verùm conſiderâſtine, *(inquit)* an quemadmodum amicos in ſervitutem redigere, injuſtum eſſe videtur, inimicos autem, juſtum; ſic etiam erga amicos ingratum eſſe, injuſtum ſit, erga inimicos autem, juſtum? Omninò, inquit; adeoque mihi à quocunque quiſpiam beneficiis affectus, ſive

παθὼν, εἴ τε φίλου εἴ τε πολεμίου, μὴ πειρᾶται χάριν ἀποδιδόναι, ἄδικος εἶναι. ὑμολογῶ, ἔφην ἐγὼ οὕτως ἔχει τοῦτο, εἰλικρινής τις ἂν εἴη ἀδικία ἡ ἀχαριστία; συνωμολόγει. ὅσῳ οὖν ἄν τις μείζω ἀγαθὰ παθὼν, μὴ ἀποδιδῷ χάριν, τοσούτῳ ἀδικώτερος ἂν εἴη. συνέφη καὶ τοῦτο. τίνας οὖν, ἔφη, ἔτι τίνων εὕροιμεν ἂν μείζονα εὐεργετημένους, ἢ παῖδας ὑπὸ γονέων; οὓς ὁ γονεῖς οὐκ μὲν οὐκ ὄντων ἐποίησαν εἶναι, τοσαῦτα δὲ καλὰ ἰδεῖν καὶ τοσούτων ἀγαθῶν μεταλαχεῖν, ὅσα ὁ θεοὶ παρέχουσι τοῖς ἀνθρώποις· ἃ δὴ καὶ οὕτως ἡμῖν δοκεῖ πολλοῦ ἄξια εἶναι, ὥστε πάντες τὸ καταλιπεῖν αὐτὰ πάντων μάλιστα φεύγομεν. καὶ αἱ πόλεις ὑπὲρ τοῖς μεγίστοις ἀδικήμασι ζημίαν θάνατον πεποιήκασιν, ὡς οὐκ ἂν μείζονος κακοῦ φόβῳ τὴν ἀδικίαν παύσοντες. καὶ μὴν ὑπέρ γε ἀφροσύνην ἕνεκα παιδοποιεῖσθαι τοὺς ἀνθρώπους ὑπολαμβάνοις. ἐπεὶ τοῦτό γε τῶν ἀπολυσόντων μεγάλῃ

amico, ſive inimico, non conatur gratias reddere, injuſtus eſſe. Ergo, ſi res ita ſe habet, mera quædam injuſtitia eſt ingratitudo. Conceſſit. Quanto quis igitur majoribus beneficiis affectus gratiam non retulerit, tanto erit injuſtior. Conceſſit etiam hoc. Quos autem, ait, à quibus reperire poſſimus majoribus affectos beneficiis, quàm liberos à parentibus? quibus, quum antea non eſſent, parentes exiſtendi cauſa fuerunt, atque tot pulchras ut res cernerent, tot bonorum participes fierent, quot bona hominibus Dii ſuppeditant: quæ ſanè uſque adeò maximi facienda ducimus, ut omnes imprimis eorum amiſſionem refugiamus. Civitates quoque maximis ſceleribus mortem in pœnam ſtatuerunt, quòd gravioris mali metu injuſtitiam coercere nequeant. Nec verò homines rei venereæ cauſâ liberos procreare exiſtimes. Nam eorum, quæ ab illâ quemvis liberent, plenæ

αἱ ὁδοὶ, μεσταὶ ἦ ταὶ οἰκήματα. φανεροὶ δ' ἐσμὲν καὶ σκοπούμενοι ἐξ ὁποίων ἂν γυναικῶν βέλτιστα ἡμῖν τέκνα γένοιτο, αἷς συνελθόντες τεκνοποιούμεθα. καὶ ὁ μὲν ἀνὴρ τήν τε συνεισποιήσουσαν ἑαυτῷ τέκνα, καὶ τοῖς μέλλουσιν ἔσεσθαι παισὶ τροφὴν παρασκευάζει πάντα, ὅσα ἂν οἴηται συνοίσειν αὐτοῖς πρὸς τὸν βίον, καὶ ταῦτα ὡς ἂν δύνηται πλεῖστα· ἡ δὲ γυνὴ ὑποδεξαμένη τε φέρει ὃ φορτίον τοῦτο, βαρυνομένη τε, καὶ κινδυνεύουσα περὶ τῷ βίῳ, καὶ μεταδιδοῦσα τῆς τροφῆς, ἢ καὶ αὐτὴ τέκεσιν, καὶ σὺν πολλῷ πόνῳ διενέγκασα καὶ τεκοῦσα, τρέφει τε καὶ ἐπιμελεῖται, οὔτε προπεπονθυῖα ὑδὲν ἀγαθὸν, οὔτε γιγνώσκον τὸ βρέφος, ὑφ' ὅτου εὖ πάσχει, οὐδὲ σημαίνειν δυνάμενον, ὅτου δεῖται· ἀλλ' αὐτὴ ζητοῦσα τά τε συμφέροντα καὶ κεχαρισμένα πειρᾶται ἐκπληροῦν, καὶ τρέφει πολὺν χρόνον, καὶ ἡμέρας καὶ νύκτας ὑπομένουσα πονεῖν, οὐκ εἰδυῖα τίνα τούτων χάριν ἀπολήψεται. καὶ οὐκ ἀρκεῖ θρέψαι μόνον, ἀλλὰ

viæ, plena lupanaria. Præterea manifeſtum eſt, conſiderare nos, ex cujuſmodi mulieribus liberos optimos ſuſcipere poſſimus, quibuſcum congreſſi liberos procreamus. Ac vir quidem eam, quæ in procreatione cooperatur, nutrit, liberiſque naſcendis præparat omnia, quæcunque ad vitam eis conductura putat, eaque quàm poteſt plurima: mulier verò exceptum onus hoc geſtat, cum gravamine vitæque periculo; alimentumque ſuppeditans, quo alitur & ipſa, poſteaquam magno cum labore geſtavit ac peperit, tùm nutrit, nullo prius affecta beneficio; tum curat infantem, non agnoſcentem à quo beneficium accipiat, neque valentem indicare, quibus egeat; ſed ipſa quid ei conducat, ac gratum eſſe poſſit, conjecturâ colligens, explere nititur, & longo nutrit tempore, ac noctes dieſque labores perfert, quam pro his gratiam reportatura ſit ignorans. Neque tantum nutrire ſufficit, ſed

καὶ ἐπειδὰν δόξωσιν ἱκανοὶ εἶναι οἱ παῖδες μανθάνειν τι, ἃ μὲν ἂν αὐτοὶ ἔχωσιν ὠφελεῖς ἀγαθὰ πρὸς τὸν βίον, διδάσκουσιν· ἃ δ' ἂν οἴωνται ἄλλοι ἱκανώτερον εἶναι διδάξαι, πέμπουσι πρὸς τοῦτον δαπανῶντες, καὶ ὑπιμελοῦνται, πάντα ποιοῦντες, ὅπως οἱ παῖδες αὐτοῖς γένωνται, ὡς δυνατὸν, βέλτιστοι.

β'. Πρὸς ταῦτα ὁ νεανίσκος ἔφη· Ἀλλά τοι εἰ ταῦτα πάντα πεποίηκε, καὶ ἄλλα τούτων πολλαπλάσια, ὑδεὶς ἂν δύναιτο αὐτῆς ἀναφέρεσθαι τὴν χαλεπότητα. καὶ ὁ Σωκράτης, πότερα δὲ οἴει, ἔφη, θηρίου ἀγριότητα δυσφορωτέρου εἶναι, ἢ μητρός; ἐγὼ μὲν οἶμαι, ἔφη, τῆς μητρὸς τῆς γε τοιαύτης. ἤδη πώποτε οὖν ἡ δακοῦσα κακόν τι σοὶ ἔδωκεν, ἢ λακτίσασα; οἷα ὑπὸ θηρίων ἤδη πολλοὶ ἔπαθον. ἀλλὰ νὴ Δία, ἔφη, λέγει, ἃ οὐκ ἄν τις ὑπὲρ τοῦ βίου πάντα βούλοιτο ἀκοῦσαι. σὺ δὲ πόσα, ἔφη ὁ Σωκράτης, οἴει [1] ταύτην δυσά-

etiam, ubi ad diſcendum aliquid idonei videntur eſſe liberi, ſiqua parentes ipſi tenent ad vitam utilia, docent: quibus verò docendis alium magis idoneum eſſe putant, ad hunc eos magno cum ſumptu mittunt, omnique conatu dant operam, ut liberi reddantur, quantum fieri poteſt, optimi.

2. Ad hæc ſubjecit adoleſcentulus: Tametſi hæc omnia fecerit, aliaque his multo plura, nemo tamen ejus aſperitatem perferre poſſit. Et Socrates, Utrum exiſtimas, inquit, toleratu eſſe difficilius, feræne ſævitiam, an matris? Equidem, inquit, matris arbitror, quæ ſanè talis ſit. Ergone unquam vel mordendo vel recalcitrando te læſit? cujuſmodi à belluis multi perpeſſi ſunt. At enim profectò, inquit, ea loquitur, quæ quis audire vel ob omnem hanc vitam nolit. Tu verò quàm multa, inquit Socrates, ægre toleranda te illi ne-

1 Forſan αὐτῇ.

νεκτα, καὶ τῇ φωνῇ καὶ τοῖς ἔργοις, οὐκ παιδίθεν δυσκολαίνων, καὶ ἡμέρας καὶ νυκτὸς παράγματα παρέχειν; πόσα δὴ λυπῆσαι κάμνων; ἀλλ' ὅδε πώποτε αὐτὴν, ἔφη, ὅτ' εἶπα, ὅτ' ἐποίησα ὅδεν, ἐφ' ᾧ [1]ἠχθόμην. τί δ' οἴει, ἔφη, χαλεπώτερον εἶναί σοι ἀκούειν, ὧν αὐτὴ λέγει, ἢ τοῖς ὑποκριταῖς, ὅταν οἱ τραγῳδίαις ἀλλήλοις τὰ ἔσχατα λέγωσιν; ἀλλ' οἶμαι, ἐπειδὴ οὐκ οἴονται τοὺς λεγόντων οὔτε τοὺς ἐλέγχοντας ἐλέγχειν, ἵνα ζημιώσῃ, οὔτε τοὺς ἀπειλοῦντας ἀπειλεῖν, ἵνα κακόν τι ποιήσῃ, ῥᾳδίως φέρουσι. σὺ δ' εὖ οἰδὼς, ὅτι, ἃ λέγει σοι ἡ μήτηρ, οὐ μόνον οὐδὲν κακὸν νοοῦσα λέγει, ἀλλὰ καὶ βουλομένη σοι ἀγαθὰ εἶναι, ὅσα ἄνδρὶ ἄλλῳ, χαλεπαίνεις; ἢ νομίζεις κακόνουν τε μητέρα σοι εἶναι; οὐ δῆτα, ἔφη· τοῦτό γε οὐκ οἶμαι. καὶ ὁ Σωκράτης, οὐκοῦν, ἔφη, [2]ταύτῃ, εὔνουν τέ σοι οὖσαν, καὶ βουλομένην, ὡς μάλιστα δύναται, κάμνου-

gotia, tum voce tum facto, tum interdiu tum noctu, à primâ uſque ætate moleſtando putas exhibuiſſe; quantum doloris attuliſſe, quoties ægrotares? At ego illi, ait, neque dixi, neque feci quidquam, cujus me pudet. Quid autem, inquit, moleſtius eſſe putas, tibine audire, quæ dicit ipſa; an hiſtrionibus quum in tragœdiis alter alteri convicia extrema dicit? Enimverò arbitror eos, quia non exiſtimant vel illum qui redarguit, lædendi cauſâ redarguere, vel minantem, damni alicujus inferendi cauſâ minari, æquo illa ferre animo. Tu verò, quum planè ſcias, matrem, quæ dicit, non modò nihil mali cogitantem dicere, ſed etiam optantem tibi tantum boni, quantum alii nulli, iniquè fers? an exiſtimas matrem eſſe tibi malevolam? Non equidem, inquit; hoc certè non arbitror. Et Socrates, Ergone tu illam, ait, quæ tibi benevola eſt, &, quàm maximè poteſt, ægro-

1 Forſan ἠχθύμην. 2 Forſ. αὐτὴν

ὡς, ὅπως ὑγιαίνῃς τε καὶ ὅπως τἄλλα τὰ ἐπιτηδείων μηδενὸς σοὶ δέηται, καὶ πρὸς τούτοις, πολλὰ τοῖς θεοῖς εὐχομένῳ ἀγαθὰ ὑπὲρ σοῦ, καὶ εὐχὰς ἀποδιδόντι, χαλεπὴν εἶ φής; ἐγὼ μὲν οἶμαι, εἰ τοιούτῳ μὴ δύναιτο φέρειν μητέρα, ταὐγαθά σε οὐ δύναιτο φέρειν.

γ'. Εἰπὲ δέ μοι, ἔφη, πότερον ἄλλον τινὰ οἴῃ δεῖν θεραπεύειν; ἢ πρεσκεύασαι μηδενὶ ἀνθρώπων πειρᾶσθαι ἀρέσκειν, μηδ' ἕπεσθαι, μήτε πείθεσθαι, μήτε στρατηγῷ, μήτε ἄλλῳ ἄρχοντι; καὶ μὰ Δία ἐγώγε, ἔφη. ἴσχυν, ἔφη ὁ Σωκράτης, καὶ τῷ γείτονι βούλῃ σὺ ἀρέσκειν, ἵνα σοι καὶ πῦρ δαίῃ, ὅταν τούτου δέῃ, καὶ ἀγαθόν τέ σοι γίγνηται συλλήπτωρ, καὶ, ἄν τι σφαλλόμενος τύχῃς, εὐνοϊκῶς ἐγγύθεν βοηθῇ σοι; ἔγωγ', ἔφη. τί δέ; συνοδοιπόρου, ἢ σύμπλου, ἢ εἰ [1]τῷ ἄλλῳ ἐντυγχάνοις, ἆρ' οὐδὲν ἂν σοι διαφέροι φίλου ἢ ἐχθροῦ γενέσθαι, ἢ

tantem curat, ut valeas ac re neceſſariâ nullâ egeas, præterque hæc, multa Diis bona pro te vovet, ac vota perſolvit, ſævam eſſe dicis? Equidem ſtatuo, ſi matrem ejuſmodi ferre non poſſis, non poſſe te bona ferre.

3. Dic autem mihi, ait, utrùm tibi alium quempiam colendum putas? an ita comparatus es, ut nemini hominum placere ſtudeas, neminem ſequi, nemini parere, ſive ſit imperator, ſive magiſtratus alius? Equidem profectò, ait. Ergo, inquit Socrates, etiam vicino placere velis, ut ignem accendat tibi, quum opus erit, teque in aliquâ re bonâ adjuvet, ac ſi quid adverſi accidat, è propinquo tibi benevole ſuccurrat? Equidem, ait. Quid autem? nihil intereſſe putas, comitem itineris, aut navigationis, aut quempiam, in quem incideris, amicum an inimicum habeas; vel potiùs eorum etiam

1 Forſan ἄλλῳ τῳ.

χὴ τ ΘΕΟῦ τύτων εὐνοίας οἴει δεῖν ἐπιμελεῖσθαι; ἔγωγ', ἔφη. εἶτα τύτων μὲν ἐπιμελεῖσθαι παρεσκεύασαι, τὴν δὲ μητέρα τὴν πάντων μάλιστά σε φιλοῦσαν οὐκ οἴει δεῖν θεραπεύειν; οὐκ οἶδα, ὅπι καὶ ἡ πόλις ἄλλης μὲ ἀχαριστίας ἀδικίας ἐπιμελεῖται, οὐδὲ δικάζει, ἀλλὰ περιορᾷ τὰς εὖ πεπονθότας χάριν οὐκ ἀποδιδόντας· ἐὰν δέ τις γονέας μὴ θεραπεύῃ, τούτῳ δίκην τε ἐπιτίθησι, καὶ ἀποδοκιμάζουσα οὐκ ἐᾷ ἄρχειν τῶτον, ὡς οὔτε ἂν τὰ ἱερὰ εὐσεβῶς θύσοντα ὑπὲρ τῆς πόλεως, τύτῳ θύοντι, ὄντε ἄλλο καλῶς καὶ δικαίως ἂν τύτῳ πραξόντος; νὴ Δία ἔγωγε, ἐάν τις τῶν γονέων τελευτησάντων τὰς ταφὰς μὴ κοσμῇ, καὶ τῶτο ἐξετάζῃ ἡ πόλις ὑπὸ τῶν Ἀρχόντων δοκιμασίαις. σὺ οὖν, ὦ παῖ, ἂν σωφρονῇς, τὰς μὲν θεὰς πειρῶ συγγνώμονάς σοι εἶναι, εἴ τι παρημέληκας τ μηλεὰς, μή σε καὶ ὄντα νομίσαντες ἀχάριστον εἶναι, οὐκ ἐθέλωσιν εὖ ποιεῖν· τὰς

benevolentiam conſequendam eſſe putas? Equidem, ait. Ergo comparatus es horum habere rationem, matrem verò, quæ te plus omnibus hiſce diligit, colendam tibi non exiſtimas? An ignoras, civitatem alterius quidem nullius ingratitudinis habere rationem, nec in eam *actionem* dare, ſed ſuſque deque ferre, ſi beneficiis affecti gratiam non referant: at ſi quis parentes non colat, eum pœnâ multare, rejectumque magiſtratus obire non pati, quòd ab illo pro ſalute civitatis non poſſint neque ſacrificia piè ſacrificari, nec aliud quicquam benè aut juſtè agi? Etiam hoc profectò, ſi quis parentum mortuorum ſepulchra non ornet, reſpublica magiſtratuum in examinibus inquirit. Ergo tu, mi fili, ſi animo utaris ſano, Deos ipſos deprecaberis, ut ignoſcant tibi, ſi quid deliquiſti erga matrem, ne te illi & ingratum eſſe exiſtiment, & benefacere tibi nolint: &

δὲ ἀνθρώπους φυλάξῃ, μή σε αἰσθόμενοι τὴν γονέων ἀμέλειαν, πάντες ἀπιμάσωσιν, εἶτα οὐ ἐρημίᾳ φίλων ἀναφανῇς. εἰ γάρ σε ὑποληφθείεν τοὺς γονεῖς ἀχάριστον εἶναι, οὐδεὶς ἂν νομίσειεν, εὖ σε ποιήσας χάριν ἀπολήψεσθαι.

ΚΕΦ. γ'.

Χαιρεφῶντα δέ ποτε καὶ Χαιρεκράτην, ἀδελφὼ μὲν ὄντε ἀλλήλοιν, ἑαυτῷ δὲ γνωρίμω, αἰσθόμενος διαφερομένω, ἰδὼν τὸν Χαιρεκράτην, εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Χαιρέκρατες, ἦ που καὶ σὺ εἶ τῶν τοιούτων ἀνθρώπων, οἳ χρησιμώτερον νομίζουσι χρήματα ἢ ἀδελφούς, καὶ ταῦτα, τῶν μὲν ἀφρόνων ὄντων, τοῦ δὲ φρονίμου· καὶ τῶν μὲν βοηθείας δεομένων, τοῦ δὲ βοηθεῖν δυναμένου· καὶ τοὺς τούτοις, τὸν μὲν, πλειόνων

cavebis ab hominibus, ne hi te nullam animadvertentes parentum rationem habere, omnes pro nihilo habeant, & privatus amicis omnibus apparueris. Nam si te suspicabuntur erga parentes ingratum esse, nemo existimaturus est, se pro beneficiis tibi præstitis gratiam reportaturum.

CAP. III.

CÆterum animadvertens aliquando (*Socrates*,) Chærephontem & Chærecratem fratres familiares suos, inter se dissidere; ubi Chærecratem vidisset, Dic mihi, mi Chærecrates, ait, num tu ex iis es hominibus, qui utilius quid esse divitias putant, quàm fratrem; quanquam illæ imprudentes sunt, hic prudens: illæ ope indigeant, hic opitulari possit: illæ denique multæ sint,

ὑπάρχοντων, ἕνα δ', ἑνός; θαυμαστὸν δὲ καὶ τοῦτο, εἴ τις τὸν μὲν ἀδελφὸν ζημίαν ἡγεῖται, ὅτι οὐ καὶ τὰ τῶν ἀδελφῶν κέκτηται, τὸν δὲ πολίτην οὐκ ἡγεῖται ζημίαν, ὅτι οὐ καὶ τὰ τῶν πολιτῶν ἔχει. ἀλλ' ἐνταῦθα μὲν δυνατὸν λογίζεσθαι, ὅτι κρεῖττον, σὺν πολλοῖς οἰκοῦντα, ἀσφαλῶς ἀρκοῦντα ἔχειν, ἢ μόνον ἅπαντα τὰ τῶν πολιτῶν ἐπικινδύνως πάντα κεκτῆσθαι· ὅπου δὲ τῶν ἀδελφῶν ὃ αὐτὸ τοῦτο ἀγνοοῦσι. καὶ οἰκέτας μὲν οἱ δυνάμενοι ὠνοῦνται, ἵνα συνεργοὺς ἔχωσι, καὶ φίλους κτῶνται, ὡς βοηθῶν δεόμενοι· τῶν δὲ ἀδελφῶν ἀμελοῦσιν, ὥσπερ οὐκ πολιτῶν μὲν γιγνομένους φίλους, ἐξ ἀδελφῶν δὲ οὐ γιγνομένους. καὶ μὴν πρὸς φιλίαν μέγα μὲν ὑπάρχει τὸ ἐκ τῶν αὐτῶν φῦναι, μέγα δὲ τὸ ὁμοῦ τραφῆναι. ἐπεὶ καὶ τοῖς θηρίοις πόθος τις ἐγγίγνεται τῶν συντρόφων. πρὸς δὲ τούτοις, καὶ οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι τιμῶσί τε μᾶλλον τοὺς συναδελφοὺς ὄντας τῶν ἀναδελφῶν, καὶ ἧττον τούτοις ἐπιτίθενται.

frater autem unus? Mirum hoc quoque, poſſe quem fratres ſuos ſibi detrimento eſſe putare, propterea quòd non etiam fratrum facultates poſſidet; at cives ſibi detrimento non eſſe arbitrari, quòd civium bona non habet; ſed poſſe hâc in parte ratiocinari, quòd præſtet, ut cum multis habitans ſecurè, quæ ſufficiant, habeat; quàm ſi ſolus vivat, ac civium facultates cum periculo omnes poſſideat: in fratribus vero hoc idem ignorant *homines*. Ac ſervos quidem emunt, qui poſſunt, ut laborum ſocios habeant; amicos parant, quòd opitulatoribus egeant: fratres autem negligunt, quaſi ex civibus amici fieri poſſint, ex fratribus non poſſint. Atqui multùm ad amicitiam conducit, ex iiſdem natum eſſe; mullùm, unà nutriri. Nam & belluis quoddam eorum, quæ unà nutrita ſunt, deſiderium innaſcitur. Prætereà cæteri quoque homines honorant magis illos, qui fratres habent, quàm qui nullos; ac minùs eos aggrediuntur.

β'. Καὶ ὁ Χαιρεκράτης εἶπεν· Ἀλλ' εἰ μέν, ὦ Σώκρατες, μὴ μέγα εἴη τὸ διάφορον, ἴσως ἂν δέοι φέρειν τὸν ἀδελφὸν, καὶ μὴ μικρῶν ἕνεκα φεύγειν. ἀγαθὸν γάρ, (ὥσπερ καὶ σὺ λέγεις) ἀδελφὸς, ὢν οἷος δεῖ. ὁπότε μέντοι παντὸς ἐνδέοι, καὶ πᾶν τὸ ἐναντιώτατον εἴη, τί ἄν τις ἐπιχειροίη τοῖς ἀδυνάτοις; καὶ ὁ Σωκράτης ἔφη· πότερα ἦ, ὦ Χαιρέκρατες, ἁπλῶς ἀρέσαι δύναται Χαιρεφῶν, ὥσπερ ἁπλῶς σοί; ἢ ἔστιν, οἷς καὶ πάνυ ἀρέσκει; Μᾶλλον τοῦτο γάρ τοι, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἄξιόν ἐστιν ἐμὲ μισεῖν αὐτὸν, ὅτι ἄλλοις μὲν ἀρέσκειν δύναται, ἐμοὶ δὲ, ὅπου ἂν πάρῃ, πανταχοῦ καὶ ἔργῳ καὶ λόγῳ ζημία μᾶλλον, ἢ ὠφέλεια ἐστίν. ἆρ' οὖν, ἔφη ὁ Σωκράτης, ὥσπερ ἵππῳ ἀνεπιστήμονι μὲν, ἐγχειροῦντι δὲ χρῆσθαι, ζημία ἐστὶν, οὕτω καὶ ἀδελφὸς, ὅταν τις αὐτῷ μὴ ἐπιστάμενος ἐγχειρῇ χρῆσθαι, ζημία ἐστί; πῶς δ' ἂν ἐγὼ, ἔφη ὁ Χαιρεκράτης, ἀνεπιστή-

2. Tum Chærecrates, Enimverò, mi Socrates, ait, ſi non magnum ſit diſſidium, fortaſsè ferendus ſit frater, neque ob exiguas cauſas fugiendus. Quippe bonum quoddam (ſicut & tu dicis) frater eſt, ſi talis ſit, qualem eſſe convenit. Quum vero plenè deſit officio, & in omni re maximè adverſarius ſit; quamobrem quis ea, quæ fieri nequeunt, conetur? Utrum verò, mi Chærecrates, inquit Socrates, nemini Chærephon placere poteſt, ſicut & tibi non placet? an ſunt nonnulli, quibus egregiè placet? Hâc ipſâ de cauſâ, mi Socrates, ait, æquum eſt, illum mihi eſſe odio, quòd aliis quidem placere poſſit, mihi verò, ubicunque adeſt, verbis ac factis detrimento potiùs, quàm commodo ſit. Ergone, ait Socrates, perindè atque equus homini imperito, qui uti eo conetur, damno eſt; ſic & frater, quum quis eo vult uti, qui neſcit, eſt detrimento? Quonam modo erga fratrem, inquit Chæ-

μων εἶναι ἀδελφῷ χρῆσθαι, ὑβριζόμενός γε καὶ εὖ λέγειν ἢ εὖ λέγοντα, ἢ εὖ ποιεῖν ἢ εὖ ποιοῦντα; ἢ μέν τοι ἢ λόγῳ ἢ ἔργῳ πειρώμενον ἐμὲ ἀνιᾶν, οὐκ ἂν δυναίμην οὔτ' εὖ λέγειν, οὔτ' εὖ ποιεῖν, ἀλλ' οὐδὲ πειράσομαι. καὶ ὁ Σωκράτης ἔφη, θαυμαστά γε λέγεις, ὦ Χαιρέκρατες· [1] εἰ κυνὰ μὲν, εἴ σοι ἦν ὑπὸ προβάτοις ὑπτήδειος, καὶ τοὺς μὴ ποιμένας ἠσπάζετο, σοὶ δὲ προσιόντι ἐχαλέπαινεν, ἀμελήσας ἂν τοῦ ὀργίζεσθαι, ἐπειρῶ εὖ ποιήσας προσάγειν αὐτόν· τὸν δὲ ἀδελφὸν, ὃν φὴς μὲν μέγα ἂν ἀγαθὸν εἶναι, ὄντα προς σε οἷον δεῖ, ὑβρίζεσθαι δὲ ὁμολογῶν καὶ εὖ ποιεῖν καὶ εὖ λέγειν, οὐκ ἐπιχειρεῖς μηχανᾶσθαι, ὅπως σοι ὡς βέλτιστος ᾖ.

γ'. Καὶ ὁ Χαιρεκράτης, δέδοικα, ἔφη, ὦ Σώκρατες, μὴ οὐκ ἔχω ἐγὼ τοσαύτην σοφίαν, ὥστε Χαιρεφῶντα ποιῆσαι πρὸς ἐμὲ οἷον δεῖ. καὶ μὴν οὐδέν γε ποικίλον, ἔφη ὁ

recrates, me gerere non nôrim, quum & verbis & factis benignus in illum esse possim, qui verbis itidem ac factis benignus erga me est? At verò qui & verbis & factis mihi molestiam parere dat operam, benignè me in eum verbo factove gerere neque possum neque conabor. Et Socrates, Mira profectò narras, inquit, mi Chærecrates; si canis tibi sit ovibus custodiendis aptus, ac *is* pastoribus quidem blandiatur, in te verò adeuntem sæviat, omissâ iracundiâ, tuâ gratiâ eniti soles, ut eum mitiges benefaciendo: fratrem verò, quem magnum quoddam bonum ais esse si erga te talis sit, qualem esse decet, non te operam dare ut optimum tibi reddas; præsertim quum & verbis & factis benignum esse ex confesso scias.

3. Vereor equidem, ait Chærecrates, ne non tanta sit in me solertia, mi Socrates, ut Chærephontem erga me talem reddere possim, qualem esse oportet. Atqui, subjecit

1 Forsan ἃ κύων μέν τοι ἦν ὑπὸ προβάτοις ὑπτήδειος ὤν,

Σωκράτης, οὐδὲ καινὸν δεῖ ἐπ' αὐτῷ, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, μηχανᾶσθαι· οἷς δὲ καὶ σὺ ἐπίστασαι αὐτὸς, οἶμαι ἂν αὐτὸν ἀλόγως σοὶ πολλοῦ ποιεῖσθαί σε. Οὐκ ἂν φθάνοις, ἔφη, λέγων, εἴ τι ἠδησαί με φίλτρον ἐπιτήδειον, ὃ ἐγὼ εἰδὼς λέληθα ἐμαυτόν; λέγε δή μοι, ἔφη, εἴ τινα τῶν χρησίμων βίβλων κατεργάσαιο, ὁπότε θύοι, καλεῖν σε ἐπὶ δεῖπνον, τί ἂν ποιοίης; δῆλον, ὅτι καταρχοίμι ἂν τοῦ αὐτὸς, ὅτε θύοιμι, καλεῖν ἐκεῖνον. εἰ δὲ βίβλιον τῶν φίλων τινὰ προτρέψαιο, ὁπότε ἀποδημοίης, ἐπιμελεῖσθαί τῶν σῶν, τί ἂν ποιοίης; δηλονότι τούτῳ ἂν ἐγχειρήσω ἐπιμελεῖσθαι τῶν ἐκείνου, ὁπότε ἀποδημοίη. εἰ δὲ βίβλιον ξένον ποιήσαι ὑποδέχεσθαί σεαυτὸν, ὁπότε ἔλθοις εἰς τὴν ἐκείνου, τί ἂν ποιοίης; δηλονότι καὶ τοῦτον τούτῳ ὑποδεχοίμην ἂν, ὁπότε ἔλθοι Ἀθήναζε. καὶ εἴ γε βουλοίμην αὐτὸν τοιοῦτόν μοι ἐργάσασθαι μοι, ἐφ' ἃ ἥκοιμι, δηλο-

Socrates, nihil artificioſi, neque novi, ut ejus cauſâ excogites opus eſt, meâ quidem ſententiâ: nam exiſtimo eum illis artibus, quas tu non ignoras, allectum abs te, plurimi te facturum. Dic mihi priùs, inquit, an me quaſdam illecebras nôſſe ſenſeris, quas ipſemet ſcire me ignoraverim? Tu verò mihi dicito, inquit, ſi quem familiarium eo deducere velles, ut, ubi rem ſacram facit, ad cœnam te vocaret; quid faceres? Nimirum prior hominem, ipſe rem ſacram faciens, invitarem. Et ſi velles amicorum aliquem impellere, ut, te peregrinante, rerum tuarum curam gereret, quid faceres? Nimirum prior operam darem, ut, eo peregrinante, res ipſius curarem. Et ſi velles ab hoſpite impetrare, ut te exciperet ad ſe venientem, quid faceres? Nimirùm hunc quoque prior exciperem, venientem Athenas: atque etiam ſi vellem efficere alacrem ad ea mihi conficienda, quorum cauſâ

νόπ καὶ τοῦτο δέοι ἂν πρότερον αὐτὸν ἐκείνῳ ποιεῖν. Πάντα ἄρα σύ γε τὰ ἐν ἀνθρώποις φίλτρα ὀπίσαμεν πάλαι ἀπεκρύπτου. ἦ ὀκνεῖς, ἔφη, ἄρξαι, μὴ αἰσχρὸς φανῇς, ἐὰν πρότερος τὸν ἀδελφὸν εὖ ποιῇς; καὶ μὲν πλείστου γε δοκεῖ ἀνὴρ ἐπαίνου ἄξιος εἶναι, ὃς ἂν φθάνῃ τοὺς μὲν πολεμίους κακῶς ποιῶν, τοὺς δὲ φίλους εὐεργετῶν. εἰ μὲν οὖν ἐδόκει μοι Χαιρεφῶν ἡγεμονικώτερος εἶναί σου πρὸς τὴν φύσιν ταύτην, ἐκεῖνον ἂν ἐπειρώμην πείθειν πρότερον ἐγχειρεῖν σὸν φίλον ποιεῖσθαι. νῦν δέ μοι σὺ δοκεῖς ἡγεμονικώτερος μᾶλλον ἂν ἐργάσασθαι τοῦτο.

δ'. Καὶ ὁ Χαιρεκράτης εἶπεν, ἄτοπα λέγεις, ὦ Σώκρατες, καὶ ἀδαμῶς πρὸς σέ, ὃς γε κελεύεις ἐμὲ νεώτερον ὄντα καθηγεῖσθαι. καί τοι τοῦτό γε παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποις ταὐναντία νομίζεται, τὸ πρεσβύτερον ἡγεῖσθαι παντὸς καὶ ἔργου καὶ λόγου.

venirem, neceſſe foret, ut ipſe prior idem illi præſtarem. Ergo tu quum omnes illecebras, quæ inter homines ſunt, jamdudum nôris, eas celabas. An cunctaris, inquit, principium facere propterea, ne turpis videare, ſi prior beneficio fratrem afficias? Atqui maximâ vir laude dignus eſſe videtur, qui inimicos, lædendo; benefaciendo, amicos antevertit. Quare ſi mihi videretur Chærephon ad naturalem hanc amicitiam ineundam aptior eſſe, operam in illo perſuadendo collocarem, ut prior amicitiam tuam conciliare ſibi ſtuderet; nunc tu mihi videris, ſi rem ordiare, rectiùs confecturus.

4. Abſurda dicis, mi Socrates, inquit Chærecrates, miniméque tibi convenientia, qui me minorem ætate jubes initium facere: quum apud omnes homines contrarium quiddam in more poſitum ſit, nimirùm ut ætate provectior in omni dicto factoque principium faciat.

1 Forſan φυσικὴν φιλίαν σ.

τῶς; ἔφη ὁ Σωκράτης· οὐ γὰρ καὶ ὁδὸν παραχωρῆσαι τὸν νεώτερον πρεσβυτέρῳ σωτυγχάνοντι παντα-χοῦ νομίζεται, καὶ ὁ καθήμενον ἀναστῆναι, καὶ [1] κοίτῃ μαλακῇ τιμῆσαι, καὶ λόγων ὑπεῖξαι; ὦ ἀγαθὲ, μὴ ὄκνει, ἔφη, ἀλλ' ἐγχείρει τὸν ἄνδρα καταπραΰνειν, καὶ πάνυ ταχύ σοι ὑπακούσεται. οὐχ ὁρᾷς, ὡς φιλότιμός ἐστι, καὶ ἐλευθέριος; τὰ μὲν γὰρ πομπὰ ἀνθρώπια οὐκ ἂν ἄλλως μᾶλλον ἕλοις, ἢ εἰ διδοίης τι· τοὺς δὲ καλοὺς καὶ ἀγαθοὺς ἀνθρώπους φιλοφρόνως μάλιστ' ἂν κατεργάσαιο.

ε'. Καὶ ὁ Χαιρεκράτης εἶπεν· ἐὰν οὖν, ἐμοῦ ταῦτα ποιοῦντος, ἐκεῖνος μηδὲν βελτίων γίγνηται; τί γὰρ ἄλλο, ἔφη ὁ Σωκράτης, ἢ κινδυνεύσεις ὀπίσω ἕξαι, σὺ μὲν χρηστός τε καὶ φιλάδελφος εἶναι, ἐκεῖνος δὲ φαῦλός τε καὶ οὐκ ἄξιος εὐεργεσίας; ἀλλ' ὑδὲν οἶμαι τούτων ἔσεσθαι.

Quî hoc? ait Socrates; annon ubique receptum more eſt, ut junior grandiori occurrenti de viâ cedat: annon ut ſedens aſſurgat, & lecti honorem tribuat, & ſinat, ut prior eloquatur? Ne cuncteris, inquit, vir bone, ſed hominem mitigare tenta, qui quidem celeriter admodum tibi obediet. Non vides, quàm cupidus honoris, quàm liberalis ſit? Homunciones enim futiles aliâ ratione nullâ faciliùs allicies, quàm aliquid largiendo: pulchri bonique ſtudioſos homines, ſi cum eis amanter agas, maximè tibi conformaveris.

5. Et Chærecrates, Quid ſi, inquit, me hoc agente, nihilo fiat ille melior? Quid aliud periculi fuerit, inquit Socrates, quàm ut tu declares, te quidem virum bonum fratriſque ſtudioſum eſſe; illum verò pravum, & indignum beneficio? ſed horum nihil futurum arbitror.

1 Forſan κοίτῃ τιμῆσαι.

νομίζω γὰρ αὐτὸν, ἐπειδὰν αἴσθηταί σε παρακαλούμενον ἑαυτὸν εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦτον, πάνυ φιλονεικήσειν, ὅπως περιγένηταί σου λόγῳ καὶ ἔργῳ εὖ ποιῶν. νῦν μὲν γὰρ οὕτως, ἔφη, διάκεισθε, ὥσπερ εἰ τὼ χεῖρε, ἃς ὁ θεὸς ὅτι τῷ συλλαμβάνειν ἀλλήλαις ἐποίησεν, ἀφειμένω τούτου πράττοιτο πρὸς τὸ διακωλύειν ἄλλήλω· ἢ εἰ τὼ πόδε, θείᾳ μοίρᾳ πεποιημένω πρὸς τὸ συνεργεῖν ἀλλήλοις, ἀμελήσαντε τούτου ἐμποδίζοιεν ἄλλήλω. ὑπὸ δὲ πολλῆ ἀμαθίᾳ εἴη ἂν κακοδαιμονία, τοῖς ἐπ' ὠφελείᾳ πεποιημένοις ὅτι βλάβῃ χρῆσθαι; καὶ μὴν ἀδελφώ γε, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ὁ θεὸς ἐποίησεν ὅτι μείζον ὠφελείᾳ ἄλλήλοιν, ἢ χεῖρέ τε, καὶ πόδε, ἢ ὀφθαλμὼ, ἢ τἆλλα, ὅσα ἀδελφὰ ἔφυσεν ἀνθρώποις. χεῖρες μὲν γὰρ, εἰ δέοι αὐτὰς τὰ πλέον ὀργυᾶς διέχοντα ἅμα ποιῆσαι, οὐκ ἂν δύναιντο· πόδες δ' οὐδ' ἂν ὅτι τὰ ὀργυᾶν

Nam exiſtimo ipſum, ubi animadverterit ſe ad certamen hoc abs te provocari, magnâ contentione conaturum, ut te verbis ac reipſâ ſuperare beneficentiâ poſſit. Nunc quidem, inquit, ita affecti eſtis, ac ſi manus ambæ, quas Deus idcircò creavit, ut mutuò ſe juvent, hoc omiſſo, ad impediendum ſeſe invicem converterent: vel ſi pedes ambo, qui divino conſilio mutuas ad operas conditi ſunt, hoc ipſo neglecto, ſibi invicem impedimento eſſent. Annon magna fuerit inſcitia, magnaque infelicitas, iis ad detrimentum uti, quæ ad utilitatem facta ſunt? Et profecto fratres duos germanos, meâ quidem ſententiâ, condidit Deus majorem ad utilitatem mutuam, quàm manus utraſque, quàm pedes, quàm oculos, quàm cætera, quæcunque natura voluit in hominibus eſſe germana. Quippe manus, ſi eas neceſſe ſit illa ſimul agere, quæ longiori ſpatio quàm unius orgyæ diſtent, nequaquam id poterint: pedes, ne ad ea quidem, quæ orgyæ

διέχοντα ἔλθοιεν ἅμα· ὀφθαλμοὶ δὲ, οἱ καὶ δοκοῦντες ὑπερπλεῖστον ἀπέχειν, ὅσον ἂν τὸ ἔτι ἐγγυτέρω ὄντων τὰ ἔμπροσθεν ἅμα καὶ τὰ ὄπισθεν ἰδεῖν δύναιντο· ἀδελφὼ δὲ, φίλω ὄντε, καὶ πολὺ διεστῶτε, συμπίπτετον ἅμα καὶ τὰ ἐπ' ὠφελείᾳ ἀλλήλοιν.

ΚΕΦ. Δ'.

ΗΚουσα δέ ποτε αὐτοῦ καὶ περὶ φίλων διαλεγομένου, ἐξ ὧν ἔμοιγε εἰδέναι μάλιστ' ἄν τις ὠφελεῖσθαι πρὸς φίλων κτῆσίν τε καὶ χρείαν. τοῦτο μὲν γὰρ δὴ πολλῶν ἔφη ἀκούειν, ὡς πάντων κτημάτων κράτιστον ἂν εἴη φίλῳ [1] σοφὸς καὶ ἀγαθός· ὑπομελομένους δὲ παντὸς μᾶλλον ὁρᾶν ἔφη τοὺς πολλοὺς, ἢ φίλων κτήσεως. καὶ γὰρ οἰκίας, καὶ ἀγροὺς,

distent inter se spatio, simul accesserint: oculi, qui pertingere quàm longissimè putantur, ne propiora quidem à fronte simul & à tergo videre possint. Fratres autem, si amici sint, etiam magno dissiti intervallo, ea simul agunt, quæ & ad utriusque utilitatem conducunt.

CAP. IV.

ET Socratem aliquando de amicis etiam id differentem audivi, de quo mihi quidem videretur aliquis utilitatem maximam ad conciliationem & usum amicorum percepturus. Nam audire se dicebat ex multis, omnium possessionum præstantissimam esse amicum sapientem ac bonum: videre tamen complures cujusvis rei curâ potius affici, quàm ut amicos sibi compararent. Aiebat

1 Forsan σοφὸς

καὶ ἀνδράποδα, καὶ βοσκήματα, καὶ σκεύη κτωμένους τε ὀπιμελῶς ὁρᾶν ἔφη, καὶ τὰ ὄντα σώζειν πειρωμένους· φίλον δὲ (ὃ μέγιστον ἀγαθὸν εἶναί φασιν) ὁρᾶν ἔφη τοὺς πολλοὺς, οὔτε ὅπως κτήσονται φροντίζοντας, οὔτε, ὅπως οἷόν τε, ἑαυτοῖς σώζοντας. ἀλλὰ καὶ καμνόντων φίλων τε καὶ οἰκετῶν, ὁρᾶν πᾶς ἔφη τοῖς μὲ οἰκέταις καὶ ἰατροὺς εἰσάγοντας, καὶ τἆλλα πρὸς ὑγίειαν ἐπιμελῶς διασκευάζοντας, τῶν δὲ φίλων ὀλιγωρεῖσθαι. ἀποθανόντων τε ἀμφοτέρων, ὅπου μὲ τοῖς οἰκέταις ἀχθομένους καὶ ζημίαν ἡγουμένους, ὅπου δὲ τοῖς φίλοις οὐδὲν οἰομένους ἐλαττοῦσθαι. καὶ τῶ μὲ ἄλλων κτημάτων οὐδὲν ἐᾶν-σθαι ἀθεράπευτον, οὐδ' ἀνεπίσκεπτον, τῶ δὲ φίλων ἐπιμελείας δεομένων ἀμελεῖσθαι. ἔτι δὲ πρὸς τούτοις ὁρᾶν ἔφη τοὺς πολλοὺς τῶ μὲ ἄλλων κτημάτων, καὶ πάνυ πολλῶν αὐτοῖς ὄντων, τὸ πλῆθος εἰδέναι· τῶν δὲ φίλων ὀλίγων ὄντων οὐ μόνον τὸ

enim videre ſe quoſdam, qui & domos, & prædia, & mancipia, & rem pecuariam, & ſupellectilem ſtudiosè comparant, acquiſitaque conſervare conantur; at complures amicum (quem bonum eſſe maximum perhibent) neque ut ſibi comparent ſollicitos eſſe; neque, quantùm fieri poteſt, *eum* ſibi conſervantes. Quinetiam videre ſe aiebat nonnullos, amicis & ſervis ſimul ægrotantibus, ad ſervos quidem adducere etiam medicos, aliaque valetudini conducentia ſtudiosè parare, quum interim amicos negligant. Itidem utriſque morientibus, ſervorum eos obitum graviter ferre, ac detrimento ducere; in amicis nullum ſe damnum feciſſe putare: nec in reliquis facultatibus quicquam non curatum, vel inexploratum relinquere, quum amicos, egentes ipſorum curâ, negligant. Prætereà videre ſe aiebat, pleroſque facultatum ſuarum, tametſi admodum multas habeant, numerum ſcire: ſed tantum abeſſe, ut amicorum, quos pauços

πλῆθος ἀγνοῦντας, ἀλλὰ καὶ τοῖς σωφρονοῦσι τοῦτο καταλέσειν ἐγχειρήσαντας, οὓς ἐν τοῖς φίλοις ἔθεσαν, πάλιν τούτους ἀναπήξασθαι· τοσοῦτον αὐτοὺς τῶν φίλων φροντίζειν. καίτοι πρὸς ποῖον κτῆμα τῶν ἄλλων ὠφελιμώτερος φίλος ἀγαθὸς, οὐκ ἂν πολλῷ κρείττων φανείη; ποῖος γὰρ ἵππος, ἢ ποῖον ζεῦγος οὕτω χρήσιμον, ὥσπερ ὁ χρηστὸς φίλος; ποῖον δὲ ἀνδράποδον οὕτως εὔνουν καὶ ὠφέλιμον; ἢ ποῖον ἄλλο κτῆμα οὕτω πάγχρηστον; ὁ γὰρ ἀγαθὸς φίλος ἑαυτὸν τάττει πρὸς πᾶν τὸ ἐλλεῖπον τῷ φίλῳ, καὶ τῆς τ' ἰδίων κατασκευῆς, καὶ τ' κοινῶν πράξεων. καὶ ἄν τέ τινα εὖ ποιῆσαι δέῃ, συνεπιχύει· ἄν τέ τις φόβος ταράττῃ, συμβοηθεῖ, τὰ μὲν συνδιαλύσων, τὰ δὲ συμπράττων· καὶ τὰ μὲ, συμπείθων, τὰ δὲ, [1] βιαζόμενος· καὶ εὖ μὲ πράττοντας, πλεῖστα εὐφραίνων, σφαλλομένους δὲ πλεῖστα ἐπανορθῶν.

habent, numerum nôrint; ut etiam quum ſciſcitantibus aliis indicare conantur, quos inter amicos, figebant, hos iterum refigunt: tantum ſcilicet eis amicos eſſe curæ! Atqui amicus bonus cum quânam poſſeſſione comparatus, non ſit multò melior? nam qui equus, quodve jumentorum par adeò fuerit utile; ac bonus amicus? quodnam mancipium adeò benevolum fuerit, tecumque manendi ſtudioſum? quænam alia poſſeſſio ſic ex omni parte ſit utilis? Etenim amicus bonus ſeipſum inſtruit, ad omne, quod deeſt amicis, *ſupplendum* & in rebus privatis, & in publicis. Idem, ſive quis afficiendus eſt beneficio, vires ſufficit: ſeu quis metus perturbet, fert opem partim ſumptus impertiendo, partim operas mutuas tradendo; partim unà perſuadendo, partim unà cogendo. Idem benè agentes exhilarat, & calamitatibus preſſos erigit.

1 Forſan συμβιαζόμενος

ἃ δὲ αἵ τε χεῖρες ἑκάστῳ ὑπηρετοῦσι, καὶ ὀφθαλμοὶ προορῶσι, καὶ τὰ ὦτα προακούουσι, καὶ οἱ πόδες ἀφικνοῦνται, τούτων φίλος εὐεργετῶν οὐδενὸς λείπεται. πολλάκις δ' ἃ πρὸ [1] αὐτοῦ τις ἢ οὐκ ἐξειργάσατο, ἢ οὐκ εἶδεν, ἢ οὐκ ἤκουσεν, ἢ οὐ διήνυσε, ταῦτα ὁ φίλος τοῖς φίλοις ἐξήρκεσεν. [2] Ἀλλ' ὅμως ἔνιοι μὲ δένδρα πειρῶνται θεραπεύειν οὐ καρποῦ ἕνεκεν· οὗ δὲ παμφορωτάτου κτήματός, ὃν καλεῖται φίλος, ἀργῶς καὶ ἀνημένως οἱ πλεῖστοι ὀπιμέλονται.

ΚΕΦ. ε'.

Ἤκουσα δέ ποτε καὶ ἄλλου αὐτοῦ λόγου, ὃς ἐδόκει μοι παρορμᾶν τὸν ἀκούοντα ἐξετάζειν ἑαυτὸν, ὁπόσου τοῖς φίλοις ἄξιος εἴη. ἰδών γάρ τινα τῶν ξυνόντων

Quæcunque verò vel manus cuique ſubminiſtrant, vel proſpiciunt oculi, vel aures ante percipiunt, vel perficiunt pedes; in eorum nullo amici benefici eſt inferior opera. Sæpe quæ quis à ſeipſo non elaboravit, non vidit, non audivit, non perfecit, ea amicus ad amicos ſuffecit. Arbores nonnulli multo cum labore ſtudent excolere, fructûs cauſâ; poſſeſſionem verò illam fertiliſſimam, quæ amicus vocatur, ſegnitèr remiſſéque plurimi curant.

CAP. V.

AUdivi aliquando etiam aliud ejus colloquium, quod mihi videbatur auditorem excitare, ut ſeipſum exploret, quanti amicis pretii eſſe poſſit. Nam quum vidiſſet

1 Forſan αὐτῷ 2 Forſ. ἐπιπόνως

ἀμελῶντα φίλου πενίᾳ πιεζομένου, ἤρετο Ἀντισθένη ὀνόματι τὸν ἀμελοῦντα αὐτοῦ, καὶ ἄλλων πολλῶν, ἆρα, ἔφη, ὦ Ἀντισθένες, εἰσί τινες ἀξίαι φίλων, ὥσπερ οἰκετῶν; τῶν γὰρ οἰκετῶν ὁ μέν τις δύο μνῶν ἄξιός ἐστιν, ὁ δ' ἥμισυ ἡμιμναίου, ὁ δὲ πέντε μνῶν, ὁ δὲ καὶ δέκα. Νικίας δὲ ὁ Νικηράτου λέγεται ὀπτίλῳ εἰς ταρμῆρεια σκεύη τάλαντον. σκοπῶμεν δὴ τοῦτο, ἔφη, εἰ ἄρα, ὥσπερ τῶν οἰκετῶν, οὕτω καὶ τῶν φίλων εἰσὶν ἀξίαι. ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Ἀντισθένης. ἔγωγ' οὖν βουλοίμην ἂν ἔγωγε τινα φίλον μοι εἶναι μᾶλλον, ἢ δύο μνᾶς· τὸν δ' ἥμισυ ἂν ἡμιμναίου τιμησαίμην· τὸν δὲ καὶ περὶ δέκα μνῶν ἑλοίμην· τὸν δὲ πρὸ πάντων χρημάτων καὶ πόρων τιμησαίμην ἂν φίλον μοι εἶναι. ὑκοῦν, ἔφη ὁ Σωκράτης, εἴγε ταῦτα τοιαῦτά ἐστι, καλῶς ἂν ἔχοι ἐξετάζειν παὶ ἑαυτὸν, πόσου ἄρα τυγχάνει τοῖς

quendam ex familiaribus ſuis amicum, qui egeſtate premeretur, negligere; interrogabat Antiſthenem in illius præſentiâ, qui amicum negligebat, aliorumque multorum: Suntne, inquit, amicorum quædam, mi Antiſthenes, perinde ac ſervorum, æſtimationes? nam ex ſervis hic duabus minis æſtimatur, ille vix minâ dimidiâ, alius minis quinque, alius etiam decem. Quinetiam Nicias, Nicerati filius, emiſſe talento dicitur eum qui argenti fodinis præeſſet. Itaque conſidero, an perinde ac ſervorum, ſic & amicorum ſint æſtimationes. Sunt profectò, inquit Antiſthenes: nam equidem velim hunc potius amicum mihi eſſe, quàm duas habere minas; illum ne dimidiæ quidem minæ præferrem: alium potius, quàm decem minas, eligerem; alium verò præ omnibus pecuniis atque vectigalibus anteponerem eſſe mihi amicum. Ergo, ſubjecit Socrates, ſiquidem hæc ita ſe habent, benè eſſet, ſi unuſquiſque ſeipſum exploraret, quanti amicis

φίλοις ἄξιος ὢν, καὶ πειρᾶσθαι ὡς πλείσου ἄξιος εἶναι, ἵνα ἥδιον αὐτὸν οἱ φίλοι θεραπεύσωσιν. ἐγὼ γάρ τοι, ἔφη, πολλάκις ἀκούω τοῦ μὲν, ὅτι προὔδωκεν αὐτὸν φίλος ἀνήρ· τοῦ δ', ὅτι μιᾶν ἀνθ' ἑαυτοῦ μᾶλλον εἵλετο ἀνὴρ, ὃν ᾤετο φίλον εἶναι. τὰ τοιαῦτα πάντα σκοπῶ, μὴ ὥσπερ, ὅταν τις οἰκέτην πονηρὸν πωλῇ, καὶ ἀποδῶται δ' εὐχερῶς· ὕστω καὶ τὸν πονηρὸν φίλον, ὅταν ἐξῇ τὸ πλεῖον τῆς ἀξίας λαβεῖν, ἐπαγωγὸν ᾖ ἀποδίδοσθαι. τοὺς δὲ χρηστοὺς ὅτε οἰκέτας πάνυ τι πωλουμένους ὁρῶ, ὅτε φίλους προδιδομένους.

æſtimandus ſit; atque operam daret, ut quammaximi ſit pretii, quò minùs amici eum deſerant. Nam equidem ſæpè audio, inquit, dicentem alium, ab homine amico ſe eſſe deſertum; alium, quòd is, quem amicum eſſe arbitratus ſit, vel unam ſibi minam præferret. Hæc omnia conſidero, num quemadmodum ubi quis ſervum malum vendit, alterique addicit eo pretio, quod toti foro commune eſt: ita etiam amicum malum, quum *pro eo* liceat plus accipere quam valet, vendere expediat. At ne permagno quidem pretio ſervos bonos vendi video, neque *bonos* amicos deſeri.

ΚΕΦ. ϛ'.

Ἔδοκει δέ μοι καὶ εἰς τὸ δοκιμάζειν φίλους, οἱοίους ἄξιον κτᾶσθαι, φρενοῦν, τοιάδε λέγων· Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Κριτόβουλε, εἰ δεοίμεθα φίλου ἀνθρώπου, πῶς ἂν ἐπιχειροίημεν σκοπεῖν; ἆρα τοῦτον μὲ ζητητέον, ὅστις ἄρχει γαστρός τε, καὶ φιλοποσίας, καὶ λαγνείας, καὶ ὕπνου, καὶ ἀργίας; ὁ γὰρ ὑπὸ τούτων κρατούμενος, οὔτ' αὐτὸς ἑαυτῷ δύναιτ' ἂν, οὔτε φίλῳ τὰ δέοντα παρέχειν. Μὰ Δί', ὦ Σώκρατες, ἔφη. Οὐκοῦν τοῦ μὲν ὑπὸ τούτων ἀρχομένου ἀφεκτέον δοκεῖ σοι εἶναι; Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. τί γάρ; ἔφη, ὅστις δαπανηρός ἐστιν, μὴ αὐτάρκης ὤν, ἀλλ' ἀεὶ τοῦ πλησίον δεῖται, καὶ λαμβάνων μὲν, μὴ δύναται ἀποδιδόναι, μὴ λαμβάνων δέ, ἢν μὴ διδῶσι μισεῖ, ὦ δοκεῖ σοι καὶ οὗτος χαλεπὸς φίλος εἶναι;

CAP. VI.

VIsus eſt etiam mihi ad explorandos amicos, quales parari debeant, ſuos ad animum ſanum revocare, hujuſmodi proferens: Dic mihi, mi Critobule, ſi amico nobis bono ſit opus, quo pacto conſiderare rem conabimur? num primò quærendus erit, qui imperet gulæ, potûs cupiditati, laſciviæ, ſomno, ignaviæ? nam qui ab his vincitur, is neque ſibi ipſi, neque amico poſſit præſtare, quæ oportet. Non profectò, inquit (*Critobulus.*) Ergo tibi videtur abſtinendum ab eo, qui rebus hiſce ſerviat? Omnino, inquit. Quid verò? ait: qui, ſumptuoſus quum ſit, ſuis rebus non eſt contentus, ſed ſemper rebus vicinorum eget, eaſque impetrans reddere non poteſt, non impetrans verò, odio non dantem habet; non tibi videtur hic quoque difficilis amicus eſſe?

Πάνυ, ἔφη. Οὐκοῦν ἀφεκτέον καὶ τούτου; ἀφεκτέον μάλιστα, ἔφη. τί γάρ; ὅστις χρηματίζεσθαι μὲ δυνάται, πολλῶν δὲ χρημάτων ἐπιθυμεῖ, καὶ ἀφ' τοῦτο δυσξύμβολός ἐστι, καὶ λαμβάνων μὲν ἥδεται, ἀποδιδόναι δὲ ἃ βούλεται; Ἐμοὶ μὲν δοκεῖ, ἔφη, οὕτω ἔτι πονηρότερον ἐκείνου εἶναι. Τί δέ; ὅστις ἀφ' τὸν ἔρωτα τοῦ χρηματίζεσθαι μηδὲ πρὸς ἕν ἄλλο χαλεπὸν ποιεῖται, ἢ ὁπόθεν αὐτὸς κερδανεῖ; ἀφεκτέον καὶ τούτου, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ. ἀνωφελὴς γὰρ ἂν εἴη τῷ χρωμένῳ. τί δέ; ὅστις ταραχώδης τέ ἐστι, καὶ θέλων πολλοὺς τοῖς φίλοις ἐχθροὺς παρέχειν; φευκτέον, νὴ Δία, καὶ τοῦτον. Εἰ δέ τις τούτων μὲν τῶν κακῶν μηδὲν ἔχει, εὖ δὲ πάσχων ἀνέχεται, μηδὲν φροντίζων τοῦ ἀντευεργετεῖν; Ἀνωφελὴς ἂν εἴη καὶ οὗτος. ἀλλὰ ποῖον, ὦ Σώκρατες, ἐπιχειρήσομεν φίλον ποιεῖσθαι; Οἶμαι μέν, ὃς ταὐναντία τούτων, ἐγκρατὴς μέν ἐστι τῶν ἀφ' τοῦ σώ-

Omninò, inquit. Igitur ab hoc etiam abſtinendum? Abſtinendum ſcilicet, inquit. Quid autem? ſi quis rem facere poteſt, multaſque pecunias concupiſcit, & propterea difficilem ſe in pactis præbet, & accipiendo delectatur, reddere verò non vult? Videtur is mihi, ait, etiam improbior eſſe illo altero. Quid autem? ſi quis ob rei faciendæ cupiditatem nulli alii rei vacet, quàm unde lucrum poſſit capere? Ab hoc quoque, meâ quidem ſententiâ, eſt abſtinendum: nam inutilis illi fuerit, qui eo utatur. Quid vero? ſi quis homo ſit ſeditioſus, ac multos amicis inimicos velit excitare? Fugiendus & ille profectò. At ſi quis horum quidem vitiorum expers ſit, beneficiis autem ſe affici patiatur, nullâ viciſſim benefaciendi ratione habitâ? Inutilis & ille fuerit. Sed qualem, mi Socrates, enitemur amicum nobis adjungere? Eum arbitror, qui, diverſâ ab his ratione, cor-

μαλος ἡδονῶν, [1] εὔορκος δὲ καὶ εὐξύμβολος ἂν τυγχάνῃ, καὶ φιλότεκνος πρὸς ὃ μὴ ἐλλείπειν ἐν ποιῶν σοὶ εὐεργετοῦντας ἑαυτὸν, ἅτε λυσιτελοῦσιν τοῖς χρωμένοις.

β'. Πῶς οὖν ἂν ταῦτα δοκιμάσαιμεν, ὦ Σώκρατες, πρὸ τοῦ χρῆσθαι; Τοὺς μὲ ἀνδριαντοποιοὺς, ἔφη, δοκιμάζομεν, ὃ τοῖς λόγοις αὐτῶν πεισθέντες, ἀλλ' ὃν ἂν ὁρῶμεν τοὺς πρόσθεν ἀνδριάντας καλῶς εἰργασμένον, τούτῳ πιστεύομεν καὶ τοὺς λοιποὺς εὖ ποιήσειν. καὶ ἄνδρα δὴ λέγεις, ἔφη, ὃς ἂν τοὺς φίλους τοὺς πρόσθεν εὖ ποιῶν φαίνηται, δῆλον εἶναι καὶ σοὶ ὑπέρεως εὐεργετήσοντα. Καὶ γὰρ ἵππους, ἔφη, ὃν ἂν τοῖς πρόσθεν ὁρᾷ καλῶς χρώμενον, τοῦτον καὶ ἄλλοις οἶμαι καλῶς χρῆσθαι. εἶεν, ἔφη. ὃς δ' ἂν ἡμῖν ἄξιος φιλίας δοκῇ εἶναι, πῶς χρὴ φίλον τοῦτον ποιεῖσθαι; Πρῶτον μὲν, ἔφη, τὰ πρὸς τοὺς θεοὺς ἐπισκεπτέον, εἰ συμβουλεύουσιν

poreis voluptatibus dominetur, ſuis rebus ſit contentus, in pactis facilem ſe exhibeat, denique conetur, ut ſuis benefactoribus, viciſſim benefaciendo, non ſit inferior; ita ut iis, qui eo utantur, uſui ſit.

2. At quo pacto hæc explorare, mi Socrates, poſſimus priuſquam eis utamur? Statuarios, inquit, ſic exploramus, non ipſorum verbis pro ſignis indubitatis uſi, ſed quem priùs ſtatuas egregie feciſſe cernimus, ei fidem habemus, quòd etiam rectè cæteras ſit elaboraturus. Ergo tu, inquit, dicis hominem, qui ſe prioribus amicis beneficum declaraverit, planè poſterioribus quoque benefacturum. Nimirum, ait, quemcunque prioribus equis rectè uſum video, eum arbitror etiam aliis benè uſurum. Sint hæc, ait. At quo pacto is efficiendus eſt amicus, qui amicitiâ nobis dignus eſſe videatur? Primùm, ait, res divinæ conſiderandæ ſunt, num Dii

1 Forſan ἀνθέξεται

αὐτὸν φίλον ποιεῖσθαι. Τί οὖν, ἔφη, ὃν ἂν ἡμῖν δοκῇ, καὶ οἱ θεοὶ μὴ ἐναντιῶνται, ἔχεις εἰπεῖν, ὅπως ὅτου θηρατέου; μὰ Δί', ἔφη, οὐ κατὰ πόδας, ὥσπερ ὁ λαγώς· οὐδ' ἀπάτῃ, ὥσπερ αἱ ὄρνιθες· οὐδὲ βίᾳ, ὥσπερ οἱ [1]ἐχθροί. ἄκοντα γὰρ φίλον ἑλεῖν ἐργῶδες· χαλεπὸν δὲ καὶ δήσαντα κατέχειν, ὥσπερ δοῦλον. ἐχθροὶ γὰρ μᾶλλον ἢ φίλοι γίγνονται ταῦτα πάσχοντες. φίλοι δὲ πῶς; ἔφη. Εἶναι μέν τινάς φασιν ἐπῳδάς, ἃς οἱ ὑπισάμβοι ἐπᾴδοντες οἷς ἂν βούλωνται, φίλους ἑαυτοῖς ποιοῦσι· εἶναι δὲ καὶ φίλτρα, οἷς οἱ ὑπισάμβοι, πρὸς οὓς ἂν βούλωνται χρώμενοι, φιλοῦσι παρ' αὐτῶν.

γ'. Πόθεν οὖν, ἔφη, ταῦτα μάθοιμεν ἄν; ἃ μὲν αἱ Σειρῆνες ἐπῇδον τῷ Ὀδυσσεῖ, ἠκούσας Ὁμήρου, ὧν ἔστιν ἀρχὴ τοιάδε τις·

nobis conſulant, ut eum amicum faciamus. Quid igitur? poteſne dicere, quo pacto is, qui nobis adjungendus videatur, etiam Diis haud adverſantibus, venandus ſit? Profecto, ait, non velocitate pedum, ſicut lepus; neque fraude, ſicut aves; neque vi, ſicut urſi. Nam invitum amicum capere, perquàm eſt difficile; neque minùs difficile, vinctum retinere tanquam ſervum: potiùs enim hoſtes, quàm amici fiunt, ſi hæc illis accidant. At quo pacto amici? Eſſe quaſdam aiunt incantationes, quas qui ſciunt, incantando iis, quoſcunque voluerint, amicos ſibi ipſis efficiunt: atque eſſe etiam quædam ad amorem veneficia, quibus cum utantur ii qui ſciunt adverſus quoſcunque voluerint, ab iis diliguntur.

3. Unde igitur hæc percipiamus? ait. Ex Homero audiſti, quibus verbis Ulyſſem Sirenes incantârint; quorum hujuſmodi quoddam principium;

1 Forſan ἄχθοι

Δεῦρ' ἄγε δή, πολύαιν' Ὀδυσεῦ, μέγα κῦδος Ἀχαιῶν.

Ταύτην οὖν, ἔφη, τὴν ἐπῳδήν, ὦ Σώκρατες, καὶ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις αἱ Σειρῆνες ἐπᾴδουσαι κατεῖχον, ὥστε μὴ ἀπιέναι ἀπ' αὐτῶν τοὺς ἐπαθέντας; Οὐκ, ἀλλὰ τοῖς ἐπ' ἀρετῇ φιλοτιμουμένοις οὕτως ἐπῇδον. ἡδέως τι λέγεις, τοιαῦτα χρῆναι ἑκάστῳ ἐπᾴδειν, οἷα μὴ νομιεῖ ἀκούων τὸν ἐπαινούμενα καταγελῶντα λέγειν. Οὕτω μὲν δὴ ἐχθίων τ' ἂν εἴη, καὶ ἀπελαυνοίη τοὺς ἀνθρώπους ἀφ' ἑαυτοῦ, εἰ τὸν εἰδότα, ὅτι μικρός τε καὶ αἰσχρὸς καὶ ἀδύνατός ἐστιν, ἐπαινοίη λέγων, ὅτι καλός τε καὶ μέγας καὶ ἰσχυρός ἐστιν. ἄλλας δέ τινας οἶσθα ἐπῳδάς; Οὔκ· ἀλλ' ἤκουσα μέν, ὅτι Περικλῆς πολλὰς ἐποίησαιτο, ἃς ἐπᾴδων τῇ πόλει, ἐποίει αὐτὴν φιλεῖν αὐτόν. Θεμιστοκλῆς δὲ πῶς ἐποίησε τὴν πόλιν φιλεῖν αὐ-

Age veni, Ulyſſes, magnis laudibus digne, magnum decus Græcorum.

Hanc igitur incantationem, mi Socrates, quum ad alios etiam homines adhibebant Sirenes, num detinebant eos, ne excantati ab eis diſcederent? Nequaquam; ſed his incantationibus ad illos utebantur, qui ob virtutem gloriæ cupidi erant. Propemodum dicis, ejuſmodi verbis unumquemque incantandum eſſe, quæ ſi audiat, à laudante non irridendi cauſâ proferri exiſtimet. Nam *laudans* ita quidem eſſet odioſior, homineſque abs ſe repelleret; ſi quem, ſcientem ſe parvum ac turpem & imbecillum eſſe, laudaret ut pulchrum, ut magnum, ut robuſtum. Num & alias quaſdam ſcis incantationes? Non: ſed audivi Periclem multas ſciviſſe, quibus hanc civitatem incantando effecerit, ut ipſum diligeret. At quo pacto Themiſtocles ad amorem ſui civitatem hanc pel-

τόν; Μὰ Δί' οὐκ ἐπᾴδων, ἀλλὰ πείθων τι ἀγαθὸν αὐτῷ. δοκεῖς μοι λέγειν, ὦ Σώκρατες, ὡς εἰ μέλλοιμεν ἀγαθόν τινα κτήσεσθαι φίλον, αὐτοὺς ἡμᾶς ἀγαθοὺς δεῖ παρέχειν, λέγειν τε καλὰ καὶ πράττειν. Σὺ δὲ ᾤου, ἔφη ὁ Σωκράτης, οἷόν τ' εἶναι πονηρὸν ὄντα χρηστοὺς φίλους κτήσασθαι; ἔφην ἔγωγε, ἔφη ὁ Κριτόβουλος, ῥήτορας τε φαύλους ἀγαθοῖς δημηγόροις φίλους ὄντας, καὶ στρατηγεῖν οὐκ ἱκανοὺς, πάνυ στρατηγικοῖς ἀνδράσιν ἑταίρους. ἆρ' οὖν, ἔφη, καὶ περὶ ὧν διαλεγόμεθα, οἰσθά τινας, οἱ ἀνωφελεῖς ὄντες, ὠφελίμους δύνανται φίλους ποιεῖσθαι; Μὰ Δί' οὐ δῆτ', ἔφη. Ἀλλ' εἰ ἀδύνατόν ἐστι, πονηροὺς ὄντα καλοὺς καὶ ἀγαθοὺς φίλους κτήσασθαι, ἐκεῖνο ἤδη λέγε μοι, εἰ ἔστιν, αὐτὸν καλὸν καὶ ἀγαθὸν γενόμενον, εὐπετῶς ἑτοίμους τοὺς καλοὺς καὶ ἀγαθοὺς φίλον εἶναι.

δ'. Ἦ ταράττει σε, ὦ Κριτόβουλε, ὅτι πολλάκις ἄνδρας

lexit? Non incantando mehercule, ſed bono quodam eam afficiendo. Videris mihi dicere, mi Socrates, ſi quidem bonum amicum paraturi ſimus, nos ipſos oportere tam in dicendo quàm in agendo bonos effici. An tu exiſtimabas, ait Socrates, fieri poſſe, ut pravus quiſpiam bonos amicos pararet? Videbam enim, ſubjecit Critobulus, etiam oratores viles bonis concionatoribus amicos eſſe, & non ſatis ad imperatorium munus idoneos viris ejuſdem muneris peritiſſimis eſſe familiares. Num igitur, inquit, etiam de quo differimus, noſti quoſdam, qui quum inutiles ipſi ſint, viros utiles ſibi efficere amicos poſſint? Minimè verò, inquit. At ſi fieri non poteſt, ut vir improbus pulchri bonique ſtudioſos amicos ſibi comparet, hoc mihi dicas, an facile ſit, eum, qui vir ipſe pulchri bonique ſtudioſus factus ſit, pulchri bonique ſtudioſis amicum fieri?

4. Num te, mi Critobule, perturbat, quòd ſæpe vides

καλὰ πραγματεύεσθαι, καὶ τῶν αἰσχρῶν ἀπεχομένους, ὁρᾷς, ἀντὶ τοῦ φίλους εἶναι, σπαράττεσθαι ἀλλήλοις, καὶ χαλεπώτερον χρωμένους τῶν μηδενὸς ἀξίων ἀνθρώπων; καὶ ὃ μέγιστον γ', ἔφη ὁ Κριτόβουλος, ἃ ἰδιῶται τοῦτο ποιοῦσιν, ἀλλὰ καὶ πόλεις αἱ τῶν τε καλῶν μάλιστα ἐπιμελούμεναι, καὶ τὰ αἰσχρὰ ἥκιστα προσιέμεναι, πολλάκις [1] πολεμιώτατα ἔχουσι πρὸς ἀλλήλας. ἃ λογιζόμενος, πάνυ ἀθύμως ἔχω πρὸς τὸ τῶν φίλων κτᾶσθαι. οὔτε γὰρ τοὺς πονηροὺς ὁρῶ φίλους ἀλλήλοις δυναμένους εἶναι. πῶς γὰρ ἂν ἢ ἀχάριστοι, ἢ ἀμελεῖς, ἢ πλεονέκται, ἢ ἄπιστοι, ἢ ἀκρατεῖς ἄνθρωποι δύναιντο φίλοι γενέσθαι; ἐγὼ μὲν οὖν πονηροὶ πάντες ἔμοιγε δοκοῦσιν ἀλλήλοις ἐχθροὶ μᾶλλον, ἢ φίλοι πεφυκέναι. ἀλλὰ μήν, ὥσπερ σὺ λέγεις, οὐδ' ἂν τοῖς χρηστοῖς οἱ πονηροὶ πολὺ συναρμόσειαν εἰς φιλίαν. πῶς γὰρ οἱ τὰ πονηρὰ ποιοῦντες τοῖς τὰ τοιαῦτα μισοῦσι φίλοι γέ-

homines res etiam pulchras gerentes, & abſtinentes à turpibus, non amicos eſſe, ſed inter ſe diffidere, & indigniùs ſeſe tractare, quàm homines nullius pretii? At non modo, inquit Critobulus, privati homines hoc faciunt; ſed etiam illæ civitates, quæ pulchrorum maximè ſtudioſæ ſunt, turpiaque minimè admittunt, ſæpe hoſtiliter erga ſe invicem ſunt affectæ: quæ mecum reputans, vehementer de acquirendis amicis deſpero. Nec enim improbos inter ſe amicos eſſe poſſe video. Nam quo pacto vel inter ingratos, vel pulchri non ſtudioſos, vel plus habendi cupidos, vel infidos, vel intemperantes, amicitia conciliari poſſit? adeò ut improbos omnes potiùs à naturâ inter ſe inimicos eſſe, quàm amicos, exiſtimem. At verò, uti tu quidem ais, ne bonis quidem in amicitiâ pravi congruere poſſunt. Nam quo pacto illi, qui improbè agunt, amici poſſint eſſe iis qui talia ode-

1 Forſan πολιμίως

νοιντ' ἄν; εἰ δὴ καὶ ⓐ ἀρετῇ ἀσκοῦντες ϛασιάζοσί τε περὶ τοῦ πρωτεύειν ἐν ταῖς πόλεσι, καὶ φθονοῦντες ἑαυτοῖς μισοῦσιν ἀλλήλους, τίνες ἔτι φίλοι ἔσονται, καὶ ἐν τίσιν ἀνθρώποις εὔνοια καὶ πίστις ἔσται;

ε'. Ἀλλ' ἔχει [1] μὲν, ἔφη ὁ Σωκράτης, ποικίλως πως ταῦτα, ὦ Κριτόβουλε. φύσει γὰρ ἔχουσιν οἱ ἄνθρωποι τὰ μὲν φιλικὰ, (δέονται γὰρ ἀλλήλων, καὶ ἐλεοῦσι, καὶ συνεργοῦντες ὠφελοῦσι, καὶ τοῦτο συνιέντες χάριν ἔχουσιν ἀλλήλοις) τὰ δὲ πολεμικά. τά τε γὰρ αὐτὰ καλὰ καὶ ἡδέα νομίζοντες, ὑπὲρ τούτων μάχονται, καὶ διχογνωμονοῦντες διαπίπτουσι. τὸ δὲ καὶ ἔρις, καὶ ὀργή· καὶ [2] δυσμενὴς μὲν ὁ τοῦ πλεονεκτεῖν ἔρως, [3] μισητὸς δὲ ὁ φθόνος. ἀλλ' ὅμως διὰ τούτων πάντων ἡ φιλία διαδυομένη, συνάπτει τοὺς καλούς τε καὶ ἀγαθούς.

runt? Quòd ſi etiam illi, qui virtutem colunt, inter ſe per ſeditiones in civitatibus de principatu contendunt, & præ invidiâ alii alios invicem oderunt; quinam deinceps inter ſe amici erunt, & quos inter homines benevolentia fideſque reperiatur?

5. Enimvero, ait Socrates, hæc variè ſe habent, mi Critobule. Nam homines â naturâ partim ad amicitiam comparati ſunt; (etenim alii aliis indigent, ac invicem miſerentur, & cooperantes invicem proſunt, idque quum intellexêre, gratiam ſibi invicem habent) partim ad inimicitias propendent. Nam quum eadem bona & jucunda putent, de iis dimicant, & diſſentientes contrariantur. Contentio autem & ira, res quædam hoſtiles ſunt; itemque plus habendi cupiditas, infeſtum quiddam eſt; & odio dignum, invidia. Nihilominus amicitia per hæc omnia penetrans, pulchri bonique ſtudioſos copulat.

1 Forſan μὲν 2 Forſ. δυσμενὴς 3 Forſ. μισητὸν

διὰ γὰρ τὴν ἀρετὴν αἱροῦνται μὴ ἄνευ πόνου τὰ μέτρια κεκτῆσθαι μᾶλλον, ἢ διὰ πολέμου πάντων κυριεύειν, καὶ δύνανται πεινῶντες καὶ διψῶντες ἀλύπως σίτου καὶ ποτοῦ κοινωνεῖν, καὶ τοῖς τοῦ ὡραίου ἀφροδισίοις ἡδόμενοι ἐγκρατεῖς εἶναι, ὥστε μὴ λυπεῖν, ὃς μὴ προσήκει. φιλοφιλίαν δὲ καὶ χρημάτων οὐ μόνον, τοῦ πλεονεκτεῖν ἀπεχόμενοι, νομίμων κοινωνεῖν, ἀλλὰ καὶ ἐπιτρέπειν ἀλλήλοις. δύνανται δὲ καὶ τιμῆς ἔχειν οὐ μόνον ἀλύπως, ἀλλὰ καὶ συμφερόντως ἀλλήλοις ἀγαπήσεως, καὶ τὴν ὀργὴν κωλύειν εἰς τὸ μεταμελησόμενον προϊέναι. τὸν δὲ φθόνον παντάπασιν ἀφαιροῦσι, τὰ μὲν ἑαυτοῦ ἀγαθὰ τοῖς φίλοις οἰκεῖα παρέχοντες, τὰ δὲ τοῦ φίλου, ἑαυτῶν νομίζοντες. πῶς οὖν οὐκ εἰκὸς τοὺς καλούς τε καὶ ἀγαθοὺς, καὶ τοῦ πολιτικοῦ τιμοῦ μὴ μόνον ἀζημίους, ἀλλὰ καὶ ὠφελίμους ἀλλήλοις κοινωνοὺς εἶναι; οἱ μὲν γὰρ ὀπαδυμοῦντες ἐν ταῖς πόλεσι τιμᾶσθαί τε καὶ ἄρχειν, ἵνα

Nam propter virtutem malunt abſque labore facultates mediocres poſſidere, quàm bello in omnia dominari; & poſſunt eſurientes ac ſitientes ſine dolore cibi ac potûs participes fieri, & formoſorum amoribus delectati ita ſe coercere, ut non offendant eos, quos non convenit. Poſſunt etiam, plus habendi non cupidi, non modo participare in illis pecuniis, quæ licitæ ſunt; ſed etiam ſibi invicem largiri. Poſſunt & ſimultatem non modò ſine moleſtiâ, ſed etiam ex utilitate mutuâ moderari; ac prohibere, quò minùs ad hoc ira progrediatur, cujus ipſos deinde pœniteat. Invidiam prorſus tollunt, partim bona propria amicis mancipando, partim amicorum bona pro ſuis ducendo. Quî ergo non conſentaneum ſit, viros pulchri bonique ſtudioſos non ſolum ſine damno, ſed etiam mutuâ cum utilitate honorum civilium participes fieri? nam qui honores in civitatibus ac ma-

ἐξουσίαν ἔχωσι χρήματά τε κλέπτειν, καὶ ἀνθρώπους βιάζεσθαι, ἢ ἠδυπαθεῖν, ἄδικοί τε ἢ πονηροὶ ἂν εἶεν, ἢ ἀδύνατοι ἄλλοις συναρμόσαι. εἰ δέ τις ἐν πόλει τιμᾶσθαι βούλοιτο, ὅπως αὐτός τε μὴ ἀδικῆται, ἢ τοῖς φίλοις τὰ δίκαια βοηθεῖν δύναιτο, ἢ ἄρχειν ἀγαθόν τι ποιεῖν τε πατρίδα πειρᾶται· ἆρ' οὐ τί ὁ τοιοῦτος ἄλλῳ τοιούτῳ οὐκ ἂν δύναιτο συναρμόσαι; πότερον τοὺς φίλους ὠφελεῖν μᾶλλον τῶν καλῶν καὶ ἀγαθῶν ἢ τῶν δυνήσεται, ἢ τὴν πόλιν εὐεργετεῖν ἀδυνατώτερον ἔσται, καλούς τε καὶ ἀγαθοὺς ἔχων συνεργούς;

ς'. Ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς γυμνικοῖς ἀγῶσι δῆλόν ἐστιν, ὅτι, εἰ ἐξείη τοῖς κρατίστοις συνδεδεμένους ἐπὶ τοὺς χείρους ἰέναι, πάντας ἂν τοὺς ἀγῶνας οὗτοι οἴκοιεν, καὶ πάντα τὰ ἆθλα οὗτοι ἐλάμβανον. ἐπεὶ οὖν οὐκ ἐᾶται μὲν οὐκ ἐᾶσι τοῦτο ποιεῖν, ἐν δὲ τοῖς πολιτικοῖς, ἐν οἷς οἱ καλοὶ καὶ ἀγαθοὶ κρα-

gistratus ambiunt, idcirco ut potestatem habeant pecuniam publicam peculandi, vi homines opprimendi, fruendi voluptatibus; illi injusti sint ac improbi necesse est; neque fieri potest, ut cum alio conjungantur. At si quis velit honoribus in republicâ frui, ut tum ipse non afficiatur injuriâ, tum justis in rebus opem amicis ferre possit; simulque imperans aliquo bono patriam afficere conetur; quamobrem talis homo cum alio tali conjungi non possit? num amicis esse usui unà cum pulchri bonique studiosis minùs poterit, vel ad benè reipublicæ faciendum minùs valebit, si pulchri bonique studiosos coadjutores habeat?

6. Quinetiam gymnicis in certaminibus patet, si liceat præstantissimis unà conjunctis pejores aggredi, futurum, ut ipsi cunctis in certaminibus victores evadant, omniaque præmia consequantur. Quando igitur hoc istic fieri non permittitur; at in negotiis civilibus, ubi homines

πιστεύσοιν, οὐδεὶς κωλύει, μὴ οὐ ἄν τις βούληται, τὴν πόλιν εὐεργετεῖν· πῶς οὖν ἂν λυσιτελεῖ τὰς βελτίστους φίλους κτησάμενον πολιτεύεσθαι, τούτοις κοινωνοῖς καὶ συνεργοῖς τῶν πράξεων μᾶλλον ἢ ἀνταγωνισταῖς χρώμενον; ἀλλὰ μὴν καὶ κεῖνο δῆλον, ὅτι, καὶν πολεμῇ τις τινὶ, συμμάχων δεήσεται, καὶ τούτων πλειόνων, ἐὰν χαλοῖς καὶ ἀγαθοῖς ἀντιτάττηται. καὶ μὴν οἱ συμμαχεῖν ἐθέλοντες εὐποιητέοι, ἵνα θέλωσι προθυμεῖσθαι. πολὺ δὲ κρεῖττον τοὺς βελτίστους ἐλάττονας εὖ ποιεῖν, ἢ τοὺς χείρονας πλείονας ὄντας· οἱ γὰρ πονηροὶ πολὺ πλειόνων εὐεργεσιῶν, ἢ οἱ χρηστοὶ δέονται. ἀλλὰ θαῤῥῶν, ἔφη, ὦ Κριτόβουλε, πειρᾶ ἀγαθὸς γίγνεσθαι, καὶ τοιοῦτος γιγνόμενος, πειρᾶν ἐπιχείρει τοὺς καλούς τε καὶ ἀγαθούς. ἴσως δ' ἄν τι σοὶ καὶγὼ συλλαβεῖν εἰς τὸ τῶν καλῶν τε καὶ ἀγαθῶν θήραν ἔχοιμι, ἀφ' ὧν

pulchri bonique ſtudioſi præcipuas partes obtinent, quum nemo impediat, quo minùs quis beneficio rempublicam, cum quo ipſe velit, afficiat: quî non ex uſu ſit, ut, optimis amicis comparatis, rempublicam aliquis adminiſtret, atque iis potiùs ſociis & coadjutoribus gerendarum rerum, quàm adverſariis utatur? Enimvero patet hoc etiam, ſi bellum aliquis adverſus alium gerere velit, ei ſociis opus eſſe, illiſque pluribus, ſi pulchri bonique ſtudioſis ſe opponat. At beneficiis afficiendi ſunt, qui opitulari volunt, ut ſint animis alacres. Multo autem melius eſt, optimis, tametſi pauciores ſint, benefacere, quàm deterioribus, qui plures ſint. Nam improbi multò pluribus beneficiis, quàm probi, egent. Tu verò, mi Critobule, fidenti animo bonus eſſe enitere, atque ubi talis factus fueris, pulchri bonique ſtudioſos venari coneris. Ac fortaſſis etiam ipſe nonnihil tibi conferre ad hanc virorum pulchri bonique ſtudioſorum venationem poſſim, propterea quòd ad amorem

ἐρωτικὸς εἶ. δεινῶς γε, ὦν ἂν ἐπιθυμήσω ἀνθρώπων, ὅλος ὥρμημαι ἐπὶ τὸ φιλῶν τε αὐτὸς ἀντιφιλεῖσθαι ὑπ' αὐτῶν, καὶ ποθῶν ἀντιποθεῖσθαι, καὶ ἐπιθυμῶν ξυνεῖναι ἀντεπιθυμεῖσθαι τῆς ξυνουσίας. ὁρῶ γὰρ καὶ σοὶ τούτων δέοντα, ὅτου ἐπιθυμήσῃς φιλίαν τοιούς τινας ποιεῖσθαι. μὴ σὺ οὖν ἀποκρύπτου με, οἷς ἂν βούλοιο φίλος εἶναι. ἔμοιγε γὰρ τὸ ἐπιμελεῖσθαι σοῦ ἀρέσει τῷ ἀρέσκοντί μοι, οὐκ ἀπείρως οἶμαι ἔχειν θηρᾶν ἀνθρώπους.

ζ'. Καὶ ὁ Κριτόβουλος ἔφη· ἀλλὰ μήν, ὦ Σώκρατες, τούτων ἐγώ τοι μαθημάτων πάλαι ἐπιθυμῶ, ἄλλως τε καὶ εἰ ἐξαρκέσει μοι ἡ αὐτὴ ἐπιστήμη ὅπως τοὺς ἀγαθοὺς ταῖς ψυχαῖς, καὶ ὅπως τοὺς καλοὺς τὰ σώματα. καὶ ὁ Σωκράτης ἔφη· ἀλλ', ὦ Κριτόβουλε, οὐκ ἔστιν ἐν τῇ ἐμῇ ἐπιστήμῃ τὸ ταῖς χείρας προσφέροντα ποιεῖν ἀποδύεσθαι τοὺς καλούς. πέπυσμαι γοῦν καὶ ἀπὸ τῆς Σκύλλης διὰ τοῦτο φεύγειν τοὺς ἀνθρώπους, ὅτι ταῖς

propenſus ſum. Nam quoſcunque homines amem, totus ardenter in hoc feror, ut eos diligens, viciſſim diligar; & deſiderans, viciſſim deſiderer; & converſationis cupidus, viciſſim expetar. Quibus & tibi opus fore video, ſi quando cum quibuſdam amicitiam inire cupies. Itaque ne me celes, quibus eſſe amicus velis. Nam quum placere ſtudeam illi, qui mihi placet, minimè venandi homines imperitum me eſſe arbitror.

7. Atqui, ait Critobulus, harum artium ego, mi Socrates jamdudum cupidus ſum; præſertim ſi eadem mihi ſcientia ſuffecerit ad eos, qui animæ bonitate præſtant, & qui corporis elegantiâ. At verò, mi Critobule, inquit Socrates, non hoc ſcientiâ meâ continetur, ut manus injiciens, formâ præſtantes aliquis remoretur. Audivi enim, homines eâ de cauſâ Scyllam fugiſſe, quòd

χεῖρας αὐτοῖς προσέφερε· τὰς δέ γε Σειρῆνας, ὅτι τὰς χεῖρας ἡδονὴ προσέφερεν, ἀλλὰ πᾶσι πόρρωθεν ἐπῆδον, πάντας φασὶν ὑπομῦσαι, καὶ ἀκούοντας αὐτῶν κηλεῖσθαι. ἦ δ' ὁ Κριτόβουλος ἔφη· ὡς ἂν προσοίσοντος τὰς χεῖρας, εἴ τι ἔχεις ἀγαθὸν εἰς φίλων κτῆσιν, δίδασκε. οὐδὲ τὸ στόμα οὖν, ἔφη ὁ Σωκράτης, πρὸς τὸ στόμα προσθήσεις. θαῤῥῶ, ἔφη ὁ Κριτόβουλος. οὐδὲ γὰρ τὸ στόμα πρὸς τὸ στόμα προσοίσω οὐδενί, ἐὰν μὴ καλὸς ᾖ. [1] εὐθὺς, ἔφη, σύ γε, ὦ Κριτόβουλε, τὐναντίον τῷ συμφέροντος εἴρηκας. οἱ μὲν γὰρ καλοὶ τὰ τοιαῦτα οὐχ ὑπομένουσιν· οἱ δὲ αἰσχροὶ καὶ ἡδέως προσίενται, νομίζοντες διὰ τὴν ψυχὴν καλοὶ καλεῖσθαι. καὶ ὁ Κριτόβουλος ἔφη· ὡς τοὺς μὲν καλοὺς φιλήσοντός μου, τοὺς δ' ἀγαθοὺς καταφιλήσοντος, θαῤῥῶν δίδασκε τὴν φίλων τὰ θηρευτικά. καὶ ὁ Σωκράτης ἔφη· ὅταν ᾖν, ὦ Κριτό-

manus eis admoveret: Sirenes verò, quia nemini manus injicerent, ſed longo ex intervallo cunctos incantarent, cunctos aiunt remoratas eſſe, qui quidem audiendo demulcerentur. Et Critobulus, Doce verò me, inquit, ſi quid habes, quod ad conciliandos amicos conferat; non enim cuiquam manus injiciam. At ne os quidem, ait Socrates, ori admovebis. Bono ſis animo, inquit Critobulus. Nec enim os ulli admovebo, niſi formâ præſtet. Tu verò iterum, ait, mi Critobule, contrarium ei, quod utile ſit, dixiſti. Nam qui pulchri ſunt, talia non ſufferunt: at qui deformes, lubenter admittunt, exiſtimantes, propter animam ſe pulchros appellari. Et Critobulus, Age, animo alacri me doceto, inquit, artem venandi amicos; quandoquidem pulchros oſculaturus, honeſtos exoſculaturus ſum. Et Socrates, Ubi, mi Crito-

1 Forſan εὖθυς

βούλει, φίλῳ τινὶ βούλῃ γενέσθαι, ἐάσεις με κατειπεῖν σου πρὸς αὐτὸν, ὅτι ἄγασαί τε αὐτοῦ, καὶ ἐπιθυμεῖς φίλος αὐτῷ γενέσθαι; κατηγόρει, ἔφη ὁ Κριτόβουλος· οὐδενὰ γὰρ οἶδα μισοῦντα τὸν ἐπαινοῦντα. ἐὰν δέ σε προσκατηγορήσω, ἔφη, ὅτι διὰ τὸ ἄγασθαι αὐτοῦ, καὶ εὐνοϊκῶς ἔχεις πρὸς αὐτὸν, ἆρα μὴ διαβάλλεσθαι δόξεις ὑπ' ἐμοῦ; ἀλλὰ καὶ αὐτό μοι, ἔφη, ἐγγίγνεται εὔνοια, πρὸς οὓς ἂν ὑπολάβω εὐνοϊκῶς ἔχειν πρὸς ἐμέ.

η'. Ταῦτα μὲν δὴ, ἔφη ὁ Σωκράτης, ἔξεσταί μοι λέγειν περὶ σοῦ, πρὸς οὓς ἂν βούλῃ φίλους ποιήσασθαι. ἐὰν δέ μοι ἔτι ἐξουσίαν δῷς λέγειν περὶ σοῦ, ὅτι ἐπιμελής τε τῶν φίλων εἶ, καὶ οὐδενὶ οὕτω χαίρεις ὡς φίλοις ἀγαθοῖς, καὶ ὅτι τε τοῖς καλοῖς ἔργοις τῶν φίλων ἀγάλλῃ οὐχ ἧττον, ἢ ὅτι τοῖς [1] ἑαυτοῦ, καὶ ὅτι τοῖς ἀγαθοῖς τῶν φίλων χαίρεις οὐδὲν ἧττον, ἢ

bule, amicitiam cum aliquo, inquit, contrahere velis, an mihi permittes, ut ad ipsum deferam, te admiratorem ipsius esse, atque amicitiam ejus expetere? Defer, ait Critobulus; quippe neminem novi, qui se laudantes oderit. At si prætereà deferam, ait, quòd præ admiratione ipsius etiam benevolus erga ipsum sis, num te putabis à me accusari? Atqui in meipso, inquit, benevolentia quædam erga illos innascitur, quos animis in me benevolis esse suspicor.

8. Hæc igitur, ait Socrates, mihi de te dicere licebit ad eos, quos amicos efficere velis. Quòd si mihi prætereà potestatem facias dicendi de te, quòd amici tibi curæ sint, & quòd nullâ re sic delecteris, atque bonis amicis; quòd ob amicorum præclara facinora non minus exultes, quàm ob tua; quòd ob amicorum commoda

1 Forsan σαυτῶ

ὅτι τοῖς [1] ἑαυτῷ ὅπως τε ταῦτα γίγνηται τοῖς φίλοις, οὐκ ἀποκάμνεις μηχανώμενος· καὶ ὅτι ἔγνωκας ἀνδρὸς ἀρετὴν εἶναι, νικᾶν τοὺς μὲν φίλους εὖ ποιοῦντα, τοὺς δὲ ἐχθροὺς κακῶς· πάνυ ἂν οἶμαί σοι ἐπιτήδειον εἶναί με συνίστορα τῶν ἀγαθῶν φίλων. τί οὖν, ἔφη ὁ Κριτόβουλος, ἐμοὶ τοῦτο λέγεις, ὥσπερ οὐκ ὅτι σοὶ ὄν, ὅ, τι ἂν βούλῃ, περὶ ἐμοῦ λέγειν; Μὰ Δί' οὐκ, ὡς ποτε ἐγὼ Ἀσπασίας ἤκουσα. ἔφη γὰρ τὰς ἀγαθὰς προμνηστρίδας, μετὰ μὲν ἀληθείας τἀγαθὰ ἀγγελλούσας, δεινὰς εἶναι συνάγειν ἀνθρώπους εἰς κηδείαν, ψευδομένας δ' οὐκ ὠφελεῖν ἐπαινούσας. τοὺς γὰρ ἐξαπατηθέντας, ἅμα μισεῖν ἀλλήλους τε καὶ τὴν προμνησαμένην. ἃ δὴ κἀγὼ πεισθεὶς, ὀρθῶς ἔχειν ἡγοῦμαι, οὐκ ἀξιῶ μοι περὶ σοῦ λέγειν ἐπαινοῦντι ἡδέως, ὅ, τι ἂν μὴ ἀληθεύω. σὺ μέντἄρα, ἔφη ὁ Κριτόβουλος, τοιοῦτός μοι

non minùs gaudeas, quàm ob tua; quòd conando, ut amici ea consequantur, non defatigeris; quodque nôsti hominis virtutem esse, beneficiis amicos, inimicos vero maleficiis vincere: pro certo arbitror aptum me tibi convenatorem bonorum amicorum fore. Quamobrem, ait Critobulus, hoc mihi commemoras, quasi non penes te sit, ut de me, quod velis, dicas? Non profectò, utì quidem ego de Aspasiâ aliquando audivi. Aiebat enim bonas pronubas, quæ cum veritate bona commemorent, plurimum ad conciliandam inter homines affinitatem valere; quæ vero mentirentur, eas laudando nihil proficere. Qui enim decepti sunt, se oderunt mutuò, atque etiam conciliatricem ipsam. Quæ quum ita esse persuasus sim, rectè arbitror nihil mihi dicere licere in laudem tuam, quod non verè dicam. Nimirùm tu, mi Socrates, ait Critobulus, talis

1 Forsan σαυτῷ

φίλος εἶ, ὦ Σώκρατες, οἷος, ἂν μέν τι αὐτὸς ἔχω ὠφελήσειν εἰς ὃ φίλοις κτήσασθαι, συλλαμβάνειν μοι· εἰ δὲ μή, οὐκ ἂν ἐθέλοις πλάσας τι εἰπεῖν ὑπὲρ τῆς ἐμῆς ὠφελείας. πότερα δ' ἄν, ἔφη ὁ Σωκράτης, ὦ Κριτόβουλε, δοκῶ σοι μᾶλλον ὠφελεῖν σε τὰ ψευδῆ ἐπαινῶν, ἢ πείθων περὶ σοῦ ἀγαθὸν ἄνδρα γενέσθαι; εἰ δὲ μὴ φανερὸν οὕτω σοι, ἐκ τῶνδε σκέψαι. εἰ γάρ σε βουλόμενος φίλον ποιῆσαι ναυκλήρῳ, ψευδόμενος ἐπαινοίην, φάσκων ἀγαθὸν εἶναι κυβερνήτην, ὁ δέ μοι πεισθεὶς ὑπερέψειέ σου τὴν ναῦν μὴ ὑπισχνούμενος κυβερνᾶν· ἔχεις τινὰ ἐλπίδα, μὴ ἂν σαυτόν τε καὶ τὴν ναῦν ἀπολέσαι; ἢ εἰ σοὶ πείσαιμι κοινῇ τὴν πόλιν, ψευδόμενος, ὡς ἂν στρατηγικῷ τε καὶ δικαστικῷ καὶ πολιτικῷ ἑαυτὴν ὑπερέψαι· τί ἂν οἴει σαυτὸν καὶ τὴν πόλιν ἐμὲ σοῦ παθεῖν; ἢ εἴ τινας ἰδίᾳ τῶν πολιτῶν πείσαιμι, ψευδόμενος, ὡς ὄντι οἰκονομικῷ τε καὶ

amicus es mihi, ut me ſis adjuturus, ſi ad parandos amicos aliquo modo aptus fuero; ſin minùs, nihil utilitatis meæ cauſâ ficti ſis dicturus. Utrùm autem, inquit Socrates, magis tibi prodeſſe videor, ſi falſis te ornem laudibus; an ſi perſuadeam, ut vir bonus eſſe ſtudeas? Quòd ſi hoc necdum perſpicis, ex his conſidera. Nam ſi tibi cum naviculatore volens amicitiam conciliare, falsò te laudem, bonumque gubernatorem eſſe dicam; atque ille perſuaſus à me, navem imperito tibi gubernandam committat: aliudne quidquam ſperare poſſis, quàm te tum navem, tum teipſum exitio daturum? Vel ſi tuâ cauſâ civitati publicè perſuaſero mentiens, ut ſe tibi, tanquam viro artis imperatoriæ, judiciorum, rerumque civilium perito committat: quid putas & tibi & per te civitati eventurum? Vel ſi privatim civibus nonnullis perſuadeam, idque mentiendo, ut tibi res ſuas credant, tan-

ἐπιμελεῖ, τὰ ἑαυτοῦ ὀπτηρέψας· ἆρ' οὐκ ἂν πεῖραν διδοὺς, ἅμα τε βλαβερὸς εἶης, καὶ καταγέλαστος φαίνοιο; Ἀλλὰ σωτηριωτάτη τε, καὶ ἀσφαλεστάτη, καὶ καλλίστη ὁδὸς, ὦ Κριτόβουλε, ὅ, τι ἂν βούλῃ δοκεῖν ἀγαθὸς εἶναι, τοῦτο καὶ γίγνεσθαι ἀγαθὸν πειρᾶσθαι. ὅσαι δ' ἐν ἀνθρώποις ἀρεταὶ λέγονται, σκοπούμενος εὑρήσεις πάσας μαθήσει τε καὶ μελέτῃ αὐξομένας. ἐγὼ μὲν οὖν, ὦ Κριτόβουλε, οἶμαι δεῖν ἡμᾶς [1] ταύτας θηρᾶσθαι· εἰ δὲ σύ πως ἄλλως γιγνώσκεις, δίδασκε. καὶ ὁ Κριτόβουλος, Ἀλλ' αἰσχυνοίμην ἄν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἀντιλέγων τούτοις· οὔτε γὰρ καλὰ οὔτε ἀληθῆ λέγοιμ' ἄν.

quam adminiſtrandæ rei familiaris perito, atque induſtrio: annon, periculo facto, damnoſus ſimulque ridiculus eſſe apparebis? At verò via maximè compendiaria, tutiſſima, & pulcherrima eſt, mi Critobule, ut, in quocunque bonus eſſe videri velis, operam des, ut etiam bonus ſis. Quæcunque autem apud homines virtutes appellantur, eas omnes ſi conſideres, doctrinâ & exercitatione augeri animadvertes. Atque hoc modo, mi Critobule, nos *amicos* venari oportere arbitror: tu ſi aliter judicas, doce. Et Critobulus, Me verò pudeat, inquit, his contradicere, mi Socrates: nec enim honeſta, nec vera dicerem.

1 Forſan ταύτῃ

ΚΕΦ. ζ.

ΚΑΙ μὴν τὰς ἀπορίας γε τῶν φίλων, τὰς μὲ δι' ἄγνοιαν, ἐπειρᾶτο γνώμῃ ἀκεῖσθαι· τὰς δὲ δι' ἔνδειαν, διδάσκων χρῆσθαι ἀλλήλοις ἐπαρκεῖν. ἐρῶ δὲ καὶ ἐν τούτοις, ἃ συνοίδα αὐτῷ. Ἀρίσταρχον γάρ ποτε ὁρῶν σκυθρωπῶς ἔχοντα, Ἔοικας, ἔφη, ὦ Ἀρίσταρχε, βαρέως φέρειν τι. χρὴ δὲ τὸ βάρος μεταδιδόναι τοῖς φίλοις. ἴσως γὰρ ἄν τι σε καὶ ἡμεῖς ἀφέλοιμεν. καὶ ὁ Ἀρίσταρχος, Ἀλλὰ μὲν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἐν πολλῇ γε εἰμὶ ἀπορίᾳ. ἐπεὶ γὰρ ἐστάσιασεν ἡ πόλις, πολλῶν φυγόντων εἰς τὸν Πειραιᾶ, συνεληλύθασιν εἰς ἐμὲ καταλελειμμέναι ἀδελφαί τε, καὶ ἀδελφιδαῖ, καὶ ἀνεψιαὶ τοσαῦται, ὡς ἐγὼ) ἐν τῇ οἰκίᾳ πεπαρεσκαίδεκα τοὺς ἐλευθέρους.

CAP. VII.

ET profecto amicorum difficultatibus, quæ ex ignoratione provenirent, conſilio mederi conabatur: quæ verò ex egeſtate, docendo ut pro viribus invicem ſubvenirent. Dicam autem, quid hâc etiam in parte mihi de ipſo conſtat. Nam, quum aliquando Ariſtarchum triſtem cerneret, Videris, ait, mi Ariſtarche, quiddam moleſtè ferre. Debes autem moleſtiam hanc cum amicis communicare; fortaſſis enim nonnihil etiam nos te ſublevaverimus. Et Ariſtarchus, Enimvero, mi Socrates, ait, magnâ in difficultate verſor. Nam quia ſeditiones hâc in civitate motæ ſunt, multis in Piræeum confugientibus, convenerunt ad me relictæ tot ſorores, ſororum filiæ, & conſobrinæ, ut meis in ædibus quatuordecim homines liberi ſint.

λαμβάνομεν δὲ οὔτε ἐκ τῆς γῆς οὐδέν· (ἃ γὰρ σφαντίοι κρατοῦσιν αὐτῆς,) οὔτε ἀπὸ τῶν οἰκιῶν· ὀλιγανθρωπία γὰρ ἐν τῷ ἄστει γέγονε. τὰ ἐπιπλα δὲ οὐδεὶς ἀνεῖται, οὐδὲ δανείσασθαι ἔστιν ἀργύριον· ἀλλὰ πέντες ἄν τις μοι δοκεῖ ἐν τῇ ὁδῷ ζητῶν εὑρεῖν, ἢ δανειζόμενος λαβεῖν. χαλεπὸν μὲν οὖν ἐστιν, ὦ Σώκρατες, τοὺς οἰκείους θεραπεύειν ἀπολλυμένους, ἀδύνατον δὲ τοσούτους τρέφειν ἐν τοιούτοις πράγμασιν.

β'. Ἀκούσας οὖν ταῦτα ὁ Σωκράτης· τί ποτέ ἐστιν, ἔφη, ὅτι ὁ Κεράμων μὲν πολλοὺς τρέφων, ἔστι μόνον ἑαυτῷ τε καὶ τούτοις τὰ ἐπιτήδεια δυνάτα παρέχειν, ἀλλὰ καὶ περιποιεῖται τοσαῦτα, ὥστε καὶ πλουτεῖν· σὺ δὲ πολλοὺς τρέφων δέδοικας, μὴ δι' ἔνδειαν τῶν ἐπιτηδείων ἅπαντες ἀπόλησθε; ὅτι νὴ Δί', ἔφη, ὁ μὲν δούλους τρέφει, ἐγὼ δὲ ἐλευθέρους. καὶ πότερον, ἔφη, τοὺς παρά σοι ἐλευθέρους οἴει

Neque verò vel ex agro (quo potiuntur adversarii) quicquam accipimus; neque (quòd hominum exiguus in urbe sit numerus) ex ædibus. Supellectilem emit nemo, neque usquam mutuum capi potest: sed citiùs in viâ quis argentum quærendo inveniat, quàm mutuum accipiat. Grave quidem certe est, mi Socrates, ut quis propinquos negligat pereuntes; sed fieri non potest, ut aliquis, quum res ita sint, tot homines alat.

2. Hæc quum audisset Socrates: Quid est causæ, inquit, quòd Ceramo complures alens, non sibi solum atque illis suppeditare necessaria potest; sed etiam tantum præterea lucrum facit, ut dives sit: tu multos alens metuis, ne ob necessariorum inopiam omnes pereatis? Quia profectò, ait, servos alit is, ego liberos homines. Utrum verò, inquit (*Socrates,*) putas liberos,

βελτίους εἶ), ἢ τοὺς πρὸς Κεράμωνι δούλους; Ἐγὼ μὲν οἶμαι, ἔφη, τοὺς πρὸς ἐμοὶ ἐλευθέρους. Οὐκοῦν, ἔφη, αἰσχρὸν τὸν μὲν ἀπὸ τῶν πονηροτέρων εὐπορεῖν, σὲ δὲ πολλῷ βελτίους ἔχοντα ἐν ἀπορίαις εἶναι; Νὴ Δί', ἔφη· ὁ μὲν γὰρ τεχνίτας τρέφει, ἐγὼ δὲ ἐλευθερίως πεπαιδευμένους. ἆρ' οὖν, ἔφη, τεχνῖταί εἰσιν, οἱ χρήσιμόν τι ποιεῖν ἐπιστάμενοι; Μάλιστά γ', ἔφη. Οὐκοῦν χρήσιμά γ' ἄλφιτα; Σφόδρα γε. Τί δ' ἄρτοι; Οὐδὲν ἧττον. Τί δέ, ἔφη, ἱμάτιά τε ἀνδρεῖα καὶ γυναικεῖα, καὶ χιτωνίσκοι, καὶ χλαμύδες, καὶ ἐξωμίδες; Σφόδρα γ', ἔφη, καὶ πάντα ταῦτα χρήσιμα. Ἐπεὶ δέ, ἔφη, ὦ φίλε σοι τούτων οὐδὲν ὀπίζασθαι πιεῖν; πάνυ μὲν οὖν, ὡς ἐγῷμαι. εἶτ' οὐκ οἶδα, ὅτι ἀφ' ἑνὸς μὲν τούτων, ἀλφιτοποιΐας, Ναυσικύδης οὐ μόνον ἑαυτόν τε καὶ τοὺς οἰκέτας τρέφει, ἀλλὰ πρὸς τούτοις καὶ ὗς πολλὰς, καὶ βοῦς, καὶ περιποιεῖται τοσαῦτα, ὥστε καὶ τῇ πόλει πολλάκις λει-

qui tecum ſunt, meliores eſſe, an Ceramonis ſervos? Puto liberos qui mecum ſunt. Annon igitur turpe eſt, inquit, illum per homines viliores opibus affluere, te, qui multo meliores habes, inopiâ premi? Minimè, inquit: nam ille artifices alit, ego liberaliter educatos. Artifices ergò ſunt, inquit, qui quid utile facere poſſunt? Maximè, ait. Ergò farina eſt utilis? Ac vehementer quidem. Quid panes? Nihilo minùs. Quid, ait, veſtes viriles ac muliebres, & tuniculæ, & chlamydes, & exomides? Admodum, ait, utilia etiam hæc omnia. Jam verò, inquit, qui tecum ſunt, nihil horum poſſunt elaborare? Immò verò omnia, ut arbitror. Ergò tu ignoras Nauſicydem faciendâ farinâ, quòd unum ex his eſt, non ſolùm ſeipſum & domeſticos alere, ſed præterea multas ſues, & vaccas; atque etiam lucrari tantum, ut ſæpiùs

τυργεῖν· ἀπὸ δὲ ἀρτοποιίας Κιεμβὸς τήν τε οἰκίαν πᾶσαν ἀφατρέφει, καὶ ζῇ δαψιλῶς· Δημέας ὁ Κολλυτεὺς, ἀπὸ χλαμυδουργίας· Μένων δ', ἀπὸ χλανιδοποιίας· Μεγαρέων ἢ ὡ πλεῖστοι, ἔφη, ἀπὸ ἐξωμιδοποιίας ἀφατρέφονται; Νὴ Δί', ἔφη· ὅτοι μὲ γὰρ ὠνήμενοι βαρβάρους ἀνθρώπους ἔχουσιν, ὥστ' ἀναγκάζειν ἐργάζεσθαι· ἃ καλῶς ἔχει· ἐγὼ δ' ἐλευθέρους τε καὶ συγγενεῖς. Ἔπειτ', ἔφη, ὅτι ἐλεύθεροί τ' εἰσὶ καὶ συγγενεῖς σοι, οἴει χρῆναι αὐτοὺς μηδὲν ἄλλο ποιεῖν, ἢ ἐσθίειν καὶ καθεύδειν; πότερον καὶ τ' ἄλλων ἐλευθέρων τοὺς οὕτω ζῶντας ἄμεινον ἀφάγοντας ὁρᾷς, καὶ μᾶλλον εὐδαιμονίζεις, ἢ τοὺς, ἃ ὀπίζανίαι χρήσιμα πρὸς τὸν βίον, τούτων ἐπιμελουμένους; ἢ τῇ μὲν ἀργίαν καὶ τὴν ἀμέλειαν αἰδάμη τοῖς ἀνθρώποις πρός τε ὃ μαθεῖν, ἃ προσήκει ὀπίζασθαι, καὶ πρὸς τὸ μνημονεύειν ἃ ἂν μαθῶσι, καὶ πρὸς ὃ

civitati ſumptum ſuppeditet: Ciribum pane faciendo familiam omnem nutrire, & vivere largiter: Demeam Collytenſem, conficiendis chlamydibus: Menonem penulis: Megarenſium maximam partem exomidum confectione ſeſe alere? Profectò, inquit: nam illi barbaros quoſdam emptos habent, quos poſſunt cogere ad elaborandum; quæ res non eſt illis pro dedecore: ego autem liberos homines & cognatos. Ergò, inquit, quòd liberi ſint & tibi cognati, propterea putas eis aliud nihil faciendum eſſe, quàm ut edant ac dormiant: num & inter alios liberos homines, eos qui ita vivant commodiùs degere vides, felicioreſque prædicas illis, qui eorum curam habent, quæcunque ad vitam utilia nôrunt? An otium & negligentiam prodeſſe animadvertis hominibus ad diſcendum ea quæ ſcire convenit, & ad reminiſcendum

ὑγιαίνειν τε καὶ ἰσχύειν τοῖς σώμασι, καὶ πρὸς τὸ κτήσασθαί τε καὶ σώζειν τὰ χρήσιμα πρὸς τὸν βίον, ὠφέλιμα ὄντα· τὴν δὲ ἐργασίαν καὶ τὴν ἐπιμέλειαν οὐδὲν χρήσιμα; ἔμαθον δὲ, ἃ φὴς αὐτὰς ἐπίστασθαι, πότερον ὡς οὔτε χρήσιμα ὄντα πρὸς τὸν βίον, οὔτε ποιήσουσαι αὐτῶν οὐδέν· ἢ τἀναντίον, ὡς χ' ἐπιμελησόμεναι τούτων, καὶ ὠφελησόμεναι ἀπ' αὐτῶν; πολέρως γὰρ ἂν μᾶλλον ἄνθρωποι σωφρονοῖεν, ἀργοῦντες, ἢ τῶν χρησίμων ἐπιμελούμενοι; ποτέρως δ' ἂν δικαιότεροι εἶεν, εἰ ἐργάζοιντο, ἢ εἰ ἀργοῦντες βουλεύοιντο περὶ τῶν ἐπιτηδείων; Ἀλλὰ καὶ νῦν [1] μὲν, ὡς ἐγὼ οἶμαι, οὔτε σὺ ἐκείνας φιλεῖς, οὔτε ἐκεῖναί σε· σὺ μὲν ἡδόμενος αὐτὰς ἐπιζημίους εἶναι σαυτῷ, ἐκεῖναι δέ σε ὁρῶσαι ἀχθόμενον ἐφ' ἑαυταῖς. ἐκ δὲ τούτων κίνδυνος μείζω τε ἀπέχθειαν γίγνεσθαι, καὶ τὴν προγεγενῆσθαι χάριν μειοῦσθαι. ἐὰν δὲ προστατῇς, ὅπως ἐν-

quæcunque didicerint; & ad valetudinem roburque corporum; & ad parandum ac conſervandum ea quæ ad vitam utilia ſunt: negotium verò ac diligentiam nihil prodeſſe putas? Num ea, quæ dicis illas tenere, ſic didicerunt, ut nec ad vitam utilia eſſent, neque quidquam eorum facerent; an è diverſo, ut & diligenter in eis elaborarent, & utilitatem inde caperent? Utro modo homines animo ſaniori uterentur, in otio degendo, an curam iis impendendo, quæ expediant? utro modo officia ſua melius præſtarent, ſi operentur, an ſi in otio de victu deliberent? Quin etiam, meâ ſententiâ, neque tu jam illas diligis, neque illæ te: tu, quòd eas eſſe tibi detrimento exiſtimes, illæ, quòd te ſuâ cauſâ gravari videant: ex his periculum eſt, ne & majus odium oriatur, & priſtina gratia minuatur. At ſi te præſide operas

1 Forſan μὴν

ἐργὰ ἔσι, σὺ μὲν ἐκείνας φιλήσεις, ὁρᾶι ἀφελίμως σεαυτῷ οὔσας· ἐκεῖναι δέ σε ἀγαπήσουσιν, αἰσθήμεναι χαίρεντά σε αὐταῖς. ἢ ἢ τῶν γεγενημένων εὐεργεσιῶν ἥδιον μεμνημένοι, τὴν ἀπ' ἐκείνων χάριν αὐξήσετε, ἢ ἐκ τούτων φιλικώτερόν τε καὶ οἰκειότερον ἀλλήλοις ἕξετε.

γ'. Εἰ μὲν τοίνυν αἰσχρόν τι ἔμελλον ἐργάσεσθαι, θάνατον ἀντ' αὐτῶν προαιρετέον ἦν. νῦν δὲ ἃ μὲν δοκεῖ κάλλιστα καὶ πρεπωδέστατα γυναικὶ εἶναι, ὑπίσανται, ὡς ἔοικε πάντες δὲ, ἃ ὑπίστανται, ῥᾷστά τε, καὶ τάχιστα, καὶ κάλλιστα, καὶ ἥδιστα ἐργάζονται. μὴ οὖν ὄκνει, ἔφη, ταῦτα εἰσηγεῖσθαι αὐταῖς, ἃ σοί τε λυσιτελεῖ κἀκείναις· καὶ, ὡς εἰκὸς, ἡδέως σε παρακούσονται. Ἀλλὰ μὴ τοὺς θεοὺς, ἔφη ὁ Ἀρίσαρχος, οὕτω μοι δοκεῖς καλῶς λέγειν, ὦ Σώκρατες, ὥστε πρόθυμόν μοι γενέσθαι δανείσασθαι, εἰδὼς ὅτι

faciant, tu quidem eas diliges, quia videbis ipſas tibi eſſe utiles; & amabunt illæ te contra, ubi animadvertent, te iis delectari. Atque etiam priorum beneficiorum cum voluptate recordantes, gratiam eis partam augebitis, ac deinde amiciùs familiariúſque invicem afficiemini.

3. Jam ſi turpe quid eis eſſet agendum, mors potius eſſet eligenda. At verò nôrunt illæ, ceu par eſt, quæcunque videntur mulieri honeſtiſſima eſſe, maximéque decora. Omnes, quæ norunt, tum facillimè, tum celerrimè, tum elegantiſſimè, tum ſummâ cum voluptate operantur. Ne cunctèris igitur, inquit, ut ad ea ſis illis auctor, quæ tum tibi tum illis expediunt: in quo quidem, ceu par eſt, perlubenter tibi obtemperabunt. Profectò, inquit Ariſtarchus, tam mihi præclarè dicere videris, mi Socrates, ut quum antea mutuari noluiſſem, quòd ſcirem me, abſumptâ mutuò

ἀναλώσας ὃ ἂν λάβω, οὐχ ἕξω ἀποδιδῶναι· νῦν δέ μοι δοκῶ εἰς ἔργων ἀφορμὴν ὑποπεμφθεὶς αὐτὸ ποιῆσαι. ἐκ τούτων ἡ ἐπορίσθη μὲν ἀφορμή, ἐωνήθη δὲ ἔρια· καὶ ἐργαζόμεναι μὲν ἡδίστων, ἐργασάμεναι δὲ ἐδείπνουν· ἱλαραὶ δὲ ἀντὶ σκυθρωπῶν ἦσαν, καὶ ἀντὶ ὑφορωμένων ἑαυτὰς, ἡδέως ἀλλήλας ἐώρων. καὶ αἱ μὲν ὡς χηδεμόνα ἐφίλουν, ὁ δὲ ὡς ὠφελίμους ἠγάπα. τέλος δὲ ἐλθὼν πρὸς τὸν Σωκράτην, χαίρων διηγεῖτο ταῦτά τε, καὶ ὅτι αἰτιῷτο αὐτὸν μόνον τῶν ἐν τῇ οἰκίᾳ ἀργὸν ἐσθίειν.

δ'. Καὶ ὁ Σωκράτης ἔφη· Εἶτα σὺ λέγεις αὐλητοῦ τὸν κυνὸς λόγον; φασὶ γὰρ, ὅτε φωνήεντα ἦν τὰ ζῶα, τὸν ὄϊν πρὸς τὸν δεσπότην εἰπεῖν· Θαυμαστὸν ποιεῖς, ὃς ἡμῖν μὲν τὸν καὶ ἔρια σοὶ, καὶ ἄρνας, καὶ τύρον παρεχόμεθα οὐδὲν δίδως ὅ, τι ἂν μὴ ἐκ τῆς γῆς λάβωμεν· τῷ δὲ κυνὶ, ὃς οὐδὲν τοιοῦτόν σοι

datâ pecuniâ, non habiturum unde ſolverem; nunc mihi videar id facturus ad ſubeundas operarum impenſas. Inde comparata fuit impenſa; emptæ lanæ; mulieres inter operas prandebant, ac operis abſolutis cœnabant: item pro triſtibus hilares erant; & quæ priùs ſuſpectæ invicem erant, nunc aliæ alias ſuaviter intuebantur: Ariſtarchum illæ tanquam curatorem diligebant, illas Ariſtarchus tanquam ſibi utiles amabat. Tandem ad Socratem quum acceſſiſſet, narrabat & hæc cum voluptate, & quòd ſe ſolum inter omnes in domo reprehenderent, ut qui otioſus ederet.

4. Tum Socrates: Tu verò non canis fabulam eis narras? Aiunt enim, id temporis, quum voce uterentur animalia, dixiſſe ad herum ſuum ovem: Facis ſanè mirum quiddam, qui nobis, lanas, agnos, caſeum tibi ſuppeditantibus, nihil das extra id, quod è terrâ conſequimur: Cani verò, qui nihil tale tibi præbet, cibum il-

πρέχῃ, μεταδίδως οὗπερ αὐτὸς ἔχεις σίτου. τὸν κύνα οὖν ἀκούσαντα εἰπεῖν· Ναὶ μὰ Δία. ἐγὼ γὰρ εἰμι ὁ καὶ ὑμᾶς αὐτὰς σώζων, ὥστε μήτε ὑπ' ἀνθρώπων κλέπτεσθαι, μήτε ὑπὸ λύκων ἁρπάζεσθαι· ἐπεὶ ὑμεῖς γε, εἰ μὴ ἐγὼ προφυλάττοιμι ὑμᾶς, οὐδ' ἂν νέμεσθαι δύναισθε, φοβούμενοι μὴ ἀπόλησθε. οὕτω δὴ λέγεται καὶ τὰ πρόβατα συγχωρῆσαι τὸν κύνα τιμᾶσθαι. καὶ σὺ οὖν ἐκείναις λέγε, ὅτι ἀντὶ κυνὸς εἶ φύλαξ καὶ ἐπιμελητής, καὶ ἀφ' σε οὐδὲ ὑφ' ἑνὸς ἀδικήσονται, ἀσφαλῶς τε καὶ ἡδέως ἐργαζόμεναι ζῶσιν.

lum communicas, quo ipſe veſceris. At canem his auditis dixiſſe: Non abs re profectò. Nam ego is ſum, qui vos ipſas conſervat, ut neque furto ab hominibus auferamini, neque à lupis rapiamini. Vos quidem certè, niſi pro vobis ego excubarem, ne paſtum quidem habere poſſetis, veritæ ſcilicet ne periretis. Atque hoc modo perhibetur, oves ipſas conceſſiſſe, ut canis potiori conditione frueretur. Itaque tu etiam illis dicito, te canis inſtar cuſtodem eſſe, curamque gerere, cujus operâ læſæ à nemine, ſecurè ſuaviterque ſuas operas obeundo vivant.

ΚΕΦ. η'.

Ἄλλον δέ ποτε ἀρχαῖον ἑταῖρον ἰδὼν χρόνῳ πόθεν, ἔφη, Εὔθηρε, φαίνῃ; Ἐκ μὲν τὴν καταλυσιν τοῦ πολέμου, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἐκ τῆς ἀποδημίας, νυνὶ μέν τοι αὐτόθεν. ἐπειδὴ γὰρ ἀφῃρέθημεν τὰ ἐν τῇ ὑπερορίᾳ κτήματα, ἐν δὲ τῇ Ἀττικῇ ὁ πατήρ μοι οὐδὲν κατέλιπεν, ἀναγκάζομαι νῦν ἀποδημήσας, τῷ σώματι ἐργαζόμενος τὰ ἐπιτήδεια ποιεῖσθαι. δοκεῖ δέ μοι τοῦτο κρεῖττον εἶναι, ἢ δεῖσθαί τινος ἀνθρώπων, ἄλλως τε καὶ μηδὲν ἔχοντα, ἐφ' ὅτῳ ἂν δανειζοίμην. ἦ πόσον χρόνον οἴει σοι, ἔφη, τὸ σῶμα ἱκανὸν εἶναι μισθοῦ (τὰ ἐπιτήδεια) ἐργάζεσθαι; Μὰ τὸν Δί', ἔφη, ἐγὼ τοσοῦτον χρόνον. Καὶ μήν, ἔφη, ὅτῳ γε πρεσβύτερος γέγονας, δῆλον ὅτι δαπάνης μὲν δεήσει, μισθὸν δὲ οὐδείς σοι θελήσει τοῦ τοῦ σώματος ἔργου διδόναι.

CAP. VIII.

QUum aliquando ſodalem alium veterem longo ex intervallo videret: Unde nobis ades, ait, Euthere? ſub exitum belli, mi Socrates, inquit, de peregrinatione; nunc ex hoc ipſo loco. Quando enim extra fines Atticæ ſita prædia mihi ſunt adempta, nec pater in Atticâ mihi quidquam reliquit; cogor jam domi degens corpore faciundis operis victum quærere. Et videtur hoc mihi præſtare, quàm aliquem rogare mortalium, præſertim cum nihil habeam, ſuper quo mutuarer. At quamdiu putas, inquit, corpus tibi ſuffecturum, ut victum pro mercede laborando quæras? Profectò non diu, inquit. Itaque quum conſenueris, ait, ſumptu tu quidem egebis, at nemo tibi mercedem pro corporis laboribus pendet.

Ἀληθῆ λέγεις, ἔφη. ἴσχυε, ἔφη, κρεῖττόν ἐστιν αὐτόθεν τοῖς τοιούτοις τοῦ ἔργου ἐπιτίθεσθαι, ἃ καὶ πρεσβυτέρῳ ἡμιμόχῳ ἐπαρκέσῃ, καὶ προσελθόντα τῷ τῶν πλείονα χρήματα κεκτημένῳ, τῷ δεομένῳ τῶν σωεπιμελησομένῳ, ἔργων τε ἐπιστατοῦντα, καὶ συγκομίζοντα χαρπούς, καὶ συμφυλάττοντα τιμῇ ὑσίαν, ὠφελοῦντα ἀντωφελεῖσθαι. χαλεπῶς ἄν, ἔφη, ἐγὼ, ὦ Σώκρατες, δουλείαν ὑπομείναιμι. καὶ μὴν οἵ γε ἐν ταῖς πόλεσι προστατεύοντες, καὶ τοῦ δημοσίων ἐπιμελόμενοι οὐ δουλοπρεπέστεροι ἕνεκα τούτου, ἀλλ' ἐλευθεριώτεροι νομίζονται. ὅλως μὴν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ὃ ὑπαίτιον εἶναί τινι ἔοικε πάντα προσίεμαι. Καὶ μὴν, ἔφη, Εὔθηρε, ἔοικε πάντα γε ῥᾴδιόν ἐστιν εὑρεῖν ἔργον, ἐφ' ᾧ οὐκ ἄν τις αἰτίαν ἔχοι. χαλεπὸν γὰρ ὅτῳ τι ποιῆσαι, ὥστε μηδὲν ἁμαρτεῖν· χαλεπὸν δὲ καὶ ἀναμαρτήτως τι ποιήσαντας μὴ ἀγνώμονι κριτῇ προσυτυχεῖν. ἐπεὶ, καὶ οἷς νῦν ἐργάζεσθαι φῂς, θαυμάζω, εἰ ῥᾴδιόν ἐστιν

Verè dicis, inquit. Ergo præſtat, ait, ea te opera jam nunc aggredi, quæ tibi etiam ubi ſenueris ſufficiant; & locuplete quodam convento, qui coadjutore indigeat, operibus ipſius præfici, fructus congerere, facultates unà cuſtodire; ut eum juvans ab illo viciſſim adjuveris. Ego verò, mi Socrates, inquit, ægrè ſervitutem perferre poſſim. Atqui civitatum præſides, publicarumque rerum curatores, non idcirco magis ſerviles, ſed magis liberi exiſtimantur. Omninò, mi Socrates, ait, non admodum velim alicui me culpabilem eſſe. Atqui, mi Euthere, inquit, non facilè reperiri poteſt opus, in quo non aliquis culpetur. Eſt enim difficile, ſic aliquid agere, ut nihil delinquas: quod ſi etiam ſine delicto quiſquam aliquid faciat, in judicem non iniquum incidere difficile eſt. Nam & in illis quæ nunc operari dicis, miror ſi facile ſit ut

ἀνέγκλητον ἀφγίνεσθαι. χρὴ οὖν πειρᾶσθαι τούς τε φιλαιτίους φεύγειν, καὶ τοὺς εὐγνώμονας διώκειν· καὶ τῶν πραγμάτων ὅσα μὲν δύνασθαι ποιεῖν, ἐπιμέλεσθαι· ὅσα δὲ μὴ δύνασθαι, φυλάττεσθαι· ὃ, τι δ' ἂν πράττῃς, τούτου ὡς κάλλιστα καὶ προθυμότατα ἐπιμελεῖσθαι. οὕτω γὰρ ἥκιστα μέν σε οἶμαι ἂν αἰτίαι ἔχοι, μάλιστα δὲ τῇ πόλει βοήθειαν εὑρεῖν, ῥᾷστα δὲ καὶ ἀκινδυνότατα ζῆν, καὶ εἰς τὸ γῆρας ἀφαρπέστατα.

ΚΕΦ. Θ'.

Οἶδα δέ ποτε αὐτὸν καὶ Κρίτωνος ἀκούσαντα, ὡς χαλεπὸν ὁ βίος Ἀθήνησιν εἴη ἀνδρὶ βουλομένῳ τὰ ἑαυτοῦ πράττειν. Νῦν γάρ, ἔφη, ἐμέ τινες εἰς δίκας ἄγουσιν, οὐχ ὅτι ἀδικοῦμαι ὑπ' ἐμοῦ, ἀλλ' ὅτι νομίζουσιν, ἥδιον ἄν με ἀργύ-

inculpatus degas. Te igitur conari decet, ut culpandi cupidos fugias, æquoſque rerum æſtimatores ſecteris: & negotia, quæcunque conficere potes, ut ſuſcipias; quæ non potes, caveas: quicquid autem feceris, in id uti quam rectiſſimè promptiſſiméque incumbas. Nam ita futurum arbitror, ut minimè culperis, inopiamque tuam maximè ſubleves, ac facillimè omnis expers periculi, magnâ in rerum copiâ etiam in ſenectâ vivas.

CAP. IX.

ET ſcio ipſum *(Socratem)* aliquando ex Critone audiviſſe, difficulter Athenis hominem degere poſſe, qui velit ſuas *ſolummodo* res agere. Nunc enim me nonnulli, ait, in jus rapiunt, non quòd à me fiat eis injuria, ſed quòd exiſtiment, libentius me pecuniam exſo-

ειοι τελέσαι, ἢ πράγματα ἔχειν. καὶ ὁ Σωκράτης, Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Κρίτων, κύνας δὲ τρέφεις, ἵνα σοι τοὺς λύκους ἀπὸ τῶν προβάτων ἀπερύκωσιν; Καὶ μάλα, ἔφη· μᾶλλον γάρ μοι λυσιτελεῖ τρέφειν, ἢ μή. Οὐκ ἂν οὖν θρέψαις καὶ ἄνδρα, ὅστις ἐθέλοι τε καὶ δύναιτό σε ἀπερύκειν τοὺς ἐπιχειροῦντας ἀδικεῖν σε; Ἥδέως γ' ἄν, ἔφη, εἰ μὴ φοβοίμην, ὅπως μὴ ἐπ' αὐτόν με τράποιτο. τί δ', ἔφη, οὐχ ὁρᾷς, ὅτι πολλῷ ἥδιόν ἐστι, χαριζόμενον οἵῳ σοι ἀνδρὶ, ἢ ἀπεχθανόμενον, ὠφελεῖσθαι; εὖ ἴσθ', ὅτι εἰσὶν ἐνθάδε τῶν τοιούτων ἀνδρῶν, οἳ πάνυ ἂν φιλοτιμηθεῖεν φίλῳ σοι χρῆσθαι.

β'. Καὶ ἐκ τούτων ἀνθελέσκουσιν Ἀρχέδημον, πάνυ μὲν ἱκανὸν εἰπεῖν τε καὶ πρᾶξαι, πένητα δέ. οὐ γὰρ ἦν οἷος ἀπὸ παντὸς κερδαίνειν, ἀλλὰ φιλόχρηστός τε, καὶ ἔφη, ῥᾷστον εἶναι ἀπὸ τῶν συκοφαντῶν λαμβάνειν. τούτῳ οὖν ὁ Κρίτων, ὁπότε

luturum, quàm habiturum negotia. Tum Socrates, Dic mihi, mi Crito, ait, annon canes alis, ut lupos ab ovibus arceant? Maximè, inquit; quum mihi plus expediat alere, quàm non. Annon igitur etiam hominem decet alere, qui et velit & possit illos arcere, quotquot injuriâ te conantur afficere? Perlubenter sanè, inquit; nisi vererer, ne adversùs meipsum se converteret. Quid autem? ait: non multo jucundius esse vides, aliquem viro tali, qualis tu es, gratificantem potiùs, quàm infestum, juvari? sat scito esse tales hîc homines, qui magno sibi honori ducerent, si te amico uterentur.

2. Ex eorum numero Archedemum inveniunt, dicendi quidem agendique peritissimum, sed pauperem. Non enim is erat, qui abs quovis lucrum caperet, sed æquitatis studiosus esset, ac soleret dicere, esse facillimum sycophantis aliquid abripere. Huic igitur Crito, quoties

συγκομίζοι ἢ σῖτον, ἢ ἔλαιον, ἢ οἶνον, ἢ ἔρια, ἢ ἄλλό τι τῶν ἐν ἀγρῷ γιγνομένων χρησίμων πρὸς τὸν βίον, ἀφελὼν ἔδωκε· καὶ ὁπότε θύοι, ἐκάλει, καὶ τὰ τοιαῦτα πάντα ἐπεμελεῖτο. νομίσας δὲ ὁ Ἀρχέδημος ἀποστροφὴν οἱ τὴν Κρίτωνος οἶκον, μάλα πολλὰ ὠφελεῖτο αὐτόν. καὶ εὐθὺς τῶν συκοφαντούντων τὸν Κρίτωνα ἀνευρὼν πολλὰ μὲν ἀδικήματα, πολλοὺς δ' ἐχθροὺς· καὶ αὐτῶν τινὰ προεκαλέσατο εἰς δίκην δημοσίαν, ἐν ᾗ αὐτὸν ἔδει κριθῆναι, ὅ, τι δεῖ παθεῖν, ἢ ἀποτίσαι. ὁ δὲ, σωρεὸς αὐτῷ πολλὰ καὶ πονηρὰ, πάντ' ἐποίει, ὥστε ἀπαλλαγῆναι τοῦ Ἀρχεδήμου. ὁ δὲ Ἀρχέδημος οὐκ ἀπηλλάττετο, ἕως τόν τε Κρίτωνα ἀφῆκε, καὶ αὐτῷ χρήματα ἔδωκεν. ἐπεὶ δὲ τοῦτό τε καὶ ἄλλα τοιαῦτα ὁ Ἀρχέδημος διεπεφίλει ἤδη, τότε, ὥσπερ ὅταν νομεὺς ἀγαθὸν κύνα ἔχῃ, καὶ οἱ ἄλλοι νομεῖς βάλλωσι πλησίον αὐτοῦ τὰς ἀγέλας ἰσάναι,

aut frumentum, aut oleum, aut vinum, aut lanas, aut aliquid aliud rerum in prædio ſuo naſcentium, & ad vitam utilium, colligeret, partem detractam donabat: eundem quoties rem ſacram faceret, invitabat; & in omnibus hujuſmodi curam ejus habebat. Itaque quum exiſtimaret Archedemus, domum Critonis ſibi refugii loco eſſe, cœpit eum plurimùm obſervare. Moxque unius calumniatorum Critonis multa per injuriam facta, multoſque reperit inimicos, atque in judicium accerſit, ubi judicari oportebat, quid pati aut ſolvere oporteret. Calumniator, multorum ſibi malorumque facinorum conſcius, nihil non moliebatur, ut ab Archedemo liberaretur. Archedemus verò finem nullum faciebat, donec ille Critonem abſolviſſet, & pecuniam ſibi numerâſſet. Id ubi Archedemus, aliaque ſimilia perfeciſſet; tum non aliter, atque ubi paſtor aliquis canem bonum habet, cæterique paſtores haud procul ab illo greges ſuos ſiſtere

ἵνα τῷ κυνὶ ἀπολαύωσιν· οὕτω καὶ οἱ Κρίτωνος πολλοὶ τῶν φίλων ἐδέοντο, καὶ σφίσι παρέχειν φύλακα τὸν Ἀρχέδημον. ὁ δὲ Ἀρχέδημος τῷ Κρίτωνι ἡδέως ἐχαρίζετο, καὶ οὐχ ὅτι μόνος ὁ Κρίτων ἐν ἡσυχίᾳ ἦν, ἀλλὰ καὶ οἱ φίλοι αὐτοῦ. εἰ δέ τις αὐτῶν τούτων, οἷς ἀπήχθετο, ὀνειδίζοι, ὡς ὑπὸ Κρίτωνος ὠφελούμενος [1] κολακεύει αὐτόν· Πότερον οὖν, ἔφη ὁ Ἀρχέδημος, αἰσχρόν ἐστιν εὐεργετούμενον ὑπὸ χρηστῶν ἀνθρώπων καὶ ἀντευεργετοῦν, τοὺς μὲν τοιούτους φίλους ποιεῖσθαι, τοῖς δὲ πονηροῖς διαφέρεσθαι· ἢ τοὺς μὲν καλοὺς καὶ ἀγαθοὺς ἀδικεῖν πειρώμενον ἐχθροὺς ποιεῖσθαι, τοῖς δὲ πονηροῖς συνεργοῦντα πειρᾶσθαι φίλους ποιεῖσθαι, καὶ χρῆσθαι τούτοις ἀντ' ἐκείνων; Ἐκ δὲ τούτου εἷς τε τῶν Κρίτωνος φίλων Ἀρχέδημος ἦν, καὶ ὑπὸ τῶν ἄλλων Κρίτωνος φίλων ἐτιμᾶτο.

cupiunt, ut cane fruantur; ita & complures Critonis amici rogabant, ut etiam ſibi Archedemum cuſtodem concederet. Archedemus verò Critoni perlubentèr gratificabatur, neque jam ſolus Crito quiete fruebatur, ſed etiam ipſius amici. Et ſi quis eorum quibus erat odio, exprobaret ei, quòd perceptis à Critone commodis, eidem adularetur: Utrum, inquit, turpe eſt, eum, qui à probis hominibus beneficiis affectus ſit, viciſſim beneficium præſtando, ejuſmodi homines amicos facere, & ab improbis diffidere; an pulchri bonique ſtudioſos lædere conantem, eoſdem inimicos efficere; & pravos juvando, amicitiam eorum ſibi conciliare; hiſque potiùs quàm illis uti? Ex eo tempore unus ex Critonis amicis Archedemus erat, & à cæteris Critonis amicis colebatur.

1 Forſan κολακεύει

ΚΕΦ. ί.

Οἶδα δ' ἐγὼ Διοδώρῳ αὐτὸν ἐξαίρω ὅτι τοιάδε διαλεχθέντα. Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Διόδωρε, ἄν τίς σοι τῶν οἰκετῶν ἀποδρᾷ, ὑπιμελῇ ὅπως ἀναχομίσῃ; Καὶ ἄλλους γε νὴ Δί', ἔφη, μισθαλῶ σῶφρα τούτῳ ἀναχηρύσαντα. τί γάρ; ἔφη· ἐάν τις σοι κάμνῃ τῶν οἰκετῶν, τότε ὑπιμελῇ, καὶ μισθαλεῖς ἰατρούς, ὅπως μὴ ἀποθάνῃ; Σφόδρα γ', ἔφη. Εἰ δέ τίς σοι τῶν γνωρίμων, ἔφη, πολὺ τῶν οἰκετῶν χρησιμώτερος ὢν, κινδυνεύῃ δι' ἔνδειαν ἀπολέσθαι, οὐκ οἴῃ σοι ἄξιον εἶναι ὑπιμεληθῆναι, ὅπως διασωθῇ; Καὶ μὰ οἶδά γε, ὅπ οὐκ ἀγνώμων ἐστὶν Ἑρμογένης· αἰσχύνοιτο δ' ἄν,

CAP. X.

ET memini Socratem etiam cum Diodoro, qui ex familiaribus ſuis erat, aliquando talia diſſeruiſſe. Dic mihi, mi Diodore, ait, ſi quis tuorum ſervorum abs te aufugiat, conariſne ut eum recipias? Imò, & alios etiam mehercule evoco, mercedem inventionis ejus præconio denuncians. Quid autem? ſi quis ſervorum adverſâ valetudine laboret, annon curam ejus habes, ac medicos arceſſis, ne moriatur? Admodum verò, inquit. Jam ſi quis familiarium tuorum, ait, qui longè pluris ſit tibi quàm quiſquam ſervorum, in periculo ſit pereundi ex inopiâ, nonne putas dignum eſſe, ejus te curam habere, ut evadat incolumis? Scis profecto Hermogenem minimè ingratum eſſe; & eum pude-

εἰ ὠφελήμην ὑπὸ σοῦ, μὴ ἀντωφελοίη σε. καίτοι τὸν ὑπηρέτην ἐκόντα τε καὶ εὔνουν, καὶ φιλάμονον, καὶ τὸ κελευόμενον ἱκανὸν ποιεῖν ἔχειν, καὶ μὴ μόνον τὸ κελευόμενον ἱκανὸν ὄντα ποιεῖν, ἀλλὰ δυνάμενον καὶ ἀφ' ἑαυτοῦ χρήσιμον εἶναι, καὶ φρονεῖν, καὶ εὐβουλεύειν, πολλῶν οἰκετῶν οἶμαι ἀντάξιον εἶναι. οἱ μὲντοι ἀγαθοὶ οἰκονόμοι, ὅταν τὸ πολλοῦ ἄξιον μικροῦ ἐξῇ κτᾶσθαι, τότε φασὶ δεῖν ὠνεῖσθαι. νῦν δὲ λέγεται τὰ πράγματα εὐωνότατα εἶναι φίλους ἀγαθοὺς κτήσασθαι. καὶ ὁ Διόδωρος, ἀλλὰ καλῶς γε, ἔφη, λέγεις, ὦ Σώκρατες· καὶ κέλευσον ἐλθεῖν ὡς ἐμὲ τὸν Ἑρμογένην. Μὰ Δί', ἔφη, οὐκ ἔγωγε. νομίζω γὰρ οὔτέ σοι κάλλιον εἶναι τὸ καλέσαι ἐκεῖνον, τοῦ αὐτὸν ἐλθεῖν πρὸς ἐκεῖνον· οὔτε ἐκείνῳ μεῖζον ἀγαθὸν τὸ προσχθῆναι ταῦτα, ἢ σοί.

ret adjutum abs te, non viciſſim te adjuvare. Habere autem miniſtrum quendam volentem & benevolum, & conſtantem, & ad agenda imperata idoneum, imò non ſolum ad imperata agenda promptum, ſed qui etiam per ſe uſui poſſit eſſe tum in providendo tum in præcipiendis conſiliis; equidem multorum ſervorum inſtar eſſe duco. Jubent rei familiaris adminiſtratores boni tunc emere, quum magni quippiam pretii licet exiguo comparare. Boni verò amici, hoc rerum ſtatu, viliſſimo pretio parari poſſunt. Bene dicis, ait Diodorus; & jube Hermogenem ad me accedere. Non ego, inquit, per Jovem: puto enim, neque tibi melius fore illum te, quam te illum adire: neque magis ex illius eſſe re, quàm tuâ, hæc ita fieri.

β'. Οὕτω δὴ ὁ Διόδωρος ᾤχετο πρὸς τὸν Ἑρμογένειν, καὶ ὀ πολὺ πλέσας, ἐκτήσατο φίλον, ὃς ἔργον εἶχεν σκοπεῖν, ὅ, τι ἂν ἢ λέγων ἢ πράττων, ὠφελοίη τε καὶ εὐφραίνοι Διόδωρον.

2. Hoc modo factum, ut ad Hermogenem Diodorus accederet, neque magnâ pecuniâ erogatâ, compararet amicum talem, cui id esset negotii, ut quid vel proferendo vel agendo Diodoro prodesse, lætitiamque posset afferre, dispiceret.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΩΝ

ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ.

ΚΕΦ. α'.

ΟΤΙ δὲ τὺς ὀρεγομένους τ καλῶν, ὠφελείσθαι ὧν ὀρέγοντο ποιῶν, ἀφελῆ, καὶ τοῦτο διηγήσομαι. ἀκούσας γάρ ποτε Διονυσόδωρον εἰς τ πόλιν ἥκειν, ἐπαγγελλόμενον στρατηγεῖν διδάξειν, ἔλεξε πρὸς τινα τῶν ξυ-

XENOPHONTIS

MEMORABILIUM

LIBER TERTIUS.

CAP. I.

QUòd honorum cupidis perutilis erat *(Socrates,)* eos excitando, ut se exercerent in iis quæ expeterent, id jam commemorabo. Nam quum audiisset aliquando Dionysodorum in civitatem adveniſſe, qui exercitus ducendi artem docere profiteretur, ad

ντων, ὃν μὴ δεῖσθαι βουλόμενον τῆς τιμῆς ταύτης ἐν τῇ πόλει τυγχάνειν· αἰσχρὸν μέντοι, ὦ νεανία, τὸ βουλόμενον ἐν τῇ πόλει στρατηγεῖν, ἐξὸν τοῦτο μανθάνειν, ἀμελῆσαι αὐτοῦ· καὶ δικαίως ἂν οὕτω ἐκ τῆς πόλεως ζημιοῖτο πολὺ μᾶλλον, ἢ εἴ τις ἀνδριάντας, ἐργολαβοίη, μὴ μεμαθηκὼς ἀνδριαντοποιεῖν. ὅλης γὰρ τῆς πόλεως ἐν τοῖς πολεμικοῖς κινδύνοις ὑπηρετουμένης τῷ στρατηγῷ, μεγάλα τά τε ἀγαθὰ, καλουμένου αὐτοῦ, καὶ τὰ κακὰ, ἁμαρτάνοντος, εἰκὸς γίγνεσθαι. πῶς οὖν οὐκ ἂν δικαίως ὁ μὴ μανθάνειν τοῦτο ἀμελῶν, τοῦ δὲ αἱρεθῆναι ἐπιμελούμενος, ζημιοῖτο;

β'. Τοιαῦτα μὲν δὴ λέγων ἔπεισεν αὐτὸν ἐλθόντα μανθάνειν. ἐπεὶ δὲ μεμαθηκὼς ἦκε, προσέπαιζεν αὐτῷ, λέγων· οὐ δοκεῖ ὑμῖν, ὦ ἄνδρες, ὥσπερ Ὅμηρος τὸν Ἀγαμέμνονα γεραρὸν ἔφη εἶναι, καὶ οὗτος ὅδε, στρατηγεῖν μαθὼν, γεραρώτερος φαίνεσθαι;

quendam è familiaribus, quem hujus honoris in civitate consequendi cupidum esse animadverteret, ita dixit: Turpe est eum, mi Adolescentule, qui exercitum velit ducere in republicâ, cum id discere liceat, idem negligere: atque hic multo justius à civitate puniretur, quàm si quis statuas fingendas susciperet, cum artem statuariam nunquam didicerit. Nam quum bellicis in periculis universa respublica imperatori committatur, consentaneum est, magna & commoda, eo rem feliciter gerente, & mala, peccante ipso, evenire. Cur igitur non is meritò, qui idem discere negligit, ac nihilominus ut eligatur sollicitus est, multari debeat?

2. Hæc quum diceret, persuasit homini, ut ad discendum accederet. Postquam edoctus rediret, illudens ei, Annon, inquit, videtur vobis, amici, perindè atque Homerus Agamemnonem venerabilem dixit, ita etiam hic, cum imperare didicit, venerabilior videri?

καὶ γὰρ ὥσπερ ὁ κιθαρίζειν μαθὼν, κἂν μὴ κιθαρίζῃ, κιθαριστής ἐστι· καὶ ὁ μαθὼν ἰᾶσθαι, κἂν μὴ ἰατρεύῃ, ὅμως ἰατρός ἐστιν· οὕτω καὶ ὅδε ἀπὸ τοῦδε τοῦ χρόνου ἀεὶ στρατηλὰς ἦν, κἂν μηδεὶς αὐτὸν ἕληται. ὁ δὲ μὴ ἐπιστάμενος, οὔτε στρατηλὰς, οὔτε ἰατρός ἐστιν, οὐδὲ ἐὰν ὑπὸ πάντων ἀνθρώπων αἱρεθῇ. ἀτάρ, ἔφη, ἵνα καὶ ἐάν τίς μοι ταξιαρχῇ, ἢ λοχαγῇ σοι, ἐπιστημονέστερα τῶν πολεμικῶν ᾖμεν, λέξον ἡμῖν, πόθεν ἤρξατό σε διδάσκειν τὴν στρατηγίαν. καὶ ὅς, ἐκ τοῦ αὐτοῦ, ἔφη, εἰς ὅπερ καὶ ἐτελεύτα. τὰ γὰρ τακτικὰ ἐμέ γε, καὶ ἄλλο οὐδὲν ἐδίδαξεν. ἀλλὰ μὴν, ἔφη ὁ Σωκράτης, τοῦτό γε πολλοστὸν μέρος ἐστὶ στρατηγίας. χρὴ γὰρ παρασκευαστικὸν τῶν εἰς τὸν πόλεμον τὸν στρατηγὸν εἶναι χρὴ, καὶ ποριστικὸν τῶν ἐπιτηδείων τοῖς στρατιώταις, καὶ μηχανικὸν, καὶ ἐργαστικὸν, καὶ ἐπιμελῆ, καὶ καρτερι-

Etenim quemadmodum qui citharam pulsare didicit, etiamsi non pulset citharam, citharædus est: & qui medendi artem didicit, etiamsi non medeatur, nihilominus medicus est: ita hic quoque semper ex hoc tempore imperator est, etiamsi à nemine electus fuerit. Qui verò nescit, nec imperator nec medicus est, etiamsi vel ab universis hominibus eligatur. Ut autem, ait, etiam nos, si quis fortè nostrûm vel cohortis præfectus vel manipuli ductor tibi fuerit, rerum bellicarum peritiores simus, dic nobis, unde cœperit te imperandi artem docere. At ille, ab illo ipso, inquit, in quod etiam desiit: nam aciei instruendæ artem, atque aliud nihil me docuit. Atqui, inquit Socrates, hæc artis imperatoriæ pars est multesima. Nam oportet imperatorem esse peritum parandi ea quæ ad bellum requiruntur, & suppeditandi necessaria militibus, & in consiliis solertem, & in labore strenuum & diligentem, & toleran-

κὸν, ϗ ἀγχίνουν, ϗ φιλόφρονά τε ϗ ὠμὸν, ϗ ἁπλοῦν τε ϗ ἐπίβουλον, ϗ φυλακικόν τε καὶ κλέπτην, καὶ προνοητικὸν, ϗ ἅρπαγα, καὶ φιλόδωρον, καὶ πλεονέκτην, ϗ ἀσφαλῆ, καὶ ἐπιθετικόν· ϗ ἄλλα πολλὰ ϗ φύσει ϗ ἐπιτηδεύματα, ἃ δεῖ τὸν εὖ στρατηγήσοντα ἔχειν. καλὸν δὲ καὶ τὸ τακτικὸν εἶναι. Πολὺ γὰρ διαφέρει στράτευμα τεταγμένον ἀτάκτου, ὥσπερ λίθοι τε, καὶ πλίνθοι, ϗ ξύλα, ϗ κέραμος, ἀτάκτως μὲν ἐρριμμένα ἐοίκει χρήσιμα εἶναι· ἐπειδὰν δὲ ταχθῇ κάτω μὲν ϗ ἐπιπολῆς τὰ μήτε σηπόμενα, μήτε τηκόμενα, οἵ τε λίθοι, ϗ ὁ κέραμος, ἐν μέσῳ δὲ αἵ τε πλίνθοι, ϗ τὰ ξύλα, ὥσπερ ἐν οἰκοδομίᾳ συντίθεν), τότε γίγνεται πολλοῦ ἄξιον κτῆμα, οἰκία. Ἀλλὰ πάνυ, ἔφη ὁ νεανίσκος, ὅμοιον, ὦ Σώκρατες, εἴρηκας. καὶ γὰρ ἐν τῷ πολέμῳ τούς τε σοφοὺς ἀρίστους δεῖ τάττειν καὶ τοὺς τελευταίους, ἐν δὲ μέσῳ τοὺς

tem & perſpicacem, & benignum & ſævum, & ſimplicem & inſidioſum, & cautum & furem, & profuſum & rapacem, & largiendi cupidum & plus habendi appetentem, & muniendi ſe peritum & alios aggrediendi doctum; & alia multa ſunt, tum naturâ tum doctrinâ, quæ illum habere oportet, qui benè imperaturus ſit. Bonum verò eſt etiam aciei inſtruendæ peritum eſſe. Nam multo differt exercitus ordinatus ab inordinato: quemadmodum lapides, & lateres, & ligna, & tegulæ, ſi confusè disjecta ſint, ad nihil utilia ſunt: poſtquam autem ordinantur in imo ac ſummo ea quæ neque putreſcunt, neque liqueſcunt, ut ſunt lapides ac tegulæ, in medio verò lateres & ligna, ſicut in ædium ſtructurâ componuntur, tum efficitur res magni pretii, domus. Et Adoleſcentulus, Dixiſti, inquit, quiddam *vero* valdè ſimile, mi Socrates. Nam & in bello optimos quoſque primo ultimoque loco collocare oportet, peſſimos verò

χειρίστους, ἵνα ὑπὸ μὲν τοῦ ἄγωνται, ὑπὸ δὲ τ' ὠθῶνται.

γ'. Εἰ μὲ τοίνυν, ἔφη, ἐδιδαξεν ἀφαιρεῖσθαι τοὺς ἀγαθοὺς καὶ τοὺς κακοὺς ἐδίδαξεν· εἰ δὲ μὴ, τί σοι ὄφελος ὧν ἔμαθες; ἀλλὰ γὰρ εἴ σε ἀργύριον ἐκέλευσε τοῦτον μὲ ἐν πλουσιώτατον ὂν κάλλιστον τάττειν, ἐν μέσῳ δὲ τὸ χείριστον, μὴ διδάξας ἀφαιρεῖσθαι τὸ, τι καλὸν καὶ τὸ αἰσχρὸν, οὐδὲν ἂν σοι ὄφελος ἦν. ἀλλὰ μὰ Δί', ἔφη, οὐκ ἐδίδαξεν· ὥστε αὐτοὺς ἂν ἡμᾶς δεῖ τούς τε ἀγαθοὺς καὶ τοὺς κακοὺς κρίνειν. τί οὖν οὐ σκοπῶμεν, ἔφη, πῶς ἂν αὐτῶν μὴ ἁμαρτάνοιμεν; Βούλομαι, ἔφη ὁ νεανίσκος. Οὐκοῦν, ἔφη, εἰ μὲν ἀργύριον δέοι ἁρπάζειν, τοὺς φιλαργυροτάτους προτοὺς καθιζάντες, ὀρθῶς ἂν τάττοιμεν; Ἔμοιγε δοκεῖ. Τί δ', τοὺς κινδυνεύειν μέλλοντας, ἆρα τοὺς φιλοτιμοτάτους προταχτέον; Οὗτοι γοῦν εἰσίν, ἔφη, ἃ ἕνεκα ἐπαίνου κινδυνεύειν ἐθέλουσιν.

in medio, ut ab illis ducantur, ab his impellantur.

3. Si quidem, ait, te docuit etiam bonos ab ignavis discernere; *bene se res habet:* sin minus, quænam tibi utilitas eorum, quæ didicisti? Nam si te argentum jusserit optimum primo ultimoque loco ponere, in medio verò pessimum, neque tamen docuerit bonum ab adulterino discernere, nullo id tibi usui fuerit. Profectò, inquit, non hoc me docuit; quamobrem nos ipsi necesse est bonos ab ignavis secernamus. Cur igitur non consideramus, ait, quo pacto in eis non fallamur? Cupio, dixit adolescentulus. Ergo, inquit, si argentum diripere oportet, annon, argenti cupidissimis primo loco dispositis, rectè aciem instrueremus? Ita mihi videtur. Quid si eos collocare doceat in fronte, qui periculum subituri sint, nonne cupidissimos honoris præponemus? Nam hi certe sunt, ait, qui laudis gratiâ periclitari volunt.

Οὐ τοίνυν οὗτοί γε ἄδηλοι, ἀλλ' ἐπιφανεῖς πανταχοῦ ὄντες, εὐαίρετοι ἂν εἶεν. ἀτὰρ, ἔφη, πότερά σε τάττειν μόνον ἐδίδαξεν, ἢ καὶ ὅποι, καὶ ὅπως χρηστέον ἑκάστῳ τῶν [2] ταχτέων; Οὐ πάνυ, ἔφη. Καὶ μὴν πολλά γ' ἐστὶν, περὶ ἃ οὔτε τάττειν ὀρθῶς [2] λέξειν ὡσαύτως προσήκει. ἀλλ' ἴθι μὰ Δί', ἔφη, σὺ δὲ διασαφήνιζε ταῦτα. Νὴ Δί', ἔφη, πάλιν τοίνυν ἐλθὼν ἐπανερώτα. ἢν γὰρ ὑπίσηται, καὶ μὴ ἀναιδὴς ᾖ, αἰσχυνεῖται, ἀργύριον εἰληφὼς, σὲ δεῖ σε ἀποπέμψασθαι.

Ideoque obſcuri eſſe nequeunt, ſed, utpote ubique conſpicui, facilè deligi poterunt. At enim utrum te ſolummodo ordinare docuit, an etiam ubi, & quo pacto ſingulis ordinibus utendum ſit? Non omninò, ait. Atqui multa ſunt, ad quæ neque ordinare neque ducere convenit eodem modo. Ea verò, inquit, non profectò declaravit. Ergo tu, inquit, rursùs accede, & interroga. Nam ſi quidem hoc ſciat, ac impudens non ſit, pudebit eum acceptâ pecuniâ te ignorantem dimiſiſſe.

1 Forſan πυγμάτων 2 Forſ. ἄγειν

ΚΕΦ. β'.

ΕΝτυχὼν δέ ποτε στρατηγεῖν ἠρημένῳ τῷ, τῦ ἔνεκεν, ἔφη, Ὅμηρον οἴει τὸν Ἀγαμέμνονα ποιμένα λαῶν; ἆρά γε ὅτι ὥσπερ τὸν ποιμένα ἐπιμελεῖσθαι δεῖ, ὅπως σῶαί τε ἔσονται αἱ ὄιες, καὶ τὰ βοτὰ ἔχουσιν· οὕτω καὶ τὸν στρατηγὸν ἐπιμελεῖσθαι δεῖ, ὅπως σῶοί τε οἱ στρατιῶται ἔσονται, καὶ τὰ ἐπιτήδεια ἔξουσι, καὶ ὃ ἕνεκα στρατεύονται, τῦτο ἕξουσι; στρατεύονται δὲ, ἵνα κρατοῦντες τῶν πολεμίων εὐδαιμονέστεροι ὦσιν. ἢ τί δή ποτε οὕτως ἐπῄνεσε τὸν Ἀγαμέμνονα, εἰπών·

Ἀμφότερον, βασιλεύς τ' ἀγαθὸς, κρατερός τ' αἰχμητής; ἆρά γε ὅτι αἰχμητής τε καὶ κρατιστεὺς ἂν εἴη, οὐκ εἰ μόνος αὐτὸς εὖ ἀγωνίζοιτο τοὺς τῦ πολεμίους, ἀλλ' εἰ καὶ παντὶ τῷ στρατοπέδῳ τούτου αἴτιος εἴη; καὶ βασι-

CAP. II.

CUM aliquando in aliquem Imperatorem electum incidiſſet, Quamobrem, ait, Homerum exiſtimas appellâſſe Agamemnonem paſtorem populorum? an ideo, quòd quemadmodum paſtorem in hoc curam adhibere oportet, ut oves & ſalvæ ſint, & victum habeant; ita etiam imperatori curandum ſit, ut milites ſint ſalvi, & victum habeant; & id ipſum eis ſit, cujus causâ militant? Militant autem, ut hoſtibus victis beatiores ſint. Cur etiam ita laudavit Agamemnonem, dicens:

Utrumque Rexque bonus, fortiſque bellator?

Annon propterea quòd tum demum aliquis bellator etiam acris ſit, non ſi ſolus ipſe acriter luctetur adversùs hoſtes, ſed etiam ſi univerſo exercitui ejuſdem auctor ſit? Quód-

λεὺς ἀγαθὸς, ὃν εἰ μόνον ἑαυτῷ βίον καλῶς παρεσκεύασε, ἀλλ' εἰ καὶ τοῖς βασιλεύοι, τούτοις εὐδαιμονίας αἴτιος εἴη; καὶ γὰρ βασιλεὺς αἱρεῖται, οὐχ ἵνα ἑαυτῷ καλῶς ἐπιμελῆται, ἀλλ' ἵνα καὶ οἱ ἑλόμενοι διὰ τοῦτον εὖ πράττωσι. καὶ στρατεύουσι δὴ πάντες, ἵνα ὁ βίος αὐτοῖς ὡς βέλτιστος ᾖ· καὶ στρατηγὸς αἱροῦνται τοῦτο ἕνεκα, ἵνα σῴζῃ τούτοις αὐτοῖς ἡγεμόνες ὦσι. δεῖ οὖν τὸν στρατηγοῦντα τοῦτο παρασκευάζειν τοῖς ἑλομένοις αὐτὸν στρατηγόν. καὶ γὰρ οὔτε κάλλιον τούτου ἄλλο ῥᾴδιον εὑρεῖν, οὔτε αἴσχιον ἔστιν ἰδεῖν. Καὶ ὅτως ἐπισκοποῦν, τίς εἴη ἀγαθοῦ ἡγεμόνος ἀρετὴ, τἆλλα μὲν ἄλλα παρεῖτο, κατέλειπε δὲ, ὃ εὐδαίμονας ποιεῖν, ὧν ἂν ἡγῆται.

que rex bonus, non ſi ſuæ tantum vitæ benè præſit, ſed iis etiam, quibus imperat, auctor felicitatis ſit? Nam rex eligitur, non ut præclarè ſui ipſius curam habeat, ſed ut illi etiam, qui eum elegerunt, per ipſum benè agant. Et militant omnes, ut vita illis quàm feliciſſima ſit: & imperatores propterea deligunt, ut eis ad hoc duces ſint. Itaque debet is, qui imperat, hoc illis procurare, qui eum imperatorem elegerunt. Nec enim proclive eſt quidquam hoc pulchrius invenire, vel contrario turpius. Atque ita conſiderans, quæ boni ducis eſſet virtus, cætera quidem auferebat, hoc ſolo relicto, ut illos, quibus præeſt, beatos reddat.

1 Forſan τοῦτο

ΚΕΦ. γ'.

ΚΑΙ ἱππαρχεῖν δέ τινι ἠρημένῳ οἶδά ποτε αὐτὸν τοιάδε διαλεχθέντα· ἔχοις ἄν, ἔφη, ὦ νεανία, εἰπεῖν ἡμῖν, ὅτῳ ἕνεκα ἐπεθύμησας ἱππαρχεῖν; ἦ γὰρ δὴ σοῦ γε τοὺς ἱππέων ἐλαύνειν. καὶ γὰρ οἱ ἱπποβοξόται τοῦτό γε ἀξιοῦσι. προελαύνουσι γοῦν καὶ τῶν ἱππάρχων. ἀληθῆ λέγεις, ἔφη. ἀλλὰ μὲν οὐδὲ σοῦ γε γνωσθῆναί γε. ἐπεὶ καὶ οἱ μαινόμενοί γε ὑπὸ πάντων γιγνώσκονται. ἀληθὲς, ἔφη, καὶ τοῦτο λέγεις. ἀλλ' ἆρα ὅτι τὸ ἱππικὸν οἴει τῇ πόλει βέλτιον ἂν ποιῆσαι διαθῆναι; καὶ, εἴ τις χρεία γίγνοιτο ἱππέων, τούτων ἡγεμόνος, ἀγαθοῦ τινος αἴτιος φανεῖς τῇ πόλει; καὶ μάλα, ἔφη. καὶ ἔστι γε νὴ Δί', ἔφη ὁ Σωκράτης, καλὸν, ἐὰν δυνῇ ταῦτα ποιῆσαι. ἡ δὲ ἀρχή τοι, ἐφ' ἧς ἤρησαι, ἵππων τε καὶ ἀνδρῶν ἐστιν. Ἔστι δὲ οὖν, ἔφη.

CAP. III.

MEmini etiam ipſum aliquando ita ad quendam diſſeruiſſe, qui ut copiis equeſtribus præeſſet, electus erat. Poteſne dicere nobis, mi adoleſcentule, quamobrem equitibus præeſſe concupiveris? Non enim ideo certè, ut equitum primus ipſe equitares. Nam equites ſagittarii illo dignantur, qui quidem etiam præfectos equitum præcedunt. Verè dicis, ait. Enimvero ne ideo quidem, ut notus eſſes: nam & animo inſani omnibus noti ſunt. Hoc etiam, inquit, verè dictum. Num igitur propterea, quòd equeſtres copias reipublicæ te meliores effectas traditurum exiſtimas? atque ut, ſi forte opus fuerit equitibus, iis ita præſis, ut civitati boni alicujus auctor ſis? Omninò, inquit. Præclarum profectò quiddam hoc fuerit, ait Socrates, ſi præſtare poſſis. Imperium verò, in quod electus es, equorum eſt & equitum. Ita ſcilicet eſt, inquit.

β'. Ἴθι δὴ λέξον ἡμῖν πρῶτον τοῦτο, ὅπως διανοῇ τοὺς ἵππους βελτίους ποιῆσαι; καὶ ὃς, Ἀλλὰ τοῦτο μέν, ἔφη, οὐκ ἐμὸν οἶμαι τὸ ἔργον εἶναι, ἀλλὰ ἰδίᾳ ἕκαστον δεῖν τοῦ ἑαυτοῦ ἵππου ἐπιμελεῖσθαι. ἐὰν οὖν, ἔφη ὁ Σωκράτης, παρέχωνταί σοι τοὺς ἵππους, ὁ μὲν οὕτω κακόποδας, ἢ κακοσκελεῖς, ἢ ἀσθενεῖς, ὁ δὲ οὕτως ἀπρόφους, ὥστε μὴ δύνασθαι ἀκολουθεῖν, ὁ δ' οὕτως ἀναγώγους, ὥστε μὴ μένειν, ὅπου ἂν σὺ τάξῃς, ὁ δὲ οὕτως λακτιστὰς, ὥστε μηδὲ τάξαι δυνατὸν εἶναι· τί σοι πρὸς ἱππικοῦ ὄφελος ἔσται; ἢ πῶς δυνήσῃ τοιούτων ἡγούμενος ἀγαθόν τι ποιῆσαι τὴν πόλιν; καὶ ὃς, ἀλλὰ καλῶς τε λέγεις, ἔφη, καὶ πειράσομαι τῶν ἵππων εἰς ὃ δυνατὸν ἐπιμελεῖσθαι.

γ'. Τί δέ; τοὺς ἱππέας οὐκ ἐπιχειρήσεις, ἔφη, βελτίονας ποιῆσαι; Ἔγωγε, ἔφη. Οὐκοῦν πρῶτον μὲν ἀναβατικωτέρους τῆς ἵππου ποιήσεις αὐτούς. Δεῖ γοῦν,

2. Age igitur, hoc primum nobis dicito, quo pacto equos te præstantissimos effecturum cogites? Et ille, Puto equidem, ait, meum non esse hoc munus, sed privatim unumquemque oportere equum suum curare. Ergo si tibi, inquit Socrates, equos exhibeant alii tam vitiatis pedibus, tam ægris cruribus, tam imbecillos, alii tam strigosos, ut sequi non possint; alii tam contumaces, ut quo tu eos loco constitueris, manere nolint; alii tam calcitrosos, ut ne quidem constitui alicubi possint: quinam tibi hujusce equitatûs erit usus? aut quomodo poteris, dum talibus præes, civitatem bono aliquo afficere? Tum ille, Præclarè mones, inquit; conabor equidem pro meis viribus equorum habere curam.

3. Quid autem? non operam dabis, inquit, ut equites meliores efficias? Equidem, inquit. Ergo primum hoc efficies, ut in equos ascendendi sint peritiores. Hoc

ἔφη. καὶ γὰρ εἴ τις αὐτῶν καταπέσοι, μᾶλλον ἂν ὕπως σώζοιτο. τί γάρ; ἐάν που κινδυνεύειν δέῃ, πότερον ἐπάγειν τοὺς πολεμίους ὅπῃ τιν' ἄμμον κελεύσεις, ἐνθάπερ εἰώθατε ἱππεύειν, ἢ πειράσῃ τὰς μελέτας, ἐν τοιούτοις ποιεῖσθαι χωρίοις, ἐν οἵοισπερ οἱ πολέμιοι γίγνοιντο; Βέλτιον γᾶν, ἔφη. τί γάρ; τῷ βάλλειν ὡς πλείστους ἀπὸ τῶν ἵππων ἐπιμέλειάν τινα ποιήσῃ; Βέλτιον γοῦν, ἔφη, καὶ τοῦτο. Οἴηγεν τε τὰς ψυχὰς τῶν ἱππέων καὶ ἐξοργίζειν πρὸς τοὺς πολεμίους, εἴπερ ἀλκιμωτέρους ποιεῖν δύναιντο; Εἰ δὲ μή, ἀλλὰ νῦν γε πειράσομαι, ἔφη.

δ'. Ὅπως δέ σοι πείθωνται οἱ ἱππεῖς, πεφύτευκάς τι; ἄνευ γὰρ δὴ τούτου οὔτε ἵππων, οὔτε ἱππέων ἀγαθῶν καὶ ἀλκίμων ὄφελος. Ἀληθῆ λέγεις, ἔφη· ἀλλὰ πῶς ἄν τις μάλιστα, ὦ Σώκρατες, ὅπως τοῦτο αὐτοὺς προτρέψαιτο;

quidem neceſſe eſt, inquit. Nam ſi quis eorum decideret, multo magis hoc modo ſalvus evaſerit. Quid verò? ſicubi periculum ſubeundum eſt, utrùm hoſtes ad arenam jubebis adducere, ubi vos equitare conſueviſtis, an operam dabis, ut iis in locis tales exercitationes inſtituantur, in quibus hoſtes eſſe ſolent? Melius hoc ſanè fuerit, inquit. Quid autem? num ut quamplurimi ab equis dejiciantur, curæ tibi erit? Hoc quoque melius fuerit, ait. Etiam ut acuantur animi equitum, & irritentur adversùs hoſtem, ſi quando hoc fortiores ipſos reddere animadverti ſti? Si non hactenus, ſaltem nunc id aggrediar, inquit.

4. Ecquid verò curâſti, ut tibi pareant equites? Nam abſque illo, nec equorum, nec equitum bonorum ac fortium uſus ullus erit. Verè dicis, ait; ſed quâ potiſſimum ratione, mi Socrates, ad hoc quis eos impulerit?

Ἐκεῖνο μὲν δήπου οἶδα, ὅτι ἐν παντὶ πράγματι ἄνθρωποι τούτοις μάλιστα ἐθέλουσι πείθεσθαι, οὓς ἂν ἡγῶνται βελτίστους εἶναι. καὶ γὰρ ἐν νόσῳ, ὃν ἂν ἡγῶνται ἰατρικώτατον εἶναι, τούτῳ μάλιστα πείθονται· καὶ ἐν πλοίῳ πλέοντες, ὃν ἂν κυβερνητικώτατον· καὶ ἐν γεωργίᾳ, ὃν ἂν γεωργικώτατον. Καὶ μάλα, ἔφη. Οὐκοῦν εἰκὸς, ἔφη, καὶ ἐν ἱππικῇ, ὃς ἂν μάλιστα εἰδὼς φαίνηται, ἃ δεῖ ποιεῖν, τούτῳ μάλιστα ἐθέλειν τοὺς ἄλλους πείθεσθαι. ἐὰν οὖν, ἔφη, ἐγὼ, ὦ Σώκρατες, βέλτιστος ὢν αὐτῶν δῆλος ὦ, ἀρκέσει μοι τοῦτο εἰς τὸ πείθεσθαί μοι αὐτούς; Ἐάν γε πρὸς τοῦτο, ἔφη, διδάξῃς αὐτούς, ὡς τὸ πείθεσθαί σοι καλλίον τι καὶ σωτηριώτερον αὐτοῖς ἔσται. Πῶς οὖν, ἔφη, τοῦτο διδάξω; Πολὺ νὴ Δί', ἔφη, ῥᾷον, ἢ εἴ[1] σοι δέοι διδάσκειν, ὡς τὰ κακὰ τῶν ἀγαθῶν ἀμείνω καὶ λυσιτελέστερά ἐστι.

Nimirum nôsti, quâvis in re parere homines his maximè velle, quoscunque existimant esse præstantissimos. Nam in morbo potissimum huic parent, quemcunque medicæ rei putant esse peritissimum; & in navi qui navigant, huic, quemcunque gubernandi peritissimum; & in agriculturâ, quemcunque agri colendi peritissimum. Omninò, inquit. Igitur consentaneum est, etiam in equestri re cæteros huic quicunque maximè scire videatur quæ facienda sint, maximè parituros. Itaque si ego, inquit, mi Socrates, præstantissimus eorum appaream, num ad hoc mihi sufficiet illud, ut mihi pareant? Si quidem præterea, inquit, docueris eos, fore melius ipsis ac salutarius, si tibi obtemperent. At quo pacto, inquit, hoc docebo? Multo faciliùs profectò, quàm si docere te oporteat, mala meliora esse bonis atque utiliora.

1 Forsan ει

ε'. Λέγεις, ἔφη, σὺ τὸν ἵππαρχον πρὸς τοῖς ἄλλοις ἐπιμελεῖσθαι δεῖν καὶ τοῦ λέγειν δύνασθαι; Σὺ δ' ᾤου, ἔφη, χρῆναι σιωπῇ ἱππαρχεῖν; ἢ οὐκ ἐπεθύμησας, ὅτι ὅσα τε νόμῳ μεμαθήκαμεν καλλίστα ὄντα, δι' ὧν γε ζῆν ἐπιζήμεθα, ταῦτα πάντα λόγῳ ἐμάθομεν, καὶ εἴ τι ἄλλο καλὸν μανθάνει τις μάθημα, λόγου μανθάνει, καὶ ἃ ἥκιστα διδάσκοντες, μάλιστα λόγῳ χρῶνται, καὶ ἃ τὰ ἀσθενέστατα μάλιστα ἐπιζήμιοι, καλλίστα ἀπολέγονται; ἢ τόδε οὐκ ἐπεθύμησας, ὡς ὅταν γε χορὸς εἷς ἐκ τῆσδε τῆς πόλεως γίγνηται, ὥσπερ ὁ εἰς Δῆλον πεμπόμενος, οὐδεὶς ἄλλοθεν ὁδαμόθεν τούτῳ ἐφάμιλλος γίγνεται, οὐδ' εὐφωνία ἐν ἄλλῃ πόλει ὁμοία τῇ ἐνθάδε συνάγεται; Ἀληθῆ λέγεις, ἔφη. Ἀλλὰ μὴν οὔτε εὐφωνίᾳ τοσοῦτον ἀπολείπουσιν Ἀθηναῖοι τῶν ἄλλων, οὔτε σωμάτων

5. Dicis tu, inquit, debere præfectum equitum præter alia curam adhibere, ut etiam dicendi facultatem habeat? Tu verò exiſtimabas, inquit, oportere ſilentio equitibus imperare? Annon tecum cogitâſti, nos ea univerſa, quæcunque optima lege didicimus, & per quæ vivendi modum tenemus, orationis ope didiciſſe, & ſi quam aliam bonam diſciplinam aliquis diſcat, orationis ope diſcere; quodque doctores optimi ſermone imprimìs utantur, & qui digniſſima cognitione tenent, pulcherrimè diſſerant? An id nunquam animadvertiſti, quòd quum chorus unus ex hâc civitate efficitur, verbi cauſâ, qui in Delum mittitur, nullus aliunde huic æqualis inſtituatur; quodque tanta virorum præſtantia in aliâ civitate nulla cogatur, quanta huic noſtræ comparetur? Verè dicis, ait. Atqui neque vocis elegantiâ tantùm præſtant Athenienſes aliis, neque corporum magnitudine ac robore,

μεγέθει καὶ ῥώμῃ, ὅσον φιλοτιμίᾳ, ἥπερ μάλιστα παρεσκεύασε πρὸς τὰ καλὰ καὶ ἔντιμα. Ἀληθὲς, ἔφη, καὶ τοῦτο. οὐκοῦν οἴῃ, ἔφη, καὶ τῶν ἱππικῶν γ' ἂν πάνυ εἴ τις ἐπιμεληθείη, ὡς πολὺ ἂν καὶ τοῦτο διενέγκοιεν τῶν ἄλλων, ὅπλων τε καὶ ἵππων παρασκευῇ, καὶ εὐταξίᾳ, καὶ τῷ ἑτοίμως κινδυνεύειν πρὸς τοὺς πολεμίους, εἰ νομίσειαν ταῦτα ποιοῦντες ἐπαίνου καὶ τιμῆς τεύξεσθαι; Εἰκός γε, ἔφη. μὴ τοίνυν ὄκνει, ἔφη, ἀλλὰ πειρᾶ σοῦ ἄνδρας ὅτι ταῦτα προτρέπειν, ἀφ' ὧν αὐτός τε ὠφεληθήσῃ, καὶ οἱ ἄλλοι πολῖται σοί. Ἀλλὰ νὴ Δία πειράσομαι, ἔφη.

quantùm honoris ſtudio, quod maximè ad præclara & honorifica *homines* excitat. Etiam hoc, ait, verum eſt. Ergone putas, inquit, etiam equeſtres copias, quæ hîc ſunt, ſi quis diligenter curet, longè præſtaturas aliis armorum equorumque apparatu, ac ordine, & promptè pericula adverſus hoſtes ſubeundo, ſi exiſtimarent, hæc facientes, ſe laudem ac gloriam conſequuturos? Hoc quidem eſt conſentaneum, inquit. Ergo ne cunctèris, ait, ſed operam dato, ut homines ad ea propellas, de quibus & tibi & cæteris propter te civibus utilitas erit. Equidem hoc profectò conabor, inquit.

ΚΕΦ. δ'.

Ἰδὼν δέ ποτε Νικομαχίδην ἐξ ἀρχαιρεσιῶν ἀπιόντα, ἤρετο· Τίνες, ὦ Νικομαχίδη, στρατηγοὶ ᾑρηνται; ὁ δὲ, Οὐ γὰρ ἔφη, ὦ Σώκρατες, τοιοῦτοί εἰσιν Ἀθηναῖοι, ὥστε ἐμὲ μὲν οὐχ εἵλοντο, ὃς ἐκ καταλόγου στρατευόμενος κατατέτριμμαι, ὑπὸ λοχαγῶν, ὑπὸ ταξιαρχῶν, ὑπὸ πεύμασι τῶν πολεμίων τοσαῦτα ἔχων· (ἅμα δὲ τὰς ὕλας τῶν πεωμάτων ἀπογυμνούμενος ἐπεδείκνυεν) Ἀνισθένην δὲ, ἔφη, εἵλοντο, τὸν οὔτε ὁπλίτην πώποτε στρατευσάμενον, ἔν τε τοῖς ἱππεῦσιν οὐδὲν ἀξιόλογον ποιήσαντα, ὠφελήμενόν τε ἄλλο οὐδὲν, ἢ χρήματα συλλέγειν; οὐκοῦν, ἔφη ὁ Σωκράτης, τοῦτο μὲν ἀγαθὸν, εἴ γε τοῖς στρατιώταις ἐθέλοι τὰ ἐπιτήδεια πορίζειν. Καὶ γὰρ οἱ ἔμποροι, ἔφη ὁ Νικομαχίδης, χρήματα

CAP. IV.

QUum autem aliquando Nicomachidem abeuntem è comitiis vidiſſet, interrogabat: Quinam, mi Nicomachides, imperatores electi ſunt? Et ille, Annon tales ſunt, ait, Athenienſes, mi Socrates, ut me quidem non elegerint, qui ex delectûs tabellis militans tum manipulos ducendo, tum cohortibus imperando, tum vulnera tot ab hoſtibus accipiendo, (ſimul ſe denudans, vulnerum cicatrices oſtendebat) jam confectus ſum: Antiſthenem verò elegerunt, qui neque pedes unquam militavit, neque inter equites quidquam illuſtre geſſit, nihilque aliud novit, niſi pecuniam colligere? Bonum verò id fuerit, inquit Socrates, poſſe militibus ipſum neceſſaria ſuppeditare. Enimvero, inquit Nicomachides, etiam merca-

συλλέγειν ἱκανοί εἰσιν· ἀλλ' οὐχ ἕνεκα τούτου καὶ στρατηγεῖν δύναιντ' ἄν. καὶ ὁ Σωκράτης ἔφη, Ἀλλὰ καὶ φιλόνικος Ἀντισθένης ἐστὶν, ὃ στρατηγῷ προσεῖναι ἐπιτήδειόν ἐστιν. οὐχ ὁρᾷς, ὅτι καὶ ὁσάκις χεχορήγηκε, πᾶσι τοῖς χοροῖς νενίκηκε; Μὰ Δί', ἔφη ὁ Νικομαχίδης, ἀλλ' οὐδὲν ὅμοιόν ἐστιν χοροῦ τε καὶ στρατεύματος προστάναι. καὶ μήν, ἔφη ὁ Σωκράτης, οὐδὲ ᾠδῆς γε ὁ Ἀντισθένης, οὐδὲ χορῶν διδασκαλίας ἔμπειρος ὤν, ὅμως ἐγένετο ἱκανὸς εὑρεῖν τοὺς κρατίστους ταῦτα. Καὶ ἐν τῇ στρατιᾷ οἶμαι, ἔφη ὁ Νικομαχίδης, ἄλλους μὲ εὑρήσει τοὺς τάξοντας ἀντ' ἐκείνου, ἄλλους δὲ τοὺς μαχουμένους. ἀκούω, ἔφη ὁ Σωκράτης, ἐάν γε καὶ ἐν τοῖς πολεμικοῖς τοὺς κρατίστους, ὥσπερ ἐν τοῖς χορικοῖς, ἐξευρίσκηται, καὶ προαιρῆται, εἰκότως ἂν καὶ τούτου νικηφόρος εἴη. καὶ δαπάνην δ' αὐτοῦ εἰκὸς μᾶλλον ἂν ἐθέλειν εἰς

tores pecuniam poſſunt colligere; neque tamen idcirco etiam imperatoris munere fungi poſſunt. Etiam victoriæ cupidus eſt Antiſthenes, ait Socrates, quod in imperatore neceſſariò requiritur. Annon vides eum, quoties chori dux fuit, omnibus choris viciſſe? Profectò, inquit Nicomachides, nihil ſimilitudinis habet chori & exercitûs præfectura. Atqui, ait Socrates, quum neque canendi, neque doctrinæ chororum peritus eſſet Antiſthenes, tamen potuit reperire eos, qui in his optimi eſſent. Ergo & in exercitu, inquit Nicomachides, alios inveniet, qui ejus loco aciem ſtruent, alios, qui pugnabunt. Nimirum, ait Socrates, ſi etiam in rebus bellicis præſtantiſſimos quoſque perinde ac in iis, quæ ad chorum pertinent, repererit, ac præ aliis delegerit, conſentaneum eſt, eum hâc quoque in parte victoriam reportaturum. Etiam credi par eſt, eum plus velle impendere in hanc

πλὴν ξυὶ ὅλῃ τῇ πόλει τὸ πολεμικῶν νίκλιν, ἢ εἰς τὴν ξύν τῇ φυλῇ τὸ χορικῶν. λέγεις σὺ, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ὡς τοῦ αὐτοῦ ἀνδρός ἐστι χορηγεῖν τε καλῶς καὶ στρατηγεῖν; λέγω ἔγωγ', ἔφη, ὡς ὅτῳ ἄν τις προσταλεύῃ, ἐὰν γιγάσκῃ τε ὧν δεῖ, ἃ ταῦτα πορίζεσθαι δύναται, ἀγαθὸς ἂν εἴη προστάτης, εἴτε χοροῦ, εἴτε οἴκου, εἴτε πόλεως, εἴτε στρατεύματος προστατεύειν.

β'. Καὶ ὁ Νικομαχίδης, μὰ Δί', ἔφη, ὦ Σώκρατες, οὐκ ἄν ποτε ᾠμην ἐγώ σου ἀκούσας, ὡς ἀγαθοὶ οἰκονόμοι ἀγαθοὶ στρατηγοὶ ἂν εἶεν. Ἴθι δή, ἔφη, ἐξετάσωμεν τὰ ἔργα ἑκατέρου αὐτῶν, ἵνα εἰδῶμεν, πότερον τὰ αὐτά ἐστιν, ἢ διαφέρει τι. πάνυ γε, ἔφη. οὐκοῦν, ἔφη, τὸ μὲν σὺν ἀρχομένους κατηκόους τε καὶ εὐπειθεῖς ἑαυτοῖς παιδαγωγεῖν, ἀμφοτέρων ἐστὶν ἔργον; καὶ μάλα, ἔφη. Τί δὲ, [1] τὸ προστατεῖν ἑκάστοις ὑπιτηδείους παρέχειν; καὶ τοῦτο,

rerum bellicarum victoriam cum civitate universâ reportandam, quàm in victoriam chori cum tribu suâ partam. Ain' tu, mi Socrates, inquit, ejusdem esse hominis, rectè & choro & exercitui præesse? Aio equidem, inquit, illum, qui sciat quibus sit opus, eaque comparare possit, cuicunque rei præsit, bonum præfectum esse; seu choro, seu familiæ, seu civitati, seu exercitui præsit.

2. Profectò, ait Nicomachides, nunquam ex te auditurum me arbitrabar, mi Socrates, bonos patres-familias etiam bonos fore imperatores. Age igitur, inquit, utriusque officia indagemus, ut sciamus, eademne sint, an diversa. Omninò, ait. Annon igitur utriusque officium est, ut imperio suo subjectos sibi morigeros & obsequentes reddat? Maximè, inquit. Quid? annon, ut idoneis imperent ea facere, quæ oportet? Et hoc,

1 Forsan τὸ προστατεῖν ἃ χρὴ τοὺς ὑπιτηδείους π.

ἔφη. καὶ μὴν καὶ τὸ τοὺς κακοὺς κολάζειν, καὶ τοὺς ἀγαθοὺς τιμᾶν, ἀμφοτέροις οἴμαι προσήκειν. πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. τὸ δὲ τοὺς ὑπηκόους εὐμενεῖς ποιεῖσθαι, πῶς οὐ καλὸν ἀμφοτέροις; Καὶ τοῦτ', ἔφη. Συμμάχους δὲ καὶ βοηθοὺς προσάγεσθαι, δοκεῖ σοι συμφέρειν ἀμφοτέροις, ἢ οὔ; Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. Ἀλλὰ φυλακτικοὺς τῶν ὄντων οὐκ ἀμφοτέροις εἶναι προσήκει; Σφόδρα γ', ἔφη. Οὐκοῦν καὶ ἐπιμελεῖς καὶ φιλοπόνους ἀμφοτέροις εἶναι προσήκει περὶ τὰ αὐτῶν ἔργα.

γ'. Ταῦτα μὲν οὖν, ἔφη, πάντα ὁμοίως ἀμφοτέρων ἐστίν· ἀλλὰ τὸ μάχεσθαι, οὐκέτι ἀμφοτέρων. Ἀλλ' ἐχθροί γέ τοι ἀμφοτέροις γίγνονται; καὶ μάλα, ἔφη, τοῦτό γε. οὐκοῦν ὁ ὠφελιμέως τούτων ἀμφοτέροις συμφέρει; πάνυ γ', ἔφη· ἀλλ', ἐκεῖνο παρεὶς, ἂν δέῃ μάχεσθαι, τί ὠφελήσει ἡ οἰκονομική; ἐνταῦθα δήπου καὶ πλεῖστον, ἔφη. ὁ γὰρ ἀγαθὸς οἰκονόμος,

inquit. Etiam illud utrique convenire arbitror, ut malos puniant, & honore afficiant bonos. Prorsus ita est, ait. Subditos autem benevolos reddere, quî non utrique fuerit honestum? Ita est, inquit. Ut socios & auxliatores adsciscant, num utrique putas expedire, necne? Omninò, inquit. Nonnè ad res suas custodiendas utrumque idoneum esse convenit? Maximè, inquit. Ergo & diligentem & industrium in officiis suis oportet esse utrumque.

3. Hæc quidem omnia, inquit, pariter utriusque sunt officia: verum pugnare, non est utriusque. Annon utrique hostes sunt? Maximè, inquit. Ergone utrique expedit, ut his superior evadat? Omnino, inquit. Verùm, prætermisso illo, si pugnandum sit, quid rei familiaris administrandæ ratio proderit? Ibidem etiam plurimùm, inquit: nam bonus pater-familias, cum sciat,

εἰδὼς ὅτι οὐδὲν οὕτω λυσιτελές τε καὶ κερδαλέον ἐστὶν, ὡς τὸ μαχόμενον τοὺς πολεμίους νικᾶν, οὐδὲ οὕτως ἀλυσιτελές τε καὶ ζημιῶδες ὡς τὸ ἡττᾶσθαι, προθύμως μὲν τὰ πρὸς τὸ νικᾶν συμφέροντα ζητήσει καὶ παρασκευάσεται, ἐπιμελῶς δὲ τὰ πρὸς τὸ ἡττᾶσθαι φέροντα σκέψεται καὶ φυλάξει), ἐνεργῶς δ', ἂν μὲν παρασκευὴν ὁρᾷ νικητικὴν οὖσαν, μαχεῖται· ἢν δὲ μὴ ἥκιστα δὲ τούτων, ἐὰν ἀπαράσκευος ᾖ, φυλάξεται συμπλέκειν μάχην. μὴ καταφρόνει, ἔφη, ὦ Νικομαχίδη, τῶν οἰκονομικῶν ἀνδρῶν. ἡ γὰρ τῶν ἰδίων ἐπιμέλεια πλήθει μόνον διαφέρει τῆς τῶν κοινῶν, τὰ δὲ ἄλλα παραπλήσια ἔχει· τὸ μέγιστον, ὅτι οὔτε ἄνευ ἀνθρώπων ἑτέρα γίγνεται, οὔτε δι' ἄλλων μὴ ἀνθρώπων τὰ ἴδια πράττεται, δι' ἄλλων δὲ τὰ κοινά. οἱ γὰρ ἄλλοις τισὶν ἀνθρώποις ἢ τῶν κοινῶν ἐπιμελόμενοι χρῶνται, ἢ οἷσπερ τὰ ἴδια οἰκονομοῦντες, οἷς οἱ ἐπιτρόποις χρῆσθαι, καὶ τὰ ἴδια καὶ τὰ κοινὰ

nihil adeo utile ac fructuoſum eſſe, ac pugnando hoſtes vincere, neque quidquam eſſe tam inutile & damnoſum, ac ſuperari; promptè quæ ad vincendum conducunt, quæret & parabit; ac diligenter conſiderabit & cavebit, quæ ad hoc faciunt, ut vincantur: quumque videbit apparatum ad victoriam idoneum eſſe, viriliter dimicabit; at ſi imparatus fuerit, prælium ne conſerat, haud minus cavebit. Ne tu, mi Nicomachides, inquit, homines familiaris rei adminiſtandæ peritos contempſeris. Nam cura rerum privatarum tantum à publicarum curâ differt multitudine; cætera conſimiles ſunt. Quodque maximum eſt, neutra fit abſque hominibus; neque per alios quidem homines privatæ, per alios autem publicæ res tractantur. Nam qui publica procurant, non aliis utuntur hominibus, quàm quibus illi qui privata adminiſtrant; quibus qui nôrunt uti, tum privatas

καλῶς πράττουσιν· οἱ δὲ μὴ ἐπιστάμενοι, ἀμφοτέρωθι πλημμελοῦσιν.

ΚΕΦ. ε'.

Περικλεῖ δέ ποτε, τῷ τοῦ πάνυ Περικλέους υἱῷ, ἀμφιλεγόμενῳ, Ἐγώ τοι, ἔφη, ὦ Περίκλεις, ἐλπίδα ἔχω, σοῦ [1] στρατηγήσαντος, ἀμείνω τε καὶ ἐνδοξοτέραν τὴν πόλιν εἰς τὰ πολεμικὰ ἔσεσθαι, καὶ τῶν πολεμίων κρατήσειν. καὶ ὁ Περικλῆς, βουλοίμην ἄν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἃ λέγεις· ὅπως δὲ ταῦτα γένοιτ' ἂν, οὐ δύαμαι γνῶναι. Βούλει οὖν, ἔφη ὁ Σωκράτης, ἀμφιλογιζόμενοι περὶ αὐτῶν ἐπισκοπῶμεν, ὅπου ἤδη τὸ δυνατόν ἐστιν; Βούλομαι, ἔφη. οὐκοῦν οἶσθα, ἔφη, ὅτι πλήθει μὲν οὐδὲν μείους εἰσὶν Ἀθηναῖοι Βοιωτῶν; Οἶδα γὰρ, ἔφη. Σώματα δὲ ἀγαθὰ καὶ

tum publicas res benè tractant: qui verò ignorant, utrinque peccant.

CAP. V.

QUum etiam aliquando cum Pericle, Periclis illius clariſſimi filio diſſereret, Equidem, mi Pericles, ait, ſpero, te imperatore, meliorem honorabilioremque civitatem in rebus bellicis fore, hoſteſque ſuperaturam. Velim, mi Socrates, inquit, quæ tu narras: verùm quo pacto fieri poſſint, intelligere nequeo. Vis igitur, ait Socrates, de his diſputando conſideremus, quo pacto fieri poſſint? Volo, inquit. Annon igitur nôſti, ait *Socrates*, Athenienſes multitudine Bœotis nequaquam inferiores eſſe? Novi, inquit *Pericles*. S. Utrùm verò putas plura

1 Forſan στρατηγήσοντος

καλὰ πότερον ἐκ Βοιωτῶν οἴει πλείω ἂν ἐκλεχθῆναι, ἢ ἐξ Ἀθηνῶν; Οὐδὲ ταύτῃ μοι δοκοῦσι λείπεσθαι. εὐμενεστέρως δ' πολέμους ἑαυτοῖς τοὺς νομίζεις; Ἀθηναίους ἔγωγε. Βοιωτῶν μὲν γὰρ πολλοὶ πλεονεκτούμενοι ὑπὸ Θηβαίων, δυσμενῶς αὐτοῖς ἔχουσιν· Ἀθήνησι δὲ οὐδὲν ὁρῶ τοιοῦτον. ἀλλὰ μὴν φιλοτιμότατοί γε καὶ φιλοφρονέστατοι πάντων εἰσὶν, ἅπερ οὐκ ἄνευ παρρησίας κινδυνεύειν ὑπὲρ εὐδοξίας τε καὶ πατρίδος. Οὐδὲ ὀκνοῦσι τούτοις Ἀθηναῖοι μεμπτοί. καὶ μὴν τροφῶν γε καλὰ ἔργα οὐκ ἔστιν οἷς μείζω καὶ πλείω ὑπάρχει, ἢ Ἀθηναίοις· ὧν πολλοὶ ἐπαινούμενοι προτρέπονταί τε ἀρετῆς ἐπιμελεῖσθαι, καὶ ἄλκιμοι γίγνεσθαι. ταῦτα μὲν ἀληθῆ λέγεις πάντα, ὦ Σώκρατες· ἀλλ' ὁρᾷς, ὅτι ἀφ' οὗ ἥ τε σὺν Τολμίδῃ τῶν χιλίων ἐν Λεβαδείᾳ συμφορὰ ἐγένετο, καὶ ἡ μετ' Ἱπποκράτους ὑπὲρ Δηλίῳ, ἐκ τούτων τεταπείνωται μὲν ἡ τῶν Ἀθηναίων

bona pulchraque corpora deligi de Bœotis posse, an Athenis? P. Nec in hâc quidem parte mihi videntur inferiores esse. S. Utros autem putas magis esse erga se invicem benevolos? P. Athenienses equidem: nam plerique Bœotorum, quod à Thebanis molestentur, malè erga ipsos affecti sunt: Athenis nihil ejusmodi video. S. Et honoris etiam cupidissimi sunt, omniumque amicissimi, quæ non parum excitant homines, ut pro gloriâ patriâque periculum adeant. P. Nec in hoc quidem Athenienses reprehendi possunt. S. Majorum quidem præclara facinora nulli nec insigniora nec plura habent, quàm Athenienses: quo multi accensi excitantur ad exercendam virtutem ac fortitudinem. P. Verè tu quidem dicis hæc omnia, mi Socrates: sed ex quo illa mille militum strages cum Tolmidâ apud Lebadiam facta est, illaque ad Delium cum Hippocrate, inde Athenienſium

δόξα πρὸς τοὺς Βοιωτούς, ἐπῆρε δὲ τὸ τῶν Θηβαίων φρόνημα πρὸς τοὺς Ἀθηναίους· ὥστε Βοιωτοὶ μὲν, οἳ πρόσθεν οὐδ' ἐν τῇ ἑαυτῶν τολμῶντες Ἀθηναίοις ἄνευ Λακεδαιμονίων τε καὶ τῶν ἄλλων Πελοποννησίων ἀντιτάττεσθαι, νῦν ἀπειλοῦσιν αὐτοὶ καθ' αὑτοὺς ἐμβαλεῖν εἰς τὴν Ἀττικήν. Ἀθηναῖοι δὲ οἳ πρότερον, ὅτε Βοιωτοὶ μόνοι ἐγένοντο, πορθοῦντες τὴν Βοιωτίαν, φοβοῦνται μὴ Βοιωτοὶ δηώσωσι τὴν Ἀττικήν. καὶ ὁ Σωκράτης, Ἀλλ' αἰσθάνομαι μὲν, ἔφη, ταῦτα οὕτως ἔχοντα· δοκεῖ δέ μοι ἀνδρὶ ἀγαθῷ ἄρχοντι νῦν εὐαρεστοτέρως διακεῖσθαι ἡ πόλις. τὸ μὲν γὰρ θάρσος ἀμέλειάν τε καὶ ῥᾳθυμίαν καὶ ἀπείθειαν ἐμβάλλει, ὁ δὲ φόβος προσεκτικωτέρους τε, καὶ εὐπειθεστέρους, καὶ εὐτακτοτέρους ποιεῖ. τεκμήριον δ' ἂν τοῦτο καὶ ἀπὸ τῶν ἐν ταῖς ναυσίν. ὅταν μὲν γὰρ δήπου μηδὲν φοβῶνται, μεθύοι εἰσὶν ἀταξίας· ὅταν δὲ ἢ χειμῶνα ἢ πολεμίους δεί-

gloria apud Bœotos imminuta eſt; ita vero Thebanorum animi adversùs Athenienſes elati ſunt, ut jam Bœoti, qui antea ne ſuis quidem in finibus abſque Lacedæmoniis aliiſque Peloponneſiis aciem adversùs Athenienſes audebant opponere, nunc ſe ſuo Marte Atticam invaſuros minitentur: Athenienſes verò, qui prius, quum adhuc Bœoti ſoli eſſent, Bœotiam populabantur, nunc ne Atticam Bœoti vaſtent, metuant. Et Socrates, Animadverto, inquit, hæc ita ſe habere: ſed videtur mihi civitas noſtra nunc animo benigniori erga bonum imperatorem affecta. Nam ſpiritus ſibi præfidens negligentiam & ignaviam & inobedientiam parit; metus autem homines attentiores, obedientiores, magiſque compoſitos reddit. Hujus argumentum etiam de nautis indubitatum ſumas: nam utique ubi nihil metuunt, confuſionis omnia plena: at ubi vel tempeſtatem vel hoſtes

σωσιν, οὐ μόνον τὰ κελευόμενα πάντα ποιοῦσιν, ἀλλὰ καὶ σιγῶσι προσδοκῶντες τὰ προσταχθησόμενα, ὥσπερ χορευταί.

β'. Ἀλλὰ μὴν, ἔφη ὁ Περικλῆς, εἴγε νῦν μάλιστα πείθοιντο, ὥρα ἂν εἴη λέγειν, πῶς ἂν αὐτοὺς προτρεψαίμεθα πάλιν ἀνερεθιζῶν τῆς ἀρχαίας ἀρετῆς τε, καὶ εὐκλείας, καὶ εὐδαιμονίας. οὐκοῦν, ἔφη ὁ Σωκράτης, εἰ μὲ ἐβουλόμεθα χρημάτων αὐτοὺς, ὧν οἱ ἄλλοι εἶχον, ἀπολιποῖεσθαι, ἀποδεικνύντες αὐτοῖς ταῦτα πατρῷά τε ὄντα καὶ προσήκοντα, μάλιστα ἂν οὕτως αὐτοὺς ἐξορμῶμεν ἀντέχεσθαι τούτων. ἐπεὶ δὲ τοῦ μετ' ἀρετῆς προτεύειν αὐτοὺς ἐπιμελεῖσθαι βουλόμεθα, τοῦτ' αὖ δεικτέον ἐκ παλαιοῦ μάλιστα προσῆκον αὐτοῖς. καὶ ὡς τούτου ἐπιμελούμενοι, πάντων ἂν εἶεν κράτιστοι. πῶς οὖν ἂν τοῦτο διδάσκοιμεν; Οἶμαι μὲ, εἰ τοὺς γε παλαιοτάτους, ὧν ἀκούομεν, προγόνους αὐτῶν ἀναμιμνήσκοιμεν αὐτοὺς,

verentur, non ſolum imperata cuncta faciunt, ſed etiam cum ſilentio quid mandetur, ſollicitè expectant, inſtar eorum qui choros agunt.

2. Enimvero, inquit Pericles, ſi jam maximè parituri ſint, opportunum fuerit differere, quo pacto eos hortemur, ut rurſus à virtute, gloriâ, felicitateque priſtinâ excitentur. Ergo, ait Socrates, ſi velimus eos opes ſibi vindicare, quas habebant alii, maxime ad has repetendas incitaremus, ſi oſtenderemus has illis paternas eſſe ac peculiares. Quia verò volumus eos operam dare, ut virtute primas obtineant, iterum demonſtrandum erit, hoc ipſum jam olim ad ipſos potiſſimum pertinere; quódque, ſi in hoc incumbant, omnium fuerint præſtantiſſimi. P. At quomodo poſſimus hoc docere? S. Sic arbitror, ſi majores ipſorum longè antiquiſſimos, de quibus accepimus, in memoriam eis revocemus, quod

ἀκηκοότας, ἀξίους γεγονέναι. ἆρα λέγεις τιὼ τῶν θεῶν κρίσιν, ἣν οἱ περὶ Κέκροπα δι' ἀρετὴν ἔκριναν; λέγω γάρ, καὶ τιὼ Ἐρεχθέως γε τροφὴν καὶ γένεσιν, καὶ τὸν πόλεμον τὸν ἐπ' ἐκείνῳ ἡρόμενον πρὸς σοῦ ὑπὲρ τῆς ἐχομένης ἠπείρου πάσης, καὶ τὸν ἐφ' Ἡρακλειδῶν πρὸς τοὺς ἐν Πελοποννήσῳ, καὶ πάντας τοὺς ὅτε Θησέως πολεμηθέντας, ἐν οἷς πᾶσιν ἐκεῖνοι δῆλοι γεγόνασι τῶν καθ' ἑαυτοὺς ἀνθρώπων ἀριστεύσαντες. εἰ δὲ βούλει, ἃ ὕστερον οἱ ἐκείνων μὲν ἀπόγονοι, ὀλίγῳ δὲ πρὸ ἡμῶν γεγονότες, ἔπραξαν, τὰ μὲν αὐτοὶ καθ' ἑαυτοὺς ἀγωνιζόμενοι πρὸς τοὺς κυριεύοντας τῆς τε Ἀσίας πάσης καὶ τῆς Εὐρώπης μέχρι Μακεδονίας, καὶ πλείστην τῶν προγεγονότων δύναμιν καὶ ἀφορμὴν κεκτημένους, καὶ μέγιστα ἔργα κατειργασμένους· τὰ δὴ καὶ μετὰ Πελοποννησίων ἀριστεύοντες καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν, οἳ δὴ καὶ λέγονται πολὺ διενεγκεῖν τῶν καθ' ἑαυτοὺς ἀνθρώπων. λέγονται γὰρ,

nimirum audiverint eos fuiſſe optimos. P. Num de judicio Deorum loqueris, quod ob virtutem Cecrops cum ſuis fecit? S. De hoc ipſo loquor, & de educatione ac ortu Erecthei, et de bello, quod ab eo ſuſceptum fuit contra omnes civitates finitimas: & de illo, quod ab Herculis nepotibus contra Peloponneſios, & de bellis omnibus, quæ ſub Theſeo geſta ſunt; in quibus univerſis illi ſuæ ætatis hominibus manifeſto præſtiterunt. Adde, ſi placet, quæ deinde illorum nepotes geſſêre, qui non ita multum ante nos vixêre, dum partim ipſi per ſe dimicârunt adverſus eos qui Aſiæ univerſæ ac Europæ ad Macedoniam uſque dominabantur, maximamque priorum hominum potentiam atque opes poſſidebant, ac res maximas gerebant; partim etiam cum Peloponneſiis fortiter ſe geſſerunt terrâ & mari, quum quidem hi longè præſtitiſſe ſuæ ætatis hominibus dicantur. P. Ita dicuntur,

ἔφη. τοιγαρῦν πολλῶν μὲν μεταναστάσεων ἐν τῇ Ἑλλάδι γενομένων, διέμειναν ἐν τῇ ἑαυτῶν· πολλοὶ δὴ ὑπὲρ δικαίων ἀντιλέγοντες, ἐπέτρεπον ἐκείνοις· πολλοὶ δὴ ὑπὸ κρειττόνων ὑβριζόμενοι, κατέφευγον πρὸς ἐκείνους.

γ'. Καὶ ὁ Περικλῆς, ἐγὼ θαυμάζω γε, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἡ πόλις ὅπως ποτ' ἐπὶ τὸ χεῖρον ἔκλινεν. Ἐγὼ μὲν οἶμαι, ἔφη ὁ Σωκράτης, ὥσπερ καὶ ἄλλοι τινὲς, διὰ τὸ πολὺ ὑπερενεγκεῖν καὶ κρατιστεῦσαι, καταῤῥᾳθυμήσαντες ὑγιείζουσι τοῖς ἀντιπάλοις, οὕτω καὶ Ἀθηναίους πολὺ διενεγκόντας ἀμελῆσαι ἑαυτῶν, καὶ διὰ τοῦτο χείρους γεγονέναι. τίνι οὖν, ἔφη, τί ἂν ποιοῦντες ἀναλάβοιεν τὴν ἀρχαίαν ἀρετήν; καὶ ὁ Σωκράτης, οὐδὲν ἀπόκρυφον δοκεῖ μοι εἶναι. ἀλλ' εἰ μὲν ἐξεύροιντες τὰ τῶν προγόνων ἐπιτηδεύματα, μηδὲν χεῖρον ἐκείνων ἐπιτηδεύοιεν, οὐδὲν ἂν χείρους ἐκείνων γενέσθαι· εἰ δὲ μὴ, τούς γε νῦν ἀρετεύοντας μιμούμενοι,

ait. Quapropter quum multæ in Græciâ migrationes acciderent, illi ſuo in agro permanſerunt: quum inter ſe multi de jure diſceptarent, ipſorum arbitrio controverſias permittebant: quum multi à potentioribus contumelioſâ injuriâ afficerentur, ad eos confugiebant.

3. Tum Pericles, equidem miror, inquit, mi Socrates, quo pacto civitas hæc in pejus prolapſa ſit. Arbitror, inquit Socrates, perinde ac alii quoque nonnulli ob multam ſuam præſtantiam potentiamque deſides facti, minus tandem adverſariis valent; ſic & Athenienſes, quum longè præſtarent aliis, ſeipſos neglexiſſe, ac propterea evaſiſſe pejores. Nunc igitur, inquit *Pericles*, quid facientes priſtinam virtutem recuperent? Et Socrates, nihil occultum, ut mihi videtur. Nimirum ſi, cognitis majorum ſuorum inſtitutis, nihil pejus quàm illi eſſent operati, non eſſent eis pejores: ſin minus, ſaltem eos imitando qui nunc

καὶ τούτοις τὰ αὐτὰ ἐπιτηδεύοντες, ὁμοίως μὲν τοῖς αὐτοῖς χρώμενοι, οὐδὲν ἂν χείρους ἐκείνων εἶεν· εἰ δ' ἐπιμελέστεροι, καὶ βελτίους. [1] λέγεις, ἔφη, πόρρω που εἶ) τῆ πόλει τὸ καλοκἀγαθίᾳ. πότε γὰρ ὥσπερ Ἀθηναῖοι, ὥσπερ Λακεδαιμόνιοι, ἢ πρεσβυτέρους αἰδέσονται, οἱ ἀπὸ τῶν πατέρων ἄρχοντας καταφρονεῖν τῶν γεραιτέρων; ἢ σωμασκήσουσιν οὕτως, οἱ γε μόνον αὐτοὶ εὐεξίας ἀμελοῦσιν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐπιμελουμένων καταγελῶσι; πότε δὲ ὥσπερ πείσονται τοῖς ἄρχουσιν, οἱ καὶ ἀγάλλονται ἐπὶ τῷ καταφρονεῖν τῶν ἀρχόντων; ἢ πότε ὥσπερ ὁμονοήσουσιν, οἵ γε, ἀντὶ μὲν τοῦ συνεργεῖν ἑαυτοῖς τὰ συμφέροντα, ἐπηρεάζουσιν ἀλλήλοις, καὶ φθονοῦσιν ἑαυτοῖς μᾶλλον, ἢ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις; μάλιστα δὲ πάντων ἔν τε τοῖς ἰδίαις συνόδοις καὶ ταῖς κοιναῖς διαφέρονται, καὶ πλείστας δίκας ἀλλήλοις δικάζονται, καὶ προαιροῦνται μᾶλλον οὕτω κερδαίνειν ἀπ' ἀλλήλων, ἢ συνωφελοῦντες

primas tenent, & eorundem inſtitutis inhærendo, ſi quidem id pari facerent induſtriâ, nihilo deteriores illis eſſent; ſin majori, etiam meliores. Dico, ait *Pericles*, longè à civitate noſtrâ abeſſe pulchri bonique ſtudium. Nam quando Athenienſes, ita, ut Lacedæmonii, vel natu grandiores reverebuntur, qui ab ipſis patribus ordiantur ſeniores contemnere? vel ita corporis exercitiis utentur, qui non ſolum ipſi bonam corporis conſtitutionem parvi faciunt, ſed etiam illos irrident, qui curam ejus habent? Quando ita magiſtratibus obtemperabunt, qui gloriantur etiam propterea, quòd magiſtratus contemnant? quando ita concordes erunt, qui pro ſtudio juvandi ſe invicem, injuriis ſeſe afficiunt, & magis invident ſibi, quàm cæteris hominibus? qui omnium maximè tum in privatis tum publicis congreſſibus inter ſe diſſident, liteſque invicem ſibi plurimas movent, maluntque iſto modo alter ab altero quid lucrari, quàm mutuò ſibi

1 Forſan λέγω

αὐτούς; τοῖς δὴ κοινοῖς ὥσπερ ἀλλοτρίοις χρώμενοι, περὶ τού-
των αὖ μάχονται, καὶ ταῖς εἰς τὰ τοιαῦτα δυνάμεσι μά-
λιστα χαίρουσιν; ἐξ ὧν πολλὴ μὲν ἀπειρία [1] καὶ κακία
τῇ πόλει ἐμφύεται, πολλὴ δὲ ἔχθρα καὶ μῖσος ἀλλήλων
τοῖς πολίταις ἐγγίνεται. δι' ἃ ἔγωγε μάλα φοβοῦμαι ἀεί,
μή τι μεῖζον, ἢ ὥστε φέρειν δυνάσθαι, κακὸν τῇ πόλει
συμβῇ.

δ'. Μηδαμῶς, ἔφη ὁ Σωκράτης, ὦ Περίκλεις, οὕτως
ἡγοῦ ἀνηκέστῳ πονηρίᾳ νοσεῖν Ἀθηναίους. οὐχ ὁρᾷς, ὡς εὐ-
τακτοι μέν εἰσιν οἱ τοῖς ναυτικοῖς, εὐτάκτως δ' ἐν τοῖς
γυμνικοῖς ἀγῶσι πείθονται τοῖς ὑπερέταις, σοβερῶν δὲ κα-
ταδεέστεροι οἱ τοῖς χοροῖς ὑπηρετοῦσι τοῖς διδασκάλοις; τοῦτο
γάρ τοι, ἔφη, ἐγὼ θαυμαστόν ἐστι, τὸ σοὶ μὲ τοιούτους πειθαρχεῖν
τοῖς ἐφεστῶσι, τοὺς δὲ ὁπλίτας καὶ τοὺς ἱππέας, οἳ δοκοῦσι
καλοκἀγαθίᾳ προηκειέσθαι τῶν πολιτῶν, ἀπειθεστάτους

prodeſſe? qui communibus rebus perinde utuntur ac alienis, deque iis rixantur, & viribus ad res hujuſcemodi maximè gaudent? E quibus ſane magna inſcitia pulchri bonique in civitate oritur, magnæque inimicitiæ ac odia mutua inter cives naſcuntur. Quas ob res equidem vehementer metuere non deſino, ne quod civitas detrimentum capiat majus, quàm quod tolerare poſſit.

4. Nequaquam, mi Pericles, exiſtimaveris Athenienſes tam incurabili pravitate, tanquam morbo laborare, ſubjecit Socrates. Annon vides, quàm compoſitè nauticis in rebus ſe gerant, quam compoſitè gymnicis in certaminibus præfectis obediant, quàm nullo modo deficienter ſubſerviant magiſtris in choris? Eſt hoc certè mirum, ait *Pericles*, quod tales præfectis obediant: at pedites & equites, qui in pulchri bonique ſtudio civibus cæteris præferendos eſſe videntur, omnium

1 Forſan καλοκἀγαθίας τῇ π.

τῆς) πάνυ ἀν. καὶ ὁ Σωκράτης ἔφη, ἡ ἢ ὃν Ἀρείῳ πάγῳ βουλὴ, ὦ Περίκλεις, οὐκ ἂν τῶν δεδοκιμασμένων καθίσταιτο; Καὶ μάλα, ἔφη. Οἶσθα οὖν ὅτι, ἔφη, καλλίους, ἢ νομιμωτέρους, ἢ σεμνοτέρους, ἢ δικαιοτέρους τοὺς τε δίκας δικάζοντας, καὶ τἆλλα πάντα πράττοντας; Οὐ μέμφομαι, ἔφη, τούτοις. Οὐ τοίνυν, ἔφη, δεῖ ἀθυμεῖν, ὡς οὐκ εὐτάκτων ὄντων Ἀθηναίων. καὶ μὴν ἔν γε τοῖς στρατιωτικοῖς, ἔφη, ἔνθα μάλιστα δεῖ σωφρονεῖν τε, καὶ εὐτακτεῖν, καὶ πειθαρχεῖν, οὐδενὶ τούτων προσέχουσιν. Ἴσως γὰρ, ἔφη ὁ Σωκράτης, ἐν τούτοις οἱ ἥκιστα ἐπιστάμενοι ἄρχουσιν αὐτῶν. οὐκ ὁρᾷς, ὅτι κιθαριστῶν μὲν, καὶ χορευτῶν, καὶ ὀρχηστῶν οὐδὲ εἷς ἐπιχειρεῖ ἄρχειν μὴ ἐπιστάμενος, οὐδὲ παλαιστῶν, οὐδὲ παγκρατιαστῶν· ἀλλὰ πάντες, ὅσοι τούτων ἄρχουσιν, ἔχουσι δεῖξαι ὁπόθεν ἔμαθον ταῦτα, ἐφ' οἷς ἐφεστᾶσι· τῶν δὲ στρατηγῶν ὃ πλεῖστοι αὐτοσχεδιάζουσιν;

sint inobedientissimi. Et Socrates: At verò is, qui est in Areopago senatus, mi Pericles, annon ex probatis hominibus constat? Omnino, inquit *Pericles*. An igitur nôsti aliquos, ait *Socrates*, qui vel honestiùs, vel magis legitimè, vel graviùs, vel æquiùs lites judicent, aliaque cuncta gerant? Nihil, inquit *Pericles*, de iis queror. Non igitur, inquit *Socrates*, animum despondere oportet, quasi Athenienses compositè se non gerant. At in re militari, inquit *Pericles*, ubi maximè decet animo sano uti, compositè, atque obedienter se gerere, nulli horum attendunt. Fortassis, ait Socrates, in his præsunt eis homines minimè periti. Annon vides citharædorum, & eorum qui choros agunt, & pugilum, & pancratiastarum ne unum quidem conari, ut imperet, si quidem imperitus; sed omnes quotquot his præsunt, posse commonstrare, à quibus ea didicerint, quibus sunt præpositi: at plerique imperatorum temerè munus hoc capessunt?

Οὐ μὼ τοι σέ γε τοιοῦτον ἐγὼ νομίζω εἶναι, ἀλλ' οἶμαί σε οὐδὲν ἧττον ἔχειν εἰπεῖν, ὁπότε στρατηγεῖν, ἢ ὁπότε παλαίειν ἄρξω μανθάνειν. καὶ πολλὰ μὲν οἶμαί σε τῶν πατρῴων στρατηγημάτων παρειληφότα σῴζειν, πολλὰ δὲ παντα-χόθεν συνειλοχέναι, ἐπόθεν οἷόν τε ἦι μαθεῖν τι ὠφέλιμον εἰς στρατηγίαν. οἶμαι δέ σε πολλὰ μεμεμνᾶν, ὅπως μὴ λά-θῃς σεαυτὸν ἀγνοῶν τι τῶν εἰς στρατηγίαν ὠφελίμων, καὶ ἐάν τι τοιοῦτον αἰσθῇ σεαυτὸν μὴ εἰδότα, ζητεῖν τοὺς ἐπισταμένους ταῦ-τα, οὔτε δώρων ὅτου φειδόμενον, ὅπως μάθῃς παρ' αὐτῶν ἃ μὴ ἐπίστασαι, καὶ συνεργοὺς ἀγαθοὺς ἔχῃς.

ε'. Καὶ ὁ Περικλῆς, Οὐ λανθάνεις, ὦ Σώκρατες, ἔφη, ὅτι οὐδ' οἰόμενός με τούτων ἐπιμελεῖσθαι, ταῦτα λέγεις, ἀλλ' ἐγχειρῶν με διδάσκειν, ὅτι τὰ μέλλοντα στρατηγεῖν τούτων ἁπάντων ἐπιμελεῖσθαι δεῖ. ὁμολογῶ μοῦν καὶ κἀγώ σοι ταῦτα. τοῦτο δ',

Te quidem minimè talem esse arbitror, sed opinor te non minùs posse dicere, quo tempore imperandi, quàm quo luctandi artem discere occœperis. Multa etiam te imperatoria consilia de patre accepta tenere puto, multa undecunque congessisse, unde disci abs te poterat aliquid, quod ad imperatoriam artem conferret. Atque te arbitror valde sollicitum esse, ne teipsum lateas ignorans aliquid eorum quæ ad munus imperatoris pertinent; ac si quid ejusmodi nescire te animadvertis, id à peritis inquirere, neque muneribus neque gratiis parcentem, ut ab eis discas quæ nescis, & bonos coadjutores habeas.

5. Tum Pericles, non me clam est, mi Socrates, ait, hæc te dicere, ne quidem existimantem me his studere, sed conantem me docere, quòd si quis velit exercitum ducere, horum omnium habenda ei sit cura. Equidem hoc tibi fateor *(ait Socrates.)* Cæterum animadvertisti,

ἔφη, ὦ Περίκλεις, καταπεπόηκας, ὅτι προσκεῖται τῆς χώρας ἡμῖν ὄρη μεγάλα, καθήκοντα ὀλίγου τὴν Βοιωτίαν, δι' ὧν εἰς τὴν χώραν εἴσοδοι στεναί τε καὶ προσάντεις εἰσὶ, καὶ ὅτι μέσον διέζωσται ὄρεσιν ἐρυμνοῖς; Καὶ μάλα, ἔφη. τί δέ γε ἐκεῖνο ἀκήκοας, ὅτι Μυσοὶ καὶ Πισίδαι, οἳ τὴν βασιλέως χώραν κατέχοντες ἐρυμνὰ πάνυ χωρία, καὶ κύκλῳ ὡπλισμένοι, δύνανται πολλὰ μὲν τῶν βασιλέως χώραν καταθέοντες κακοποιεῖν, αὐτοὶ δὲ ζῆν ἐλεύθεροι; Καὶ τοῦτό γε, ἔφη, ἀκούω. Ἀθηναίους δ' οὐκ ἂν οἴει, ἔφη, μέχρι τῆς ἐλαφρᾶς ἡλικίας ὡπλισμένους κουφοτέροις ὅπλοις, καὶ τὰ προσκείμενα τῆς χώρας ὄρη κατέχοντας, βλαβερωτέρους μὲν τοῖς πολεμίοις εἶναι, μεγάλῳ δὲ προβόλῳ τοῖς πολίταις τὴν χώραν κατεσκευάσθαι; καὶ ὁ Περικλῆς, πάντ' οἶμαι, ἔφη, ὦ Σώκρατες, καὶ ταῦτα χρήσιμα εἶναι. εἰ τοίνυν, ἔφη ὁ Σωκράτης, ἀρέσκει σοι ταῦτα, ὑπισχνοῦ αὐτοῖς, ὦ ἄριστε. ὃ, τι μὲν δὴ

mi Pericles, ait, magnos quoſdam montes ante noſtram regionem ſitos eſſe, ad Bœotiam uſque pertinentes, per quos in agrum noſtrum aditus arcti & ardui ſunt; eumque medium cinctum eſſe montibus munitis? Omninò, inquit *Pericles*. S. Quid? an & illud audiviſti, Myſos ac Piſidas, qui Regis *(Perſici)* in ditione munitiſſima tenent loca, armatique ſunt leviter, multum infeſtare Regis agrum percurrendo poſſe, quum interim ipſi libertate fruantur? Etiam hoc audio, inquit Pericles. Et non exiſtimas, inquit *Socrates*, Athenienſes leviori armaturâ per ætatem agilem uſos, quum montes regioni prætentos habeant, hoſtibus quidem detrimento, civibus autem ſui agri magno fore propugnaculo? Tum Pericles, etiam hæc omnia, mi Socrates, inquit, eſſe utilia duco. Ergo, ſubjecit Socrates, ſi hæc tibi placent, aggredere ea, vir optime. Nam quicquid horum

ἂν τούτων καταπεράξῃς, καὶ σοὶ καλὸν ἔσῃ, καὶ τῇ πόλει ἀγαθόν· ἐὰν δέ τι ἀδυναμῇς, οὔτε τὴν πόλιν βλάψεις, οὔτε σαυτὸν καταισχυνεῖς.

ΚΕΦ. ϛ'.

Γλαύκωνα δὲ τὸν Ἀρίστωνος, (ὅτ' ἐπεχείρει δημηγορεῖν, ὑπιθυμοῦντ προστατεύειν τ πόλεως, οὐδέπω εἴκοσιν ἔτη γεγονὼς) ὄντων ἄλλων οἰκείων καὶ φίλων, οὐδεὶς ἐδύνατο παῦσαι, ἐλκόμενόν τε ἀπὸ τ βήματος, καὶ καταγέλαστον ὄντα· Σωκράτης δὲ, εὔνους ὢν αὐτῷ διά τε Χαρμίδην τ Γλαύκωνος, καὶ διὰ Πλάτωνα, μόνος ἔπαυσεν. ἐντυχὼν γὰρ αὐτῷ, τοιοῦτον μὲ εἰς τὸ ἐθελῆσαι ἀκούειν, τοιάδε λέξας, κατέσχεν· ὦ Γλαύκων, ἔφη, προστατεύειν ἡμῖν διανοούμενος τ πόλεως; ἔγωγ', ἔφη, ὦ Σώκρατες. νὴ Δί', ἔφη. καλὸν γὰρ, εἴπερ τι καὶ

perfeceris, & tibi præclarum, & utile civitati fuerit. Quod ſi minus queas, non tamen vel civitati quid detrimenti afferes, vel opprobrii tibi.

CAP. VI.

CÆterum Glauconem Ariſtonis filium, (quum is nec-dum viginti natus annos concionari aggrederetur, & præeſſe civitati cuperet) nemo diſſuadere poterat, quanquam alios & propinquos & amicos haberet, ac de tribunali detraheretur, planeque ridiculus eſſet: Socrates verò, qui ei benevolus eſſet ob Charmidem Glauconis filium, & ob Platonem, ſolus diſſuaſit. Nam quum in eum incidiſſet, primo quidem ut vellet audire, hujuſcemodi verbis detinuit: Præeſſe civitati noſtræ cogitas, inquit, mi Glauco? Equidem, mi Socrates, inquit. Profectò, ait, ſi quid aliud humanis in rebus, hoc certè

ἄλλο τ' ὀν ἀνθρώποις. δῆλον γδ, ὅτι, ἐὰν τοῦτο διαπράξῃ, δυνατὸς μ' ἔσῃ αὐτὸς τυγχάνειν, ὅτου ἂν ἐπιθυμῇς, ἱκανὸς δ' τοὺς φίλους ὠφελεῖν· ἐπαρεῖς δὲ τ' πατρῷον οἶκον, αὐξήσεις δ' τ' πατρίδα, ὀνομαστὸς δ' ἔσῃ, σῳῶν μ' ἐν τῇ πόλει, ἔπειτα δ' ἐν τῇ Ἑλλάδι, ἴσως δὲ, ὥσπερ Θεμιστοκλῆς, κ' ἐν τοῖς βαρβάροις· ὅπου δ' ἂν ἦς, πανταχοῦ περίβλεπτος ἔσῃ.

β'. Ταῦτ' οὖν ἀκούων ὁ Γλαύκων ἐμεγαλύνετο, κ' ἡδέως παρέμενε. μετὰ δὲ ταῦτα ὁ Σωκράτης, οὐκοῦν, ἔφη, τοῦτο μέν, ὦ Γλαύκων, δῆλον, ὅτι εἴπερ τιμᾶσθαι βούλει, ὠφελητέα σοι ἡ πόλις ἐστίν. σφόδρα μὲν οὖν, ἔφη. πρὸς θεῶν, ἔφη, μὴ τοίνυν ἀποκρύψῃ, ἀλλ' εἰπὲ ἡμῖν, ἐκ τίνος ἄρξῃ τ' πόλιν εὐεργετεῖν. ἐπεὶ δὲ ὁ Γλαύκων διεσιώπησεν, ὡς ἂν τότε σκοπῶν ὁπόθεν ἄρχοιτο· ἆρ', ἔφη ὁ Σωκράτης, ὥσπερ φίλους οἶκον εἰ αὐξῆσαι βούλοιο, πλουσιώτερον αὐτὸν ἐπιχει-

præclarum eſt. Perſpicuum eſt enim, quod, ſi hoc impetrabis, poteris ipſe conſequi quæcunque concupiveris, amicos juvare, domum paternam extollere, patriam amplificare, atque celebris efficieris primum in civitate, deinde in Græciâ, ac fortaſſis etiam, utì Themiſtocles, apud barbaros: ubicunque autem fueris, ubique eris illuſtris.

2. Hæc quum audiret Glauco, efferebatur animo, lubenterque manebat. Poſt hæc Socrates palam eſt igitur, ait, mi Glauco, neceſſarium eſſe, ut ſi quidem eſſe in honore velis, aliquam civitati utilitatem afferas. Omninò, ait. Non igitur rem celaveris, per Deos, inquit Socrates, ſed dicito nobis, unde incipies civitati benefacere. Heic quum Glauco ſubticeret, ut qui tum conſideraret unde potiſſimùm inciperet: Annon, ait Socrates, perinde ac, dum amici domum vis amplificare,

ρόπος ἂν τοιεῖν, οὕτω καὶ τὴν πόλιν πειρᾶσθαι πλουσιωτέραν ποιῆσαι; πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. οὐκοῦν πλουσιωτέρα γ' ἂν εἴη, προσόδων αὐτῇ πλειόνων γιγνομένων; εἰκὸς γοῦν, ἔφη. λέξον δή, ἔφη, ἐκ τίνων νῦν αἱ πρόσοδοι τῇ πόλει, καὶ τόσαι τινές εἰσι; δῆλον γάρ, ὅτι ἔσκεψαι, ἵνα, εἰ μέν τινες αὐτῶν ὀλίγαι ἔχουσιν, ἐκπληρώσῃς· εἰ δὲ πᾶσαι λείπουσαι, προσαυξήσῃς. Ἀλλὰ μὰ Δί', ἔφη ὁ Γλαύκων, ταῦτά γε οὐκ ἐπέσκεμμαι.

γ'. Ἀλλ' εἰ τοῦτο, ἔφη, πρέλιπες, τάς γε δαπάνας τῆς πόλεως ἡμῖν εἰπέ. δῆλον γάρ, ὅτι καὶ τούτων τὰς περιττὰς ἀφαιρεῖν διανοῇ. ἀλλὰ μὰ Δί', ἔφη, οὐδὲ περὶ ταῦτά πω ἐσκόπουν. ὑπολαμβάνω, ἔφη, τὸ μὲν πλουσιωτέραν τὴν πόλιν ποιεῖν ἀναβαλόμενα. πῶς γὰρ οἷόν τε μὴ εἰδότα γε τὰ ἀναλώματα καὶ τὰς προσόδους, ἐπιμεληθῆναι τούτων; Ἀλλ', ὦ Σώκρατες, ἔφη ὁ Γλαύκων, δυνατόν ἐστι καὶ ἄνευ

locupletiorem efficere niteris, ita & civitatem conaberis opulentiorem reddere? Omninò, inquit. Fueritne igitur locupletior, si proventus ei plures accedant? Consentaneum quidem, ait. Dic ergo, ait, quibus ex rebus civitas proventus habet, & quanti sunt: nam palam est, hoc te considerâsse, ut si quidam ex eis exigui sint, eos tu expleas; si qui autem amittantur, eos rursùm compares. Ego verò, ait Glauco, nunquam profectò hæc consideravi,

3. Quòd si hoc neglexisti, ait *(Socrates,)* sumptus civitatis nobis exponito. Nam palam est, cogitare te jam, ut supervacaneos tollas. Ne his quidem, ait, unquam vacavi. Ergo, inquit, differamus aliquantùm rationem locupletandæ civitatis. Nam qui possit fieri, ut harum rerum curam habeat is, qui & sumptus & proventus ignoret? Verum, mi Socrates, ait Glauco, potest etiam

πολεμίων τ' πόλιν πλυτίζειν. νὴ Δία σφόδρα γ', ἔφη ὁ Σωκράτης, ἐάν τις αὐτῶν κρείττων ᾖ· ἥττων δ' ὤν, καὶ τὰ οἰκεῖα προσαποβάλοι ἄν. ἀληθῆ λέγεις, ἔφη.

δ'. Οὐκοῦν, ἔφη, τὸν γε βουλευσόμενον περὶ ὅτου τινας δεῖ πολεμεῖν, τήν τε τ πόλεως δύναμιν καὶ τ τ ἐναντίων εἰδέναι δεῖ, ἵνα, ἐὰν μὲν ἡ τ πόλεως κρείττων ᾖ, συμβουλεύῃ ἐπιχειρεῖν τῷ πολέμῳ· ἐὰν δὲ ἥττων τ τ ἐναντίων, εὐλαβεῖαν πείθῃ. ὀρθῶς λέγεις, ἔφη. πρῶτον μὲν τοίνυν, ἔφη, λέξον ἡμῖν τ πόλεως τήν τε πεζικὴν καὶ τ ναυτικὴν δύναμιν, εἶτα τὴν τ ἐναντίων. ἀλλὰ μὰ τὸν Δί', ἔφη, οὐκ ἂν ἔχοιμί σοι αὐτὼς γε ἀπὸ στόματος εἰπεῖν. ἀλλ' εἰ γέγραπταί σοι, ἔνεγκε, ἔφη· πάνυ γὰρ ἡδέως ἂν τοῦτο ἀκούσαιμι. ἀλλὰ μὰ τὸν Δί', ἔφη, οὐδὲ γέγραπταί μοί πω. ἀκούω, ἔφη, καὶ περὶ πολέμου συμβουλεύειν τήν γε πρόπτην ἐπιχήσομεν· ἴσως γὰρ καὶ διὰ τὸ μέγεθος αὐτῶν,

ab hoſtibus civitas reddi locupletior. Ac vehementer quidem, ait Socrates, ſi quis eos vinceret: at ſi vinceretur, etiam ſua amittat. Verè dicis, inquit.

4. Ergo, inquit, qui deliberat adversùs quos pugnandum ſit, eum & civitatis & adverſariorum vires habere cognitas oportet, ut ſi majores ſint civitatis, bellum ſuadeat: ſin minores quàm hoſtium, *bellum* evitare conſulat. Rectè dicis, ait. Ergo nobis primum exponito, inquit, quæ civitatis tum pedeſtres tum navales ſint copiæ; deinde, quæ adverſariorum. Ego verò, inquit, non poſſum hoc tibi profectò ex memoriâ exponere. At ſi quid conſcriptum habes, profer, ait: nam lubenter admodum hoc audiero. At ne conſcriptum quidem hoc unquam a me, inquit. Ergo, inquit, & deliberationem de bello nonnihil initio ſuſpendemus. Nam ob rei magnitudinem fortaſſe nondum explorati quidquam

ἅρτι ἀρχόμενον τῆς προστασίας, οὕτω ἐζήτακας. Ἀλλά τοι περί γε φυλακῆς τῆς χώρας οἶδ' ὅτι σοι μεμέληκεν, καὶ οἶσθα ὁπόσαι τε φυλακαὶ ἐπίκαιροί εἰσι, καὶ ὁπόσαι μή, καὶ ὁπόσοι τε φρουροὶ ἱκανοί εἰσι, καὶ ὁπόσοι μή εἰσι· καὶ τὰς μὲν ἐπικαίρους φυλακὰς συμβουλεύσεις μείζονας ποιεῖν, τὰς δὲ περιττὰς ἀφαιρεῖν. νὴ Δί', ἔφη ὁ Γλαύκων. ἀπάσας μὲν οὖν ἔγωγε, ἕνεκά γε τοῦ οὕτως αὐτὰς φυλάττεσθαι, ὥστε καὶ ἁπεσθαι τοῦ ἐκ τῆς χώρας. ἐὰν δέ τις ἀφέλῃ γ', ἔφη, τὰς φυλακάς, οὐκ οἴει καὶ ἁρπάζειν ἐξουσίαν ἔσεσθαι τῷ βουλομένῳ; ἀτάρ, ἔφη, πότερον ἐλθὼν αὐτὸς ἐζήτακας τοῦτο, ἢ πῶς οἶσθα, ὅπη κακῶς φυλάττονται; εἰκάζω, ἔφη. οὐκοῦν, ἔφη, καὶ περὶ τούτων, ὅταν μηκέτι εἰκάζωμεν, ἀλλ' ἤδη εἰδῶμεν, τότε συμβουλεύσομεν. Ἴσως, ἔφη ὁ Γλαύκων, βέλτιον.

ε'. Εἰς γε μήν, ἔφη, ταὐργυρεῖα οἶδ' ὅτι οὐκ ἀφῖξαι,

habes, præsertim quum civitati præesse nuper inceperis. Cæterum custodiam regionis scio tibi curæ fuisse, ac te scire quot opportunæ, & quot superfluæ custodiæ sunt; & quot custodes sufficiunt, & quot non *sufficiunt*: ac opportunas quidem custodias consules augere, superfluas verò auferre. Imò verò, subjecit Glauco, equidem tollendas universas arbitror, quòd ita custodiant, ut ea etiam sibi attingant, quæ ex agro proveniunt. At si quis custodias tollat, inquit *Socrates*, annon existimas cupienti fore potestatem etiam rapiendi? Tu verò, inquit, num profectus eò, rem indagâsti, aut quomodo scis eos malas excubias agere? Conjicio, inquit. Ergo de his quoque tum deliberabimus, cum non amplius utemur conjecturâ, sed cognitam rem habebimus. Fortassis hoc fuerit potius, ait Glauco.

5. In argentifodinas quidem certe, inquit (*Socrates*,)

ὡς ἔχειν εἰπεῖν, διότι νῦν ἐλάττω, ἢ πρόσθεν, πρόσεισιν αὐτόθεν. ἴσως γὰρ οὐκ ἐλήλυθα, ἔφη. καὶ γὰρ νὴ Δί', ἔφη ὁ Σωκράτης, λέγεται βαρὺ τὸ χωρίον εἶναι, ὥστε ὄζειν πρὸς τοῦτο δεῖ συμβουλεύειν, αὕτη σοι ἡ πρόφασις ἀρκέσει. σκέψομαι, ἔφη ὁ Γλαύκων. ἀλλ' ἐκεῖνό γέ τοι, ἔφη, οἶδ' ὅτι οὐκ ἠμέλησας, ἀλλ' ἔσκεψαι, πόσον χρόνον ἱκανός ἐστιν ὁ ἐκ τῆς χώρας γιγνόμενος σῖτος διατρέφειν τὴν πόλιν, καὶ πόσου εἰς τὸν ἐνιαυτὸν προσδεῖται, ἵνα μὴ τοῦτό γε λάθῃ σέ, πολὺ ἡ πόλις ἐνδεὴς γενομένη, ἀλλ' εἰδὼς, ἔχῃς ὑπὲρ τῶν ἀναγκαίων συμβουλεύων τῇ πόλει βοηθεῖν τε, καὶ σώζειν αὐτήν. λέγεις, ἔφη ὁ Γλαύκων, παμμέγεθες πρᾶγμα, εἰ γε καὶ τῶν τοιούτων ἐπιμελεῖσθαι δεήσει. ἀλλὰ μήτοι, ἔφη ὁ Σωκράτης, ὅτι ἂν τὸν ἑαυτοῦ περὶ οἶκον καλῶς τις οἰκήσειεν, εἰ μὴ πάντα μὲν εἴσεται ὅσα προσδεῖται, πάντων δὲ ἐπιμελήσεται ἐκπληρώσει. ἀλλ' ἐπεὶ ἡ μὲν πόλις ἐκ πλειόνων

non veniſſe te ſcio, ut dicere poſſis, quamobrem nunc minus inde, quàm antehac, proveniat. Equidem eò non ſum profectus, ait. Profectò, inquit Socrates, fertur is locus eſſe gravis: quamobrem ubi de hoc conſultandum erit, hæc tibi excuſatio ſufficiet. Hoc quidem meditabor, ait Glauco. Hoc autem, ait, non neglexiſſe te ſcio, ſed conſiderâſſe, quamdiu frumentum, quod in agro naſcitur, ad alendam civitatem ſufficiat; quantumque in annum requiratur, ne te hoc lateat quum civitas inopiâ laboret, ſed *hoc* ſciens poſſis de neceſſariis conſulendo civitatem adjuvare, ſalvamque facere. Rem permagnam dicis, inquit Glauco, ſi quidem erit talium habenda cura. Enimvero, inquit Socrates, ne ſuam quidem familiam recte quis adminiſtraverit, ſi non ſciat omnia, quibus ei opus fuerit; & omnia diligenti curâ ſuppleat. Sed quum civitas ex pluribus quàm decem

ἢ μυρίων οἰκιῶν συνέστηκε, χαλεπὸν δέ ἐστι ἅμα τοσούτων οἴκων ἐπιμελεῖσθαι, πῶς οὐχ ἕνα τὸν τοῦ θείου τοσοῦτον ἐπηυξήθης αὐξῆσαι; δέεται δέ· καὶ μὲν τοῦτον δυνήσῃ, καὶ πλείοσιν ἐπιχειρήσεις· ἔνα δὴ μὴ δυνάμενος ὠφελῆσαι, πῶς ἂν πολλούς γε δυνηθείης; ὥσπερ εἴ τις ἓν τάλαντον μὴ δύναιτο φέρειν, πῶς οὐ φανερὸν, ὅτι πλέω γε φέρειν οὐδ' ἐπιχειρητέον αὐτῷ; ἀλλ' ἔγωγ', ἔφη ὁ Γλαύκων, ὠφελοίην ἂν τὸν γε θεῖον οἶκον, εἰ μοι ἐθέλοι πείθεσθαι. εἶτα, ἔφη ὁ Σωκράτης, τὸν θεῖον δυνάμενος πείθειν, Ἀθηναίους πάντας, μετὰ τοῦ θείου νομίζεις δυνήσεσθαι ποιῆσαι πείθεσθαί σοι; φυλάττου, ἔφη, ὦ Γλαύκων, ὅπως μὴ δι' εὐδοξεῖν ἐπιθυμῶν εἰς τἀναντίον ἔλθῃς. ἢ οὐχ ὁρᾷς, ὡς σφαλερόν ἐστι τὸ, ἃ μὴ οἶδέ τις, ταῦτα λέγειν ἢ πράττειν; ἐπιθυμῶ δὲ τὴν ἄλλων, ὅσους οἶδα τοιούτους, οἵοι φαίνονται καὶ λέγοντες, ἃ μὴ ἴσασι, καὶ πράττοντες, πότερά σοι δοκοῦσιν ὅτι τοῖς

mille familiis conſtet, ac difficile ſit tot familiarum curam ſimul habere, cur non patrui tui familiam unam primùm augere conatus es? etenim indiget. Hanc autem ſi potueris, conaberis etiam plures: ſin uni prodeſſe nequeas, quî pluribus profis? Sicut ſi quis unum talentum geſtare nequeat, quî non manifeſtum eſt, huic ne conandum quidem eſſe, ut plura geſtet? Ego vero, ſubjecit Glauco, prodeſſem patrui familiæ, ſi mihi vellet obtemperare. Ergo, ait Socrates, quum patruo perſuadere non poſſis, effecturum te putas, ut Athenienſes univerſi unà cum patruo tibi pareant? Cave, mi Glauco, inquit, ne gloriæ cupidus in contrarium prolabaris. Annon vides, quàm periculoſum ſit ea vel dicere vel facere aliquem, quæ ignorat? Etiam de aliis cogites, quoſcunque tales nôſti, quales eſſe videantur qui vel dicunt ea quæ neſciunt, vel faciunt; num tibi videantur prop-

τοιούτοις ἐπαίνου μᾶλλον, ἢ ψόγου τυγχάνειν, καὶ πότερον θαυμάζεσθαι μᾶλλον, ἢ καταφρονεῖσθαι. ἐνθυμοῦ δὴ καὶ τῶν εἰδότων ὅ, τι τε λέγουσι, καὶ ὃ, τι ποιοῦσι· καὶ, ὡς ἐγὼ νομίζω, εὑρήσεις ἐν πᾶσιν ἔργοις τοὺς μὴ εὐδοκιμοῦντάς τε καὶ θαυμαζομένους, ἐκ τῶν μάλιστα ἐπιστημένων ὄντας, τοὺς δὲ κακοδοξοῦντάς τε καὶ καταφρονουμένους, ἐκ τῶν ἀμαθεστάτων. εἰ οὖν ἐπιθυμεῖς εὐδοκιμεῖν τε καὶ θαυμάζεσθαι ἐν τῇ πόλει, πειρῶ κατεργάσασθαι ὡς μάλιστα τὸ εἰδέναι, ἃ βούλει πράττειν. ἐὰν γὰρ, τούτῳ διενεγκὼν τῶν ἄλλων, ἐπιχειρῇς τὰ τῆς πόλεως πράττειν, οὐκ ἂν θαυμάσαιμι, εἰ πάνυ ῥᾳδίως τύχοις, ὧν ἐπιθυμεῖς.

terea laudem potius, quàm vituperium conſequi; & num in admiratione magis, quàm in contemptu eſſe. Itidem cogites de iis, qui nôrunt, quicquid vel dicunt, vel agunt: invenies, ut opinor, in omnibus actionibus eos, qui benè audiunt & admirationi habentur, ex maximè peritorum eſſe numero; eos autem, qui malè audiunt, ac contemnuntur, ex numero eſſe imperitiſſimorum. Quamobrem ſi & clarus eſſe velis in civitate, & in hominum admiratione, operam pro viribus dato, ut ea nôris, quæ ſuſcipere cogitas. Nam ſi cæteris in hoc præſtans, negotia civitatis tractare cœperis, mirum mihi non erit, ſi facillimè conſequaris ea, quæ concupiſcis.

ΚΕΦ. ζ.

Χαρμίδην δὲ τὸν Γλαύκωνος ὁρῶν ἀξιόλογον μὲν ἄνδρα ὄντα, καὶ πολλῷ δυνατώτερον τῶν τὰ πολιτικὰ τότε πραττόντων, οὐκ ἐθέλοντα δὲ προσιέναι τῷ δήμῳ, καὶ τὰ τῆς πόλεως πράγματα ἐπιμελεῖσθαι, εἶπέ μοι, ἔφη, ὦ Χαρμίδη, εἴ τις ἱκανὸς ὢν σὺ περφυίζειν ἀγῶνας νικᾶν, καὶ ἅμα τοῦτο αὐτός τε τιμᾶσθαι, καὶ τὴν πατρίδα ἐν τῇ Ἑλλάδι εὐδοκιμωτέραν ποιεῖν, μὴ θέλοι ἀγωνίζεσθαι, ποῖόν τινα τοῦτον νομίζοις ἂν τὸν ἄνδρα εἶναι; δηλονότι, ἔφη, μαλακόν τε καὶ δειλόν. εἰ δέ τις, ἔφη, δυνατὸς ὢν τὰ τῆς πόλεως πράγματα ἐπιμελόμενος τήν τε πόλιν αὔξειν, καὶ αὐτὸς ἅμα τοῦτο τιμᾶσθαι, ἐκνοίη τοῦτο πράττειν, οὐκ ἂν εἰκότως δειλὸς νομίζοιτο; ἴσως, ἔφη. ἀτὰρ

CAP. VII.

QUum autem videret Charmidem Glauconis filium hominem esse magni pretii, multoque potentiorem illis, qui rempublicam tunc gerebant, nolentem verò ad populum accedere, reique publicæ tractare negotia, Dic mihi, mi Charmides, inquit, si quis, quum in certaminibus coronatis vincere possit, eâque re tum ipse honorem consequi, tum patriam in Græciâ illustriorem reddere, decertare nolit, qualem existimes hunc hominem esse? Certè mollem, ait, & timidum. At si quis, quum possit, rempublicam tractando, tum civitatem amplificare, tum ipse ob id honorari, hoc tamen facere reformidet, annon is meritò pro timido habeatur? For-

πρὸς τί με ταῦτα ἐρωτᾷς; ὅτι, ἔφη, οἶμαί σε, δυνατὸν ὄντα, οὐκ εἶναι ἀμελεῖσθαι, καὶ ταῦτα ὧν ἀνάγκη σοι μετέχειν, πολίτῃ γε ὄντι. τίνι δὲ ἐμοὶ δύναμιν, ἔφη ὁ Χαρμίδης, ἐκ ποίου ἔργου καταμαθὼν, τοιαῦτά μου καταγιγνώσκεις; ἐκ τῶν συνουσίαις, ἔφη, αἷς σοὶ τοῖς τὰ τῆς πόλεως πράττουσι. καὶ γὰρ ὅταν τι ἀνακοινῶνταί σοι, ὁρῶ σε καλῶς συμβουλεύοντα, καὶ, ὅταν τι ἁμαρτάνωσιν, ὀρθῶς ἐπιτιμῶντα. οὐ ταὐτόν ἐστιν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἰδίᾳ τε διαλέγεσθαι, καὶ ἐν τῷ πλήθει ἀγωνίζεσθαι. Καὶ μὴν, ἔφη, ὅγε ἀριθμεῖν δυνάμενος, ὑπὲρ ἑνὸς μὲν ἐν τῷ πλήθει, ἢ μόνος ἀριθμεῖ· καὶ οἱ κατὰ μόνας ἄριστα κιθαρίζοντες, οὗτοι καὶ ἐν τῷ πλήθει κράτιστοί εἰσιν.

β'. Αἰδῶ δὲ καὶ φόβον, ἔφη, οὐκ ὁρᾷς ἐμφυτά τε ἀνθρώποις ὄντα, καὶ πολλῷ μᾶλλον ἐν τοῖς ὄχλοις ἢ ἐν τοῖς ἰδίαις ὁμιλίαις παρεστάμενα; καὶ σέ γε διδάξων, ἔφη, ὥρ-

taſſis, inquit: ſed cur hæc me interrogas? Quòd te, inquit, cum poſſis, reformidare arbitror negotia ſuſcipere; idque cum eorum participem fieri neceſſe ſit, quippe cum civis ſis. At quonam ex facinore, ait Charmides, potentiam meam cognoſcens, ita de me ſentias? Iis, inquit, ex congreſſibus, in quibus adeſſe ſoles illis, qui rempublicam adminiſtrant: nam ubi quid tecum communicant, video te rectum conſilium dare, atque ubi peccant, rectè illos reprehendere. Non idem eſt, mi Socrates, inquit, privatim differere, & apud multitudinem certare. Atqui reſpondit, qui numerare poteſt, nihilo minus apud multitudinem, quàm ſolus numerat: & qui privatim citharâ canunt optimè, iidem etiam apud multitudinem primas obtinent.

2. Tu verò non vides, inquit, verecundiam ac metum à naturâ hominibus ineſſe, multoque magis hæc in publico, quàm in privatis congreſſibus præſto eſſe? Ego verò

μημα, ὅπ ὅτε τοὺς φρονιμωτάτους αἰδούμθ, οὔτε τοὺς ἰσχυροτάτους φοβούμθος, ἐν τοῖς ἀφρονεστάτοις τε καὶ ἀσθενεστάτοις αἰσχυνῇ λέγειν. πότερον γὰρ τοὺς γναφεῖς αὐτῶν, ἢ τοὺς σκυτεῖς, ἢ τοὺς τέκτονας, ἢ τοὺς χαλκεῖς, ἢ τοὺς γεωργοὺς, ἢ τοὺς ἐμπόρους, ἢ τοὺς ἐν τῇ ἀγορᾷ μεταβαλλομένους, καὶ φροντίζοντας, ὅ, τι ἐλάττονος πωλάσθαι πλείονος ἀποδῶνται, αἰσχυνῇ; οὐ γὰρ τούτων ἁπάντων ἡ ἐκκλησία συνίσταται. τί δὲ οἴει διαφέρειν, ὃ σὺ ποιεῖς, ἢ τοὺς ἀσκητὰς ὅτε κρίνεσθαι τοὺς ἰδιώτας φοβεῖσθαι; ἐν μὲν τοῖς φρονίμοις ἐν τῇ πόλει (ὧν ἔνιοι καταφρονοῦσί σου) ῥᾳδίως διαλεγόμθ, καὶ τοὺς ὀλιγωρμένους τοῦ τῇ πόλει διαλέγεσθαι πολὺ φεύγων, ἐν τοῖς μηδεπώποτε φροντίσασι τοὺς πολιτικῶν, μηδέ σου καταφρονήσουσιν, οὐκοῦν λέγειν, διὰ τί μὴ καταγελασθῇς. τί δ'; ἔφη, ὃ δοκοῦσί σοι πολλάκις ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοὺς ὀρθῶς λεγόντων καταγε-

te docere exorſus ſum, inquit, quòd neque prudentiſſimos reveritus, neque potentiſſimos metuens, inter imprudentiſſimos ac maximè imbecillos verba facere erubeſcas. Num enim, ex illis fullones, vel ſutores, vel fabros, vel artifices ærarios, vel agricolas, vel mercatores, vel eos qui negotiantur in foro, & quid minoris emptum pluris vendere poſſint ſoliciti ſunt, revereris? Nam ex his omnibus conficitur concio. Quid autem intereſſe putas inter hoc, quod tu facis, atque ſi quis pugilibus ſuperior imperitos metuat? nimirum quum inter principes reipublicæ, (quorum nonnulli te contemnunt) facillimè diſſeras, longéque ſuperes illos, qui perorare ad cives ſtudent, inter eos loqui te piget, qui nunquam rerum civilium ſtudioſi fuerunt, neque te contempſerunt; metuens ſcilicet, ne deridearis. Quid autem? inquit, annon tibi videtur concio ſæpe eos deridere, qui rectè pe-

λᾶν; καὶ γὰρ ἂν ἕτεροι, ἔφη. διὸ καὶ θαυμάζω σε, εἰ ἐκείνους, ὅταν τοῦτο ποιῶσι, ῥᾳδίως χειρώσασθαι, τούτοις δὲ μηδένα τρόπον οἴει δυνήσεσθαι προσενεχθῆναι. ὦ ἀγαθὲ, μὴ ἀγνόει σεαυτὸν, μηδὲ ἁμάρτῃς, ἃ οἱ πλεῖστοι ἁμαρτάνουσιν. οἱ γὰρ πολλοὶ ὁρμητικότες ὅτι τὸ σκοπεῖν τὰ τῶν ἄλλων πράγματα, ὃ τρέποντας ὅτι τὸ ἑαυτοὺς ἐξετάζειν. μὴ δῆτα ἀπορραθύμει τούτου, ἀλλὰ μᾶλλον πρὸς ὃ σαυτῷ προσέχειν, καὶ μὴ ἀμέλει τῶν τῆ πόλεως, εἴ τι δυνατόν ἐστι μᾶλλον σε βέλτιον ἔχειν. τούτων γὰρ καλῶς ἐχόντων, οὐ μόνον οἱ ἄλλοι πολῖται, ἀλλὰ καὶ οἱ σοὶ φίλοι καὶ αὐτὸς σὺ οὐκ ὀλίγα ὠφελήσῃ.

rorant? Nam & alii etiam, inquit *(Socrates.)* Quamobrem te miror, illos quidem, quum hoc faciunt, facilè vincere, putare autem te nullo modo his uti poſſe. Vir bone, noli teipſum ignorare; nec in illis delinque, in quibus plurimi delinquunt. Nam multi magno ſtudio excitati ad conſiderandum aliena negotia, non ſe convertunt ad ſeipſos explorandos. Itaque ne hoc per ignaviam negligas, ſed magis enitere, ut teipſum reſpicias: nec reipublicæ curam abjice, ſi quâ parte poterit ea per te juvari. Nam ſi ea bene ſe habeat, non ſolùm alii cives, ſed tui etiam amici, & ipſe tu non parum utilitatis acquires.

ΚΕΦ. η'.

Ἀριστίππου δὲ ὀπιχειροῦντος ἐλέγχειν τὸν Σωκράτη, (ὥσπερ αὐτὸς ὑπ' ἐκείνου τὸ πρότερον ἠλέγχετο) βουλόμενος τοῖς συνοῦσιν ὠφελεῖν ὁ Σωκράτης ἀπεκρίνατο, οὐχ ὥσπερ οἱ φυλαττόμενοι, μή πῃ ὁ λόγος ἐπαλλαχθῇ, ἀλλ' ὡς ἂν πεπεισμένοι μάλιστα πράττοιεν τὰ δέοντα. ὁ μὲν γὰρ αὐτὸν ἤρετο, εἴ τι εἰδείη ἀγαθόν· ἵνα, εἴ τι εἴποι τῶν τοιούτων, οἷον ἢ σιτίον, ἢ ποτόν, ἢ χρήματα, ἢ ὑγίειαν, ἢ ῥώμην, ἢ τόλμαν, δεικνύῃ δὴ τοῦτο κακόν ποτε ὄν. ὁ δὲ εἰδὼς, ὅτι ἐάν τι ἐνοχλῇ ἡμᾶς, δεόμεθα τοῦ παύσοντος, ἀπεκρίνατο, ὅπερ καὶ ποιεῖν χρήσιμον. ἆρα γὰρ, ἔφη, ἐρωτᾷς με, εἴ τι οἶδα πυρετοῦ ἀγαθόν; Οὐκ ἔγωγ', ἔφη. ἀλλὰ ὀφθαλμίας; οὐδὲ τοῦτο. ἀλλὰ

CAP. VIII.

QUum autem Ariſtippus in hoc incumberet, ut Socratem convinceret (ſicut ipſe convictus ab illo prius fuerat) volens Socrates prodeſſe familiaribus ſuis, ſic reſpondebat, non ut illi, qui cavent, ne quâ parte ſermo invertatur; ſed ut perſuaſi maximè facerent ea, quæ deberent. Nam interrogabat eum Ariſtippus, an aliquid nôſſet bonum; ut ſi quid hujuſmodi diceret, verbi gratiâ, cibum, potum, pecuniam, valetudinem, robur, audaciam, id ipſum oſtenderet aliquando malum eſſe. At *(Socrates)* ſciens quòd ſi quid nos conturbet, optamus ut aliquis nos eo liberet, ſic reſpondebat, ut erat optimum. Tune me rogas, inquit, num febris aliquod bonum ſciam? Non equidem, ait. At lippitudinis? Ne hoc qui-

λιμοῦ; οὐδὲ λιμοῦ. Ἀλλὰ μὴν, ἔφη, εἰ γ' ἐρωτᾷς με, εἴ τι ἀγαθὸν οἶδα, ὃ μηδενὸς ἀγαθόν ἐστιν, οὔτ' οἶδα, ἔφη, οὔτε δέομαι.

β'. Πάλιν δ' Ἀριστίππου ἐρωτῶντος αὐτὸν, εἴ τι εἰδείη καλόν, καὶ πολλὰ, ἔφη. ἆρ' οὖν, ἔφη, πάντα ὅμοια ἀλλήλοις; ὡς οἷόν τε μὲν οὖν, ἔφη, ἀνομοιότατά ἐνια. πῶς οὖν, ἔφη, ὃ τῷ καλῷ ἀνόμοιον καλὸν ἂν εἴη; ὅτι νὴ Δί', ἔφη, ἔστι μὲν τῷ καλῷ δρόμου ἀνθρώπῳ ἄλλος ἀνόμοιος, καλὸς δὲ πάλης. ἔστι δὲ ἀσπὶς, καλὴ μὲν τὸ εὐβαλέα, ὡς ἔνι ἀνομοιοτάτη τῷ ἀκοντίῳ, καλῷ πρὸς τὸ σφόδρα τε καὶ ταχὺ φέρεσθαι. ὧδέ διαφερόντως, ἔφη, ἀποκρίνῃ μοι, ἢ ὅτε σε ἠρώτησα, εἴ τι ἀγαθὸν εἰδείης. σὺ δ' οἴει, ἔφη, ἄλλο μὲν ἀγαθὸν, ἄλλο δὲ καλὸν εἶναι; οὐκ οἶδ', ὅπου πρὸς ταὐτὰ πάντα καλά τε καὶ ἀγαθά ἐστι; πρῶτον μὲν γὰρ ἡ ἀρετὴ οὐ πρὸς ἄλλα μὲν ἀγαθὸν, πρὸς ἄλλα δὲ καλόν ἐστιν· ἔπειτα οἱ ἄν-

dem. At famis? Nec famis. Atqui, ait, ſi me rogas, an aliquid noverim bonum, quod nullius bonum ſit, equidem neque novi, neque *noſcere* deſidero.

2. Ibi rurſus Ariſtippo eum interrogante, an quid pulchrum ſciret? multa quidem, ait. An verò inquit, omnia ſibi invicem ſimilia? Quantum fieri poteſt, nonnulla quidem ſunt diſſimillima. Quonam igitur pacto, ait, id pulchrum fuerit, quod eſt pulchro diſſimile? Quoniam, inquit, homini ad curſum pulchro diſſimilis alius eſt, pulcher ad palæſtram. Et ſcutum ad projiciendum pulchrum, quàm diſſimillimum eſt jaculo ad hoc pulchro, ut vehementer celeriterque feratur. Non aliter, ait, reſpondes, ac quum interrogarem, an aliquid bonum noſces. Tu vero putas, inquit, aliud bonum, aliud pulchrum eſſe? an ignoras ad eadem referri omnia pulchra & bona? Nam primum virtus non ad alia bonum quiddam eſt, ad alia verò, pulchrum: deinde ho-

ϑρωπι ὃ αὐτό τε ἡ πρὸς τὰ αὐτὰ καλοὶ καὶ ἀγαθοὶ λέγεσθαι, πρὸς τὰ αὐτὰ δὲ ἡ τὰ σώματα τῶν ἀνθρώπων καλά τε καὶ ἀγαθὰ φαίνεσθαι· πρὸς ταὐτὰ δὴ καὶ τἄλλα πάντα, οἷς ἄνθρωποι χρῶνται, καλά τε καὶ ἀγαθὰ νομίζεται, πρὸς ἅπερ ἂν εὔχρηστα ᾖ. ἆρ' οὖν, ἔφη, ἡ κόφινος κοπροφόρου καλόν ἐστιν; νὴ Δί', ἔφη· ἡ χρυσῆ γε ἀσπὶς αἰσχρόν, ἐὰν πρὸς τὰ ἑαυτῶν ἔργα, ὁ μὲν καλῶς πεποιημένη ᾖ, ἡ δὲ κακῶς. λέγεις σὺ, ἔφη, καλά τε ἡ αἰσχρὰ τὰ αὐτὰ εἶναι; καὶ νὴ Δία ἔγωγ', ἔφη, ἀγαθά τε ἡ κακά. πολλάκις γὰρ τό γε λιμῷ ἀγαθὸν, πυρετῷ κακόν ἐστιν, καὶ τὸ πυρετῷ ἀγαθὸν, λιμοῦ κακόν ἐστιν· πολλάκις δὲ τὸ μὲν πρὸς δρόμον καλὸν, πρὸς πάλην αἰσχρόν· τὸ δὲ πρὸς πάλην καλὸν, πρὸς δρόμον αἰσχρόν. πάντα γὰρ ἀγαθὰ μὲν καὶ καλά ἐστιν, πρὸς ἃ ἂν εὖ ἔχῃ, κακὰ δὲ καὶ αἰσχρὰ, πρὸς ἃ ἂν κακῶς.

mines ſecundum idem, & ad eadem pulchri bonique dicuntur; & hominum corpora ad eadem pulchra bonaque videntur: denique cætera omnia, quibus utuntur homines, ad eadem pulchra bonaque putantur, ad ea ſcilicet, quibus ſunt accommodata. Num igitur, ait, etiam qualus, quo efferuntur ſtercora, pulchrum quiddam eſt? Profectò, ait: atque etiam ſcutum aureum eſt turpe, modo ad uſus ſuos ille quidem pulchrè ſit factus, hoc verò malè. Dicis tu, inquit, pulchra & turpia eſſe eadem? Dico, ait, atque etiam eadem eſſe bona & mala. Sæpe enim quod fami bonum, febri malum eſt; quod febri bonum, fami malum: ſæpe quod ad curſum pulchrum eſt, ad luctam eſt turpe; quod ad luctam pulchrum, ad curſum turpe: quippe omnia bona ſunt ac pulchra, ad quæ bene ſe habent; mala verò ac turpia, ad quæ malè.

γ'. Καὶ οἰκίας δὲ λέγων τὰς αὐτὰς καλάς τε τῇ εἶ) καὶ χρησίμους, παιδεύειν ἔμοιγ' ἐδόκει, οἵας χρὴ οἰκοδομεῖσθαι. ἐπεσκόπει δὲ ὧδε· ἆρά γε τὸν μέλλοντα οἰκίδιν, οἵαν χρὴ, ἕξειν, τοῦτο δεῖ μηχανᾶσθαι, ὅπως ἡδίστη τε ἐνδιαιτᾶσθαι, καὶ χρησιμωτάτη ἔσται; τοῦτο δ' ὁμολογουμένου, ἆρ' οὖν ἡδὺ μὲν θέρους ψυχεινὸν ἔχειν, ἡδὺ δὲ χειμῶνος ἀλεεινόν; ἐπειδὴ δὲ καὶ τοῦτο συμφαῖεν, ἆρ' οὖν οὐ πρὸς μεσημβρίαν βλεπούσαις οἰκίαις τῷ μὲν χειμῶνος ὁ ἥλιος εἰς τὰς παστάδας ὑπολάμπει, τὸ δὲ θέρους ὑπὲρ ἡμῶν αὐτῶν καὶ τῶν στεγῶν πορεύεται καὶ σκιὰν παρέχει. οὐκοῦν εἴγε καλῶς ἔχει ταῦτα οὕτω γίγνεσθαι, οἰκοδομεῖν δεῖ ὑψηλότερα μὲν τὰ πρὸς μεσημβρίαν, ἵνα ὁ χειμερινὸς ἥλιος μὴ ἀποκλείηται· χαμαιλότερα δὲ τὰ πρὸς ἄρκτον, ἵνα οἱ ψυχροὶ μὴ ἐμπίπτωσιν ἄνεμοι. ὡς δὲ συνελόντι εἰπεῖν, ὅποι πάσας ὥρας αὐτός τε ἥδιστα καταφεύγοι, καὶ τὰ ὄντα ἀσφαλέστατα τιθοῖτο,

3. Idem quum diceret eaſdem ædes pulchras & utiles eſſe, docere mihi quidem videbatur, cujuſmodi ſint exſtruendæ. Id autem conſiderabat hoc modo: annon habiturus qualem deceat domum, hoc moliri debet, ut habitatu ſit jucundiſſima, & utiliſſima? Hoc autem conceſſo, ergo jucundum eſt per æſtatem domum habere frigidam; per hyemem, calidam? Quum etiam in hoc conſentirent, ergo in ædificiis, quæ meridiem ſpectant, per hyemem ſol in cubicula ſplendet, per æſtatem verò ſupra nos, ſupraque tecta incedens, umbram ſuppeditat. Quamobrem ſi hæc ita fieri bonum eſt, altiùs ædificanda ſunt ea, quæ meridiem ſpectant, ut ſol hybernus non excludatur: humiliùs verò, quæ ſeptentrionem ſpectant, ne venti frigidi incidant. Ut ſummatim dicam, quo quis ſingulis anni temporibus jucundiſſimè ſe recipiat, ac res ſuas familiares tutiſſimè collocet, id haud dubiè jucun-

αὕτη ἂν εἰκότως ἡδίστη τε καὶ καλλίστη οἴκησις εἴη. [γραφαὶ δὲ καὶ ποικιλίαι πλείστας εὐφροσύνας ἀποφέρουσιν, ἢ ἀφέλουσι. ναοῖς γε μὴν καὶ βωμοῖς χώραν ἔφη τις) πρεπωδεστάτην, ἥτις ἐμφανεστάτη οὖσα, ἀσιδεστάτη εἴη· ἡδὺ μὲν γὰρ εὐδότας προσεύξασθαι, ἡδὺ δὲ ἀγνῶς ἐχούσας προσιέναι.]

ΚΕΦ. Θ'.

ΠΑλιν δὲ ἐρωτῶμεν, ἡ ἀνδρεία πότερον εἴη διδακτὸν, ἢ φυσικὸν; οἶμαι μὲν, ἔφη, ὥσπερ σῶμα σώματος ἰσχυρότερον πρὸς τοὺς πόνους φύεται, οὕτω καὶ ψυχὴ ψυχῆς ἐρρωμενεστέραν πρὸς τὰ δεινὰ φύσει γίγνεσθαι. ὁρῶ γὰρ καὶ τοῖς αὐτοῖς νόμοις τε καὶ ἔθεσι τραφομένους πολὺ διαφέροντας ἀλλήλων τόλμης. νομίζω μὲν τοι πᾶσαν φύσιν μαθήσει καὶ μελέτῃ πρὸς ἀνδρείαν αὔξεσθαι.

diſſimum ac pulcherrimum ædificium fuerit. [Cæterùm picturæ variique colores plures delectationes adimunt, quàm ſuppeditant. Templis ac aris locum aiebat eſſe convenientiſſimum, qui & apertiſſimus pariter ac minimè tritus eſſet: nam jucundum, ut videntes orent; jucundum, ut puri accedant.]

CAP. IX.

RUrſum interrogatus, num fortitudo acquiri doctrinâ poſſit, an eſſet à naturâ? Equidem arbitror, ait, ut corpus corpore robuſtius à naturâ eſt ad labores, ſic & animam animâ firmiorem eſſe naturâ ad terribilia. Nam video illos, qui iiſdem legibus ac moribus ſunt educati, longè inter ſe audaciâ differre. Arbitror equidem naturam omnem doctrinâ & exercitatione ad fortitudinem

δῆλον μὲν γάρ, ὅτι Σκύθαι καὶ Θρᾷκες οὐκ ἂν τολμήσειαν ἀσπίδας καὶ δόρατα λαβόντες Λακεδαιμονίοις συμμάχεσθαι· φανερὸν δὲ, ὅτι καὶ Λακεδαιμόνιοι οὔτ' ἐν Θρᾴξιν ἐν πέλταις καὶ ἀκοντίοις, οὔτε Σκύθαις ἐν τόξοις ἐθέλοιεν ἂν συγκινδυνεύειν. ὁρῶ δ' ἔγωγε καὶ ὅτι τῶν ἄλλων πάντων ὁμοίως ἡ φύσις διαφέροντας ἀλλήλων τοὺς ἀνθρώπους, καὶ ὑπομελείᾳ πολὺ ἐπιδιδόντας. οὐκ δὲ τούτων δῆλόν ἐστιν, ὅτι πάντας χρὴ τοὺς εὐφυεστέρους καὶ τοὺς ἀμβλυτέρους τὴν φύσιν, ἐν οἷς ἂν ἀξιόλογοι βούλωνται γενέσθαι, ταῦτα καὶ μανθάνειν καὶ μελετᾶν.

β'. Σοφίαν δ' ἡ καὶ σωφροσύνην οὐ διώριζεν, ἀλλὰ τὰ μὲν καλά τε καὶ ἀγαθὰ γιγνώσκοντα χρῆσθαι αὐτοῖς, καὶ τὰ αἰσχρὰ εἰδότα εὐλαβεῖσθαι, σοφόν τε καὶ σώφρονα ἔκρινεν. ὁτιοσερωτῴμενος δὲ, εἰ τοὺς ὑπισταμένους μὲν, ἃ δεῖ πράττειν, ποιοῦσι, δὲ ταναντία, σοφούς τε καὶ ἐγκρατεῖς εἶναι

proficere. Nam patet, Scythas ac Thraces non auſuros ſumptis clypeis ac haſtis adverſus Lacedæmonios dimicare: contraque manifeſtum eſt, non etiam Lacedæmonios vel adverſus Thraces peltis ac jaculis, vel adverſus Scythas arcubus libenter depugnaturos. Equidem in aliis etiam omnibus conſimiliter homines video naturâ inter ſe differre, ac exercitatione multum proficere. Et ex his patet, debere omnes, ſive à naturâ ſint præſtantiori indole præditi, ſeu hebetiori, ea diſcere ac meditari, in quibus excellere velint.

2. Sapientiam verò, ac animi ſanitatem non diſcernebat; ſed qui pulchra & bona cogноſceret, & qui turpia ſciret, hunc ſapientem judicabat ac animi ſanum. Interrogatus, num eos, qui ſcirent, quid agere oporteat, & contraria facerent, ſapientes ac temperantes eſſe pu-

1 Forſan γιγνώσκοντα, καὶ τὸν τὰ αἰσχρὰ εἰδότα, σοφόν τε

νομίζοι; οὐδέν γε μᾶλλον, ἔφη, ἢ ἀσόφους τε καὶ [1] ἀμαθεῖς. πάντας γὰρ οἶμαι προαιρουμένους ἐκ τῶν ἐνδεχομένων, ἃ [2] οἷόν τε συμφορώτατα αὐτοῖς εἶναι, ταῦτα πράττειν. νομίζω οὖν τοὺς μὴ ὀρθῶς πράττοντας, οὔτε σοφοὺς, οὔτε σώφρονας εἶναι. ἔφη δὲ καὶ τὴν δικαιοσύνην, καὶ τὴν ἄλλην πᾶσαν ἀρετὴν, σοφίαν εἶναι. τά τε γὰρ δίκαια, καὶ πάντα, ὅσα ἀρετῇ πράττεται, καλά τε καὶ ἀγαθὰ εἶναι· καὶ οὔτ' ἂν σοῦ ταῦτα εἰδότος, ἄλλο [3] ἄν τι τούτων ἀντὶ τούτων προελέσθαι, οὔτε τοὺς μὴ ἐπισταμένους δυναμένους πράττειν, ἀλλὰ καὶ ἐὰν ἐγχειρῶσιν, ἁμαρτάνειν. οὕτω καὶ τὰ καλά τε καὶ ἀγαθὰ τοὺς μὲν σοφοὺς πράττειν, τοὺς δὲ μὴ σοφοὺς οὐ δύνασθαι, ἀλλὰ καὶ, ἐὰν ἐγχειρῶσιν, ἁμαρτάνειν. ἐπεὶ οὖν τά τε δίκαια καὶ τὰ ἄλλα καλά τε καὶ ἀγαθὰ πάντα ἀρετῇ πράττεται, δῆλον εἶναι, ὅτι καὶ δικαιοσύνη καὶ ἡ ἄλλη πᾶσα ἀρετὴ, σοφία ἐστί.

taret; Potiùs inſipientes ac intemperantes, reſpondit. Omnes enim arbitror ex poſſibilibus, quæ putant ſibi ipſis eſſe utiliſſima eligentes, hæc agere. Quamobrem qui non rectè agunt, eos nec ſapientes nec animo ſanos eſſe ſtatuo. Dicebat cùm juſtitiam, tùm omnem aliam virtutem eſſe ſapientiam: nam juſta, atque omnia, quæ cum virtute aguntur, pulchra & bona eſſe: neque poſſe eos, qui hæc ſciant, aliud pro his quidpiam eligere, neque illos, qui neſciant, præſtare poſſe; imò etiam ſi præſtare conentur, peccare: eodem modo ſapientes & pulchra ac bona facere: non ſapientes autem id non poſſe, atquè etiam, ſi conentur, peccare: quum igitur & juſta & alia pulchra ac bona omnia cum virtute efficiantur, manifeſtum eſſe, tum juſtitiam tum omnem aliam virtutem, eſſe ſapientiam.

1 Forſan ἀκρατεῖς. 2 Forſ. οἷόντε 3 Forſ. ἀντὶ

γ'. Μανίαν γε μὴν ἐνδυτίον μὲν ἔφη εἶναι σοφίᾳ, ὃ μέν τοί γε τιὼ ἀνεπιστημοσυνίῃσι μανίαν ἐνόμιζεν· τὸ δὲ ἀγνοεῖν ἑαυτὸν, καὶ μὴ ἃ οἶδε, δοξάζειν τε καὶ οἴεσθαι καὶ γιγνώσκειν, ἐγγυτάτω μανίας ἐλογίζετο εἶναι. τὸς μὲν τοι τοὺς πολλοὺς ἔφη, ἃ μὲν ⓐ πλεῖστοι ἀγνοοῦσι, τὸς διημαρτηκότας τούτων ὃ φάσκειν μαίνεσθαι, τοὺς δὲ διημαρτηκότας, ὧν ⓐ πολλοὶ γιγνώσκουσι, μαινομένους καλεῖν. ἐάν τε γάρ τις μέγας οὕτως οἴηται εἶναι, ὥστε κύπτειν τὰς πύλας τοῦ τείχους διεξιὼν, ἐάν τε οὕτως ἰσχυρὸς, ὥστ' ἐπιχειρεῖν οἰκίας αἴρεσθαι, ἢ ἄλλῳ τῳ ἐπιπόνῳ τῶν πᾶσι δήλων, ὅτι ἀδύνατά ἐστι, τοῦτον μαίνεσθαι φάσκειν. τοὺς δὲ μικρὸν ἁμαρτάνοντας ὃ δοκεῖν τοῖς πολλοῖς μαίνεσθαι, ἀλλ' ὥσπερ τ' ἰσχυρὰν ἐπιθυμίαν ἔρωτα καλοῦσιν, οὕτω καὶ τὴν μεγάλην παράνοιαν μανίαν αὐτὸς καλεῖν.

3. Animi profecto inſanitatem ſapientiæ quiddam eſſe contrarium dicebat, non tamen inſcitiam exiſtimabat inſanitatem animi: ſed ignorare ſeipſum, & quæ quis neſciat, opinari, ac putare ſe etiam ſcire, proximum quiddam eſſe arbitrabatur animi inſanitati. Aiebat vulgus negare illos eſſe animo inſanos, qui ab iis aberrant, quæ plurimi ignorant; at qui ab iis aberrant, quæ ſcit vulgus, animo inſanos appellare. Nam ſi quis ſibi tam magnus videatur, ut per oppidi portas tranſiens ſeſe inclinet, tamque robuſtus, ut ædes ſuſtollere conetur, vel aliquid aliud eorum aggrediatur, de quibus conſtet omnibus, fieri ea non poſſe, hunc animo inſanire aiunt: ſed qui paulum quid delinquant, non videntur vulgo inſanire animo: ſed quemadmodum vehementem libidinem appellant amorem, ita dementiam ingentem animi inſanitatem vocant.

δ'. Φθόνον δὲ σκοπῶν, ὅ, τι εἴη, λύπην μέν τινα ἐξεύρισκεν αὐτὸν ὄντα, οὔτε μὴν τῶν ὑπὸ φίλων ἀτυχίαις, οὔτε τ' ἐπ' ἐχθρῶν εὐτυχίαις γιγνομένην· ἀλλὰ μόνους, ἔφη, φθονεῖν τοὺς ὑπὸ ταῖς τῶν φίλων εὐπραξίαις ἀνιωμένους. θαυμαζόντων δέ τινων, εἴ τις φιλῶν τινα ὑπὸ τῇ εὐπραξίᾳ αὐτοῦ λυποῖτο, ὑπεμίμνησκεν, ὅτι πολλοὶ οὕτω πρός τινας ἔχουσιν, ὥστε κακῶς μὲ πράττοντας μὴ δύνασθαι ὠφελεῖν, ἀλλὰ βοηθεῖν ἀτυχοῦσιν, εὐτυχούντων δὲ λυπεῖσθαι. τοῦτο δὲ φρονίμῳ μὲ ἀνδρὶ οὐκ ἂν συμβαίνειν, τοὺς ἠλιθίους δὲ [1] δεῖ πάσχειν αὐτό.

ε'. Σχολὴν δὲ σκοπῶν, τί εἴη, ποιοῦντας μέν τι τοὺς πλείστους ἔφη εὑρίσκειν· καὶ γὰρ τοὺς παιδεύοντας, καὶ τοὺς γελωτοποιοῦντας ποιεῖν τι· πάντας δὲ τούτους, ἔφη, σχολάζειν· ἐξεῖναι γὰρ αὐτοῖς ἰέναι πράξοντας τὰ βελτίω τούτων.

4. Conſiderans autem invidiam, quid eſſet, dolorem eſſe quendam reperiebat, non ex amicorum adverſis rebus natum, nec ex ſecundis inimicorum; ſed eos ſolum aiebat invidere, qui amicorum felicitatem iniquè ferrent: quumque mirarentur nonnulli, poſſe aliquem in ejus ſucceſſu proſpero, quem diligeret, dolere; eos commonefaciebat, multos eſſe ad quoſdam ſic affectos, ut illos malè ſe habentes negligere non poſſint, ſuccurrantque infelicibus; ſin proſperè agant, dolent: hoc autem viro prudenti non poſſe accidere, ſed fatuos hoc revera perpeti.

5. Quum, quid ſit otium, conſideraret, aiebat ſe deprehendere, plurimos aliquid facere: quippe illos etiam, qui talis ludunt, & qui faciunt, ut moveatur riſus, facere quidem aliquid aiebat; verùm hos omnes eſſe otioſos; licere etenim eis ire ad agendum aliquid hiſce melius:

1 Forſan δὴ

ἀπὸ μὴ τοῦ βελτίονων ἐπὶ τὰ χείρω ἰέναι, ἀδένα ἀ-
λάζειν· εἰ δέ τις ἴοι, τοῦτον, ἀχολίας αὐτῷ οὔσης, κακῶς,
ἔφη, τοῦτο πράττειν.

ς'. Βασιλεῖς δὲ καὶ ἄρχοντας, οὐ τοὺς τὰ σκῆπτρα ἔχοντας
ἔφη εἶναι, οὐδὲ τοὺς ἐκ τοῦ τυχόντων αἱρεθέντας, οὐδὲ τοὺς
κλήρῳ λαχόντας, οὐδὲ τοὺς βιασαμένους, οὐδὲ τοὺς ἐξα-
πατήσαντας, ἀλλὰ τοὺς ἐπισταμένους ἄρχειν. ὁπότε γάρ τις
ὁμολογήσειε μὲν ἄρχοντος εἶναι, τὸ προστάττειν δ', τι χρὴ
ποιεῖν, μὲν δὲ ἀρχομένῳ τὸ πείθεσθαι· ἐπεδείκνυεν δὲ τε νεὼς
τὸν μὲν ἐπισταμένον, ἄρχοντα, τὸν δὲ ναύκληρον καὶ τοὺς ἄλ-
λους τοὺς ἐν τῇ νηὶ πάντας, πειθομένους τῷ ἐπισταμένῳ· καὶ ἐν
γεωργίᾳ, τοὺς κεκτημένους ἀγρούς· καὶ ἐν νόσῳ, τοὺς νοσοῦντας·
καὶ ἐν σωματικῇ, τοὺς σωματοῦντας· καὶ τοὺς ἄλλους πάντας,
οἷς ὑπάρχει τι ἐπιμελείας δεόμενον, ἂν μὲν αὐτοὶ οἰῶνται ἐπί-
στασθαι, ἐπιμελεῖσθαι· εἰ δὲ μή, τοῖς ἐπισταμένοις οὐ μόνον

à melioribus autem ad pejora ire, otium esse nemini: at si quis iret, hunc, quum ei negotium esset, dicebat malè hoc facere.

6. Reges ac principes non illos dicebat esse, qui sceptra tenerent, nec illos, qui vel ab infimis essent delecti, vel sorte, vi, aut fraudibus eò perveniissent; sed quotquot imperandi periti essent. Nam ubi quis fateretur, principis esse, jubere quod agendum sit; subditi verò, parere: demonstrabat in navi peritum præesse, naucle-rum verò, cum cæteris omnibus, huic perito parere: ibidem in agriculturâ, illos, qui agros possiderent: in morbo, qui eo laborarent: in corporis exercitio, qui eo uterentur: alios denique omnes, quibus quiddam sit quod curatione indigeat, si quidem se arbitrentur rem intelligere, curare; sin minùs, non modò peritis præ-

παρῶσι πειθομένους, ἀλλὰ καὶ ἀπόντας μεταπεμπομένους, ὅπως ἐκείνοις πειθόμενοι τὰ δέοντα πράττωσιν. ἐν δὲ ταλασίᾳ καὶ τὰς γυναῖκας ἐπεδείκνυεν ἀρχούσας τῶν ἀνδρῶν, ἀφ' ὧν τὰς μὲν εἰδέναι, ὅπως χρὴ ταλασιουργεῖν, τοὺς δὲ μὴ εἰδέναι. εἰ δέ τις πρὸς ταῦτα λέγοι, ὅτι τῷ τυράννῳ ἔξεστι μὴ πείθεσθαι τοῖς ὀρθῶς λέγουσι· καὶ πῶς ἂν, ἔφη, ἐξείη μὴ πείθεσθαι, ἐπιμεμψίμης γε ζημίας, ἐάν τις τῷ εὖ λέγοντι μὴ πείθηται; ἐν ᾧ γὰρ ἄν τις πράγματι μὴ πείθηται τῷ εὖ λέγοντι, ἁμαρτήσεται δήπου· ἁμαρτάνων δὲ, ζημιωθήσεται. εἰ δή φαίη τις τῷ τυράννῳ ἐξεῖναι καὶ ἀποκτεῖναι τὸν εὖ φρονοῦντα· τὸν δὲ ἀποκτείναντα, ἔφη, τοὺς κρατίστους τῶν συμμάχων οἵῳ ἀζήμιον γίγνεσθαι, ἢ, ὡς ἔτυχε, ζημιοῦσθαι; πότερον γὰρ ἂν μᾶλλον οἵῳ σώζεσθαι τ' ταῦτα ποιοῦντα, ἢ οὕτω καὶ [1] τάχιστ' ἂν ἀπολέσθαι;

sentibus obtemperare, sed etiam absentes arcessere, ut ipsis parentes, quæ oporteat, agant. In lanificio etiam mulieres viris præesse demonstrabat, quòd illæ sciant, quo pacto exercendum sit lanificium; viri autem ignorent. Si quis ad hæc diceret, posse tyrannum rectè monentibus non obtemperare: Et quî non obtemperare possit, respondebat, quum si quis rectè monenti non obtemperet, damnum sit propositum? Nam quâcunque in re non paret aliquis rectè monenti, nimirum peccabit: qui verò peccat, damno multabitur. Si quis diceret, posse tyrannum etiam occidere eum, qui rectè sapit: Tu verò existimas, inquit, eum, qui præstantissimos quosque ex sociis occidat, vel nullum, vel leve damnum pati? utrùm enim arbitraris eum, qui hoc perpetret, incolumem posse manere, an potius hoc pacto etiam pessimè periturum?

1 Forsan κάκιστ'

ζ'. Ἐρομένῳ δέ τινι αὐτὸν, τί δοκοίη αὐτῷ κράλιστον ἀνθρὶ ἐπιτήδευμα εἶναι, ἀπεκρίνατο εὐπραξίαν. ἐρομένου ἦ πάλιν, εἰ καὶ τὴν εὐτυχίαν ἐπιτήδευμα νομίζοι εἶναι, πᾶν μὲν οὖν τοὐναντίον ἔγωγ', ἔφη, τύχῃ καὶ πράξιν ἡγοῦμαι. τὸ μὲν γὰρ μὴ ζητοῦντα ἐπιτυχεῖν τινι τῶν δεόντων, εὐτυχίαν οἶμαι εἶναι· ὃ δὲ μαθόντα τι καὶ μελετήσαντα εὖ ποιεῖν, εὐπραξίᾳ νομίζω· καὶ ἃ τοῦτο ἐπιτηδεύοντες, δοκοῦσί μοι εὖ πράττειν.

η'. Καὶ ἀρίστους δὲ καὶ θεοφιλεστάτους, ἔφη, εἶναι, οἳ μὲν γεωργίᾳ, τοὺς τὰ γεωργικὰ εὖ πράττοντας, οἳ δὲ ἰατρείᾳ, τοὺς τὰ ἰατρικά, οἳ δὲ πολιτείᾳ, τοὺς τὰ πολιτικά· τὸν δὲ μηδὲν εὖ πράττοντα, ὅτι χρήσιμον οὐδὲν, ἔφη, εἴη, ὅτι θεοφιλῆ.

7. Quum autem quidam eum interrogaret, quodnam ipſi videretur vitæ inſtitutum homini optimum; reſpondit, Actionem bonam e conſilio natam. At quum rurſus interrogaret, an etiam fortunam bonam pro inſtituto duceret? Equidem, ait, fortunam & actionem e conſilio natam prorſus eſſe contraria ſtatuo. Nam ſi quis nihil quærens, aliquid neceſſarium conſequatur, id fortunam eſſe bonam puto: at is, qui doctrinâ & exercitatione quid rectè facit, id actionem eſſe bonam e conſilio natam duco: quique ita vitam inſtituunt, ii mihi videntur benè agere.

8. Homines optimos Deoque acceptiſſimos aiebat eſſe, in agriculturâ, qui rectè faciunt, quæ agriculturæ ſunt; in medicinâ, qui res medicas; in republicâ, qui res civiles: ſed qui nihil rectè agit, eum neque utilem ad quidquam eſſe dicebat, neque acceptum Deo.

ΚΕΦ. ί.

Αλλὰ μὴν καὶ εἴ ποτε τῶν τὰς τέχνας ἐχόντων, καὶ ἐργασίας ἕνεκα χρωμένων αὐταῖς, ἀφικέσθαι τισι, καὶ τούτοις ὠφέλιμος ἦν. εἰσελθὼν μέν γάρ ποτε πρὸς Παρράσιον τὸν ζωγράφον, καὶ διαλεγόμενος αὐτῷ, ἆρα, ἔφη, ὦ Παρράσιε, ἡ γραφική ἐστιν ἡ εἰκασία τῶν ὁρωμένων; τὰ γὰρ κοῖλα καὶ τὰ ὑψηλὰ, καὶ τὰ σκοτεινὰ καὶ τὰ φωτεινὰ, καὶ τὰ σκληρὰ καὶ τὰ μαλακὰ, καὶ τὰ τραχέα καὶ τὰ λεῖα, καὶ τὰ νέα καὶ τὰ παλαιὰ σώματα διὰ τῶν χρωμάτων ἀπεικάζοντες ἐκμιμεῖσθε. ἀληθῆ λέγεις, ἔφη. καὶ μὴν τά γε καλὰ εἴδη ἀφομοιοῦντες, ἐπειδὴ δ' ῥᾴδιον ἑνὶ ἀνθρώπῳ συντυχεῖν ἅπαντα πάντα ἔχοντι, ἐκ πολλῶν συνάγοντες τὰ ἐξ ἑκάστου κάλλιστα, οὕτως ὅλα τὰ σώματα καλὰ ποιεῖτε φαίνεσθαι; ποιοῦμεν γὰρ, ἔφη, οὕτως.

CAP. X.

ATqui si quando cum artificibus colloqueretur, qui quæstûs gratiâ artificiis uterentur, etiam his proderat. Nam quum aliquando ad Parrhasium pictorem ingressus esset, cumque eo colloqueretur, Num pictura, mi Parrhasi, ait, earum rerum est repræsentatio, quæ cernuntur? Nam & concava & eminentia, & obscura & lucida, & dura & mollia, & aspera & lævia, & nova & vetera corpora per colores repræsentando exprimitis. Verè dicis, ait. Quum verò formas elegantes imitamini, quia non facile est unum hominem nanciscì omnia irreprehensibilia habentem, de multis colligentes ea quæ in singulis pulcherrima sunt, ita tota corpora, ut pulchra videantur, efficitis? Sic facimus, ait.

β'. Τί γάρ; ἔφη, ὃ πιθανώτατόν τε καὶ ἥδιστόν, καὶ φιλικώτατον, καὶ ποθεινότατον, καὶ ἐρασμιώτατον ἀπομιμεῖσθε τῆς ψυχῆς ἦθος; ἢ οὐδὲ μιμητὸν ὅτι τοῦτο; πῶς γὰρ ἄν, ἔφη, μιμητὸν εἴη, ὦ Σώκρατες, ὃ μήτε συμμετρίαν, μήτε χρῶμα, μήτε, ὧν σὺ εἶπας ἄρτι, μηδὲν ἔχῃ, μηδὲ ὅλως ὁρατόν ἐστιν; ἆρ' οὖν, ἔφη, γίγνεται τῷ ἀνθρώπῳ τό τε φιλοφρόνως καὶ ὃ ἐχθρῶς βλέπειν πρός τινας; ἔμοιγε δοκεῖ, ἔφη. οὐκοῦν τοῦτό γε μιμητὸν ἐν τοῖς ὄμμασιν; καὶ μάλα, ἔφη. ἐπὶ δὴ τοῖς τῶν φίλων ἀγαθοῖς καὶ τοῖς κακοῖς ὁμοίως σοι δοκοῦσιν ἔχειν τὰ πρόσωπα, οἵ τε φροντίζοντες, καὶ οἱ μή; μὰ Δί' ἔγωγε, ἔφη. ὅτι μὲν γὰρ τοῖς ἀγαθοῖς φαιδροί, ὅτι δὲ τοῖς κακοῖς σκυθρωποὶ γίγνονται. ἀκούω, ἔφη, καὶ ταῦτα δυνατὸν ἀπεικάζειν; καὶ μάλα, ἔφη.

γ'. Ἀλλὰ μὴν καὶ ὃ μεγαλοπρεπές τε καὶ ἐλευθέριον,

2. Quid verò? inquit, num indolem animæ ad ſuadendum aptiſſimam, & ſuaviſſimam, & amiciſſimam, & deſiderabilem maximè, maximèque amabilem imitamini? an verò illa inimitabilis eſt? Quo pacto, mi Socrates, inquit, poſſit hoc eſſe imitabile, quod neque proportionem, neque colorem, neque quidquam habet illorum, quæ modo tu commemorabas, neque omninò cerni poteſt? Annon, inquit, uſu venit homini, ut blandè vel inimicè quoſdam intueatur? Ita mihi videtur, ait. Ergo in oculis eſt, quod exprimi poteſt? Omninò, inquit. At in amicorum rebus ſecundis & adverſis iidemne vultus eſſe tibi videntur eorum, qui ſoliciti ſunt, & qui non? Nequaquam ait: nam in proſperis hilares, in adverſis triſtes ſunt. Ergo poſſunt, ait, hæc quoque repræſentari? Omninò, reſpondit (*Parrhaſius.*)

3. Quinetiam & magnificum & liberale, & humile &

καὶ ὃ ταπεινόν τε καὶ ἀνελεύθερον, καὶ τὸ σωφρονητικόν τε καὶ φρόνιμον, καὶ τὸ ὑβριστικόν τε καὶ ἀπειροκαλον, καὶ διὰ τοῦ προσώπου καὶ διὰ τῶν σχημάτων, καὶ ἑστώτων καὶ κινουμένων ἀνθρώπων διαφαίνῃ. ἀληθῆ λέγεις, ἔφη. οἰκεῖα καὶ ταῦτα μιμητά; καὶ μάλα, ἔφη. πότερον οὖν, ἔφη, νομίζεις ἥδιον ὁρᾶν τοὺς ἀνθρώπους, δι' ὧν τὰ καλά τε καὶ ἀγαθὰ καὶ ἀγαπητὰ ἤθη φαίνεται, ἢ δι' ὧν τὰ αἰσχρά τε, καὶ πονηρά, καὶ μισητά; πολὺ νὴ Δί', ἔφη, διαφέρει, ὦ Σώκρατες.

δ'. Πρὸς δὲ Κλείτωνα τὸν ἀνδριαντοποιὸν εἰσελθών ποτε, καὶ διαλεγόμενος αὐτῷ, ὅτι μοι, ἔφη, ὦ Κλείτων, ἄλλοίους ποιεῖς δρομεῖς τε καὶ παλαιστὰς, καὶ πύκτας, καὶ παγκρατιαστὰς, ὁρῶ τε καὶ οἶδα· ὃ δὴ μάλιστα ψυχαγωγεῖ διὰ τῆς ὄψεως τοὺς ἀνθρώπους, τὸ ζωτικὸν φαίνεσθαι, πῶς τοῦτο ἐνεργάζῃ τοῖς ἀνδριάσιν; ἐπεὶ δὲ ἀπορῶν ὁ Κλείτων οὐ ταχὺ ἀπεκρίνατο· ἆρ', ἔφη, τοῖς τῶν ζώντων εἴδεσιν ἀπεικάζων τὸ ἔργον, ζωτικω-

illiberale, & animo ſanum & prudens, & contumelioſum ac honeſti ignarum tam per vultum quàm per geſtus hominum ſeu ſtantium ſeu ſe moventium elucet. Verè dicis, ait. Annon & hæc imitanda? Omnino, inquit. Utrùm ergo, ait, illa cernere lubentiùs homines putas, per quæ honeſti, boni, amabiles mores elucent; an per quæ turpes, mali ac odioſi? Multum profectò intereſt, inquit, mi Socrates.

4. Etiam ingreſſus aliquando ad Clitonem ſtatuarium; & cum eo collocutus, Varios te, mi Clito, ait, curſores, luctatores, pugiles, pancratiaſtas fingere video & ſcio: quod autem maximè recreat homines aſpectu, vivax ſcilicet apparere, quo pacto id ſtatuis indis? Heic quum dubitans Clito non celeriter reſponderet: An, inquit, opus tuum formis viventium aſſimilando, ſtatuas viva-

τέρψις ποιεῖς φαίνεσθαι τὰς ἀνδριάντας; καὶ μάλα, ἔφη. ἴσχυν τά τε ὑπὸ τῶν σχημάτων καταπαυόμενα καὶ τὰ ἀναπαυόμενα ἐν τοῖς σώμασι, καὶ τὰ συμπιεζόμενα καὶ τὰ διελκόμενα, καὶ τὰ ἐντεινόμενα καὶ τὰ ἀνιέμενα ἀπεικάζων, ὁμοιότερά τε τοῖς ἀληθινοῖς καὶ πιθανώτερα ποιεῖς φαίνεσθαι; πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. τὸ δὲ καὶ τὰ πάθη τῶν ποιούντων τι σωμάτων ἐπομμεῖσθαι, οὐ τοιεῖ τινα τέρψιν τοῖς θεωμένοις; εἰκός γ' οὖν, ἔφη. οὐκοῦν καὶ τῶν μὲν μαχομένων ἀπειλητικὰ τὰ ὄμματα ἀπεικαστέον, τῶν δὲ νενικηκότων εὐφραινομένων ὄψις μιμητέα. σφόδρα γε, ἔφη. δεῖ ἄρα, ἔφη, τὸν ἀνδριαντοποιὸν τὰ τῆς ψυχῆς ἔργα τῷ εἴδει τοῦ σώματος ἀπεικάζειν.

ε'. Πρὸς δὲ Πιστίαν τὸν θωρακοποιὸν εἰσελθὼν, (ἐπιδείξαντος αὐτῷ τοῦ Σωκράτους θώρακας εὖ εἰργασμένους) Νὴ τὴν Ἥραν, ἔφη, καλόν γε, ὦ Πιστία, τὸ εὕρημα, τὸ τὰ μὲν δέοντα σκέπειν τοῦ ἀνθρώπου σκεπάζειν τὸν θώρακα,

ciores videri facis? Omninò, inquit. Nonne igitur, dum quæ per geſtus deorſum ſurſumque trahuntur in corporibus, & quæ comprimuntur & quæ diducuntur, & quæ intenduntur & quæ remittuntur, exprimis, facis, ut ſimiliora veris, magiſque conſentanea appareant? Maximè ſcilicet, inquit. At verò etiam affectiones corporum aliquid agentium imitari, an non delectationem aliquam ſpectantibus affert? Veriſimile eſt, ait. Quamobrem pugnantium oculi repræſentandi ſunt ut minaces, victorum verò vultus effingendus, quaſi lætantium. Prorſus, inquit. Ergo ſtatuarium, inquit, animi actiones per formam repræſentare oportet.

5. Itidem ad Piſtiam fabrum loricarium ingreſſus, (quum is Socrati loricas egregiè factas oſtenderet) Profectò, ait, mi Piſtia, pulchrum hoc inventum eſt, tegere loricam eas hominis partes quas tegi neceſſe eſt; neque

ταῖς δὲ χερσὶ μὴ κωλύειν χρῆσθαι. ἀτὰρ, ἔφη, λέξόν μοι, ὦ Πιστία, διὰ τί οὔτε ἰσχυροτέρους οὔτε τελεωτέρους τῶν ἄλλων ποιῶν τοὺς θώρακας, πλείονος πωλεῖς; ὅτι, ἔφη, ὦ Σώκρατες, εὐρυθμοτέρους ποιῶ. τὸν ῥυθμὸν δ', ἔφη, πότερα μέτρῳ ἢ ςαθμῷ ἐπιδεικνύων, πλείονος πιμᾶς; οὐ γὰρ δὴ ἴσους γε πάντας, οὐδὲ ὁμοίοις ὤμοις σε ποιεῖν, εἴγε ἁρμόττοντας ποιεῖς. ἀλλὰ νὴ Δί', ἔφη, ποιῶ. οὐδὲν γὰρ ὄφελός ἐςι θώρακος ἄνευ τούτου. οἰκοῦν, ἔφη, σώματά γε ἀνθρώπων, τὰ μὲν εὔρυθμά ἐςι, τὰ δὲ ἄῤῥυθμα. πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. πῶς οὖν, ἔφη, τῷ ἀῤῥύθμῳ σώματι ἁρμόττοντα τὸν θώρακα εὔρυθμον ποιεῖς; ὥσπερ καὶ ἁρμόττοντα, ἔφη· ὁ ἁρμόττων γάρ ἐςιν εὔρυθμος. δοκεῖς μοι, ἔφη ὁ Σωκράτης, τὸ εὔρυθμον οὐ καθ' ἑαυτὸ λέγειν, ἀλλὰ πρὸς τὸ χρώμενον· ὥσπερ ἂν εἰ φαίης

tamen impedire, quò minus quis manibus utatur. Verum, inquit, dicito mihi, mi Piſtia, quamobrem nec firmiores nec præſtantiores loricas faciens, quàm alii, pluris tamen eas vendis? Propterea, mi Socrates, ait, quòd concinniores facio. Concinnitatem verò an menſurâ vel pondere demonſtrans, pluris æſtimas? nec enim loricas omnes æquales, neque ſimiles te puto facere, ſiquidem congruentes facis. Sic facio, inquit: nam abſque illo nullus loricæ uſus fuerit. Ergo, inquit, etiam hominum corpora partim concinna ſunt, partim inconcinna. Maximè, inquit. Quo igitur pacto, inquit, loricam inconcinno corpori congruentem, concinnam efficis? Sic nimirum, ait, ut & congruentem facio: nam quæ congruit, concinna eſt. Videris mihi, ait Socrates, concinnitatem non per ſe appellare, ſed reſpectu utentis:

ἀσπίδα, ᾧ ἐὰν ἁρμόσῃ, τούτῳ εὔρυθμον εἶναι· καὶ χλαμύδα, καὶ τἄλλα ὡσαύτως ἔοικεν ἔχειν τῷ σῷ λόγῳ. ἴσως δὲ καὶ ἄλλό τι ἔστι μικρὸν ἀγαθὸν τῇ ἁρμόττειν προσόντι. δίδαξον, ἔφη, ὦ Σώκρατες, εἴ τι ἔχεις. ἥττον, ἔφη, τῷ βάρει πιέζουσιν οἱ ἁρμόττοντες τῶν ἀναρμόστων, τὴν αὐτὴν ῥᾳθυμίαν ἔχοντες. καὶ μὲν δὴ ἀνάρμοστοι, ἢ ὅλοι οὐκ ἄμων κρεμάμενοι, ἢ καί ἄλλό τι τοῦ σώματος σφόδρα πιέζοντες, δύσφοροι καὶ χαλεποὶ γίγνονται· οἱ δὲ ἁρμόττοντες, διειλημμένοι τὸ βάρος, τὸ μὲν ὑπὸ τῶν κλειδῶν καὶ ἐπωμίδων, τὸ δὲ ὑπὸ τῶν ὤμων, τὸ δὲ ὑπὸ τοῦ νήθους, τὸ δὲ ὑπὸ τοῦ νώτου, τὸ δὲ ὑπὸ τῆς γαστρός, ὀλίγου δεῖν οὐ φορήματι, ἀλλὰ παραθήματι ἐοίκασιν. εἰρηκας, ἔφη, αὐτό, δι' ὅπερ ἔγωγε τὰ ἐμὰ ἔργα πλείστου ἄξια νομίζω εἶναι. ἔνιοι μέντοι σοῦ ποικίλους καὶ τοὺς ὑπερχρύσους θώρακας μᾶλλον ὠνοῦνται. ἀλλὰ μὴν,

quemadmodum ſi dicas clypeum concinnum illi eſſe, cui congruit; itidemque chlamydem, ac cæteras res ſe habere ex tuo quidem ſermone conſtat. Fortaſſis autem aliud quoddam non exiguum bonum ineſt huic congruentiæ. Doce verò me, mi Socrates, ait, ſi quid habes. Minus, inquit, pondere ſuo premunt loricæ congruæ, quàm incongruæ, licet pondus æquale habent. Nam incongruæ, vel ab humeris totæ dependendo, vel aliam partem corporis aliquam vehementer premendo, geſtatu difficiles ac moleſtæ fiunt: congruæ verò, quum onus partim à claviculis & parte ſcapulis vicinâ, partim ab humeris, à pectore, à tergo, à ventre diſtributum ſublevetur, prope non geſtaminis, ſed appendicis eſſe loco videntur. Dixiſti hoc ipſum, ait, propter quod equidem opera mea maximi eſſe pretii duco. Nonnulli tamen thoraces varios aç deauratos lubentius emunt. At

ἔφη, εἴγε ἁρμόττοντας ὠνοῦνται, κακὸν ἔμοιγε δοκοῦσι ποικίλον τε καὶ ὑπόχρυσον ὠνεῖσθαι. αὐτάρ, ἔφη, τοῦ σώματος μὴ μένοντος, ἀλλὰ τοτὲ μὲν κυρτουμένου, τοτὲ δὲ ὀρθουμένου, πῶς ἂν ἀκριβεῖς θώρακες ἁρμόττοιεν; οὐδαμῶς, ἔφη. λέγεις, ἔφη, ἁρμόττειν οὐ τοὺς ἀκριβεῖς, ἀλλὰ τοὺς μὴ λυποῦντας ἐν τῇ χρείᾳ. αὐτὸς, ἔφη, τοῦτο [1] λέγεις, ὦ Σώκρατες, καὶ τὰ νῦν ὀρθῶς ἀποδέχῃ.

verò, inquit, *(Socrates,)* ſi propterea non congruentes emunt, varium mihi & inauratum malum emere videntur. Quum autem corpus in eodem ſitu non manet, ait, ſed modo curvatur, modo erigitur, quo pacto accurati thoraces congruere poſſunt? Nequaquam, inquit. Dicis tu congruere, ait, non accuratos, ſed in ipſo uſu non moleſtos. Id verò, mi Socrates, ait, ipſe dico, & nunc quidem rectè rem accipis.

1 Forſan λίγω

ΚΕΦ. ια'.

Γυναικὸς δέ ποτε οὔσης ἐν τῇ πόλει καλῆς, ᾗ ὄνομα ἦν Θεοδότη, καὶ οἵας συνεῖναι τῷ πείθοντι, μνησθέντος αὐτῆς τῶν παρόντων τινὸς, καὶ εἰπόντος, ὅτι κρεῖττον εἴη λόγῳ τὸ κάλλος τῆς γυναικὸς, καὶ ζωγράφοις φήσαντος εἰσιέναι πρὸς αὐτὴν ἀπεικασομένους, οἷς ἐκείνην ἐπιδεικνύειν ἑαυτῆς ὅσα καλῶς ἔχοι· ἰτέον ἂν εἴη θεασομένους, ἔφη ὁ Σωκράτης· ὑπὸ γὰρ δὴ ἀκούσασί γε οὐ λόγῳ κρεῖττόν ἐστι καταμαθεῖν. καὶ ὁ διηγησάμενος, Οὐκ ἂν φθάνοιτ', ἔφη, ἀκολουθοῦντες. οὕτω μὲν δὴ πορευθέντες πρὸς τὴν Θεοδότην, καὶ καταλαβόντες ζωγράφῳ τινὶ παρεστηκυῖαν, ἐθεάσαντο· παυσαμένου δὲ τοῦ ζωγράφου, ὦ ἄνδρες, ἔφη ὁ Σωκράτης, πότερον ἡμᾶς δεῖ μᾶλλον Θεοδότῃ χάριν ἔχειν, ὅτι ἡμῖν τὸ κάλλος

CAP. XI.

CÆterùm quum aliquando in urbe mulier quædam eſſet formoſa, cui nomen erat Theodota, & qualis cum perſuadente conſueſcebat; factâ ejus mentione ab aliquo eorum, qui aderant, dicente, mulieris pulchritudinem verba exſuperare, atque etiam narrante, pictores ad eam commeare aſſimilaturos, quibus illa commonſtraret quæcunque honeſtè poſſet; Nos etiam, ait Socrates, hanc ſpectatum ire par eſt: nec enim audientibus licet cognoſcere id, quod omnem ſermonem ſuperat. Tum qui hæc narraverat, Quin confeſtim, ait, ſequimini. Itaque quum ad Theodotam iviſſent, & hanc pictori cuidam aſtantem reperiſſent, inſpiciebant: quumque ceſſaſſet pictor, O viri, inquit Socrates, utrùm nos gratiam potius habere Theodotæ convenit, quòd pulchritudinem

ἑαυτῆς ἐπέδειξεν, ἢ ταύτῃ ἡμῖν, ὅτι ἐθεασάμεθα; ἆρ' εἰ μὲ ταύτῃ ὠφελιμωτέρα ἐστὶν ἡ ἐπίδειξις, ταύτῃ ἡμῖν χάριν ὀκτέον· εἰ δὲ ἡμῖν ἡ θέα, ἡμᾶς ταύτῃ; εἰπόντος δέ τινος, ὅτι δίκαια λέγοι· ὠκοῦν, ἔφη, αὕτη μὲν ἤδη τὸν παρ' ἡμῶν ἔπαινον κερδαίνει, καὶ ἐπειδὰν εἰς πλείους ἀφηγήσηται, πλείω ὠφεληθήσεται· ἡμεῖς δ' ἤδη τε, ὧν ἐθεασάμεθα, ἐπιθυμοῦμεν ἅψασθαι, καὶ ἄπιμεν ὑποκνιζόμενοι, καὶ ἀπελθόντες ποθήσομεν. ὀκ δὲ τούτων εἰκὸς, ἡμᾶς μὲ θεραπεύειν, ταύτῃ δ' θεραπεύεσθαι. καὶ ἡ Θεοδότη, νὴ Δί', ἔφη, εἰ τοίνυν ταῦθ' οὕτως ἔχει, ἐμὲ ἂν δέοι ὑμῖν τὴν θέαν χάριν ἔχειν.

β'. Ἐκ δὲ τούτου ὁ Σωκράτης, ὁρῶν αὐτήν τε πολυτελῶς κεκοσμημένην, καὶ μητέρα παροῦσαν αὐτῇ ἐν ἐσθῆτι καὶ θεραπείᾳ οὐ τῇ τυχούσῃ, καὶ θεραπαίνας πολλὰς καὶ εὐειδεῖς, καὶ οὐδὲ ταύτας ἠμελημένως ἐχούσας, καὶ τοῖς ἄλλοις τῆ οἰκίαι ἀφθόνως

suam nobis oſtenderit, an nobis illam, quòd eam ſpectaverimus? Num ſi quidem hæc oſtenſio ipſi utilior eſt, nobis habere gratiam debet: ſin autem nobis contemplatio, nos ipſi? Et quum quidam dixiſſet, juſta eum dicere: Ergo, inquit, hæc quidem modo laudem hanc à nobis lucratur, ac, poſteaquam ad plures rem enunciaverimus, plus utilitatis capiet: nos autem quæ jam ſpectavimus, attingere cupimus, ac abimus nonnihil titillati, ac ubi diſceſſerimus, deſiderabimus. De quibus conſentaneum eſt, nos quidem hanc colere, ipſam verò coli. Tum Theodota, Profectò, inquit, ſi hæc ita ſe habent, me vobis ſpectationis cauſâ gratiam habere oporteat.

2. Deinde Socrates, quum eam ſumptuosè ornatam videret, ac matrem cum eâ in veſte & cultu non vulgari, itemque multas ac formoſas ancillas, ne illas quidem neglectim habitas, aliiſque rebus abundè inſtructas ædes,

κατεσκευασμένη, εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Θεοδότη, ἔστι σοι ἀγρός; οὐκ ἔμοιγ', ἔφη. ἀλλ' ἄρα οἰκία προσόδους ἔχουσα; οὐδὲ οἰκία, ἔφη. ἀλλὰ μὴ χειροτέχναι πινές; οὐδὲ χειροτέχναι, ἔφη. πόθεν οὖν, ἔφη, τὰ ὀπιτήδεια ἔχεις; ἐάν τις, ἔφη, φίλος μοι γιγνώσκῃ, εὖ ποιεῖν ἐθέλῃ, οὗτός μοι βίος ἐστί. νὴ τὴν Ἥραν, ἔφη, ὦ Θεοδότη, καλόν γε τὸ κτῆμα, καὶ πολλῷ κρεῖττον ἢ οἰκίαι τε καὶ βοῶν καὶ αἰγῶν, φίλων ἀγέλην κεκτῆσθαι. ἀτὰρ, ἔφη, πότερον τῇ τύχῃ ὀπιτρέπεις, ἐάν τίς σοι φίλος ὥσπερ μῆλα προβατεύσῃται, ἢ καὶ αὐτή τι μηχανᾷ; πῶς δ' ἂν, ἔφη, ἐγὼ τούτου μηχανὴν εὕροιμι; πολὺ νὴ Δί', ἔφη, προβατικώτερον μᾶλλον, ἢ αἱ φάλαγγες. οἶδα γὰρ ὡς ἐκεῖναι θηρῶσι τὰ πρὸς τὸν βίον. ἀράχνια γὰρ λεπτὰ ὑφηνάμεναι, ὅ, τι ἂν ἐναυθα ἐμπέσῃ, τούτῳ τροφῇ χρῶνται.

γ'. Καὶ ἐμοὶ οὖν, ἔφη, συμβουλεύεις ὑφήνασθαί τι δή-

Dic mihi, ait, mea Theodota, eſtne tibi prædium? Non mihi, inquit. At domus cum proventibus? Nec domus, ait. At ſervi artes manuarias exercentes? Nec illi quidem, ait. Unde igitur habes neceſſaria, inquit? Siquis, ait, amicus mihi factus, benè mihi facere velit, is mihi pro victu eſt. Profectò, ait, mea Theodota, præclara illa poſſeſſio eſt, multoque potius eſt amicorum habere gregem, quàm ovium, boum, caprarum. Verum, ait, an rem fortunæ committis, ut aliquis ad te amicus inſtar muſcæ advolet, an & ipſa nonnihil machinaris? Quî poſſim ego, inquit, artis aliquid ad hoc invenire? Multo, inquit, convenientiùs, quàm araneæ. Nôſti enim quo pacto illæ victum venentur: telas enim tenues texunt, & quicquid in eas inciderit, eo, cibi loco, utuntur.

3. Ergo mihi quoque, ait, conſulis, ut rete aliquod

ερᾳεσι; οὐ γὰρ δὴ οὕτως γε ἀτεχνῶς οἴεσθ χρὴ τὸ πλείστου ἄξιον ἄγρευμα, φίλους, θηράσειν. οὐχ ὁρᾶς, ὅτι καὶ τὸ μικροῦ ἄξιον, τοὺς λαγώς, θηρῶντες πολλὰ τεχνάζουσιν; οἱ μὲν γὰρ τῆς νυκτὸς νέμονται, κύνας νυκτερευτικὰς ποριζάμενοι, ταύτῃσι αὐτοὺς θηρῶσιν· οἱ δὲ μὴ ἡμέρας ἀποδιδράσκουσιν, ἄλλας κτῶνται κύνας, αἵτινες, ἢ ἂν ὀκ τῆς νομῆς εἰς τιὼ εὐηλιὼ ἀπέλθωσι, τῇ ὀσμῇ αἰσθανόμεναι, εὑρίσκουσιν αὐτούς. ὅτι δὲ ποδώκεις εἰσὶν, ὥστε καὶ ὀκ τοῖς φανεροῖς πρέχοντες ἀποφεύγειν, ἄλλας αὖ κύνας ταχείας παρασκευάζονται, ἵνα κτ᾽ πόδας ἁλίσκωνται· ὅτι ἢ ἡ ταύτας αὐτῶν τινες ἀποφεύγουσι, δίκτυα ἱᾶσιν εἰς τὰς ἀτραπούς, ἢ φεύγουσιν, ἵν᾽ εἰς ταῦτα ἐμπίπτοντες συμποδίζωνται. τίνι οὖν, ἔφη, τοιούτῳ φίλους ἂν ἐγὼ θηρεύω; ἐὰν νὴ Δί᾽, ἔφη, ἀντὶ κυνὸς κτήσῃ, ὅστις σοι ἰχνεύων μὲν τοὺς φιλοκά-

texam? Non enim ſcilicet adeo te ſine arte putare debes prædam pretioſiſſimam, amicos, venaturam. Non vides eos, qui etiam lepores rem non magni æſtimandam venantur, multa artificiosè moliri? Nam quum illi noctu ſe paſcant, comparatis canibus nocturnis eos venantur: & quia interdiu aufugiunt, alias acquirant canes, quæ ex odore ſentientes, quo ſe ex paſtu ad cubile receperint, eos reperiant: quia verò pedibus celeres ſunt, ut etiam ex oculis effugere currendo poſſint, rurſus alias canes veloces comparant, ut pedum velocitate capiantur: rurſum quia lepores nonnulli has quoque effugiunt, retia ſtatuunt iis in ſemitis, per quas fugiunt, ut, in ea delapſi, compedibus quibuſdam implicentur. Quâ igitur re tali, ait, poſſim amicos ego venari? Si profectò canis loco, inquit, comparaveris aliquem, qui indagando tibi formæ

κατεσκευασμένη, εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Θεοδότη, ἔστι σοι ἀγρός; Οὐκ ἔμοιγ', ἔφη. Ἀλλ' ἄρα οἰκία προσόδους ἔχουσα; οὐδὲ οἰκία, ἔφη. Ἀλλὰ μὴ χειροτέχναι τινές; οὐδὲ χειροτέχναι, ἔφη. πόθεν οὖν, ἔφη, τὰ ἐπιτήδεια ἔχεις; ἐάν τις, ἔφη, φίλος μοι γένηται, εὖ ποιεῖν ἐθέλῃ, οὗτός μοι βίος ἐστί. νὴ τὴν Ἥραν, ἔφη, ὦ Θεοδότη, καλόν γε τὸ κτῆμα, καὶ πολλῷ κρεῖττον ἢ οἰῶν τε καὶ βοῶν καὶ αἰγῶν, φίλων ἀγέλην κεκτῆσθαι. ἀτὰρ, ἔφη, πότερον τῇ τύχῃ ἐπιτρέπεις, ἐάν τίς σοι φίλος ὥσπερ μῆλα προσαυλῆται, ἢ καὶ αὐτή τι μηχανᾷ; πῶς δ' ἄν, ἔφη, ἐγὼ τούτου μηχανὴν εὕροιμι; πολὺ νὴ Δί', ἔφη, προσκόπτους μᾶλλον, ἢ αἱ φάλαγγες. οἶδα γὰρ ὡς ἐκεῖναι θηρῶσι τὰ πρὸς τὸν βίον. ἀραχνία γὰρ δήπου λεπτὰ ὑφηνάμεναι, ὅ, τι ἂν ἐναυθα ἐμπέσῃ, τούτῳ τροφῇ χρῶνται.

γ'. Καὶ ἐμοὶ οὖν, ἔφη, συμβουλεύεις ὑφήνασθαί τι θή-

Dic mihi, ait, mea Theodota, eſtne tibi prædium? Non mihi, inquit. At domus cum proventibus? Nec domus, ait. At ſervi artes manuarias exercentes? Nec illi quidem, ait. Unde igitur habes neceſſaria, inquit? Siquis, ait, amicus mihi factus, benè mihi facere velit, is mihi pro victu eſt. Profectò, ait, mea Theodota, præclara illa poſſeſſio eſt, multoque potius eſt amicorum habere gregem, quàm ovium, boum, caprarum. Verum, ait, an rem fortunæ committis, ut aliquis ad te amicus inſtar muſcæ advolet, an & ipſa nonnihil machinaris? Quî poſſim ego, inquit, artis aliquid ad hoc invenire? Multo, inquit, convenientiùs, quàm araneæ. Nôſti enim quo pacto illæ victum venentur: telas enim tenues texunt, & quicquid in eas inciderit, eo, cibi loco, utuntur.

3. Ergo mihi quoque, ait, conſulis, ut rete aliquod

ἐστιν; οὐ γὰρ δὴ οὕτως γε ἀτεχνῶς οἰέσθαι χρὴ τὸ πλείστου ἄξιον ἄγρευμα, φίλους, θηράσειν. οὐχ ὁρᾷς, ὅτι καὶ τὸ μικροῦ ἄξιον, τοὺς λαγώς, θηρῶντες πολλὰ τεχνάζουσιν; οἱ μὲν γὰρ τῆς νυκτὸς νέμονται, κύνας νυκτερευτικὰς παρασκάμβοι, ταύτῃσι αὐτοὺς θηρῶσιν· οἱ δὲ μὴ ἡμέρας ἀποδιδράσκουσιν, ἄλλας κτῶνται κύνας, αἵτινες, ἢν ἀν ὀκ τῆς νομῆς εἰς τιὼ εὐνιὼ ἀπέλθωσι, τῇ ὀσμῇ αἰσθανόμεναι, εὑρίσκουσιν αὐτούς. ὅτι δὲ ποδώκεις εἰσὶν, ὥστε καὶ ὀκ τῷ φανερῷ πρέχοντες ἀποφεύγειν, ἄλλας αὖ κύνας ταχείας παρασκευάζονται, ἵνα κατὰ πόδας ἀλίσκωνται· ὅτι ἢ καὶ ταύτας αὐτῶν τινες ἀποφεύγουσι, δίκτυα ἱᾶσιν εἰς τὰς ἀτραπούς, ἢ φεύγουσιν, ἵν' εἰς ταῦτα ἐμπίπτοντες συμποδίζωνται. τίνι οὖν, ἔφη, τοιούτῳ φίλους ἂν ἐγὼ θηρεύω; ἐὰν μὲν δῖ', ἔφη, ἀντὶ κυνὸς κτήσῃ, ὅστις σοι ἰχνεύων μὲν τὰς φιλοκά-

texam? Non enim ſcilicet adeo te ſine arte putare debes prædam pretioſiſſimam, amicos, venaturam. Non vides eos, qui etiam lepores rem non magni æſtimandam venantur, multa artificiosè moliri? Nam quum illi noctu ſe paſcant, comparatis canibus nocturnis eos venantur: & quia interdiu aufugiunt, alias acquirant canes, quæ ex odore ſentientes, quo ſe ex paſtu ad cubile receperint, eos reperiant: quia verò pedibus celeres ſunt, ut etiam ex oculis effugere currendo poſſint, rurſus alias canes veloces comparant, ut pedum velocitate capiantur: rurſum quia lepores nonnulli has quoque effugiunt, retia ſtatuunt iis in ſemitis, per quas fugiunt, ut, in ea delapſi, compedibus quibuſdam implicentur. Quâ igitur re tali, ait, poſſim amicos ego venari? Si profectò canis loco, inquit, comparaveris aliquem, qui indagando tibi formæ

λους καὶ πλουσίους εὑρήσῃ, εὑρὼν δὲ μηχανήσεται, ὅπως ἐμβάλῃ αὐτοὺς εἰς τὰ σὰ δίκτυα.

δ'. Καὶ ποῖα, ἔφη, ἐγὼ δίκτυα ἔχω; ἓν μὲν δήπου, ἔφη, ᾧ μάλα εὖ πεπλεκόμενον, τὸ σῶμα· ᾧ δὲ τούτῳ ψυχῇ, ἢ καταμανθάνεις, ᾗ ὡς ἂν ἐμβλέψασα χαρίζοιο, καὶ ὅ, τι ἂν λέξασα εὐφραίνοις· καὶ ὅτι δεῖ τὸ μὲ ὠφελοῦμενον ἀσμένως ὑποδέχεσθαι, τὸ δὲ πευφῶντα ἀποκλείειν· καὶ ἀρρωστήσαντός γε φίλου, φροντιστικῶς ὠφελεῖσθαι, καὶ καλόν τι πράξαντος σφόδρα συνηδῆναι· καὶ τῷ σφόδρα σπουδάζοντι ὅλῃ τῇ ψυχῇ πεφαιδρύνθαι. φιλεῖν γε μὴν, εὖ οἶδ', ὅτι ὑπίσασιν οὐ μόνον μαλακῶς, ἀλλὰ καὶ εὐνοϊκῶς. καὶ ὅτι ἄριστοί σοι εἰσὶν οἱ φίλοι, οἶδ' ὅτι οὐ λόγῳ, ἀλλ' ἔργῳ ἀναπείθεις. μὰ τὸν Δί', ἔφη ἡ Θεοδότη, ἐγὼ τούτων οὐδὲν μηχανῶμαι. καὶ, μὴν, ἔφη, πολὺ διαφέρει τὸ κατὰ φύσιν τι καὶ ὀρθῶς ἀνθρώπῳ προσφέρεσθαι. καὶ γὰρ

studiosos ac locupletes inveniat; atque ubi invenerit, hoc machinetur, ut eos in retia tua conjiciat.

4. Et qualianam, inquit, retia mihi sunt? Unum certè, ait, atque etiam optimè nexum, corpus; atque in hoc anima, quâ intelligere potes, quo pacto homines intuendo grata esse possis; quid dicens, exhilarare possis; & quòd suscipiendus sit comitèr tui studiosus, excludendus verò, qui te ludibrio habeat; solicitè invisendus amicus, qui ægrotet; vehementer congratulandum ei, qui præclarè quid gesserit; denique totâ animâ gratificandum illi, cui admodum curæ sis. Amare quidem certè scio te non modo mollitèr nôsse, sed & benevolè: & ut optimi tibi adsint amici, te scio non oratione, sed ipsâ re persuadere. Ego verò, inquit Theodota, nihil horum machinor. At profecto multum refert, ait, prout sua natura fert, ac rectè hominem compellare. Nam vi

δὴ βίᾳ μὴ οὔτ' ἂν ἕλοις, οὔτε κατάσχοις φίλον· εὐεργεσίᾳ δὲ καὶ ἡδονῇ τὸ θηρίον τοῦτο ἁλώσιμόν τε καὶ δαμόνιμόν ἐστιν. ἀληθῆ λέγεις, ἔφη. δεῖ τοίνυν, ἔφη, πρῶτον μὲν τοὺς φοιτήζοντάς σοι τοιαῦτα ἀξιῶν, οἷα ποιοῦσιν αὐτοῖς σμικρόζατα μελήσῃ· ἔπειτα δὲ αὐτὸν ἀμείβεσθαι χαριζομένῳ τ' αὐτοῦ τρόπον. οὕτω γὰρ ἂν μάλιστα φίλοι γίγνοιντο, καὶ πλεῖστον χρόνον φιλοῖεν, καὶ μέγιστα εὐεργετοῖεν. χαρίζοιο δ' ἂν μάλιστα, εἰ δεομένοις δωροῖο τὰ παρὰ σεαυτοῦ. ὁρᾷς γὰρ, ὅτι καὶ τῶν βρωμάτων τὰ ἥδιστα, ἐὰν μέν τις προσφέρηται, πολὺν ὀπιπτεύειν, ἀηδῆ φαίνεται, κεχορεσμένοις δὲ καὶ βδελυγμίαν παρέχει· ἐὰν δέ τις προσφέρῃ λιμοῦ ἐμποιήσας, κἂν φαυλότερα ᾖ, πάνυ ἡδέα φαίνεται.

ε'. Πῶς οὖν ἂν, ἔφη, ἐγὼ λιμὸν ἐμποιοῖην τῷ τῶν παρ' ἐμοὶ δυναίμην; εἰ νὴ Δί', ἔφη, πρῶτον μὲν τοῖς κεχορεσμένοις μήτε προσφέροις, μήτε ὑπομιμνήσκοις, ἕως ἂν τὸ

quidem neque capere, neque retinere amicum poſſis: ſed hæc beſtia beneficio & voluptate tum capi poteſt, tum, ut maneat, retineri. Verè dicis, inquit. Quamobrem oportet, ait, primum à tui ſtudioſis hujuſmodi petere, qualia minimi ſunt facturi: deinde ut tu quoque gratificando vicem eodem modo referas. Nam hoc pacto maximè tibi amici fient, ac diutiſſimè diligent, & maximis te beneficiis afficient. Gratificaberis autem maximè, ſi tua, quum eis indigent, conceſſeris. Vides enim etiam ſuaviſſimas eſcas, allatas prius quàm appetantur, inſuaves videri; exſaturatis verò etiam faſtidium parere: at ſi quis eas porrigat iis in quibus famem excitaverit, etiamſi viliores ſint, perſuaves videntur.

5. Quo igitur pacto, ait, famem ego in aliquo apud me poſſim excitare? Primum profectò, ait, ſi ſaturatis neque porrigas, neque eos commonefacias prius, quàm

πλησμονῆς παυσάμενοι πάλιν δέωνται. ἔπειτα τοὺς δεομένους ὑπομιμνήσκοις ὡς κοσμιωτάτη τε ὁμιλίᾳ, καὶ τῷ φαίνεσθαι βουλομένη χαρίζεσθαι, καὶ ἀφορμοῦσα, ἕως ἂν ὡς μάλιστα δεηθῶσι. τιμιώτερα γὰρ πολὺ ἀφέρει τὰ αὐτὰ δῶρα, ἢ πρὶν ἐπιθυμῆσαι, δίδοναι. ἦ ἡ Θεοδότη, τί οὖν; ἐπὶ σύ μοι, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἐγέσου συνθηρατὴς τῶν φίλων; ἐάν γε νὴ Δί', ἔφη, πείθῃς με σύ. πῶς οὖν ἄν, ἔφη, πείσαιμί σε; ζητήσεις, ἔφη, τοῦτο αὐτὴ, καὶ μηχανήσῃ, ἐάν τι μοῦ δέῃ. εἰσοῖ τοίνυν, ἔφη, θαμινά.

ϛ'. Καὶ ὁ Σωκράτης ὑπισκώπτων τὴν αὐτῆς ἀπραγμοσύνην, Ἀλλ', ὦ Θεοδότη, ἔφη, ἐπάνυ μοι ῥᾴδιόν ἐστι σχολάσαι. καὶ γὰρ ἴδια πράγματα πολλὰ, καὶ δημόσια, πρόσεστι μοι ἀσχολίαν. εἰσὶ δὲ καὶ φίλαι μοι, αἳ οὔτε ἡμέρας, οὔτε νυκτὸς ἀφ' αὑτῶν ἐάσουσί με ἀπιέναι, φίλτρα τε μαθοῦσαι

à repletione desinentes rursus egeant: Deinde indigentes commonefacias colloquio quam maximè decoro, atque apparendo quasi gratificari velis, interimque elabaris, donec quam maximè indigeant. Tunc enim longè præstat eadem dona concedere, quàm prius, quum nondum expeterentur. Et Theodata, Quid ergo, inquit, non tu mihi, mi Socrates, amicorum convenator esse velis? Profectò, ait, si tu me persuaseris. Quo igitur, pacto, ait, te persuaserim? Quæres, inquit, hoc ipsa tu, & excogitabis, si quâ in re meâ tibi opus sit operâ. Ergo frequenter, ait, ad me ingredere.

6. Et Socrates ipsius in otium jocans, Enimvero, mea Theodota, inquit, non mihi admodum facile est otiari. Nam compluribus tum privatis tum publicis negotiis occupatus sum. Atque etiam amicæ mihi sunt, quæ nec interdiu, nec noctu abesse me ab ipsis patientur; amoris conciliandi rationes, & incantationes ex

πρὸ ἐμοῦ, καὶ ἐπῳδάς. ὀπίσασι γάρ, ἔφη, καὶ ταῦτα, ὦ Σώκρατες; ἀλλὰ διὰ τί οἴει, ἔφη, Ἀπολλόδωρόν τε τόνδε καὶ Ἀντισθένη ὑδέποτέ μου ἀπολείπεσθαι; ἀλλὰ τί δὲ καὶ Κέβητα καὶ Σιμμίαν Θήβηθεν ἀφικνεῖσθαι; εὖ ἴσθι, ὅτι ταῦτα οὐκ ἄνευ πολλῶν φίλτρων τε καὶ ἐπῳδῶν καὶ ἰύγγων ἐστί. χρῆσον τοίνυν μοι, ἔφη, τὴν ἴυγγα, ἵνα ὅτι σοι ἀφέλιμον ἕλκω αὐτήν. ἀλλὰ μὰ Δί', ἔφη, οὐκ αὐτὸς ἕλκεσθαι σὲ βούλομαι, ἀλλά σε πρὸς ἐμὲ πορεύεσθαι. ἀλλὰ πορεύσομαι, ἔφη, μόνον ὑποδέχου. ἀλλ' ὑποδέξομαί σε, ἔφη, ἐὰν μή τις φιλωτέρα σου ἔνδον ᾖ.

me diſcentes. An & illa nôſti, ait, mi Socrates? Cur enim exiſtimas, reſpondit, & Apollodorum hunc, & Antiſthenem nunquam à me diſcedere? Cur & Cebetem & Simmiam Thebis ad me ventitare? Sat ſcito, ea non abſque multis philtris & incantationibus & illecebris fieri. Ergo tu, inquit, accommodes mihi Iyngem, ut eam in te primùm attraham. At enim, inquit *(Socrates,)* nolo ad te profectò pertrahi, ſed te ad me venire. Veniam vero, ait, tantum me ſuſcipe. Suſcipiam, inquit, ſi non aliqua te carior apud me fuerit.

ΚΕΦ. ιϛ'.

Ἐπιγένει δὲ τῶν ξυνόντων τινὰ νέον τε ὄντα, καὶ τὸ σῶμα κακῶς ἔχοντα ἰδών, ὡς ἰδιωτικῶς, ἔφη, τὸ σῶμα ἔχεις, ὦ Ἐπίγενες. καὶ ὅς, ἰδιώτης μέν, ἔφη, εἰμὶ, ὦ Σώκρατες. οὐδέν γε μᾶλλον, ἔφη, τῶν ἐν Ὀλυμπίᾳ μελλόντων ἀγωνίζεσθαι. ἢ δοκεῖ σοι μικρὸς εἶναι ὁ περὶ τῆς ψυχῆς τοῖς τῶν πολεμίων ἀγών, ὃν Ἀθηναῖοι θήσουσιν, ὅταν τύχωσι; καὶ μὴν οὐκ ὀλίγοι μὲν ἀφὰ τὴν τοῦ σώματος κακοξίαν ἀποθνήσκουσί τε ἐν τοῖς πολεμικοῖς κινδύνοις, καὶ αἰσχρῶς σώζονται. πολλοὶ δὲ δι' αὐτὸ τοῦτο ζῶντες ἁλίσκονται, καὶ ἁλόντες ἤτοι δουλεύουσι τὸν λοιπὸν βίον, ἐὰν οὕτω τύχωσι, τὴν χαλεπωτάτην δουλείαν, ἢ εἰς τὰς ἀνάγκας τὰς ἀλγεινοτάτας ἐμπεσόντες, καὶ ἐκτίσαντες οὐδὲν πλέον τοῦ ὑπαρ-

CAP. XII.

EPigenem, quendam e familiaribus adoleſcentem videns, & corpore malè uſum, quam vulgariter, inquit, corpore uteris, mi Epigenes? Et ille, e vulgo unus profecto ſum, inquit, mi Socrates. Nihilo magis certe, inquit, iis, qui in Olympicis certaturi ſunt. An tibi videtur eſſe certamen exiguum de vitâ adverſus hoſtes, quod Athenienſes proponent, quum res feret? Atqui non pauci bellicis in periculis ob malam corporis valetudinem moriuntur, vel turpiter evadunt. Multi eâdem de cauſâ capiuntur vivi, & capti reliquum vitæ ſerviunt, ſi res ita fortè evenerit, ſervitutem graviſſimam; vel in neceſſitates maximè ærumnoſas prolapſi, atque etiam perſolventes nonnunquam plura quàm in

χόντων αὐτοῖς, ⁂ λοιπὸν βίον διδεῖς τοῦ ἀναγκαίων ὄντες καὶ κακοπαθοῦντες ἄγαζῶσι· πολλοὶ δὲ δόξαν αἰσχρὰν κτῶνται, ἀπὸ τοῦ σώματος ἀδυναμίαν, δοκοῦντες ἀποδειλιᾶν. ἢ καταφρονεῖς τοῦ ὀπτιμίων τῆς κακεξίας τούτων, καὶ ῥᾳδίως ἂν οἴει φέρειν τὰ τοιαῦτα; καὶ μὰν οἶμαί γε πολλῷ ῥᾴω καὶ ἡδίω τούτων εἶναι, ἃ δεῖ ὑπομένειν τὸν ὀπιμελούμενον τῆς τοῦ σώματος εὐεξίας. ἢ ὑγιεινότερόν τε καὶ εἰς τἄλλα χρησιμώτερον νομίζεις εἶναι τὴν κακεξίαν τῆς εὐεξίας; ἢ τοῦ ἀπὸ τὴν εὐεξίαν γιγνομένων καταφρονεῖς;

β'. Καὶ μὰν πάντά γε ταὐτὰ συμβαίνει τοῖς εὖ τὰ σώματα ἔχουσιν, ἢ τοῖς κακῶς. καὶ γὰρ ὑγιαίνουσιν οἱ τὰ σώματα εὖ ἔχοντες, καὶ ἰσχύουσι, καὶ πολλοὶ μὲν ἀπὸ τούτου ἐκ τῶν πολεμικῶν ἀγώνων σώζονταί τε εὐσχημόνως, καὶ τὰ δεινὰ πάντα ἀποφεύγουσι· πολλοὶ δὲ φίλοις τε βοη-

bonis habeant, quod reliquum vitæ eſt, in rerum neceſſariarum inopiâ & ærumnis tranſigunt: multi etiam ſibi exiſtimationem turpem comparant, quòd ob corporis imbecillitatem formidolosè ſe gerere videantur. An has tu malæ valetudinis pœnas contemnis, teque putas talia facilè laturum? Atqui arbitror longè faciliora, & jucundiora his eſſe, quæ illi ferenda ſunt, qui bonæ corporis valetudini ſtudet. An tu ſalubriorem, ac ad alia putas utiliorem eſſe malam corporis conſtitutionem, quàm bonam? An ea, quæ per bonam corporis conſtitutionem fiunt, contemnis?

2. Contraria quidem eveniunt omnia his qui bonâ habitudine corporis fruantur, atque his qui malâ. Nam quibus affecta benè ſunt corpora, valent, & robuſti ſunt, & multi hâc ratione incolumes è prœliis evadunt honeſtiſſimè, cunctaque pericula effugiunt. multi amicis

θοῦσι, καὶ τὴν πατρίδα εὐεργετῆσαι, καὶ ἀφ' ταῦτα χάριτός τε ἀξιοῦσθαι, καὶ δόξαν μεγάλην κτῆσασθαι, καὶ τιμᾶς καλλίστας τυγχάνουσι. καὶ ἀφ' ταύτης τὸν τε λοιπὸν βίον ἥδιον καὶ κάλλιον ἀφιᾶσι, καὶ τοῖς ἑαυτῶν παισὶ καλλίους ἀφορμὰς εἰς βίον καταλείπουσιν. οὐ τοι χρὴ, ὅτι ἡ πόλις οὐκ ἀσκεῖ δημοσίᾳ τὰ πρὸς τὸν πόλεμον, ἀφ' τοῦτο καὶ ἰδίᾳ ἀμελεῖν, ἀλλὰ μηδὲν ἧττον ἐπιμελεῖσθαι. εὖ γὰρ ἴσθι, ὅτι οὐδὲ ἐν ἄλλῳ ἀγῶνι, οὐδὲ ἐν πράξει οὐδεμιᾷ μεῖον ἕξεις, ἀφ' τὸ βέλτιον τὸ σῶμα παρεσκευάσθαι. πρὸς πάντα γὰρ, ὅσα πράττουσιν ἄνθρωποι, χρήσιμον τὸ σῶμά ἐστιν· ἐν πάσαις δὲ ταῖς τοῦ σώματος χρείαις πολὺ ἀφαφέρει, ὡς βέλτιστα τὸ σῶμα ἔχειν. ἐπεὶ καὶ ἐν ᾧ δοκεῖς ἐλαχίστου σώματος χρείαν εἶναι, ἐν τῷ ἀφανοῦσθαι, τίς οὐκ οἶδεν, ὅτι καὶ ἐν τούτῳ πολλοὶ μεγάλα σφάλλονται, ἀφ' τὸ μὴ ὑγιαίνειν τὸ σῶ-

succurrunt, de patriâ bene merentur, & ob hæc gratiam conſequuntur, & ingentem gloriam comparant, & honores præclariſſimos adipiſcuntur. Quo fit ut reliquam vitam ſuaviùs ac præclariùs tranſigant, liberiſque ſuis pulchriora relinquant ad vitam ſubſidia. Nequaquam propterea, quòd civitas ea quæ pertinent ad bellum publicè non exerceat, etiam privatim negligenda ſunt; ſed nihilo minus ſunt excolenda. Certò ſcire te velim, nec in ullo alio certamine, nec quâvis in actione deteriorem idcirco te futurum, quòd corpore rectiùs comparato utaris. Nam ad omnia, quæcunque agunt homines, utile corpus eſt; atque in omnibus corporis uſibus multum intereſt, uti corpore quàm optimè affecto. Quis enim ignorat, etiam in eo, in quo putas uſum corporis eſſe minimum, videlicet in cogitando, multos vehementer impingere, propterea quòd corpus non recte va-

μα; καὶ λήθη δὲ, καὶ ἀθυμία, καὶ δυσκολία, καὶ μανία πολλάκις πολλοῖς διὰ τὴν τοῦ σώματος κακεξίαν εἰς τὰ ἀφάνειαν ἐμπίπτουσιν οὕτως, ὥστε καὶ τὰς ἐπιστήμας ἐκβάλλειν. τοῖς δὲ τὰ σώματα εὖ ἔχουσι πολλὴ ἀσφάλεια, καὶ οὐδεὶς κίνδυνος ἀφ' ὅτου γε τὸ σώματος κακεξίαν τοιοῦτόν τι παθεῖν. εἰκὸς δὴ μᾶλλον πρὸς τὰ ἐναντία τῶν διὰ τὴν κακεξίαν γιγνομένων καὶ τὴν εὐεξίαν χρήσιμον εἶναι. καίτοι τοῦτό γε τοῖς εἰρημένοις ἀνάγκη ἕνεκα τί οὐκ ἄν τις νοῦν ἔχων ὑπομείνειεν; αἰσχρὸν δὴ καὶ τὸ διὰ τὴν ἀμέλειαν γηράσαι, πρὶν ἰδεῖν ἑαυτὸν, ποῖος ἂν κάλλιστος καὶ ῥωμαλεώτατος τῷ σώματι φύοιτο. ταῦτα δὲ οὐκ ἔστιν ἰδεῖν ἀμελοῦντα· οὐ γὰρ ἐθέλει αὐτόματα γίγνεσθαι.

leat? Etiam oblivio, & mœror, & moroſitas, & animi inſanitas ſæpius in multis ob malam corporis affectionem ſic in mentem penetrant, ut etiam ſcientias ejiciant. At quibus affecta benè ſunt corpora, multa illis ſecuritas, neque quicquam eſt periculi eis ob malam corporis conſtitutionem hujuſmodi quid eventurum: potiuſque conſentaneum eſt, valetudinem integram ad iis contraria, quæ ex malâ conſtitutione oriuntur, conducere. Atqui propter ea quæ jam dictis ſunt contraria, quid non aliquis toleraret mentis compos? Turpe eſt, aliquem abſque exercitatione ſeneſcere, priuſquam videat, qualis foret, ubi & pulcherrimus & robuſtiſſimus corpore evaſerit. At hæc videre nequit, qui exercitationem nullam adhibet: non enim *hæc* ſponte ſuâ fiunt.

ΚΕΦ. ιγ'.

Ὀργιζομένῳ δέ ποτέ τινι, ὅτι προσειπόντα τινὰ χαίρειν, οὐκ ἀντιπροσερρήθη· γελοῖον, ἔφη, εἰ μὲν τὸ σῶμα κάκιον ἔχοντι ἀπιὼν τύχοις, μὴ ἂν ὀργίζεσθαι· ὅτι δὲ τὴν ψυχὴν ἀγροικοτέρως διακειμένῳ προσέτυχες, τοῦτό σε λυπεῖ. ἄλλῳ δὲ λέγοντος, ὅτι ἀηδῶς ἐσθίοι· [1] ἀκούμενος, ἔφη, τούτῳ φάρμακον ἀγαθὸν διδάσκειν. ἐρομένου δὲ, ποῖον; παύσασθαι ἐσθίοντα, ἔφη. καὶ ἥδιόν τε, καὶ εὐτελέστερον, καὶ ὑγιεινότερόν φησι διάξειν παυσάμενον. ἄλλου δ' αὖ λέγοντος, ὅτι θερμὸν εἴη παρ' ἑαυτῷ τὸ ὕδωρ, ὃ πίνοι· ὅταν ἄρ', ἔφη, βούλῃ θερμῷ λούσασθαι, ἕτοιμον ἔσται σοι. ἀλλὰ ψυχρόν, ἔφη, ὥστε λούσασθαί ἐστιν. ἆρ' οὖν,

CAP. XIII.

QUum autem aliquando quidam excandeſceret, quòd ſalutans quendam, reſalutatus non fuiſſet: ridiculum eſt, inquit, te, ſi cui occurriſſes, qui ſe corpore deteriùs habuiſſet, non ſuccenſurum fuiſſe; quòd autem in hominem incideris animâ ruſticiore præditum, id tibi moleſtum eſſe. Itidem quum alius diceret, inſuaviter ſe comedere: illo audiente, bonum ſe remedium ad hoc docere dicebat. Illo interrogante, qualenam id eſſet? ceſſare a cibo, inquit. Et quidem ſi ceſſaveris, ait, etiam ſuaviùs, & parciùs, & ſalubriùs vives. Rurſus alio dicente, aquam apud ſe calidam eſſe, quam biberet: Ergo quum lavare calidâ voles, inquit, in promptu tibi erit. Atqui, ait, frigida eſt, quâ lavare licet. Ergo,

1 Forſan ἀκυρόμενος

ἔφη, καὶ ⓐ οἰκέται σε ἄχθονται πίνοντές τε αὐτὸ, καὶ λαμβάνοντες αὐτό; μὰ τὸν Δί', ἔφη· ἀλλὰ καὶ πολλάκις τεθαύμακα, ὡς ἡδέως αὐτῷ τούτοις ἀμφότερα ταῦτα χρῶνται. πότερον δὲ, ἔφη, τὸ παρά σοι ὕδωρ θερμότερον πιεῖν ἐστιν, ἢ τὸ ἐν Ἀσκληπιῷ; τὸ ἐν Ἀσκληπιῷ, ἔφη. ἐνθυμοῦ οὖν, ἔφη, εἰ κινδυνεύεις δυσαρεστότερον ⓑ εἶναι τῶν τε οἰκετῶν καὶ τῶν ἀρρωστούντων.

β'. Κολάσαντος δέ τινος ἰσχυρῶς ἀκόλαστον, ἤρετο, τί χαλεπαίνοι τῷ θεράποντι; ὅτι, ἔφη, ὀψοφαγίστατός τε ὢν, βλακώτατός ἐστι· καὶ φιλαργυρώτατος ⓒ ὢν, ἀργότατος. ἤδη ποτὲ οὖν ἐπεσκέψω, ἔφη, πότερος πλειόνων πληγῶν δεῖται, σὺ, ἢ ὁ θεράπων; φοβουμένου δέ τινος τὴν εἰς Ὀλυμπίαν ὁδὸν, τί, ἔφη, φοβῇ τὴν πορείαν; ἢ καὶ οἴκοι σχεδὸν ὅλην τὴν ἡμέραν περιπατεῖς; καὶ ὑπεῖσε πορευόμενος, περιπατήσας

inquit, etiam famuli tui graviter ferunt bibere illam, illâque lavare? Non profectò, inquit: ſed ſæpe miratus ſum, quam jucundè ad horum utrumque illâ utantur. Num aqua, inquit, quæ apud te eſt, an quæ eſt in Æſculapii, calidior eſt ad potum? Illa, inquit, quæ in Æſculapii fano eſt. Ergo cogitato, ait, periculum eſſe, ne & famulis & ægrotantibus ſis faſtidioſior.

2. Quum quidam pediſſequum ſuum vehementer cecidiſſet, quamobrem ſervo ſuccenſeret, interrogabat? Quòd, inquit, voraciſſimus ſit obſoniorum, & ſimul molliſſimus: avariſſimus idem, & otioſiſſimus. Unquamne verò conſiderâſti, inquit *(Socrates,)* uter plures plagas mereatur, tu, an ſervus *tuus*? Quum quidam iter ad Olympiam reformidaret, Quamobrem, inquit, profectionem hanc metuis? Annon etiam domi totum ferè diem obambulas? Ita quoque dum eò proficiſcens ambulaveris,

ἀριστήσεις, δειπνήσας δειπνήσεις καὶ ἀναπαύσῃ. οὐκ οἶδα, ὅτι εἰ ἐκτείναις σοῦ τὸν παῖδα, ὃς ἂν πέντε ἢ ἓξ ἡμέρας πορευτεῖς, ῥᾳδίως ἂν Ἀθήνηθεν εἰς Ὀλυμπίαν ἀφίκοιο; χαλεπώτερον δὲ καὶ παρεξορμᾶν ἡμέρᾳ μιᾷ μᾶλλον ἢ ὑπερέλθειν. τὸ μὲν γὰρ ἀναγκάζεσθαι, περαιτέρω γε μετρίου μηκύνειν τὰς ὁδοὺς, χαλεπόν· τὸ δὲ μιᾷ ἡμέρᾳ πλείονας πορευθῆναι, πολλὴν ῥᾳστώνην παρέχει. κρεῖττον οὖν ἐν τῇ ὁρμῇ σπεύδειν, ἢ ἐν τῇ ὁδῷ. ἄλλου δὲ λέγοντος, ὡς παρετάθη μακρὰν ὁδὸν πορευθεὶς, ἤρετο αὐτὸν, εἰ καὶ φορτίον ἔφερε. μὰ Δί' οὐκ ἔγωγ', ἔφη, ἀλλὰ τὸ ἱμάτιον. μόνος δ' ἐπορεύου, ἔφη, ἢ καὶ ἀκόλουθός σοι ἠκολούθει; ἠκολούθει, ἔφη. πότερον, ἔφη, κενὸς, ἢ φέρων τι; φέρων νὴ Δί', ἔφη, τά τε στρώματα καὶ τἄλλα σκεύη. καὶ πῶς δὴ, ἔφη, ἀπήλλαχεν ἐκ τῆς ὁδοῦ; ἐμοὶ μὲν δοκεῖ, ἔφη, βέλτιον ἐμοῦ. τί οὖν, ἔφη,

prandebis; quumque rurſus ambulaveris, cœnabis & quieſces. An neſcis te, ſi obambulationes, quas quinque vel ſex diebus abſolvas, extenderes, facile Athenis Olympiam venturum? atque etiam gratius erit, ſi uno die præcipies iter, quàm ſi ſeriùs eas. Nam cogi quem, ut itinera, quam par ſit, longiora faciat, moleſtum eſt: at unum diem ampliùs in itinere conſumere, magnam facilitatem affert. Itaque potius eſt in arripiendo itinere feſtinare, quàm in viâ. Quum alius diceret, ſe longo itinere conficiendo defeſſum eſſe: num quid oneris geſtâſſet, interrogabat. Minimè, ait, præter veſtem. Num ſolus ibas, inquit, an & pediſſequus te comitabatur? Comitabatur, inquit. Vacuus erat ille, an quid geſtabat? Geſtabat, inquit, tum ſtragula, tum alia vaſa. Et quo pacto is, ait, itinere perfunctus eſt? Melius me inquit, utì mihi videtur. Quid ergo, inquit,

εἰ δ' ἐκείνῳ φορτίον ἔδει σε φέρειν, πῶς ἂν οἴει διατεθῆναι; κακῶς νὴ Δί', ἔφη· μᾶλλον δὲ ὑδ' ἂν ἠδυνήθην κομίσαι. τὸ οὖν τοσούτῳ ἧττον σὺ παιδὸς δύνασθαι πονεῖν, πῶς ἠσκημένῳ δοκεῖ σοι ἀνδρὸς εἶναι;

ΚΕΦ. ιδ'.

Ὁπότε δὲ τῶν ξυνιόντων ὁπὶ τὸ δεῖπνον ὁ μὲν μικρὸν ὄψον, ὁ δὲ πολὺ φέροιεν, ἐκέλευεν ὁ Σωκράτης τῷ παῖδα τὸ μικρὸν ἢ εἰς τὸ κοινὸν τιθέναι, ἢ διανέμειν ἑκάστῳ τὸ μέρος. ὥστε τὸ πολὺ φέροντες ἠχθοντό τε μὴ κοινωνεῖν τοῦ εἰς τὸ κοινὸν τιθεμένου, καὶ μὴ ἀντιτιθέναι τὸ ἑαυτῶν. ὑπίθεσαν δὴ καὶ τὸ ἑαυτῶν εἰς τὸ κοινόν, καὶ ἐπεὶ οὐδὲν πλέον εἶχον τῶν μικρὰ φερομένων, ἐπαύοντο πολλοῦ

si tibi geſtandum fuiſſet illius onus, quo te pacto tunc affectum putares? Malè profectò, inquit: imò ne geſtare quidem id potuiſſem. At tantò minus laboris perferre te poſſe, quàm puer, quî tibi eſſe viri videtur exercitati?

CAP. XIV.

QUum autem aliquibus ad cœnam convenientibus, alii parum obſonii, multum alii afferrent, jubere ſolebat Socrates, ut puer parum illud vel in commune apponeret, vel partem aliquam in ſingulos diſtribueret. Eos itaque qui multum attulerant, non ejus participes fieri puderet, quod eſſet in commune propoſitum, ac non ſuum ibidem collocare. Itaque ſuum etiam in commune apponebant, & quia nihilo plus habebant quàm illi, qui parum afferebant, à magno in emendis obſoniis ſumptu

ὀψωνοῦντες. καταμαθὼν δέ τινα τῶν ξυνδειπνούντων τοῦ μὴ σίτου πεπαυμένου, τὸ δὲ ὄψον αὐτὸ καθ' αὑτὸ ἐσθίοντα, λόγου ὄντος περὶ ὀνομάτων, ἐφ' οἵῳ ἔργῳ ἕκαστοι εἶεν, ἔχοιμεν ἂν, ἔφη, ὦ ἄνδρες, εἰπεῖν ὅτι ποίῳ ποτὲ ἔργῳ ἄνθρωπος ὀψοφάγος καλεῖται; ἐσθίουσι μὲν γὰρ δὴ πάντες ὅτι τῷ σίτῳ ὄψον, ὅταν παρῇ· ἀλλ' οἶμαι, οὔ πω ὅτι γε τούτῳ ὀψοφάγοι καλοῦνται. ἀ γὰρ οἶμαι, ἔφη τις τῶν πρόντων. τί γάρ; ἔφη· ἐάν τις ἄνευ τοῦ σίτου τὸ ὄψον αὐτοῦ ἐσθίῃ, μὴ ἀσκήσεως, ἀλλ' ἡδονῆς ἕνεκα, πότερον ὀψοφάγος εἶναι δοκεῖ, ἢ οὔ; σχολῇ γ' ἄν, ἔφη, ἄλλός τις ὀψοφάγος εἴη. καί τις ἄλλος τῶν πρόντων, ὁ δὲ μικρῷ σίτῳ, ἔφη, πολὺ ὄψον ἐπεσθίων; ἐμοὶ μέν, ἔφη ὁ Σωκράτης, καὶ οὗτος δοκεῖ δικαίως ἂν ὀψοφάγος καλεῖσθαι· καὶ ὅταν γε ἃ ἄλλοι ἄνθρωποι τοῖς θεοῖς εὐχόμενοι πολυκαρπίαν, εἰκότως ἂν οὗτος πολυοψίαν εὔχοιτο. ταῦτα δὲ τοῦ

desistebant. Idem quum animadverteret quendam ex iis qui unà cœnabant, à pane quidem desiisse, sed obsonio adhuc mero vesci, habito sermone de nominibus, quam ob rem singula essent indita, Possumusne dicere, ait, O viri, quam ob causam aliquis obsophagus appelletur? Edunt enim omnes cum pane obsonium, quum adest: at opinor, non ob eam causam obsophagi ita vocentur. Minimè scilicet, ait quidam ex iis qui aderant. Quid? inquit: si quis absque pane comedat obsonium, non condimenti, sed voluptatis causâ, utrum obsonii helluo esse videtur, an non? Vix alius, ait, obsonii helluo sit. Tum alius quidam illorum qui aderant, At verò qui cum exiguo pane, inquit, multum obsonii comedit? Is etiam mihi, ait Socrates, merito dici obsophagus videtur: quumque cæteri homines à Diis fructuum poscent copiam, par fuerit illum obsonii copiam poscere. His à

Σωκράτης εἰπόντος, νομίσας ὁ νεανίσκος εἰς αὐτὸν εἰρῆσθαι τὰ λεχθέντα, τὸ μὲν ὄψον οὐκ ἐπαύσατο ἐσθίων, ἄρτον δὲ προσέλαβεν. καὶ ὁ Σωκράτης καταμαθὼν, παρατηρεῖτε, ἔφη, τοῦτον ⓐ πλησίον, ὁπότερα τῷ σίτῳ ὄψῳ, ἢ τῷ ὄψῳ σίτῳ χρήσεται.

β'. Ἄλλον δέ ποτε τῶν συνδείπνων ἰδὼν ὑπὸ τῷ ἑνὶ ψωμῷ πλειόνων ὄψων γλυκύμυον· ἆρα γένοιτ' ἂν, ἔφη, πολυτελεστέρα ὀψοποιΐα, ἢ μᾶλλον τὰ ὄψα λυμαινομένη, ἢ ἣν ὀψοποιεῖται ὁ ἅμα πολλὰ ἐσθίων, καὶ ἅμα πολυδαπὰ ἡδύσματα εἰς τὸ στόμα λαμβάνων; πλείω μέν γε τῶν ὀψοποιῶν συμμιγνύων, πολυτελέστερα ποιεῖ· ἃ δὲ ἐκεῖνοι μὴ συμμιγνύσιν, ὡς οὐχ ἁρμόττοντα, ὁ συμμιγνύων (εἴπερ ἐκεῖνοι ὀρθῶς ποιοῦσιν) ἁμαρτάνει τε, καὶ καταλύει τὴν τέχνην αὐτῶν. καίτοι πῶς οὐ γελοῖόν ἐστι, παρασκευάζεσθαι μὲν ὀψοποιοὺς τοὺς ἅμα ὀψησαμένους, αὐτὸν δὲ μηδ'

Socrate prolatis, exiſtimans is adoleſcentulus in ſe illa eſſe dicta, obſonio quidem veſci non deſinebat, ſed panem adhibebat. Quod Socrates ut animadverteret, Obſervate hunc, inquit, qui propius eſtis, num pane pro obſonio, an obſonio pro pane utatur.

2. Quum itidem aliquando vidiſſet alium ex convivis, ad unum panis fruſtum obſonia plura deguſtantem: Num, ait, fieri poteſt obſoniorum confectio ſumptuoſior, aut, quæ magis obſonia corrumpit, quàm ea *confectio*, quam ſibi inſtituit is, qui multa ſimul comedit, ac omnigena ſimul condimenta in os ingerit? Qui certe plura commiſcet, quàm inſtructores obſoniorum, ſumptuoſiora facit: qui verò commiſcet ea, quæ illi tanquam non congruentia minimè commiſcent, (ſi quidem illi rectè faciunt) peccat, & artem ipſorum evertit. Atqui quo pacto non ridiculum fuerit, aliquem ſibi ſtructores obſo-

ἀλιποιούμενοι τῆς τέχνης ταύτης, τὰ ὑπ' ἐκείνων ποιούμενα μεταπθέναι; καὶ ἄλλο δέ τι συμβαίνειν τῷ ἅμα πολλὰ ἐσθίειν ἐθισθέντι, [ἢ τῷ μή.] μὴ παρόντων γὰρ πολλῶν μετεσχηκέναι ἄν τι δοκοίη, ποθῶν ὃ σύνηθες· ὁ δὲ συνεθισθεὶς ἕνα ψωμὸν ἑνὶ ὄψῳ προπέμπειν, ὅτε μὴ πάρεστι πολλὰ, δύναιτ' ἂν ἀλύπως τῷ ἑνὶ χρῆσθαι.

γ'. Ἔλεγε δὲ καὶ ὡς ὃ "εὐωχεῖσθαι" ἐν τῇ Ἀθηναίων γλώττῃ ἐσθίειν καλεῖτο· τὸ δὲ "εὖ" προσκεῖσθαι, ἔφη, ὅπως ταῦτα ἐσθίειν, ἅπερ μήτε τὴν ψυχὴν μήτε τὸ σῶμα λυποίη, μήτε δυσεύρετα εἴη. ὥστε καὶ τὸ "εὐωχεῖσθαι" τοῖς κοσμίως ζῆν προαιρουμένοις ἀνετίθη.

niorum comparare peritiſſimos, atque ipſum interim, artis ejus cognitionem ſibi non vendicantem, ab illis confecta immutare? Quinetiam aliud quiddam accidit ei, qui multa ſimul vorare conſuevit, [quam qui non.] Nam ubi parum adeſt, minus habere ſe putat, quippe qui conſueta deſiderat: at qui ſe conſuefecit unum panis fruſtum uni obſonio præmittere, is, quum multa non adſunt, ſine moleſtiâ poteſt uno illo uti.

3. Aiebat etiam, verbum "εὐωχεῖσθαι" Athenienſium linguâ edendi ſignificationem habere: additum verò eſſe vocabulum "εὖ" dicebat, ut ea comedantur, quæcunque nec animam, nec corpus lædant, nec inventu difficilia ſint. Itaque verbum hoc "εὐωχεῖσθαι" victu decenter utentibus tribuebat.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΩΝ

ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ.

ΚΕΦ. α'.

Ὅτι δὲ ὁ Σωκράτης ἦν ὠφελιμώτατος πρὸς πάντα πρᾶγματα καὶ πάντα τρόπον ὠφελίμως, ὅστις τῷ σκοπουμένῳ τοῦτο, καὶ εἰ μετρίως αἰσθανομένῳ, φανερὸν εἶναι, διότι οὐδεὶς ὠφελιμώτερον ἦν τοῦ Σωκράτους συνεῖναι, καὶ μετ' ἐκείνου ἀναστρέφεσθαι ὁπουοῦν, καὶ ὁτουοῦν πράγματι. ἐπεὶ καὶ τὸ ἐκείνου μεμνῆσθαι μὴ πάροντος, οὐ μικρὰ ὠφέλει τοὺς εἰωθό-

XENOPHONTIS

MEMORABILIUM

LIBER QUARTUS.

CAP. I.

TAM verò Socrates utilis erat in negotio quovis, atque omni modo, ut cuivis hoc conſideranti, etiamſi vel parum intelligat, perſpicuum ſit, ob quid nihil erat utilius, quàm Socrate familiariter uti, & cum eo ubivis locorum, & quâvis de re verſari. Nam ejus etiam abſentis recordari, non parum proderat illis,

τας τε αὐτῷ συνεῖναι, καὶ ἀποδεχομένους ἐκεῖνον. καὶ γὰρ παίζων ἥδιστον ἦν ἢ σπουδάζων ἐλευθερίᾳ τοῖς συνδιατρίβουσι. πολλάκις γοῦν ἔφη μὲν ἄν τινα ἐρᾶν, φανερὸς δ' ἦν οὐ τὰ σώματα πρὸς ὥραν, ἀλλὰ τὰς ψυχὰς πρὸς ἀρετὴν εὖ πεφυκότων ἐφιέμενος. ἐτεκμαίρετο δὲ τὰς ἀγαθὰς φύσεις ἐκ τοῦ ταχύ τε μανθάνειν, οἷς προσέχοιεν, καὶ μνημονεύειν, ἃ ἂν μάθοιεν, καὶ ἐπιθυμεῖν τῆς μαθήσεως πάντων, δι' ὧν ἐστὶν οἰκίαν τε καλῶς οἰκεῖν, καὶ πόλιν καὶ ὅλον, ἀνθρώποις τε καὶ ἀνθρωπίνοις πράγμασιν εὖ χρῆσθαι. τοὺς δὲ τοιούτους ἡγεῖτο παιδεύεσθαι, οὐκ ἂν μόνον αὐτούς τε εὐδαίμονας εἶναι, καὶ τοὺς ἑαυτῶν οἴκους καλῶς οἰκεῖν, ἀλλὰ καὶ ἄλλους ἀνθρώπους καὶ πόλεις δύνασθαι εὐδαίμονας ποιεῖν.

β'. Οὐ τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον ἐπὶ πάντας ἦλθε, ἀλλὰ τοὺς μὲ οἰομένους φύσει ἀγαθοὺς εἶναι, μαθήσεως δὲ καταφρονοῦντας,

qui cum eo ſolebant eſſe, & qui comprobabant eum. Quippe non minus joco quàm ſerio loquens, familiaribus ſuis proderat. Sæpe enim amare ſe aliquem aiebat, ſed oſtendebat ſe non illos quorum corpora ad pulchritudinem, ſed quorum animæ ad virtutem à naturâ comparatæ eſſent, expetere. Certa verò indicia bonæ indolis colligebat ex eo, ſi celeriter diſcerent illa, quibus animum adjicerent; quæque didiciſſent, memoriâ tenerent; omneſque artes expeterent, per quas liceret & domum præclarè gubernare, & civitatem; ac ad ſummam, tum hominibus tum rebus humanis rectè uti. Nam ſi tales inſtituerentur, exiſtimabat, non ipſos modò beatos eſſe, ſuaſque domos rectè gubernare; ſed eoſdem poſſe tum cæteros etiam homines, tum civitates beare.

2. Non eodem verò modo ad omnes accedebat, ſed eos, qui naturâ ſe bonos eſſe arbitrarentur, doctrinam autem contemnerent, docebat, illas naturas, quæ vide-

ἐδίδασκεν, ὅτι αἱ ἄριστα δοκοῦσαι εἶναι φύσεις μάλιστα παιδείας δέονται· ἐπιδεικνύων τῶν τε ἵππων τοὺς εὐφυεστάτους, θυμοειδεῖς τε καὶ σφοδροὺς ὄντας, εἰ μὴ ἐκ νέων δαμασθείεν, εὐχρηστοτάτους καὶ ἀείποτε γιγνομένους, εἰ δὲ ἀδάμαστοι φύοιντο, δυσκαθεκτοτάτους καὶ φαυλοτάτους· καὶ τῶν κυνῶν τὰ εὐφυεστάτων, φιλοπόνων τε ὄντων, καὶ ἐπιθετικῶν τοῖς θηρίοις, τὰς μὲν καλῶς ἀχθείσας, ἀείποτε γίγνεσθαι πρὸς τὰς θήρας, καὶ χρησιμωτάτας· ἀναγώγους δὲ γιγνομένας, ματαίους τε καὶ μανιώδεις καὶ δυσπειθεστάτας. ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἀνθρώπων τοὺς εὐφυεστάτους, ἐρρωμενεστάτους τε τὴν ψυχὴν ὄντας, καὶ ἐξεργαστικωτάτους ὧν ἂν ἐγχειρῶσι, παιδευθέντας μὲν καὶ μαθόντας, ἃ δεῖ πράττειν, ἀείποτε τε καὶ ὠφελιμωτάτους γίγνεσθαι· (πλεῖστα γὰρ καὶ μέγιστα ἀγαθὰ ἐργάζεσθαι·) ἀπαιδεύτους δὲ καὶ ἀμαθεῖς φυομένους, κακίστους τε καὶ βλαβερωτάτους γίγνεσθαι. κρίνειν γὰρ οὐκ ἐπισταμένους, ἃ δεῖ πράττειν, πολλάκις πονηροῖς ἐπιχειρεῖν πράτ-

rentur esse præstantissimæ, imprimis institutione indigere; quum quidem ostenderet, equos generosissimos, qui & animosi & acres sunt, si à parvulis domentur, utilissimos ac præstantissimos fieri; sin indomiti sint, effrænatissimos ac pravissimos: & canes à naturâ optimas, quæ laboriosæ sint & feras aggrediantur, si rectè educentur, optimas fieri, ac ad venationes aptissimas; si minus educentur, ineptas reddi, ac furiosas, & contumaciissimas. Itidem homines optimæ indolis, qui & animis essent firmissimis, & in efficiendis iis, quæ molirentur, efficaciissimi, si quidem instituti essent, & quæ agenda sint, didicissent, præstantissimos atque utilissimos fieri; (quòd & plurima & maxima bona conficerent:) at si tum institutionis, tum doctrinæ expertes essent, fieri pessimos ac nocentissimos. Nam quum dijudicare minimè nôrint, quæ sint facienda, prava sæpe moliuntur; quum-

μασι, μεγαλείους δὲ καὶ σφοδροὺς ὄντας, δυσκαθέκτους τε καὶ δυσαποτρέπτους εἶναι· διὸ πλεῖστα καὶ μέγιστα κακὰ ἐργάζεσθαι.

γ'. Τοὺς δὲ διὰ πλοῦτον μέγα φρονοῦντας, καὶ νομίζοντας, οὐδὲν προσδεῖσθαι παιδείας, ἐξαρκέσειν δὲ σφίσι τὸ πλοῦτον οἰομένους πρὸς τὸ διαπράττεσθαί τι ὅ, τι ἂν βούλωνται, καὶ τιμᾶσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, ἐφρένου, λέγων, ὅτι μωρὸς μὲν εἴη, εἴ τις οἴεται, μὴ μαθὼν, τά τε ὠφέλιμα καὶ τὰ βλαβερὰ τῶν πραγμάτων διαγνώσεσθαι· μωρὸς δ', εἴ τις μὴ διαγνώσκων μὲν ταῦτα, ἀφ' οὗ τὸ πλοῦτον, ὅ, τι ἂν βούληται, ποριζόμενος, οἴεται δυνήσεσθαι καὶ τὰ συμφέροντα πράττειν· ἠλίθιος δ', εἴ τις μὴ δυνάμενος τὰ συμφέροντα πράττειν, εὖ τε πράττειν οἴεται, καὶ τὰ πρὸς τὸν βίον αὐτῷ ἢ καλῶς ἢ ἱκανῶς παρεσκευάσθαι· ἠλίθιος δὴ, καὶ εἴ τις οἴεται διὰ τὸ πλοῦτον,

que magnifici ac acres ſint, difficulter contineri ac abduci poſſunt: quo fiat, ut plurima maximaque mala committant.

3. Quòd ſi qui ob divitias magnos animos gererent, ac ſe nihil inſtitutionis egere ducerent, quippe qui divitias ſibi ſuffecturas putarent ad perficiendum quæ vellent, & ad conſequendum honores ab hominibus, eos ſanum ad animum revocabat, dicendo, ſtolidum eſſe, ſi quis, quum non didicerit, quæ utilia, quæve noxia ſunt, putet ea ſe diſcreturum: ſtolidumque, ſi quis, quum hæc non diſcernat, propter divitias putet poſſe ſe, quodcunque velit adeptum, etiam quæ ſibi conducant, agere: ſtultum, ſi quis, quum non poteſt agere, quæ ſibi conducant, benè ſe agere putet, ac res ad vitam vel rectè, vel idoneè comparatas eſſe: ſtultumque, ſi quis, quum nihil *horum* ſciat, putet fore, ut propter divitias aliquâ in re bonus videa-

μηδὲν ὀκνίζεσθαι, δόξειν τι ἀγαθὸς εἶναι, ἢ μηδὲν ἀγαθὸς [1] ὢν, [δοκεῖν] εὐδοκιμήσειν.

ΚΕΦ. β'.

Τοῖς δὲ νομίζουσι παιδείας τε τῆς ἀρίστης τετυχηκέναι, καὶ μέγα φρονοῦσιν ὅτι σοφίᾳ, ὡς πρόσεστι, καὶ τοῦτο ἐρῶ. καταμαθὼν γὰρ Εὐθύδημον τὰ καλὰ γράμματα πολλὰ συνειλεγμένον ποιητῶν τε καὶ σοφιστῶν τῶν εὐδοκιμωτάτων, καὶ ἐκ τούτων ἤδη τε νομίζοντα διαφέρειν τῶν ἡλικιωτῶν ὅτι σοφίᾳ, καὶ μεγάλας ἐλπίδας ἔχοντα, τούτων διοίσειν τῷ δυνάσθαι λέγειν τε καὶ πράττειν, πρῶτον μὲν αἰδημόνως αὐτὸν διὰ νεότητα οὔπω εἰς τὴν ἀγορὰν εἰσιόντα, εἰ δέ τι βούλοιτο διαπράξασθαι, καθίζοντα εἰς ἡνιοποιεῖόν τι τῶν ἐγγὺς τῆς ἀγορᾶς, εἰς τοῦτο

tur: vel quum nullâ in re bonus esse videatur, famâ se inclariturum.

CAP. II.

QUod si qui existimarent se optimè institutos esse, ac ob doctrinam elatis essent animis, erga eos quomodo se gereret, jam commemorabo. Nam quum pulchrum illum Euthydemum intellexisset multa poetarum & sophistarum clarissimorum scripta collegisse, & ob ea jam arbitrari, se sapientiâ suos coætaneos vincere, ac magnâ esse in spe, futurum, ut omnes in dicendi & agendi facultate excelleret; primùm animadvertens eum propter adolescentiam necdum in forum ingredi, ac si quid efficere vellet, sedere apud officinam frænariam prope so-

1 Forsan ἄναγ δοκῶν,

καὶ αὐτὸς ἦλθ, καὶ μθ' αὐτοῦ τινας ἔχων. καὶ πρῶτον μὲν πυνθανομένου τινὸς, πότερον Θεμιστοκλῆς διὰ συνουσίαν τινὸς τῶν σοφῶν, ἢ φύσει τοσοῦτον διήνεγκε τῶν πολιτῶν, ὥστε πρὸς ἐκεῖνον ἀποβλέπειν τὴν πόλιν, ὁπότε σπουδαίου ἀνδρὸς δεηθείη· ὁ Σωκράτης βουλόμενος κινεῖν τὸν Εὐθύδημον, εὔηθες, ἔφη, εἶναι δοκεῖ, εἰ τὰς μὲν ὀλίγου ἀξίας τέχνας μὴ [1] γίνεσθαι σπουδαίοις ἄνευ διδασκάλων ἐθέλειν, τὴν δὲ προστασίαν πόλεως, (πάντων ἔργων μέγιστον ὄν,) ἀπὸ ταυτομάτου προσγίνεσθαι τοῖς ἀνθρώποις.

β'. Πάλιν δὲ πρόσθεν τοῦ Εὐθυδήμου, ὁρῶν αὐτὸν ἀποχωροῦντα τῆς συνουσίας, καὶ φυλαττόμενον, μὴ δόξῃ τοῦ Σωκράτους θαυμάζειν ὑπὸ σοφίας· ὅτι μὲν, ἔφη, ὦ ἄνδρες, Εὐθύδημος ὑποσὶ σὲ ἡλικίαν γενόμενος, τῆς πόλεως λόγον, εἴ τινος προσδεήσοιτο, οὐκ ἀφέξεται συμβουλεύειν, εὐδηλόν

rum, ad eandem & ipſe ibat cum quibuſdam familiaribus ſuis. Ac primò quidem quodam interrogante, utrum Themiſtocles ex conſuetudine cum aliquo ſapienti viro, an verò naturâ, tantum civibus ſuis præſtitiſſet, ut oculos in eum civitas conjiceret, ſi quando egregio viro opus eſſet; Socrates qui laceſſere vellet Euthydemum, ſtultum eſſe dixit exiſtimare, exigui quidem momenti artes abſque magiſtris idoneis ad ſtudioſos haud accedere; civitati verò præeſſe (opus omnium maximum) ad homines ſua ſponte accedere.

2. Rurſus quum adeſſet aliquando Euthydemus, quia videbat eum à conſeſſu recedere, caventem ſcilicet, ne Socratem admirari ob ſapientiam videretur: Euthydemum hunc, inquit, o viri, poſteaquam adoleverit, civitate de re quâpiam conſultationem proponente, minimè à conſilio dando ſibi temperaturum, ſatis ex ipſius

1 Forſan παραγίγνεσθαι

ἐστιν ἐξ ὧν ὑπιτηδεύει. δοκεῖ δέ μοι καλὸν προοίμιον τῶν δημηγοριῶν παρασκευάσασθαι, φυλαττόμενον μὴ δόξῃ μανθάνειν τι παρά τινος. δῆλον γάρ, ὅτι λέγειν ἀρχόμενον οὕτω προοιμάσεται· παρ' οὐδενὸς πώποτε, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, οὐδὲν ἔμαθον, οὐδ' ἀκούων, τινὰς εἰ λέγειν τι καὶ πράττειν ἱκανοὺς, ἐζήτησα τούτοις ἐντυχεῖν, οὐδ' ἐπεμελήθην ὅ διδάσκαλόν τινά μοι γενέσθαι τῶν ὑπισαμένων· ἀλλὰ καὶ ταναντία· ἀφυπτέλεκα γὰρ φεύγων οὐ μόνον ὅ μανθάνειν τι παρά τινος, ἀλλὰ καὶ ὃ δόξαι. ὅμως ἦ, ὅ, τι ἂν ἀπ' αὐτομάτου ὑπίῃ μοι, συμβουλεύσω ὑμῖν. ἁρμόσειε δ' ἂν οὕτω προοιμάζεσθαι, καὶ τοῖς βουλομένοις παρὰ τῆς πόλεως ἰατρικὸν ἔργον λαβεῖν. [ὑπιτήδειόν γ' ἂν αὐτοῖς εἴη, τῷ λόγῳ ἄρχεσθαι ἐντεῦθεν·] παρ' οὐδενὸς πώποτε, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τὴν ἰατρικὴν τέχνην ἔμαθον, οὐδ' ἐζήτησα διδάσκαλον ἐμαυτῷ γενέσθαι τῆ

ſtudiis manifeſtum eſt. Et videtur mihi præclarum jam orationum ad populum habendarum exordium paräſſe, qui caveat ſcilicet, ne videatur abs quoquam aliquid diſcere. Nimirum ubi dicendi volet initium facere, ita exordietur: Equidem, o viri Athenienſes, à nullo unquam quidquam didici; & quum audirem, eſſe quoſdam dicendi agendique peritos, non tamen, ut eos convenirem, operam dedi; neque curam adhibui, ut hominem aliquem doctum mihi magiſtrum adjungerem: ſed è contrario, ſemper fugi, non ſolùm ne quid ab aliquo diſcerem, verùm etiam ne diſcere viderer. Nihilominus id conſilii vobis dabo, quodcunque ſuâ ſponte mihi in animum advenerit. Eodem uti exordio conveniret etiam iis, qui medendi munus à republicâ impetrare cuperent. [Nam illis ex uſu fuerit, hinc orationem ordiri:] Equidem à nemine, viri Athenienſes, medendi artem unquam didici, neque quenquam medicorum quæſivi, quo

ἰατρῶν ὠδένα. Ἀφιπτέλεκα γὲ φυλατόμενος ὠ μόνον τὸ μανθῶν τι ἀπὸ τ ἰατρῶν, ἀλλὰ κ τὸ δόξαι μεμαθηκέναι τὴν τέχνην ταύτην. ὅμως δέ μοι τὸ ἰατρικὸν ἔργον δότε. πειράσομαι γὲ ἐν ὑμῖν ἀποκινδυνεύων μανθάνειν.

γ'. Πάντες οὖν ὁ παρόντες ἐγέλασ' ὅτι τῷ προσομίῳ. ἐπεὶ ἦ φανερὸς ἦν ὁ Εὐθύδημος ἤδη μὲν, οἷς ὁ Σωκράτης λέγοι, προσέχων, ἔτι ἦ φυλατόμενος αὐτός τι φθέγξεται, κ νομίζων τῇ σιωπῇ σωφροσύνης δόξαν προβάλλεται· τότε ὁ Σωκράτης, βουλόμενος αὐτὸν παῦσαι τούτου, Θαυμαστὸν γὲ, ἔφη, τί ποτε οἱ βουλόμενοι κιθαρίζειν, ἢ αὐλεῖν, ἢ ἱππεύειν, ἢ ἄλλο τι τ τοιούτων ἐγχωροῦσι γενέσθαι, μὴ πειρῶνται ὡς συνεχέστατα ποιεῖν, ὅ, τι ἂν βούλωνται δυνατοὶ γενέσθαι, καὶ καθ' ἑαυτούς, ἀλλὰ πρὸς τοῖς ἀρίστοις δοκοῦσιν εἶναι, πάντα ποιοῦντες καὶ ὑπομένοντες ἕνεκα τοῦ μηδὲν ἄνευ τ ἐκείνων

magiſtro uterer. Semper enim cavi non ſolùm ne à medicis aliquid diſcerem, ſed etiam ne viderer artem hanc didiciſſe. Nihilominus velim medendi munus mihi mandetis. Nam enitar quidem, in vobis periculum faciendo, eam diſcere.

3. Ad hoc exordium arriſum eſt ab omnibus, qui aderant. Ubi autem appareret Euthydemus iis quæ à Socrate dicerentur jam animum attendere, verum adhuc cavere, ne quid ipſe proloqueretur, arbitrarique ſe per ſilentium animi ſani laudem ſibi conſecuturum: tum Socrates, qui vellet eum ab hoc inſtituto avocare, Mirum eſt, ait, quamobrem illi, qui citharâ canere vel tibiâ cupiunt, vel equitandi artem diſcere, vel ad aliud ejuſmodi quidpiam idonei fieri, non conentur hoc ſanè quàm continuò agere, in quo valere volunt, neque marte ſuo, ſed apud eos, qui præſtare cæteris videntur, omnia tum agant, tum ſuſtineant, ne quid abſque illorum

γνώμης ποιεῖν, ὡς οὐκ ἂν ἄλλως ἀξιόλογοι ῥήτορες γένοιντο· τοὺς δὲ βουλομένους δυνατοὺς γενέσθαι λέγειν τε καὶ πράττειν τὰ πολιτικὰ, νομίζουσί τινες ἄνευ παρασκευῆς καὶ ἐπιμελείας αὐτόματοι ἱκανοὶ ταῦτα ποιεῖν ἔσεσθαι. καίτοι γε τοσούτῳ ταῦτα ἐκείνων δυσκατεργαστότερα φαίνεται, ὅσῳ περ, πλειόνων περὶ ταῦτα πραγματευομένων, ἐλάττους ἃ κατεργάζονται γίγνονται. δῆλον οὖν, ὅτι καὶ ἐπιμελείας δέονται πλείονος καὶ ἰσχυροτέρας οἱ τούτων ἐφιέμενοι, ἢ οἱ ἐκείνων.

δ'. Καταρχὰς μὲν οὖν, ἀκούοντος Εὐθυδήμου, τοιούτους λόγους ἔλεγε Σωκράτης. ὡς δ' ἤσθετο αὐτὸν ἑτοιμότερον ὑπομένοντα, ὅτι ῥᾳδίως, καὶ προθυμότερον ἀκούοντα, μόνος ἦλθεν εἰς τὸ ἱππικὸν. παρακαθεζομένου δ' αὐτῷ τοῦ Εὐθυδήμου, εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Εὐθύδημε, τῷ ὄντι (ὥσπερ ἐγὼ ἀκούω) πολλὰ γράμματα συνῆξας τῶν λεγομένων σοφῶν

judicio faciant, quasi aliâ ratione præclari evadere non possint: quum ex iis, qui facultatem dicendi, gerendique publicas res, adipisci volunt, nonnulli existimant se absque præparatione, ac exercitatione, per se ac subitò idoneos ad ea præstanda futuros. Atqui tanto hæc illis effectu difficiliora sunt, quanto in his plures operam ponunt, ac pauciores quid conficiunt. Ex quo patet, ab eis & studium majus requiri & vehementius, qui hæc concupiscunt, quàm qui illa.

4. Hujusmodi quædam, Euthydemo audiente, Socrates initio proferebat. Quum autem animadverteret ipsum jam promptiùs ejus disputationes tolerare, atque alacriùs eas audire, solus ad officinam habenarum opificis accessit. Quumque consedisset propter ipsum Euthydemus, Dic mihi, inquit, mi Euthydeme, an reverà (quemadmodum audio) multa eorum scripta collegisti, qui viri sapientes

ἀνδρῶν γεγονέναι; νὴ Δί', ἔφη, ὦ Σώκρατες, καὶ ἔτι γε σωνάγω, ἕως ἂν κτήσωμαι, ὡς ἂν δυώμαι, πλεῖστα. νὴ τὴν Ἥραν, ἔφη ὁ Σωκράτης, ἄγαμαί σε, διότι οὐκ ἀργυρίου καὶ χρυσίου πορισαι κεκτῆσθαι μᾶλλον, ἢ σοφίας. δῆλον γὰρ, ὅτι νομίζεις ἀργύριον καὶ χρυσίον οὐδὲν βελτίους ποιεῖν τοὺς ἀνθρώπους, τὰς δὲ τῶν σοφῶν ἀνδρῶν γνώμας ἀρετῇ πλουτίζειν τοὺς κεκτημένους. καὶ ὁ Εὐθύδημος ἔχαιρεν ἀκούων ταῦτα, νομίζων δοκεῖν τῷ Σωκράτει ὀρθῶς μελετᾶν τὴν σοφίαν.

ε'. Ὁ δὲ καταμαθὼν αὐτὸν ἡσθέντα τῷ ἐπαίνῳ τούτῳ, τί δὲ δὴ βουλόμενος ἀγαθὸς γενέσθαι, ἔφη, ὦ Εὐθύδημε, συλλέγεις τὰ γράμματα; ἐπεὶ δὲ διεσιώπησεν ὁ Εὐθύδημος, σκοπῶν ὅ, τι ἀποκρίναιτο· πάλιν ὁ Σωκράτης, ἆρα μὴ ἰατρὸς; ἔφη· πολλὰ γὰρ καὶ ἰατρῶν ἐστι συγγράμματα. καὶ ὁ Εὐθύδημος, μὰ Δί',

fuisse dicuntur? Est ita profectò, mi Socrates, inquit, atque etiam modò colligo, donec comparavero mihi, quàm fieri poterit, plurima. Miror te profectò, inquit Socrates, quòd nec auri nec argenti thesauros tibi comparare malueris, quàm sapientiæ. Patet enim, quòd existimes argentum & aurum homines nihilo meliores efficere; sed sapientum dicta virtute illos ditare, qui ea acquisiverint. Hæc quum audiret Euthydemus, gaudebat, ut qui existimaret videri Socrati, se sapientiam rectè inquirere.

5. At ille animadvertens hominem eâ laudatione delectatum: In quo verò, mi Euthydeme, inquit, peritus evadere desiderans, hæc scripta colligis? Quumque taceret Euthydemus, secum quid responderet dispiciens: rursum Socrates, Num ut medicus fias? inquit: nam multa etiam medicorum scripta sunt. Minimè quidem,

ἔφη, οὐκ ἔγωγε. Ἀλλὰ μὴ ἀρχιτέκτων βούλει γενέσθαι; γνωμονικῶ γὰρ ἀνδρὸς καὶ τοῦτο δεῖ. οὐκοῦν ἔγωγ', ἔφη. Ἀλλὰ μὴ γεωμέτρης ἐπιθυμεῖς, ἔφη, γενέσθαι ἀγαθὸς, ὥσπερ ὁ Θεόδωρος; οὐδὲ γεωμέτρης, ἔφη. Ἀλλὰ μὴν ἀστρολόγος, ἔφη, βούλει γενέσθαι; ὡς δὲ καὶ τοῦτο πρεῖττον. Ἀλλὰ μὴ ῥαψῳδός; ἔφη· καὶ γὰρ τὰ Ὁμήρου σέ φασιν ἔπη πολλὰ κεκτῆσθαι. μὰ Δί' οὐκ ἔγωγ', ἔφη· οἶσθα γάρ τοι ῥαψῳδοὺς οἷα, τὰ μὲν ἔπη ἀκριβοῦντας, αὐτοὺς δὲ πάνυ ἠλιθίους ὄντας. καὶ ὁ Σωκράτης ἔφη· οὐ δήπου, ὦ Εὐθύδημε, ταύτης τῆς ἀρετῆς ἐφίεσαι, δι' ἣν ἄνθρωποι πολιτικοὶ γίγνονται, καὶ οἰκονομικοὶ, καὶ ἄρχειν ἱκανοὶ, καὶ ὠφέλιμοι τοῖς τε ἄλλοις ἀνθρώποις καὶ ἑαυτοῖς; καὶ ὁ Εὐθύδημος, Σφόδρα γ', ἔφη, ὦ Σώκρατες, ταύτης τ' ἀρετῆς δέομαι. νὴ Δί', ἔφη ὁ Σωκράτης, τ' καλλίστης ἀρετῆς καὶ μεγίστης ἐφίεσαι τέχνης. ἔστι γὰρ τ' βασιλέων αὕτη, καὶ καλεῖται βα-

inquit Euthydemus. At architectus fieri cogitas? Nam id quoque magno judicio hominem requirit. Non ego, inquit. At geometra bonus fieri cupis, ut Theodorus? Ne geometra quidem. At aſtrologus fieri vis? Quum hoc quoque negâſſet: num carminum recitator? ait: nam te Homeri verſus omnes habere dicunt. Minimè profectò, inquit: nam recitatores verſuum ſcio accuratè quidem tenere verſus, verùm ipſos admodum eſſe ſtolidos. Et Socrates: Num profectò illam expetis virtutem, ait, mi Euthydeme, per quam homines rerum civilium & adminiſtrationis domeſticæ periti fiunt, & ad imperandum idonei, & utiles cum cæteris hominibus tum ſibimetipſis? Heic Euthydemus, Vehementer, inquit, hâc virtute mihi, mi Socrates, opus eſt. Profectò, ait Socrates, virtutem pulcherrimam, artemque maximam expetis. Nam regum ipſa eſt, ac *regia* vo-

σιλική. ἀτάρ, ἔφη, κατανενόηκας, εἰ οἷόν τ' ἐστὶ, μὴ ὄντα δίκαιον, ἀγαθὸν ταῦτα ᾠήθῃς; καὶ μάλα, ἔφη· καὶ οὐχ οἷόν τέ γε ἄνευ δικαιοσύνης ἀγαθὸν πολίτην γενέσθαι. τί δῆτα, ἔφη, σὺ δὴ τοῦτο κατείργασαι; οἶμαί γ', ἔφη, ὦ Σώκρατες, οὐδενὸς ἂν ἧττον φαυλῶναι δίκαιος.

ς'. Ἆρ' οὖν, ἔφη, τῶν δικαίων ἔστιν ἔργα, ὥσπερ τῶν τεκτόνων; ἔστι μοὶ τοι, ἔφη. ἆρ' οὖν, ἔφη, ὥσπερ οἱ τέκτονες ἔχουσι τὰ ἑαυτῶν ἔργα ἐπιδεῖξαι, οὕτως οἱ δίκαιοι τὰ ἑαυτῶν ἔχοιεν ἂν διεξηγήσασθαι; μὴ οὖν, ἔφη ὁ Εὐθύδημος, ὃ δύναμαι ἐγὼ τὰ τῆς δικαιοσύνης ἔργα ἐξηγήσασθαι· καὶ νὴ Δί' ἔγωγε τὰ τῆς ἀδικίας· ἐπεὶ οὐκ ὀλίγα ἐστὶ καθ' ἑκάστην ἡμέραν τοιαῦτα ὁρᾶν τε καὶ ἀκούειν. βούλει οὖν, ἔφη ὁ Σωκράτης, γράψωμεν σοὶ δοκοῦντα μὲν Δ, σοὶ δοκοῦντα δὲ Α· εἶτα ὅ, τι μὲν ἂν δοκῇ ἡμῖν τῆς δικαιοσύνης ἔργον εἶναι, πρὸς τὸ Δ πιθῶμεν· ὅ, τι δ' ἂν τῆς ἀδικίας, πρὸς τὸ Α; εἴ τι σοι δοκεῖ,

catur. Sed an considerâsti, ait, num is qui justus non est, in his rebus fieri possit bonus? Maximè verò, inquit: nec enim fieri potest, ut aliquis absque justitiâ civis bonus existat. Quid igitur? ait: tune hoc ut esses operatus fuisti? Arbitror equidem, mi Socrates, inquit, me nemine minus videri justum.

6. Ergone justorum hominum opera quædam sunt, uti fabrorum? Sunt, inquit. Num igitur perinde ac fabri opera sua demonstrare possunt, sic & justi sua possunt enarrare? Ergo, subjecit Euthydemus, certè opera justitiæ enarrare possum: quin & ego injustitiæ profectò; nam ejusmodi non pauca quotidiè tum cernere, tum audire est. Vis igitur, ait Socrates, heic quidem D, istic verò A scribamus? ac deinde quodcunque nobis esse opus justitiæ videbitur, id ad D collocemus; quodcunque autem injustitiæ, ad A? Facito verò hæc,

ἔφη, προσοδεῖν τούτων, τοῖσι ταῦτα. καὶ ὁ Σωκράτης γελάσας, ὥσπερ εἶπεν· ψεῦδος, ἔφη, ἔστι ἀνθρώποις τὸ ψεύδεσθαι; ἔστι μήν τοι, ἔφη. πότερόσε ἂν, ἔφη, θῶμεν τοῦτο; δῆλον, ἔφη, ὅτι πρὸς τὴν ἀδικίαν. οὐκοῦν, ἔφη, καὶ τὸ ἐξαπατᾶν ὅτι; καὶ μάλα, ἔφη. τοῦτο ἂν ποτέρωσε θῶμεν; καὶ τοῦτο δῆλον, ὅτι, ἔφη, πρὸς τὴν ἀδικίαν. τί δὲ τὸ κακουργεῖν; καὶ τοῦτο, ἔφη. τὸ δ' ἀνδραποδίζεσθαι; καὶ τοῦτο. πρὸς δὲ δικαιοσύνην ὑδὲν ἡμῖν τούτων κείσεται, ὦ Εὐθύδημε; δεινὸν γὰρ ἂν εἴη, ἔφη. τί δέ; ἐάν τις στρατηγὸς αἱρεθεὶς, ἄδικόν τε καὶ ἐχθρὰν πόλιν ἐξανδραποδίσηται, φήσομεν τοῦτον ἀδικεῖν; οὐ δῆτα, ἔφη. δίκαια δὲ ποιεῖν γε φήσομεν; καὶ μάλα. τί δ'; ἂν ἐξαπατᾷ πολεμίους αὐτοῖς; δίκαιον, ἔφη, καὶ τοῦτο. ἐὰν δὲ κλέπτῃ τε καὶ ἁρπάζῃ τὰ τούτων, ἆρ' δίκαια ποιήσει; καὶ μάλα, ἔφη. ἀλλ' ἐγώ σε τὸ πρῶτον ὑπελάμβανον

ait, si quid horum requiri tibi videtur. Et Socrates posteaquam hæc ita, ut dixerat, scripsisset; Ergo, inquit, inter homines est mendacium? Est, inquit *(Euthydemus.)* Utrâ in parte hoc collocabimus? palam, inquit, quòd ad injustitiam. Num & decipere? Omninò, ait. Utrâ in parte hoc collocabimus? Etiam hoc palam est, inquit, quod ad injustitiam. Quid damno afficere? Etiam hoc, inquit. Quid autem in servitutem redigere? Etiam hoc. Ad justitiam, mi Euthydeme, nihil horum collocabitur? Mirum sanè id esset, ait. Quid autem, si quis imperator lectus injustam & hostilem urbem in servitutem redigat, hunccine quidpiam in hoc injusti perpetrare dicemus? Nequaquam, ait. Nonne justè agere dicemus? Omninò. Quid si decipiat eos, dum bellum adversus illos gerit? Hoc quoque justum est, inquit. At si suffuretur, ac eripiat ipsorum res, nonne justè aget? Omninò, ait: at ego primum arbitrabar

πρὸς τοὺς φίλους μόνον ταῦτ' ἐρωτᾶν. ὄσα ἄρα πρὸς τὴν ἀδικίαν ἐθήκαμεν, πάντα καὶ πρὸς τὴν δικαιοσύνην θετέον ἂν εἴη; ἔοικεν, ἔφη.

ζ. Βούλει οὖν, ἔφη, ταῦτα οὕτω θέντες, διομολογώμεθα πάλιν πρὸς μὲν τοὺς πολεμίους δίκαιον εἶναι τὰ τοιαῦτα ποιεῖν, πρὸς δὲ τοὺς φίλους, ἄδικον· ἀλλὰ δεῖν πρός γε τούτους ὡς ἁπλοῦστατον εἶναι; πάνυ μὲν οὖν, ἔφη ὁ Εὐθύδημος. τί οὖν, ἔφη ὁ Σωκράτης, ἐάν τις στρατηγὸς ὁρῶν ἀθύμως ἔχον τὸ στράτευμα, ψευσάμενος φήσῃ συμμάχους προσιέναι, καὶ τῷ ψεύδει τούτῳ παύσῃ τὰς ἀθυμίας τοῦ στρατεύματος, ποτέρωθι τὴν ἀπάτην ταύτην θήσομεν; δοκεῖ μοι, ἔφη, πρὸς τὴν δικαιοσύνην. ἐὰν δέ τις υἱὸν ἑαυτοῦ δεόμενον φαρμακείας, καὶ μὴ προσιέμενον φάρμακον, ἐξαπατήσας, ὡς σιτίον τὸ φάρμακον δῷ, καὶ τῷ ψεύδει χρησάμενος ὅτου ὑγιᾶ ποιήσῃ, ταύτην αὖ τὴν ἀπά-

hæc te reſpectu amicorum ſolummodo interrogare. Quæcunque igitur, inquit, ad injuſtitiam retuleramus, ea ſunt omnia ad juſtitiam quoque referenda? Sic videtur, ait.

7. Vis igitur, ait, his ita poſitis, iterum definiamus, adverſus hoſtes quidem juſtum eſſe facere quædam hujuſmodi; ſed injuſtum, adverſus amicos: imo erga hos quam maximè ſimplicem eſſe oportere? Omninò, inquit Euthydemus. Quid igitur, inquit Socrates, ſi quis imperator dejectis animis eſſe copias ſuas videat, & confiſto mendacio dicat adventare ſocios, atque hoc mendacio militibus animi dejectionem adimat; quânam ex parte fraudem hanc collocabimus? Videtur mihi ad juſtitiam, inquit. Si quis autem filium ſuum indigentem uſu pharmacorum, & pharmacum reſpuentem, ita deceperit, ut pharmacum ei det loco cibi; eoque uſus mendacio, valetudini eum reſtituat; hæc item fraus ubi

τῳ ποῖ θετέον; δοκεῖ μοι, ἔφη, καὶ ταύτῃ εἰς τὸ αὐτό. τί δὲ, ἄν τις, ὃν ἀθυμίᾳ ὅτῳ φίλῳ, δείσας μὴ ἑαυτὸν χρήσηται ἑαυτὸν, κλέψῃ ἢ ἁρπάσῃ ἢ ξίφος ἢ ἄλλό τι τοιοῦτον, τοῦτο αὖ ποτέρωσε θετέον; καὶ τοῦτο νὴ Δί', ἔφη, πρὸς τὴν δικαιοσύνην. λέγεις, ἔφη, σὺ οὐδὲ πρὸς τοὺς φίλους ἁπλοῦν δεῖν ἁπλοΐζεσθαι. μὰ Δί' ὦ δῆτα, ἔφη. ἀλλὰ μεταθέμενος τὸ εἰρημένον, εἴπερ ἔξεστι. δεῖ γέ τοι, ἔφη ὁ Σωκράτης, ἐξεῖναι πολὺ μᾶλλον, ἢ μὴ ὀρθῶς τιθέναι.

η'. Τῶν δὲ δὴ τοὺς φίλους ἐξαπατώντων ὁπότερος βλαβερὸν (ἵνα μηδὲ τοῦτο παραλείπωμεν ἄσκεπτον) πότερος ἀδικώτερός ἐστιν, ὁ ἑκὼν, ἢ ὁ ἄκων; ἀλλ', ὦ Σώκρατες, οὐκ ἔτι μὲν ἔγωγε πιστεύω, οἷς ἀποκέκριμαι. καὶ γὰρ τὰ πρόσθεν πάντα νῦν ἄλλως ἔχειν δοκεῖ μοι, ἢ ὡς ἐγὼ τότε ᾤμην. ὅμως δὲ εἰρήσθω μοι, ἀδικώτερον εἶναι τὸν ἑκόντα ψευδόμενον

erit collocanda? Videtur, inquit, ea quoque ad idem. Quid autem si quis, ubi dejecto animo amicus est, metuens, ne ille seipsum interficiat, suffuretur aut eripiat gladium vel quid aliud ejusmodi; utrâ iterum in parte hoc ponendum? Nimirum ad justitiam, inquit. Dicis tu, inquit, non debere nos etiam erga amicos in omnibus nosmet simplices exhibere. Non profectò, inquit; imò quæ dixi, retracto, si quidem licet. Atqui, subjecit Socrates, multo magis hoc licere debet, quàm non rectè aliquid constituere.

8. Cæterum ex iis, qui amicos nocendi causâ decipiunt, (ut ne hoc quidem haud consideratum relinquamus) uter injustior est, volens, an nolens? Ego verò, mi Socrates, non ampliùs eis fidem habeo, quæ respondeo. Nam quæ diximus antehac omnia nunc aliter se habere mihi videntur, quàm ego tum putarem. Sed tamen dictum à me esto, qui volens fallat, illo injustiorem esse,

ἢ ἄκοντος. δοκεῖ δέ σοι μάθησις καὶ ἐπιστήμη τῶ δικαίω εἶναι, ὥσπερ τῶ γραμμάτων; ἔμοιγε. πότερον δὲ γραμματικώτερον κέλευεις, ὃς ἂν ἑκὼν μὴ ὀρθῶς γράφῃ καὶ ἀναγινώσκῃ, ἢ ὃς ἂν ἄκων; ὃς ἂν ἑκών, ἔγωγε. δύναιτο γὰρ ἄν; ὁπότε βούλοιτο, καὶ ὀρθῶς αὐτὰ ποιεῖν. οὐκοῦν ὁ μὲν ἑκὼν μὴ ὀρθῶς γράφων, γραμματικὸς ἂν εἴη· ὁ δὲ ἄκων, ἀγράμματος; πῶς γὰρ οὔ; τὰ δίκαια δὲ πότερον ὁ ἑκὼν ψευδόμενος καὶ ἐξαπατῶν οἶδεν, ἢ ὁ ἄκων; δῆλον ὅτι ὁ ἑκών. οὐκοῦν γραμματικώτερον μὲν τὸν ἐπιστάμενον γράμματα τῶ μὴ ἐπισταμένω φὴς εἶναι; ναί. δικαιότερον δὲ τὸν ἐπιστάμενον τὰ δίκαια τοῦ μὴ ἐπισταμένου; φαίνομαι· δοκῶ δέ μοι καὶ ταῦτα οὐκ οἶδ' ὅπως λέγειν.

θ'. Τί δὲ δή, ὃς ἂν βουλόμενος ταὐληθῆ λέγειν, μηδέποτε τὰ αὐτὰ περὶ τῶν αὐτῶν λέγῃ, ἀλλ' ὁδόν τε φράζων τινὶ αὐτὴν, τοτὲ μὲν πρὸς ἕω, τοτὲ δὲ πρὸς ἑσπέραν

qui nolens. Num verò tibi esse doctrina quædam & scientia justi videtur, utì literarum? Mihi quidem. Utrum verò magis esse literatum judicas, eumne qui volens non rectè scribat & legat, an qui nolens? Qui volens scilicet: nam poterit is ubi volet, etiam rectè utrumque facere. Qui ergo volens non rectè scribit, literatus erit; qui verò nolens, illiteratus? Cur non? Utrum verò is, qui volens mentitur ac decipit, justa novit, an qui nolens? Nimirum is, qui volens. Ergo literatiorem illum, qui literas novit, eo putas esse, qui has ignorat? Ita. Et qui justa scit, eo justiorem qui nescit? Videor: & videor mihi haud scire, quo modo etiam hæc dicerem.

9. Quid autem, si quis verum dicere velit, ac nunquam de iisdem eadem dicat, sed de eâdem viâ loquens, modo quidem hanc versùs orientem, modo versùs occi-

φράζῃ, καὶ λογισμὸν ἀποφαινόμενον αὐτόν, τοτὲ μὲν πλείω, τοτὲ δ' ἐλάττω ἀποφαίνηται, τί σοι δοκεῖ ὁ τοιοῦτος; δειλὸς νὴ Δί' εἶναι, ὅτι, ἃ ᾤετο εἰδέναι, οὐκ οἶδεν. οἶσθα δέ τινας ἀνδραποδώδεις καλουμένους; ἔγωγε. πότερον ἀφὰ σοφίᾳ ἢ δι' ἀμαθίαν; δῆλον ὅτι δι' ἀμαθίαν. ἆρ' οὖν ἀφὰ τίνι τοῦ χαλκεύειν ἀμαθίαν τοῦ ὀνόματος τούτου τυγχάνουσιν; ὃ δῆτα. ἀλλ' ἆρα ἀφὰ τίνι τοῦ τεκταίνεσθαι; οὐδὲ ἀφὰ ταύτῃ. ἀλλὰ διὰ τίνι τοῦ σκυτεύειν; οὐδὲ δι' ἓν τούτων, ἔφη, ἀλλὰ καὶ τοὐναντίον. ἀγαθοὶ γὰρ σχεδὸν τῶν γε τὰ τοιαῦτα ὀπιζαμένων ἀνδραποδώδεις εἰσίν. ἆρ' οὖν τῶν τὰ καλὰ καὶ ἀγαθὰ καὶ δίκαια μὴ εἰδότων τὸ ὄνομα τοῦτ' ὀρθόν; ἔμοιγε δοκεῖ, ἔφη. οὐκοῦν δεῖ παντὶ τρόπῳ ἀφατεινάμενον φεύγειν, ὅπως μὴ ἀνδράποδα ὦμεν. ἀλλὰ νὴ τοὺς θεούς, ἔφη, ὦ Σώκρατες, πάνυ ᾠόμην φιλοσοφεῖν φιλοσοφίᾳ, δι' ἧς ἂν μάλιστα οἰόμενος παιδευ-

dentem dicat esse; & computationem eandem exhibens, modo plurem, modo pauciorem exhibeat; hic homo quid tibi videtur? Miser profectò esse, quippe qui nescit, quæ scire se putat. An autem nôsti quosdam, qui serviles homines appellantur? Equidem. Num ob sapientiam, an propter insciti am? Haud dubiè propter insciti am. Ergone propter insciti am artis æra riæ nomen hoc consequuntur? Minimè. An ob fabricandi insciti am? Ne hâc quidem de causâ. An ob sutoriæ? Ob nihil horum; imò verò contrarium. Nam illi ut plurimum serviles sunt, qui res hujusmodi sciant. Ergo nomen hoc iis competit, qui pulchra & bona & justa ignorant? Mihi videtur, inquit. Extentis itaque viribus omni modo fugere oportet, ne mancipia simus. Per Deos immortales, inquit, mi Socrates, omninò me illi philosophiæ studere putabam, per quam maximè exisi-

ὅπως τὰ προσήκοντα ἀνδρὶ καλῷ καὶ ἀγαθῷ ὀρεγομένῳ· νῦν δὴ πῶς οἴει με ἀθύμως ἔχειν, ὁρῶντα ἐμαυτὸν μὰ μὶ τὰ προπεπονημένα [1] ὧδέ τ' ἐρωτώμενον ἀποκρίνασθαι δυνάμενον, ὑπὲρ ὧν μάλιστα χρὴ εἰδέναι, ἄλλην δὲ ὁδὸν ὁδεμίαν ἔχοντα, ἣν ἂν πορευόμενος βελτίων ἡμοίμην;

ι'. Καὶ ὁ Σωκράτης, εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Εὐθύδημε, εἰς Δελφοὺς ἦλθε πώποτε ἀφίκου; καὶ δὶς γε νὴ Δί', ἔφη. κατέμαθες οὖν πρὸς τῷ ναῷ που γεγραμμένον τὸ, ΓΝΩΘΙ ΣΑΥΤΟΝ; ἔγωγε. πότερον οὖν οὐδέν σοι τοῦ γράμματος ἐμέλησεν, ἢ προσέσχες τε καὶ ἐπεχείρησας σαυτὸν σκοπεῖν, ὅστις εἶης; μὰ Δί' οὐ δῆτα, ἔφη. καὶ γὰρ δὴ πάνυ τοῦτό γε ᾠόμην εἰδέναι· σχολῇ γὰρ ἂν ἄλλό τι ἤδειν, εἰ γε μηδ' ἐμαυτὸν ἐγίγνωσκον. πότερα δέ σοι δοκεῖ γιγνώσκειν ἑαυτόν, ὅστις τοὔνομα τὸ ἑαυτοῦ μόνον οἶδεν, ἢ ὅστις (ὥσπερ οἱ τοὺς

mabam in iis inſtitui, quæ homini pulchri bonique ſtudioſo convenirent: nunc quàm mœſto me putas eſſe animo, quum videam me per ſtudia prius habita ne ad unum quidem de interrogatis reſpondere in iis poſſe, quæ maximè ſcienda ſunt; quumque *doctrinæ* via nulla alia mihi reſtet, quâ pergens evadam melior?

10. Tum Socrates, Dic mihi, mi Euthydeme, ait, Delphoſne profectus aliquando es? Imò bis profectò, inquit. An animadvertiſti ad templum alicubi ſcriptum eſſe, NOSCE TEIPSUM? Equidem. Utrum igitur id ita ſcriptum nihili feciſti, an advertiſti animum, ac temet conſiderare conatus es, Qui ſis? Minimè profectò, inquit: nam prorſus id me putabam jam ſcire. Vix enim aliquid aliud ſcirem, ſi ne meipſum quidem nôſſem. Utrum verò tibi videtur is ſemet nôſſe, qui nomen tantum ſuum novit, an qui (equos ementium mo-

1 Forſan ὧδ' ἂν ἐρωτώμενον

ἵππος ὠνούμενος, ἢ πότερον οἷός) γιγνώσκειν, ὃν ἂν βούληται γνῶναι, πρὶν ἂν ἐπισκέψηται, πότερον εὐπειθής ἐστιν ἢ δυσπειθής, καὶ πότερον ἰσχυρός ἐστιν ἢ ἀσθενής, καὶ πότερον ταχὺς ἢ βραδύς, καὶ τἆλλα τὰ πρὸς τὴν ἵππου χρείαν ἐπιτήδεια τε καὶ ἀνεπιτήδεια ὅπως ἔχει· οὕτως) ἑαυτὸν ἐπισκεψάμενος, ὁποῖός ἐστι πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην χρείαν, ἔγνωκε τὴν αὑτοῦ δύναμιν; οὕτως ἔμοιγε δοκεῖ, ἔφη, ὁ μὴ εἰδὼς τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν, ἀγνοεῖν ἑαυτόν.

ια'. Ἐκεῖνο δὴ δ' φανερὸν, ἔφη, ὅτι διὰ μὲ τὸ εἰδέναι ἑαυτὸν, πλεῖστα ἀγαθὰ πάσχουσιν οἱ ἄνθρωποι, διὰ δὲ τὸ ἐψεύσθαι ἑαυτῶν, πλεῖστα κακά; οἱ μὲ γὰρ εἰδότες ἑαυτὸν, τά τε ἐπιτήδεια ἑαυτοῖς ἴσασι, καὶ διαγινώσκουσιν, ἃ τε δύνανται, καὶ ἃ μή· καὶ ἃ μὲ ἐπίστανται) πράττοντες, πορίζονταί τε ὧν δέονται, καὶ εὖ πράττουσιν· ὧν δὲ μὴ ἐπίστανται) ἀπεχόμενοι, ἀναμάρτητοι γίγνονται, καὶ διαφεύγουσι τὸ κακῶς πράττειν· διὰ

re, non prius equum ſe nôſſe putantium, quem nôſſe volunt, quàm inſpexerint, utrum ſit tractabilis, necne; utrum robuſtus an debilis; utrum celer, an tardus; itemque in cæteris, quæ vel equo conveniunt vel non conveniunt, quomodo ſe habet: ita & ipſe) conſiderans ſemet, qualis ſit ad uſum humanum, vires ſuas novit? Sanè mihi videtur is, ait, qui vires ſuas non noverit, ſeipſum non nôſſe.

11. An verò non perſpicuum eſt, inquit, ex eo quòd ſe noverint, maxima homines bona percipere; quòd autem ſuas vires ignorant, mala plurima? Nam qui ſeipſos nôrunt, quæ ſibi commoda ſint, ſciunt; & quæ vel poſſint vel nequeant, dignoſcunt; & quum faciant quæ ſciunt, comparant ſibi ea quibus indigent, ac bene agunt: quumque ab illis abſtineant quæ neſciunt, non delinquunt, &, quo minus malè agant, vitant: ac

τοῦτο ἢ καὶ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους δυνάμενοι δοκιμάζειν, καὶ ἀφ' ἑτέρων ἄλλων χρείας τά τε ἀγαθὰ ποιέζονται, καὶ τὰ κακὰ φυλάττονται. οἱ δὲ μὴ εἰδότες, ἀλλὰ διεψευσμένοι ὑπ' ἑαυτῶν δυνάμεως, ὡσαύτως τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους καὶ τἆλλα ἀνθρώπινα πράγματα ὁμοίως ἔχειν, καὶ οὔτε ὧν δέον ἴσασιν, οὔτε ὅ, τι πράττουσιν, οὔτε οἷς χρῶνται, ἀλλὰ πάντων τούτων ἁμαρτάνοντες, τῶν τε ἀγαθῶν ἀποτυγχάνουσι, καὶ τοῖς κακοῖς περιπίπτουσι. καὶ οἱ μὲν εἰδότες, ὅ, τι ποιοῦσιν, ἐπιτυγχάνοντες ὧν πράττουσιν, εὔδοξοί τε καὶ τίμιοι γίγνονται, καὶ οἵτε ὅμοιοι τούτοις ἡδέως χρῶνται, οἵτε ἀποτυγχάνοντες τῶν πραγμάτων ἐπιθυμοῦσι τούτους ὑπὲρ αὑτῶν βουλεύεσθαι, καὶ πείθεσθαί τε ἑαυτῶν τούτους, καὶ τὰς ἐλπίδας τῶν ἀγαθῶν ἐν τούτοις ἔχουσι, καὶ διὰ πάντα ταῦτα πρώτους μάλιστα τούτους ἀγαπῶσιν. οἱ δὲ μὴ εἰδότες ἃ ποιοῦσι, κακῶς δὲ αἱρούμενοι, καὶ οἷς ἂν ἐπι-

proinde cæteros quoque homines quum explorare poſſint, etiam ex aliorum uſu bona ſibi comparant, & à malis ſibi cavent. Qui vero ſe ipſos ignorant; & plus virium tribuunt ſibi, quam habent, illi ad homines cæteros reſque humanas alias eodem modo affecti ſunt; nec quibus opus ſibi ſit, nôrunt, nec quid agunt, nec quibus utuntur; ſed ab omnibus his aberrantes, & bonis fruſtrantur, & in mala incidunt. Et qui, quum ſciant quid faciunt, actionum ſuarum finem conſequuntur, illi celebres honoratique evadunt; quique ſimiles ſunt, lubenter his utuntur; & qui fruſtrantur inſtituto ſuo, cupiunt hos ſibi conſiliis ſubvenire, ſibique præeſſe, ac ſpem ſuam in eis collocant, & propter hæc omnia hos præ omnibus maximè diligunt. Qui verò neſciunt ea, quæ agunt, & eligunt malè, etiam iis, quæ

χειρήσωσιν ἀπιτυγχάνοντες, ὑ μόνον ἐν αὐτοῖς τούτοις ζημιοῦνταί τε καὶ καλάζονται, ἀλλὰ καὶ ἀδοξοῦσι διὰ ταῦτα, καὶ καταγέλαστοι γίγνονται, καὶ καταφρονούμενοι, καὶ ἀπομαζόμενοι ζῶσιν. ὁρᾶς δὴ καὶ τὰς πόλεως ὅτι ὅσαι ἂν ἀγνοήσασαι τὸ ἑαυτῶν δύναμιν κρείττοσι πολεμήσωσιν, αἱ μὲν ἀνάστατοι γίγνονται, αἱ δὲ ἐξ ἐλευθέρων δοῦλαι. καὶ ὁ Εὐθύδημος, ὡς πάνυ μοι δοκεῖ, ὦ Σώκρατες, ἔφη, περὶ πολλοῦ ποιητέον εἶναι τὸ ἑαυτὸν γιγνώσκειν, οὕτως ἴσθι· ὁπόθεν δὲ χρὴ ἄρξασθαι σκοπεῖν ἑαυτὸν, τοῦτο σοῦ σε προβλέπω εἰ μοι ἐθελήσαις ἂν ἐξηγήσασθαι.

ιβ'. Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Σωκράτης, τὰ μὲν ἀγαθὰ καὶ τὰ κακὰ ὁποῖά ἐστι, πάντως που γιγνώσκεις. νὴ Δί', ἔφη· εἰ γὰρ μηδὲ ταῦτα οἶδα, καὶ τῶν ἀνδραπόδων φαυλότερος ἂν εἴην. ἴθι δή, ἔφη, καὶ ἐμοὶ ἐξήγησαι αὐτά. ἀλλ' οὐ χαλεπὸν, ἔφη. πρῶτον μὲν γὰρ αὐτὸ τὸ ὑγιαίνειν

moliti ſunt, fruſtrati, non modo in his ipſis damno quodam ac pœnâ multantur, ſed etiam propter hæc inglorii & ridiculi fiunt; & ſpreti dedecoreque notati vivunt. Vides etiam civitates, quotquot ignorantes vires ſuas bellum adverſus potentiores ſuſcipiunt, partim prorſus everti, partim ex liberis in ſervitutem redigi. Tum Euthydemus, Velim ſcias, inquit, mi Socrates, hoc, ſeipſum noſcere, prorſus magni mihi faciendum videri: verùm unde cognoſcendi ſui ſit faciendum initium, ad te aſpicio, ſi id mihi velis exponere.

12. Nôſti tu omninò, inquit Socrates, qualia ſint tum quæ bona tum quæ mala ſunt. Profectò, ait: vel ipſis enim mancipiis vilior eſſem, ſi hæc ignorarem. Age verò, inquit, mihi quoque illa exponito. Id quidem difficile non eſt, inquit *(Euthydemus.)* Primò, ipſum rectè vale-

ἀγαθὸν εἶναι νομίζω, ὃ δὲ νοσεῖν, κακόν. ἔπειτα, τὰ αἴτια ἑκατέρῳ αὐτῶν, καὶ ποτὰ, καὶ βρωτὰ, καὶ ἐπιτηδεύματα, τὰ μὲν πρὸς ὃ ὑγιαίνειν φέροντα, ἀγαθά· τὰ δὲ πρὸς ὃ νοσεῖν, κακά. οὐκοῦν, ἔφη, καὶ τὸ ὑγιαίνειν καὶ τὸ νοσεῖν, ὅτῳ μὲν ἀγαθοῦ τινος αἴτια γίγνηται, ἀγαθὰ ἂν εἴη· ὅταν δὲ κακοῦ, κακά. πότε δ' ἄν, ἔφη, ὃ μὲν ὑγιαίνειν κακοῦ αἴτιον γένοιτο, ὃ δὲ νοσεῖν, ἀγαθοῦ; ὅταν νὴ Δί', ἔφη, στρατείας τε αἰσχρᾶς, καὶ ναυτιλίας βλαβερᾶς, καὶ ἄλλων πολλῶν τοιούτων ⓐ μὲν διὰ ῥώμην μεταλόντες ἀπόλωνται, οἱ δὲ δι' ἀσθένειαν ἀπολειφθέντες σωθῶσιν. ἀληθῆ λέγεις· ἀλλ' ὁρᾷς, ἔφη, ὅτι καὶ τῶν ὠφελίμων οἱ μὲν διὰ ῥώμην μετέχουσιν, ⓐ δὲ δι' ἀσθένειαν ἀπολείπουσι. ταῦτα οὖν, ἔφη, ποτὲ μὲν ὠφελοῦντα, ποτὲ δὲ βλάπτοντα, οὐ μᾶλλον ἀγαθὰ ἢ κακά ἐστιν. οὐδέν μὰ Δία φαίνεται, κατά γε τοῦτον τὸν λόγον.

re, bonum esse arbitror; morbo autem laborare, malum. Deinde, quæ horum utriusque causæ sunt, potus, cibi, studia, siqua rectam ad valetudinem conferunt, bona sunt: quæ verò ad ægrotationem, mala. Ergo, inquit *(Socrates,)* tum rectè valere, tum ægrotare, quum quidem boni alicujus causa sunt, bona fuerint scilicet: quum verò mali, mala. At quando, ait *(Euthydemus)* rectè quidem valere mali alicujus causa esse possit, ægrotare verò boni? Tum profectò, inquit, quum qui vel militiæ turpi, vel navigationi damnosæ, vel aliis plerisque talibus ob robur interfunt, pereant; alii verò, qui propter imbecillitatem absunt, incolumes evadunt. Verè dicis: sed vides, inquit, etiam nonnullos ob robur utilibus interesse, quum alii propter imbecillitatem absint. Ergo hæc, ait, quum nunc prosint, nunc noceant, non magis bona quàm mala sunt. Non profectò apparet, ait, secundum hanc quidem rationem.

ιγ'. Ἀλλ' ἥ γε τοι σοφία, ὦ Σώκρατες, ἀναμφισβήτητος ἀγαθόν ἐστιν. ποῖον γὰρ ἄν τις πρᾶγμα ἄ βέλτιον πράττοι σοφὸς ὤν, ἢ ἀμαθής; τί δέ; οὐ Δαίδαλον, ἔφη, οὐκ ἀκήκοας, ὅτι ληφθεὶς ὑπὸ Μίνω διὰ τὴν σοφίαν, ἠναγκάζετο ἐκείνῳ δουλεύειν, καὶ τῆς πατρίδος ἅμα καὶ τῆς ἐλευθερίας ἐστερήθη, καὶ ἐπιχειρῶν ἀποδιδράσκειν μετὰ τοῦ υἱοῦ, τόν τε παῖδα ἀπώλεσε, καὶ αὐτὸς οὐκ ἠδυνήθη σωθῆναι, ἀλλ' ἀπενεχθεὶς εἰς τοὺς βαρβάρους, πάλιν ἐκεῖ ἐδούλευε; λεγέσθω μὴ Δί', ἔφη, ταῦτα. τὰ δὲ Παλαμήδους οὐκ ἀκήκοας πάθη; τοῦτον γὰρ δὴ πάντες ὑμνοῦσιν, ὡς διὰ σοφίαν φθονηθεὶς ὑπὸ Ὀδυσσέως ἀπόλετο. λεγέσθω καὶ ταῦτα, ἔφη. ἄλλους δὲ πόσους οἶσθ' διὰ σοφίαν ἀναπάστους πρὸς βασιλέα γενομένους, καὶ ἐκεῖ δουλεύειν;

ιδ'. Κινδυνεύει, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἀναμφιλογώτατον ἀγαθὸν εἶναι τὸ εὐδαιμονεῖν. εἰ γε μή τις αὐτό, ἔφη, ὦ Εὐθύδημε,

13 Sed tamen ſapientia, mi Socrates, haud dubiè bonum eſt. Nam quale tandem negotium non melius efficiat ſapiens, quàm rudis? Quid verò? non audiſti, inquit *(Socrates,)* Dædalum à Minoë ob ſapientiam captum ſervitutem ſervire coactum fuiſſe, tum patriâ tum libertate orbatum: quumque aufugere cum filio conaretur, filium amiſiſſe, ac ne ipſum quidem ſalvum elabi potuiſſe; ſed ad barbaros delatum, rurſus ibidem ſerviiſſe? Dicuntur illa ſanè, inquit. Et Palamedis calamitates nonne audiſti? Hunc enim prædicant omnes, ob ſapientiam Ulyſſi inviſum periiſſe. Id etiam fertur, ait. Quot item alios exiſtimas ob ſapientiam abreptos ad regem eſſe, atque iſtic ſervire?

14. Videtur, mi Socrates, ait, felicitas bonum eſſe maximè indubium. Niſi quis, inquit, mi Euthydeme, ex

ἐξ ἀμφιλόγων ἀγαθῶν συνπθείη. τί δ' ἂν, ἔφη, τῶν εὐδαιμονικῶν ἀμφίλογον εἴη; οὐδέν, ἔφη· εἰ γε μὴ προσθήσομεν αὐτῷ κάλλος, ἢ ἰσχύν, ἢ πλοῦτον, ἢ δόξαν, ἢ καί τι ἄλλο τῶν τοιούτων. ἀλλὰ νὴ Δία προσθήσομεν, ἔφη· πῶς γὰρ ἄν τις ἄνευ τούτων εὐδαιμονοίη; νὴ Δί', ἔφη, προσθήσομεν ἄρα ἐξ ὧν πολλὰ καὶ χαλεπὰ συμβαίνει τοῖς ἀνθρώποις. πολλοὶ μὲν γὰρ διὰ τὸ κάλλος ὑπὸ τῶν ὑπὶ τοῖς ὠραίοις προσκεκινηκότων διαφθείρονται· πολλοὶ δὲ διὰ τὴν ἰσχὺν μείζοσιν ἔργοις ἐπιχειροῦντες, οὐ μικροῖς κακοῖς περιπίπτουσι· πολλοὶ δὲ διὰ τὸν πλοῦτον διαθρυπτόμενοί τε καὶ ἐπιβουλευόμενοι ἀπόλλυνται· πολλοὶ δὲ διὰ δόξαν καὶ πολιτικὴν δύναμιν μεγάλα κακὰ πεπόνθασιν. ἀλλὰ μήν, ἔφη, εἴ γε μηδὲ τὸ εὐδαιμονεῖν ἐπαινῶν ὀρθῶς λέγω, ὁμολογῶ μηδ' ὅ, τι πρὸς τοὺς θεοὺς εὔχεσθαι χρὴ, εἰδέναι. ἀλλὰ ταῦτα μέν, ἔφη ὁ

dubiis eam bonis componat. Quid autem, ait, dubium esse possit inter illa, quæ ad felicitatem pertinent? Nihil, inquit: modò non addamus ei pulchritudinem, vel robur, vel opes, vel gloriam, vel quid aliud ejusmodi. At verò, ait, hæc addemus profectò: nam quo pacto sine his felix quisquam esse possit? Addemus igitur illa sane, inquit *(Socrates,)* ob quæ multa, eaque gravia hominibus accidunt. Multi enim ob pulchritudinem ab iis violantur, qui erga formâ elegantes indecorè se movent: multi ob robur suum majora quædam aggressi opera, non exiguas in calamitates incidunt: multi propter opes emolliti deliciis, ac insidiis petiti, pereunt: multi ob gloriam potentiamque in republicâ, magna sunt mala perpessi. Enimvero, ait, si nec felicitatem ipsam laudans, rectè dico; fateor me ne id quidem, quod precibus petendum à Diis sit, nôsse. Fortasse tu hæc, ait

Σωκράτης, ἴσως ἀφὰ τὸ σφόδρα πιστεύειν εἰδέναι, οὐδ' ἔσκεψαι.

ιε'. Ἐπεὶ ἢ πόλεως δημοκρατουμένης παρασκευάζῃ προεστάναι, δῆλον, ὅτι δημοκρατίαν γε οἶσθα τί ἐστι. πάντως δήπου, ἔφη. δοκεῖ οὖν σοι δυνατὸν εἶναι, δημοκρατίαν εἰδέναι, μὴ εἰδότα δῆμον; μὰ Δί', οὐκ ἔμοιγε. καὶ τί νομίζεις δῆμον εἶναι; τοὺς πένητας, τῶν πολιτῶν ἔγωγε. καὶ τοὺς πένητας ἄρα οἶσθα; πῶς γὰρ οὔ; ἆρ' οὖν καὶ τοὺς πλουσίους οἶσθα; οὐδὲν γε ἧττον ἢ καὶ τοὺς πένητας. τοίους δὲ πένητας, καὶ τοίους πλουσίους καλεῖς; τοὺς μέν, οἶμαι, μὴ ἱκανὰ ἔχοντας, εἰς ἃ δεῖ τελεῖν, πένητας· τοὺς δὲ πλείω τῶν ἱκανῶν, πλουσίους. καταμεμάθηκας οὖν, ὅτι σπίσις μὲν πάνυ ὀλίγα ἔχουσιν οὐ μόνον ἀρκεῖ ταῦτα, ἀλλὰ καὶ περιπιοῦσ' ἀπ' αὐτῶν, σπίσις δὲ πάνυ πολλὰ οὐχ ἱκανά ἐστι;

Socrates, non considerâsti, propterea quòd omninò scire te illa crederes.

15. Quia verò te paras, ut civitati præsis, in quâ populus dominatur, haud dubiè quid dominatus popularis sit, nôsti. Omninò, ait. Ergone putas scire te posse, quid populi sit dominatus, si nescias, quid populus sit? Minimè, inquit. Et quid putas esse populum? Equidem cives pauperes. Et pauperes igitur nôsti? Quî non? Ergo etiam nôsti divites? Nihilo minus quàm pauperes. Quales autem pauperes & quales appellas divites? Pauperes arbitror esse, quibus non suppetit sumptus, quem facere decet: at quibus plus, quàm satis est, suppetit, divites. Ergone unquam animadvertisti, nonnullis, qui admodum pauca possident, non solum ea ipsa sufficere, sed alia quoque de his lucrifacere; quum aliis etiam admodum multa non sufficiant?

καὶ νὴ Δί', ἔφη ὁ Εὐθύδημος· ὀρθῶς γάρ με ἀναμιμνήσκεις. οἶδα γὰρ καὶ τυράννους τινὰς, οἳ δι' ἔνδειαν, ὥσπερ οἱ ἀπορώτατοι, ἀναγκάζονται ἀδικεῖν. ὁκοιῶ, ἔφη ὁ Σωκράτης, εἴ γε ταῦτα οὕτως ἔχει, τοὺς μὲν τυράννους εἰς τὸν δῆμον θήσομεν, τοὺς δὲ ὀλίγα κεκτημένους, ἐὰν οἰκονομικοὶ ὦσιν, εἰς τοὺς πλουσίους. καὶ ὁ Εὐθύδημος ἔφη, ἀναγκάζει με καὶ ταῦτα ὁμολογεῖν δηλονότι ἡ ἐμὴ φαυλότης, καὶ φοβοῦμαι, μὴ κράτιστον ᾖ μοι σιγᾶν· κινδυνεύω γὰρ ἁπλῶς οὐδὲν εἰδέναι. καὶ πάνυ ἀθύμως ἔχων ἀπῆλθε, καὶ καταφρονήσας ἑαυτοῦ, ᾗ νομίσας τῷ ὄντι ἀνδράποδον εἶναι.

ιϛ'. Πολλοὶ μὲν οὖν τῶν οὕτω διατιθέντων τὸν Σωκράτην οὐκέτι αὐτῷ προσῄεσαν, οὓς καὶ βλακωτέρους ἐνόμιζεν. ὁ δ' Εὐθύδημος ἐπέλαθεν οὐκ ἂν ἄλλως ἀνὴρ ἀξιόλογος γενέσθαι, εἰ μὴ ὅτι μάλιστα Σωκράτει συνείη·

Ita eſt profectò, ait Euthydemus: nam rectè me mones. Etenim quoſdam tyrannos quoque novi, qui ob inopiam, perinde ac maximè egeni, injuſtè coguntur agere. Ergo ſi hæc, inquit Socrates, ita ſe habent, tyrannos quidem inter populum, eos autem qui pauca poſſident, ſi modo rei familiaris adminiſtrandæ periti fuerint, inter opulentos ponemus. Etiam id fateri me, ait Euthydemus, ſtupiditas mea cogit; adeoque jam cogito, optimumne fuerit, me ſilere: nam metuo, ne nihil ſciam ſimpliciter. Itaque animo valde dejectus abiit, quum quidem & contemneret ſeipſum, & reâpſe mancipium ſe eſſe crederet.

16. Ac multi quidem hoc modo habiti à Socrate, non ampliùs eum conveniebant, quos etiam molliores eſſe putabat. Verum Euthydemus non aliâ ſe ratione hominem bonâ exiſtimatione dignum poſſe fieri arbitrabatur, quàm

καὶ οὐκ ἀπελείπετο ἐπὶ αὐλῇ, εἰ μή τι ἀναγκαῖον εἴη. ἔνια δὲ καὶ ἐμιμεῖτο, ὧν ἐκεῖνος ἐπιτήδευεν. ὁ δ' ὡς ἔγνω αὐτὸν οὕτως ἔχοντα, ἥκιστα μὲ διετάραττεν, ἁπλούστατα δὲ καὶ σαφέστατα ἐξηγεῖτο, ἃ τε ἐνόμιζεν εἰδέναι δεῖν, καὶ ἐπιτηδεύειν πράττειν εἶναι.

ΚΕΦ. γ'.

Τὸ μὲν οὖν [1] λεκτικοὺς, καὶ πρακτικοὺς, καὶ μηχανικοὺς γίγνεσθαι τοὺς συνόντας οὐκ ἔσπευδεν, ἀλλὰ πρότερον τούτων ᾤετο χρῆναι σωφροσύνην αὐτοῖς ἐγγίγνεσθαι. τοὺς γὰρ ἄνευ γε σωφρονεῖν ταῦτα δυναμένους, ἀδικωτέρους τε καὶ δυνατωτέρους κακουργεῖν ἐνόμιζεν εἶναι. πρῶτον μὲν δὴ καὶ

si cum Socrate frequentissimè versaretur: & posthac ab eo non aberat, nisi quid rei necessariæ impediret: quinetiam quædam ipsius instituta imitabatur. Itaque Socrates, qui eum sic affectum esse animadverteret, minimè ipsum perturbabat; sed quàm simpliciſſimè & clariſſimè exponebat, quæ putabat eum scire debere; & quibus operam dare, esse optimum.

CAP. III.

NON ille quidem familiares suos differendi, agendi, ingeniosè machinandi aliquid peritos efficere festinabat, sed prius existimabat oportere animi sanitatem ipsis indi. Nam qui sine animi sanitate his rebus valerent, eos & injustiores & ad nocendum potentiores esse arbitrabatur. Primum profectò enitebatur hoc efficere,

1 Forsan ἀγλεκτικοὺς

θεὺς ἐπειρᾶτο σώφρονας ποιεῖν τὰς συνόντας. ἄλλοι μὲν οὖν αὐτῷ πρὸς ἄλλους οὕτως ὁμιλοῦντι παρῆσαν· ἐγὼ δὲ, ὅτε πρὸς Εὐθύδημον τοιάδε διελέγετο, παρεγενόμην.

β'. Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Εὐθύδημε, ἦλθή ποτέ σοι ἐπιλθὸν ἐνθυμηθῆναι, ὡς ἐπιμελῶς οἱ θεοὶ, ὧν οἱ ἄνθρωποι δέονται, κατεσκεύακασι; καὶ ὅς, μὰ τὸν Δί', ἔφη, οὐκ ἔμοιγε. ἀλλ' οἶδά γ', ἔφη, ὅτι πρῶτον μὲν φωτὸς δεόμεθα, ὃ ἡμῖν οἱ θεοὶ παρέχουσι; νὴ Δί', ἔφη· ὃ γ' εἰ μὴ εἴχομεν, ὅμοιοι τοῖς τυφλοῖς ἂν ἦμεν, [1] ἕνεκά γε τῆς ἡμετέρων ὀφθαλμῶν. ἀλλὰ μὴν καὶ ἀναπαύσεώς γε δεομένοις ἡμῖν νύκτα παρέχουσι κάλλιστον ἀναπαυτήριον. πάνυ γ', ἔφη, καὶ τοῦτο χάριτος ἄξιον. σκοπῶν γὰρ ἐπειδὴ ὁ μὲν ἥλιος φωτεινὸς ὢν τάς τε ὥρας τῆς ἡμέρας ἡμῖν καὶ τἆλλα πάντα σαφηνίζει, ἡ δὲ νὺξ, διὰ τὸ σκοτεινὴ εἶναι, ἀσαφεστέρα ὀφθῆναι· ἄστρα δὲ τῇ νυκτὶ ἀνέφηνεν, ἃ

ut familiares ſui erga Deos animo ſano uterentur. Et alii quidem, quum ipſius ad alios ſermonibus intereſſent eos expoſuerunt: ego verò aderam, quum ad Euthydemum hujuſmodi quædam differeret.

2. Dic mihi, mi Euthydeme, ait, venitnè tibi in mentem cogitare, quàm diligenter Dii paraverint ea, quibus homines indigent? Et ille, Minimè profectò, ait, mihi. At noſtî, ait, primùm nos lucis egere, quam Dii nobis ſuppeditant? Profectò, inquit: quam niſi haberemus, cæcis eſſemus ſimiles, quum noſtri quidem oculi maximè vigerent. Atqui quum quiete etiam indigeamus, noctem nobis largiuntur, commodiſſimum quieſcendi tempus. Hoc etiam, inquit, omninò gratias meretur. Quia verò Sol lucidus eſt, ac nobis horas diei, aliaque omnia clarè demonſtrat; nox autem propter tenebras eſt obſcurior; aſtra noctu fecerunt apparere, quæ noctis

1 Forſan ὦ ἀκμῇ γε τ.

ἡμῖν τὰς ὥρας ἡ νυκτὸς ἐμφαίζῃ, καὶ διὰ τοῦτο πολλὰ, ὧν δεόμεθα, παράπομεν. ἔστι ταῦτα, ἔφη. Ἀλλὰ μὴν ἥ γε σελήνη οὐ μόνον τῆς νυκτὸς, ἀλλὰ καὶ τοῦ μηνὸς τὰ μέρη φανερὰ ἡμῖν ποιεῖ. πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. τὸ δ', ἐπεὶ τροφῆς δεόμεθα, ταύτην ἡμῖν ἐκ τῆς γῆς ἀναδιδόναι, καὶ ὥρας ἁρμοττούσας πρὸς τοῦτο παρέχειν, αἳ ἡμῖν οὐ μόνον, ὧν δεόμεθα, πολλὰ καὶ παντοῖα παρασκευάζουσιν, ἀλλὰ καὶ οἷς εὐφραινόμεθα; πάνυ, ἔφη, καὶ ταῦτα φιλάνθρωπα. τὸ δὲ καὶ ὕδωρ ἡμῖν παρέχειν οὕτω πολλοῦ ἄξιον, ὥστε καὶ [1] φυτεύειν τε καὶ συναύξειν τῇ γῇ καὶ ταῖς ὥραις πάντα τὰ χρήσιμα ἡμῖν, σωτηρίαν δὲ καὶ αὐτοὺς ἡμᾶς, καὶ μιγνύμενον πᾶσι τοῖς τρέφουσιν ἡμᾶς, εὐκατεργαστότερά τε, καὶ ὠφελιμώτερα, καὶ ἡδίω ποιεῖν αὐτά· καὶ, ἐπειδὴ πλείστου δεόμεθα τούτου, ἀφθονέστατον αὐτὸ παρέχειν ἡμῖν; καὶ τοῦτο, ἔφη,

horas nobis indicarent, quò fit, ut multa, quæ neceſſe ſit, perficiamus. Ita eſt, inquit. Enimvero Luna non ſolum noctis, ſed etiam menſis partes nobis patefacit. Omninò, ait. Quid autem? quum nutrimento egeamus, quòd illud è terrâ nobis producant, & ad hoc anni tempora convenientia tribuant, quæ nobis non modò quibus indigemus, multa atque omnimoda parant, ſed ea quoque, quibus delectamur? Etiam hæc, inquit, magnæ ſunt Deorum erga homines benevolentiæ. Quod item nobis aquam largiantur, rem adeo pretioſam, ut & producat & augeat unà cum terrâ & cum anni temporibus omnia, quæ nobis uſui ſunt; ſimulque nos etiam alat, ac nutrimentis noſtris omnibus admiſta faciat, ut & confici ea facilius poſſint, & utiliora ſint & ſuaviora: quodque maximâ nobis eandem copiâ largiantur, quum illâ plurimum egeamus? Hoc quoque, ait,

1 Forſan φύειν

προνοητικόν. τὸ δὲ καὶ τὸ πῦρ πορίσαι ἡμῖν ὑπάρχειν μὲν ψύχους, ὑπάρχουσι δὲ σκότους, συνεργὸν δὲ πρὸς πᾶσαν τέχνην, καὶ πάντα ὅσα ὠφελείας ἕνεκα ἄνθρωποι κατασκευάζονται; ὡς γὰρ συνελόντι εἰπεῖν, οὐδὲν ἀξιόλογον ἄνευ πυρὸς ἄνθρωποι τῶν πρὸς τὸν βίον χρησίμων κατασκευάζονται. ὑπερβάλλει, ἔφη, καὶ τοῦτο φιλανθρωπίᾳ. τὸ δὲ τὸν ἥλιον, ἐπειδὰν ὁ χειμὼν τραπῇ, πρόσω ἰέναι τὰ μὲν ἀφύοντα, τὰ δὲ ξηραίνοντα, ὧν καιρὸς διελήλυθεν· καὶ ταῦτα ἀφαπραξάμενον μηκέτι ἐγγυτέρω προσιέναι, ἀλλ' ἀποτρέπεσθαι, φυλαττόμενον μή τι ἡμᾶς μᾶλλον ἢ δέοντος θερμαίνων βλάψῃ· καὶ ὅταν αὖ πάλιν ἀπιὼν γένηται, ἔνθα καὶ ἡμῖν δῆλόν ἐστιν, ὅτι, εἰ πρόσωτέρω ἄπεισιν, ἀποπαγησόμεθα ὑπὸ τοῦ ψύχους, πάλιν αὖ τρέπεσθαι καὶ προσχωρεῖν, καὶ οἶδα ἔγωγε ἀναστρέφεσθαι ἔνθα ἂν μάλιστα ἡμᾶς ὠφελοίη; νὴ τὸν Δί', ἔφη, καὶ ταῦτα παντάπασιν

providentiæ opus est. Quod item nobis ignem dederint, præsidium quoddam adversus frigus & caliginem, omnibusque in opificiis, ac rebus cæteris, quas utilitatis causâ suscipiunt homines, quasi quendam cooperatorem? Nam, ut summatim dicam, rerum ad vitam utilium nihil homines, quod operæ pretium sit, absque igne parare possunt. Etiam hoc, inquit, benignitatis est eximiæ. Quod item sol, ubi in hyeme se convertit, accedendo hæc quidem maturat, illa verò exsiccat, quorum scilicet tempus præteriit; ac ubi id perfecit, non accedit propiùs, sed avertit sese, cavens ne supra modum nos calefaciendo lædat; ac quum eo recessit, ubi nobis manifestum est, fore ut frigore congelaremus, si quidem abiret longiùs, ad eam cœli partem revertitur, ubi nobis plurimum prodest? Profectò, ait, etiam hæc omninò

ἔοικεν ἀνθρώπων ἕνεκα γιγνομένοις. τὸ δ' αὖ, ἐπειδὴ καὶ τοῦτο φανερὸν, ὅτι οὐκ ἂν ἐνεγκοίμεν οὔτε τὸ καῦμα, οὔτε τὸ ψῦχος, εἰ ἐξαπίνης γίγνοιτο, οὕτω μὲν κατὰ μικρὸν προσιέναι τὸν ἥλιον, οὕτω δὲ κατὰ μικρὸν ἀπιέναι, ὥστε λανθάνειν ἡμᾶς εἰς ἑκάτερα τὰ ἰσχυρότατα καθιζομένους; ἐγὼ μὲν, ἔφη ὁ Εὐθύδημος, ἤδη τοῦτο σκοπῶ, εἴ ἄρα τί ἐστι τοῖς θεοῖς ἔργον, ἢ ἀνθρώπους θεραπεύειν. ἐκεῖνο δὲ μόνον ἐμποδίζει με, ὅτι καὶ τἄλλα ζῶα τούτων μετέχει.

γ'. Οὐ γὰρ καὶ τῦτ', ἔφη ὁ Σωκράτης, φαίνεσθαι, ὅτι καὶ ταῦτα ἀνθρώπων ἕνεκα γίγνεταί τε καὶ ἀνατρέφεται; τί γὰρ ἄλλο ζῶον αἰγῶν τε, καὶ ὑῶν, καὶ ἵππων, καὶ βοῶν, καὶ ὄνων, καὶ τῶν ἄλλων ζώων τοσαῦτα ἀγαθὰ ἀπολαύει, ὅσα ἄνθρωποι; ἐμοὶ μὲν γὰρ δοκεῖ πλείω τῶν φυτῶν. τρέφονται γῆν καὶ χρηματίζονται οὐδὲν ἧττον ἀπὸ τούτων, ἢ ἀπ'

videntur hominum causâ fieri. Quod item (quum hoc etiam manifestum sit, non posse nos nec æstum nec frigus tolerare, si repente illa fierent) sol ita paulatim accedat, atque ita paulatim abscedat, ut nosmet lateat ad utraque vehementissima jam constitutos? Ego quidem hoc ipsum, ait Euthydemus, modò considero, aliudne quippiam Diis sit negotium, quam ut hominibus inserviant. Nam illud solum mihi est impedimento, quòd hæc animalibus etiam cæteris communia sint.

3. An verò non perspicuum est, ait Socrates, etiam hæc *animalia* hominum causâ nasci & nutriri? Quod enim aliud animal tot commoda percipit ex capris, suibus, equis, bobus, asinis, animalibusque cæteris, quot homines? Mihi quidem videtur, *eos* plura *ex animalibus commoda*, quam ex plantis *capere*. Nam & aluntur, & sibi rem faciunt non minus ex his (*animalibus scil.*), quam

ἐκείνων. πολὺ δὲ γένος ἀνθρώπων τοῖς μὲν οὐκ ἐκ γῆς φυομένοις εἰς τροφὴν ἢ χρῆσιν, ἀπὸ δὲ βοσκημάτων γάλακτι, καὶ τυρῷ, καὶ κρέασι τρεφόμενοι ζῶσιν. πάντες δὲ παιδευόντες καὶ δαμάζοντες τὰ χρήσιμα τῶν ζώων, εἴς τε πόλεμον καὶ εἰς ἄλλα πολλὰ συνεργοῖς χρῶνται. ὁμογνωμονῶ σοι καὶ τοῦτ', ἔφη. ὁρῶ γὰρ αὐτῶν καὶ τὰ πολὺ ἰσχυρότερα ἡμῶν, οὕτως εὐπρόσοδα γιγνόμενα τοῖς ἀνθρώποις, ὥστε χρῆσθαι αὐτοῖς ὅ, τι ἂν βούλωνται.

δ'. Τὸ δ', ἐπειδὴ πολλὰ μὲν καλὰ καὶ ὠφέλιμα, διαφέροντα δὲ ἀλλήλων ἐστί, πεφυκέναι τοῖς ἀνθρώποις αἰσθήσεις ἁρμοττούσας πρὸς ἕκαστα, δι' ὧν ἀπολαύομεν πάντων τῶν ἀγαθῶν· τὸ δὲ, καὶ λογισμὸν ἡμῖν ἐμφῦσαι, ᾧ, περὶ ὧν αἰσθανώμεθα, λογιζόμενοί τε καὶ μνημονεύοντες καταμανθάνομεν, ὅπη ἕκαστα συμφέρῃ, καὶ πολλὰ μηχανώμεθα, δι' ὧν τῶν τε ἀγαθῶν ἀπολαύομεν, καὶ τὰ κακὰ ἀλεξόμεθα. ὃ

ex illis *(ſcil. plantis.)* Et magna pars hominum naſcentibus è terrâ non utitur ad cibum, ſed pecudum lacte, caſeo, carnibus nutriti vivunt. Animalibus, quæ utilia ſunt, cicuratis ac domitis, omnes ad bellum aliaque multa utuntur, veluti coadjutoribus. In hoc etiam aſſentior tibi, ait. Nam inter ea video quædam longè nobis fortiora, adeo tamen in poteſtatem hominum redacta, ut eis quamcunque ad rem velint, utuntur.

4. Quod item *Dii* (quum multa ſint pulchra & utilia, ſed inter ſe diverſa) ſenſus hominibus addiderint ad ſingula congruentes, per quos bonis omnibus fruimur: Item quod rationem nobis à naturâ conceſſerint, quâ, de rebus ſenſilibus ratiocinando & reminiſcendo, diſcimus, ad quæ ſingula conducant, multaque molimur, per quæ bonis fruamur, & mala depellamus. Quod

ἢ τὴν ἑρμηνείαν δόναι, δι' ἧς πάντων τ' ἀγαθῶν μεταδιδομέν τε ἀλλήλοις διδάσκοντες, καὶ κοινωνοῦμεν, καὶ νόμους τιθέμεθα, καὶ πολιτευόμεθα. παντάπασιν ἐοίκασιν, ὦ Σώκρατες, οἱ θεοὶ πολλοῦ τ' ἀνθρώπων ἐπιμέλειαν ποιεῖσθαι.

ε'. Τὸ δὲ, καὶ εἰ ἀδυνατοῦμεν τὰ συμφέροντα προνοεῖσθαι ὑπὲρ τῶν μελλόντων, ταύτην αὐτοὺς ἡμῖν συνεργεῖν, διὰ μαντικῆς τοῖς πυνθανομένοις φράζοντας τὰ ἐπιτηδεύματα, καὶ διδάσκοντας ἢ ἂν ἄριστα γίγνοιτο. σοὶ δ', ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἐοίκασιν ἔτι φιλικώτερον, ἢ τοῖς ἄλλοις χρῆσθαι, οἵ γε μηδὲ ἐπερωτώμενοι ὑπό σου προσημαίνουσί σοι, ἃ τε χρὴ ποιεῖν, καὶ ἃ μή.

ς'. Ὅτι δέ γε ἀληθῆ λέγω, ἴσως σὺ γνώσῃ, ἂν μὴ ἀναμένῃς, ἕως ἂν τὰς μορφὰς αὐτῶν θεῶν ἴδῃς, ἀλλ' ἐξαρκῇ σοι, τὰ ἔργα αὐτῶν ὁρῶντι σέβεσθαι καὶ τιμᾶν τοὺς θεούς. σκόπει δὲ, ὅτι καὶ αὐτοὶ οἱ θεοὶ οὕτως ὑποδεικνύουσιν.

interpretandi facultatem largiti ſint, per quam invicem omnia bona inter nos docendo communicamus, & leges nobiſmet ipſis ferimus, & rempublicam adminiſtramus. Omninò videntur, mi Socrates, valdè Dii de hominibus eſſe ſoliciti.

5. Quum verò nobis in futurum utilia proſpicere non poſſumus, quòd ipſi nos in hoc ita juvent, ut per divinationem conſulentibus futura indicent, & quo pacto fiant optimè, doceant. Te quidem, ait, mi Socrates, etiam familiariùs uti videntur, quàm cæteris, quando tibi, nè quidem a te interrogati, præſignificant, quid vel faciendum vel non faciendum ſit.

6. At verum me dicere etiam tu intelliges, ſi non exſpectaveris, donec Deorum formas intuearis; ſed ſufficerit inſpicienti eorum opera, tum venerari, tum honore proſequi Deos. Cogita etiam Deos ipſos ita ſubmonere.

οἵ τε γὰρ ἄλλοι ἡμῖν τὰ ἀγαθὰ διδόντες, ὑδὲν τούτων εἰς τὸμφανὲς ἰόντες διδόασιν, καὶ ὁ τὸν ὅλον κόσμον συνεστάτων τε καὶ συνέχων, ᾧ πάντα καλὰ καὶ ἀγαθά ἐστι, καὶ ἀεὶ μὲν χρωμένοις ἀτενῆ τε, καὶ ὑγιᾶ, καὶ ἀγήρατον παρέχων, θᾶττον ἢ νοήματος ἀναμαρτήτως ὑπηρετοῦντα, οὗτος τὰ μέγιστα μὲν θεάτων ὁρᾶται, τόδε δὲ οἰκονομῶν ἀόρατος ἡμῖν ἐστιν. σκόει δὲ, ὅτι καὶ ὁ πᾶσι φανερὸς δοκῶν εἶναι ἥλιος, οὐκ ἐπιτρέπει τοῖς ἀνθρώποις ἑαυτὸν ἀκριβῶς ὁρᾶν, ἀλλ' ἐάν τις αὐτὸν ἀναιδῶς ἐγχειρῇ θεᾶσθαι, τὴν ὄψιν ἀφαιρεῖται. καὶ τοὺς ὑπηρέτας δὲ τῶν θεῶν εὑρήσεις ἀφανεῖς ὄντας. κεραυνός τε γὰρ ὅπη μὲν ἄνωθεν ἀφίεται δῆλον, καὶ ὅτι, οἷς ἂν ἐντύχῃ, πάντων κρατεῖ· ὁρᾶται δ' οὔτ' ἐπιὼν, οὔτε καταισκήψας, οὔτε ἀπιών. καὶ ἄνεμοι αὐτοὶ μὲν οὐκ ὁρῶνται, ἃ δὲ ποιοῦσι, φανερὰ ἡμῖν ἐστι, καὶ προσιόντων αὐτῶν αἰσθανόμεθα. ἀλλὰ μὴν καὶ αὐ-

Nam & Dii cæteri, quum bona nobis largiantur, nihil horum ita largiuntur, ut in apertum prodeant; & IS, qui mundum universum composuit & continet, in quo pulchra & bona omnia sunt, quique utentibus eo semper expertem detrimenti, & morbi, & senectutis exhibet; atque etiam cogitatione celerius obsequentem sine ullo errore; is *(inquam)* maxima *quæque* e consilio agere conspicitur, hoc tamen universum gubernans, a nobis cerni non potest. Et cogita, quod sol, quum etiam omnibus conspicuus esse videatur, non permittit hominibus, uti se accuratè aspiciant; sed si quis eum rectis oculis intueri conetur, visum adimit. Sed & Deorum ministros conspici non posse reperies. Nam fulmen desuper demitti patet; & omnia, in quæ incidit, vincere: non tamen vel quum accedit, vel quum ferit, vel quum recedit, cernitur. Nec venti videntur, quanquam eorum effecta nobis conspicua sint; & accedentes eos sentiamus. Quin-

1 Forsan τῶνδε

ἀνθρώπου γε ψυχὴ, (εἴπερ τι καὶ ἄλλο τῶν ἀνθρωπίνων) τοῦ θείου μετέχει. ὅπη μὲν γὰρ βασιλεύει ἡμῶν, φανερόν· ὁρᾶται γὰρ ὑπ' αὐτῆ. ἃ χρὴ καταγνόντα μὴ καταφρονεῖν τῶν ἀοράτων, ἀλλ' ἐκ τῶν γινομένων τὴν δύναμιν αὐτῶν καταμανθάνοντα, τιμᾶν τὸ δαιμόνιον.

ζ. Ἐγὼ μέν, ὦ Σώκρατες, ἔφη ὁ Εὐθύδημος, ὅπη μὲν ὑπὲρ μικρὸν ἀμελήσω τοῦ δαιμονίου, σαφῶς οἶδα· ἐκεῖνο δὲ ἀθυμῶ, ὅτι μοι δοκεῖ τὰς τῶν θεῶν εὐεργεσίας ὑπ' ἂν εἷς ποτε ἀνθρώπων ἀξίαις χάρισιν ἀμείβεσθαι.

η. Ἀλλὰ μὴ τοῦτο ἀθύμει, ἔφη, ὦ Εὐθύδημε. ὁρᾷς γὰρ, ὅτι ὁ ἐν Δελφοῖς θεὸς, ὅτου τις αὐτὸν ἐπερωτᾷ, πῶς ἂν τοῖς θεοῖς χαρίζοιτο, ἀποκρίνεται, ΝΟΜΩ, ΠΟΛΕΩΣ. νόμος δὲ πάππου πανταχοῦ ὅστις, κατὰ δύναμιν ἱερῆσι θεοὺς ἀρέσκεσθαι. πῶς οὖν ἄν τις κάλλιον καὶ εὐ-

etiam (ſi quid rerum humanarum aliud) anima hominis certè de divinâ naturâ participat. Patet enim hanc in nobis imperare; nec tamen ipſa cernitur. Quæ conſiderantem te, nequaquam ea quæ cerni nequeant, contemnere decet; ſed ex iis quæ fiunt, eorum poteſtate animadverſâ, numen ipſum honore proſequi.

7. Ego certè ſcio me, ait Euthydemus, ne minimâ quidem in parte numen, mi Socrates, neglecturum: verùm id mihi moleſtum eſt, quòd mihi ne unus quidem hominum beneficia divina unquam gratiis rependere meritis videtur.

8. Tibi verò, mi Euthydeme, ait, moleſtum hoc ne ſit. Vides enim Delphicum Deum interrogatum, quo pacto quis gratificari Diis poſſit, reſpondere, EX CIVITATIS INSTITUTO. Eſt autem certè inſtitutum hoc ubique, pro facultatibus Deos ſacrificiis placare. Quî ergo poſſit

σεβέστερον τιμῶν θεοὺς, ἢ, ὡς αὐτοὶ κελεύουσιν, οὕτω ποιῶν; ἀλλὰ χρὴ τῆς μὲν δυνάμεως μηδὲν ὑφιέναι· ὅταν γάρ τις τοῦτο ποιῇ, φανερὸς ἦπερ ἐστὶ τότε οὐ τιμῶν θεούς. χρὴ οὖν μηδὲν ἐλλείποντα κατὰ δύναμιν τιμᾶν τοὺς θεοὺς, θαρρεῖν τε καὶ ἐλπίζειν τὰ μέγιστα ἀγαθά. οὐ γὰρ παρ' ἄλλων γ' ἄν τις μείζω ἐλπίζων σωφρονοίη, ἢ παρὰ τῶν τὰ μέγιστα ὠφελεῖν δυναμένων· ὑπ' ἂν ἄλλως μᾶλλον, ἢ εἰ τούτοις ἀρέσκοι· ἀρέσκοι δὲ πῶς ἂν μᾶλλον, ἢ εἰ ὡς μάλιστα πείθοιτο αὐτοῖς; τοιαῦτα μὲν τοι λέγων τε, καὶ αὐτὸς ποιῶν, εὐσεβεστέρους τε καὶ σωφρονεστέρους τοὺς συνόντας παρεσκεύαζεν.

aliquis rectiùs & religioſiùs Deos honorare, quàm ſi ita agat, ut ipſimet jubent? Sed de facultatibus minimè aliquid remittere oportet: nam quum aliquis hoc facit, eo tempore ſe Deos haud honorare palam indicat. Itaque nihil remittentem Deos honorare pro facultatibus, ſibi confidere decet, & bona maxima ſperare. Nemo enim animo ſano uteretur, ſi ab ullis aliis majora ſperaret, quàm ab iis qui plurimum prodeſſe poſſunt: nec aliâ potius ratione, quàm ſi his placeat: & quo pacto magis placere poſſit, quam ſi maximè ipſis obtemperet? Hæc tum dicens tum ipſe faciens, & religioſiores & animo ſaniores reddebat familiares ſuos.

ΚΕΦ. δ'.

Ἀλλὰ μὴν καὶ περὶ γε δικαίου, οὐκ ἀπεκρύπτετο, ἣν εἶχε γνώμην, ἀλλὰ καὶ ἔργῳ ἀπεδείκνυτο, ἰδίᾳ τε πᾶσι νομίμως τε καὶ ὠφελίμως χρώμενος καὶ κοινῇ, ἄρχουσί τε, ἃ ὁ νόμοι προστάττοιεν, πειθόμενος, καὶ τῇ πόλει καὶ ἐν ταῖς στρατείαις οὕτως, ὥστε ἀμείνων εἶναι τῶν ἄλλους εὐταχτῶν. καί ποτε ἐν τῇ ἐκκλησίαις ὑπισχνεῖτο δημόσιον, οὐκ ἐπέτρεψε τῷ δήμῳ παρὰ τοὺς νόμους ψηφίσασθαι, ἀλλὰ σὺν τοῖς νόμοις ἠναντιώθη τοιαύτῃ ὁρμῇ τοῦ δήμου, ἣν οὐκ ἂν οἶμαι ἄλλον οὐδένα ἄνθρωπον ὑποστῆναι. καὶ ὅτε οἱ Τριάκοντα προσέταττον αὐτῷ παρὰ τοὺς νόμους τι, οὐκ ἐπείθετο. τοῖς τε γὰρ νέοις ἀπαγορεύοντων αὐτῷ μὴ ἀμφιλέγειν, καὶ προστιθέντων ἐκείνῳ τε καὶ ἄλλοις τισὶ τῶν πολι-

CAP. IV.

NEC de juſtitiâ quidem ſententiam ſuam occultabat, ſed eam reipſâ declarabat, quum privatim ac publicè erga omnes ex legum præſcripto & utiliter ſe gereret, ac magiſtratibus, in iis quæ lex mandat, adeo tum domi tum militiæ pareret, ut ſupra cæteros eum ſe rectè atque ordine gerere palam eſſet. Et aliquando præſes comitiorum factus non permiſit plebi, ut præter leges ſuffragiis ſententias ferret, ſed cum legibus tanto impetui plebis adverſatus eſt, quantum non puto ullum alium hominem toleraturum fuiſſe. Et quum Triginta viri contra leges aliquid ei præcipiebant, non obtemperabat. Nam quum edixiſſent, ne ad adoleſcentes diſſereret, ac mandâſſent tum ipſi tum aliis quibuſdam civi-

τῶν ἀναγκαίων τινα ὑπὸ θηλάτου, μόνος οὐκ ἐπείθη, διὰ τὸ παρὰ τοὺς νόμους αὐτῷ πεφαίνεσθαι. καὶ ὅτε τὸ ὑπὸ Μελίτου γραφὴν ἔφευγε, τῶν ἄλλων εἰωθότων ἐν τοῖς δικαστηρίοις πρὸς χάριν τε τοῖς δικασταῖς διαλέγεσθαι, καὶ κολακεύειν, καὶ δεῖσθαι παρὰ τοὺς νόμους, καὶ διὰ τὰ τοιαῦτα πολλῶν πολλάκις ὑπὸ τῶν δικαστῶν ἀφιεμένων, ἐκεῖνος οὐδὲν ἠθέλησε τῶν εἰωθότων ἐν τῷ δικαστηρίῳ παρὰ τοὺς νόμους ποιῆσαι· ἀλλὰ ῥᾳδίως ἂν ἀφεθεὶς ὑπὸ τῶν δικαστῶν, εἰ καὶ μετρίως τι τούτων ἐποίησε, προείλετο μᾶλλον τοῖς νόμοις ἐμμένων ἀποθανεῖν, ἢ παρανομῶν ζῆν.

β'. Καὶ ἔλεγε δὲ οὕτω καὶ πρὸς ἄλλους μὲ πολλάκις· οἶδα δέ ποτε αὐτὸν καὶ πρὸς Ἱππίαν τὸν Ἠλεῖον περὶ τοῦ δικαίου τοιάδε διαλεχθέντα. διὰ χρόνου γὰρ ἀφικόμενος ὁ Ἱππίας Ἀθήναζε, παρεγένετο τῷ Σωκράτει λέγοντί τινας, ὡς θαυμαστὸν εἴη, ὅ, εἰ μέν τις βόλιον σκυτέα διδά-

bus, ut quendam ad mortem adducerent, ſolus non paruit, propterea quòd contra leges mandaretur. Quum itidem, accuſante Melito, reus ageretur, quanquam aliis in more ſit apud tribunalia ad gratiam judicum captandam differere, & adulari, & rogare præter leges, quibus ſane artibus multi multoties à Judicibus abſolvuntur; ille nihil horum uſu receptorum apud tribunal præter leges facere voluit: ſed tametſi facillimè abſolvi à Judicibus potuiſſet, ſi vel modicè horum aliquid feciſſet, perſtare tamen in legibus maluit ac mori, quàm præter leges aliquid deſignando vivere.

2. Atque hujuſmodi quædam ad alios etiam ſæpe dixit: & ipſe memini eum aliquando de juſtitiâ ita ad Hippiam Eleum diſſeruiſſe. Quippe quum longo ex intervallo Athenas veniſſet Hippias, Socrati aderat, dicenti ad quoſdam, mirum eſſe, quod ſi quis ſibi ſuto-

ξαθαί τινα, ἢ τέκτονα, ἢ χαλκέα, ἢ ἱππέα, μὴ ἀπορεῖν, ὅποι ἂν πέμψας τοῦτο τύχοι· (φασὶ δέ τινες καὶ ἵππον καὶ βοῦν τῷ βουλομένῳ δικαίους ποιήσασθαι, πάντα μεστὰ εἶναι τῶν διδαξόντων) ἐὰν δέ τις βούληται ἢ αὐτὸς μαθεῖν ὃ δίκαιον, ἢ υἱὸν ἢ οἰκέτην διδάξαι, μὴ [1] εἶναι, ὅποι ἂν ἐλθὼν τύχοι τούτου. καὶ ὁ μὲν Ἱππίας ἀκούσας ταῦτα, ὥσπερ ἐπισκώπτων αὐτόν, ἔτι γὰρ σύ, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἐκεῖνα τὰ αὐτὰ λέγεις, ἃ ἐγὼ πάλαι πολέσου ἤκουσα; καὶ ὁ Σωκράτης, Ὁ δέ γε τούτου δεινότερον, ἔφη, ὦ Ἱππία, ὅτι μόνον ἀεὶ τὰ αὐτὰ λέγω, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν αὐτῶν. σὺ δ' ἴσως, διὰ τὸ πολυμαθὴς εἶναι, περὶ τῶν αὐτῶν οὐδέποτε τὰ αὐτὰ λέγεις. ἀμέλει, ἔφη, πειρῶμαι καινόν τι λέγειν ἀεί. πότερον, ἔφη, καὶ περὶ ὧν ὀμώμοσας, οἷον περὶ γραμμάτων, ἐάν τις ἔρηταί σε, πόσα καὶ ποῖα "Σωκράτους" ἐστὶν, ἄλλα μὲν πρότερον, ἄλλα δὲ νῦν πειρᾷ λέ-

rem aliquem, vel fabrum, vel artificem ærarium, vel equitem erudiri velit, non deſint loca, ad quæ illo miſſo poſſit hoc impetrare: (aiunt quidem aliqui, ſi equum ac bovem quis ad operas ſuas idoneos velit effici, omnia plena iis eſſe qui hos docere volunt) at ſi quis vel ipſe quidnam ſit juſtum diſcere cupiat, vel ſibi filium vel famulum erudiri, non ſcire ſe, quo accedere poſſit, ut hoc conſequatur. Quæ quum audiſſet Hippias, tanquam irridens Socratem, ait: num adhuc tu, mi Socrates, illa ipſa dicis, quæ ego de te jam olim audivi? Et Socrates, Imò quod hoc etiam gravius eſt, inquit, mi Hippia, non modò ſemper eadem dico, ſed etiam de iiſdem. Tu verò fortaſſe, quod ſis admodum doctus, de iiſdem eadem nunquam dicis. Certe, inquit, ſemper aliquid novi proferre conor. Num & de iis, ait *(Socrates,)* quæ ſcis, verbi gratiâ, de literis, ſi quis te roget, quot & quales ſint literæ "Socratis" alia prius, alia nunc dicere co-

1 Forſan εἶδέναι

γειν; ἢ περὶ ἀριθμῶν τοῖς ἐρωτῶσιν, εἰ τὰ δὶς πέντε δέκα ἐστὶν, ἃ καὶ αὐτὰ νῦν, ἃ καὶ πρόσθεν, ἀποκρίνη; περὶ μὲν τούτων, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ὥσπερ σὺ, καὶ ἐγὼ ἀεὶ τὰ αὐτὰ λέγω. περὶ μέντοι τοῦ δικαίου πάνυ οἶμαι νῦν ἔχειν εἰπεῖν, περὶ ὃ ὅτι σὺ, ὅτ' ἂν ἄλλος οὐδεὶς δύναιτ' [1] ἂν εἰπεῖν. νὴ τὴν Ἥραν, ἔφη, μέγα λέγεις ἀγαθὸν εὑρηκέναι, εἰ παύσονται μὲν οἱ δικασταὶ δίκας ψηφιζόμενοι, παύσονται δὲ οἱ πολῖται περὶ τῶν δικαίων ἀντιλέγοντές τι καὶ ἀλλήλοις διδόντες καὶ λαμβάνοντες, παύσονται δὲ αἱ πόλεις ἀφιστάμεναι περὶ τῶν δικαίων, καὶ πολεμοῦσαι. καὶ ἐγὼ μὲν οὐκ οἶδ', ὅπως ἂν ἀπολειφθείην σου, πρὸ τοῦ ἀκοῦσαι τηλικοῦτον ἀγαθὸν εὑρηκότος.

γ'. Ἀλλὰ μὰ Δί', ἔφη, οὐκ ἀκούσῃ, πρὶν γ' ἂν αὐτὸς ἀποφήνῃ, ὅ, τι νομίζεις τὸ δίκαιον εἶναι. ἀρκεῖ γάρ, ὅτι τῶν ἄλλων καταγελᾷς, ἐρωτῶν μὲν καὶ ἐλέγχων πάντας, αὐτὸς

naris? vel de numeris ſi qui rogent, an bis quinque ſint decem, non eadem nunc, quæ & prius, reſpondes? De his, ait, mi Socrates, et ego perinde ac tu, ſemper eadem dico. Cæterum de eo, quod juſtum eſt, nunc me dicere poſſe omninò arbitror, quæ neque tu, neque quiſquam alius contradicere queat. Magnum profectò, ait, bonum reperiſſe te refers, ſi quidem Judices diverſa ſtatuere deſinent, & cives de iis, quæ juſta ſint, diſceptare, experiri jure, diffidere; denique civitates ipſæ diſcordes eſſe de iis, quæ juſta ſint, bellaque gerere deſinent. Atque equidem quo modo abs te relinqui poſſim prius, quàm te, qui tantum bonum inveneris, audierim, non video.

3. At tu profectò, inquit, non audies, priuſquam ipſe pronunciâris, quid eſſe juſtum ſtatuas. Nam ſufficit tibi alios irridere, interroganti & convincenti omnes; quum

1 Forſan ἀντειπεῖν

δὲ ὑδενὶ θέλων ὑπέχειν λόγον, ὑδὲ γνώμην ἀποφαίνεσθαι περὶ ὑδενός. τί δῆ, ὦ Ἱππία, ἔφη, ὑκ ἤσθησαι, ὅτι ἐγὼ, ἃ δοκεῖ μοι δίκαια εἶναι, ὑδὲν παύομαι ἀποδεικνύμενος; καὶ ποῖος δή σοι, ἔφη, ὗτος ὁ λόγος ἐστίν; εἰ δὲ μὴ λόγῳ, ἔφη, ἀλλ' ἔργῳ ἀποδείκνυμαι. ἢ ὑ δοκεῖ σοι ἀξιοτεκμαρτότερον εἶναι λόγου τὸ ἔργον εἶναι; πολύ γε νὴ Δί', ἔφη. δίκαια μὲν γὰρ λέγοντες πολλοὶ ἄδικα ποιοῦσι· δίκαια δὲ πράττων ὑδεὶς ἄδικος ἂν εἴη. ἤσθησαι οὖν πώποτέ μου ἢ ψευδομαρτυροῦντος, ἢ συκοφαντοῦντος, ἢ φίλους ἢ πόλιν εἰς στάσιν ἐμβάλλοντος, ἢ ἄλλό τι ἄδικον πράττοντος; οὐκ ἔγωγ', ἔφη. τὸ δὲ τῶν ἀδίκων ἀπέχεσθαι, ὑ δίκαιον ἡγῇ; δῆλος εἶ, ἔφη, ὦ Σώκρατες, καὶ νῦν ἀμφεύξειν ἐγχειρῶν τὸ ἀποδείκνυσθαι γνώμην, ὅ, τι νομίζεις τὸ δίκαιον. ὑ γὰρ, ἃ πράττουσιν οἱ δίκαιοι, ἀλλ' ἃ μὴ πράττουσι, ταῦτα λέγεις.

ipſe nemini reſpondere velis, neque ſententiam tuam ullâ de re proferre. Quid verò, mi Hippia? inquit, an neſcis me illa quæ juſta putem, nunquam non indicare? Et cujuſmodi ea, inquit, oratio tua eſt? At ſi non oratione, ait, ſaltem reipſâ demonſtro. Non tibi res ipſa videtur fide dignior eſſe, quam ſit oratio? Multo magis profectò, ait. Nam multi, quum juſta dicant, injuſta faciunt: at qui juſta agit e conſilio, injuſtus eſſe nequit. Senſiſtine verò unquam me, vel falſum teſtimonium perhibuiſſe, vel calumniatum quemquam, vel amicos aut civitatem ad ſeditionem impuliſſe, vel aliud quidpiam injuſti e conſilio egiſſe? Minimè equidem, ait. Ab injuſtis autem abſtinere, non juſtum eſſe arbitraris? Palam, ait, mi Socrates, etiam nunc conaris effugere, quominus ſententiam tuam proferas, quid juſtum eſſe putas. Non enim ea dicis, quæ juſti agunt e conſilio, ſed ea quæ non agunt.

δ'. Ἀλλ' ὥμην ἔγωγ', ἔφη ὁ Σωκράτης, ὃ μὴ θέλειν ἀδικεῖν, ἱκανὸν δικαιοσύνης ὑπόδειγμα εἶ). εἰ δέ σοι μὴ δοκεῖ, σκέψαι, ἐὰν τόδε σοι μᾶλλον ἀρέσκῃ. φημὶ γὰρ ἐγὼ ὃ νόμιμον δίκαιον εἶναι. ἆρα τὸ αὐτὸ λέγεις, ὦ Σώκρατες, νόμιμόν τε καὶ δίκαιον εἶναι; ἔγωγ', ἔφη. οὐ γὰρ αἰσθάνομαί σου, ὁποῖον νόμιμον, ἢ ποῖον δίκαιον λέγεις. νόμους δὲ πόλεως, ἔφη, γιγνώσκεις; ἔγωγ', ἔφη. καὶ τίνας τούτους νομίζεις; ἃ οἱ πολῖται, ἔφη, συνθέμενοι, ἅ τε δεῖ ποιεῖν, καὶ ὧν ἀπέχεσθαι, ἐγράψαντο. ἔχειν, ἔφη, νόμιμος μὲν ἂν εἴη ὁ κατὰ ταῦτα πολιτεύόμενος, ἄνομος δὲ ὁ ταῦτα παραβαίνων; πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. οἰκοῦν καὶ δίκαια μὲν πράττει ὁ τούτοις πειθόμενος, ἄδικα δὲ ὁ τούτοις ἀπειθῶν; πάνυ μὲν οὖν. ἔστιν ὁ μὲν τὰ δίκαια πράττων, δίκαιος· ὁ δὲ τὰ ἄδικα, ἄδικος; πῶς γὰρ οὔ; ὁ μὲν ἄρα νόμιμος, δίκαιός ἐστιν· ὁ δὲ ἄνο-

4. Ego vero, ait Socrates, ſatis idoneum eſſe juſtitiæ ſpecimen arbitrabar, nolle quid injuſtè deſignare. Quod ſi hoc tibi non videtur, conſidera, num magis hoc tibi placeat. Nam equidem aio, Quod legitimum eſt, id eſſe juſtum. Dicis, mi Socrates, idem eſſe legitimum & juſtum? Equidem, ait. Non ſentio, quid legitimum, quid juſtum dicas. Leges civitatis, inquit, an nôſti? Equidem, ait. Et quas putas illas eſſe? Quæ cives, inquit, conſcripſerunt, ſtatuentes quæ facere & à quibus abſtinere oporteat. Ergo legibus conformis erit, ait, qui ſecundum hæc in civitate ſeſe gerit; difformis verò legibus, qui ea tranſgreditur? Omninò, inquit. Igitur etiam ille qui his obtemperat, juſta agit e conſilio; injuſta verò, qui non obtemperat? Omninò. Ergo qui juſta agit e conſilio, juſtus: qui injuſta, injuſtus eſt? Quî non? Itaque legibus conformis juſtus eſt: difformis verò le-

μος, ἄδικος. καὶ ὁ Ἱππίας, νόμους δ', ἔφη, ὦ Σώκρατες, πῶς ἄν τις ἡγήσαιτο σπουδαῖον πρᾶγμα εἶναι, ἢ ὃ πείθεται αὐτοῖς, οὓς γε πολλάκις αὐτοὶ οἱ θέμενοι ἀποδοκιμάσαντες μετατίθενται; καὶ γὰρ πόλεμον, ἔφη ὁ Σωκράτης, πολλάκις ἀράμενοι αἱ πόλεις, πάλιν εἰρήνην ποιοῦνται; καὶ μάλα, ἔφη. Διάφορον οὖν τι οἴει ποιεῖν, ἔφη, σὺ τοῖς νόμοις πειθομένους φαυλίζων, ἆρ' οὐ καταλυθεῖεν ἂν οἱ νόμοι, ἢ εἰ τοὺς πολεμίους εὐτακτοῦντας φήσεις, ὅπως γένοιτ' ἂν εἰρήνη; ἢ καὶ τοὺς ἐν τοῖς πολέμοις ταῖς πατρίσι προθύμως βοηθοῦντας μέμψῃ; μὰ Δί' οὐκ ἔγωγ', ἔφη.

ε'. Λυκοῦργον δὲ τὸν Λακεδαιμόνιον, ἔφη ὁ Σωκράτης, κατεμεμάθηκας, ὅπη ὑδὲν ἂν διάφορον τῶν ἄλλων πόλεων ἡ Σπάρτη ἐποίησεν, εἰ μὴ τὸ πείθεσθαι τοῖς νόμοις μάλιστα ἐνεφύσατο αὐτῇ; τὴν δὲ ἀρχόντων ἐν ταῖς πόλεσιν οὐκ οἶδα, ὅτι, οἵτινες ἂν τοῖς πολίταις εὐπειθέσταται ὦσι τοῦ τοῖς

gibus, injuſtus. Tum Hippias, Quo pacto aliquis, mi Socrates, ait, vel leges, vel ipſarum obſervantiam, rem magni faciendam putare poſſit, quum eas ipſimet auctores ſæpe improbatas mutent? Non enim bellum, inquit Socrates, ſæpe civitates ſuſcipiunt, ac rurſus pacem faciunt? Omnino, ait. Ergone quid aliud facere te putas, inquit, quum legibus obtemperantes vituperas, propterea quòd antiquari poſſint; quàm ſi hoſtes rectè ac decorè ſe gerentes reprehendas, propterea quòd pax fieri poſſit? Num & illos, qui alacriter in bellis ſuccurrunt patriæ, vituperas? Minimè equidem, ait.

5. An Lycurgum Lacedæmonium, ait Socrates, animadverteriſti, aliâ re nullâ Spartam à cæteris civitatibus diverſam reddidiſſe, quàm quòd in eâ maximè perfecerit, ut legibus cives obtemperent? An item neſcis magiſtratus in civitatibus optimos eſſe, qui maximè ſunt auc-

νομοις πείθεσθαι, οὗτοι ἄριστοί εἰσι; καὶ πόλις, ἐν ᾗ μάλιστα οἱ πολῖται τοῖς νόμοις πείθονται, ἐν εἰρήνῃ τε ἄριστα διάγει, καὶ ἐν πολέμῳ ἀνυπόστατός ἐστιν. Ἀλλὰ μὴν καὶ ὁμόνοιά γε μέγιστόν τε ἀγαθὸν δοκεῖ ταῖς πόλεσιν εἶναι, καὶ πλειστάκις ἐν αὐταῖς αἵ τε Γερουσίαι, καὶ οἱ ἄριστοι ἄνδρες παραχελεύονται τοῖς πολίταις ὁμονοεῖν· καὶ πανταχοῦ ἐν τῇ Ἑλλάδι νόμος κεῖται, "Τοὺς πολίτας ὁμόνοιαν ὁμνύναι," καὶ πανταχοῦ ὁμνύουσι τὸν ὅρκον τοῦτον. οἶμαι δ' ἐγὼ ταῦτα γίγνεσθαι, οὐχ ὅπως τοὺς αὐτοὺς χοροὺς κρίνωσιν οἱ πολῖται, οὐδὲ ὅπως τοὺς αὐτοὺς αὐλητὰς ἐπαινῶσιν, οὐδὲ ὅπως τοὺς αὐτοὺς ποιητὰς αἱρῶνται, οὐδὲ ἵνα τοῖς αὐτοῖς ἥδωνται, ἀλλ' ἵνα τοῖς νόμοις πείθωνται. τούτοις γὰρ τῶν πολιτῶν ἐμμενόντων, αἱ πόλεις ἰσχυρόταταί τε καὶ εὐδαιμονέσταται γίγνονται. ἄνευ δὲ ὁμονοίας, οὔτ' ἂν πόλις εὖ πολιτευθείη, οὔτε οἶκος καλῶς οἰκηθείη.

tores civibus, ut legibus obtemperent? Etiam civitas, in quâ maximè legibus parent cives, tum pace optimè degit, tum bello inexpugnabilis eſt. Quinetiam concordia maximum rebuſpublicis bonum eſſe videtur; & ut plurimum in eis Senatus, ac optimi quique cives, uti concordes ſint, hortantur: & ubique in Græciâ lex poſita eſt, "Ut jurent cives ſe concordes fore;" quod etiam ſacramentum ubique præſtatur. Exiſtimo autem hæc fieri, non ut de iiſdem choris cives *idem* judicent, non ut tibicines eoſdem laudent, non ut eoſdem poetas deligant, non ut eiſdem delectentur; ſed ut legibus obtemperent. Nam ſi cives in his perſiſtant, civitates potentiſſimæ beatiſſimæque fiunt. At ſine concordiâ nec civitas rectè gubernari poterit, nec domus rectè adminiſtrari.

ς'. Ἰδίᾳ δὴ πῶς μὲν ἄν τις ἧττον ὑπὸ πόλεως ζημιοῖτο, πῶς δ' ἂν μᾶλλον τιμῷτο, ἢ εἰ τοῖς νόμοις πείθοιτο; πῶς δ' ἂν ἧττον ὀφ τοῖς δικαστηρίοις ἡττῷτο; ἢ πῶς ἂν μᾶλλον νικῴη; τίνι δ' ἄν τις μᾶλλον πιστεύσειε ξυνκαταθέσθαι ἢ χρήματα, ἢ υἱὸν, ἢ θυγατέρας; τίνα δ' ἂν ἡ πόλις ὅλη ἀξιοπιστότερον ἡγήσαιτο τῶ νομίμω; ὑπὸ τίνων δ' ἂν μᾶλλον τ δικαίων τύχοιεν ἢ γονεῖς, ἢ οἰκεῖοι, ἢ οἰκέται, ἢ φίλοι, ἢ πολῖται, ἢ ξένοι; τίνι δ' ἂν μᾶλλον πολέμιοι πιστεύσειαν ἢ ἀνοχὰς, ἢ σπονδὰς, ἢ συνθήκας περὶ εἰρήνης; τίνι δ' ἂν μᾶλλον, ἢ τῷ νομίμῳ, σύμμαχοι ἐθέλοιεν γίγνεσθαι; τῷ δ' ἂν μᾶλλον οἱ σύμμαχοι πιστεύσειαν ἢ ἡγεμονίαν, ἢ φρουραρχίαν, ἢ πόλεις; τίνα δ' ἄν τις εὐεργετήσας ὑπολάβοι χάριν κομιεῖσθαι μᾶλλον, ἢ ὃν νόμιμον; ἢ τίνα μᾶλλον ἄν τις εὐεργετήσειεν, ἢ παρ' ὃν χάριν ἀπολήψεσθαι νομί-

6. Privatim verò quî poſſit aliquis vel minus a civitate multari, vel magis honorari, quàm ſi legibus obtemperet? Quo pacto minus pro tribunalibus vinci poſſit? Quo pacto magis vincere? Cui quis potius fidem habeat, ut apud eum vel pecunias, vel filios, vel filias tanquam depoſita tradat? Quemnam civitas univerſa fide digniorem putare poſſit, quàm legibus conformem? A quibus vel parentes, vel propinqui, vel famuli, vel amici, vel cives, vel hoſpites magis ea impetrare poſſint, quæ juſta ſunt? Cui potius hoſtes vel inducias, vel fœdera, vel conventa de pace credant? cum quo potius ſocietatem coire velint, quàm cum legibus conformi? Cui potius ſocii vel ducis munus, vel præſidiorum magiſterium, vel civitates credant? Cui potius aliquis benefaciendo gratiam ſe reportaturum exiſtimet, quam legibus conformi? Aut cui potius benè faciat aliquis, quàm à quo ſe gratiam recepturum arbi-

ζοι; τῷ δ' ἄν τις βούλοιτο μᾶλλον φίλος εἶναι, ἢ τῷ ἥττον ἐχθρὸς, ἢ τῷ τοιούτῳ; τῷ δ' ἄν τις ἧττον πολεμήσειεν, ἢ ᾧ ἂν μάλιστα μὲν φίλος εἶναι βούλοιτο, ἥκιστα δ' ἐχθρὸς, καὶ ᾧ πλεῖστοι μὲν φίλοι καὶ σύμμαχοι βούλοιντο εἶναι, ἐλάχιστοι δ' ἐχθροὶ καὶ πολέμιοι; ἐγὼ μὲν οὖν, ὦ Ἱππία, ὃ αὐτὸ ὀπιδείκνυμι νόμιμόν τε καὶ δίκαιον εἶναι· σὺ δ' εἰ ταὐναντία γιγνώσκεις, δίδασκε. καὶ ὁ Ἱππίας, Ἀλλὰ μὰ τὸν Δία, ἔφη, ὦ Σώκρατες, οὔ μοι δοκῶ ταναντία γιγνώσκειν, οἷς εἴρηκας περὶ τοῦ δικαίου.

ζ. Ἀγράφους δέ τινας οἶσθα, ἔφη, ὦ Ἱππία, νόμους; τοὺς γ' οἱ πάσῃ, ἔφη, χώρᾳ κατὰ τ' αὐτὰ νομιζομένους. ἔχοις ἂν οὖν εἰπεῖν, ἔφη, ὅτι ὁ ἄνθρωποι αὐτοὺς ἔθεντο; καὶ πῶς ἄν; ἔφη· οἵ γε οὔτε συνελθεῖν ἅπαντες ἂν δυνηθεῖεν, οὔτε ὁμόφωνοί εἰσι. τίνας οὖν, ἔφη, νομίζεις τεθεικέναι τοὺς νόμους τούτους; ἔγωὰ μὲν, ἔφη, θεοὺς

tretur? Cui quis vel magis amicus esse velit, vel minus hostis, quàm tali? Cui quis velit minùs bellum facere, quàm cui esse cupiat amicissimus, ac minimè hostis: & cui plurimi quidem esse velint amici & socii; inimici verò ac hostes, pauciſſimi? Itaque ego, mi Hippia, demonstro idem esse quod legitimum sit, & quod justum. Tu si contrarium sentias, velim me doceas. Ego verò, inquit Hippias, non profectò videor iis contraria sentire de justo, quæ tu, mi Socrates, protulisti.

7. An verò quasdam, mi Hippia, inquit, non scriptas leges esse nôsti? Eas, ait, quæ ubivis locorum similiter existimantur. Potesne igitur, ait, dicere, has homines sibi posuisse? Quo pacto, inquit; quum universi convenire non potuissent, nec unius sint linguæ? Quosnam igitur, ait, leges has posuisse arbitraris? Equidem,

οἴμαι τὰς νόμους τούτους τοῖς ἀνθρώποις θεῖναι. καὶ γὰρ πᾶσιν ἀνθρώποις πρῶτον νομίζεται, Τοὺς θεοὺς σέβειν. οἰκοῦν καὶ γονέας τιμᾶν ὡσαύτως νομίζεται; καὶ τοῦτο, ἔφη. Οὐκοῦν καὶ μήτε γονέας παισὶ μίγνυσθαι, μήτε παῖδας γονεῦσιν; οὐκέτι μοι δοκεῖ, ἔφη, ὦ Σώκρατες, οὗτος θεοῦ νόμος εἶναι. τί δή; ἔφη. ὅτι αἰσθάνομαί τινας, ἔφη, παραβαίνοντας αὐτόν. καὶ γὰρ ἄλλα πολλὰ, ἔφη, παρανομοῦσιν. ἀλλ' οὖν δίκην γέ τοι διδόασιν οἱ παραβαίνοντες τοὺς ὑπὸ τοῦ θεῶν κειμένους νόμους, ἢν ὑδενὶ τρόπῳ δυνατὸν ἀνθρώπῳ ἀφυγεῖν, ὥσπερ τοὺς ὑπ' ἀνθρώπων κειμένους νόμους ἔνιοι παραβαίνοντες ἀφεύγουσι ὃ δίκην διδόναι, οἱ μὲ λανθάνοντες, οἱ δὲ βιαζόμενοι. καὶ ποίαν, ἔφη, δίκην, ὦ Σώκρατες, ὑ δυνάμη ἀφεύγειν γονεῖς τε παισὶ, καὶ παῖδες γονεῦσι μιγνύμενοι; τὴν μεγίστην νὴ Δί', ἔφη. τί γὰρ ἂν

ait, has leges hominibus posuisse Deos existimo. Nam apud homines universos hoc primum lege receptum est, Deos colere. Annon & parentes honore prosequi, ubique locorum lege receptum est? Etiam hoc, ait. Annon & illud, quod neque liceret parentibus cum liberis, neque liberis cum parentibus miscere? Illa mihi lex, ait, mi Socrates, non jam amplius esse Dei videtur. Quamobrem? inquit. Quòd animadverto, inquit, nonnullos eam violare. At enim, ait, etiam alia multa contra leges committunt. Verùm qui leges a Diis positas violant, pœnas dant, quas homo nullâ ratione potest effugere, quemadmodum nonnulli leges latas ab hominibus transgredientes, quominus pœnas dent, vel latendo vel vim adhibendo effugiunt. Et qualem, inquit, pœnam effugere, mi Socrates, non possunt tum parentes, si cum liberis; tum liberi, si cum parentibus misceantur? Maximam profectò, ait. Quid enim *ma-*

μεῖζον πάθοιεν ἄνθρωποι τεκνοποιούμενοι τῶν χακῶν τεκνοποιεῖσθαι; πῶς οὖν, ἔφη, χακῶς ἂν τοιοῦτοι τεκνοποιοῖντο, οὓς γε οὐδὲν κωλύει ἀγαθοὺς αὐτοὺς ὄντας ἐξ ἀγαθῶν παιδοποιεῖσθαι; ὅτι νὴ Δί', ἔφη, οὐ μόνον ἀγαθοὺς δεῖ τοὺς ἐξ ἀλλήλων παιδοποιουμένους εἶναι, ἀλλὰ καὶ ἀκμάζοντας τοῖς σώμασιν. ἢ δοκεῖ σοι ὅμοια τὰ σπέρματα εἶναι τὰ τῶν ἀκμαζόντων τοῖς τῶν μήπω ἀκμαζόντων, ἢ τῶν παρηκμακότων; ἀλλὰ μὰ Δί', ἔφη, οὐκ εἰκὸς ὅμοια εἶναι. πότερα οὖν, ἔφη, βελτίω; δῆλον ὅτι, ἔφη, τὰ τῶν ἀκμαζόντων. τὰ τῶν μὴ ἀκμαζόντων ἄρα οὐδαμῶς. οὐκ εἰκὸς μὰ Δί', ἔφη. οὐκοῦν οὕτω γε οὐ δεῖ παιδοποιεῖσθαι. οὐ γὰρ ἔφη. οὐκοῦν οἵ γε οὕτω παιδοποιούμενοι, ὡς οὐ δεῖ, παιδοποιοῦνται. ἔμοιγε δοκεῖ, ἔφη. τίνες ἂν ἄλλοι, ἔφη, κακῶς ἂν παιδοποιοῖντο, εἰ γε μὴ οὗτοι; ὁμολογῶ σοι, ἔφη, καὶ τοῦτο.

lorum hominibus liberos procreantibus accidere majus poſſit, quàm ſi malè procreent? Quo verò pacto, inquit, malè procreant hi, quos nihil vetat bonos ipſos ex bonis liberos ſibi ſuſcipere? Quia non tantum, ait, bonos eſſe neceſſe eſt, qui ex ſe invicem procreant; ſed etiam corporibus vegetis. Num tibi videntur ſemina illorum, qui ætate ſunt vegetâ, ſeminibus eorum eſſe ſimilia, qui ad ætatem vegetam necdum acceſſerunt, vel jam prætergreſſi ſunt eam? Nequaquam, ait, eſſe ſimilia videntur. Utra igitur ſunt meliora? Patet, inquit, illorum meliora eſſe, qui ſint ætate vegetâ. Ergo illorum, qui hâc ætate non ſunt, ſemina minimè probantur. Non conſentaneum eſt, inquit. Iſto igitur modo prolem non oportet procreare. Nequaquam, ait. Qui igitur prolem procreant iſto modo, prolem, non ut oportet, procreant. Mihi quidem videtur, ait. Quinam igitur alii malè procreent, ſi non hi? Sentio, ait, tecum, etiam quoad hoc.

η'. Τί δέ; τὸς εὖ ποιοῦντας ἀντευεργετεῖν οὐ πανταχῦ νόμιμόν ἐστι; νόμιμον, ἔφη. ὠφελιμαίνει δὲ καὶ τῦτο. ἔχοιεν καὶ οἱ τῦτο ὠφελιμαίνοντες δίκλιν διδόασι, φίλων μὲν ἀγαθῶν ἔρημοι γιγνόμενοι, τοὺς δὲ μισῦντας ἑαυτοὺς ἀναγκαζόμενοι διώκειν. ἢ οὐχ ὧι μὴ εὖ ποιοῦντες τὸς χρωμένους ἑαυτοῖς, ἀγαθοὶ φίλοι εἰσίν· οἱ δὲ μὴ ἀντευεργετοῦντες τὸς τοιῦτος, ἀλλὰ μὴ τινὰ ἀχαριστίαν μισῦσι ὑπ' αὐτῶν, ἀλλὰ δὲ τὸ μάλιστα λυσιτελεῖν τοῖς τοιῦτοις χρῆσθαι, τῦτος μάλιστα διώκυσι; νὴ τὸν Δία, ὦ Σώκρατες, ἔφη, θεοῖς ταῦτα πάντα ἔοικε. τὸ γὰρ τὸς νόμους αὐτὸς τοῖς ὠφελοῦσι τὰς τιμωρίας ἔχειν, βέλτιον ἢ κατ' ἄνθρωπον νομοθέτην δοκεῖ μοι εἶναι. πότερον οὖν, ὦ Ἱππία, τὸς θεὸς ἡγῇ τὰ δίκαια νομοθετεῖν, ἢ ἄλλα τ' δικαίων; οὐκ ἄλλα μὰ Δί', ἔφη· πολλῇ γὰρ ἂν ἄλλος γέ τις τὰ δίκαια νομοθετήσειεν, εἰ μὴ θεός. καὶ τοῖς θεοῖς ἄρα, ὦ Ἱππία, τὸ αὐτὸ δίκαιόν

8. Quid autem? benefacientibus viciſſim benefacere, annon ubique legibus ſancitum eſt? Eſt, inquit. Et hæc etiam *lex* violatur. Quo fit ut & illi qui hanc violant, pœnas dent, ab amicis bonis deſerti, & coacti eos quærere quibus odio ſunt. Annon qui benefaciunt illis qui ipſorum operâ utuntur, amici boni ſunt: at qui viciſſim illis benè non faciunt, licet ob ingratitudinem ſuam eis odio ſint, tamen, quod horum opera imprimis ſibi utilis ſit, eoſdem ſtudiosè quæritant? Profectò, inquit, mi Socrates, hæc omnia divina eſſe videntur. Nam leges ipſas continere illorum pœnas qui eas violant, id mihi cujuſdam eſſe præſtantioris legiſlatoris videtur, quàm humani. Num igitur exiſtimas, mi Hippia, Deos juſta præſcribere legibus, an verò à juſtis aliena? Minimè aliena, inquit: nec enim facilè quis alius, præter Deum, juſta ſancire poteſt. Ergo etiam Diis, mi Hippia, placet idem

τε καὶ νόμιμον εἶναι ἀρέσκῃ. τοιαῦτα λέγων τε καὶ πράττων δικαιοτέρους ἐποίῃ τοὺς πλησιάζοντας.

ΚΕΦ. ε'.

Ως δὲ καὶ σωφρονεστέρους ἐποίει τοὺς συνόντας ἑαυτῷ, νῦν αὖ τοῦτο λέξω. νομίζων γὰρ ἐγκράτειαν ἀγαθὸν εἶναι τῷ μέλλοντι καλόν τι πράξειν, πρῶτον μὲν αὐτὸς φανερὸς ἦν τοῖς συνοῦσιν ἀσκῶν αὐτὸν μάλιστα πάντων ἀνθρώπων· ἔπειτα διαλεγόμενος προετρέπετο πολὺ μάλιστα τοὺς συνόντας πρὸς ἐγκράτειαν.

β'. Ἀεὶ μὲν οὖν τῶν πρὸς ἀρετὴν χρησίμων αὐτός τε διετέλει μεμνημένος, καὶ τοὺς συνόντας πάντας ὑπομιμνήσκων. οἶδα δέ ποτε αὐτὸν καὶ πρὸς Εὐθύδημον περὶ ἐγκρατείας τοιάδε διαλεχθέντα· εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Εὐ-

& juſtum eſſe & legitimum. Hujuſmodi quum & diceret & e conſilio ageret, reddebat illos, qui conveniebant ipſum, juſtiores.

CAP. V.

CÆterùm, quo pacto familiares ſuos magis ad agendum idoneos efficiebat, nunc dicam. Nam quum exiſtimaret temperantiam eſſe bonum ei, qui præclarum aliquid geſturus eſſet; primum ipſe familiaribus ſuis hominum omnium maximè in hoc exercitatus apparebat: deinde differendo omnium maximè familiares ſuos ad temperantiam impellebat.

2. Itaque ſemper & ipſe meminerat illorum, quæ ad virtutem conducerent, & familiares ſuos omnes commonefaciebat. Scio ipſum aliquando ad Euthydemum de temperantiâ hujuſmodi quædam diſſeruiſſe: Dic mihi,

θύδημε, ἆρα καλὸν καὶ μεγαλεῖον νομίζεις εἶναι καὶ ἀνδρὶ καὶ πόλει κτῆμα ἐλευθερίαν; ὡς οἷον τέ γε μάλιστα, ἔφη. ὅστις οὖν ἄρχεται ὑπὸ τῶν ἀπὸ τοῦ σώματος ἡδονῶν, καὶ ἀπὸ ταύτας μὴ δύναται πράττειν τὰ βέλτιστα, νομίζεις τοῦτον ἐλεύθερον εἶναι; ἥκιστα, ἔφη. ἴσως γὰρ ἐλεύθερον φαίνεταί σοι τὸ πράττειν τὰ βέλτιστα. εἶτα τὸ ἔχειν τοὺς κωλύσοντας τὰ τοιαῦτα ποιεῖν, ἀνελεύθερον νομίζεις; πολὺ τἀπασί γε, ἔφη. παντάπασιν ἄρα σοι δοκοῦσιν οἱ ἀκρατεῖς ἀνελεύθεροι εἶναι; νὴ τὸν Δί', ἔφη, εἰκότως. πότερον δέ σοι δοκοῦσιν οἱ ἀκραλεῖς κωλύειν μόνον τὰ κάλλιστα πράττειν, ἢ καὶ ἀναγκάζειν τὰ αἴσχιστα ποιεῖν; οὐδὲν ἧττον ἔμοιγ', ἔφη, δοκοῦσι ταῦτα ἀναγκάζειν, ἢ ἐκεῖνα κωλύειν. ποίους δέ τινας δεσπότας ἡγῇ σὺ τοὺς μὲν ἄριστα κωλύοντας, τὰ δὲ κάκιστα ἀναγκάζοντας; ὡς δεινοὺς νὴ Δί',

Euthydeme, ait, num pulchram & magnificam tum viro tum civitati poſſeſſionem eſſe putas libertatem? Maximam, inquit. Qui ergo à corporeis voluptatibus vincitur; ac per has, quæ optima ſunt, e conſilio agere nequit; eumne tu hominem eſſe liberum putas? Minimè, ait. Fortaſſis enim hoc tibi videtur eſſe liberale, e conſilio agere nimirum optima. Ergo quoſdam habere qui vetent quo minus facias talia, putas eſſe illiberale? Omninò, ait. Igitur intemperantes tibi omninò eſſe videntur illiberales? Profectò, inquit, & meritò. Utrum verò tibi videntur intemperantes tantum impediri, quo minus pulcherrima e conſilio agant, an etiam cogi ad efficiendum turpiſſima? Nihilo mihi minus, inquit, ad hæc cogi videntur, quàm in illis impediri. At quales illos eſſe putas dominos, qui optima quidem impediunt, ad peſſima verò cogunt? Longiſſimè

ἔφη, κακίστους. δουλείαν δὲ ποίαν κακίστην νομίζεις εἶναι; ἐγὼ μέν, ἔφη, τὴν παρὰ τοῖς κακίστοις δεσπόταις. τὴν κακίστην ἄρα δουλείαν οἱ ἀκρατεῖς δουλεύουσιν; ἔμοιγε δοκεῖ, ἔφη.

γ'. Σοφίαν δὲ, τὸ μέγιστον ἀγαθὸν, ὑπ' ἀνθρώπων ἡ ἀκρασία, εἰς τοὐναντίον αὐτοὺς ἐμβάλλειν; ἢ ὑπ' οὐ δοκεῖ σοι παρέχειν τε τοῖς ὠφελοῦσι καὶ καταμανθάνειν αὐτὰ κωλύειν, ἀφέλκουσα ὑπὸ τὰ ἡδέα, καὶ πολλάκις αἰσθανομένους τ' ἀγαθῶν τε καὶ τ' κακῶν ἐκπλήξασα, ποιεῖν τὸ χεῖρον ἀντὶ τοῦ βελτίονος αἱρεῖσθαι; γίγνεσθαι τοῦτ', ἔφη. σωφροσύνην δὲ, ὦ Εὐθύδημε, τίνι ἂν φαίημεν ἧττον, ἢ τῷ ἀκρατεῖ, προσήκειν; αὐτὰ γὰρ δήπου τὰ ἐνδυτία, σωφροσύνης καὶ ἀκρασίας ἔργα ἐστίν. ὁμολογῶ καὶ τοῦτ', ἔφη. τὸ δ' ὀπτιμελεῖσθαι, ὧν προσήκει, οἴει τι κωλυτικώτερον ἀκρασίας εἶναι; ἔχειν ἔγωγ', ἔφη. τὸ δ' ἀντὶ τ' ὠφελούντων τὰ

pessimos, ait. Et quam esse pessimam servitutem arbitraris? Eam, ait, quæ apud pessimos dominos serviatur. Ergone intemperantes servitutem pessimam serviunt? Ita mihi videtur, inquit.

3. Annon sapientiam, Bonum maximum, ab hominibus arcere videtur tibi intemperantia, & in contrarium eos conjicere? Non videtur tibi prohibere, quo minus aliquis rebus ex usu futuris attendat, easque discat; dum pertrahit nos ad res voluptuarias, ac sæpe bona malaque sentientes percellens facit, ut pejus melioris loco eligamus? Fit hoc, inquit. Atque animi sanitatem, mi Euthydeme, cui minus convenire dicemus quàm intemperanti? Nam sanitatis animi ac intemperantiæ opera certè sibimet contraria sunt. Id etiam fateor, ait. Putasne quid à studio eorum, quæ conveniunt, magis prohibere, quàm intemperantiam? Minimè, inquit. An quid homini putas esse nocentius, quàm

βλάπτουσα προαιρεῖσθαι ποιοῦντος, καὶ τούτων μὲν ὀρθῶς μελεῖσθαι, ἐκείνων δὲ ἀμελεῖν πείθοντος, καὶ τοῖς σωφρονοῦσι τἀναντία ποιεῖν ἀναγκάζοντος, οἴει τι ἀνθρώπῳ κάκιον εἶναι; οὐδέν, ἔφη. οὐκοῦν τὴν ἐγκράτειαν τῶν ἐναντίων ἢ τὴν ἀκρασίαν εἰκὸς τοῖς ἀνθρώποις αἰτίαν εἶναι; πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. ἴσχυν καὶ ὃ τῶν ἐναντίων αἴτιον εἰκὸς ἄριστον εἶναι; εἰκὸς γάρ, ἔφη. ἔοικεν ἄρ', ἔφη, ὦ Εὐθύδημε, ἄριστον ἀνθρώπῳ ἡ ἐγκράτεια εἶναι. εἰκότως γάρ, ἔφη, ὦ Σώκρατες.

δ'. Ἐκεῖνο δέ, ὦ Εὐθύδημε, ἤδη ποτὲ ἐνεθυμήθης; ποῖον; ἔφη. ὅτι καὶ ὑπὲρ τὰ ἡδέα, ἐφ' ἅπερ μόνα δικεῖ ἡ ἀκρασία τοὺς ἀνθρώπους ἄγειν, αὐτὴ μὲν οὐ δύναται ἄγειν· ἡ δ' ἐγκράτεια πάντων μάλιστα ἥδεσθαι ποιεῖ. πῶς; ἔφη. [1] ὥσπερ ἡ μὲν ἀκρασία οὐκ ἐῶσα χαρτερεῖν οὔτε λιμὸν, οὔτε

id, quod efficit, ut noxia præferat utilibus; ac illis quidem operam impendere, hæc verò negligere ſuadeat; denique cogat illis nos contraria facere, quæ ſolent animo ſano uſi? Nihil, ait. Ergo temperantiam conſentaneum eſt hominibus eſſe cauſam contrariorum, quàm intemperantiam? Omninò, ait. Igitur etiam cauſam hanc contrariorum conſentaneum eſt optimam eſſe? Conſentaneum, inquit. Ergo videtur, mi Euthydeme, temperantia quiddam eſſe homini optimum. Et meritò quidem, ait, ô Socrates.

4. Illud autem, mi Euthydeme, conſiderâſtine unquam? Qualenam? inquit. Quòd ad voluptates, ad quas quidem ſolas nos ducere videtur intemperantia, minimè illa poſſit perducere: ſed quòd temperantia longè maxima voluptatis ſit cauſa. Quo modo, ait? Hoc ferè modo. Intemperantia non ferens, ut tolerentur fa-

1 Forſan ὥσπ ως

δίψαν, οὔτε ἀφροδισίων ἐπιθυμίαν, οὔτε ἀγρυπνίαν, (δι' ὧν μόνων ἐστὶν ἡδέως μὲν φαγεῖν τε καὶ πιεῖν καὶ ἀφροδισιάσαι, ἡδέως δ' ἀναπαύσασθαί τε καὶ κοιμηθῆναι, ἐπιμείναντας καὶ ἀναχωμένους, ἕως ἂν ταῦτα ὡς ἥδιστα γένηται) κωλύει τοῖς ἀναγκαιοτάτοις τε καὶ συνεχεστάτοις ἀξιολόγως ἥδεσθαι· ἡ δ' ἐγκράτεια μόνη ποιοῦσα καρτερεῖν τὰ εἰρημένα, μόνη καὶ ἥδεσθαι ποιεῖ ἀξίως μνήμης ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις. παντάπασιν, ἔφη, ἀληθῆ λέγεις. ἀλλὰ μὴν τοῦ μαθεῖν τι καλὸν καὶ ἀγαθὸν, καὶ δι' ἐπιμελείας τῶν τοιούτων [1] τινὸς, δι' ὧν ἄν τις καὶ τὸ ἑαυτοῦ σῶμα καλῶς διοικήσειε, καὶ ἑαυτοῦ οἶκον καλῶς οἰκονομήσειε, καὶ φίλοις καὶ πόλει ὠφέλιμος εἶναι δύναιτο, καὶ ἐχθρῶν κρατήσειεν, ἆρ' οὐ μόνον ὠφέλειαν, ἀλλὰ καὶ ἡδονὰς μέγιστας γίγνοιτ'; ἃ μὲν γὰρ ἐγκρατεῖς ἀπολαύουσι παρέπονται αὐτοῖς, οἱ δ' ἀκρατεῖς οὐδενὸς μετέχουσι. τῷ γὰρ ἂν ἥκιστα φήσαιμεν τούτων προσήκειν,

mes, ſitis, rei venereæ cupiditas, vigiliæ, (per quæ ſola ſuaviter comedere, bibere, venerem exercere poſſumus; ſuaviter quieſcere ac dormire, expectantes ac ſuſtinentes, donec illa quàm jucundiſſimè fiant) quominus maximè neceſſariis & continuis voluptatibus dignè fruamur, impedit: temperantia verò, dum ſola facit, ut quæ diximus, toleremus; etiam ſola voluptatem memoratu dignam excitat in iis, quæ recenſuimus. Omninò vera dicis, ait. Quinetiam à diſciplinâ rerum honeſtarum & egregiarum, & à ſtudio eorum impedit, quibus quis rectè corpus ſuum regat, & familiam rectè adminiſtret, & amicis patriæque proſit, & hoſtes ſuperet, de quibus maximæ non utilitates modò, ſed etiam voluptates exiſtunt. Ex his enim fructum percipiunt temperantes, dum ea faciunt; quum intemperantes nullius horum participes fiant. Nam cui dicere poſſimus hæc minus convenire,

1 Forſan τινὸς ἐπιμελείας,

ἢ ᾧ ἥκιστα ἔξεστι ταῦτα σκοπεῖν, κατεχομένῳ ὑπὸ τῶν ἀπουδάζειν περὶ τὰς ἐγκυτάτω ἡδονάς; καὶ ὁ Εὐθύδημος, δοκεῖς μοι, ἔφη, ὦ Σώκρατες, λέγειν, ὡς ἀνδρὶ ἥττονι τῶν ἀπὸ τοῦ σώματος ἡδονῶν πάμπαν οὐδεμιᾶς ἀρετῆς προσήκει. τί γὰρ διαφέρει, ἔφη, ὦ Εὐθύδημε, ἀνθρώπου ἀκρατοῦς θηρίου τοῦ ἀμαθεστάτου; ὅστις γὰρ τὰ μὲν κράτιστα μὴ σκοπεῖ, τὰ ἥδιστα δ' ἐκ παντὸς τέχνῃ ζητεῖ ποιεῖν, τί ἂν διαφέροι τῶν ἀφρονεστάτων βοσκημάτων;

quàm cui minimè licet hæc e consilio agere, occupato quærendis gnaviter voluptatibus maximè obviis? Tum Euthydemus, dicere mihi, ait, videris, mi Socrates, homini, qui à corporeis voluptatibus vincitur, nullam omninò virtutem convenire. Nam quid interest, mi Euthydeme, inquit, inter hominem intemperantem & rudissimam belluam? Nam qui non considerat optima, & omninò facere quærit ea, quæ jucundissima sunt, quid ille differat ab imprudentissimis pecudibus?

ΚΕΦ. ϛ'.

Ἀλλὰ τοῖς ἐγκρατέσι μόνοις ἔξεστι σκοπεῖν τὰ κράτιστα τῶν πραγμάτων, καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ διαλέγοντας κατὰ γένη, τὰ μὲν ἀγαθὰ προαιρεῖσθαι, τῶν δὲ κακῶν ἀπέχεσθαι. καὶ οὕτως, ἔφη, ἀρίστους τε καὶ εὐδαιμονεστάτους ἄνδρας γίγνεσθαι, καὶ διαλέγεσθαι δυνατωτάτους. ἔφη δὲ καὶ ὃ "διαλέγεσθαι" ὀνομασθῆναι ἐκ τοῦ συνιόντας κοινῇ βουλεύεσθαι, διαλέγοντας κατὰ γένη τὰ πράγματα. δεῖν οὖν πειρᾶσθαι ὅτι μάλιστα πρὸς τοῦτο ἑαυτὸν ἕτοιμον παρασκευάζειν, καὶ τούτου μάλιστα ἐπιμελεῖσθαι. ἐκ τούτου γὰρ γίνεσθαι ἄνδρας ἀρίστους τε, καὶ ἡγεμονικωτάτους, καὶ διαλεκτικωτάτους.

β'. Ὡς δὲ καὶ διαλεκτικωτέρους ἐποίει τοὺς συνόντας, πειράσομαι καὶ τοῦτο λέγειν. Σωκράτης γὰρ τοὺς μὲν

CAP. VI.

SOLI temperantes res optimas considerare possunt, easque tum verbis tum reipsâ secundum genera secernere, ac bonas quidem eligere, à malis autem abstinere. Atque hoc modo dicebat viros præstantissimos ac felicissimos effici, maximeque ad differendum idoneos. Aiebat etiam "διαλέγεσθαι" ex eo dictum esse, quòd convenientes communiter consultent, dum res secundum genera discernunt. Itaque enitendum esse, ut ad hoc se quàm paratissimum quisque reddat, eique rei maximè studeat. Nam ex eo fieri homines præstantissimos, & imperio dignissimos, & differendi peritissimos.

2. Quo quidem modo familiares suos etiam differendi peritiores effecerit, etiam hoc exponere conabor. Etenim

εἰδόσας, τί ἕκαστον εἴη τ᾽ ὄντων, ἐνόμιζε καὶ τοῖς ἄλλοις ἂν ἐξηγεῖσθαι δύνασθαι· τὸν δὲ μὴ εἰδότας, ὑδὲν ἔφη θαυμαστὸν εἶ αὐτούς τε σφάλλεσθαι, καὶ ἄλλους σφάλλειν. ὧν ἕνεκα σκοπῶν σὺν τοῖς συνοῦσι, τί ἕκαστον εἴη τῶν ὄντων, οὐδεπώποτ᾽ ἔλιγε. πάντα μὲν οὖν ἢ διωρίζετο, πολὺ ἔργον ἂν εἴη διεξελθεῖν· ἃ δ᾽ ὅσοις δὲ καὶ τὸν τρόπον τὸν ὑπισχνέομαι δηλώσειν οἷμαι, τοσαῦτα λέξω.

γ'. Πρῶτον δὲ περὶ εὐσεβείας ὧδέ πως ἐσκόπει· εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Εὐθύδημε, ποῖόν τι νομίζεις εὐσέβειαν εἶναι; καὶ ὅς, κάλλιστον νὴ Δί᾽, ἔφη. ἔχεις οὖν εἰπεῖν, ὁποῖός τις ὁ εὐσεβὴς ἐστιν; ἐμοὶ μὲν δοκεῖ, ἔφη, ὁ τοὺς θεοὺς τιμῶν. ἔξεστι δὲ, ὃν ἄν τις βούληται τρόπον, τοὺς θεοὺς τιμᾶν; οὔκ· ἀλλὰ νόμοι εἰσὶ, καθ᾽ οὓς δεῖ τοῦτο ποιεῖν. ἴσως οὖν ὁ τοὺς νόμους τούτους εἰδὼς, εἰδείη ἂν, ὡς δεῖ, τοὺς θεοὺς

putabat Socrates, eos, qui ſcirent quid eſſent res ſingulæ, poſſe aliis etiam eas explicare: qui verò neſcirent, ipſos & falli & alios quoque fallere, non mirum eſſe dicebat. Ideoque nunquam ſuis cum familiaribus conſiderare deſinebat, quid res quælibet eſſet. Omnia quomodo definiret, operoſum fuerit percenſere: quæ modum conſiderationis hujus indicatura puto, illa dicam.

3. Primum de pietate hoc ferè modo conſiderabat: Dic mihi, mi Euthydeme, inquit, quale quiddam eſſe putas pietatem? Et ille, Pulcherrimum profectò, ait. Poteſne igitur dicere, qualis ſit homo pius? Is, ait, mihi videtur, qui Deos honore afficit. Licetne verò Deos eo modo honorare, quo quiſque vult? Non; ſed leges quædam ſunt, ſecundum quas id faciendum eſt. Ergo qui leges has novit, is ſciret, quo pacto Dii ſint

τιμᾷν; οἶμαι ἔγωγ', ἔφη. ἆρ' οὖν ὁ εἰδὼς τοὺς θεοὺς τιμᾷν, οὐκ ἄλλως οἴεται δεῖν τοῦτο ποιεῖν, ἢ ὡς οἶδεν; οὐ γὰρ οὖν, ἔφη. ἄλλως δέ τις θεοὺς τιμᾷ, ἢ ὡς οἴεται δεῖν; οὐκ οἶμαι, ἔφη. ὁ ἄρα τὰ περὶ τοὺς θεοὺς νόμιμα εἰδὼς, νομίμως ἂν τοὺς θεοὺς τιμῴη. πάνυ μὲν οὖν. οὐκοῦν ὅ γε νομίμως τιμῶν, ὡς δεῖ, τιμᾷ; πῶς γὰρ οὔ; ὁ δέ γε, ὡς δεῖ, τιμῶν, εὐσεβής ἐστι; πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. ὁ ἄρα τὰ περὶ τοὺς θεοὺς νόμιμα εἰδὼς, ὀρθῶς ἂν ἡμῖν εὐσεβὴς ὁρισθείη. ἐμοὶ γοῦν, ἔφη, δοκεῖ.

δ'. Ἀνθρώποις δὲ ἆρα ἔξεστιν, ὃν ἄν τις τρόπον βούληται, χρῆσθαι; οὐκ· ἀλλὰ καὶ περὶ τούτοις ὁ εἰδὼς, ἃ ἐστι νόμιμα, καθ' ἃ δεῖ πρὸς ἀλλήλους χρῆσθαι, νόμιμος ἂν εἴη. οὐκοῦν ὃ τι ταῦτα χρώμενοι ἀλλήλοις, ὡς δεῖ, χρῶνται; πῶς γὰρ οὔ; οὐκοῦν οἵ γε, ὡς δεῖ, χρώμενοι, καλῶς χρῶνται; πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. οὐκοῦν οἵ γε τοῖς

honorandi? Arbitror, ait. Ergo qui Deos novit honorare, non aliter id faciendum putat, quàm utì ſcit? Non aliter, inquit. Eſtne verò quiſquam qui Deos honoret aliter, quàm putet oportere? Non arbitror, ait. Ergo qui novit ea quæ legitima ſunt erga Deos, is legitimè Deos honorat. Omninò, ait. Qui igitur legitimè ipſos honorat, is honorat, ut oportet? Quî non? Qui verò ſic, ut oportet, honorat, an pius eſt? Omninò, inquit. Ergo qui legitima novit erga Deos, eum rectè pium definiverimus. Ita mihi videtur, ait.

4. An verò licet hominibus ſic uti, quemadmodum aliquis vult? Non: ſed apud hos etiam qui novit legitima, ſecundum quæ alios aliis uti decet, legitimus eſſet. Ergo qui ſecundum hæc ſe invicem utuntur, ut decet, utuntur? Quî non? Num verò qui utuntur, ut decet, rectè utuntur? Omninò, ait. Ergo qui rectè

ἀνθρώποις καλῶς χρώμενοι, καλῶς πράττουσι τὰ ἀνθρώπεια πράγματα; εἰκός γ', ἔφη. οὐκοῦν οἱ τοῖς νόμοις πειθόμενοι, δίκαια ὅτι ποιοῦσι; πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. δίκαια δὴ οἶσθα, ἔφη, ὁπόια καλεῖται; ἃ οἱ νόμοι κελεύουσιν, ἔφη. οἱ ἄρα ποιοῦντες, ἃ ⓐ νόμοι κελεύουσι, δίκαιά τε ποιοῦσι, καὶ ἃ δεῖ; πῶς γὰρ οὔ; Δοκοῖεν οἵ γε τὰ δίκαια ποιοῦντες, δίκαιοί εἰσιν; οἶμαι ἔγωγ', ἔφη. οἴει ἂν τινας πείθεσθαι τοῖς νόμοις, μὴ εἰδότας, ἃ οἱ νόμοι κελεύουσιν; οὐκ ἔγωγ', ἔφη. εἰδότας δὴ ἃ δεῖ ποιεῖν, οἴει τινὰς οἴεσθαι, δεῖν μὴ ποιεῖν ταῦτα; οὐκ οἶμαι, ἔφη. οἶδας δέ τινας ἄλλα ποιοῦντας, ἢ ἃ οἴονται δεῖν; οὐκ ἔγωγ', ἔφη. οἱ ἄρα τὰ περὶ τοὺς ἀνθρώπους νόμιμα εἰδότες, τὰ δίκαια ὅτι ποιοῦσιν; πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. οὐκοῦν οἵ γε τὰ δίκαια ποιοῦντες, δίκαιοί εἰσι; τίνες δ' ἄλλοι; ἔφη. ὀρθῶς ἂν ποιοῖμεν ἄρα ὁριζόμενοι, ὁρίζοιμθα δικαίους εἶναι τοὺς εἰδότας τὰ περὶ ἀνθρώπους νόμιμα; ἔμοιγε δοκεῖ, ἔφη.

utuntur hominibus, illi etiam res humanas rectè agunt? Consentaneum, inquit. Num qui legibus parent, justa faciunt? Omninò, inquit. Scis autem qualianam justa dicantur? Quæ leges jubent, ait. Ergo qui ea faciunt, quæ leges jubent, tum justa faciunt, tum quæ fieri debent? Quî non? An verò justi sunt, qui justa faciunt? Arbitror equidem, ait. Ergone putas legibus aliquos parere, qui nesciunt quæ leges jubent? Non equidem, ait. At qui sciunt quid faciendum sit, eosne putas arbitrari, faciendum id non esse? Non puto, ait. An aliquos nôsti, qui alia faciunt, quàm quæ fieri debere putant? Minimè, inquit. Ergo qui sciunt quæ legitima sunt erga homines, justa faciunt? Omninò, ait. Qui igitur justa faciunt, justi sunt? Qui tandem alii? ait. Ergo rectè definiamus, si eos esse justos definiverimus, qui sciunt quæ legitima sint erga homines? Sic mihi videtur, ait.

ε'. Σοφίαν δὲ τί ἂν φήσαιμεν εἶναι; εἰπέ μοι, πότερά σοι δοκοῦσιν ⓐ σοφοὶ, ἃ ἐπίστανται, ταῦτα σοφοὶ εἶναι, ἢ εἰσί τινες, ἃ μὴ ἐπίστανται, σοφοὶ; ἃ ἐπίστανται δῆλον ὅτι, ἔφη. πῶς γὰρ ἄν τις, ἅ γε μὴ ἐπίσταιτο, ταῦτα σοφὸς εἴη; ἆρ' οὖν οἱ σοφοὶ, ἐπιστήμῃ σοφοί εἰσιν; τίνι γὰρ, ἔφη, ἄλλῳ τις ἂν εἴη σοφὸς, εἴ γε μὴ ἐπιστήμῃ; ἄλλο δέ τι σοφίᾳ οἴῃ εἶναι, ἢ ᾧ σοφοί εἰσιν; οὐκ ἔγωγε. ἐπιστήμη ἄρα σοφία ἐστίν; ἔμοιγε δοκεῖ. ἆρ' οὖν δοκεῖ σοι ἀνθρώπῳ δυνατὸν εἶναι τὰ ὄντα πάντα ἐπίστασθαι; οὐδὲ μὰ Δί' ἔμοιγε [1] πολλοστὸν μέρος αὐτῶν. πάντα μὲν ἄρα σοφὸν οὐκ οἷόν τε ἄνθρωπον εἶναι; μὰ Δί' οὐ δῆτα, ἔφη. ὁ ἄρα ἐπίσταται ἕκαστος, τοῦτο καὶ σοφός ἐστιν; ἔμοιγε δοκεῖ.

ς'. Ἆρ' οὖν, ὦ Εὐθύδημε, καὶ τἀγαθὸν οὕτω ζητητέον

5. Quid verò dicere poſſimus ſapientiam eſſe? Die mihi; utrum tibi ſapientes, in iis rebus, quæ nôrunt, ſapientes eſſe videantur; an aliqui ſint in iis ſapientes, quæ neſciunt? Nimirum in illis ſapientes ſunt, quæ ſciunt. Nam quî poſſit aliquis eſſe ſapiens in illis, quæ neſcit? Num igitur ſapientes, ſcientiâ ſunt ſapientes? Quânam aliâ re ſapiens aliquis fuerit, ſi non ſcientiâ? Num verò putas quiddam aliud eſſe ſapientiam, quàm quo homines ſapientes ſunt? Non equidem. Ergo ſapientia eſt ſcientia? Mihi quidem videtur. Ergone tibi videtur, hominem res omnes ſcire poſſe? Imò nec partem profectò rerum milleſimam. Homo igitur in omnibus nequit eſſe ſapiens? Minimè profectò, ait. Ergo in eo quiſque eſt ſapiens, quod ſcit? Mihi quidem videtur.

6. Num & de bono, Euthydeme, ſic quærendum

1 Forſan χιλιοστὸν

ἐστί; πῶς; ἔφη. δοκεῖ σοι τὸ αὐτὸ πᾶσιν ὠφέλιμον εἶναι; οὐκ ἔμοιγε. τί δέ; ὃ ἄλλῳ ὠφέλιμον ὄν δοκεῖ σοι ὁτέοτε ἄλλῳ βλάβερὸν εἶ); καὶ μάλα, ἔφη. ἄλλο δ' ἄν τι φαίης ἀγαθὸν εἶναι, ἢ ὃ ὠφέλιμον; οὐκ ἔγωγ', ἔφη. ὃ ἄρα ὠφέλιμον, ἀγαθόν ἐστιν, ὅτῳ ἂν ὠφέλιμον ᾖ; δοκεῖ μοι, ἔφη.

ζ. Τὸ δὴ καλὸν ἔχοιμεν ἄν πως ἄλλως εἰπεῖν, [1] ἢ, εἰ ἔστιν, ὀνομάζεις καλὸν ἢ σῶμα, ἢ σκεῦος, ἢ ἀλλ' ὁτιοῦν, ὃ οἶσθα πρὸς πάντα καλὸν ὄν; μὰ Δί' οὐκ ἔγωγ', ἔφη. ἆρ' οὖν, πρὸς ὃ ἂν ἕκαστον χρήσιμον ᾖ, πρὸς τοῦτο ἑκάστῳ καλῶς ἔχει χρῆσθαι; πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. καλὸν δὲ πρὸς ἄλλο τί ἐστιν ἕκαστον, ἢ πρὸς ὃ ἑκάστῳ καλῶς ἔχει χρῆσθαι; οὐδὲ πρὸς ἕν ἄλλο, ἔφη. τὸ χρήσιμον ἄρα καλόν ἐστι, πρὸς ὃ ἂν ᾖ χρήσιμον; ἔμοιγε δοκεῖ, ἔφη.

erit? Quomodo? ait. Num idem tibi videtur omnibus *hominibus* esse utile? Non mihi quidem. Quid? An quod utile est alteri, non tibi videtur esse nonnunquam alteri noxium? Omnino, ait. Num quid aliud potes dicere bonum esse, quàm id, quod est utile? Non equidem, ait. Ergo quod est utile, bonum est illi, cui utile fuerit? Ita mihi videtur, inquit.

7. An verò pulchrum alio quodam modo appellare possimus, quàm aut pulchrum corpus, aut vas, aut aliud quiddam: an tibi licet nominare, quod scis ad omnia pulchrum esse? Non equidem profectò, inquit. Ergo ad quod utile quidque fuerit, ad id cuique pulchrum est eo uti? Omnino, ait. Num autem quævis res ad aliud quiddam pulchra est, quàm cujus usui singula pulchrè applicentur? Ad nihil aliud, inquit. Ergo quod est utile, pulchrum est ad quodcunque utile fuerit? Ita mihi videtur, inquit.

1 Forsan, ἢ καλὸν σῶμα, ἢ σκεῦος, ἢ ἄλλ' ὁτιοῦν· ἢ ἔνεστιν ὀνομάζειν, ἃ οἶσθα πρὸς πάντα καλὸν ὄν;

η'. Ἀνδρείαν δὲ, ὦ Εὐθύδημε, ἆρα τῶν καλῶν νομίζεις εἶναι; κάλλιστον μὲν οὖν ἔγωγ', ἔφη. χρήσιμον ἆρα ὑπὸς τὰ ἐλάχιστα νομίζεις τὴν ἀνδρείαν; μὰ Δί', ἔφη, ὡς τὰ μέγιστα μὲν οὖν. ἆρ' οὖν δοκεῖ σοι ὑπὸς τὰ δεινά τε καὶ ὑποπίπτοντα χρήσιμον εἶναι ὃ ἀγνοεῖν αὐτά; ἥκιστά γ', ἔφη. οἱ ἄρα μὴ φοβούμενοι τὰ τοιαῦτα, διὰ τὸ μὴ εἰδέναι, τί ἐστιν, οὐκ ἀνδρεῖοί εἰσι; νὴ Δί', ἔφη· πολλοὶ γὰρ ἂν οὕτω γε τῶν τε μαινομένων καὶ τῶν δειλῶν ἀνδρεῖοι εἶεν. τί δὲ ⓘ καὶ τὰ μὴ δεινὰ δεδοικότες; ἔπ γε, νὴ Δία, ἧττον, ἔφη. ἆρ' οὖν σὺ μὲν ἀγαθοὺς ὡς τὰ δεινὰ καὶ ὑποπίπτοντα ὄντας, ἀνδρείους ἡγῇ εἶναι, σὺ δὲ κακοὺς, δειλούς; πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. ἀγαθοὺς δὲ ὡς τὰ τοιαῦτα νομίζεις ἄλλους πινὰς, ἢ τοὺς δυναμένους αὐτοῖς καλῶς χρῆσθαι; οὐκ, ἀλλὰ τούτους, ἔφη. κακοὺς ἦ ἄρα, τοὺς οἵους τούτους κακῶς χρῆσθαι; τίνας δὲ ἄλλους; ἔφη. ἆρ'

8. Fortitudinem verò, mi Euthydeme, num inter pulchra esse censes? Imò pulcherrimum quid, ait. Ergo tu fortitudinem non ad minima utilem esse statuis? Certè, inquit, ad maxima. Num igitur tibi utile esse ad terribilia & periculosa videtur, ea ipsa ignorare? Minime, inquit. Ergo qui ejusmodi non metuunt, propterea quòd nesciant quid sint, non sunt fortes? Non profectò, inquit: nam cæteroqui multi homines animo insani & timidi, fortes essent. Quid autem illi, qui non terribilia metuunt? Multò minus, inquit. Qui ergo boni sunt ad terribilia & periculosa, hos fortes esse putas; qui verò mali, timidos? Omninò, inquit. An verò putas ad talia quosdam alios etiam bonos esse, quàm qui eis uti rectè possint? Non, ait, sed hos ipsos. Malos autem, qui his malè utantur? Quosnam alios? inquit. Ergone

ϑν ἕκαστοι χρῶν), ὡς οἴονται δεῖν; πῶς γὰρ ἄλλως; ἔφη. ἆρα οὖν ⓐ μὴ δυναμένοι καλῶς χρῆσθαι, ἴσασιν ὡς δεῖ χρῆσθαι; ϑ δήπου γε, ἔφη. οἱ ἄρα εἰδότες ὡς δεῖ χρῆσθαι, ϑτοι καὶ δυώσονται; μόνοι γε, ἔφη. τί δέ; οἱ μὴ διημαρτηκότες ἆρα κακῶς χρῶν) τοῖς τοιούτοις; ϑκ οἶμαι, ἔφη. οἱ ἄρα κακῶς χρώμενοι διημαρτήκασιν; εἰκός γε, ἔφη. οἱ μὲν ἆρα ὑποτρόμενοι τοῖς δεινοῖς τε καὶ ὑποπτεύοις καλῶς χρῆσθαι, ἀνδρεῖοί εἰσιν· οἱ δὲ ἁμαρτάνοντες τούτου, δειλοί; ἔμοιγε δοκοῦσιν, ἔφη.

ϑ'. Βασιλείαν δὲ καὶ Τυραννίδα, ἀρχὰς μὲν ἀμφοτέρας ἡγεῖτο εἶναι, διαφέρειν δὲ ἀλλήλων ἐνόμιζε. τὴν μὲν γὰρ, ἑκόντων τε τῶν ἀνθρώπων καὶ κατὰ νόμους, τῶν πόλεων ἀρχὴν, βασιλείαν ἡγεῖτο· τὴν δὲ ἀκόντων τε καὶ μὴ κατὰ νόμους, ἀλλ' ὅπως ὁ ἄρχων βούλοιτο, τυραννίδα. καὶ ὅπου μὲν ἐκ τῶν τὰ νόμιμα

utuntur ſinguli, ut oportere ſe arbitrantur? Qui aliter? inquit. Sciuntne qui non poſſunt rectè uti, quo pacto utendum ſit? Nequaquam, inquit. Igitur qui nôrunt ut ſit utendum, illi etiam poſſunt? Imò ſoli, inquit. Quid? Siqui non aberraverunt ab eorum uſu, num malè his utuntur? Non arbitror, inquit. Ergo qui malè utuntur, aberrant? Conſentaneum, ait. Qui igitur terribilibus et periculoſis rectè uti ſciunt, ſunt fortes; qui verò ab hoc aberrant, timidi ſunt? Mihi quidem videntur, inquit.

9. Et regnum etiam & tyrannidem, utrumque judicabat eſſe quidem imperium, verùm inter ſe differre ſtatuebat. Nam regnum eſſe putabat, in homines volentes ſecundum civitatum leges imperium; at in homines nolentes, nec ſecundum leges, ſed ex arbitrio principis imperium eſſe tyrannidem. Atque ubi magiſtratus ex

ὀπιτελούντων αἱ ἀρχαὶ καθίστανται, ταύτην τὴν πολιτείαν ἀριστοκρατίαν ὀνόμαζεν εἶναι· ὅπου δ' ἐκ τιμημάτων, πλουτοκρατίαν· ὅπου δ' ἐκ πάντων, δημοκρατίαν.

ι'. Εἰ δέ τις αὐτῷ ἀντιλέγοι, μηδὲν ἔχων σαφὲς λέγειν, ἀλλ' ἄνευ ἀποδείξεως, ἢ τι σοφώτερον φάσκων εἶναι, ὃν αὐτὸς λέγοι, ἢ πολιτικώτερον, ἢ ἀνδρειότερον, ἢ ἄλλό τι τοιούτων, ὀπὶ τ' ὑπόθεσιν ἐπανῆγεν ἂν πάντα τ' λόγον ὧδέ πως. φὴς σὺ ἀμείνω πολίτην εἶναι, ὃν σὺ ἐπαινεῖς, ἢ ὃν ἐγώ; φημὶ γὰρ οὖν. τί οὖν; ἦκ ἐκεῖνο πρῶτον ὀπισκεψώμθα, τί ἐστιν ἔργον ἀγαθοῦ πολίτου; πειῶμεν τοῦτο. ἤκουν ἂν μὲ χρημάτων διοικήσει κρατίστη ἂν ὁ χρήμασιν εὐπορωτέραν τὴν πόλιν ποιῶν; πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. ἐν δέ γε πολέμῳ, ὁ καθυπερτέραν τῶν ἀντιπάλων; πῶς γὰρ οὔ; ἐν δὲ πρεσβείᾳ ἄρα, ὃς ἂν φίλους ἀντὶ πολεμίων πρᾳ-

iis conſtituerentur, qui legitima perficiunt, eam reipublicæ formam exiſtimabat eſſe, in quâ Optimates dominantur; ubi ex cenſibus, locupletum imperium; ubi ex univerſis, ſtatum popularem.

10. Quod ſi quis ipſi aliquâ in re contradiceret, qui nihil certi, quod diceret, haberet; ac ſine demonſtratione, vel ſapientiorem eſſe prædicaret illum, cujus ipſe mentionem faceret, vel civilis adminiſtrationis peritiorem, vel fortiorem, vel quid aliud ejuſmodi; hoc ferè modo, orationem omnem ad rem propoſitam reducebat. Tune civem eſſe meliorem ais, quem ipſe prædicas, quàm quem ego? Aio. Quid ergo? annon id primum conſiderabimus, quodnam boni civis ſit officium? Faciamus id ſane. Ergo in opum adminiſtratione potior illius erit ratio, qui civitatem opulentiorem reddit? Omninò, ait. At in bello, qui hoſtium victricem efficit? Quî non? At in legatione, qui amicos ex hoſtibus

σκευάζῃ; εἰκότως γε. ὀκῶν καὶ ἐν δημηγορίᾳ, ὁ ςάσεις τε παύων, καὶ ὁμόνοιαν ἐμποιῶν; ἔμοιγε δοκεῖ. οὕτω δὲ τῶν λόγων ἐπαναδρομῶν, καὶ τοῖς ἀντιλέγουσιν αὐτοῖς φανερὸν ἐγίγνετο τἀληθές.

ια'. Ὁπότε δὲ αὐτός τι τῷ λόγῳ διεξίοι, ἀφ' ὧν μάλιςα ὁμολογουμένων ἐπορεύετο, νομίζων ταύτῃ τὴν ἀσφάλειαν εἶναι λόγου. τοιγαροῦν πολὺ μάλιςα, ὧν ἐγὼ οἶδα, ὅ, τι λέγοι, τὺς ἀκούοντας ὁμολογουμένους παρεῖχε. ἔφη δὲ, καὶ Ὅμηρον τῷ Ὀδυσσεῖ ἀναθεῖναι, "ὃ ἀσφαλὴς ῥήτορα εἶναι," ὡς ἰσχυρὸν αὐτὸν ὄντα ἀφ' ὧν δοκούντων τοῖς ἀνθρώποις ἄγειν τὺς λόγους.

efficit? Meritò. Ergo etiam in concionibus ad plebem, qui ſeditiones compeſcuerit, & auctor concordiæ fuerit? Ita mihi videtur. Hoc modo quum ſermo reduceretur, etiam illis ipſis, qui contradicebant, veritas eluceſcebat.

11. Et quum ipſe aliquid oratione percurrebat, per ea progrediebatur, quæ maximè eſſent in confeſſo; quod eſſe hanc orationis certitudinem arbitraretur. Itaque quum aliquid dicebat, longè omnium maximè, quos ego novi, auditores ſuos, ut idem faterentur, adducebat. Aiebat & Homerum id Ulyſſi tribuiſſe, "quòd eſſet orator "certus:" quia per ea quæ hominibus viderentur, orationes ſuas deducere poſſet.

ΚΕΦ. ζ'.

ΟΤΙ μὲ οὖν ἁπλῶς τ' ἑαυτῦ γνώμην ἀπεφαίνετο Σωκράτης πρὸς τὺς ὁμιλοῦντας αὐτῷ, δοκεῖ μοι δῆλον ἐκ τῶν εἰρημένων εἶναι· ὅτι δὲ καὶ αὐτάρκεις αὐτῷ τ' πρᾶξαι πράξεσιν αὐτὺς εἶναι ἐπεμελεῖτο, νῦν τῦτο λέξω. πάντων μὲν γὰρ, ὧν ἐγὼ οἶδα, μάλιστα ἔμελεν αὐτῷ εἰδέναι, ὅτι τις ὀπισήμων εἴη τ' συνόντων αὐτῷ. ὧν δὴ πρόσηκεν ἀνδρὶ καλῷ καὶ ἀγαθῷ εἰδέναι, ὅ, τι μὲ αὐτὸς εἰδείη, πάντων πρόθυμότατα ἐδίδασκεν· ὅτι δὴ αὐτὸς ἀπειρότερος εἴη, πρὸς τὺς ὀπισαμένους ἦγεν αὐτύς.

β'. Ἐδίδασκε δὲ καὶ μέχρι ὅτου δέοι ἔμπειρον εἶναι ἑκάστου πράγματος τὸν ὀρθῶς πεπαιδευμένον. αὐτίκα, γεωμετρίαν μέχρι μὲν τούτου ἔφη δεῖν μανθάνειν, ἕως ἱκανός τις γένοιτο, εἴ ποτε δέησειε, γῆν μέτρῳ ὀρθῶς

CAP. VII.

ITaque perſpicuum eſſe, ex iis quæ diximus, arbitror, Socratem ad eos, qui ejus conſuetudine uſi ſunt, ſententiam ſuam ſimpliciter protuliſſe. Quod etiam operam dederit, ut ipſi in agendis iis, quæ ſibi convenirent, ſatis eſſent idonei; id nunc exponam. Etenim maximè *Socrati* omnium, quos equidem novi, curæ erat, ut ſciret, quâ ſcientiâ ſuorum familiarium quiſque polleret in iis, quæ virum pulchri bonique ſtudioſum ſcire conveniret. Quod ipſe cognovit, ſummâ cum alacritate edocebat: quâ verò in re ipſe minus eſſet peritus, ad peritos eos deducebat.

2. Edocebat etiam, quouſque hominem rectè inſtitutum cujuſque rei peritum eſſe conveniat. Exempli gratiâ, geometriam eo uſque diſcendam aiebat, donec quis poſſet, ſi aliquando opus fuerit, terram vel rectâ

[1] Forſan αὐτῷ, ὧν γε π. α. κ. κ. ἀδίνειν.

ἢ διαλαβεῖν, ἢ διαδοῦναι, ἢ διατεῖμαι, ἢ ἔργον ἀποδείξασθαι. οὕτω δὲ τοῦτο ῥᾴδιον εἶναι μαθεῖν, ὥστε τὸν προσέχοντα τὸν νοῦν τῇ μετρήσει, ἅμα τήν τε γῆν, ὁπόση ἐστὶν, εἰδέναι, καὶ ὡς μετρεῖται ὑπιζάμβνον ἀπίεναι. τὸ δὲ μέχρι τῶν δυσξυνέτων διαγραμμάτων γεωμετρίαν μανθάνειν ἀποδοκιμάζειν. ὅ, τι μὲν γὰρ ὠφελοίη ταῦτα, οὐκ ἔφη ὁρᾶν· (καί τοι οὐκ ἀπειρός γε αὐτῶν ἦν) ἔφη δὲ ταῦτα ἱκανὰ εἶναι ἀνθρώπου βίον καταπλῆσαι, καὶ ἄλλων πολλῶν τε καὶ ὠφελίμων μαθημάτων ἀποκωλύειν.

γ'. Ἐκέλευε δὲ καὶ ἀστρολογίας ἐμπείρους γίγνεσθαι, καὶ ταύτης μέντοι μέχρι γε νυκτός τε ὥρας, καὶ μηνὸς, καὶ ἐνιαυτοῦ δύνασθαι γιγνώσκειν, ἕνεκα πορείας τε, καὶ πλοῦ, καὶ φυλακῆς· καὶ ὅσα ἄλλα ἢ νυκτὸς, ἢ μηνὸς, ἢ ἐνιαυτοῦ πράττεται, πρὸς ταῦτ' ἔχειν τεκμηρίοις χρῆσθαι, τὰς ὥρας τῶν εἰρημένων διαγιγνώσκοντας. καὶ ταῦτα δὲ ῥᾴδια εἶναι μα-

metiendi ratione accipere, vel tradere, vel distribuere, vel opus designare. Atque hoc tam facilè disci posse, ut qui mentem ad dimensionem advertat, is & scire possit, quanta sit ipsa terra, & cognitâ metiendi ratione discedat. Verùm in geometriâ discendâ progressum ad descriptiones usque intellectu difficiles, improbabat. Nec enim, quid eæ res usus haberent, videre se dicebat; (licet illarum minimè rudis esset) hæc verò sufficere ad vitam hominis consumendam aiebat, ac ab aliis multis utilibusque disciplinis *eum* arcere.

3. Et jubebat, ut etiam Astronomiæ adeo periti fierent, ut & noctis & mensis & anni tempora cognoscere possent, tum itineris ac navigationis causâ, tum excubiarum, aliarumque rerum, quæcunque vel per noctem, vel in mense, vel in anno geruntur; ut ad ea certis indiciis uti possent, quibus illorum, quæ diximus, tempora dignoscerent. Atque hæc disci facilè ab iis posse,

θεῖν τοὺς τε τοὺς νυκτοθηρῶν, καὶ κυβερνητῶν, καὶ ἄλλων πολλῶν, οἷς ἐπιμελὲς ταῦτα εἰδέναι. τὸ δὲ μέχει τούτου ἀστρονομίαν μανθάνειν, μέχει τοῦ καὶ τὰ μὴ ἐν τῇ αὐτῇ φορᾷ ὄντα, καὶ τοὺς πλάνητάς τε, καὶ ἀσταθμήτους ἀστέρας γινώσκειν, καὶ τὰς ἀποστάσεις αὐτῶν ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ τὰς περιόδους, καὶ τὰς αἰτίας αὐτῶν ζητοῦντας κατατείνειν, ἰσχυρῶς ἀπέτρεπεν. ὠφέλειαν μὲν γὰρ οὐδεμίαν οὐδ' ἐν τούτοις ἔφη ὁρᾶν, (καίτοι οὐδὲ τούτων γε ἀνήκοος ἦν·) ἔφη δὲ καὶ ταῦτα ἱκανὰ εἶναι καταναλίσκειν ἀνθρώπου βίον, καὶ πολλῶν καὶ ὠφελίμων ἀποκωλύειν.

δ'. Ὅλως δὲ τῶν οὐρανίων, ἢ ἔκαστα ὁ θεὸς μηχανᾶται, φροντιστὴν γίγνεσθαι, ἀπέτρεπεν. οὔτε γὰρ εὑρετὰ ἀνθρώποις αὐτὰ ἐνόμιζεν εἶναι, οὔτε χαρίζεσθαι θεοῖς ἂν ἡγεῖτο τὰ ζητοῦντα, ἃ ἐκεῖνοι σαφηνίσαι οὐκ ἐβουλήθησαν. κινδυνεύειν

qui noctu feras venantur, & à navium gubernatoribus, aliisque multis, quibus est curæ, ut hæc sciant. At verò in astronomiâ discendâ eò progredi, donec & illa cognoscantur, quæ in eodem non sunt ambitu, & planetæ & errantia sidera, & ipsorum à terrâ intervalla, & circuitus; eorumque causas inquirendo confici, vehementer dehortabatur. Quippe nec in his quidem ullam se utilitatem videre dicebat, (quanquam eorum rudis non esset:) aiebat verò, etiam hæc sufficere ad vitam hominis consumendam, & à multis ac utilibus *eum* arcere.

4. Atque in universum dehortabatur, ne quis studium in res cœlestes impenderet, quo scilicet artificio Deus omnia moliatur. Nec enim illa posse ab hominibus inveniri putabat, nec Diis eum rem facere gratam arbitrabatur, qui quæ illi manifesta esse noluissent, inquireret. Addebat

δ' ἂν ἔφη καὶ παραφρονῆσαι τὸν ταῦτα μεμιμῶντα, οὐδὲν ἧττον ἢ Ἀναξαγόρας παρεφρόνησεν, ὁ μέγιστον φρονήσας ὅτι τοῖς τὰς θεῶν μηχανὰς ἐξηγεῖτο. [οὐκεῖνος γὰρ, λέγων μὲν τὸ αὐτὸ εἶναι πῦρ τε καὶ ἥλιον, ἠγνόει, ὡς τὸ μὲν πῦρ ὃ ἄνθρωποι ῥᾳδίως καθορῶσιν, εἰς ὃ τὸν ἥλιον οὐ δύναται ἀντιβλέπειν· καὶ τοῦτο μὲν τοῦ ἡλίου καταλαμπόμενοι τὰ χρώματα μελάντερα ἔχουσιν, τοῦτο δὲ τοῦ πυρὸς, οὗ. ἠγνόει δ' ὅτι τῶν οὐκ ἄνευ τῆς γῆς φυομένων ἄνευ μὲν ἡλίου αὐγῆς οὐδὲν δυνατὸν καλῶς αὔξεται, τοῦτο δ' οὐ πυρὸς θερμαινόμενα πάντα ἀπόλλυται. φάσκων δ' ὃ ἥλιον λίθον διάπυρον εἶναι, ἠγνόει, ὅτι λίθος μὲν οὐ πυρὶ ὢν ὅτε λάμπει, ὅτε πολὺν χρόνον ἀντέχει· ὁ δ' ἥλιος τὸν πάντα χρόνον πάντων λαμπρότερος ὢν διαμένει.]

ε'. Ἐκέλευε δὲ καὶ λογισμοὺς μανθάνειν, καὶ τούτων δὲ ὁμοίως τοῖς ἄλλοις ἐκέλευε φυλάττεσθαι τὸ μάταιον παρα-

esse periculum, ne qui de hisce solicitus esset, deliraret nihilo minus quàm deliravit Anaxagoras, qui animo maximè fuit elato, propterea quòd Deorum machinas enarrâsset. [Nimirum ille, dum ait ignem ac solem idem esse, ignorabat ab hominibus ignem cerni facile posse, quum solem adversum intueri non possint: quodque illi, qui à sole colluſtrantur, colore reddantur nigriores; qui verò ab igne, non ita. Ignorabat etiam, quòd nihil eorum, quæ terrâ nascuntur, absque solis splendore possit augescere; quum omnia, quæ ab igne calefiunt, pereant. Idem quum solem esse lapidem ignitum diceret, etiam ignorabat, lapidem, qui sit in igne, neque lucere, neque diu perdurare: quum sol per omne tempus splendidior rebus omnibus manet.]

5. Et jubebat, ut etiam numerandi rationem discerent, & in hâc perinde atque in aliis monebat, ut ab inani oc-

ματείαν, μέχρι δὲ τοῦ ὠφελίμων πάντα καὶ αὐτὸς συνεπισκοπῇ, καὶ συνδιεξήει τοῖς συνοῦσι.

ϛ'. Παρώτρυνε δὲ σφόδρα καὶ ὑγιείας ἐπιμελεῖσθαι τοὺς συνόντας, παρά τε τῶν εἰδότων μανθάνοντας, ὅσα ἐνδέχοιτο, καὶ ἑαυτῷ ἔκαστον προσέχοντα λέγων παντὸς τοῦ βίου, τί βρῶμα, ἢ τί πόμα, ἢ ποῖος πόνος συμφέροι αὐτῷ, καὶ πῶς τούτοις χρώμενος ὑγιεινότατ' ἂν διάγοι. ὡς γὰρ οὕτω προσέχοντα ἑαυτῷ, ἔργον, ἔφη, εἶναι εὑρεῖν ἰατρὸν τὰ πρὸς ὑγίειαν συμφέροντα αὐτῷ μᾶλλον διαγιγνώσκοντα ἑαυτοῦ.

ζ'. Εἰ δέ τις μᾶλλον, ἢ κατὰ τὴν ἀνθρωπίνην σοφίαν, ὠφελεῖσθαι βούλοιτο, συνεβούλευε μαντικῆς ἐπιμελεῖσθαι. τὰ γὰρ εἰδότα, δι' ὧν οἱ θεοὶ τοῖς ἀνθρώποις σημαίνουσι τὰ πράγματα, οὐδέποτ' ἔρημον, ἔφη, γίγνεσθαι συμβουλῆς θεῶν.

cupatione ſibi caverent; atque tum ipſe omnia eatenus perveſtigabat, quatenus eſſent utilia, tum unà cum familiaribus perquirebat.

6. Et vehementer familiares ſuos hortabatur, ut etiam valetudinis curam haberent, diſcentes a peritis, quæ poſſent; ac ut *eorum* unuſquiſque per omnem vitam ſeipſum animadverteret, quinam cibus, qui potus, qui labor ei conduceret, & quo pacto his utendo quàm optimâ valetudine frui poſſet. Nam ei, qui ita ſe animadverteret, difficile aiebat eſſe, ut medicum inveniret, qui ad valetudinem conducentia magis ſeipſo dijudicaret.

7. Si quis autem majora, quàm pro ſapientiâ humanâ, vellet aſſequi, conſuluit ut divinationi operam daret. Etenim aiebat, eum qui ſciret, quibus indiciis Dii hominibus aliquid de negotiis ſignificent, nunquam à conſilio divino deſtitutum fore.

ΚΕΦ. η'.

ΕΙ δέ τις, ὅτι, φάσκοντος αὐτῷ τοῦ δαιμονίου ἑαυτῷ σημαίνειν, ἅτε δέοι, καὶ ἃ μὴ δέοι ποιεῖν, ὑπὸ τῶν δικαστῶν κατεγνώσθη θάνατος, οἴεται αὐτὸν ἐλέγχειν περὶ τοῦ δαιμονίου ψευδόμενον, ἐνθυμείσθω πρῶτον μέν, ὅτι ἤδη τότε πόρρω τῆς ἡλικίας ἦν, ὥστε, εἰ καὶ μὴ τότε, οὐκ ἂν πολλῷ ὕστερον τελευτῆσαι τὸν βίον· εἶτα, ὅτι τὸ μὲν ἀχθεινότατον τοῦ βίου, καὶ ἐν ᾧ πάντες τὴν ἀμάθειαν μεῖδνται, ἀπέλειπεν· ἀντὶ δὲ τούτου τῆς ψυχῆς τὴν ῥώμην ἐπιδεξάμενος εὐκλειαν περιεκτήσατο, τήν τε δίκην πάντων ἀνθρώπων ἀληθέστατα καὶ ἐλευθεριώτατα καὶ δικαιότατα εἰπών, καὶ τὴν καταίγνωσιν τοῦ θανάτου ῥᾳότατα καὶ ἀνδρωδέστατα ἐνεγκών. ὁμολογεῖται γὰρ, οὐδένα πω τῶν μνημονευομένων ἀν-

CAP. VIII.

QUod si quis ipsum mendacii de numine convictum fuisse propterea existimat, quòd à Judicibus morte multatus sit, dicens numen sibi præsignificare, quæ facienda essent, quæ non; primùm velim consideret, illum jam tum eo ætatis provectum fuisse, ut si non id temporis, certe non multo post vitâ excessurus fuerit: deinde quod partem vitæ molestissimam, & in quâ omnibus sit mentis quædam imminutio, reliquerit: ac illius loco demonstratâ fortitudine animæ gloriam consecutus sit, quum quidem causam suam supra omnes homines longè verissimè, ac imprimis ingenuè justissimèque dixisset, & condemnationem ad mortem mitissimè maximèque viriliter tulisset. Etenim in confesso est, neminem hominum

ἀνθρώπων κάλλιον θάνατον ἀνεγκεῖν. ἀνάγκη μὲν γὰρ ἐγένετο αὐτῷ, μετὰ τοῦτο τριάκοντα ἡμέρας βιῶναι, ἕως τὰ Δήλια μὲν ἐκείνην θεωρίαν εἶναι, τὸν δὲ νόμον μηδένα ἐᾶν δημοσίᾳ ἀποθνήσκειν, ἕως ἂν ἡ θεωρία ἐκ Δήλου ἐπανέλθῃ. καὶ τοῦτον μὲν ἅπασι τοῖς συνήθεσι φανερὸς ἐγίνετο οὐδὲν ἀλλοιότερον διάγων, ἢ τὸν ἔμπροσθεν χρόνον, καίτοι τὸν ἔμπροσθέν γε πάντων ἀνθρώπων μάλιστα ἐθαυμάζετο, ὅτι τῷ εὐθύμως τε καὶ εὐκόλως ζῆν.

β'. Καὶ πῶς ἄν τις κάλλιον, ἢ οὕτως ἀποθάνοι; ἢ ποῖος ἂν εἴη θάνατος καλλίων, ἢ ὃν δὴ κάλλιστά τις ἀποθάνοι; ποῖος δ' δὴ γένοιτο θάνατος εὐδαιμονέστερος τοῦ καλλίστου; ἢ ποῖος θεοφιλέστερος τοῦ εὐδαιμονεστάτου;

γ'. Λέξω δὲ καὶ ἃ Ἑρμογένους τοῦ Ἱππονίκου ἤκουσα περὶ αὐτοῦ. ἔφη γάρ, ἥδη Μελίτου γεγραμμένου αὐτὸν τῷ γρα-

unquam, de quibus nos acceperimus, mortem pertuliſſe præclarius. Nam cogebatur à condemnatione dies adhuc triginta vivere, quòd in illo menſe Delia eſſent, ac lex vetaret quenquam publicè priùs interfici, quàm Theororum cœtus ex Delo rediiſſet. Et hoc durante tempore, familiaribus ipſius univerſis compertum fuit, nihil de vivendi ratione priſtinâ immutâſſe, quamvis profecto maximæ admirationi erat ſupra ſuperiorum temporum homines univerſos, quòd magnâ cum animi tranquillitate facilitateque viveret.

2. Et quî poſſit aliquis honeſtius quàm ſic mori? Quæ mors eſſe poſſit pulchrior, quàm quæ ab aliquo pulcherrimè obitur? quæ mors poſſit eſſe felicior, quàm quæ pulcherrima ſit? quæ Diis acceptior, quàm feliciſſima?

3. Dicam & quæ ex Hermogene, Hipponici filio, de ipſo accepi. Nam aiebat, ſe, ubi audiviſſet illum à Melito

φιλὸ, αὐτὸς ἀκούων αὐτοῦ πάντα μᾶλλον, ἢ περὶ τῆς δίκης ἀμελετημάτως, λέγειν αὐτῷ, ὡς χρὴ σκοπεῖν ὅ, τι ἀπολογήσεται. τὸν δὲ τὸ μὲν πρῶτον εἰπεῖν· οὐ γὰρ δοκῶ σοι τοῦτο μελέτων ἀμαθεστάτην; ἐπεὶ ἦ αὐτὸν ἤρετο, ὅπως; εἰπεῖν αὐτὸν, ὅτι ὑδὲν ἄλλο ποιῶν ἀμαγέγοπται, ἢ ἀμαθῶν μὲν τὰ τε δίκαια καὶ τὰ ἄδικα, πεφὶ τῶν δὲ τὰ δίκαια, καὶ τῶν ἀδίκων ἀπεχόμενον· ἥπερ νομίζοι καλλίστην μελέτην ἀπολογίας εἶ. αὐτὸς ἦ πάλιν εἰπεῖν· ὐχ ὁρᾷς, ὦ Σώκρατες, ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι δικασαὶ πολλοὺς μὲν ἤδη μηδὲν ἀδικοῦντας, λόγῳ ἀχθεσθέντες ἀπέκτειναν, πολλοὺς δὲ ἀδικοῦντας ἀπέλυσαν; Ἀλλὰ νὴ τ Δία, φάναι αὐτὸν, ὦ Ἑρμόγενες, ἤδη μοῦ ὁπιχειροῦντος φροντίσαι τ πρὸς σοῦ δικασὰς ἀπολογίας, ἐνεπόδιζε τὸ δαιμόνιον. κ αὐτὸς εἰπεῖν, θαυμαστὰ λέγεις. τ ἦ, θαυμάζεις, φάναι, εἰ

jam accuſatum, de rebus omnibus potius differere quàm de ſuâ cauſâ, monuiſſe, quòd conſiderandum ipſi eſſet, quidnam ſui defendendi cauſâ proferret. Illum primò reſpondiſſe; Annon tibi videor in hac meditatione pervixiſſe? Ipſo verò quærente, Quo pacto? dixiſſe illum, nihil aliud perpetuò ſe feciſſe, quàm juſta injuſtaque conſiderâſſe, juſta quidem e conſilio agentem, ab injuſtis verò abſtinentem; quam ſane meditationem defendendi ſui pulcherrimam duceret. Tum rurſus dixiſſe: Non vides, mi Socrates, quòd Judices Athenis multos, qui nihil injuſtè perpetrâſſent, duntaxat oratione offenſi interfecerint; multoſque ſcelerum reos abſolverint? At profectò, reſpondiſſe illum, quum modò conarer, mi Hermogenes, meditari defenſionem ad Judices, Numen adverſatum eſt mihi. Tum ſe dixiſſe: Mira refers. Illum autem, Miraris, ſubjeciſſe, Deo vi-

τῷ θεῷ δικεῖ βέλτιον εἶναι, ἐμὲ τελευτᾶν τὸν βίον ἤδη; οὐκ οἶσθ' ὅτι μέχρι μὲν τοῦδε τοῦ χρόνου ἐγὼ οὐδενὶ ἀνθρώπων ὑφείμην ἄν, οὔτε βέλτιον, οὔθ' ἥδιον ἐμοῦ βεβιωκέναι; ἄρτι μὲν γὰρ οἶμαι ζῆν σὺν ἄρτι ἐπιμελομένους τοῦ ὡς βελτίστους γίγνεσθαι, ἥδιστα δὲ, τοὺς μάλιστα αἰσθανομένους, ὅτι βελτίους γίγνονται. ἃ ἐγὼ μέχρι τοῦδε τῷ χρόνου ἠσθανόμην ἐμαυτῷ συμβαίνοντα, καὶ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις ἐντυγχάνων, καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους παραθεωρῶν ἐμαυτὸν, οὕτω διατετέλεκα περὶ ἐμαυτοῦ γιγνώσκων. καὶ οὐ μόνον ἐγὼ, ἀλλὰ καὶ οἱ ἐμοὶ φίλοι οὕτως ἔχοντες περὶ ἐμοῦ διατελοῦσιν· οὐ διὰ τὸ φιλεῖν ἐμὲ, (καὶ γὰρ οἱ τοὺς ἄλλους φιλοῦντες οὕτως ἂν εἶχον πρὸς τοὺς ἑαυτῶν φίλους) ἀλλὰ διότι καὶ αὐτοὶ ἂν οἱονεὶ ἐμοὶ συνόντες βέλτιστοι γίγνοιντο. εἰ δὲ βιώσομαι πλείω χρόνον, ἴσως ἀναγκαῖον ἔσται τὰ τοῦ γήρως ἐπιπλεῖσθαι, καὶ ὁρᾶν τε καὶ ἀκούειν ἧττον,

deri potius esse, hoc me tempore vivendi finem facere? An nescis me ad hoc usque tempus nemini hominum concessisse, quòd vel meliùs vel jucundiùs me vixisset? nam optimè quidem arbitror illos vivere, qui maximè dant operam, ut quàm optimi fiant; jucundissimè verò, qui maximè fieri se meliores sentiunt. Quæ ego hactenus evenire mihi animadverti; ac partim alios homines conveniens, partim meipsum ad alios collatum inspiciens, sic de me semper statui. Neque tantum ego, sed amici etiam mihi de me constanter ita judicant; non quòd me ament, (nam & qui alios amant, ita suos in amicos affecti essent) sed quòd seipsos etiam ex consuetudine meâ quàm optimos existiment evadere. Quod si diutiùs vivam, fortasse necessarium erit ea confieri, quæ in senectutem cadunt, & me minus audire, minus

καὶ διάνοιαν χεῖρον, ἢ δυσμαθέστερον καὶ ἐπιλησμονέστερον ἀποβαίνειν, ἢ ὧν πρότερον βελτίων ἦν, τούτων χείρων γίγνεσθαι. Ἀλλὰ μὴν ταῦτά γε μὴ αἰσθανομένῳ μὲ ἀβίωτος ἂν εἴη ὁ βίος· αἰσθανόμενον δὲ πῶς οὐκ ἀνάγκη χεῖρόν τε καὶ ἀηδέστερον ζῆν;

δ'. Ἀλλὰ μὴν εἴ γε ἀδίκως ἀποθανοῦμαι, τοῖς μὲ ἀδίκως ἐμὲ ἀποκτείνασιν αἰσχρὸν δή εἴη τοῦτο. εἰ γὰρ τὸ ἀδικεῖν αἰσχρόν ἐστι, πῶς οὐκ αἰσχρὸν καὶ τὸ ἀδίκως ὁτιοῦν ποιεῖν; ἐμοὶ δὲ τί αἰσχρὸν, ὃ ἕτεροι μὴ δύνασθαι περὶ ἐμοῦ τὰ δίκαια μήτε γνῶναι, μήτε ποιῆσαι; ὁρᾷ δ' ἔγωγε καὶ τὴν δόξαν τὴν παρηγορότων ἀνθρώπων οὐ τοῖς ἐπιχειροῦσιν οὐχ ὁμοίαν καταλειπομένην τῶν τε ἀδικησάντων καὶ τῶν ἀδικηθέντων. οἶδα δὲ, ὅτι καὶ ἐγὼ ἐπιμελείας τεύξομαι παρ' ἀνθρώπων, καὶ ἐὰν νῦν ἀποθάνω, οὐχ ὁμοίως τοῖς ἐμὲ ἀποκτείνασιν.

cernere, minus intelligentiâ valere, ineptiorem ad discendum reddi, magisque oblivioſum, & in iis fieri deteriorem, in quibus antehac præstiterim. Atqui hæc si quis non sentiat, esset illi ipsa vita minimè vitalis: sin sentiat, quî fieri potest, ut non & pejùs & injucundiùs vivat?

4. Enimvero si interficiar injustè, turpitudo ea in auctores mortis meæ redundabit. Nam si turpe sit afficere *aliquem* injuriâ, quomodo non turpe sit injustè quicquam facere? Quî verò mihi sit turpe, quòd alii de me neque cognoscere neque facere ea possint, quæ quidem justa sint? Video verò superiorum temporum homines, non eandem posteris opinionem de se reliquisse, & qui injuriam fecerunt, & quibus facta fuit injuria. Studia quoque hominum, tametsi jam neci tradar, erga me futura scio planè alia, quàm erga interfectores meos.

οἶδα γὰρ ἀεὶ μαρτυρήσεσθαί μοι, ὅτι ἐγὼ οὐδένα πώποτε ἀνθρώπων, οὐδὲ χείρω ἐποίησα· βελτίους δὲ ποιεῖν ἐπειρώμην ἀεὶ τοὺς ἐμοὶ συνόντας. τοιαῦτα μὲν πρὸς Ἑρμογένην τε διελέχθη, καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους.

ε'. Τῶν δὲ Σωκράτην γιγνωσκόντων, οἷος ἦν, ὃς ἀρετῆς ἐφιέμενοι πάντες ἔτι καὶ νῦν διατελοῦσι πάντων μάλιστα ποθοῦντες ἐκεῖνον, ὡς ὠφελιμώτατον ὄντα πρὸς ἀρετῆς ἐπιμέλειαν. ἐμοὶ μὲν δή, (τοιοῦτος ὢν, οἷον ἐγὼ διῆλθον,) εὐσεβὴς μὲν ἦν, ὥστε μηδὲν ἄνευ τῶν θεῶν γνώμης ποιεῖν· δίκαιος δὲ, ὥστε βλάπτειν μὲν μηδὲ μικρὸν μηδένα, ὠφελεῖν δὲ τὰ μέγιστα τοὺς χρωμένους ἑαυτῷ· ἐγκρατὴς δὲ, ὥστε μηδέποτε προαιρεῖσθαι τὸ ἥδιον ἀντὶ τοῦ βελτίονος· φρόνιμος δὲ, ὥστε μὴ διαμαρτάνειν κρίνων τὰ βελτίω καὶ τὰ χείρω, μηδὲ ἄλλου προσδεῖσθαι, ἀλλὰ αὐτάρκης εἶναι πρὸς τὸ τούτων γνῶσιν·

Semper enim teſtimonium mihi datum iri ſcio, quòd nullum unquam hominum læſerim, neque deteriorem reddiderim; ſed potius operam perpetuò dederim, ut familiares meos meliores efficerem. Hujuſmodi tum ad Hermogenem, tum ad alios diſſeruit.

5. Quotquot autem ex iis, qui virtutis ſtudioſi ſunt, novêre Socratem, etiam nunc eum cum maximo deſiderio expetunt, ut qui ad virtutis ſtudium utiliſſimus fuerit. Mihi quidem (quum talis eſſet, qualem commemoravi, nimirum adeo pius, ut ſine Deorum conſilio nihil faceret; adeo juſtus, ut nemini ne quidem exiguâ in re noceret, prodeſſet autem iis maximè, qui eo uterentur; adeo temperans, ut nunquam id quod jucundius eſſet meliori anteponeret; adeo prudens, ut in melioribus ac pejoribus dijudicandis non erraret, neque alterius ad hoc operâ egeret, ſed ipſe ſibi ad cognitionem horum ſuffi-

ἱκθμὸς ἢ καὶ λόγῳ εἰπεῖν τε καὶ δηλῶσαι τὰ τοιαῦτα, ἱκθμὸς ἢ καὶ ἄλλους δοκιμάσαι τε, καὶ ἁμαρτάνοντας ἐλέγξαι, καὶ ὠφελῆσαι ἐπ' ἀρετὴν καὶ καλοκἀγαθίαν) ἐδόκει τοιοῦτος εἶ), οἷος ἂν εἴη ἄριστός γε ἀνὴρ, καὶ εὐδαιμονέστατος. εἰ δέ τῳ μὴ ἀρέσκει ταῦτα, ἀναβάλλων τὸ ἄλλου ἦθος πρὸς ταῦτα, οὕτω κρινέτω.

ceret; & oratione proferre ac definire hujuſmodi poſſet, atque etiam alios explorare, delinquentes arguere, ad virtutem ac pulchri bonique ſtudium hortari:) ejuſmodi vir eſſe viſus eſt, qualis eſſet optimus & feliciſſimus. Quod ſi hæc alicui non probantur, comparatis aliûs *cujuſpiam* ad hæc moribus, ita deinde judicium faciat.

FINIS.

NOTÆ

ET

VARIÆ LECTIONES.

NOTÆ

ET

VARIÆ LECTIONES.

P. 1. l. 1. ποτὲ] CAVE putes otioſum eſſe ποτὲ: verte, quibus *tandem* argumentis accuſatores Socratis Athenienſibus perſuaſerint &c. Illum quippe multi jam *multos annos*, falſò prorſus, apud Athenienſes accuſârunt. Vide Plat. Apol. Socr. §. 2. Ed. *Forſter.*

Ibid. l. 3. ἡ μὲν γὰρ γραφὴ] Hæc Socratis accuſatio ex duabus conſtabat partibus, quas inverſo ordine ponit Plato. Ap. Socr. ubi ſupra.

P. 2. l. 4. οἵπερ,] Κυρήνης ὁ βωμὸς ὁ ἐν μέσῳ τῷ δήμῳ ἑστὼς &c. Scholaſt. vet. in Callimachi Hymn. in Delum. v. 178.

Ibid. l. 5. πολλάκις δὲ] δὲ, præcedente μὲν, ſolam copulandi vim habet.

Ibid. l. 7. ἔφη δὴ] δὴ *plane, certe.* Eleganter poſtponitur particulæ δὲ, aſſeverandi gratiâ. Vide infra Cap. v. lin. 1.

Ibid. l. 10. φήμας] Neque ſolùm Deorum *voces* Pythagorei obſervarunt, ſed etiam hominum, quæ vocant *omina.* Cicero de Divinat. Lib. 1. §. 45.

Ibid. l. 12. τὰς ἀπαντῶντας] Forſan τὰ ἀπαντῶντα. Non ſolùm ex animalibus, ſed etiam ex tonitru, fulgore &c. bonam vel malam fortunam conjectare ſolebant divinantes. Varia συμβόλων genera recenſet Æſchylus in Prom. Vinct. ver. 483 &c. Ἐνοδίους συμβόλους vetus Scholiaſtes his verbis explicat: τὰ κατὰ τὴν ὁδὸν συντυγχάνοντα, δι' ὧν δεῖ συμβάλλειν καὶ μαντεύεσθαι. Videas etiam Virgil. Georg. 1. v. 469 &c.

P. 3. l. 3. τῷ δαιμονίῳ προσημαίνοντος] Vide Cicer. de Divinat. Lib. 1. §. 54.

Ibid. l. 4. τοῖς μὲν παθοῦσιν &c.] Exempla habeas apud Plat. in Theage ſub finem; atque apud Cicer. de Divin. ubi ſupra.

P. 4. l. 2. κακῶς οἰκήσειν] καλῶς οἰκίσειν edidit *Erneſtus*. male. Verbum οἰκήσειν hìc rectè ſe habere, viri eruditiſſimi pace, audacter afferam. Si enim Grammaticis vetuſtioribus adhibenda eſt fides, τὸ μέλλειν tam *futuro* quam *præſenti* ritè conjungatur; cum *aoriſto* autem nullo modo. Μέλλω ποιεῖν, μέλλω ποιήσειν, ἢ μέλλω ποιῆσαι. *Thomas Magiſter*. Ἐμέλλον ποιῆσαι, ἔμελλεν θᾶναι, ἁμαρτήματα ἐχάτων. *Phrynicus*. Verbum οἰκήσῃ mox iterum occurrit infra lin. 10. Quam vim et ſignificationem habet τὸ οἶκον οἰκεῖν, phraſis Xenophonti et Platoni familiariſſima, docet ipſe Xen. infra L. III. C. VI. §. 5. p. 180.

P. 5. l. 12. τὰς θεὰς γὰρ &c.] Multa hùc ſpectantia occurrunt in Cyropæd. Lib. I. ſub finem.

P. 6. l. 3. ἐξῆν] Hâc voce in eodem ſenſu utitur Div. Matthæus. XII. 4.

Ibid. l. 5. ἐδὲ γὰρ περὶ τῆς τῶν πάντων φύσεως &c.] Vide Epiſt. ad Æſchin. Hæc verba, obſervante A. Gellio, reſpiciunt Platonem, apud quem de naturali Philoſophiâ, Geometriâ et Muſicâ diſputat Socrates. Noct. Attic. Lib. XIV. 3.

Ibid. l. 7. Κόσμος ἦν, &c.] Argumentum hìc poſitum contra Philoſophos planè deducitur ex diverſâ, imò contrariâ illorum de rebus phyſicis opinione. Homines in Alcibiade 1mo. aſſerit Socrates Platonicus eas res ignorare, de quibus vel ipſi ſecum, vel alii cum aliis, diſcrepant; cum veritas unum ſit et ſimplex, atque ex omni parte ſemper ſibi conſentiat.

Ibid. l. 9. πρῶτον μὲν αὐτῶν ἐσκοπῶ.] Forſan περὶ αὐτῶν: ſic enim infra p. 7. l. 12. Hæc præpoſitio, quam ſæpe ſubintellectam eſſe ſcio, Xenophonti perſpicuitatem ſuam afferre videtur.

Ibid. l. 11. Pro περὶ τ τοιούτων forſan legendum eſt περὶ τ ὑγιαίνων, quæ vox opponitur voci πανθρώπινα. Eâdem loquendi formâ uſus eſt Xen. infra, L. IV. C. 7. §. 4. Ὅλως δὲ τ ὑγιαίνων—φρονιστὴν γίγνεσθαι, ἀπίστειν.

P. 7. l. 1. 2. Voces μαινομένους et μαινομένων h. l. non mente captos et rationis haud participes denotant; ſed animo ſano non uſos; eos ſcil. qui amore, irâ, aut ullo alio animi impetu impulſi et laceſſiti, delirant. Eodem ſenſu hoc verbum, μαίνομαι, uſurpat Div. Paulus Act. XXVI. 25.

Ibid. l. 4. τοῖς μὲν ὑφ' ἓν ὄχλῳ δικᾶν αἰσχρὸν &c.] Hìc noſter Diogenem perſtringere videtur. Diogenes ἀπάντα δὲ πάντα ποιᾶν ἐν τῷ μέσῳ, τῷ τε Δήμητρος τε τὰ Ἀφροδίτης. &c. Diog. Laert. L. VI. Segm. 69. Vit. Diogenis, Cynici dicti.

Ibid. l. 7. καὶ ξύλα τε τυχόντα τῷ θηρίῳ] Nulla uſquam gens coluit lapides et *ligna quælibet*. Error in textum irrepſit, neſcio quomodò. Xenophontem, ordine verborum leviter mutato, ſic ſcripſiſſe—τῷ ξύλα τῷ τε τυχόντα θηρία—mihi penè pro certo eſt.

Ibid. l. 8. τῶν τι περὶ τῆς τῶν πάντων φύσεως μεμεμάντων &c.] Varias contrariaſque Philoſophorum ſententias, ſcil. Xenophanis, Zenonis, Par-

Parmenidis, Epicuri &c. diſcas, mi Lector, ex illorum vitis a Diog. Laertio ſcriptis.

P. 9. l. 6. *ἐνίκα στρατηγὸς*] Obiter notat Plato in Apol. Socr. *δέκα στρατηγὸς* damnatos eſſe; pro more veterum authorum, qui integrum ſæpiſſimè collegium (decem h. l. prætorum) ponunt pro parte majori. Vide Cl. Forſteri Notam, p. 348.

Ibid. *μιᾷ ψήφῳ*] Apud Platonem legitur *ἀθρόους κρίνειν*. Hæc formula judicandi, non ſolùm quàm maximè repugnat *τῷ δικαίῳ*, ſed etiam priori Athenienſium *ψηφίσματι*, quod *κρίνειν τοὺς ἄνδρας, δίκα ἑκάστου* jubebat. legendum arbitror, *κρίνειν ἂν τοὺς ἄνδρας, δίκα ἑκάστου, debere judicari*, i. e. *judicandos eſſe homines, ſeorſim quemlibet*. Hellenic. Lib. 1. ſub finem.

Ibid. l. 7. *οὐκ ἐθέλοντι ἐπιψηφίσαι*] Populo ſuffragii ferendi poteſtatem dare noluit. Anglicè, *He would not put the queſtion*. Vide Demoſth. 2 Tom. p. 269. Ed. *Taylor*.

P. 12. l. 7. *ἔξιν*] *ἐκ τῶν ὁμοίων ἐνεργειῶν αἱ ἕξεις γίγνονται*. Ariſt. Eth. Nic. L. 11. C. 1. ſub finem.

Ibid. l. 12. *ἐκ ἐπιτηδείου χρήματα*—id quod *οἱ σοφισταὶ* facere ſolebant.

Ibid. l. 14. *ἀνδραποδιστὴς, παρὰ τὸ ἀποδιδόσθαι ἄνδρα, τυτίσι πωλᾶν*. i. e. virum vendere. *Suidas*.

P. 13. l. 2. *ἐπαγγελλόμενος*] Vide quæ annotavit Cl. Taylorus, Vol. 2. p. 314. Ed. Demoſth.

P. 15. l. 9. *οἱ μὲν τὰ χαλεπὸν—ἐπεπονήκασιν*,] Notent tirones particulam *ὰ* non ſemper dubii quid ſignificare: Nam Critiam et Alcibiadem damno affeciſſe rempublicam quam maximo, ſciebant omnes. Videtur *οἱ* poni h. l. pro *ὅτι*, quod ſæpiſſime fit, ubi præceſſerit *θαυμάζω*—quo pertinent loca, p. 6. l. 13. *ἐθαύμαζε δὲ, ὰ μὲν φαυλῶν* &c. et p. 9. l. 2. *θαυμαστὸν, ὰ μὲν τούτων ἐνεθυμήθησαν*. quæ quidem non *dubiam* hic, ſed *certam* admirationis cauſam indicant. Ita et apud ſanctum Marcum, xv. 44. *Ὁ δὲ Πιλάτος ἐθαύμασεν ὰ ἤδη τέθνηκε*: Pilatus autem miratus eſt *quod jam* mortuus ſit.

Scias velim, Lector, quod omnes fere Grammaticos Criticoſque effugit, ſententiam, in quâ verbum modi indicativi conjunctioni *ὰ* ſubjungitur, non ſolummodo hypotheſin continere, verùm etiam iſtius hypotheſios affirmationem. Hujus conſtructionis exempla apud Xenophontem alioſque optimos authores, tum Græcos tum Latinos, invenire fas eſt innumera.

P. 18. l. 6. *ἄρχουσιν ὅμως*] Mallem legere *ὅλως*: *prorſus, omnino*, arcent.

Ibid. l. 7. *ὁμιλίαν ἄσκησιν ἔσαν* &c.] Nota accuſativos abſolutè poſitos. Ita et apud Scriptores Sacros. Confer Marc. IX. 28. Act. Apoſt. XXVI. 3.

Ibid. l. 10. *Εὐδλῶν μὲν* &c.] Vide Theognidis Eleg. ver. 35. ubi Edd. vulg. pro *διδάξειας* habent *μαθήσεαι*. In verſu 2do. pro *ἴσσα, ἴσσι* legendum arbitror, ipſius Xenophontis authoritate adductus. *ὁ σὸς νοῦς*

ἐνὸν τὸ σὸν σῶμα. Vide infra I. 4. 4. p. 54. l. 10. Hi verſus a Platone, in Men. p. 95. Ed. Serrani, citantur; ubi pro συμμιχθῆς, συμμιγῆς legitur.

P. 20. l. 8. ἐις Θετταλίαν] διαβάλλοντες οἱ Θετταλοὶ ὡς ἀνδραποδισμὸ χρῶνται. *Suidas*

Ibid. l. 10. ὑπὸ πολλῶν καὶ σεμνῶν γυναικῶν &c.] Hunc locum corruptum eſſe puto; quippe neque hiſtoriæ veritati, (vide Plat. Alcibiad. 1.) neque authoris ſimplicitati reſpondentem. Unde orta eſt errorum ſeries, dicam libere quod cenſeo. Scriba, neſcio quem, ex acerrimo et honeſto παιδερασίας odio, pro ἀνθρώπων repoſuit γυναικῶν; et vocem ἀνθρώπων, quam, in MSS. repertam, delere non auſus eſt, ſententiæ inſerendam curavit, elegantiſſimâ orationis ſtructurâ omnino repugnante. Eruditorum igitur veniâ ſic legere vellem. διὰ μὲν κάλλος ὑπὸ πολλῶν καὶ σεμνῶν ἀνθρώπων ζηλούμενος, διὰ δύναμιν δὲ τὴν ἐν τῇ πόλει καὶ τοῖς συμμάχοις κολακευόμενος, ὑπὸ πολλῶν καὶ δυνατῶν διαφθειρόμενος, ὑπὸ δὲ τοῦ δήμου πεμόμενος, κ. τ. λ.

Ibid. l. 12. δυνατῶν] Hoc verbum non eſt ſolicitandum. Vide ſupra. I. 1. p. 9. l. 9. ἐγίνετο καὶ ἡ ἐν Σάμῳ ἐπανάστασις ὑπὸ τοῦ δήμου τοῖς δυνατοῖς. Thucyd. Lib. VIII.

P. 21. l. 7. ἐπλημμελησάτην] En metaphoram pulcherrimam è muſicorum ſcientiâ depromptam; quâ uſus eſt Horatius, ii Ep. ii. 144.

Sed veræ numeroſque modoſque ediſcere vitæ.

Diceremus Anglicè, If they played any note out of tune.

P. 23. l. 8. τῶν τριάκοντα] De XXX tyrannis vide Xen. Hellen. Lib. II. 3. 2, 8.

Ibid. l. 10. λόγων τέχνην] Vide Ariſtoph. Nub. Act. 1. Scen. 1. verſ. 112 et ſchol. Hujuſce artis exemplum in Sympoſio Xenophonteo habes facetiſſimum.

P. 24. l. 1. ἐδήλωσε δὲ] Et *odium* manifeſtavit." In verbo ἐμίσει (p. 23. l. 8.) latet nomen μῖσος.

Ibid. l. 2. πολλοὺς μὲν τῶν πολιτῶν—ἀπέκτεινεν] Ἐπὶ δὲ τῶν τριάκοντα, τῶν πολιτῶν, πρὸς τοὺς χιλίους τετρακοσίους (lege ὡσὲ τοῖς χιλίοις τετρακόσιοι) ἀπῆρεν ἐν αὐτῷ. Diog. Laert. Lib. VII. Segm. 5. Vit. Zenonis. Vide etiam Xen. Hell. Lib. II. 4.

P. 27. l. 2. παρὰ τῷ μὲ ἀρίστῳ ὄντι.] Amor eſt optimus magiſter, ut ait Plinius Lib. IV. Epiſt. XIX.

Ibid. l. 8. πρὶν εἴκοσιν ἐτῶν εἶναι] Alcibiadem, nondum viginti annos prorſus natum, cum Socrate Platonico de repub. capeſſendâ ſermonem habere conſtat. Alcib. 1. ἀς' Ἀλκ. ὕτος πρῶτος &c. Ed. Serran. Tom. 2. p. 123.

P. 28. l. 2. βελόμενος γνῶναι τί ἐστι νόμος.] In Dialogo, qui inſcribitur *Minos*, ſive de Legibus, locum hunc fuſiùs explicat Plato. Ed. Ser. Vol. 2. p. 313. Vide et Ciceronem de Legibus. I. 15.

P. 31. l. 3. τὸν πατέρα προσκαλεῖσθαι ἐδίδασκε] Hoc nomine Socrates acriter perſtringitur ab Ariſtophane, Nub. Act. v. Scen. 1 et 2.

in

in quibus Phidippides, Socratis discipulus, patrem verberans, et summâ contumeliâ afficiens, exhibetur.

Ibid. l. 6. ἐξεῖναι παρανοίας ἀλόντι] Vide Aristoph. Nub. Act. III. Sc. 1. vers. 842 &c.

P. 32. l. 13. διότι] Recte. Interdum hoc διότι sumitur pro ὅτι. *Suidas* ad vocem διότι. Ita Demosthenes, τὴν δίκην αὐτὸν φάσκοντα αὐτοκράτορα αἱρεῖσθαι οἱ Ἕλληνες. De Coronâ. Tom. 2. p. 529. Ed. Taylor.

P. 34. l. 6. Ἡσιόδῳ] Ἐργ. καὶ Ἡμ. Βιβ. α. 311. Pro ἀεργέα Edd. vulg. ἀεργέα habent.

Ibid. l. 7. Ἔργον δ' οὐδὲν ὄνειδος &c.] Mirum est inter antiquos fuisse, qui hunc locum *Hesiodi* malè sunt interpretati, quasi οὐδὲν ad ἔργον referendum esset, cum ad ὄνειδος referri debeat. *Simpson.* Profectò, οὐδὲν ad ὄνειδος commodè referatur, si versus citatus per se consideretur: si verò conjungatur cum sequentibus, quæ istius explicandi gratiâ proferuntur, ad ἔργον referatur necesse est. Socrates inter ποιεῖν τι καὶ πράττεσθαι pro suo more acutissime distinguit. Vide L. III. 9. 5. Si Socrati fides adhibenda, ἔργον ea opera solummodo designat, quæ hominibus sunt digna, et commodis promovendis inserviunt. Socraticâ methodo voces definiendi, deducendi ex originibus, (L. III. 14. 3. et L. IV. 6. 1.) et si ita dicam, appropriandi et jure privato donandi, Stoici usi sunt exquisitissime. Unum exemplum huic simile ex authoribus Latinis adducere libet; effatum illud celeberrimum, *dolorem* scil. *non esse malum.* Quicquid de hac re garriunt hodierni, atque etiam antiquiores, de lanâ caprinâ contendentes; disputatio hæc, inquam, universa mera est λογομαχία, teste ipso Cicerone: "At id quidem illi ipsi, qui dolorem malum esse negant, non solent dicere, cuiquam suave esse cruciari: asperum, difficile, odiosum, contra naturam dicunt, nec tamen malum." &c. Tuscul. Disp. L. II. 7. Si Stoicis igitur fides sit adhibenda, malum solummodò designat malum morale: dolorem malum esse morale, philosophorum, inter se quam maximè discrepantium, quis unquam asseruit?

P. 35. l. 4. Ὁμήρῳ] Iliad. B. v. 188—191. et v. 198—202.

P. 37. l. 3. γυμνοπαιδίαις] De hac voce vide Toup. Emend. in Suidam.

Ibid. l. 10. λωποδυτῶν] Ob loci (γυμνασιῶν scil.) celebritatem, populique frequentiam, et quia nemo, dum lavat, ungitur, luctatur, aut quoquo demum modo se exercet, fures (λωποδύτας vocant) à vestimentis quæ depositi facile arcere possit: ob hæc inquam, ibi furta et facillimè committi, et ægerrimè deprehendi poterant. Taylor. Demosth. Tom. 3. p. 457.

P. 39. l. 5. ἡ Πυθία ἀποκρίνεται] *Ernest.* posuit ὑποκρίνεται. Sed rectè se habet lectio vulgata. Confer L. IV. 3. 8.

Ibid. l. 10. εὔχετο δὲ πρὸς τοὺς θεοὺς ἁπλῶς &c.] Respicit forsan precandi formulam apud Lacedæmonios tum publicè tum privatim usitatam

tam. τὰ κακὰ ἐπὶ τοῖς ἀγαθοῖς τὸν θεὸν διδόναι κιλεύοντες αὐ σφίσιν αὐτοῖς. πολλῶν δ' ἂν δεῖς ἂν ἐκείνων εὐξαμένων ἀκούσαι. Plat. Alcibiad. 2—juxta communem iſtam formulam à Poetâ conditam.

Ζεῦ Βασιλεῦ, τὰ μὲν ἐσθλὰ δὸς εὐχομένοις καὶ ἀνεύκτοις
Ἄμμι δίδου, τὰ δὲ δεινὰ καὶ εὐχομένοις ἀπαλέξειν.

Plat. ubi ſuprà.

P. 40. l. 3. θυσίας δὲ θύων μικρὰς ἀπὸ μικρῶν &c.] Confer S. Marc. XII. 41—44.

Ibid. l. ult. Heſiod. Ἐργ. καὶ Ἡμερ. ver. 334.

P. 41. l. 11. εἰ μή τι δαιμόνιον εἴη] τὸ δαιμόνιον οὐδέν ἐστιν, ἀλλ' ἢ θεὸς ἢ θεοῦ ἔργον. Ariſt. Rhet. Itaque noſter, ὡς σοι ὁ θεὸς μὴ ἐναντίοιτο: Si tibi Deus non adverſetur. Œcon. II. 18. ἢν μὴ θεὸς ἀποκωλύῃ: niſi Deus prohibeat. Œcon. V. 13. Symp. VIII. 43.

Ibid. l. ult. σίτῳ μὲν &c.] ἔλεγε (Socrates ſcil.) τὸν μὲν ἄλλους ἀνθρώπους ζῆν, ἵν' ἐσθίοιεν· αὐτὸν δ' ἐσθίειν, ἵνα ζῴη. Diog. Laert. L. II. §. 34. Vit. Socr.

P. 42. l. 1. ἐπὶ τούτῳ] Nota ἐπὶ cum dativo: quod apud noſtrum fit fæpiſſimè. Conf. Cap. IV. §. 2. et Cap. VII. §. 1. juxta lectionem vulgatam, quam nunc rectam eſſe cenſeo. Corrige, precor, in textu.

Ibid. l. 6. ἐπὶ τὸν καιρὸν ἐμπίπλασθαι] *Erneſt.* ἐπὶ τὸν κόρον ἐμπ. Omnes libri editi, *Erneſtio* hôc excepto, habent τὸν καιρόν: quæ vox apud Xenophontem in eodem ſenſu uſurpatur in Ageſil. Cap. V. 1. et in Hellen. L. I. 3. Καιρὸς non eſt tempus ipſum; ſed, ut ita dicam, *flos temporis, tempeſtiva occaſio* — unde denotat *modum* et *menſuram* rei. *Steph.* Theſ. Κόρος eſt exceſſus quidam, et extremum per ſe vitioſum.

P. 43. l. 4. Κριτόβουλον &c.] Vide Xenophontis Symp. IV. 10. &c.

P. 47. l. 6. μηχανώμενον,] Hoc verbum Erneſtus putat delendum. Minus recte. Subintelligitur π. *dum moliretur aliquid.* Vide infra p. 87. l. 2. πάντα μηχανωμένη.

P. 48. l. 5. ὁ ἐξ ἀρχῆς ποιῶν ἀνθρώπους.] Ita et Div. Matthæus XIX. 4. ὁ ποιήσας ἀπ' ἀρχῆς—

Ibid. l. 11. πρὸς δὲ τούτοις, κ. τ. λ.] Hunc locum reſpexit Cicero, De N. Deorum, L. II. cap. 57.

P. 50. l. 5. [ἐρώτα γὰρ, καὶ ἀποκρινοῦμαι] Hæc verba, ni fallor, excludenda ſunt. Aliunde irrepſiſſe videntur. E. *Zeunius*, Vir Cl. aliter cenſet, ratus illa verba Ariſtodemi reſponſionem, tectè et callidè factam, continere. Vide in loco. *Owen.*

Ibid. l. 11. καὶ ταῦτ' ἐπιμιγνύῃ &c.] Credo equidem hunc ſermonem tempore nocturno habitum eſſe, quum Luna et Stellæ ſplenderent maximè. Socrates, manu ad cœlum erectâ, ait δεικτικῶς, *Et ampliſſima hæc* &c.

P. 51. l. 10. ἐκ εἴκει φροντίζειν] Deos res humanas curare, fuſè probat Plato in decimo Dialogo de Legibus. Τὸν δὲ ἡγούμενον θεὸς εἶναι, μὴ φροντίζειν δὲ αὐτὸς ἀνθρωπίνων πραγμάτων, παραμυθητέον, &c. p. 670. D. Ed. Ficin.

P. 53.

P. 53. l. 8. ὅσπε χῆρας ἴχα,] Κερκοπιθήκους intelligit; quorum manus ab humanis differunt. Hominis enim pollex cunctis digitis et singulis adverſatur, tanquam antagoniſta; quod in Cercopithecis fit minimè. Vide Galen. de uſu Partium, Lib. 1. ſub initio.

Ibid. l. 10. ὅπως τί ποιήσωσι] Fortaſſe τί ὅταν ποιήσωσι. Habet enim Plato, λεγει, τί τῷ ποιῆσαί σε. Euthyph. §. 2. Ed. *Forſter.*

P. 55. l. 11. ἐπιμελᾶσθαι αὐτύς.] Sic et apud Scriptores ſacros Pronomen ſæpiſſimè abundat. Conf. Matth. IV. 16. V. 40. VIII. 1, 23. Act. Ap. VII. 35.

P. 56. l. 4. λέγων ἀς ταὐτην] Ita Div. Lucas Act. Apoſt. II. 25. Pro ταύτην Ed. *Brogard.* habet αὐτὴν.

P. 57. l. 3. ταμεῖα] ταμιᾶα Ed. Aldina 1516. Item pr. Baſil. et MS. *Merman.*

Ibid. l. 12. τὸν οἶκον—φθάρειν,] οἶκος res familiares denotat. Ita et apud Homer. Odyſſ. B. 237 . . . . . κατέδουσι βιαίως
Οἶκον Ὀδυσσῆος.
Vide etiam Cl. Taylor. Not. ad Æſchin. contra Timarchum, p. 49.

P. 58. l. 2. τὴν ἐγκράτειαν ἀρετῆς εἶναι κρηπίδα,] Obſerves velim, mi Lector, κρηπῖδα vocem eſſe *genericam*, quæ denotat non unam ex virtutibus, ſed virtutis fundamentum, ex quo, tanquam e fonte, emanant omnes virtutes morales, quæ ad individuum pertinent; et continet totum officium hominis erga ſeipſum.

Ibid. l. 7. νὴ τὴν Ἥραν] Eadem jurandi formula occurrit infra, III. 10. 5.—II. 2. IV. 2. 4.—4. 2. et apud Platonem in Apol. Socr. §. 12. Ed. Forſter. Item Xenoph. Œcon. C. XI. §. 19.

P. 60. l. 1. ἀνυπόδητος &c.] Ariſtophanis Sophiſmata, (vide Nub. Act. 1. Sc. 1. ver. 98—104) ab Antiphonte hic iterata, refellit Xenophon.

P. 61. l. 4. ἃ ἐγώ;] Ita cum Cl. Erneſto edidimus. Edd. Vulg. λέγω habent: quod nullum hic fundit ſenſum.

P. 62. l. 2. τῶ μὴ μιλτιῶντες;] Vulg. σῶ μὴ μιλ. quod maximè probo. Sermo eſt peculiaris; et peculiarem continet ſalem, ſi ad Antiphontem referatur. *Owen.*

P. 64. l. 2. μὴ ὅτι] Vide Hoogev. de Gr. Particulis Cap. ii. §. 7.

Ibid. l. 10. διαπίθεσθαι εἶναι.] Pro εἶναι legendum arbitror ἄν, ut vim potentialem inferat propoſitioni. Particula ἄν ſententiam ſæpiſſime claudit. δύναιτ' ἄν. Demoſth. de Cherſon. §. 7. et Philip. iii. 3. γένοιτ' ἄν Xen. Ageſil. §. 7. λέγοιμ' ἄν Mem. ii. 6. 8. ἀρχὴν παραλαβοῦν ἄν Hellenic. VI. 1. 4.

P. 65. l. 11. ἀλλήλοις ἀφίλιμοι] Forſan ἀλλήλοις μᾶλλον φίλοι, vel φίλτροι. Ἔλεγέ τε τὸν φίλον δεῖν εὐεργετεῖν, ὅπως ᾖ μᾶλλον φίλος. Diog. Laert. Lib. 1. Segm. 91. Vit. Cleobul.

P. 66. l. 6. ἀλαζονείας] De hujuſce vocis ſignificatione conf. Cyropæd. Lib. ii. p. 96. Ed. Hutch. min.

P. 70. l. 1. Εἰπέ μοι, ὦ Ἀρίσιππε, ἃ δίοι σε &c.] Ariſtippus primus Socra-

Socraticorum mercedem exegit, et quæſtu philoſophatus eſt. Diog. Laert. L. II. §. 65. Omne bonum in voluptate poſuit: virtutemque cenſuit ob eam rem eſſe laudandam, quòd efficiens eſſet voluptatis. Cic. Offic. L. III. C. 33. Hanc ſententiam oppugnat Xenophon. Vide Diog. Laert. ubi ſupra.

Ibid. l. 12. παρὰ τὴν ἑαυτοῦ ἀρχήν.] τὸ παρὰ in hoc loco, ut frequenter in aliis, vim habet τῷ διὰ. *durante ipſius imperio.*

P. 72. l. 9. ἀς τὰς εἰρκτὰς] Verte, *partes domorum prohibitas.* Domos alienas Xen. vocat *carceres*, per quandam ſimilitudinem, aiunt Æ. Portus et B. Simpſon, morum Græcorum a ſuis longiſſimè diſtantium obliti. "Contra, ea pleraque noſtris moribus (ſcil. Romanis) ſunt decora, quæ apud illos turpia putantur. Quem enim Romanorum pudet uxorem ducere in convivium? Aut cujus materfamilias non primam locum tenet ædium, atque in celebritate verſatur? Quod multò ſit aliter in Græciâ. Nam neque in convivium adhibetur, niſi propinquorum; neque ſedet, niſi in interiore parte ædium, quæ Γυναικωνῖτις appellatur, quo nemo accedit, niſi propinquâ cognatione conjunctus." Cor. Nep. Præf. Confer etiam quæ Suidas tradit ſub vocem Καμάρας.

Ibid. l. 10. ἄ,τι ὁ νόμος ἀπειλᾶ, &c.] Cautum eſt in Jure Attico, Ἐὰν τὰς μοιχὸν λαβὴ, ὅτι ἂν βούληται, χρῆσθαι.—Et deinde, τοῦτο μὲ κατηγορῆσαι φησι, ὡς ἂν ἐπὶ δάμαρτι τῇ ἑαυτοῦ μοιχὸν λαβὼν, ταύτην τὴν τιμωρίαν ποιήσηται. Vide eruditiſſimum Lyſiæ Editorem, et mihi amiciſſimum, Taylorum; apud quem videre fas eſt *Viſigothorum* leges, verbis penè cum Solonis ſeveritate contendentes.

P. 76. l. 1. ἄν τι λέγοις] τι λέγοις opponitur τῷ λέγοις ἀνήρ. Plat. Repub. L. VII. p. 116. Ed. Maſſey.

Ibid. l. ult. εἶμι.] Forſan ἔρμι, *proficiſcor.* Sed nil muto.

P. 77. l. 1. δεινὸν πάλαισμα] Ironicè dictum. Vox πάλαισμα ap. Æſchin. c. Ctefiph. denotat *Fori artificium: laſtam ad eludendum judicium.*

Ibid. l. 12. πάντα ἥδιον ἦν] Subintelligitur καλὰ. Edd. veteres πάντων habent: minus eleganter.

P. 79. l. 6. τῶν τοιούτων] Leunclavius malebat τῷ τοιούτῳ. Sed locus non eſt ſolicitandus. Vide ſupra p. 71. l. 11.

Ibid. l. 10. νοσῶν] Sic pro vulgato φρενῶν putat legendum Cl. Taylor ad Lyſiam, p. 491. Et ſic habet MS. Stob. Itaque, adſtipulante Erneſto, in textum recepi.

P. 80. l. 10. Ἡσίοδος] Εργ. καὶ Ἡμ. ψ. 285—290. Viam, quæ ad virtutem ducat, aſperam eſſe et aſcenſu difficilem docet *Cebes*, in Tabulâ ſuâ celeberrimâ.

P. 81. l. 8. μόνος] Forſan μόνος. Vid. Odyſſ. A. 287. Et Toup. Emend. in Suid. P. II. P. 193.

P. 82. l. 1. ἐξιλθόντα εἰς ἡσυχίαν] ἡσυχία ſortaſſe pro loco deſerto et ſilenti. Cl. Taylor ad Æſchin. c. Timarchum. Eodem modo quo

Xeno-

Xenophon φεύζω et Div. Paulus, 2 Cor. 11. 13. ἐξῆλθον ἀς Μακεδονίαν.

Ibid. l. 2. ποτίρων] MS. 2. et Vind. 2. habent ἐποτίρων. Item Edd. pr. Baſ. 1. 2. Stob. Et ita edidit Erneſtus.

Ibid l. 6. τὰν δὲ ἐτίρων &c.] Confer Xen. Œconomic. C. x. §. 2.

P. 83. l. 2. ἰὰν ἄν ἐμὲ φίλαν ποιέωνς &c.] Ita et in Cebetis Tabulâ mulieres illæ meretrices ſui amantibus promittunt, ὅτι βίον ἥξουσιν ἡδὺν, καὶ ἄπονον, καὶ κακοπάθειαν ἴχοντα ἀδήμιον. Ed. Simpſon. p. 19.

P. 84. l. 5. οἱ δὲ μισοῦντες μι, ὑπεκφεύγοντες &c.] Forſan οἱ δὲ μισοῦντες, μὴ ὑπεκφεύγοντες, ὀνομάσωσι &c. Ita Editor et Cl. Toupius — Sed meo quidem judicio, minus recte. *Owen.* ὑπεκφεύγοντες, *obtrectantes*, vel *invidioſo nomine appellantes*. Vide Suidam.

Ibid. l. 6. Κακίαν. *Vitioſitatem.*] Sic enim malo, inquit Cicero, quam *Malitiam* (aut *Ignaviam*) appellare eam, quam Græci Κακίαν appellant. &c, Tuſcul. Diſput. IV. 15.

Ibid. l. 9. ἐν τῇ παιδείᾳ] Fortaſſe παιδίᾳ. Ita Ed. *Gillman.* voce σὺν omiſſa.

Ibid. l. 11. ἐργάτην ἀγαθὸν] Hunc vocat D. Paulus ἐργάτην ἀνεπαίσχυντον. 2 Tim. ii. 15.

Ibid. l. 14. τὰ ὄντα] Aut delendum videtur, aut ſcribendum τὰ πάντα. *Erneſt.* Sed pace tanti viri, nec delendum eſt, nec mutandum. Vere narraturus erat τὰ ὄντα τι ὡς ὄντα, καὶ τὰ μὴ ὄντα ὡς οὐκ ὄντα, ut verbis Xenophonteis utar. Ἀνάβ. p. 288. Ed. Hutch.

P. 85. l. 12. ἃ δὲ καὶ] Fortaſſe, ut in præcedentibus, εἴ τι καὶ. *Hindeburg.* Sed nihil eſt mutandum.

P. 86. l. 9. ἵνα μὲν ἡδέως φάγῃς &c.] His rebus confirmandis lege quæ dicta ſunt de Perſarum rege. Xen. Ageſil. C. IX. §. 3. τῷ μὲν γὰρ Πέρσῃ πᾶσιν γῆν περιέχοντα μαχόμενος τί ἂν ἡδέως πλοι. κ. τ. λ.

P. 87. l. 2. καὶ γυναικὶ τοῖς ἀνδράσι χρωμένη.] Vide quæ Æſchines profert contra Timarchum, p. 51. Ed. Taylor.

P. 88. l. 5. οἷς προσήκει] Quo pertineat pronomen οἷς non vidit Erneſtus: nec ego equidem video. Forſan legendum eſt ὡς, quod ſenſum parit aptum. E. Mihi planè videtur, τὸ οἷς referendum eſſe ad θεοῖς καὶ ἀνθρώποις ſcil. ἀγαθοῖς: et hinc omnino rectum eſſe. O.

P. 89. l. 4. περιφρόνει τέλος] Πέρας μὲν γὰρ &c. Demoſth. 2 Tom. p. 506 et 689. Ed. Taylor.

P. 90. l. ult. δοκεῖ μοι ὑφ' ὧν, ἄν τις εὖ παθὼν &c.] Pietas, ſeu Deum ſeu Parentes reſpiciat originem ducit ex gratâ quâdam beneficiorum acceptorum conſcientiâ; et eſt pars juſtitiæ, quæ ſuum cuique tribuit. Vide Lib. I. c. iv. et Lib. IV. c. iii.

P. 91. l. 2. ἀλικρινές τις] Hanc vocem uſurpat Div. Paulus. 1 Cor. v. 8. Phil. I. 10.

Ibid. l. 7. ἀπὸ γονέων;] Legendum arbitror ὑπὸ γονέων; ut priori ὑπὸ νίων reſpondeat.

P. 92. l. 1. εἰκήματα.] Οἴκημα. Pro *carcere* poſuit Dinarchus. At

 prò

pro *lupanari* Æſchines. *Suidas.* Vide quæ dixit Cl. Taylor ad *Marm. Sanduic.* p. 59.

P. 93. l. 9. *αὐτῆς*] Xantippen intellige, cujus nomen in proverbium abiit propter ejus aſperitatem.

P. 94. l. 4. *ἐφ' ᾧ ἠχύνθη.*] Forſan *ἐφ' ὃ ἂν αἰσχυνθείην.* Anglicè, *of which I ought to be aſhamed.* Stobæus legit *ἠχύνθην.* Serm. 77.

P. 96. l. 7. *τύτῳ δίκην τι ἐν.*] Quomodo inter ſe differunt *δίκη* et *εὐθύνη*, Vide Cl. *Petiti* Legg. Attic. Lib. IV. Tit. 8.

Ibid. l. 10. *ἀλλ' ἂν τύτε πράξαντος;*] *ἀλλ' ἂν πραττόμενον, τύτε πράξαντος; Reiſkius.*

P. 98. l. 4. *ὅτι κρῆττον* &c.] Vide Platon. *Τί δὲ; εἴ τις θεῶν ἄνδρα ἥνε* &c. De Repub. L. IX. p. 246. Ed. *Maſſey.*

P. 100. l. 5. *ἃ κύνα μὲν, εἴ σοι* &c.] Ed. *Aldina* habet *ἃ κῦν* (l. *κύων*) *μὲν σοι ἦν ἐπὶ προβάτοις ἐπιτηδειος ὤν, ἡ* &c. Eandem lectionem agnoſcit Ed. *Bregard.* Pariſ. 1542. *ἃ* et *ἀ*, i. e. hypotheſis intra hypotheſin non redolet elegantiam Scriptoris inter primos elegantiſſimi.

P. 102. l. 7. *Χαιρεφῶν ἠγιμονικώτερος*] *Ἴστ δὲ οἷος ἦν Χαιρεφῶν, ὡς σφοδρὸς ἐφ' ὅ, τι ἐρμήσειε.* Noviſtis ſanè qualis erat Chærepho, quàm vehemens, quamcunque ad rem ſe convertiſſet. Plat. Apol. Socr. §. 5. Ed. *Forſter.*

Ibid. *πρὸς τὴν φύσιν ταύτην,*] Legendum forſan *ἡγοῦ εἶναί σε φύσει πρὸς τὴν φιλίαν ταύτην.* Mallem tamen legere *πρὸς τὴν φυσικὴν φιλίαν ταύτην*— Amicitiam hanc à [deo et] naturâ pactam.

P. 103. l. 3. *ἡ ὃ καθήμενον*] Horum verborum ordinem eſſe immutandum arbitror. *ὃ ἡ καθήμενον* &c. " Annon ut ſedens aſſurgat?"

Ibid. *μαλακῇ*] Dele. E. Sed fortaſſe lectus ſuperior vel honoratior mollior erat. *Owen.*

P. 105. l. 9. *πολλῶν — ἀκύειν*, ex multis audire.] Sic et in Act. Apoſt. I. 4. *ἣν ἠκύσατέ μυ.*

Ibid. l. 10. *σαφὴς*] Conjecturâ uſus lego *σοφὸς.* In deligendis enim amicis potiſſimum requiruntur prudentia et bonitas; quæ ſeparatis viribus paululum valent, conjunctis vero quamplurimum.

Alterius ſic

Altera poſcit opem res, et conjurat amicè.

Hor. De Art. Poet. 410.

P. 107. l. 9. *ἑαυτὸν πάσῃ*] *Τάττειν* eſt exercitum inſtruere; et per metaphoram ad animum refertur: bonus ſcil. amicus ſe ſuaque omnia diſponit, ut quicquid amico deſit, ipſe ſuppleat, et in privatâ vitâ et publicâ. Hoc dicendi genus ſæpius occurrit in Sacris. Conf. Act. Apoſt. XIII. 48. 1 Cor. XVI. 15.

Ibid. l. 13. *βιαζόμενος*] Fortaſſe *συμβιαζόμενος*, vox compoſita, ut et omnes præcedentes.

Ibid. *τὸ μὲν περίλυπους* &c.] Secundas res ſplendidiores facit amicitia, et adverſas partiens communicanſque leviores. Cicero De Amicitiâ.

P. 108.

P. 108. l. 5. ἀλλ' ὅμως] Legendum arbitror ἐπιπόνως ex antitheſi, cum ſubſequantur voces ἀργῶς καὶ ἀνεμέτρως.

P. 109. l. 1. Ἀντισθένη] Antiſthenem laudibus ſummis celebrat Xen. in Sympos. Vide etiam Diog. Laert. Lib. VI.

P. 110. l. 6. τῷ ὠνίοντος] Locus non eſt ſollicitandus: omnino rectè ſe habet. Subintell. χρήματος. Anglicè, *at the price it brings*, i. e. *market-price*.

P. 114. l. 4. ὥσπερ οἱ ἰχθῦς.] Forſan οἱ ἄρκτοι.

P. 115. l. 11. Περικλῆς πολλὰς ἐπίσατο] Vide Plutarch. in Vit. Periclis Ed. Brian. p. 346. 349. 377.

Ibid. l. ult. Θεμιστοκλῆς δὲ &c.] Conf. Plutar. Vit. Themiſt. Ed. Brian. p. 250.

P. 118. l. 8. τὰ δὲ πολεμικά.] καὶ γὰρ πολέμου, καὶ φύσεως, καὶ μάχης ὧδέ πως ἄλλο πως ἔχει ἢ τὸ σῶμα, καὶ οἷ ἀπὸ τούτου ἐπιθυμίαι. Plat. Phæd. Cui planè aſtipulatur Div. Jacobus Epiſt. IV. 1.

Ibid. l. 11. δυσμενὲς] Forſan δυσμενὶς in neutro genere uti prius. Ed. Baſil. 1545, legit δυσμενὶς, prout ingenii proprii viribus niſus divinaveram. Sic et l. 12. pro μισητὸς lege μισητὸν.

P. 119. l. 4. ἐγκρατείᾳ] Forſan ἐγκρατῆ. Sed τῇ καρτερᾷ pro ἐγκρατῆ utitur Xen. Cyrop. L. VI. p. 422. Ed. Hutch. 4to. Sic et Plato, μαλακὸς δὲ καρτερᾶς πρὸς ἡδονάς τι καὶ λύπας. De Repub. Lib. VIII. p. 188. Ed. Maſſey.

Ibid. l. 5. χρημάτων δ' μόνον, &c.] Locus, ut videtur, turbatus. Ex conjecturâ ſic legere mallem. χρημάτων δ' μόνον νομίμῳ αὐτάρκῃ, τῷ πλουσίῳ ἀπιχόμενοι, ἀλλὰ καὶ κοινῇ ἀμύλοις. judicet Lector.

P. 120. l. 3. ἄλλῳ συναρ.] Forſan ἄλλῳ τῷ συναρμόσαι.

P. 122. l. 1. ἐρωτικὸς] Ὁρίζομαι δ' ἐγὼ τὸ μὲν ἐρᾶν τῶν καλῶν καὶ σωφρόνων φιλανθρώπου παίδος καὶ εὐγνώμονος ψυχῆς. Æſchin. c. Timarch. Tom. II. p. 60. Ed. Taylor.

Ibid. l. 11. ἀγαθὸς πὸς ψυχὰς—καλὸς τὸ σῶμα τε.] ἀγαθὸς pertinet ferè ad *animi virtutes*, ut καλὸς ad *corporis*. Conf. p. 123. l. 12. et præclarè τὸν ὅλον σῶμα τος Zeno pronunciavit εἶδος εἶναι ἀρετῆς μεμιμήσις, καὶ εἰκονὶ προσήμιον κάλλος ἐφαπτόμενον. Diog. Laert. Vit. Zen. Lib. VII. *Hindenburg*.

P. 123. l. 10. οὐκ ἐπορέγονται.] "Nihil morantur" reddit Latinus Interpres, ut opinor, *peſſime*. Os ori admovere, nihil morantur; per euphoniſmum ſcriptoribus tum Græcis tum Latinis familiarem, ſignificat Anglicè, *they are not averſe to Sodomy*; quod à mente autoris et veritate abhorret. Apud Xenophontem h. l. actiones τῶν καλῶν καὶ αἰσχρῶν apertiſſimè contrariantur.

Ibid. l. 12. φιλήσοντός μου—κατεφιλήσοντος.] Pulchritudinis et honeſtatis diſcrimen hic eleganter ſanè Critobulus oſtendit, multo ardentiorem erga *honeſtos* amorem præ ſe ferens compoſito verbo κατεφιλῶν, quam erga *pulchros* ſimplici φιλῶν. Sic. Marc. XIV. 45. κατεφίλησεν αὐτὸν, ſcil. *Jeſum*; non obiter oſculatus eſt (φίλησεν,) ſed diutius oſculo

ipſius et amplexui inhærens, quo minus fallax eſſet proditionis ſignum. *Simpſon.*

P. 124. l. 4. ἡδιὰ γ. ὁ. μισῆντα τὺς ἐπαινοῦντας.] Ἀρχὴ φιλίας ἔπαινος. Iſoc. ad Demon.

P. 127. l. 3. συντομωτάτη—οὐδὲ &c.] Conſer Cyrop. Lib. I. p. 64 &c. Ed. Hutch. min. et Cicer. De Offic. Lib. II. c. 12.

Ibid. l. 5. ὅσοι δ' ἐν ἀνθρώποις ἀρεταὶ &c.] De his vide plura Lib. III. 9. 1. et IV. 1. 2.

P. 130. l. ult. λειτυργῶν] Λειτυργίαι, pecunia ſive opera, quæ reipub. impenditur. Priſci enim λᾶτον, publicum vocabant. *Nannius.* Vide Demoſth. Ed. Taylor. Tom. III. p. 65.

P. 132. l. 12. &c. αὐτὰς ἐπιζημίυς—ἐνεργοὶ—ὠφελίμυς—μεμνημένοι.] Adjectivi in genere maſculino poſiti ſunt, cùm ſermo agitur de fœminis. De hac Syntaxi vide quæ Cel. S. Clarke adnotavit ad Iliad. v. 778. Ita et Eurip. Supp. Mulieres, Act. I. 41. Γυναιξὶ—αἳ πυις ἀφοῖ. et paulo poſt. ξένῃς γύναιξιν, v. 94. Conf. Act. Apoſt. IX. 37.

Ibid. l. ult. προστάτης] Ita MS. Vindob. 2. et Ed. 5ta. *Erneſt.* Vulg. vero Edd. προστάτης ἦς.

P. 134. l. 4. σκυθρωπῶν] In eodem ſenſu hæc vox uſurpatur apud Div. Lucam. XXIV. 17.

Ibid. l. 11. κυνὸς λόγον] Canis *fabulam.* Hæc fuit olim, ni malè auguror, inter fabulas Æſopicas. Hoc equidem pro certo habeo, Fabulas Æſopicas à veteribus vocari λόγυς. Sic Plato, ἐντάυθα τὺς τῦ Αἰσώπυ λόγυς. Phæd. §. 4. Ed. *Forſter.* Perperàm igitur τῦ κυνὸς ΑΠΟΛΟΓΟΝ in notulis Ed. Simpſon. adjectis.

P. 136. l. 5. αὐτόθεν] ex iſtâ domo: demonſtrativè.

Ibid. ἀφηρέθημεν] Ita Erneſtus ex utroque MS. Vindob. Edd. Vulg. ἀφηρέθη μὲν diviſim.

Ibid. ὑστεροφίαν] De hac voce conf. Platonis opera. p. 338. Ed. *Preux.*

Ibid. l. 11. τὰ ἐπιτήδεια delenda putat Erneſtus; cui facile aſſentior.

P. 137. l. 14. ποιήσαντας] Erneſt. ποιήσαντα mavult. Sed apud Authores Græcos melioris notæ, frequens eſt tranſitio à ſingulis ad univerſos, et vice verſâ. Inſigne occurrit exemplum. 1 Tim. II. 15.

P. 139. l. 9. ἀσὶν ἐνθάδε ſcil. τινὲς.

P. 141. l. 3. ἐχ ὅτι μόνος] τὸ ὅτι alienum eſſe ab hoc loco cenſet Erneſtus: Sed vide Hoogeveen de Partic. Gr. C. XXVII. Sect. 7. Ellipticè ponitur pro ὐ λέγω ὅτι μόνος &c. ἀλλὰ &c.

Ibid. l. 6. κολακεύει] Forſan κολακεύοι, uti benè monet *Hindenburgius.*

P. 143. l. 8. νῦν δὲ διὰ τὰ πράγματα &c.] Hunc locum reſpicit Horatius I. Epiſt. XII. 24.

Vilis amicorum eſt annona, bonis ubi quid deeſt.

P. 145. l. 5. τῶ καλῶν] Obſerves velim, Lector, hujus libri proœmium univerſalem propoſitionem exprimere. Τὰ καλὰ et τιμαὶ, quæ

ſynonyma

ſynonyma ſunt, denotant honores, ſeu magiſtratus in genere. Duo deinde profert exempla, (ſicut decet militem) ex re militari petita; quâ et ipſe inclaruit quàm maximè. Vide Κυρ. Αναβ.

P. 147. l. 7. σοι,] Hæc vox non πλεονάζει; ſed vim habet et leporem verè Socraticum. Si quis fortè noſtrûm cohortis vel manipuli præfectus ſit, *te duce:* nullus enim dubito te unanimi civium conſenſu imperatorem fore; et aliquis forte noſtrûm, ſub tuis auſpiciis, cohortem vel manipulum ducat.

Ibid. l. 10. ταχτικὰ] Quid ſcire debeat ὁ ταξιαρχος, diſcas e Xen. Cyrop. Lib. VIII. p. 486 &c. Ed. Hutch. min.

Ibid. l. 11. πολεμικὸν μέρος] Vide Xen. Cyrop. Lib. I. p. 59. Ed. Hutch. min.

Ibid. l. 12. παρασκ.—φρατηγὸν εἶναι χρὴ &c.] Vide quæ Xen. habet Cyropæd. Lib. I. p. 67.

P. 148. l. 12. πάνυ—ὅμοιον] Ὅμοιον hic, ut apud Plat. in Timæo, ſubſtantivè uſurpatur *pro* ſimilitudo. Adoleſcentuli igitur ſententia ſic Latinè ſonat. *Similitudine uſus es, mi Socrates, omninò aptâ.*

P. 149. l. 2. 3. ἃ μὲν—ἃ δὲ μὴ] Similem ellipſin (τοῦ καλῶς ἔχει) vide apud Homer. Iliad. A. 135 &c. Conf. Luc. XIII. 9. 2 Petr. II. 4. 5.

P. 150. l. 4. ταχτίων] Τὸ ταχτίων planè eſt vitioſum. Stobæus habet ταγμάτων, quod probo.

Ibid. l. 5. τάττειν ὅτι λέγει] Stobæus: ὅτι ἄγειν. Nullus dubito veram lectionem *Stobæanam.* Τάττειν καὶ ἄγειν apud Xen. ſæpe conjunguntur. Vide Cyropæd. Lib. I. prope finem. Ed. Hutch. min. p. 74.

P. 151. l. 3. ποιμένα λαῶν] Iliad. B. 243.

Ibid. l. 7. καὶ ἃ ἴσμεν φρονέοντες, ἵνα ἴσμεν· φρονέοντες δὲ &c.] Interrogationis notam, ab omnibus hujuſce opuſculi Editoribus receptam, delevi; ſenſûs quippe perturbatricem. Quis ſit militiæ finis, vide Cyropæd. Lib. I. p. 48. Ed. Hutch. min.

P. 152. l. 6. πρὸς τούτοις αὐτοῖς] MS. I. Stob. Steph. πρὸς τοῦτο αὐτοῖς —ſed forſan πρὸς αὐτὸ τοῦτο.

Ibid. l. 10. ἀγαθῷ ἡγεμόνος ἀρετὴ &c.] Vide Xen. Ageſil. C. VII. §. 1, &c.

P. 153. l. 7. ὑπὸ πάντων γιγνώσκεται] Forſan ὑπὸ πολλῶν. Anglicani adagio utimur, quod à lectione vulgatâ non recedit. "Every body knows Tom fool."

P. 154. l. 5. παρέχεται σοι τὰς ἵππους] Apud Athenienſes et illorum colonos equos ſuppeditabant divites. Conf. Xen. Ageſil. c. I. §. 23. Hellenic. Lib. III. c. IV. §. 15. et Xen. Hipparch. p. 753 &c.

P. 155. l. 4. τὰς μελέτας] Vox μελέτη eas omnes, ſive animi ſive corporis, exercitationes deſignare ſolet, quibus, quaſi præluſionibus, ideò artium ſtudioſi incubuêre, ut cùm res poſtularet, egregium ſe in ſuâ quiſque arte præſtare poſſet. Timotheo itidem ſuam

μελέτην

μιλίτην commendans Apoſtolus, 1 Tim. IV. 15. verbum μιλιτάω à conſuetudine ſive agoniſtarum ſive rhetorum, ad earum rerum curam, quæ ad animæ ſalutem pertinent, eleganter transfert. *Hutchinſon.* Cyrop. Lib. I. p. 10. N. 2.

P. 156. l. 10. πρὸς τοῦτο] Legendum forſan πρὸς τούτοις. MS. I. πρὸς τούτῳ.

Ibid. l. 13. ἢ εἴ σοι δέοι] Legendum ἢ εἴ τι δέοι — quod Cl. Hindenburgius primus monuit.

P. 157. l. 4. ὅσα τι νόμῳ &c.] Fr. Portus νόμῳ interpretatur: *Conſuetudine.* Recte; nam et νόμος dicitur, pro *eo quod uſu et conſuetudine receptum eſt.* Vide plura ap. Cl. Hindenburg. in h. l.

P. 158. l. 8. ἐπὶ τοιούτοις] Forſan τοιαῦτα. Hâc enim loquendi formâ uſus eſt infra, IV. 5. 4. p. 278.

P. 159. l. 2. Οὐχδ] Lege Ἰοὺ, χδ. Γὰρ eſt vox rationem reddens, (ſubintelligitur ſcil. actum eſt de republicâ,) ἰοὺ, *ebeu!* tales enim &c.

Ibid. l. 4. ἐκ κατηλόγου] Soli divites, quibus erat cenſus, militabant ἐκ καταλόγου, ſacramento rogati, quibus opponitur plebs, (cui non erat cenſus) quæ non militabat ἐκ καταλόγου. Petit. Leg. Attic. L. VIII. Tit. I.

Ibid. l. 6. ἅμα δὲ τοὺς ἑλκὰς &c.] Ita et Ulyſſes apud Ovidium. . . .

Sunt et mihi vulnera, cives,
Ipſo pulchra loco: nec vanis credite verbis.
Adſpicite en! veſtemque manu diducit.

Metam. XIII. 262 &c.

Ibid. l. 11. ἐκεῖνον, ἔφη ὁ Σωκ.] Militi ob repulſam in honore petendo conquerenti reſponſum datur ſale Socratico refertum.

P. 161. l. ult. προστατῶν] Lege προστάτου.

Ibid. ἑκάστους τ. πρ.] Corruptiſſimi hujus loci depravatio latere videtur in literis quatuor ſubſequentibus, viz. τηφς; quæ in ἀρχὴ commutatæ ſenſum exhibent Auctoris conſilio accommodatiſſimum. Lego itaque, τὸ προστάτου ἃ χρὴ τοὺς ἐπιτηδείους πράττειν; Judicet lector eruditus.

P. 163. l. 14. εἰκονομῦντες, εἰς] Poſt εἰκονομῦντες, pro commate, colon, majoris perſpicuitatis gratiâ, inſerendum arbitror.

P. 164. l. 6. σὺ στρατηγήσαντος] Erneſtus Vir cl. Socratem hæc arbitratur diſputâſſe cum Pericle, cum jam à populo στρατηγὸς eſſet creatus. Mihi aliter videtur, tum propter verba ipſius Periclis §. 5. Οὐ λαμθάνεις με &c. tum propter verba, εἰ τοίνυν &c. p. 174. l. 14. quæ de ſummo Imperatore minimè congruenter dici potuerunt.

P. 165. l. 7. Οὐδὲ ἐν τούτοις &c.] Hæc verba Periclı adjudico. Univerſa hæc Periclis diſputatio eſt queruli et populo ſubiraſcentis, ob ſummum fortaſſe imperium cognato ſuo Alcibiadi abrogatum. Certo certius eſt Periclem in laudibus Athenienſium efferendis parcum, in delictis vero enumerandis largum eſſe; ac cum veritate audacem; et in aliquibus forſan extra finem veritatis præ irâ erumpentem. Hæc igitur

oratio

oratio ei non congruit, qui, populi favore, nuperrimè creatus eſſet στρατηγός.

P. 166. l. 9. ἀνδρὶ ἀγαθῷ ἄρχοντι] Ita et Div. Matth. xxii. 2.

Ibid. l. 10. τὸ μὲν γὰρ θάρσος &c.] Vide Iſocr. Orat. Areop. p. 278—280. Quanta mala oriuntur ex θάρσει ſeu præfidentiâ ſenſerunt Athenienſes poſt cladem apud Ægoſpotamum à Lyſandro acceptam: quâ clade acceptâ funditùs periit eorum reſpublica. Xen. Hellenic. ii. i. 17, 18.

P. 167. l. 6. τῆς ἀρχαίας ἀρετῆς] Eandem ſententiam tuetur Iſocrates in Orat. Areopagiticâ; in quâ occurrunt plurima his confimilia, et lectu quidem digniſſima.

P. 168. l. 4. ἐν τῆς ἐχεμίνης ἠπείρῳ] *Adjacentis, vicinæ* Epiri. Cave putes *Epirum* Aſiæ continentem denotare.

Ibid. l. 9. τὰ μὲν αὐτοὶ καθ' ἑαυτοὺς] Partim ipſi per ſe, i. e. ſine aliorum auxilio. Pugnam Marathoniam intelligit, Miltiade duce. Hoc in tempore nulla civitas Athenienſibus auxilio fuit præter Platæenſium: ea mille miſit militum. &c. Cor. Nep. in Vit. Miltiadis, c. v.

Ibid. l. 11. μίχρι Μακεδονίας] Intellige Macedoniam (ut aiunt) incluſivè. Vide Herodot. Lib. vi. §. 44.

Ibid. l. 13. τὰ δὲ καὶ μετὰ Πελοποννησίων] Partim etiam cum Peloponneſiis. Duas potiſſimùm pugnas reſpicit, Platæenſem ſcil. et Salaminiam: in quibus vis Perſarum conjunctis Athenienſium et Lacedæmoniorum copiis, tum pedeſtribus tum navalibus, funditùs everſa — Hinc factum eſt, ut ſumma imperii maritimi ab Lacedæmoniis transferretur ad Athenienſes: namque ante id tempus et mari et terrâ duces erant Lacedæmonii. . . . tum omnes ferè civitates Græciæ ad Athenienſium ſocietatem ſe applicarent; &c. Cor. Nep. in Vit. Ariſtidis. c. ii.

P. 169. l. ult. τὰς γε νῦν πρωτεύουσας] Scil. Lacedæmonios: qui poſt cladem ad Ægos flumen ab Athenienſibus acceptam, Græciæ principes evaſerunt.

P. 170. l. 3. λέγεις, ἔφη, πόλῳ πω &c.] Verba ſunt Periclis: Pro λέγεις itaque legendum eſſe arbitror λέγω, ut hæc ſententia cum ſequentibus cohæreat.

Ibid. l. 4. ὥσπερ Λακεδαιμόνιοι, Lacedæmoniorum laus fuſè celebratur a Platone, Alcib. i. Vol. 2. p. 122. Ed. Serrani.

P. 172. l. 1. ἃ δὲ ἐν Ἄρεω πάγῳ βουλὴ,] Senatûs Areopagitici laudes celebrat Æſchylus in Fabulâ, quæ inſcribitur Eumenides. v. 684 &c. Vide etiam Ariſtot. Rhetor. Lib. i. c. i. et Cicer. ad Attic. Lib. i. Ep. 14.

P. 172. l. 9. Ἴσως γὰρ &c.] Reticetur hic aliquid: ſcil. οὐ θαυμαστὸν. "Non mirum eſt." Fortaſſis enim &c.

P. 174. l. ult. ἐπιχάρεια αὐτοῖς] Vide Xen. Hellenic. iii. 4. 27. Plutarch. Vit. Alcib. ſub init. et Demoſth. pro Coron. Vol. 2. p. 508. Ed. Taylor.

Ibid. l. 5. ἐν τῇ βασιλέως χώρᾳ] Articulum ᾗ effiagitare videtur linguæ

guæ Græcæ ratio et concinnitas. Rex Perſarum ὁ Βασιλεὺς Græcis appellabatur. Lingua Latina caret articulo. Ergo Menedemus de filio ſuo dicit, "In Aſiam ad Regem militatum abiit." Teren. Heaut. Act. 1. ſcen. 1. Abeſt vero articulus infra l. 7. et apud Xen. Hellenic. Lib. 1. §. 4. paſſim.

Ibid. l. 9. μέχρι τῆς—ἡλικίας] *Per ætatem.* Ita vox ἡλικια reddi debet Matth. VI. 27. et Luc. XII. 25. potiùs quàm per *Staturam*. Ita quidem redditur Joan. IX. 21, 23. et Ep. ad Hebr. XI. 11.

P. 179. l. 1. ἄρα ἀρχόμενος] ἀρα non agnoſcit Bogardi Ed. Pariſiana 1542.

P. 181. l. 1. μυρίων οἰκιῶν] Ἐστὶν ἐμοὶ δισμύριοι πάντες Ἀθηναῖοι. Athenienſes omninò vicies mille ſunt. Demoſth. adv. Ariſtogit. Orat. pr. Ed. Taylor. Tom. 3. p. 482. et *Not.* p. 520. De numero Athenienſium idem aſſerit Ariſtoph. in Veſp. verſ. 705. Ante bellum Perſicum, Athenienſes erant numero 30,000 τριστμυριάδες, teſte Herodoto, Lib. V. §. 97.

P. 183. l. 4. πρωτίνας τῷ δήμῳ] πρωτίνας dicuntur, qui coram populo orationem habent et cum eo agunt, quod apud Demoſthenem dicitur παρεληλῦθαι. *Erneſt. Fortin.*

P. 184. l. 8. ὃ ταὐτόν ἐστι &c.] Vide Plat. Alcib. 1. Ed. Serr. Vol. 2. p. 114. ἀγωνίζεσθαι, coram populo orationem habere, in quâ contentione opus eſt, opponitur τῷ διαλέγεσθαι, cum familiaribus diſſerere.

P. 186. l. 3. ὦ ἀγαθὲ, μὴ ἀργὸν ποιεῖ σαυτὸν] Vide quæ hinc tranſtulit Cicero. "Ceſſator eſſe noli" &c. Epiſt. ad Q. Fratrem, Lib. III. Ep. VI.

P. 187. l. 7. οὗ τι ἀδὰν ἀγαθὸν] Quod laudabile bonum eſt, in ſe habeat quod laudetur neceſſe eſt. Ipſum enim bonum non eſt opinionibus, ſed naturâ. Cic. De Leg. 1. 17.

P. 188. l. 9. καλὸς πρὸς παλην.] Ita repoſui, adſtipulante Erneſto. Edd. Vulg. κ᾽ ἄλλο. male.

Ibid. προβαλλόμενος, teſte Brodæo, ſtatum pugilis in procinctu ſtantis denotat. προβαλλόμενος τὰ ὅπλα, arma projicere, prætendere. Xen. Anab. Lib. 1.

Ibid. l. 10. ἴσι pro ἴσῃ] Sic et Coloſs. III. 11.

P. 190. l. 5. ἀδὺ μὲν θέρος &c.] Vide Œcon. IX. 4.

P. 191. l. 1. γεγραφὰς δὲ &c.] Hæc uſque ad finem Capitis delenda ſunt: præcedentibus enim non cohærent.

P. 192. l. 12, 13. χρῆσθαι αὐτοῖς—ἐνλαβεῖσθαι] Cogitanti mihi ſæpenumero ſuborta eſt ſuſpicio, has voces, quæ ſenſum perturbant, additamenta eſſe ſcribæ cujuſdam imperiti, qui mentem Socraticam rerum veritati, i. e. ſententiæ ſuæ accomodare vellet: eas tamen, conjecturâ ſolummodo uſus, delere non audeo. Velim autem obſerves, ſenſum, vocibus hiſce deletis, ſole meridiano eſſe clariorem. "Omnes virtutes in Scientiâ poſitas eſſe aſſeruit Socrates;" repugnante quidem Ariſtotele, apud quem virtus moralis ὐ γνωσις ἀλλὰ πρᾶξις.

P. 193.

P. 193. l. 2. *πάντως γὰρ—ταῦτα πρέπειν.*] *Ἡ κακὴ κρίσις πάντως ἡμᾶς αἰτία.* Iamblic. apud Stob. Serm. XLIV.

P. 194. l. 1. *μανίαν*] *μανία* eſt ſpecies *ἀφροσύνης*. Conf. Plat. Alcib. 1. ſub initium—ſpeciatim verò pag. 140. Ed. Serr.

Ibid. l. 11. *τὰς δὲ μικρὰς διαμαρτάνοντας* &c.] Ubi deſinit virtus, ibi vitium incipit. Virtutis cujuſque fines explorare *ἀκριβῶς*, vulgo neque libet, neque licet. Cum vitia ad certam quandam magnitudinem excreverint, virtutum ſibi adjacentium nominibus diſtinguunt *οἱ πολλοὶ*: ut exemplis utar Xenophonteis, *ὕπνῳ τὴν ἐγρηγόρ* &c.

P. 195. l. 1. *φθόνον δὲ ὑποῶν* &c.] Habet mens noſtra naturâ ſublime quiddam &c. . . inde invident humiliores, (nam hoc eſt vitium eorum, qui nec cedere volunt, nec poſſunt contendere;) rident ſuperiores, improbant bonos. Quintilian, Lib. xi. c. 1. p. 545. Ed. *Gibſon.*

Ibid. l. 10. *δὲ δῶ*] Verbum *δῶ* non agnoſcit Cl. *Wells* in ſuâ editione; neque *Beſſario* in Latinâ interpretatione. Vel *δῶ* in *δὲ* mutandum, vel omninò expungendum cenſeo.

P. 197. l. ult. *πάσχειν ἂν ἄπ.*] Forſan *κάκιστ' ἂν ἀπ.* "et peſſimè perituram"—opponitur enim *πᾶσι, οἷς ἔτυχε, ζημιοῦσθαι*. Hæc loquendi formula ſæpiſſimè occurrit apud optimos Græciæ Scriptores. Vide præcipuè Ariſtoph. Acharn. verſ. 757. *ὅπως πάσχοις τὴν κάκιστ' ἀπολωλυῖαν.*

P. 198. l. 2. *ὑπερβολῶν.*] *Ἔστι γὰρ αὕτη ἡ ὑπερβολὴ, τέλος.* Ariſt. Eth. Nic. Lib. VI. c. 5. et Lib. I. c. 10. *ὅμως δὲ τῇ ἐν τούτοις διαλάμπειν τὸ καλὸν*, &c.

P. 204. l. 11. *προσδήκων*] Idem eſſe *προσδήκων* et *προσδήκων*, obſervat Cl. Toupius Emend. in Suid. part. III. p. 86.

P. 205. l. 7. *αὐτὸς, ἔφη, τοῦτο λέγεις,*] Forſan *αὐτὸς—τοῦτο λέγω*: "*Id ipſe dico.*" Vel, *αὐτοῦτο λέγεις*: *illud ipſum dicis*, ſc. quod ego, quod res eſt, et rem benè intelligis. *Erneſt.* Sed vulgatæ lectioni *τὸ αὐτὸ* accedit in ſacris. Matth. XXVI. 64. ut et *οὐ λέγεις*. Matth. XXVII. 11.

P. 206. l. 3. *Θεοδότη*] Vide quæ Ælian. de hâc muliere ſcripſit Var. Hiſt. Lib. XIII. Cap. 32. Ed. Perizon.

Ibid. l. 4. *κρεῖττον ἢ λόγῳ* &c.] *Τὰ ὁμματα τῶν ὠτῶν ἀκριβέστερα μάρτυρες*, ut Polybii verbis utar.

Segniùs irritant animos demiſſa per aurem,
Quàm quæ ſunt oculis ſubjecta fidelibus, et quæ
Ipſe ſibi tradit ſpectator.
Hor. Ep. ad Piſon. ℣. 180 &c.

Ibid. l. 8. *τῷ λόγῳ κρεῖττον.*] Intellige *κάκιον*: et lege *τὸ λόγῳ κρεῖττον. Erneſt.*

P. 211. l. 9. *τὶς προσφέρεται*] *προσφέρεσθαι* in *medio* dicitur qui cibum aut potum ori ſuo admovet et edit. Medicus *προσφέρει φάρμακον*, at æger ipſe *προσφέρεται*, ut docet L. Kuſter de Verb. Mediis. Lege igitur *προσφέρῃ*, prout mox ſequitur.

P. 212. l. 13. *ἀσὶ δὲ τῇ φίλῃ μοι*] *Atque etiam amicæ*, i. e, diſcipuli, *mihi ſunt*, qui &c. Conf. 2 Reg. I. 26. LXX.

Ibid. l. 14. φίλτρα &c.] Vide Xen. Sympos. c. VIII. §. 42.

P. 213. l. 6. χρῆσον—μοι—τὴν ἴυγγα] De vi attractivâ Jyngis, Conf. Schol. in ſequentem *Theocriti* verſum, ſcil.

Ἴυγξ, ἕλκε τὸ τῆνον ἐμὸν πόσι δῶμα τὸν ἄνδρα.

Idyll. II. 17.

Ibid. l. ult. ἐὰν μή τις φιλτρίσῃ σε ἔνδον ᾖ.] Venuſta hæc ſunt quàm maximè; et ad modum meretricum prolata. Vide Lucian. Dialog. Meretr. XII. p. 310.

P. 218. l. 6. λυπᾶ.] Forſan λυπᾷ, vel λυπεῖν. *Erneſt.*

Ibid. ἀκούμενος,] Lego ἀκουόμενος (ſcil. ἀπ' αὐτῦ) *eo audiente.* Sunt qui volunt τὸ Ἀκουμενὸς eſſe nomen medici celeberrimi, et Socrati familiariſſimi. Hoc poſito, legunt etiam διδύσκει pro διδύσκειν. Judicet Lector.

Ibid. l. ult. ψυχρὸν—ὥστε &c.] Pro ψυχρὸν μᾶλλον ἢ ὥστε &c. Ellipſis τοῦ μᾶλλον poſt gradum (ut aiunt Grammatici) poſitivum occurrit Matth. XVIII. 8, 9. 1 Cor. XIV. 19.

P. 219. l. 2. Ante μὰ τὸν Δι' Sententia jubet intelligere ὀ. *Erneſt.*

Ibid. l. 9. ὀψοφαγίσιός τι ὢν, βλακώτατός ἐστι· καὶ φιλαργυρώτατος ὢν, ἀργότατος.] Obſerves velim antitheſes, quibus utitur Xenophon. Quamvis, athletarum more, carnem devoret ἀκόλαστος eſt, "mollitiis pene ultra fœminam fluens:" pecuniæ cupidiſſimus, operari recuſat; quaſi finem ſine mediis poſſet attingere. N. B. βλακώτερος, unde recte fit βλακώτατος, occurrit infra IV. 2. 16. Vox itaque non eſt ſolicitanda.

P. 221. l. 3. ἠσκημένον, *exercitati,*] Vir *exercitatus,* ſive magiſter, opponitur hic *ſervo,* cui *exercitari* non liceþat. Δοῦλον φησὶν ὁ νόμος μὴ γυμνάζεσθαι μηδὲ ξηραλοιφεῖν ἐν ταῖς παλαίστραις. Æſchin. c. Timarch. p. 60.

Ibid. l. 7. ἐκίλασεν] Ita veteres omnes, quas vidi Editiones. Edidit vero Cl. *Wells,* quem ſecutus eſt *Simpſon,* ἐκίλασεν—Minus recte. Pravum ad hunc morem reſpicit Div. Paulus, 1 Cor. XI. 20, 21. &c.

P. 224. l. 10. τὸ εὐωχεῖσθαι] Hoc verbum, quod iis, qui bene et frugaliter veſcuntur, tribuit Socrates, Div. Petrus 2 Epiſt. II. 13. ad epulones voluptuarios traduxit.

P. 225. l. 3. ἢ ἐπὶ μετρίως] Lege ἢ μετρίως. Ita enim Demoſthenes, ἢ τοῦ σωφρονεῖν γὰρ ἢ μετρίως. Philip. II. §. 3.

P. 226. l. 3. πολλάκις δ' ἔφη μὲν ἄν τινος ἐρᾶν &c.] In Alcibiade 1mo diſertè teſtatur Socrates Platonicus, ſe Alcibiadis *animam,* non *corpus* amâſſe. Tom. II. Ed. Serr. p. 131. Amor igitur iſte minimè impurus. Vide etiam Max. Tyr. Diſſert. XXIV.

Ibid l. 8. ἢ τὸ ὅλον] Κατὰ τὸ μέρος in prioribus libris dictum eſt; in hoc dicitur κατὰ τὸ ὅλον, univerſim, i. e. in genere. Hinc mihi videtur, quod

I.^mus Liber continet officium hominis erga Numen et ſeipſum.

II.^dus —— erga familiares, ſcil. μόριον τῦ οἴκου.

III.^tius — erga Cives: μόριον τῆς πόλεως.

IV.

IV.tus Liber erga omnes univerſim—ſeu omnium hominis officiorum repetitionem ſummariam.

P. 228. l. 7. λέγων, ὅτι μοιρὸς μὲν ἄν, &c.] Hæc Sectio *Soritem* continet; in quâ propoſitionis antecedentis prædicatum fit ſubjectum ſubſequentis, ut aiunt Logici.

Ibid. l. 12. εὖτε πᾶσίαν] Ita lego, H. Stephanum et Simpſonum ſecutus. Vet. Edd. ὅτε πᾶσίαν. Erneſtus in Ed. quintâ prorſus rejecit. εὐπράσίαν idem valet quod εὐδαιμονεῖν. Vide Ariſtot. Eth. Nic. Lib. 1. c. 4.

P. 229. l. 2. ἂν δοκεῖν εὐδ.] Lege εἶναι δοκῶν εὐδοκιμήσειν. Sic enim habet MS. Voſſian.

P. 231. l. 8 διαπτίλικα γδ φεύγων &c.] Deeſt γδ in MS. Vindob. Sic itaque legit, ἀλλὰ γὴ τἀναντία διαπτίλικα, φεύγων &c. Sed vide infrà, p. 232. l. 1. ubi eadem verba repetuntur.

Ibid. l. 9. ἀπ' αὐτομάτου] ἀπὸ ταὐτομάτου dixit Noſter in fine Sect. præcedentis.

Ibid. l. 12. ἐπιτήδειόν γ' ἂν αὐτοῖς εἶη &c.] Hæc verba, uncis incluſa, videntur eſſe Scholion marginale. Eadem non agnoſcit Latina verſio Cl. Beſſarionis.

P. 232. l. 11. συνεχίσατε] Hæc vox apud Æſchinem (2 Vol. p. 449. 17. ſignificat *inceſſanter*, *continuo:* et in eodem ſenſu uſurpatur ab ipſo Xenophonte ſupra, 1. 4. 3. p. 52. l. 8.

Ibid. l. 12. γὴ καθ' ἑαυτὸς,] Poſt γὴ excidit ὦ, quod omnino eſt reponendum. γὴ ὦ καθ' ἑαυτὸς, ἀλλὰ &c. eſt lectio MS. Voſſiani genuina.

P. 235. l. 4. ἀστρολόγος] Aſtrologus et Aſtronomus apud Xenophontem veteresque Scriptores idem ſonant. Vide infra, Cap. VII. §. 3.

Ibid. l. ult. γὴ καλεῖται βασιλική.] Ita et Div. Jacobus Epiſt. II. 8. νόμον τελεῖτε βασιλικόν.

P. 236. l. 6. τῶν δικαίων ἔστιν ἔργα, ὥσπερ τῶν τεκτόνων;] Ἐστὶν ὃν ἔργον ἀνθρώπῳ κ. τ. λ. Opus igitur hominis eſt functio muneris animi rationi conſentanea, aut certe ratione non carens. Ariſt. Eth. N. Lib. 1. c. 7.

P. 137. l. 9. τί δῆτ; ἐάν τις φαυλοτὲρος αἱρεθεὶς &c.] Vide Xenophont. Ageſil. Cap. VI. §. 5.

P. 238. l. 10. παῦσαι τὰς ἀδυμίας τῦ ςρ.] Ita cum accuſativo non ſemel alibi. E. g. τὴν ἀδικίαν παύσουσιν, ſupra II. 2. 1. p. 21. ὁ φάσας τι παῦσαι, infra IV. 6. 10. p. 289.

Ibid. l. 12. ἐὰν δέ τις υἱὸν &c.] Simili ferè modo Lucretius.

Sed veluti pueris abſinthia tetra medentes
Cum dare conantur, prius oras pocula circum
Contingunt mellis dulci flavoque liquore,
Ut puerorum ætas improvida ludificetur
Labrorum tenus, interea perpotet amarum
Abſinthi laticem, deceptaque non capiatur,
Sed potius tali facto recreata valeſcat.
Lib. 1. v. 935 &c.

P. 242.

P. 242. l. 3. ἀδὴ τὸ ἐρωτώμενον &c.] Hunc locum vix ſanum puto. Forſan ἀδ' ἓν τῷ ἐρωτωμένων &c.

Ibid. l. 8. ΓΝΩΘΙ ΣΑΥΤΟΝ. De Apophthegmate hoc celeberrimo vide quæ dicit Plato in Alcib. 1.mo—in quo Dialogo fuſè et luculenter explicatur. Conf. etiam Cicer. Tuſcul. Diſput. Lib. 1. §. 22.

P. 244. l. 10. τῷ εἴτι ὅμοιοι] Etſi poſſum intelligere, qui iis ſimiles ſunt prudentia, felicitate: tamen non ſatis convenit univerſæ orationi, et nimis generale eſt. *Erneſt.* Meâ quidem ſententiâ, οἱ ὅμοιοι denotant ἐπιτυγχάνοντας, et contrariantur τοῖς ἀποτυγχάνουσι in hâc ipſâ periodo. Legendum forſan τῷ οἱ μὲν ὅμοιοι—οἱ δὲ ἀποτυγχάνοντες. Οἱ ὅμοιοι ſæpe apud Noſtrum videntur eſſe *nobiles*, viri dignitate virtute et prudentiâ clari. Xen. Hellenic. III. 3. De Republ. Athen. I. 6.

P. 245. l. 3. τῷ ἀπιμαζόμενοι] Poſt verba ἀδόξοι, κατημέλησε, et κατεφρονήμενοι frigidum eſt ἀπιμαζόμενοι—et curioſâ Xenophontis felicitate prorſus indignum. Inſignem aliquam depravationem, quam nemo criticorum, quantum ſcio, ſuſpicatus eſt, huic verbo ſubeſſe nullus dubito; et felici conjecturâ uſus, textum in genuinam puritatem reſtituere poſſe confido. Librarios, ſive oſcitantes, ſive neſcientes, pro verbis minus uſitatis notiora ſæpenumerò poſuiſſe notiſſimum eſt. Lego ἀτιμώμενοι. Quam ſignificationem duo hæc verba habent, diſcas ex iis, quæ ad Demoſthenis Orationem περὶ Παραπρεσβείας obſervavit Cl. Taylorus, vir linguæ Græcæ, et legum Atticarum peritiſſimus. "Ἀτιμάζω " ad privatam infamiam, ad contumeliam ſignificandam eaſque ignomi- " nias, quæ homini ab homine, non à lege, infliguntur. Ἀτιμόω eſt " vox ritualis, et tota forenſis. Pœnas eas civiles denotat, et ſuppli- " cium, quod non admodum ſcitè reddidit *Wolfius*, cum ſcripſit, *in* " *ordinem cogere:* nam proprius eſſet, quod nos in noſtrâ Juriſprudentiâ per *Outlawry* intelligimus: *Aliquem præſidio legum, et publico* " *jure privare—eximere è numero civium, atque hominum prope——* " *in eam conditionem detrudere, ut ejus neque verbera, neque injuriæ,* " *neque internecio denique ipſa legibus vindicari poterat.*" Conſtanter, inquam, video Curiam Atticam ita loqui &c. *Rectus ille ſtatus*, quo quis privatur, cùm ἀτιμᾶται, a ſcriptoribus noſtris vocatur emphatice Ἐπιτιμία. Tom. II. p. 110.

P. 245. l. 12. πάντως πω γιγνώσκεις;] Ita lego interrogative: Interrogationi verbis proxime ſequentibus reſpondet Euthydemus, νὴ Δί' ἔφη.

P. 247. l. 14. Κινδυνεύει, *videtur*] In eodem ſenſu uſurpatur apud Platonem. κινδυνεύει μὲν γὰρ ἡμῶν ἑκάτερος εἰδὼς καλὸν εἶναι καὶ ἀγαθὸν ἀδύνατος ε. τ. λ. Videtur enim neuter noſtrum pulchrum bonumve aliquid noſſe &c. Apol. Socr. §. 6. p. 69. Ed. Forſter.

P. 250. l. 13. βλακωτέρους] *Mollieres*, quibus ſcil. non ineſt vis animi et fortitudo ad παιδείαν virilem recte inſtituendam neceſſaria: qui ex mollitie recuſarent πάντα ποιῶν τῷ ἐπομένων. Vide ſupra p. 232. l. ult. Apud Græcos παιδεία, ſive *educatio* ex duabus partibus conſtabat: *Dicere* ſcilicet et *Facere*. Phœnix Homericus Achillem alloquitur,

Τῶ-

Τὕνεκά μι σῴοιμι, διδασκέμεναι τάδι πάντα,
Μύθων τε ῥητῆρ' ἔμεναι, πρηκτῆρά τε ἔργων.
Propterea me misit, ut docerem *te* ista omnia,
Verborumque Orator ut esses, Actorque rerum.
Iliad. IX. 442 &c.

P. 251. l. 7. λεκτικὰς] Forsan διαλεκτικὰς. Τὸ μὲν διεξιέναι λόγον συνάπαντα λέγειν φασὶ· διαλέγεσθαι δὲ, τὸ ἀμειβόμενον τὰς λόγους κατ' ἐρώτησιν καὶ ἀπόκρισιν ποιεῖσθαι. Continuatâ orationis serie disserere, Græci vocant λέγειν: alternatim autem disputare, διαλέγεσθαι. Toup. Emend. in Suid. part. III. p. 104.

P. 252. l. 1. ἀεὶ θεὺς — σώφρονας π.] *Erga Deos animo sano uti.* Vide Demosth. adv. Aristogit. Vol. III. p. 472. cum adnotatione Cl. Taylori, qui liberè agnoscit se non rectè intelligere, quid fit ἡ σωφροσύνη πρὸς τοὺς θεούς.—Sed ἃς τὴν πολιτείαν ἡ σωφροσύνης. Demosth. Vol. II. p. 455. Ed. Taylor.

Ibid. l. 5. ἐπῆλθεν] Obiter hic emendandus locus vexatissimus Div. Petri 2 Epist. 1. 20. Pro voce ἐπιλύσεως, quæ vehementer torsit Theologos, lege ἐπιλείσεως, et plana fient omnia, et sibi maximè congruentia.

Ibid. l. 10. ἴσικε γε τ. ἡμ. ὀφθ.] Forsan ἐν ἀκμῇ γε τ. ἡμ. ὀφθαλμῶν. Ἀμφοτέρων γοῦν (ἔφη) αὕτη ἀκμὴ σώματός τε καὶ φρονήσεως. In illarum nimirum (inquit) ætatum statu corporis et prudentiæ vigor consistit. Plat. De Republ. Lib. v. p. 461. Ed. Ser. Xenoph. ἐν ἀκμαῖς τ. σωμάτων. De Rep. Laced. 1. 6. Plat. τ. ὀμμάτων τῆς ἀκμῆς. Ed. Preux. p. 334.

P. 253. l. 10. φυτεύειν] Forsan φύειν, quod in libro aliquo se reperisse testatur Leunclavius.

P. 255. l. 14. ἐμοὶ μὲν γὰρ δοκεῖ &c] Ἀνακολάθως est. *Ernest.* Hic locus non habet quicquam ἀνακόλουθον; quod ex versione Latinâ clarissimè patebit. "Mihi quidem videtur *homines* plura *ex animalibus commoda*, quam ex plantis *capere*." Post δοκεῖ, quod verbum est impersonale, supple, ἀπολαύειν τοὺς ἀνθρώπους πλείω ἢ τῶν φυτῶν. Ita, ni fallor, textus est supplendus et corrigendus.

P. 258. l. 6. τόδι δὲ οἶκ.] Forsan τόνδι, scil. κόσμον: alii τάδι, quod Ernestus ex MS. 1. in textum recepit.

P. 261. l. 10. ἢν ὑπ' ἂν οἶμαι ἄλλον &c.] ἢν pro οἷον· Plebis impetum haud sustinere potuit Demosthenes. Vide Vol. II. p. 269. et quæ ibi adnotavit Cl. Taylor.

P. 263. l. 2. φασὶ δέ τινες — τ. διδαξόντων.] Hanc sententiam, modò si genuina sit, ab Atticorum loquacitate profluxisse arbitror. Minimè tamen me fugit, eandem sententiam, aut huic simillimam in K. Π. occurrere; quam forsan officiosa cujusdam Scribæ sedulitas in margine hujus libelli transcripsit; ac tandem marginalis hæc lectio in textum irrepsit.

Ibid. l. 3. δικαίως ποιήσεται] Δίκαιος dicitur vel de *re*, vel de *persona*, quæ muneri suo *par est*. Ita Lucianus de Hist. conscrib. §. 39.

Xeno-

Xenophontem vocat δίκαιον συγγραφέα, i. e. idoneum et hiſtoriæ conſcribendæ parem auctorem. Ad eam normam ſcriptum reperimus apud Longinum. §. 44. παιδομαθεῖς εἶναι δελέας δικαίας "videmur à puritiâ imbuti eſſe juſtâ vel abſolutâ ſervitute." Latini multâ cum liberalitate voce *juſtus* ad eam rem utuntur: ut volumen, prælium, exercitus dicuntur *juſti*. Quicquid ſcil. functionem ſuam recipit; quicquid ſuo muneri reſpondet, et omnibus numeris eſt abſolutum; id apud eos ſcriptores *juſtum* dicitur. Ecce auctoritatem, ut hâc ipſâ phraſeologiâ utar, *juſtam*. Priſcianus ſcribit, "Σοφοκλῆς, Ἄιαντι, δίκαιον γάνος pro *vero*. Noſtri quoque *verum* pro *juſto*, et *juſtum* pro *vero* frequenter ponunt. Virgilius in Æ. XII. 694, 5.

Quæcunque eſt fortuna, mea eſt: me verius unum
Pro vobis fædus luere, et decernere ferro.

verius pro *juſtius*." Hæc ille Lib. XI. Col. 1180. Sed pergo in Græcis: Ἡ μὲν τοίνυν τῦ δικαίυ πολίτυ. Demoſth. de Cor. p. 543. *boni* civis, et patriæ amantiſſimi—non agitur de *juſtitiâ morali*. Et rurſus, ἵνως ἡ δίκαιος πολίτης. Idem ibid. p. 580. Conf. Cl. Taylor. in Æſchin. c. Cteſiph. Vol. II. p. 441. Hinc diſcamus quid ſibi velit Div. Lucas per τὸν οἰκονόμον τῆς ἀδικίας, et τῦ μαμμωνᾶ τῆς ἀδικίας, Ev. XVI. 8, 9, 11. ubi τῷ ἀδίκῳ opponitur τὸ ἀληθινόν.

P. 264. l. 5. δύναιτ' ἂν ἐκπᾶν.] Forſan δύναιτ' ἀντειπεῖν. Nam Beſſario vertit, *contradicere queat*.

Ibid. l. 10. ὅπως ἂν ἀπολειφθήσῃ συ] Eadem loquendi formula occurrit apud Plat. in Phædro, ὃ μή σε ἀπολειφθῶ. *I would by no means be left by you*. Ed. Serr. p. 227, ſub finem.

P. 265. l. 3. ὠδὶν παύομαι] ὠδὶν Erneſto non placet. Sed ὠδὶν Attice pro ὦ uſurpatur. Legas, ſi vis, ὦ δὴ.

P. 266. l. 6. ἢ ποῖον] Forſan ἢ οἰκεῖον, uti prius.

P. 270. l. 10. Ἀγράφυς—νομυς; Sic et Sophocles,

. . . . ἄγραπτα κἀσφαλῆ θεῶν
Νόμιμα . . . Antigon. ver. 460.

Ibid. l. ult. θεὺς εἶμαι τὺς νομυς &c.] Vide Sophocl. Œdip. Tyran. ver. 882 &c.

Εἴ μοι ξυνείη &c.

P. 274. l. 5. ἐγκράτειαν ἀγαθὸν εἶναι &c.] Veteres Edd. legunt, et ut mihi videtur rectius, ἐγκράτειαν ὑπάρχειν ἀγαθὸν εἶναι &c.

P. 277. l. ult. ὥσπερ ἡ μὲν ἀκρ.] Forſan ὠδὶ πως. Sed nihil eſt mutandum. Particula ὥσπερ vim explicandi et declarandi ſæpiſſimè habet. Lege igitur, ὥσπερ, ἡ μὲν ἀκρασία &c. Et verte, "*Exempli gratiâ*, Intemperantia &c."

P. 280. l. 1. Ἀλλὰ τοῖς ἐγκρατέσι &c.] Ἀλλὰ hoc loco non habet vim opponendi, ſed illativè uſurpatur. Vide Xen. Cyropæd. Lib. I. p. 50. Ed. min. Hutchinſon.

P. 281. l. ult. νόμυς τύτυς εἰδὼς] Ita edidi præeunte Erneſto. Vulg. Edd. pro εἰδὼς habent ποιῶν.

P. 284.

P. 284. l. 9. πιλλοσὸν] Forſan χιλιοσὸν. Sed eadem vox occurrebat ſupra III. 1. 2. p. 147.

P. 285. l. 6. ἢ, εἰ ἔστι, ὀνομάζοις &c.] Hæc vix ſana ſunt. Fortaſſe ſic conſtituenda—ἢ καλὸν σῶμα, ἢ σιτῶ, ἢ ἀλλ' ὁτιῶν' ἢ ἔνιστιν ὀνομάζειν, ὃ οἶδα πρὸς πάντα καλὸν ὄν; Stephanus in margine habet, ἢ ἔνιστιν ὀνομάζειν. Et Erneſtus reperit in MS. 1. ἢ κὴ ἐστὶν ὀνομάζειν.

Ibid. l. ult. ἄμοιγε δοκεῖ, ἔφη.] Vide ſupra Lib. III. c. VIII. §. 2.

P. 288. l. 7. ἐπὶ τὴν ὑπόθεσιν] Quid ſit diſcriminis θέσιν inter et ὑπόθεσιν diſcas velim, mi Lector, ex Quintiliano. "Convenit quæſtiones eſſe aut infinitas, aut finitas. Infinitæ ſunt, quæ remotis perſonis, et temporibus, et locis, cæteriſque ſimilibus, in utramque partem tractantur; quod Græci θέσιν dicunt, Cicero, *propoſitum*. . . . . Finitæ autem ſunt ex complexu rerum, perſonarum, temporum, cæterorumque. Hæ ὑποθέσεις a Græcis dicuntur, *cauſæ* a noſtris. In his omnis quæſtio videtur circa res perſonaſque conſiſtere. Amplior eſt ſemper infinita; inde enim finita deſcendit. Quod ut exemplo pateat, infinita eſt, *an uxor ducenda*: finita, *an Catoni ducenda*." De Inſtit. Orat. Lib. III. c. 5.

P. 289. l. 5. διὰ τῶν μάλιστα ὁμολογουμένων ἐπος.] De hac re vide Platonis Gorgiam.

Ibid. l. 9. Ὅμηρον] Vide Odyſſ. Θ. ver. 171.

. . . . ὁ δ' ἀσφαλέως ἀγορεύει.

P. 290. l. 5. πάντων μὲν γὸ, ὧν ἐγὼ οἶδα, &c.] Socrates omnium eruditorum teſtimonio, totiuſque judicio Græciæ, cum prudentiâ, et acumine, et venuſtate, et ſubtilitate, tum verò eloquentiâ, varietate, copiâ, quam ſe cumque in partem dediſſet, *omnium fuit facilè princeps*. Cic. de Orat. Lib. III. §. 16.

Ibid. l. 7. τ' συνόντων αὐτῷ. ὧν δὲ &c.] Forſan τ' συνόντων αὐτῷ, ὧν γε . . . . αἰδῆναι. ὅ, τι &c. Sic punxit neſcio quis ad oram Codicis Aldini in Bibl. Bodleianâ adſervati.

Ibid. l. 12. αὐτίκα,] *Exempli gratiâ*. Vide Xen. Cyropæd. Lib. V. p. 319. Ed. Hutch. De Republ. Laced. Cap. I. §. 3.

Ibid. γεωμετρίαν] Vide Diog. Laert. Lib. III. Segm. 84. Τῆς ἐπιστήμης εἶδη ἐστὶ τρία &c.

P. 291. l. 13. ἢ νυκτὸς, &c.] Ellipſis notanda eſt. ſcil, διὰ. Vide Xen. Ἀναβ. p. 236. Ed. Hutch. min.

P. 292. l. 3. τὰ μὲν ἐν τῇ αὐτῇ περιφορᾷ ὄντα] Quid ſibi velint hæ voces diſcet Lector ex Stoicorum ſententia. Τῶν δὲ ἄστρων, τὰ μὲν ἀπλανῆ συμπεριφέρεσθαι τῇ ὅλῃ ὑράνῳ, τὰ δὲ πλανώμενα κατ' ἰδίας κινεῖσθαι κινήσεις. Diog. Laert. Lib. VII. Segm. 144. in Vit. Zenonis.

P. 293. l. 1. εἶδεν ἄτλον ἢ Ἀναξαγόρας παρεφόρησεν] Anaxagoras excellentis ingenii vir fuit: propter quod appellabatur ΝΟΥΣ. Vide quæ de illo tradiderunt Diog. Laert. in vita ejus, et Plutar. in vit. Periclis ſub init.

Ibid. l. 3. ἐκεῖνος γὸ λέγων &c.] Hæc omnia uſque ad Sectionis finem, cujuſdam ſcioli eſſe additamenta puto. Uncis ea incluſi, prorſus rejicere non auſus.

P. 295.

P. 295. l. ult. ὁμολογεῖτω γδ &c.] Vide Plat. in Phædone ſub init. ubi fuſè de hac re dicitur.

P. 296. l. 3. Δήλια] Omnia Athenienſium feſta neutro genere efferuntur, abſque ullâ exceptione, niſi me fallat memoria.

Ibid. l. 4. ἡ θεωρία ἐν Δήλῳ ἐπ.] Forſan ἡ θεωρὶς ἐν Δήλῳ — Ita enim Suidas habet in voce Σωκράτης.

P. 300. l. 8. τοιοῦτος ὢν — εὐσεβὴς — δίκαιος — ἐγκρατὴς — φρόνιμος &c.] Ex hac enumeratione virtutum cardinalium, in quibus exercitatiſſimus fuit Socrates, mihi planè conſtat hoſce Memorabilium Libros purum Ethices eſſe Compendium, rationem humanæ fælicitatis explicans, eandemque ſummi viri exemplo illuſtrans.

VARIÆ

VARIÆ LECTIONES.

P. 2. l. 1. ἔπεφε δὲ καινὰ δαιμόνια] ἔπεφε δὲ τινὰ δαιμόνια *Par.* 1.

Ibid. l. 8. καινὰ δαιμόνια] καὶ τὰ δαιμόνια *ibid.* 3. pravè.

Ibid. l. 10. τῇ φήμαις καὶ συμβόλοις] φήμαις τι καὶ συμβόλοις *ibid.* 1.

P. 3. l. 1. ἐγίγνωσκεν] ἐγίνωσκεν *ibid.* 1. et γίνωσκω ſæpius apud Xenophontem, ut dulcius et ἀτθικώτερον, invenitur.

Ibid. l. 13. ὡς ἐνόμιζον] ὡς ἐνόμιζεν *ibid.* 1. 3.

Ibid l. ult. ὅπως ἀποβήσοιντο] Sic *Vat.* 1. et *Flor.* E. ſed ὅπως ἂν ἀποβήσοιντο *Flor.* A. C. D. ὅπως ἀποβήσοιντο *Flor.* B.

P. 4. l. 1. μαντευομένους] μαντευσομένους *Par.* 3.

Ibid. l. 5. ἡ λογιστικὸν,] ἢ λογικὸν, *ibid.* 3. deeſt vero in *ibid.* 1.

Ibid. l. 12. ἐὰ συμφέρει τῆς πόλεως προστατῶν] ἐὰ συμφέρει τὸ πόλεως προς. *ibid.* 3.

P. 5. l. 5. ἡνιοχῶν uſque ad κυβερνᾷν male omittuntur in *ibid.* 1. et 3. occaſione ὁμοιοτελεύτου.

P. 6. l. 7. Κόσμῳ ἦφυ,] ἔχει *Flor.* A. B. C. E. Ita et *Par.* 1. 3. ἔχει ἦφυ *Flor.* D. deinde τοῖς τοῖσιν ἀνάγκαις *Par.* 3.

Ibid. ἐπιδεικνυσι] ἀπιδαινυς *Vat.* 1. ἐπιδάκνυσι *Flor.* B. C.

P. 7. l. 7. τῇ ξύλα τὰ τυχόντα τῇ θηρία] τῇ ξύλα τῇ τὰ τυχόντα θηρία *Flor.* A.

Ibid. l. 8. Quæ in impreſſis inveniuntur a σίδιοθαι uſque ad τοῖς δ' ἐδὲν ἄν ποτε κ. deſunt in *Par.* 1. Legitur in *ibid.* 3. ἢ τι τ' πάντων φύσιως μεμιμήντων—et poſtea ad finem ἔτ' ἀπολεῖθαι.

P. 8. l. 5. ἐδὲν ἐοὶ ἐλπίζυσιν] ἐοὶ deeſt in *ibid.* 1.

Ibid. l. 9. Poſt τὰ ἰσιδεῖς deſunt τὰ ἀσιδεῖς *ibid.* 1.

Ibid. l. ult. κικλῆθαι] καλεῖθαι *ibid.* 3.

P. 9. l. 1. ἐγίγνωσκεν] ἐγίνωσκεν *ibid.* 1.

Ibid. l. 2. θαυμαστὸν, ἃ μὴ] Prave ὃ θαυμαστὸν *ib.* 1. ὃ θαῦμα *ib.* 3.

Ibid. l. 9. δυνατῶν] δυναστῶν *ibid.* 1.

Ibid. l. 9. ἀλλὰ πρὸ πλείονος] Sic *Vat.* 1. *Par.* 3. *Flor.* A. B. C. D. E. Vulg. Vero Edd. habent μὲν poſt περὶ. Minus rectè.

Ibid. l. ult. Σωκράτης δὲ πάντα μὲν ἡγεῖτο θεὸς εἰδέναι] Σωκράτης δ' ἡγεῖτο πάντα μὲν θεὸς εἰδέναι, *Par.* 1.

P. 11. l. 3. διέφθειρεν] διαφθεῖραι *ibid.* 1. vitiose.

Ibid. l. 5. εἶτα] ἔπειτα *ibid.* 3.

P. 13. l. 4. ἀλλὰ φοβοῖτο] ἀλλὰ φοβοῖ, *ibid.* 3.

Ibid. l. 5. χάριν ἔχῃ] χάριν ἴξοι *ibid.* 1.

Ibid. l. 7. ξυνόντων αὐτῷ] ξυνόντων ἑαυτῷ *ibid.* 3. et postea pro ἄλλοις legitur ἀλλήλοις.

Ibid. l. 13. ὡς μωρῶν εἴη,] ὡς μωρὸν εἴη, *ibid.* 3.

P. 15. l. 8. πάντων ἀκρατέστατος, καὶ ὑβριστότατος καὶ βιαιότατος.] πάντων πλεπλέστατος τε καὶ βιαιότατος, καὶ φονικότατος ἐγίνετο. *ibid.* 1.

Ibid. l. 10. τὴν δὲ πρὸς Σωκράτην συνουσίαν αὐτοῖν, ὡς ἐγένετο, διηγήσομαι.] Deest in *ibid.* 3.

P. 18. l. 6. εἴργουσιν ὅμως ἀπὸ τῶν πονηρῶν ἀνθρώπων] Ita *ibid.* 3. Sed ὅμως ἀπὸ τῶν πονηρῶν ἀνθρώπων εἴργουσιν *Vat.* 1. et *Par.* 1. Deest ὅμως in *Flor.* A. C. E. in reliquis adest.

Ibid. l. 11. συμμιχθῆς,] συμμιγῆς *Par.* 3.

Ibid. l. 13. τότε μὲν κακὸς] Desunt in *Vat.* 1. et *Flor.* E.

P. 19. l. 1. λαθὴν ἐξεργομένην] λαθὴν ἐξιοῦσαν *Par.* 1.

P. 20. l. 9. Ἀλκιβιάδης δ' οὖ διὰ μὲν κάλλος ὑπὸ πολλῶν καὶ σεμνῶν] Desunt πολλῶν καὶ in *Flor.* C.

P. 21. l. 2. τοιούτων δὲ συμβάντων αὐτοῖν] Sic *Par.* 3.

Ibid. l. 9. Σωκράτης παρεχε] Σ. παρέχετο. *ibid.* 3.

P. 23. l. 6. ὅτι ὑπὸν δοκοίη παχέα] ὅτι ὕπνον αὐτῷ δοκοίη πάχειν *Vat.* 1. *Flor.* E. Sed *Flor.* C. nec ὅτι nec αὐτῷ habet.

Ibid. l. 7. τὰ ὑπόλοιπα] τὰ ἰδια *ibid.* D. vitiose.

Ibid. l. ult. ὅτι αὐτὸς] Deest ὅτι *Par.* 3.

P. 24. l. 8. μὴ αἰσχύνοιτο, μηδ' οἴοιτο] μὴ αἰσχύνηται, μηδ' οἴηται *ibid.* 1. οἴηται *ibid.* 3.

P. 25. l. 8. ἵνα τοίνυν, ἔφη] Deest ἔφη, *ibid.* 1.

P. 26. l. 3. ἄν τίς μι ἐρωτῶν τάχα ἐξετάσῃ &c.] ἄν τίς μι ἐρωτᾷ νῦς, ἐὰν ἀδῶ, οἷον πῶ οἰκεῖ Χαιρεκλῆς &c. *ibid.* 3.

Ibid. l. 10. τῶ δικαίων] τῶ τοιούτων *ibid.* 1.

P. 27. l. 4. ὃν χρόνον ὡμιλήκειν αὐτῷ] ὃν χρ. ὡμιληκάτην αὐτῷ. *ibid.* 1.

P. 28. l. 5. ἐνομισαν δεῖν ποιεῖν] Deest δεῖν in *Vat.* 1. et *Flor.* E. Pro δεῖν *Flor.* B. legit δεῖ.

Ibid. l. 7. ἐὰν δὲ μὴ πλῆθος] τὸ πλῆθος *Par.* 1.

Ibid. l. 9. ὅσα γ' ἂν] ὅσα ἂν *Vat.* 1. *Flor.* B. C. E. Sed ὅσα δ' ἄν *Flor.* A et D.

Ibid. l. 10. γραψῃ] γράφεται *Par.* 1.

Ibid. l. 11. καὶ ἂν τ. ἐν κρατῶν] κρατῇ *ibid.* 1.

Ibid. l. ult. βία δὲ, φάναι, καὶ ἀνομία] βία δὲ καὶ ἀνομία φάναι τί ἐστι, ὦ Π. *ibid.* 1.

P. 29. l. 6. τὰς πολλὰς μὴ πεισάντες,] τοῖς πολλοῖς μὴ πεισάντες. *ibid.* 3.

Ibid. l. 8. ἢ μὴ φῶμεν εἶναι] Deest εἶναι *ibid.* 1.

Ibid.

Ibid. πάντα μοι δοκεῖ] Ita *ibid.* 3.

P. 30. l. 5. (ἔτι γὰρ αὐτοῖς . . . . εἰ δὲ προσίλθοιεν . . . ἦλθοντο.) εἴτε προσίλθοιεν *Vat.* 1. *Flor.* A. B. C. D. E. N. B. In Cod. *ibid.* E. prima pars parentheſis, viz. ἔτι γὰρ αὐτοῖς ἄλλως ἤρεσκεν. abeſt.

Ibid. l. 9. Poſt Χαιρεκράτης, Ερμοκράτης legitur *Par.* 1. quod non in impreſſis.

Ibid. l. 11. ἢ δικανικοὶ γίνοιντο] γίνωνται *ibid.* 1.

P. 31. l. 12. ᾤτο συμφ. ἂν δεῖσθαι] ᾤτο ἂν συμφέροντος ἂν δεῖσθαι *ibid.* 3.

P. 33. l. 4. αὐτοί τι γὰρ αὐτῶν] αὐτοί τι γα αὐτῶν *Vat.* 1. *Flor.* A. B. C. D. E.

Ibid. l. ult. ὑπ' ἄλλου τινὸς βέλτιον τιμᾶσθαι] Ita *Par.* 3. Sed ὑπὸ ἄλλου τινὸς βέλοιτο τιμᾶσθαι *Vat.* 1. et *Flor.* E.

P. 34. l. 1. ὑφ' ὧν ἂν βέλοιτο] βέλτιον *ibid.* C. et *Par.* 3.

Ibid. l. 8. τοῦτο δὴ λέγειν αὐτὸν] Καὶ τοῦτο &c. *ibid.* 3.

P. 36. l. 6. Σωκράτης δὲ &c.] Ὁ Σωκράτης δὲ, *ibid.* 1. ita et infra p. 37. l. 5.

P. 37. l. 3. Λίχας μὲν γὰρ] Ὁ Λίχας γὰρ *ibid.* 1.

Ibid. l. 7. συγγίγν.] συγγινομένους *ibid.* 1.

P. 38. l. 2. πώποτε αἴτιος ἐγένετο] πώποτε τῇ πόλει αἴτιος ἐγένετο· *ib.* 1.

Ibid. l. 7. μάλιστα τῶν ἄλλων ἀνθρώπων] μάλιστα πάντων ἀνθρώπων *ibid.*

P. 39. l. 6. Πυθία ἀποκρίνεται] ὑποκρίνεται *Vat.* 1. N. B. Paulo ſupra pro ὁπόσα ἂν Cod. *Flor.* A. ὁπόσων ἂν habet.

Ibid. l. 9. ὅτω κἀ αὐτὸς] ὅτως κἀ αὐτὸς *Par.* 3.

P. 40. l. 3. ὅπως ἀπεδήσοιτο] ἀπεδήσοιντο *Vat.* 1. et *Flor.* E. Ita et *Par.* 3.

Ibid. l. 12. μάλα χαίρειν.] μάλιστα χαίρειν. *ibid.* 3.

P. 41. l. 3. σημαίνεσθαι παρὰ θεῶν] σημ. παρὰ τῶν θεῶν, *ibid.* 1.

Ibid. l. 7. παρὰ, τὰ παρὰ τῶν θεῶν] Deeſt παρὰ poſterius in *ibid.* 3.

P. 42. l. 6. πάνυ ἐφυλάττετο] ἐφύλαττε *ibid.* 3.

Ibid. l 6 et 13. ὑπὲρ τὸν καιρὸν] ὑπὲρ τὸν καιρὸν *Vat.* 1. et *Flor.* E.

P. 43. l. 2. ἰσχυρῶς ἀπέχεσθαι] ἀπέχεσθαι ἰσχυρὸς *Par.* 3.

Ibid. l. 7. ἢ τῶν θρασέων] Ita *ibid.* 1. et l. 10. θερμουργοτάτους εἶναι.

P. 44. l. 5. μάλα δῆλος ἦν' ἐλευθέρῳ εἶναι ;] μάλα δῆλος μὲν εἶναι ἦν' ἐλευθέρῳ ; *Par.* 1.

Ibid. l. 9. ἔφη Ξενοφῶν] ἔφη ὁ Ξεν. *ibid.* 1.

P. 47. l. 13. πότερά σε δοκῶσιν——εἶναι,] πότεροι σὲ δοκῶσιν—ἀξιοθαυμ. εἶσιν, *ibid.* 1.

P. 48. l. 1. ταῦτα γένηται] Ita *ibid.* 1. ſed ταῦτα γίνεται *Vat.* 1. et *Flor.* E.

Ibid. l. 3. γνώμης ἔρχα κ ;] γνώμης ἕνεκα κ. *Par.* 3.

Ibid. l. 4. γινόμενα] χινόμενα *Vat.* 1. et *Flor.* E. Sed χινήματα *Flor.* A. B. C. D.

Ibid. l. 5. ὁ ἐξ ἀρχῆς] Ita *Par.* 1.

Ibid. l. 8. προστιθῆσαν] προστίθησαν *ibid.* 1.

Ibid. l. 12. ἔγγω ἐκείνας] Ita in *ibid.* 1.

Ibid. l. ult. ἃ, ὅταν μὲν—δέῃ, ἀναπαύνυται—συγκλείεται;] ἢ, ὅταν μὲν—δέῃ, ἀναπαυνύσθαι—συγκλείεσθαι *ibid.* 1. Et poſtea, pro ὡς δ' ἂν μηδὲ ἄνεμοι, legitur ὡς δὲ μὴ δ' ἄνεμοι.

P. 49. l. 10. τὰς τούτων ὀχετὰς] τὰς τοιούτους ὀχ. *Par.* 3.

Ibid. προσωπάτῳ] πορρωτάτω *Flor.* A.

P. 50. l. 1. ἔρωτα τῆς τεκνοποιΐας] Deeſt τῆς in *ibid.* C.

Ibid. l. 5. σαυτὸν . . . . δοκᾷς] σαυτῷ . . . . δοκᾷ *Vat.* 1. et *Flor.* E.

Ibid. l. 6. φρόνιμον] φρόνιμος *Flor.* A. B. C.

Ibid. l. 10. συνήρμοσται] ἥρμοσται *Vat.* 1. et *Flor.* E.

Ibid. l. 11. εὐτυχῶς] Deeſt in *Vat.* 1.—τάδε ὑπερμεγέθη] τάδε τε ὑπερμεγίθη *Vat.* 1.

Ibid. l. ult. ὅτως οἴει] ὡς οἴει *Flor.* B. C. E.

P. 51. l. 1. τὰς δημιουργούς] Deeſt τὰς in *Par.* 1.

Ibid. l. 2. τὴν ἑαυτῆ σύ γε ψυχὴν ὁρᾷς] τὴν σαυτῆ σύ γε &c. *Vat.* 1. et *Par.* 1. Sed τὴν σεαυτῆ &c. *Flor.* A. B. C. et *Par.* 3.

Ibid. l. 3. ὅτι ἀδὲν γνώμῃ] ὅτι ἀδὲ γνώμη *ibid.* 1. et *Flor.* A. B. C. D. Sed *Flor.* E. ὅτι οὐδὲ γνόμῃ. Omnino perperam.

Ibid. l. 5. ἀλλ' ἐκᾶνο] ἀλλ' ἐκᾶνον *Par.* 1. Notandum eſt tamen ſubadjectum fuiſſe τὸ ν τῷ ἐκεινο in MSto.

Ibid. l. 11. ἢ φθορᾶν πλεῖον] πλεῖστον *Par.* 3.

P. 52. l. 3. ἢ μὴν γλαῦ.] ἢ μὴν ἢ γλ. *ibid.* 1.

P. 53. l. 2. ἡ νόστις] ἢ νοσῷ *ibid.* 1.

Ibid. l. 9. σὺ δὲ ἀμφοτέρω] Ita *Flor.* B. C. Sed *Vat.* 1. *Flor.* A. D. E. ἀμφοτέρων habent. Sic et *Par.* 1. Abeſt vero τῶν.

Ibid. l. 11. ὅταν πίμπωσιν, ὥσπερ σὺ φῂς] ὅταν μὲν πίμπωσιν, ὥσπερ σὺ σοὶ φῂς &c. *ibid.* 1.

P. 54. l. 10. ἐνὸν τὸ σὸν σῶμα] ἐνὸν τὸ σῶμα sine σὸν *Flor.* A.

P. 55. l. 12. Ἐμοὶ μὲν ταῦτα λέγων] Ἐμοὶ μὲν ἂν ταῦτα λέγων. *Par.* 1.

P. 56. l. 5. λέγων ἐς ταύτην τοιαδὶ] Ita *Vat.* 1. et *Par.* 1. Sed λέγων ἐς αὐτὴν &c. *Flor.* A. B. C. et *Par.* 3.—ἐς τοιαυτὴν *Flor.* D.

Ibid. l. 8. τὰς πολεμίας κρ.] τῶν πολεμίων κρ. *Par.* 3.

P. 57. l. 2. ἠγησίμεθα] ἡγησόμεθα *Vat.* 1. *Flor.* A. B. C. D. E.

P. 58. l. 6. ἐμοὶ μὲν δοκᾶ, νὴ τὴν Ἥραν,] ἐμοὶ μὲν δοκᾶν ἢ τὴν Ἥραν *Vat.* 1. mendoſe.

Ibid. l. 8. δελεύοντα] δουλεύοντι *Flor.* E.

Ibid. l. 9. ὅτω γὰρ ἂν μόνον ὁ τ.] ὅτο γὰρ ἂν μόνως ὁ τοιοῦτος *Flor.* C. et *Par.* 3.

Ibid. ἱκετεύειν] ἱκετεύοντιν *ibid.* 1.

P. 59. l. 8. γίγνεσθαι] γίνεσθαι *ibid.* 1.

Ibid. l. 9. τῆς σοφίας] τῆς φιλοσοφίας *ibid.* 1.

Ibid. l. 10. ὑπὸ δεσπότῃ] ὑπὸ δεσπότῃ *ibid.* 1.

P. 60. l. 12. ἐφ' ᾧ] ἐφ' οἷς *ibid.* 1.

P. 61. l. 4. ἢ ἐμοὶ ἃ ἐγώ;] Ita *Vat.* 1. Sed. *Flor.* A. B. C. D. habent ἢ ἐμοὶ λέγω. *Flor.* E. vero exhibet ἢ ἐμοὶ ἃ λέγω.

Ibid. l. 10. μᾶλλόν τε ἔνδον] πε ἔνδον *Par.* 3.

Ibid.

Ibid. l. ult. πρὸς ἃ μελετῶσι] πρὸς ἃ ἂν μελετῶσι *Vat.* 1. *Flor.* A. B. E et *Par.* 3. Sed πρὸς ἂν μελετῶσι *Flor.* C. *Par.* 1. ut *Vat.* 1. niſi quod legitur γίνονται.

P. 62. l. 1. ἐμὲ δὲ ἄρα ὐκ οἴει—μελετῶντα &c.] ἐμοὶ δὲ ἄρα ὐκ οἴει—μελετῶντι &c. *Par.* 1. 3.

Ibid. l. 12 &c. ἐὰν δὲ δὴ φίλης . . . . ποτίρῳ ἦ . . . ὡς σὺ μακαρίζεις . . . . καλιπωπάτων ὑρᾶν δ.] ἐὰν δὲ μὴ φίλης *Vat.* 1. et *Flor.* E. . . . . ἃ ποτίρῳ ἦ . . . . ὡς ὦ μακαρίζεις *Vat.* 1. ὑρᾶν extat in *Vat.* 1. deeſt autem in *Flor.* A. B. C. D. E.

P. 63. l. 14. ἐδόκει γ' ἂν τῆς συνουσίας &c.] εὐδόκει γὰρ τῆς συν. &c. et ante, pro γιγνώσκειν, legitur γινώσκειν *Par.* 1.

P. 64. l. 12. καλῶν τε καὶ γαθῶν] καλὸν τε καὶ γαθὸν *ibid.* 1.

P. 65. l. 1. ὐφυᾶ ὄντα] Ita *Flor.* A. B. C. Sed ὐφυῆ *Vat.* 1. et *Flor.* D. E.

Ibid. l. 5. ἐάν τι χῶ—κ᾽ ἄλλοις συνίσημι—ὠφελήσειας &c.] ἐάν τι ἴχω — κ᾽ ἀλλῶ σ. ὠφελήσειας &c. *Par.* 1.

Ibid. l. 11. ἐὰν ἀλλήλοις ὠφέλιμοι γινώμεθα] ἐὰν ἀλλήλοις φίλοι γινώμεθα *Vat.* 1. *Flor.* A. D. E. Sed ἀλλήλοις φίλοι γιγνώμεθα *Flor.* C. et ἀλλήλοις φίλοισι γιγνώμεθα *Flor.* B.

P. 66. l. 1 &c. ἡγοῖτο—πράττοι—ἐπίσαιτο] Ita *Par.* 3.

Ibid. l. 10. τι γένοιτο, κ᾽ μὴ δοκεῖν βέλοιτο] κ᾽ δοκεῖν βελοιτο, ſine μὴ, *Flor.* A. *Par.* 1. pro τι habet τοῦτο abeſt in *ibid.* 3.

P. 68. l. 1. αἰσχρῶς τε κ᾽ κακῶς] αἰσχρῶς ἂν κ᾽ κακῶς *ibid.* 1.

Ibid. l. 7. τὸν δ᾽ μικρὸν μὲν] Ita *ibid.* 3. Sed negatio δ᾽ deeſt, in *ib.* 1.

P. 69. l. 7. καὶ ῥίγους &c.] Ita *ibid.* 1. et ſi verba ῥίγους, θάλπους, et πόνου, cum πρὸς ἐπιθυμίαν congruere, viris quibuſdam doctis, non viſa ſunt, in animo non habebant, non ſolum *deſiderii*, ſed *cujuſlibet animi diſpoſitionis*, ἐπιθυμίαν eſſe ſignificationem, inde dici poteſt ἐπιθυμίαν πόνου, θάλπους, ῥίγους. Cl. *Belin.*

P. 70. l. 8. παραγίγνεσθαι] παραγίνεσθαι *Par.* 1.

Ibid. l. 12. ἄπορόν τι γίγνεται] γίνεται *ibid.* 1.

Ibid. περὶ τὴν ἐκάστου ἀρχήν.] Ita *Vat.* 1. 2. 3. *Flor.* A. B. C. D. E.

Ibid. l. ult. διψῶντα] διψῶντας *Par.* 1.

P. 71. l. 2. κ᾽ αγρ. εἴ τι δέοι] κ᾽ εἴ τι δέοι *ibid.* 1.

P. 72. l. 1. ὁμῶς τῇ ἐπιθ.] ὅπως τῇ ἐπιθ. *ibid.* 1. pravè.

Ibid. l. 6. δεινὰ ἀναλογίζεσθαι] λογίζεσθαι *ibid.* 1.

Ibid. l. 8. τοῖς ἀφρονεστάτοις τ᾽ θ.] Ita *ibid.* 1. 3. Quæ ſequuntur in impreſſis ſic ſe habent in *ibid.* 1. κ᾽ οἱ μοιχοὶ εἰσέρχονται εἰς τὰς εἰρκτὰς, ὅτι (f. εἰτε) κίνδυνον εἰδότες τὸ μοιχεύοντι κακόν τι κ᾽ αἰσχρὸν, ὄντων δὲ τῶν ἀπολυσόντων τῆς τ᾽ ἀφροδισίων ἐπιθυμίας ἐν ἀδείᾳ, ὁμως εἰς τὰ ἐπικίνδυνα φέρεσθαι. ſubauditur αἴρονται. Inde patet, quæ in impreſſis leguntur, ὥστε ὁ νόμος &c. uſque ad κακῶν τι κ᾽ αἰσχρῶν, nil aliud eſſe quam gloſſam et interpretationem verborum κινδυνον κακὸν κ᾽ αἰσχρὸν. Cl. *Belin.*

P. 73. l. 9. ἀντιποιησαμένους] Ita *Vat.* 1. *Par.* 1. et *Flor.* A. B. C. E. Sed *Flor.* D. habet ἀντιποιησαμένους.

Ibid.

Ibid. 13. ἢ ἐδαμῶς γε τάτ῎ιω] ἐοἰ᾽ ὁλῶς γε πάτ῎ιω *Par.* 1.

P. 74. l. 1. παρασκευάζειν] παρέχειν *ibid.* 1.

Ibid. l. 2. ἀρκεῖν τοῦτο,] τοῦτω *ibid.* 1. et poſtea pro περίζειν legitur φροντίζειν. Deinde ἐκλείπειν pro ἐλλιπεῖν. Denique ἢ inſeritur ante ἐαν μὴ πάντα: uti et ante τοῦτο πῶς &c.

P. 75. l. 2. οἱ ἄρχοντες ἢ οἱ ἀρχόμενοι] Ita *Vat.* 1. *Flor.* A. C. D. οἱ vero poſterius deeſt in *Flor.* E. Et a verbis Σωκράτης ἔφη, uſque ad πρῶτον μὲν, omnia omittuntur in MS. *Flor.* B.

Ibid. l. 6. ἐν δὲ τῇ Λιβύῃ &c. uſque ad τούτων ὧν ποτέρως deſunt in *Par.* 1.

Ibid. l. 10. ἀλλ᾽ εἶναι] Sic nunc in *ibid.* 1. ſed antiquius ἶνα extabat, et recentiori manu poſt adjectum fuiſſe ι videtur, et antecedens ι in ᾳ mutatum.

P. 77. l. 7. οἷς ἀμύνονται] Ita *Vat.* 1. *Flor.* A. C. D. E. Sed οἷς ἀμείνονται *Flor.* B.

Ibid. l ult. ἢ προσίοντι] προΐοντι *Par.* 1.

P. 78. l. 6. κλείπειν δὲ κωλύσειν, ἀποκλείοντες ὥθεν &c.] In *ibid.* 1. excidit ἀποκλείοντες, niſi ſit gloſſa et interpretatio τὸ πῶς κωλύσει, quæ in impreſſis ſerpit.

P. 79. l. 3. ἄλλο γε ἢ ἀφροσύνη] Ita Codd. *Flor.* omnes. Sed ἀλλ᾽ ὦ γε ἡ ἀφροσυνη *Vat.* 1. 2. 3.

Ibid. l. 11. ἐλπίδι τὸ λήψεσθαι] ἐλπίδων τὸ λήψεσθαι *Par.* 3. ſubauditur ἕνεκα.

P. 81. l. 5. πάντα τἀγαθ᾽ οἱ θεοί] Ita *ibid.* 1. Sed πάνταγαθ᾽ οἱ θεοί *Vat.* 1. et. τἀγαθὰ θεοὶ *Flor.* A.B.C.D. *ibid.* E. vero habet ἄγαθ᾽ οἱ θεοί.

Ibid. l. 7. Ὦ πονηρὲ σὺ] Ita *Vat.* 1. Sed σὺ deletur in *Flor.* A. et abeſt in *ibid.* C. et *Par.* 3. Poſteà μώμε] pro quo *Flor.* B. E. et *Par.* 3. habent μώτο. Denique

Μή τι μικλα καμεσωμίτας κλῆρ᾽ ἔχοις *Vat.* 1.

Μί τι μαλα κακῶς ὁ μὴ τὰ σκλήρ᾽ ἔχεις *ibid.* 2.

et *Flor.* C. Obiter hic obſervandum eſt, MSStos *Vaticanos* 2 et 3 cum 1.mo ubique, ut mihi videtur, contentiṁe, niſi aliter ſignificatum fuerit: quod ſit erit ſemel monuiſſe.

Ibid. l. 11. ὡσαύτως περὶ τῆς ἀρ.] ὡσαύτως ἢ περὶ τῆς ἀρετῆς. *Par.* 1. et poſtea pro γιγνόμενοι legitur γινόμενοι.

P. 82. l. 3. προϊέναι μιχάλας, τὴν μὲν] Ita *Vat.* 1. *Flor.* B. C. D. et *Par.* 1. Sed *Flor.* A. E. ἢ τὴν μὲν habent.

Ibid. l. 9. τὸ δὲ ᾠκῆμα,] τὸ δὲ σῶμα *Par.* 1.

Ibid. l. 13. ὡς δ᾽ ἐγένοντο πλησίεσθαι] Ita *Vat.* 1. et *Flor.* omnes: ſed πλησιαιτέραι *Par.* 1.

P. 83. l. 2 φίλην ποιήσῃς] ποιήσει *Vat.* 1. ποιήσῃ *Flor.* A. C. E.

Ibid. l. 6. σκοπούμενος δὴ ἔσῃ] σκ. δίεσῃ *Vat.* 1. 2. 3. *Flor.* A. B. C. D. E. ſed διέσεις—εὕρειν. *Par.* 1.

P. 84. l. 5. οἱ δὲ μισοῦντες μὲ] Deeſt μὲ in *Flor.* C. et deletur in *ibid.* A.

Ibid.

Ibid. l. 7. γοῦν προσιλθῆσαι εἶπεν] ἰλθῆσαι εἶπε· *Flor.* C.

Ibid. l. 9. σὴν ἐν τῇ παιδείᾳ καταμ.] Ita *Vat.* 1. *Flor.* A. C. D. E. Sed σὴν ἐν τα μαθῆσαι· ἐξ ὧν ἐλπίζω, ὡς τὴν &c. *Flor.* B. Omnino male.

P. 85. l. 1. θεοὶ διδάσιν ἀνθρώποις] θεοὶ διδάσκουσιν ἀνθρωπους *Par.* 1. vitiosè.

Ibid. l. 3. ἐθέλεις ἀγαπῶ;] Ita *Vat.* 1. 2. 3. Sed. *Flor.* omnes ἐθέλοις.

Ibid. l. 6. εἴ τι τὴν γῆν φέρειν σοι βέλει καρπὸς ἀφθόνως] εἴ τι γῆν βέλει σοι καρπὸς ἀφθόνως φέρειν *Vat.* 1. et *Flor.* E. Cæteri ut in vulgatis.

Ibid. l. 8. οἷσι δεῖν πλεπίζισθαι, τῶν βοσκημάτων] omittuntur omnino in MS. *Flor.* C.

Ibid. l. 9. δύνασθαι τέν τι φίλως ἐλευθερῶν] τὲς τι φίλως ἐλευθερῶν δύνασθαι *Vat.* 1.

Ibid. l. 11. Pro μαθητίον Cod. *Flor.* D. habet πυθητίον.

P. 86. l. 6. ἐθέλεσαι;] A verbo ἐθέλεσαι omnia omittuntur usque ad ἀξὶν δὶ ἀψῆν in Cod. *Flor.* B.—l. 10. *Flor.* A. legit ἵνα δὶ καὶ ἥδέως πίνῃς, οἵνως τι &c.

P. 87. l. 7. ἐπαίνε σεαυτῆς] Ita *Flor.* A. B C. E.

P. 88. l. 4. χαρὶς ἐμᾶ γίγνεται] γίνεται *Par.* 1.

Ibid. l. 5. οἷς προσήκει] Sic in MSS. *Vaticanis* et *Florentinis* omnibus.

Ibid. ἀγαπητὴ μὲν συνιεχὲς] ἀγ. μὲν χὲ συνιεχὲς *Par.* 1.

Ibid. l. 12. ἀπολείποντις αὐτὸν] Sic *Flor.* A. B. C. Sed ἀπολιπόντις *Vat.* 1. *Flor.* D. E. . . . .

N. B. Hucusque tantum pergunt Collationes Cod. *Flor.* D. nec pergit, ni fallor, ipse Codex ultra finem hujus capitis.

P. 90. l. 4. Οἶδά πινας ἀνθρώπους &c.] οἰδά τινας ἀχαρίστους &c. fine ἀνθρώπους *Par.* 1.

P. 91. l. 7. ἐκ μὲν ἐκ ὀντων] ἐκ μεν ἐκόντων *ibid.* 3.

Ibid. l. ult. ὑπολαμβάνεις] ὑπολαμβανας *ibid.* 1.

P. 92. l. 14. ἡμέρας κὴ νύκτας] κὴ νυκτὸς *Vat.* 1. et *Flor.* A.

P. 93. l. 7. ἔφη· ἀλλά τοι ἐ ταῦτα πάντα] εἶπεν· ἀλλά τοι εἰ πάντα ταῦτα *Vat.* 1.

Ibid. l. ult. οἷει ταύτη δυσ.] Ita *Vat.* 1. *Flor.* A. B. C. E.

P. 94. l. 4. ἐφ' ᾧ ἠχύνθη.] Sic in MSS. *Vat.* et *Flor.*

Ibid. τί δ' οἷει, ἔφη] τί δ' οἴη, ἔφη *Flor.* C.

Ibid. l. 6. ἔχατα λέγωσιν;] Ita *Par.* 3.

P. 95. l. 1. τῶν ἐπιτηδέων μηδένος] τῶν ἐπιτηδείων ὐδένος. *ibid.* 3.

Ibid. l. 10. βέλει σὺ ἀρίσκειν] βελήσῃ ἀρίσκειν *ibid.* 1. 3. Infra γένηται pro γίνηται. et postea, l. ult. διαφέροι deest in *ibid.* 1.

Ibid. l. 13. ἢ εἴ τῳ ἄλλῳ ἐντυγχάνοις] ἢ εἴ τῳ ἄλλῳ ἐντυγχάνοις *Vat.* 1. *Flor.* A. C. E. N. B. Ab ὐδὲν usque ad ἐννοίας omnia desunt in *Flor.* B.

P. 98. l. 10. γιγνομένης bis] γενομένης *ibid.* 1. et mox infra, pro ἐγγένηται legᵗ. ἐγγένεται.

P. 99. l. 10. παντα χῆ] Deest in *ibid.* 1.

P. 100. l. 5. εἰ κύτα μεν, εἰ σοι ἦν] Ita *Vat.* 1. *Flor.* A. C. E. Deest verò ἦν in *Flor.* B.—ἐπιτήδεως ὢν, *Vat.* 1. *Flor.* B. C. E.

Ibid.

Ibid. l. 9. μέγα ἄν ἀγαθὸν] Deeſt ἄν in *Vat.* 1. 2. 3.

Ibid. l. 11. ὡς βέλτιστος ἦ.] ἔσται *Flor.* A.B.C. et *Par.* 3. ſed εἴη *ib.* 1.

Ibid. l. 12. ἴσῃ præcedit δίδυμα in *Par.* 1.

P. 102. l. 4. τὴ μὴν, πλείστε] Ita *Vat.* 1. *Flor.* A. B. C.

Ibid. l. 7. πρὸς τὴν φύσιν ταύτην] πρὸς τὴν φιλίαν ταύτην *Vat.* 1. Omnes vero *Flor.* Codd. habent φύσιν.

P. 103. l. 1. ὃ γὸ τὴ ὁδὲ] Deeſt τὴ in *Vat.* 1.

Ibid. l. 4. ὦ ἀγαθὲ,] ὦ γαθὲ *Par.* 1.

Ibid. l. 11. βέλτίων γίγνηται;] γίνηται *ibid.* 1.

P. 104. l. 1. προκαλέμενον] προσκαλέμενον *ibid.* 3.

Ibid. l. 2. φιλονεικήσειν] Sic *Vat.* 1 *Flor.* A. B. C. E.

Ibid. l. 4. διάκεισθι] διάκεισθον *Par.* 3. optimè.

Ibid. l. 8. πολλὴ ἀμαθία] Deeſt πολλὴ in *ibid.* 1.

Ibid. l. 9. τοῖς ἐπ' ἀφιλείᾳ πιπ.] τοῖς ἐπ' ἀφιλείᾳ ἀλλήλοιν, ἢ χεῖρέ τε &c. omiſſis mediis. *Vat.* 1. et *Par.* 1. 3. Eadem omittuntur in *Flor.* A. B. C. E. in quibus exſcribendis, librariorum oculi a primo ἀφιλείᾳ ad alterum temerè tranſierunt: unde hic ortus eſt hiatus.

P. 106. l. 1. κτωμένης τι] Ita *Par.* 1. et infra κτήσωνται habet.

Ibid. l. 3. ἴσῃ τὰς πολλὰς, ἅτι ὅπως] τὰς πολλὰς ὅπως *Vat.* 1. Poſtea, ἑαυτοῖς σώζωνται *Flor.* B. C. *Par.* 1. 3.

Ibid. l. 9. ἀχθομένης τὴ ζημ.] ἀχθομένης τι τὴ ζημίαν ἡγεμένης. *ibid.* 1.

Ibid. l. 13. τὴ πάνυ πολλῶν αὐτοῖς ὄντων] τὴ πάνυ πολλῶν αὐτῶν ὄντοις *Flor.* B. vitioſè.

P. 107. l. 2. ἴθισεν, πάλιν τότες ἀναπήσασθαι.] Ita *Par.* 1. Sed *ibid.* 3. legit ut in Stephano.

Ibid. l. 12. συμβουθῶ,] συμβοηθῶν *ibid.* 1. pravè.

P. 108. l. 1. χεῖρες ἑκασῳ] ἑκάστε *Flor.* C.

Ibid. τὴ ὀφθαλμοι] Ita, ſine οἱ. *Vat.* 1. *Flor.* A. B. C. E.

Ibid. l. 4. τις ἢ ἐκ ἐξειργ.] Deeſt ἢ in *Flor.* A.

Ibid. l. 5. πρὸς τὲς φίλες] Sic *Flor.* A. B. C. E. Sed πρὸς τῦ φίλε *Vat.* 1. Et poſtea δίνδρα μὲν.

Ibid. l. 6. τῦ δὲ παμφορωτάτε κτήματος, ὃ π.] Ita *Flor.* A. B. C. E. Sed *Vat.* 1. τῦδ' ἐπ' ἀμφοτεροπάτε ὃ πολεῖτη legit.

P. 109. l. 2. ἀμιλῶντες αὐτῦ] ἀμιλ. φίλων, τὴ *Par.* 3.

Ibid. l. 3. ὥσπερ οἰκετῶν] Sic in *Vat.* 1. *Flor.* B. C. E. Sed *Flor.* A. habet ὡς ἐπὶ οἰκετῶν. Ita et *Par.* 1.

Ibid. l. 6. εἰς ταρχυρεῖα] ἀς ταρχύρια *Vat.* 1. *Flor.* E. Sed ἀς ἀργύρια *Flor.* A. B. C. Deinde σκηπῶμαι *Par.* 1.

Ibid. l. 12. τὴ πόρων προτιμησαίμην ἂν φίλ.] τὴ πόνων ἰλοίμην ἂν φίλον &c. *Vat.* 1. *Flor.* E. τὴ πόνων περιαίμην ἂν φίλον *Flor.* C. et *Par.* 3. πρὸ πάντων χρημάτων τὴ πόνῳ περιαίμενα ἂν φίλα μοι εἶναι] Sic *Par.* 1. ex quâ lectione non contemnendus emicat ſenſus, ſi poſt χρημάτων interpungas; et tunc ſubauditur præcedens ἰλοίμην, quod etiam poſt εἶναι ſubintelligitur. Id tandem hic obſervetur, πόρων non extare in ullis MSS. adhuc notis. Itaque hæc lectio, quæ ex merâ orta eſt conjecturâ, in textum recipi temerè non debuit.

P. 110.

P. 113. l. 1. ἰὸεκος] ἰὸοικ@ *Vat.* 1. ἰὸερκ@ verò extat in *Flor.* A. B. C. E.

P. 114. l. 1. ὃτι ἄν ἡμῖν δοκῇ] ἡμῖντι δοκῇ *Par.* 3.

Ibid. l. 4. ὥσπιρ οἱ ἰχθροί·] Ita *Vat.* 1. et *Flor.* A. B. C. E.

P. 115. l. 6. εἰα μὴ νομιῆ] νομιῆς *Par.* 1. 3.

P. 116. l. 4. λίγειν τι ηιλὰ ϰ᾽ πράτ῾ειν.] λίγειν τι ϰ᾽ πρά῾τειν ὐ. *ib.* 1.

Ibid. l. ult. ῾Η πρά῾τει σι, ὦ Κριτόβυλι,] Οἶδα, ἔφη ὁ Σωϰράτης, ὃ πρά῾τει σι Κριτόβυλι fine ὦ. *Par.* 1.

P. 117. l. 6. πολιμικῶς ἴχυσι] Ita Codd. *Vat.* et *Flor.* omnes.

Ibid. l. 9. πῶς γδ᾽ ἄν ἢ ἀχάρ.] Deeſt γδ᾽ in *Flor.* B.

Ibid. l. 11. πονηροὶ πάντες] πάντως *Flor.* B. reliqui verò πάντες habent. Pro ἄν *Par.* 1. habet γδ᾽.

P. 118. l. 5. Ἀλλ᾽ ἴχει μὲν,] Sic Codd. *Vat.* et *Flor.* omnes.

Ibid. ποικίλως πως ταῦτα] ποικ. περὶ ταῦτα *Flor.* C.

Ibid. l. 7. δέοντα γδ᾽ ἀλλ.] δέοντα τι γδ᾽ ἀλλ. *Flor.* A. B. et *Par.* 3. δέοντα τι ἀλλ. fine γδ᾽ *Flor.* C.

Ibid. l. 11. δυσμενὴς μὲν] δυσμενὶς μεν *Vat.* 2. Sed *Vat.* 1. habet ἡδὺς μὲν ἐσὶν ὁ ϝ πλ. et ita quidem *Flor.* E. N. B. μισητὸς eſt lectio omnium horum Codd. tam *Vat.* quam *Flor.*

P. 119. l. 4. ἡδόμενοι ἐγκαρτερῶν] ἡδόμ. καρτερῶν *Vat.* 1. Sed ἡλωμένοι καρτερῶν *Flor.* C. ἡλόμενοι *Flor.* B. E.

P. 120. l. 2. ἀδύνατοι ἄλλῳ συναρ.] Ita *Vat.* 1. *Flor.* A. E. Sed ἀδύνατοι ἄλλως συν. *Flor.* B. C.

Ibid. l. 13. ἐπεὶ ἔν ἐκεῖ μὲν] Ita in Codd. *Vat.* et *Flor.*

P. 121. l. 10. πολὺ πλειόνων ἰὸεργασιῶν] πολὺ πλειόνων ἰὸεργιτῶν *Vat.* 1. *Flor.* A. B. C. E. Pro πολὺ vero Cod. *Vat.* 1. habet ποᾶσι.

P. 122. l. 3. ξυνεῖναι ἀντιπιθυμεῖσθ᾽] ξυνεῖναι ϰ᾽ ἀντιπιθυμεῖσθαι *Flor.* A. B. C. E. *Vat.* 1. autem ξυνεῖναι ϰ᾽ ἀντιπεθεῖσθαι habet.

Ibid. l. 13. ὐϰ ἔσιν &c.] ὐϰ ἔσιν ἐν τῇ ἐμῇ *Par.* 1.

Ibid. l. 14. πίπυσμαι] πέπεισμαι *Vat.* 1. *Flor.* A. B. C. E.

P. 123. l. 3. ὑπομένειν, ϰ᾽ ἀπέοντας] Deeſt ϰ᾽ in *Flor.* B. C. adeſt verò in *Flor.* A. E. et, ni fallor, in *Vat.* 1.

Ibid. l. 8. ἰὐθὺς, ἔφη,] Ita in *Vat.* 1. *Flor.* A. B. C. E.

P. 124. l. 7. ἐγγίγιτται] ἐγγίνιτται *Par.* 1.

Ibid. l. 13. ἐπὶ τοῖς ἑαυτ῾ῦ] ἐπὶ τοῖς σεαυτ῾ῦ *Flor.* A. B C. N. B. Sequentia verba uſque ad ὅπως τι ταῦτα omnino deſunt in his tribus Manuſcriptis.

P. 125. l. 7. ὥς ποτι ἐγὼ] ὥς ποτι ἄν ἐγὼ *Par.* 1.

Ibid. l. 8. περιμενεχρίδας] Ita *Vat.* 1. *Flor.* A. B. C. E.

P. 126. l. 4. δοκῶ σοι μᾶλλον ὠφιλεῖν σι] Pro his *Par.* 3. habet tantum μᾶλλον ὠφιλοίην σι.

Ibid. l. 5. σι τὰ ψευδῆ ἐπ.] Sic in *Vat.* 1. *Flor.* A. B. C. E.

P. 127. l. 3. ϰ᾽ ἀσφαλεσάτη] Deeſt in *Par.* 1.

Ibid. l. 7. εἶμεν δεῖν ἡμᾶς ταύτας θηρᾶσθαι.] εἶμεν δεῖν ὑμᾶς· ἀ δὲ σύ πως *Vat.* 1. 2. *Flor.* A. B. C. Sed *Flor.* E. habet εἶμαι δᾶν ἡμᾶς· ἀ δὲ σύ &c.

P. 128. l. 1. Καὶ μὲν τὰς ἀπορίας] Ita *Vat.* 1. *Flor.* A. C. Sed *ibid.* B. E. μὲν habent.

Ibid. l. 7. ἀλλὰ μὴν, ἔφη] Sic in *Vat.* 1. *Flor.* A. C. Sed μὲν in reliquis.

Ibid. l. 9. φυγόντων ὡς τὸν Πειραιᾶ,] ἰλθόντων εἰς τὸν Πειραιᾶ *Par.* 3.

P. 130. l. 4. Νὴ Δί', ἔφη·] νὴ δὴ ἔφη *Par.* 1. minus recte.

Ibid. l. 12. ὡς ἐγᾦμαι] ὡς ἐγὼ οἶμαι *Par.* 1.

P. 131. l. 1. εἰκίαν πᾶσαν διατρίφει] τρίφει *Flor.* B. C. Pro κιρσοὺς *Vat.* 1. et *Flor.* A. κυρσοὺς habent.

P. 132. l. 14. γίγνεσθαι] γίνεσθαι *Par.* 1.

Ibid. l. ult. ἐὰν δὲ προστατήσῃς] προστατῆς ἦς *Vat.* 1. *Flor.* A. B. C. E. prout in vulgatis legitur.

P. 134. l. 1. ἀναλώσας ὅ ἂν λάβω] ἀναλώσας ὅ, τι ἂν λάβω *Par.* 3.

P. 137. l. 14. τι ποιήσαντας] τι ποιήσοντα *Vat.* 1. τι ποιήσαντα *Flor.* E.

P. 138. l. 2. τὰς ἐργαζομένας] συγγιγνομένας *Par.* 1.

P. 139. l. 3. ἀπὸ τῶν πρ. ἀπειρύκωσιν;] ἀπὸ τῶν προβάτων ἐρύκωσιν; *Par.* 1.

P. 140. l. 1. ἢ ἄλλό τι τ' &c.] ἢ εἰ τὶ ἄλλο τ' ἐν ἀγρῷ γιγνόμενον *ibid.* 1.

Ibid. l. 3. νὴ τὰ τοιαῦτα πάντα] Sic *Vat.* 1. *Flor.* A. B. C. ἐπιμελεῖτο *Flor.* B. C.

Ibid. l. 7. αὐτῶν τινὰ] Horum verborum nec vola nec veſtigium in his MStis reperitur.

P. 141. l. 3. νὴ ἔχ' ὅπ μόνῳ] Ita in *Vat.* 1. *Flor.* A. B. C. E.

Ibid. l. 6. κολακεύει αὐτόν] κολακεύει αὐτόν. *Vat.* 1. *Flor.* A. C. Sed κολακεύει abſque αὐτον *Vat.* 2.

Ibid. l. 12. Ἐκ δὲ τούτου] τούτων *Par.* 3.

P. 142. l. 1. τοιάδε] τοιαῦτα *Par.* 1. deinde legitur ὅπως ἀνασώσῃ pro ἀνακομίσῃ, et poſtea ἀλλὰ γε νὴ Δία παρακαλῶ σῶτερα τοῦτο ἀνακηρύσων.

Ibid. l. 4. σῶτερα τούτῳ ἀνακηρύσων.] σώτερον ἀνακηρύσων *Vat.* 1. *Flor.* E. σῶτερα ἀνακηρύσειν abſque τούτῳ *Vat.* 2. *Flor.* B.

Ibid. l. 5. κάμινῳ] νόσῳ *Par.* 1.

Finis 1.mi Codd. Paris, in quo duo poſteriores libri deſiderantur.

P. 143. l. 6. οἱ μέντοι ἀγ.] Ita *Vat.* 1. *Flor.* A. B. C. E.

P. 146. l. 9. μανθάνειν τοῦτο ἀμιλᾶν] Ita *Vat.* 1. 2. 3. Sed Codd. *Flor.* habent τούτου.

P. 147. l. 7. ἢ λοχαγῇ] ἢ λοχαγησῇ *Par.* 3.

P. 148. l. 4. ἐπιτήμῃ, ἃ δεῖ] Ita *Vat.* 1. *Flor.* A. B. C. E.

Ibid. l. ult. ἐν δὲ μέσῳ τὰς χειρίστας] ἐν μέσῳ δὲ τὸ χάρισιν *Vat.* 1. ἐν μέσῳ δὲ *Par.* 3. et deinde ὑπὸ μὲν αὐτῶν.

P. 149. l. 8. τὰς τε ἀγαθὰς νὴ τὰς κακὰς] νὴ τὰς καλὰς *Par.* 3. omnino malè.

Ibid. l. 10. εἰ μὲν ἀργύριον] Ita, ſine γδ, *Vat.* 1. *Flor.* A. C. E.

P. 150. l. 3. ἐκείνῳ τ' ταχτίαν; Ita *Vat.* 1. *Flor.* A. B. C. E.

Ibid.

Ibid. l. 5. πάτλειν ἔτι λίγειν] Ita *Flor.* A. B. C. E. Sed πάτλειν ἔτι ἄγειν *Vat.* 1. 2. 3.

P. 151. l. 11. αἰχμητής τε καὶ κρατερός] Ita *Vat.* 1. *Flor.* A. B. C. E.

P. 154. l. 2. ἵππους βελτίους] Ita *Vat.* 1. *Flor.* A. B. C. E.

Ibid. l. 4. ἑαυτῷ ἵππον] Ita *Vat.* 1. *Flor.* B. C. E. Sed *Flor.* A. pro ἵππον habet ἔργον.

P. 155. l. 6. ἐπιμελεῖσθαί τινα ποιήσῃ;] ἐπιμ. τινα ποιήσας; *Par.* 3.

P. 159. l. 8. ἔστι τοῖς ἱππεῦσιν ὠδίν] Ita in *Vat.* 1. 2. *Flor.* A. B. C. Desunt in *Vat.* 3. uti et in *Flor.* E.

P. 160. l. 2. φιλόνικος] Ita *Vat.* 1. *Flor.* C. Sed φιλόνεικος *Flor.* A. B.

Ibid. l. 10. ἄλλους δὲ τοὺς μαχομένους] Ita *Vat.* 1. 2. *Flor.* B. C. E. μαχεμένους verò *Flor.* A.

P. 161. l. ult. τὸ προσταττῶν ἑκάστους ἐπιτηδείους πράττειν;] τὸ προστατῶν ἕκαστα τοῖς ἐπιτηδείοις πράττειν; *Vat.* 1. Ita et *Flor.* E. nisi quod habet ἕκαστι vitiosè pro ἕκαστα. Sed τὸ προστατῶν ἑκάστοις ἐπιτηδείοις πράττειν; *Vat.* 2. *Flor.* A. B. C. et *Par.* 3. Deest τὸ in *Flor.* A.

P. 162. l. 8. περὶ τὰ αὐτῶν ἔργα.] περὶ τὰ αὐτὰ ἔργα. *Par.* 3.

P. 163. l. 6. ἐνεργῶς δ' ἂν τὴν παρ.] Ita *Vat.* 1. *Flor.* E. Sed ἐνεργῶς δὲ τὴν παρασ. *Flor.* A. B. C.

Ibid. l. 7. ἀπαρασκεύους] ἀπαρασκεύαστους *Par.* 3.

Ibid. l. 10. διαφέρει τῆς τῶν κοινῶν] διαφέρει τοῖς τῶν κοινῶν, *Par.* 3. Posteà legitur ἢ οἵοπερ τὰ ἴδια καὶ τὰ κοινὰ καλῶς πράττουσι. Desunt quæ in impressis leguntur ἢ οἵοπερ τὰ ἴδια οἰκονομοῦντες, ὅσοι ἐπιστάμενοι χρῆσθαι, de mendo suspecta, et glossæ inepte a scriptoribus insertæ simillima. Cl. *Belin.*

Ibid. l. 14. οἰκονομοῦντες, οἷς οἱ ἐπισ.] ὅσοι *Vat.* 1. *Flor.* A. C. E. Desunt hæc verba usque ad καὶ τὰ κοινὰ in *Flor.* B. Desunt etiam omnia ab ὅσοι ἐπιστάμενοι usque ad ἀμφοτέρωθι in *Flor.* C.

P. 164. l. 6. σὺν στρατηγήσαντος] Ita *Vat.* 1. *Flor.* A. B. C. E.

P. 166. l. ult. ἢ πολεμίους] πολέμους *Vat.* 1. *Flor.* A. B. C. E.

P. 168. l. 3. καὶ γένεσιν] Ita *Vat.* 1. *Flor.* A. B. C. E.

P. 170. l. 3. λέγεις, ἔφη,] Ita in omnibus hisce MStis.

Ibid. l. 8. πότε δὲ ὕστερ π.[ὥστε π. *Vat.* 1. *Flor.* A. B. C. E.

P. 171. l. 3. ἀπορία καὶ κακία] ἀτιμία καὶ κακία *Vat.* 1. *Flor.* E. ἀπορία καὶ κακία *Flor.* B.

P. 174. l. 5. Πεισίδαν] Πισσίδαν *Vat.* 1. Vulgo Πισίδαν.

P. 176. l. 3. ἐπιρρεῖς ἢ τὸν πολέμιον οἶκον] ἐπιρρεῖς ἢ τοὺς πολεμίους οἴκους, *Par.* 3.

P. 178. l. 4. τὸν γε βουλευσόμενον] Ita *Vat.* 1. *Flor.* A. E. Sed βουλευσάμενον *Flor.* B. C.

Ibid. l. 7. ἄτιμον τῆς τῶν ἐναντίων] ἄτιμον (*Vat.* ἄτιμα) τῶν ἐναντίων Sine τῆς *Vat.* 1. *Flor.* A. B. C. E.

P. 179. l. 5. συμβουλεύσεις μείζονας] συμβουλεύειν *Vat.* 1. *Flor.* A. B. C. E. prout in Vulg. Edd. extat.

Ibid. l. 7. ὥστε καὶ ἀπιστεῖσθαι τὰ ἐκ τ. χ.] Ita Codd. *Flor.* omnes: *Vaticani* verò legunt ὥστε καὶπιστεῖσθαι τὰ ἐκ τ. χ.

P. 180. l. 4. σκέψομαι] σκέψεσθαι *Flor.* A. B. C. E. Sed σκέπτομαι *Vat.* 1.

P. 184. l. 14. καὶ πολλῷ μᾶλλον] Sic in *Vat.* 1. *Par.* 3. *Flor.* B. C. E. Deeſt πολλῷ in *Flor.* A. παρισταμένα in omnibus extat.

P. 185. l. 10. (ὧν ἔνιοι καταφρονοῦσί σε) ῥᾳδίως διαλιγόμενος] Deeſt σε in *Par.* 3. et legitur διαλιγόμενα, perperam. Infra ὤχαδε, attico more.

P. 186. l. 1. καὶ γὰρ καὶ οἱ ἕτεροι] καὶ γὰρ οἱ ἕτεροι *Vat.* 1. *Flor.* A. B. C. E. ſecundo καὶ omiſſo.

Ibid. l. 9. ἐ μόνον οἱ ἄλλοι π.] Ita *Vat.* 1. *Flor.* A. B. C. Deeſt οἱ in *Flor.* E. omnes habent ὠφιλήση.

P. 187. l. 9. δεικνὺη δὴ τοῦτο] δεικνύοι *Par.* 3.

P. 188. l. 9. καλὸς πρὸς πάλην] καὶ ἄλλος πρὸς πάλην *Flor.* A. B. C. MSti verò *Vaticani*, et *Flor.* E. apprimè conſentientes, ſic ſe habent— ἔστι μὲν τῷ καλῷ πρὸς δρόμον, ἄνθρωποι πάντως ἀνόμοιοι. ἄλλος γὰρ πρὸς δρόμον, ἕτερος πρὸς πάλην. Porrò, Cod. *Flor.* C. habet ἔστι δὲ καὶ ἀσπὶς.

P. 191. l. 4. ἀκριβεστάτη εἴη] Ita in *Vat.* 1. *Flor.* B. E. Sed ἀκριβεστάτη εἴη in *Flor.* A. omittuntur vero in *Flor.* C.

P. 192. l. 12. χρῆλε] χρῆναι *Flor.* B. et mox συμφιρώτατα *Flor.* A.

P. 193. l. 1. ἀσόφως τε καὶ ἀμαθεις] ἀσοφως τι καὶ ἀκρατεῖς *Flor.* A. E. τε καὶ ἀσθενεῖς *Flor.* B. *Vat.* 1. multis hic mendis laborare videtur.

Ibid. l. 3. ἃ οἷόν τε συμφ] ἃ οἵονται συμφ. *Flor.* E.

P. 194. l. 2. μανίαν ἐνόμιζεν.] Ita *Vat.* 1. *Flor.* A. B. C. E. Pro σοφίᾳ *Vat.* 1. habet σοφίας.

P. 195. l. 10. δὲ δεῖ πάσχειν αὐτό.] Ita *Flor.* A. B. C. E. Sed *Vat.* 1. legit δὲ ἀεὶ πάσχειν αὐτό.

P. 196. l. 2. ἀσχολίας αὐτῷ ἔσης] Ita *Par.* 3.

P. 199. l. 5. ὦ Παῤῥάσιε, ἡ γραφικὴ ἐς.] Deeſt ἡ in *Vat.* 1. *Flor.* A. B. C. E.

P. 200. l. 1. τὸ πιθανώτατόν τι &c.] Deeſt τὸ in *Par.* 3.

Ibid. l. 6. τὸ τε φιλοφρόνως καὶ τὸ ἐχθρῶς βλ.] πότοτε φιλοφρόνως καὶ τὸ ἐχθρῶς *Flor.* A. B. C. Sed πότοτε φιλοφρόνως καὶ ἐχθρῶς, ſine τὸ, in *Vat.* 1. et *Flor.* E.

P. 201. l. 4. καὶ ταῦτα μιμητά;] μιμήματα *Par.* 3.

P. 204. l. 1. ᾧ ἐὰν ἁρμόττῃ, τοῦτῳ εὐρυθμον εἶναι·] Ita *Vat.* 1. et *Flor.* E. Ita etiam *Flor.* A. B. C. niſi quod pro εἶναι habent εἴη.

Ibid. l. 4. εἴ τι ἔχεις.] ἔχοις *Par.* 3.

P. 205. l. 6. αὐτὸς, ἔφη, τοῦτο λέγεις] Sic in *Vat.* 1. *Flor.* A. B. C. E. neque mutatione opus eſt.

P. 206. l. 2. καὶ οἷας συνεῖναι] Ita *Flor.* E. ſed καὶ οἷα συνεῖναι *Vat.* 1. 2. 3. *Flor.* A. B. C.

Ibid. l. 7. ἀκούσασί γε τῶ λόγω κρεῖττον] Ita *Flor.* A. B. C. E. Sed *Vat.* 1. 2. 3. ἀκούσας, ἤγετο λόγω κρείττων.

P. 209. l. 1. ὁ γὰρ δὴ ὕτως γε ἀπεχῶς] Ita *Vat.* 1. *Flor.* B. C. E. Sed δὴ ὕτω γε *Flor.* A.

P. 212. l. 1. πάλιν οἴονται.] Ita *Vat.* 1. Sed οἵονται *Flor.* omnes.

P. 218. l. 4. τοῦτό σε λυπεῖ·] Ita *Vat.* 1. *Flor.* A. B. C. E.

Ibid. l. 5. ἐθίσι· ἀκύμονος, ἔφη,] Ita *Flor.* B. E. Sed ἐθίσι· ἀκύμονος, ἔφη *Flor.* A. C. Cæterùm, pro ἀκύμονος *Vat.* 1. habet κακυμονῶ.

Ibid.

Ibid. l. 8. ὑγιαινότερόν φησι διάξειν] Sic in *Vat.* 1. *Flor.* A. E. Deeſt verò φησι in *Flor.* B. C. Porrò, *Flor.* B. pro διάξειν legit διέξαγαν.

Ibid. l. ult. ἀλλὰ ψυχὴν, ἔφη, ὥσπερ λύσασαι ἐσίν] Ita *Flor.* A. B. C. Sed ἄλλα ψ. ἔφη ἐσίν (*Vat.* ἴσαι) ὥσπερ λύσασαι. Ἆρ' ἔν. *Vat.* 1. *Flor.* E.

P. 220. l. 2. ἃ ἐκτάνασα τὺς περιπάτυς] Ita *Vat.* 1. *Flor.* E. ἐκτάνας verò in *Flor.* A. B. C.

Ibid. l. 13. ἢ πῶς δὴ, ἔφη, ἀπήλαχεν] ἢ πῶς τι, ἔφη, ἀπήλαχεν &c. *Vat.* 1. *Flor.* A. B. C. E. uti et in vulg. Editionibus.

P. 221. l. 2. μᾶλλον δὲ ὀφ' ἂν ἡδ.] Ita *Vat.* 1. Sed μᾶλλον, ὀφ' ἂν *Flor.* A. B. E. Cod. C. verò habet μᾶλλον, ὃ φ' ἂν ἡδυνήθην.

Ibid. l. 10. ἢ μὴ ἀντιτιθέναι τὸ ἑαυτῶν.] ἢ τὸ μὴ ἀντιτιθέναι τὸ ἑῶν *Flor.* A. B. C. E. Codd. vero *Vatic.* habent ἢ τὸ μέλαν τιθέναι. Malè.

P. 222. l. 6. ἀλλ' οἶμαι, ἔ πω ἐπί γε τύτῳ ὀψ.] Ita *Flor.* A. Sed ἔπω conjunctim *Flor.* B. C. *Flor.* E. verò habet ἀλλ' οἶμαί πω ἐπί γε &c. Denique, *Vat.* 1^mi. lectio eſt, ἀλλ' ἔκ οἶμαί πω ἐπὶ τύτῳ γε ὀψ.

P. 224. l. 3. ἐθιθέντι ἢ τῷ μή.] ἐθιθέντι ἢ μή. *Vat.* 1. *Flor.* A. B. C. E. Deeſt μὴ ante παρόντων in *Flor.* A.

P. 225. l. 7. ἢ ἃ μετρίως αἰσθ.] Ita *Vat.* 1. *Flor.* A. C. E. Sed οἱ μετρίως *Flor.* B. perperam.

P. 231. l. ult. ὀφ' ἑζ. διδ. ἑμαυτῷ γενέσθαι τῶν ἰατρῶν ὠδίνα.] ὀφ' ἑζήτησε διδάσκαλον ἑμαυτῷ μαθεῖν τι παρὰ τῶν ἰατρῶν ὠδίνα. *Par.* 2.

P. 232. l. 9. Θυμασὸν γδ, ἔφη, τί ποτὲ &c.] Ita in *Vat.* 1. *Flor.* A. B. C. E. uti hic in libro.

P. 233. l. 10. Καπεχὰς μὲν ὄν, ἀπ.] Ita *Vat.* 1. *Flor.* A. B. C. E.

P. 236. l. 9. διεξηγήσασθαι] διηγήσασθαι *Par.* 2.

Ibid. l. 9. ὃ δύναμαι ἐγὼ] Ita *Vat.* 1. *Flor.* E. ſed ὃ δύναμαι ἐγὼ *Flor.* A. B. C. . . . . N. B. Hæc verba ἢ νὴ Δί' ἔγωγε πὸ τῆς ἀδικίας· ἐπεὶ ὀλίγα deſunt in MSto *Flor.* E.

P. 238. l. 10. παύσῃ τὰς ἀθυμίας τῦ ςρατεύματος] παύσῃ τῆς ἀθυμίας τὺς ςρατιώτας, *Par.* 2. In margine vero ſcribitur eâdem manu, γρ. ἐαθυμίας τῦ ςρατεύματ⊖.

P. 241. l. 3. δειλὸς νὴ Δί' εἶναι] δῆλ⊖ *Vat.* 1. *Flor.* A. B. C. E. et *Par.* 2.

P. 242. l. 3. ὀδὲ τὸ ἐρωτώμενον] Sic in *Vat.* 1. *Flor.* A. B. C. E. Sed mox ἀποκρίνεσθαι habent *Flor.* A. B. C.

P. 244. l. 3. οἱ δὲ μὴ ἀδότες . . . . l. 8. ἢ οἱ μὲν ἀδ.] pro οἱ *Flor.* B. in utroque loco habet ἃ. perpèram. Porro, in MSto *Flor.* C. a verbo ἐπιτυγχάνοντες l. 9. uſque ad τῶν πραγμάτων omnia deſunt. Denique pro ἑαυτῶν τύτυς Cod. *Vat.* 1. habet αὐτῶν τύτυς.

Ibid. l. 14. οἱ δὲ μὴ ἀδότες ἃ ποιῦσι] Ita *Vat.* 1. *Flor.* A. C. E. Sed ὅ, τι ποιῦσι *Flor.* B. Pro οἱ δὲ μὴ *Flor.* C. habet ἃ δὲ μὴ. malè.

P. 245. l. 4. ὅσαι ἐὰν ἀγνοήσασιν] Ita *Vat.* 1. *Flor.* A. B. C. E. Sed Codex E. pro ἀγνοήσασιν habet ἀγνοήσωσι.

Ibid. l. ult. αὐτὸ τὸ ὑγιαίνειν] αὖ τὸ ὑγιαίνειν *Par.* 2.

P. 246. l. ult. τῦτον τὸν λόγον.] τῦτον τὸν τρόπον. *Par.* 2.

P. 248. l. ult. ἀλλὰ ταῦτα μὲν, ἔφη ὁ Σωκράτης usque ad ὧδ' ἔκειψαι omittuntur in *Par.* 2. occasione ὁμοιοτελεύτου.

P. 249. l. 8. ὧδὲν γε ἧττον] οὐδὲν δὲ ἧττον *Flor.* A. B. C. Sed οὐδὲν ἧττον, fine particulâ, *Vat.* 1. *Flor.* E.

P. 251. l. 7. τὸ μὲν ἓν λικτικὸν] Ita *Vat.* 1. *Flor.* A. E. Sed διχτικὸν, λ in δ perpèram mutato, *ibid.* B. C. et *Par.* 2.

P. 252. l. 10. ἕνεκά γε τῶν ἡμ. ἀφθ.] Sic in *Vat.* 1. *Flor.* A.B.C.E.

P. 253. l. 9. τὸ δὲ κῆ ὕδωρ] Deest κῆ in *Vat.* 1. et *Flor.* E.

Ibid. l. 10. φυτεύειν τι κῆ συν.] Ita *Vat.* 1. *Flor.* A.B.C.E. Ibid. πάντα τὰ χρήσιμα ἡμῖν] Deest τὰ in *Flor.* E. et pro ἡμῖν *Flor.* A. habet εἶναι.

Ibid. συντρίφειν δὲ κῆ αὐτ. ἡμᾶς] Deest δὲ in *ibid.* E.

Ibid. l. 13. ἀφιλιμώτερα, κῆ ἥδιω ποιεῖν αὐτά· κῆ, ἐπειδὴ] ἀφιλιμώτερά τι ποιεῖν ταῦτα, κῆ ἡδίω· κῆ, ἐπειδὴ &c. *Vat.* 1. et *Flor.* E. Postea *Vat.* 1. legit, κῆ τοῦτο προσοητικὸν, ἔφη.

P. 255. l. 1. ἀνθ. ἐν. γεγονέναι.] γεγόμενα. *Par.* 2.

Ibid. l. 2. ὑπενίγκοιμεν] ὑπενίγκαιμεν *Par.* 2.

P. 256. l. 10. προσθεῖναι] προσθῆναι *Par.* 2.

P. 258. l. 6. τόδε δὲ οἰκονομῶν] Ita *Vat.* 1. *Flor.* A. B. C. Sed τόδε δὲ οἰκ. *ibid.* E.

P. 259. l. 3. καταπενοῦντα μὴ καταφρονεῖν] καταφρονοῦντα μὴ καταφρονεῖν *Par.* 2.

P. 261. l. 10. ἧς ἐκ ἂν οἶμαι] Ita *Vat.* 1. *Flor.* A. B. C. E. ubi ἧς idem valet ac οἵας.

P. 263. l. 2. (φασὶ δέ τινες &c. usque ad τύχοι τούτου.] Ita se habet textus in *Flor.* A. B. C. E. Sed Cod. *Vat.* 1. pro δικαίως ποιήσασθαι, δικαίως πρίασθαι legit. Et postea διδαξάντων διδάξασθαι τὸ δίκαιον, μὴ εἶναι ὅπου &c. habet.

P. 264. l. 13. ἀρκεῖ γὰρ, ὅτι] Ita *Vat.* 1. 2. *Flor.* A. B. C. E.

P. 265. l. 3. ὧδὲν πονοῦμαι] Sic in *Vat.* 1. *Flor.* A. B. C. E.

Ibid. l. 7. δίκαια δὲ πράττων ὑδεὶς ἄδικος ἂν εἴη.] Ita *Vat.* 1. *Flor.* A. E. Sed δίκαια μὲν πράττων &c. *Flor.* B. Et, δίκαια δὲ πράττω ὑδὲ ἂς ἄδικος εἶναι. *Flor.* C. N. B. πράττω (lege πράττων) suspicor esse librarii mendum.

P. 267. l. 7. καταλυθεῖεν ἂν οἱ νόμοι] καταλύσειν ἄν &c. *Vat.* 2. *Flor.* A. B. C. Sed καταλυθεῖεν ἂν &c. *Vat.* 1. et *Flor.* E.

Ibid. ἢ ἃ τὰς πολιμίας ὑπ.] Ita *Flor.* A. B. C. Sed ἢ ἃ τὰς ἐν τοῖς πολέμοις ὑπ. *Vat.* 1. Ita et *Flor.* E. nisi quod ἐν deest.

Ibid. l. 9. προθύμως βοηθοῦντας] Deest προθύμως in *Vat.* 1. et *Flor.* E.

P. 272. l. 11. ἀκεῖν οἷά ἔστω παιδοποιέμενοι] Deest ἔστω in *Vat.* 1. 2. 3. *Flor.* A. B. C. E. quamvis deesse vix patitur sensus.

P. 274. l. 10. Ἀεὶ μὲν ὧν τῶν πρὸς ἀρ.] Ita *Flor.* C. sed περὶ τῶν πρὸς ἀρ. *Vat.* 1. 2. 3. *Flor.* A. B. E.

P. 276. l. 13. οἵτι τι κωλυτικώτερον] κωλυκώτερον *Vat.* 1. sed λυτικώτερον *ibid.* 2. *Flor.* A. B. C. E.

P. 277. l. 6. τὸ τῶν ἐναντίων αἴτιον] τὸ τῶν ἐναντίων τὸ αἴτιον *Vat.* 1. 2. 3. *Flor.* A. B. C. E.

P. 277.

P. 277. l. ult. ὥσπερ ὁ μὲν ἀκρατὴς] Ita legitur in omnibus hiſce MStis. Mox *Vat.* 1. perpèram habet δίψης, fortaſſe pro δίψῳ.

P. 281. l. 13. καθ' ὃς δὴ τῶν ποιῶν] Ita *Flor.* A. B. C. E. ſed καθ' ὃς δὴ τὰς θεὰς τιμᾶν. *Vat.* 1. 2. 3.

Ibid. νόμὺς τύτυς ἀδὼς, εἰδέη ἄν] Ita *ibid.* 1. et *Flor.* E. Pro εἰδὼς reliqui ποιῶν habent.

P. 282. l. 10. Ἀνθρώποις δὲ ἄρα ἔξεσιν] Ita *Flor.* A. B. C. Sed ἀνθρωπος τι ἄρα &c. *Vat.* 1. *Flor.* E.

Ibid. l. 12. καθ' ἃ δεῖ πρὸς ἀλλήλυς χρ.] Ita *Flor.* A. reliqui vero habent καθὰ δεῖ.

P. 285. l. 6. πως ἄλλως εἰπεῖν, ἢ, εἰ ἔστι, ὀν.] Ita *Vat.* 1. *Flor.* A. B. C. Ita et *ibid.* E. niſi quod habet ἔχει pro ἔχοιμεν.

P. 286. l. 7. ὥτω γε τῶν τι μεν.] ὥτω γε τῶν γε μεν. *Flor.* A. B. C. Sed τῶν μεν. Sine γε vel τι, *Vat.* 1. *Flor.* E.

P. 288. l. 9. πρῶτον ἐπισκεψώμεθα] Ita *Flor.* C. Sed ἐπισκεψώμεθα *Flor.* A. B. ἐπισκεψαίμεθα *Flor.* E. et ἐπισκεψάμεθα *Vat.* 1.

P. 291. l. 7. ἴφη δὲ ταῦτα ἐκεινὰ] Deeſt δὲ in *Flor.* B.

Ibid. l. 10. ἢ ταύτης] ταυτὴν *Par.* 2. Poſtea ἴσως τῆ πρείας τι. et deinde διαγιγνώσκοντα. Omnino perpèram.

Ibid. l. 11. ἢ ἐνιαυτῦ] Ab his verbis uſque ad πράττεται omnia deſunt in *Flor.* C.

Ibid. l. 13. ἢ ὅσα ἄλλα ἢ νυκτὸς] Deeſt ἄλλα in *Vat.* 1. 2. 3.

P. 292. l. 2. τὸ δὲ μίχρι τύτυ ἀπρ.] Ita *Vat.* 1. *Flor.* A. B. C. E.

P. 293. l. 4. ἠγνόει ὡς τὸ μὲν πῦρ] ἠγνόει ὅτι ὡς τὸ μὲν πῦρ *ibid.* E.

Ibid. l. 8. ἠγνόει δὲ ὅτι ἢ τῶν &c.] ἠγνόει δὲ ἢ ὅτι τῶν &c. *ibid.* E.

Ibid. l. 11. ὅτι λίθος μὲν ἐν π.] ὅτι ὁ λίτος (lege λίθος) μὲν ἐν π. *ibid.* E.

Ibid. l. 13. λαμπρότερον ὢν δ.] λαμπρότατον ὢν διαμένει. *Vat.* 1. 2. 3.

P. 294. l. 6. συμφέρει αὐτῷ] Ita *Vat.* 1. *Flor.* A. E. Sed συμφέρει αὐτῷ *ibid.* B. C.

Ibid. l. 7. τὸν γὸ ὕτω προσίχοντα ἑαυτῷ] τῦ γὸ ὕτω προσίχοντος ἑαυτῷ *Vat.* 1. *Flor.* A. B. C. E.

P. 296. l. 4. ἡ θεωρία ἐκ Δ.] Ita in *Vat.* 1. 2. 3. *Flor.* A. B. C. E.

P. 298. l. 10. φίλει ὕτως ἔχοντες περὶ ἐμῦ διατελῦσιν] Sic in *Vat.* 1. 2. 3. *Flor.* A. B. C. E. γνώμης poſt ἔχοντες non agnoſcunt.

P. 299. l. 2. τύτων χείρων γίγνωζ] Ita *Flor.* A. E. Sed τύτων χείρω γίγν. *Vat.* 1. *Flor.* B. C. et *Par.* 2.

P. 300. l. 1. ὅτι ἐγὼ ἠδίκησα &c.] ὅτι ἐγὼ ἠδίκησα &c. *Par.* 2. Omnino recte.

P. 301. l. 2. ἄλλως δοκιμάσαι τι, ἢ ἁμαρτάνοντας ἐξελέγξαι,] ἄλλως—ἢ ἁμαρτάνοντα ἐξελέγξαι, *Par.* 2.

His fruere, Lector, et vale.

HEN. OWEN.

Dabam Londini
Januarii 20. 1785.

FINIS.

Hæc ERRATA, et ſi quæ alia, in Textu corrigenda. H. O.

P. 29. l. 4.	—— Pro πονεῖν	lege	ποιεῖν
P. 30. l. 9.		ὁμιλητὴς	ὁμιλητὴς
P. 42. l. 1. L. V.		fit	fic
P. 43. l. 3. L. V.		enime	enim
P. 49. l. 1.		ἀνακιτάιυτιμ	ἀνακιτάιυτιμ
Ibid. l. 5. L. V.		autem	aurem
P. 68. l. 11.		ἀπυτρόπει	ἀπυτρέπειν
P. 80. l. 10.		Ησιοδος	Ἡσιοδος
P. 81. l. ult. L. V.		perrecturi	porrecturi
P. 83. l. 4.		dele δὴ	
Ibid.		ἄπιειρις	ἄπειρ⊙
P. 98. l. 14. L. V.		mullum	multum
P. 99. l. 2.		φίρει	φίρειν
P. 104. l. 8.		ἀμαθήκε	ἀμαθίκε
P. 110. l. 6.		ιὺρονπος	ιὺρόντ⊙
P. 126. l. 5.		ψιυδὴ	ψιυδῆ
P. 132. l. ult.		προςατήσης	—σης
P. 141. l. 7.		Ἀρχιδημος	Ἀρχίδημος
P. 173. l. 11.	poſt λαυθάνις	inſeratur	με
P. 218. l. 6.		ἐσθιοι	ἐσθίοι
P. 262. l. penult.		Ἀθηναζε	Ἀθήναζε
P. 268. l. 1.		νομοις	νόμοις

MVSEVM BRITAN NICVM